

GEORGE BARIT
SI
CONTEMPORANII SĂI

voi. VII

Correspondență trimisă

EDIȚIE DE ȘTEFAN PASCU, IOAN CHINDRIȘ și GHEORGHE ASANACHE

Coordonator: ȘTEFAN PASCU

DOCUMENTE LITERARE

O

EDITURA MINERVA

B U R E.Ș T I — 1985

BARIȚ ÎN CORESPONDENȚĂ

Motto:

„Dacă aristocrații făcură țara de vânzare, noi, poporul, să nu ne vindem, că țara e mai mult a noastră decât a familiilor aristocrate”

GEORGE BARIȚ

Într-un moment de vîrf al angajării sale civice, la 7 februarie 1878, Gerge Bariț îi comunica lui Alexandru Roman un remarcabil amănunt biografic: „Peste 100 de scrisori îmi stau nerăspunse”. Scriitorul conducea de două luni o nouă publicație românească, *Observatorul*, a cărui naștere însemna revenirea lui la cîrma unei mari gazete politice. Ploaia de scrisori din toate unghiurile româniei e ca o urare de bun venit pentru întemeietorul ziaristicii românești, după ce la 1850 matadorii totalitarismului politic, temători și de propria-le umbră, îi suprimaseră cele două foi de care se leagă în bună măsură întreaga-i glorie. Din eternul unghi de păianjen, regimul politic sesizase în mersul *Gazetei de Transilvania* și al *Foii pentru minte, inimă și literatură*, dar mai cu seamă în personalitatea redactorului, acea inconfundabilă notă de militantism aparte, care, în imposibilitatea unei manifestări deschise, se afirmă într-o dizidentă greu de penetrat. Or, cum tirania înflorește numai în preajma obedienței desăvîrșite, un asemenea fenomen de neînregimentare nu putea fi tolerat. Iată de ce acest cetățean burgez al Brașovului, care nu avea nici scînteia de profetism național a lui Avram Iancu, nici inflexibilitatea de cenzor roman a lui Simion Bărnuțiu, nici inflăcărară romantică a lui Alexandru Papiu Ilarian, în fine, nici unul dintre atributele revoluționarului de profesie, se „bucură” de o atenție aparte în cabinetele negre de la Viena și Sibiu, care aveau de rezolvat dificila problemă a înlăturării efectelor sociopsihice ale revoluției. Să fi exagerat, oare, tiranii ia 1850, luînd un contribuabil care, în jurnalele sale, vorbise nu o dată despre loialism și loialitate politică, drept mai mult decît era? Firește că nu, ci aici, în gestul de izolare pe care-l încearcă regimul, vedem un moment de decodificare a complexei personalități a lui George Bariț: era un politician de esență și formație, un luptător de cursă lungă în frontul afirmării naționale a românilor din Transilvania. Preferința pentru o filieră *politică*, în sensul cel mai neidealizat al cuvîntului, este rodul propriilor experiențe și observații. „Despoții — zice într-o scrisoare — își împart rolele și în viață, de aceea cu ei nu poți fi sincer, pe lingă toată bunăvoința, pentru că apoi își bat joc de tine și te țin de gîșău.” Nimeni nu s-a oboșit pînă acum să observe cel mai important element al biografiei barițiene: spre deosebire de *toți* contemporanii săi, a fost singurul politician *de profesie* rămas ca atare toată viața. O comparație simplă cu oricare dintre comilitonii de la 1848 este elocventă în acest sens. După revoluție, Simion Bărnuțiu a devenit profesor la Iași și autor de tratate filosofice. Ioan Maiorescu a avut o ascendență notorie pe linia organizării învățămîntului în Principate, ca inspector general al școlilor. August Treboniu Laurian a făcut carieră filologică și didactică la București. Ioan Axente Sever a devenit proprietar de pămînt. Pe Nicolae Nifon Bălășescu l-a înghițit viața monahală. Cipariu a urcat pe scara ierarhiei greco-catolice și și-a adjudecat faima unui

Consiătanți

Elena Cernea, pentru limba germană.
Engel Carol, pentru limbile latină și maghiară.
Karsai Ella, fotograf.

erudit de talie europeană. Singur Alexandru Papiu Ilarian, dintre corifeii revoluției ardeleni, a rămas în sfera politicii, dar el se afla de pe acum în Principatele Unite Române, unde sensul acțiunii sale era complet diferit. George Bariț, acest om greu de înțeles, rău interpretat nu o dată de contemporani, a refuzat ideea unei ascensiuni personale, rămânând un ins la nivelul oricărui intelectual român din Transilvania. Bariț, așa cum răsare din biografia încă nereconstituită, reprezintă prototipul și suma noțiunii de român în Transilvania vremii, așa cum veacurile de suferință, năzuințele naționale și tradițiile proprii de acțiune creaseră acest caracter istoric. În 1846, când zarea era încă întunecată, Bariț afirmă uimitor de convins: „Noi tot nu vom apune. Așa e scris în cartea vieții!”² Este o premoniție ce revine mereu, toată viața, ca un leitmotiv, în corespondența scriitorului și patriotului român. O regăsim în anii de început ai dualismului, la 1869, sfidând din nou întunericul înșelător: „Nu vă temeți nimic. Nu mai piere această națiune niciodată!”³ „Părinților și moșilor noștri le-a mers de o sută de ori mai rău, și totuși națiunea a rămas, iată că suntem aici, existăm.” Dar faptul că „elementul nostru este nepieritoriu”⁴ nu a constituit la el un factor de autoliniștire sau de comoda proiectare în abstract a unei problematice grave, ci evaluarea unui potențial strategic în pragul mereu nou al luptei. „Noi — desigur — nu vom pieri, noi nu putem să perim, dară nici acest legion de suferințe nu mai sunt de purtat.”⁵ Este rațiunea pentru care George Bariț a rămas neclintit în mijlocul românimii transilvănene, care trebuia legată într-un front unit și persistent, deziderat la fel de imperios la 1848, 1861, 1869, 1878, 1882 sau 1892. Era un neîncercător în eficiența gesturilor bruște, pe cit de mari nădejdi își puna în acțiunea organizată, ritmică și îndelungată. Dacă națiunea română nu piere, nici tiraniile nu sînt chiar așa ușor pieritoare, așadar demersul trebuie transformat în forță genealogică, trebuie formați pentru viitor „români curați, patrioți buni, oameni liberi”⁶, căci, „niciodată să nu uităm că este viață, dară este și moarte sigură”⁷. „Candela, rugul cel nears” trebuie să meargă, așadar, înainte, pînă cînd scopul crucial va fi atins: „De nu vom putea numi Transilvania țara noastră, nu vom avea patrie decît exilîndu-ne de bună voie sau prin forță”⁸. Pentru ca să „mai facă urmașii ce vor ști pentru dezrobirea acestui popor nefericit”,⁹ acești urmași trebuie organizați în școală politică, la temelie căreia Bariț dorea să pună concepția oarecum proprie, cel puțin ca nuanță locală, a unei revoluții evolutive. Nu e greu să ne dăm seama ce pondere gravă are, într-o asemenea concepție, *impul*. Nu puțini combatanți cu firi aprinse i-au reproșat lui Bariț un anume spirit cunctator, o prea mare marjă de timp pe care o avea întotdeauna în vedere, tehnică ce era în măsură să irite nerăbdarea ignoranță a unei generații date. În freamătul politic din anul 1890, cînd lumea era într-o grabă nebuună iar el avea 78 de ani, pasul preconizat de el are același ritm tacticos, nu lipsit de eleganță și de acel simț al *pentării* care i-a caracterizat întreaga viață: „Ai mai deșteptat spiritele, le-ai oțelit în perseverenție, le-ai întărit în credință, ai adăos o foaie scrisă la istoria noastră, te-ai prezentat din nou în concertul popoarelor”¹⁰. Vreme de peste cinci decenii, dintr-un loc pe care nu l-a schimbat niciodată cu plăcere, Bariț și-a insinuat cu clasică perseverență nu atît idealul său politic, acesta fiind un bun comun al românilor ardeleni încă din secolul al XVIII-lea — „trebuie să ne apărăm onoarea și existența”¹¹ —, ci *metodologia* luptei politice. Liniamentul metodologic fundamental, nu ușor de înțeles de către unii contemporani, era așa-numitul *pasivism politic*, izolarea completa a românilor din Transilvania de orice relație de colaborare cu regimul unguresc, fie el dinaintea realizării actului dualist sau de după această catastrofă istorică. Pînă la urmă, chiar înaintea morții lui Andrei Șaguna, care a fost dușmanul politic principal al lui Bariț, concepția acestuia din urmă a ieșit învingătoare, încît Conferința de la Miercurea din 1869 a fundamentat tactica Partidului Național Român, născut atunci, pe ideea pasivismului barițian. Astfel, din firul străduințelor politice de o viață ale lui George Bariț

se desprinde o valență vizibilă în mod aparte, aceea de pedagog politic al unei națiuni. Este creatorul transilvanismului politic în istoria românilor, fază necesară în deceniile de după el, cînd din această citadelă s-au dat cele din urmă bătălii pentru întregirea neamului românesc. Iar faptul că între 1848 și 1918 s-au aruncat în arenă energiile a patru generații politice, este cea mai fericită confirmare a unei concepții care n-a văzut revoluția evolutivă ca pe un spectacol de gesturi desperate, ci o asemenea pulsului normal, sănătos, calm, al unui trup național impresionant, cu o previzibilă istorie viitoare. E cea mai importantă consecință ce se desprinde din corespondența lui George Bariț cu contemporanii săi.

Am desprins cu aceste aserțiuni concluzia că George Bariț este, în corespondență, cu precădere un prospector al fenomenului politic. Viața sa lungă¹² i-a îngăduit să contemple și să analizeze citeva faze succesive ale evoluției ideologiei românești din Transilvania și să-i cunoască îndeaproape pe reprezentanții tipici ai fiecărei etape. De timpuriu, apoi, încă din 1836, el ia legătură cu realitățile sociale și politice din principatele extracarpatine, stabilindu-și astfel interesul la o arie panromânească. Publicațiile sale *Gazeta de Transilvania și Foaie pentru minte...* cu politica lor culturală deschisă tuturor românilor, au constituit terenul de cimentare a relațiilor dintre Bariț și contemporanii săi. Firea comunicativă, ca și pasiunea timpurie pentru conversația prin scrisoare au fost, în aceeași măsură, fermenți care au facilitat închegarea celui mai mare epistolariu din cultura românească. Dar nu acest aspect cantitativ este factorul de interes, ci implicațiile sociologice și axiologice rezultate. Pînă la el, epistola avea un sens restrîns, strict pragmatic, fie ea oficială sau privată. George Bariț și-a deprins contemporanii să regindească înțelesul acestui gest aparent efemer de a însăila scrisori, obișnuindu-i cu ideea dialogului *de conținut*. încă din deceniul foilor de la Brașov, 1838—1850, intenția era realizată la scară națională, înregistrîndu-se un debit constant de informații de cel mai mare interes, atît în scrisorile primite cît și în cele trimise de el. O perioadă mai tîrziu, după 1860, acest schimb de informații devine un veritabil colocviu național, unde se dezbăteau problemele esențiale, ale neamului românesc, pentru ca apoi, după înstăpînirea regimului dualist, să devină, o școală de politică națională. Un spectru imens de aspecte converg în raza analizei lui Bariț, de unde se răsfrîng apoi ca un curcubeu peste toate zările românești. Avem de-a face ou un lider spiritual de o forță aproape hipnotică. Orice român care știa carte se simțea obligat să-i scrie, lui Bariț. Numărul expeditorilor este impresionant, dar mai important e numitorul comun al acestor scrisori de la te miri cine: toate sînt dări de seamă, pretențioase unele, altele lapidare, multe naive și toate avîntate, despre mersul procesului de creare a unei noi conștiințe românești în Transilvania. Pentru a înțelege corect corespondența trimisă la rîndul său de George Bariț, trebuie subliniat faptul că ea este răspunsul la acel noian fenomenal de epistole primite. Acest fapt se resimte adînc în conținut și stil, imprimîndu-le aproape toate trăsăturile. Aflat în centrul acestui unic fenomen cultural românesc, Bariț controlează implicit toate domeniile de activitate națională, din Transilvania mai ales dar și de dincolo de, Cărpăți, fiind probabil cel mai informat român al epocii sale. Abia în a doua clasă de importanță documentară — în mod paradoxal! — se situează schimbul de epistole cu oamenii de seamă ai epocii sale, între care se numără, ca înșurire foarte sumară, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, C. D. Aricescu, Aron Florian, Gheorghe Asachi, P. S. Aurelian, Axente Sever, Vincențiu Babeș, Simion Balint, Dionisie Pop Barcianu, Simion Bărnuțiu, Ioan Bianu, Alexandru Bohățel, Damaschin Bojincă, Iacob BDloga, Moise Branîște, I. C. Brătianu, Augustin Bunea, Eugeniu Carada, Timotei Cipariu, Ioan Codru Drăgușanu, Aron Densușianu, Nicolae Densușianu, Constantin Diaconovici Loga, I. C. Drăgescu, Alexandru Gavra, Ioan Ghica, Vasile Goldiș, B. P. Hasdeu, Ioan Heliade Rădulescu, Iosif Hodoș, Francisc Hossu Longin, frații Hurmuzaki, Avram Ianeu, Nicolae Istrati, A. T. Laurian, Vasile Lucaciu, Ioan Maioreșcu, Vasile

Maniu, Simion Florea Marian, Atanasie Marian Marienescu, Ioan Meșianu, Victor Mihali de Apșa, Matei Millo, Ioan Micu Moldovan, Gavril Munteanu, Andrei și Iacob Mureșanu, Costache Negruzzi, Alexandru Odobescu, Al. Papiu Ilarian, Petrache Poenariu, Vasile Pop, Vasile Ladislau Popp, Gheorghe Pop de Pășești, Ioan Pop Reteganul, Aron Pumnul, Ican Pușcariu, G. N. Ouintescu, Ioan Rațiu, Alexandru Roman, C. A. Rosetti, Andrei Șagvna, Atanasie Șandor, Grigore Silași, Gheorghe Sion, Teodor Stamati, Alexandru Sterca Șuluțiu, V. A. Urcchia, Ioan Vancea, Pavel Vasici, Iosif Vulcan, Alexandru D. Xenopol. Cu toată gama largă de revelații pe care le aduc epistolele acestora, multe cunoscute de pe acum din primele șase volume ale acestei ediții, ele nu se pot compara cu zecile de mii ale celor mulți, obscuri și anonimi, care dezvăluie faptul epocal al existenței în țesătură deasă a unei conștiințe culturale românești în Transilvania, a unor realități românești în flux constant, a unor *fermae mentis* exprimate în idei și structuri literare românești. Cea mai sericăsă dezvăluire pe care colecția *George Bariț și contemporanii săi* a adus-o și — mai ales! — o va aduce în volumele viitoare, este acel sentiment acut de Românie pe care îl exprimă aceste corespondențe, încât dacă ele însele nu îți-ar aminti mereu și mereu, ai uita pur și simplu că totul se petrece sub o stăpânire străină, tiranică și dușmănoasă, deznaționalizată. Vastul fundal românesc pe care-l luminează corespondența lui George Bariț este o realitate istorică pe care nici o altă carte nu o poate oglindi atât de sugestiv și de amănunțit. Magistrul acestui concert unic în trecutul culturii și literaturii române, și l-am numit pe Bariț, este pe de-a întregul conștient de valoarea morală a multiplului său dialog. De aceea, aproape fiecare răspuns pe care îl trimite coepistolarilor săi are un miez axiologic, de subliniere a unui adevăr cu semnificație generală. De aici nota sentențioasă a corespondenței sale, din care s-ar putea alcătui o creștomatie de adevăruri comprimate, de judecăți paremiologice. Aflat într-o postură mare, el nu putea fi nici săvâitor, nici banal, nici parțial. Într-un moment când întreaga românie transilvăneană privea la el ca la o navă-amiral, într-un moment când procesele de presă îi se succedau în lanț iar familia numeroasă îi puneă cele mai grele probleme, Bariț este nevoit, în anul legii de deznaționalizare a școlilor românești, uneltit de ministrul Trefert Âgost, în 1879, este nevoit, deci, să încurajeze un întreg Blaj excelent organizat, bogat, cu o armată de înalți clerici fără grija zilei de mâine: „Am intrat în acțiune? Mergem înainte!”¹³. Fără epistolele lui Bariț nu am cunoaște resorturile excepționalei opoziții, în presă, parlament și la împăratul, pe care românii transilvăneni au făcut-o nefastei legiuiri. Și nu am ști că dinamizatorul întregii opoziții a fost tocmai George Bariț. Poporul român — este convins — „cuțitul îi ajunge la os, că nu va suferi ca ungurul și neamțul să-i calce școala și biserica, să-i omoare naționalitatea”.¹⁴ Pe întregul parcurs al corespondenței, care acoperă câteva etape istorice foarte deosebite, Bariț rămâne constant preocupat de cultivarea grijiului și dezvoltarea oricărui nucleu de viață spirituală românească, fiindcă, zice, „voim să avem una patrie, viață națională și libertate”¹⁵. Este de observat cum orice nou corespondent al lui Bariț, abil pilotat de acesta, devine un factor de iradiere națională acolo, la locul unde își duce existența. Mentorului epistolar îi repugnă îndeosebi neînțelegerile între conaționali, în totalitatea lor de natură religioasă. El, care se ridica deasupra oricărei judecăți prin prismă confesională, ține, în 1846, să-i sublinieze lui Atanasie Șandor că: „Naționalitatea are să mulțumească tot, sau mai tot, călugărilor blăjeni, cari au adus filologia și istoria din Vatican”¹⁶. Impresionant este dialogul său epistolar cu membrii Delegației românești de la Viena, de după înăbușirea revoluției. Bariț simțea că edificiul destul de proaspăt al culturii naționale *sistematic* din Transilvania este în primejdie de a se prăbuși înaintea maturizării. Scrisorile către Ioan Maiorescu și August Treboniu Laurian sînt unice în acest sens. Erau ani când atitudinea maximală nu avea vreo șansă de reușită, iar cea minimală putea să cadă în conformism și obediență. Bariț consideră că sarcina cea mai importantă

rămîne tot rîspîndirea cuvîntului tipărit între români. Eforturile lui de a întemeia o tipografie românească subordonată scopurilor partidei naționale, în Brașov, răzbat din toate epistolele anilor 1850—1852, tocmai cînd cuvîntul s-a aflat sub cel mai sever control din partea puterii. „Una și bună: să vedem de tipografie. Dați-mi mie o tipografie bună, bunicică, cu 2-3 teacuri, ajutați-mă cu ceva manuscripte și voi- apoi lăsați pe mine”¹⁷. Optimismul lui George Bariț, evident în întreaga operă, dar eclatant în corespondență, își are izvorul în luciditatea sa de intelectual lumierist, pentru care istoria are o mișcare ciclic-evolutivă. Etapele ascendente ale viitorului se plămădesc în prezent, prin acumulări cantitative și calitative. Eforturile națiunii se evaluează în cuantumul de participare a tuturor factorilor luminați, conștienți de necesitatea unui program și a unei strategii. Corespondența din primii ani ai dualismului, care coincide cu apariția Partidului Național Român, completează această convingere cu credința în puterea generatoare de istorie a celor mulți, apropiindu-l astfel de generația anului 1848. La 1869, în fața unui *non plus ultra* creat pentru românii transilvăneni, el lansează apelul final: „Dacă aristocrații făcură țara de vînzare, noi, poporul, să nu ne vindem, că țara e mai mult a noastră decît a familiilor aristocrate”¹⁸. Pentru luminarea acestui popor a ostenit Bariț mai mult decît pentru orice alt scop. „Să ne aruncăm cu tot deadinsul pe exploatarea și propagarea cunoștințelor istorice în generațiunile prezentului”, îi sugerează el lui V. A. Urcchia în 3/15 februarie 1868. Dacă o etapă mai devreme, în anii editării *Căldariului pentru poporul român*, 1852—1865, scopul era propagarea cunoștințelor practice cu predilecție, după instaurarea dualismului Bariț apasă, atît în opera personală cît și în cea de educare a poporului, asupra istoriei. Pentru condițiile din Transilvania, luminismul pragmatic nu-și pierdeă nimic din valabilitate, cîștigînd însă în vigoare pe tot parcursul secolului al XIX-lea, tocmai prin acest accent calitativ, de edificare ideologică. În fond, ce altceva este ASTRA dacă nu cea mai mare instituție de educare națională a poporului din întreaga noastră istorie? O bună parte din epistolele sale se ocupă de problemele Asociațiunii, sau punctează doar unele dintre acestea, arătîndu-ni-l prezent mereu, la toate manifestările atît de cunoscute ale ASTREI, Bătrînețea îl află în fruntea Asociațiunii, ca președinte, admirat de români și detestat de străini. După decenii de muncă uriașă, cînd a dat poate cea mai extinsă operă scrisă din cultura noastră, consacraarea națională îi aduce dorita încredere în sine, care este, încă o dată, doar un reflex al încrederii în destinul națiunii sale: „Nu per eu, oricît mă blastămă vrășmașii românilor, iară după ce voi apune, vor fi alții în locul meu”¹⁹. Nu cunoaștem o faimă românească a cărei aureolă să fi crescut ca a lui Bariț, pînă în ultima clipă a vieții. În primăvara sfîrșitului, 1893, a fost ales președinte al Academiei Române, al cărei membru fondator era din 1867. „Alegerea aceasta, cu care am fost onorat eu cu această ocaziune a produs la românii de dincoace de munți o surprindere din cele mai plăcute. Ei mă felicitară pe mine, însă totodată și pe sine”²⁰, observă el în cea mai tîrzie scrisoare din cîte i se cunosc.

NOTE

- 1 Către Visarion Roman, 5/17 martie 1868.
- 2 Către Atanasie Șandor, 23 iunie 1846.
- 3 Către Visarion Roman, 22 februarie 1869.
- 4 Către același, 11/23 ianuarie 1874.
- 5 Către Iosif Hodoș, 8/20 ianuarie 1877.

- 6 Către Eliza Sturdza, 1/13 iulie 1849.
- 7 Către Constantin Iuga, 2 mai 1888.
- 8 Către Francisc Hossu Longin, 9 august 1877.
- 9 Către Alexandru Roman, 22 noiembrie 1882.
- 10 Către același, 31 octombrie 1890.
- 11 Către Constantin Iuga, 5/17 ianuarie 1880.

12 Din mulțimea contribuțiilor la viața și vasta operă a lui George Bariț, se desprind în mod surprinzător foarte puține titluri cu adevărat semnificative. Și încă un fapt de notat: Bariț este un favorit al exegezei mai noi, autorii vechi fiind furăți mai mult de unele aspecte parțiale ale acestui subiect pe care marele precursor îl constituie. O listă foarte restrânsă ar cuprinde ca neeludabile următoarele lucrări: Corneliu Diaconovici, *George Barițiu, 12/24 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892*, Sibiu, 1892; Ioan Lupaș, *Un capitol din istoria ziaristicii românești ardelenne. Gheorghe Barițiu*, Sibiu, 1906; Idem, *Gheorghe Barițiu*, Sibiu, 1913; Nicolae Bănescu, *Gheorghe Bariț. Rolul său în cultura națională*, Vălenii de Munte, 1910; Idem, *Corespondența familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Bariț*, Vălenii de Munte, 1911; Alexandru Ciura, *Gheorghe Barițiu. La centenarul de la nașterea lui*, în *Cosânzeana*, II, 1912, nr. 21—22, p. 271—272; Coriolan Suciu, *Blajul, Brașovul și Barițiu*, în *Cultura creștină*, XIV, 1925, nr. 9, p. 314—321; Ion Mușlea, *Calendarele lui Barițiu (1852—1865) cu documente inedite privitoare la editarea, tipărirea și difuzarea lor*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, 1, 1957, p. 255—261; Vasile Netea, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, 1966; *George Bariț și contemporanii săi* (în continuare se citează *G. B. C.*), I—VI, București, 1973, 1975—1976, 1978, 1981, 1983; George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelenne din secolul al XIX-lea*, II—III, Cluj-Napoca, 1978, 1980.

- 13 Către Ioan Micu Moldovanu, 14 februarie 1879.
- 14 Către același, 10 februarie 1879.
- 15 Către Visarion Roman, 5/17 martie 1879.
- 16 Către Atanasie Șandor, 23 iunie 1846.
- 17 Către Ioan Măiorescu, 18/30 martie 1850.
- 18 Către Visarion Roman, 3 martie 1869.
- 19 Către Victoria Iuga, 24 ianuarie 1885.
- 20 Către Ioan Bianu, 13/25 aprilie 1893.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

1. După șase volume de corespondență primită de George Bariț, dăm acum la lumină un prim volum din *scrisorile sale* către contemporani. În acest fel credem a veni în întîmplarea dorinței publicului cititor și a cercetătorilor, care vor fi simțind nevoia să-l găsească pe Bariț însuși în acest mare epistolar ce apare de peste un deceniu la Editura Minerva. Precizăm de la bun început că dacă acest eveniment a întîrziat peste dorința noastră, fapt care este datorat situației arhivistice complet diferite a scrisorilor trimise, față de cele recepționate. Cum arătăm și în introducere, Bariț a fost tot timpul conștient de valoarea schimbului epistolar pe care îl purta cu oamenii epocii și a adunat aceste scrisori într-un fond organizat încă de el. Cu excepția scrisorilor pierdute sau distruse în timpul revoluției de la 1848—1849, corespondențele primite s-au păstrat în bună parte, iar azi sînt ușor accesibile la Biblioteca Academiei din București, în manuscrisele românești 992—1013. Dar cu totul alta a fost soarta scrisorilor trimise de el. În principiu, el a răspuns cam la toate scrisorile — existau informații după care răspundea și la 100 într-o zi! — , așadar corespondența trimisă ar trebui să fie tot atît de extinsă ca cea primită. Însă lucrurile nu stau așa. Tocmai acest principiu element, al drumului divergent, înspre un mare număr de destinatari, a marcat de la început destinul scrisorilor sale. Foarte puțini le-au păstrat. În a doua instanță, foarte puține din cele păstrate au supraviețuit timpului. Scăderea se întîmplă în proporție geometrică. Mai aproape de noi, din cele rămase au intrat doar unele în depozite organizate: biblioteci și arhive. Celelalte continuă să rămînă în posesiuni nedefinibile, de unde ies la lumină cu mare greutate. Un caz recent este partea masivă din corespondența familială a lui George Bariț, care a intrat în posesia Arhivelor Statului din Cluj-Napoca abia de cîțiva ani. La aproape un secol de la moartea autorului epistolelor! În fine, nu toate scrisorile ajunse în posesiuni publice sînt accesibile și dacă sînt, popularizarea existenței lor este ca și nulă. Dimpotrivă, sesizăm un regretabil și de neînțeles atitudinea arhivelor și bibliotecilor posesoare, care, unele, ne refuză accesul la scrisori sau ne încercă abil pistele spre căutare zadarnică, oboseală și renunțare. Nu există energii fără limită și nici răbdare la nesfîrșit. O întîmplare petrecută în urmă cu un deceniu la fostele Arhive ale Statului din Blaj este, credem, pilduitoare în acest sens. După o căutare trudnică de 20 de zile, în condițiile celor mai neașteptate șicane din partea personalului, ni s-a spus în fine, de către responsabilul fondurilor, să nu mai căutăm fără rezultat căci scrisorile lui Bariț se află în sertarul biroului său, și simplamente nu vrea să ni le prezinte la dispoziție, pentru că intenționează să le publice el. N-a publicat nimic. Mai aproape și mai departe de cazul arătat, am întîmpinat atitudini de refuz de-o mare diversitate și de tezie.

La antipodul acestora se află instituțiile de depozitare care ne-au dat cel mai prețios sprijin cu putință la găsirea, fotocopierea sau transcrierea scrisorilor. Le amintim aici, nu fără a le adresa pe această cale cele mai vii mulțumiri:

1) Biblioteca Academiei R. S. România din București, în persoana istoricului literar dr. Gabriel Ștrempel, director adjunct.

2) Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, în persoana istoricului literar dr. Mihail Triteanu, director.

3) Arhivele Statului Cluj-Napoca, în persoana istoricului Alexandru Matei, director. Atena înțelegere și bunăvoință cu care au venit în ajutorul nostru, apreciind importanța acestei grele întreprinderi care este corpusul de documente *George Bariț și contemporanii săi*, le face cinste și dă o justificare în plus locurilor de onoare pe care le ocupă în rândul factorilor de conservare și valorificare științifică a fondurilor patrimoniale naționale. Am întâmpina cu satisfacție și emoție atitudini similare și din partea altor instituții sau persoane, deținătoare de scrisori ale lui Bariț sau de informații referitoare la acestea. Curînd va începe redactarea unui nou volum de corespondență trimisă de George Bariț. Acceptăm ca autori cu drepturi justificate pe toți cei care ne vor semnala sau pregăti pentru publicare corespondențe Bariț descoperite pe parcursul cercetărilor proprii, fie că fac parte din personalul instituțiilor de custodie, fie că sînt persoane particulare.

2. *Organizarea materialului.* Dacă într-un corpus de documente strict istorice criteriu așezării cronologice este cel normal, în cazul corespondențelor literare de felul celei de față el este impropriu. Schimbul epistolar cu o persoană se dezvoltă adeseori într-o relație de durată, în care unele probleme de mare interes sînt regăsite într-un șir întreg de scrisori. A le tăia după criteriul cronologic ar însemna nu doar îngreunarea consultării cărții, dar și ciuntirea frumuseții acesteia. N-am optat nici pentru criteriul alfabetic, preferat de mulți îngrijitori de ediții. Acest procedeu ar fi fost fără îndoială preferat în cazul ipotetic în care am cunoaște *toate* scrisorile trimise de Bariț, țintă de care, după cum am arătat, sîntem departe. Criteriul alfabetic este adecvat în cazul corespondenței primite, așa cum au dovedit-o Petre Croicu și Marieta Croicu, cu frumoasa ediție a corespondenței lui Ion Bianu. Acolo, în situația unui material limitabil la cinci volume ce s-au editat într-un timp record, așezarea alfabetică a expeditorilor a dat un rezultat excelent. Dacă noi înșine, la scrisorile primite de Bariț, nu procedăm la fel, acest lucru se datorește cantității uriașe a materialului. Am detașat cîteva urgente în cercetare și cîteva seturi de epistole cu totul senzaționale, care în cazul unei așezări alfabetice ar fi trebuit să aștepte un număr prea mare de ani pînă să le vină rîndul. În volumul de față, scrisorile sînt așezate tot pe persoane, respectiv destinatari aici, dar implicînd și un element cronologic: pe persoane în ordinea vechimi *primei* scrisori către aceeași persoană. Astfel, luînd prima și ultima scrisoare se reține limita de timp pe care o acoperă volumul: 1827—1893. Tabla cuprinsului este, dealtminteri, sinoptică în acest sens. Pentru o și mai ușoară consultare, dăm la început repertoriul cronologic al scrisorilor. În continuare, am numerotat cu cifre romane persoanele destinate și cu arabe scrisorile. Aceste cifre sînt în măsură să facă și mai lejeră folierea, conspectarea și reținerea optimă a problemelor revelate.

3. *Aparatul științific.* Publicăm în volum aproape exclusiv scrisori inedite. Totul s-a transcris după manuscrisele originale. Foarte puține dintre epistole se reproduc din alte locuri unde au fost tipărite anterior, dar și acelea sînt ca și inedite, fie pentru faptul că acolo n-au avut și o versiune românească, fie pentru că erau pierdute în reviste și ziare, neștiute sau uitate cu desăvîrșire. Dar, repetăm, binevoitorul cititor va observa că numărul lor este insignifiant. Am fi reproduș și aceste scrisori după manuscrisele originale, dar în toate cazurile acestea sînt pierdute sau necunoscute. Cercetări obositoare de regăsire a lor nu au dat nici un rezultat. Nu

ne-a rămas decît să consemnăm locul exact de unde le-am reproduș, declinîndu-ne orice răspundere pentru exactitatea transcrierii. În cazul celor latinești, am îndreptat erorile editărilor anterioare pe baza logicii limbii latine, firește cu un anumit grad de hazard, dar care este este ferabil greșelii.

Am indicat la fiecare scrisoare sursa de unde reproducem, iar în cazul manuscrisului cu file numerotate și cu scrisori mai multe, am indicat marginal și fila din manuscris, și versă. Se va observa ușor că am renunțat de această dată la tipul de tabel sinoptic care l-am folosit la corespondența primită. În acel gen de tabel, locul de depozitare folosit alături de alte date generale despre fiecare scrisoare. De data aceasta, așa cum poate să se dea seama oricine consultă volumul, indicarea sursei sau depozitului în tabel ar fi fost imposibilă, căci ar fi rezultat un tabel încilcit, complicat și total... antisinoptic. Procedeu al indicării sursei nemijlocit după fiecare scrisoare a fost impus de material. În două cazuri scrisorile către Atanasie Șandor și Visarion Roman am indicat depozitul o singură dată la sfîrșitul ultimei scrisori, cu valabilitate pentru toate către același. Acest lucru din cauza faptului că respectivele corespondențe se aflau *toate* în aceeași arhivă, în același dosar aparținîndu-le cu aceeași cotă a cărei repetare de zeci de ori sau chiar de peste 100 de ori era superflua. S-a economisit astfel un prețios spațiu grafic, fără a dăuna cu nimic exactității științifice.

Față de primele șase volume, se va observa o temperare cantitativă a notelor. În partea dintre aceste scrisori (cele către Timotei Cipariu, Ioan Maiorescu, Atanasie Șandor, Alexandru Roman, Iosif Hodoș, Ioan Micu Moldovan) sînt replici la altele, pe care le-am publicat separat, comentat și notat în volumele anterioare. O situație rezolvată nu mai era necesară să se rezolve din nou. Ca atare, am trimis masiv la notele și comentariile din volumele I—V, fiind gîndind, pentru economia efortului și spațiului grafic, titlul colecției la *G. B. C.*, prin care să se înțeleagă *George Bariț și contemporanii săi*, I—VI, București, 1973, 1975, 1976, 1978, 1981, 1982. Desigur, cu creșterea numărului de volume publicate va scădea continuu volumul notelor și comentariilor, prin aceeași trimitere firească înapoi, la lucrul făcut. Într-o epocă distinctă de cea pe care o îmbrățișează corespondența lui George Bariț, problemele sau familiile de probleme sînt cam aceleași din punct de vedere factologic, astfel că orice notă bine făcută este cîștig sigur și pentru un volum următor.

Într-un număr mult redus față de volumele anterioare, acest volum cuprinde și cîteva documente care nu sînt propriu-zis scrisori ale lui Bariț către cineva. Este, mai întîi, o scrisorie VII/54, care e o scrisoare nou descoperită, foarte importantă, a lui Atanasie Șandor către Bariț, necuprinsă în corespondența doctorului arădean cu aceasta din urmă din volumul II. Apoi, în urma scrisorii XXXVIII/146 a lui George Bariț către Eforia Școlară din Brașov datată 4 noiembrie 1869, reproducem o serie de documente despre cea mai importantă donație de cărți venită din România, pentru românii din Transilvania. Este o inițiativă de valoare de fapt istorică a lui Mihail Kogălniceanu, și din aceste documente ea poate fi reconstituită la adevărată amploare. Am reproduș documentele în continuarea scrisorii, căci în însuși, organizîndu-și corespondența, le numește *adnexae* ale acesteia și le așază nemijlocit după scrisoare.

INDICE CRONOLOGIC AL SCRISORILOR

1827, iunie 2, către Benedict Fogarași (1).....	19
1834, aprilie 28, Blaj, către Grigore Moldvai (2).....	20
1837, ianuarie 21/februarie 2, către Timotei Cipariu (6).....	28
1837, septembrie 12, către Consistoriul greco-catolic de la Blaj (14).....	39
1837, septembrie 21/octombrie 3, către Ioan Lemeni (3).....	22
1841, martie 21, Brașov, către Ioan Lemeni (4).....	24
1842, ianuarie 3, Brașov, către Ion Heliade Rădulescu (15).....	41
1842, decembrie 17/29, Brașov, către Ioan Lemeni (5).....	26
1843, octombrie 14, Brașov, către Ioan Măiorescu (18).....	46
1844, noiembrie 27, Brașov, către Atanasie Șandor (36).....	85
1845, ianuarie, Brașov, către Atanasie Șandor (37).....	87
1845, martie 1, Brașov, către Atanasie Șandor (38).....	88
1845, martie 5, Brașov, către Timotei Cipariu (7).....	31
1845, martie 8, Brașov, către Atanasie Șandor (39).....	91
1845, martie 22, Brașov, către Atanasie Șandor (40).....	91
1845, iulie 16, Brașov, către Atanasie Șandor (41).....	92
1845, august 9, Brașov, către Atanasie Șandor (42).....	93
1845, septembrie 6, Sebeș, către soția sa Măria (60).....	111
1845, septembrie 9, către soția sa Măria (61).....	113
1845, noiembrie 12, Brașov, către Atanasie Șandor (43).....	94
1845, noiembrie 26, Brașov, către Atanasie Șandor (44).....	94
1846, ianuarie 10, Brașov, către Atanasie Șandor (45).....	95
1846, ianuarie 31, Brașov, către Atanasie Șandor (46).....	96
1846, februarie 21, Brașov, către Atanasie Șandor (47).....	98
1846, martie 14, Brașov, către Atanasie Șandor (48).....	98
1846, martie, către Atanasie Șandor (49).....	99
1846, aprilie 6, Brașov, către Atanasie Șandor (50).....	100
1846, iunie 20, Brașov, către Atanasie Șandor (51).....	100
1846, iunie 29, Brașov, către Atanasie Șandor (52).....	101
1847, iunie 12, Brașov, către Atanasie Șandor (53).....	103
1847, septembrie 2, Brașov, către Atanasie Șandor (55).....	106
1847, septembrie 6, Sibiu, către soția sa Măria (62).....	114
1847, decembrie 20, Brașov, către Atanasie Șandor (56).....	107

1848, ianuarie 1/13, Brașov, către Atanasie Șandor (57).....	107
1848, februarie, Brașov, către Atanasie Șandor (58).....	107
1848, aprilie, Brașov, către Atanasie Șandor (59).....	107
1848, mai 28, Cluj, către Comitetul Național din Sibiu (63).....	107
1848, iulie 13/25, Brașov, către Ion Heliade Rădulescu (16).....	107
1848, august 23/septembrie 4, Brașov, către A. G. Goleșcu-Negru (64).....	107
1848, decembrie 12/24, Sibiu, către Simion Crainic (65).....	107
1849, iulie 1/13, Cernauca, către Eliza Sturdza (66).....	107
1849, octombrie, către Dimitrie Ralet (67).....	107
1849, noiembrie 5, către Petru Petrino (68).....	107
1850, februarie 8, către Delegația română de la Viena (69).....	107
1850, februarie 13/25, Brașov, către August Treboniu Laurian (70).....	107
1850, februarie 16/28, Brașov, către Ioan Măiorescu (19).....	107
1850, martie 4, Brașov, către August Treboniu Laurian (71).....	107
1850, martie 13/25, către Ioan Măiorescu (20).....	107
1850, martie 18/30, către Ioan Măiorescu (21).....	107
1850, aprilie 3, către Ioan Măiorescu (22).....	107
1850, aprilie 5, Brașov, către Ioan Măiorescu (23).....	107
1850, aprilie 29, Brașov, către Ioan Măiorescu (24).....	107
1851, octombrie 7, Brașov, către Ioan Măiorescu (25).....	107
1851, noiembrie 14/26, către Ioan Măiorescu (26).....	107
1852, ianuarie 1/13, către Ioan Măiorescu (27).....	107
1852, martie 5, Brașov, către Ioan Măiorescu (28).....	107
1852, aprilie 7, Brașov, către Ioan Măiorescu (29).....	107
1852, aprilie 24, către Ioan Măiorescu (30).....	107
1852, aprilie 26, Brașov, către Ioan Măiorescu (31).....	107
1852, iulie 3, către Ioan Măiorescu (32).....	107
1852, iulie 31, către Ioan Măiorescu (33).....	107
1852, august 3/15, către Ioan Măiorescu (34).....	107
1852, septembrie 6, Brașov, către Ioan Măiorescu (35).....	107
1853, iunie 19, Brașov, către conducerea Gremiului negustoresc din Brașov (72).....	107
1858, ianuarie 15/31, către Iacob Mureșanu (73).....	107
1858, mai 28, Brașov, către Timotei Cipariu (8).....	107
1859, martie 21, Iași, către Ministerul Cultelor și al învățămîntului Public din Moldova (74).....	107
1859, martie 25, Iași, către Dimitrie A. Sturdza (75).....	107
1859, mai 4, Brașov, către Dimitrie A. Sturdza (76).....	107
1860, octombrie 9/21, Zărnești, către Ioan P. Valerian (79).....	107
1860, octombrie 15/27, Brașov, către Ioan P. Valerian (80).....	107
1860, octombrie 18/30, către Ioan P. Valerian (81).....	107
1860, octombrie 18/30, Brașov, către Ioan P. Valerian (82).....	107
1861, ianuarie 29, Brașov, către Ioan P. Valerian (83).....	107
1861, aprilie 5, Corona (Brașov), către Iosif Hodoș (85).....	107
1861, octombrie 16, Brașov, către Timotei Cipariu (9).....	107
1861, noiembrie 18, Brașov, către Timotei Cipariu (10).....	107
1862, februarie 12, Brașov, către Comitetul ASTREI (93).....	107
1862, iulie 14, Brașov, către o neidentificată (94).....	107

1862, septembrie 22, Braşov, către Carol Davilla (95).....	166
1862, noiembrie 11/23, Zărneşti, către Andrei Şaguna (97).....	168
1863, aprilie 2, Braşov, către Andrei Şaguna (98).....	170
1863, iulie 12, Braşov, către Carol Davilla (96).....	167
1863, decembrie 11/23, Viena, către Ştefan Emilian (99).....	172
1864, iulie 26, Braşov, către Adunarea generală a ASTREI (100).....	174
1864, august, Braşov, către Prezidiul Dietei Transilvaniei (101).....	175
1866, iunie 6, Braşov, către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice al Principatelor Române Unite (102).....	176
1867, mai 2, Braşov, către Ujfalussy Miklos (104).....	178
1867, mai 6, Braşov, către Visarion Roman (105).....	179
1867, octombrie 8, Braşov, către Visarion Roman (106).....	180
1867, Braşov, către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice al Principatelor Române Unite (103).....	177
1868, ianuarie 2/14, Braşov, către V. A. Urechia (138).....	220
1868, februarie 3/15, Braşov, către V. A. Urechia (139).....	223
1868, octombrie 22, Braşov, către Capitulum metropolitan din Blaj (143).....	230
1868, decembrie 5, Braşov, către Ioan P. Valerian (84).....	152
1868, decembrie 9, Braşov, către Visarion Roman (107).....	182
1868, decembrie 10, Braşov, către Grigore Silaşi (144).....	231
1869, ianuarie 20, Braşov către Visarion Roman (108).....	184
1869, februarie 10/22, Braşov, către Visarion Roman (109).....	186
1869, februarie j25, Braşov, către Visarion Roman (110).....	188
1869, martie 1, Braşov, către Visarion Roman (111).....	189
1869, martie 3, Braşov, către Visarion Roman (112).....	190
1869, martie 5, Braşov, către Visarion Roman (113).....	191
1869, martie 5/17, Braşov, către Visarion Roman (115).....	193
1869, martie 17, către Visarion Roman (114).....	193
1869, mai 13/25, Braşov, către Alexandru Roman (147).....	256
1869, iulie 3/15, Braşov, către Visarion Roman (116).....	195
1869, august 25, Braşov, către Visarion Roman (117).....	196
1869, octombrie 3/15, Braşov, către Mihail Kogălniceanu (145).....	237
1869, octombrie 8, Braşov, către Visarion Roman (118).....	197
1869, noiembrie 4, Braşov, către Eforia şcolilor din Braşov (146).....	240
1869, noiembrie 24, Braşov, către Ion Heliade Rădulescu (17).....	44
1869, decembrie 28, Braşov, către Visarion Roman (119).....	197
1870, aprilie 1, Braşov, către Visarion Roman (120).....	198
1870, mai 9, Braşov, către Matei Millo (175).....	300
1870, octombrie 3, Braşov, către Visarion Roman (121).....	199
1870, octombrie 21, Braşov, către Iosif Hodoş (86).....	154
1870, octombrie 28, Braşov, către Visarion Roman (122).....	202
1870, noiembrie 18, Braşov, către Visarion Roman (123).....	203
1871, aprilie 28, Braşov, către Alexandru Roman (148).....	258
1871, mai 1/13, Braşov, către Visarion Roman (124).....	204
1871, mai 3, Braşov, către Alexandru Roman (149).....	261
1871, mai 10, Braşov, către Alexandru Roman (150).....	262
1871, mai 17, Braşov, către Alexandru Roman (151).....	265

1871, iunie 3/15, Braşov, către Iosif Hodoş (87).....	154
1871, iunie 9, Braşov, către Alexandru Roman (152).....	154
1871, august 2, Braşov, către Visarion Roman (125).....	170
1871, octombrie 29, Braşov, către Alexandru Roman (153).....	154
1871, noiembrie 17, Braşov, către Visarion Roman (126).....	170
1871, noiembrie 29, Braşov, către Alexandru Roman (154).....	154
1871, decembrie 2, Braşov, către Visarion Roman (127).....	170
1872, ianuarie 5, Braşov, către Alexandru Roman (155).....	154
1872, ianuarie 5, Braşov, către Visarion Roman (128).....	170
1872, ianuarie 26, Braşov, către Alexandru Roman (156).....	154
1872, iunie, Braşov, către Alexandru Roman (157).....	154
1872, august 1, Braşov, către Visarion Roman (129).....	170
1873, ianuarie 23, Braşov, către Alexandru Roman (158).....	154
1873, martie 21, Braşov, către Visarion Roman (130).....	170
1873, mai 1/13, Braşov, către Ioan Fekete Negruţiu (176).....	258
1873, octombrie 29, Braşov, către Alexandru Roman (159).....	154
1873, decembrie 8, Braşov, către Visarion Roman (131).....	170
1874, ianuarie 11/23, Braşov, către Visarion Roman (132).....	170
1874, noiembrie 26, Braşov, către Visarion Roman (133).....	170
1876, ianuarie 26, Zărneşti, către Iosif Hodoş (89).....	154
1876, martie 1/13, Braşov, către Iosif Hodoş (90).....	154
1876, martie 28, Braşov, către Iosif Hodoş (91).....	154
1877, ianuarie 8/20, Zărneşti, către Iosif Hodoş (92).....	154
1877, iulie 28, Sibiu, către Timotei Cipariu (11).....	12
1877, august 9, Braşov, către Francisc Hossu Longin (177).....	177
1877, noiembrie 4/16, Braşov, către Francisc Hossu Longin (178).....	178
1877, noiembrie 17, Braşov, către Francisc Hossu Longin (179).....	179
1877, decembrie 4, Braşov, către Ioan Al. Lapedatu (191).....	191
1877, decembrie 10, Braşov, către Francisc Hossu Longin (180).....	180
1878, februarie 7, Sibiu, către Alexandru Roman (160).....	160
1878, august 30/septembrie 11, Bucureşti, către Visarion Roman (136).....	136
1878, decembrie 5, Sibiu, către George Pop de Băseşti (192).....	192
1879, ianuarie 18/30, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (181).....	181
1879^ februarie 4/16, Sibiu, către Ioan Micu Moldovan (195).....	195
1879, februarie 8, Sibiu, către Ioan Micu Moldovan (196).....	196
1879, februarie 10, Sibiu, către Ioan Micu Moldovan (197).....	197
1879, februarie 14, Sibiu, către Ioan Micu Moldovan (198).....	198
1879, martie 2, Sibiu, către Ioan Micu Moldovan (199).....	199
1879, aprilie 27, Sibiu, către Alexandru Roman (161).....	161
1879, mai 12, Sibiu, către George Pop de Băseşti (193).....	193
1879, mai 17, Sibiu, către Alexandru Roman (162).....	162
1879, iulie 2/14, Bucureşti, către Visarion Roman (137).....	137
1875, februarie 11, Braşov, către Visarion Roman (134).....	134
1875, martie 12, Braşov, către Visarion Roman (135).....	135
1875, decembrie 12/24, Zărneşti, către Iosif Hodoş (88).....	88
1880, mai 13/15, Sibiu, către Ioan Bianu (200).....	200
1881, iulie 6, Sibiu, către Alexandru Roman (163).....	163
1881, august 13, Sibiu, către Seorge Pop de Băseşti (194).....	194
1881, octombrie 3, Sibiu, către Timotei Cipariu (12).....	12
1881, noiembrie 9, Sibiu, către Timotei Cipariu (13).....	13
1882, octombrie 29, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (182).....	182
1882, noiembrie 2, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (183).....	183

1882, noiembrie 22, Sibiu, către Alexandru Roman (164).....	286
1882, noiembrie, Braşov, către Francisc Hossu Longin (184).....	317
1882, decembrie 3, Sibiu, către Alexandru Roman (165).....	289
1882, decembrie 9, Sibiu, către Alexandru Roman (166).....	291
1882, decembrie 16, Sibiu, către Alexandru Roman (167).....	291
1882, decembrie 30, Sibiu, către Emile Picot (213).....	355
1883, ianuarie 14, Sibiu, către Alexandru Roman (168).....	292
1883, ianuarie 25, Sibiu, către Alexandru Roman (169).....	293
1883, martie 8, Sibiu, către Alexandru Roman (170).....	294
1884, august 3, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (185).....	318
1885, ianuarie 27, Sibiu, către Alexandru Roman (171).....	295
1885, august 4/16, Braşov, către un neidentificat (214).....	358
1886, iunie 7, Braşov, către Andrei Bârseanu (215).....	359
1886, aprilie 10/22, Bucureşti, către Dimitrie A. Sturdza (77).....	141
1886, septembrie 5, Sibiu, către Dimitrie A. Sturdza (78).....	144
1886, noiembrie 18/30, Sibiu, către. A. Urechia (140).....	227
1887, mai 8/20, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (186).....	320
1887, mai 8/20, Sibiu, către Aurel Mureşianu (217).....	361
1887, mai 31, Sibiu, către Ioan Bianu (201).....	343
1887, iunie 12, Cluj, către Ioan Bienu (202).....	344
1887, iulie 26, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (187).....	321
1887, iulie 26, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (188).....	323
1887, august 14, Sibiu, către Francisc Hossu Longin (189).....	325
1887, august 21, Sibiu, către Aurel Mureşianu (218).....	362
1887, decembrie 13/25, Sibiu, către Ion Bianu (203).....	345
1888, ianuarie 1?, către Francisc Hossu Longin (190).....	326
1888, ianuarie 6, Sibiu, către Aurel Mureşianu (219).....	363
1888, februarie 7/19, Sibiu, către Eleonora Slavici (221).....	364
1888, mai 27, Sibiu, către Aurel Mureşianu (220).....	363
1889, ianuarie 16/28, Sibiu, către V. A. Urechia (141).....	228
1889, ianuarie 31/februarie 12, Sibiu, către V. A. Urechia (142).....	228
1889, octombrie 4/16, Sibiu, către Ioan Bianu (204).....	346
1890, aprilie 6/18, Sibiu, către Ioan Bianu (205).....	347
1890, mai 1, Sibiu, către Ioan Bianu (206).....	348
1890, mai 16/28, Sibiu, către Ioan Bianu (207).....	349
1890, mai 31, Sibiu, către Emanoil Elefterescu (222).....	366
1890, iunie 8, Sibiu, către Ioan Bianu (208).....	350
1890, iunie 18, Sibiu, către Emanoil Elefterescu (223).....	368
1890, iulie 8, Sibiu, către Emanoil Elefterescu (224).....	368
1890, octombrie 31, Sibiu, către Alexandru Roman (172).....	296
1890, noiembrie 23, către Emanoil Elefterescu (225).....	369
1891, ianuarie 17/29, Sibiu, către Emanoil Elefterescu (226).....	371
1891, februarie 10/22, Sibiu, către Emanoil Elefterescu (227).....	373
1891, aprilie 28/mai 10, Sibiu, către Ioan Bianu (209).....	351
1891, iulie 17, Sibiu, către Andrei Bârseanu (216).....	360
1891, octombrie 31, Sibiu, către Ioan Bianu (210).....	352
1892, martie 9, Sibiu, către Emanoil Elefterescu (228).....	374
1892, mai 1, Sibiu, către Emanoil Elefterescu (229).....	374
1892, septembrie 15/27, Sibiu, către Ioan Bianu (211).....	353
1893, martie 9, Bucureşti, către Alexandru Roman (173).....	298
1893, aprilie 13/25, Sibiu, către Ioan Bianu (212).....	355
? , către Alexandru Roman (174).....	299

I

CĂTRE BENEDICT FOGARAŞI¹

(1827)

i

1827, 2da

Copia

Clarissime Domine Rector !

Tandem reseratis opacae palestrae repagulis benignior Patris
suos alumnos ad Patrios Lares remittit, dum dulci otio vires mentium
reparaverint ad arenam rursus revocandos. Ego antequam ita
committam unam adhuc quam mihi honestatis et gratitudinis
imponunt, exequor gratissimata obligationem, nimirum Clarissimi
Domino Rectori, refero grates quam humillimas pro sua indefessa
licitudine, pro diurnis nocturnisque fatigiis quibus meum in lit-
profectum per decursum 3^{im} annorum non dedignabatur *fatu-
exponere* ².

Impense pro exhibitis mihi tott favoribus ac beneficiis mille
grates rependo, insimul praecipuas pro paternis suis monitis, quibus
mihi pietatis amorem, et studium divini cultus instillare conabatur.
Utinam me Numen Supremum cum aliquando praestet, qui has
gratias aliquatenus remereri queam, illarum sane gratam memo-
nullas unquam sive factorum sive temporum vicissitudo eximet
meo necessabo Coelos devoti animi suspiriis identidem fatigare
Deus Clementissimus and feram usque aetatem felicem ac sospitem
conservare, et denu aeterna Coelitem gloria donare dignetur.

Devotissimus ac Cliens,

Baritz Georg

[Adresa:] Clarrissimo Domino Rectori.

(B.A.R., ms. rom. 986, f. 108r)

[Traducere:]

Copie.

Prea stimate domnule director !

În sfârșit, deschizînd întunecatele zăvoare ale școlii, binevoitoarea Minervă își trimite elevii în sinul familiilor unde, în zile de plăcută odihnă, să-și refacă energiile intelectuale, amintindu-și mereu și mereu de locul și țelul învățăturilor. Înainte de a porni și eu în ealătorie, mă simt obligat a-mi îndeplini o foarte plăcută îndatorire, pe care mi-o impun legile omeniei și ale recunoștinței: a vă aduce dumneavoastră, prea stimate domnule director, cele mai adineî mulțumiri pentru neobosita-vă străduință pe care ați depus-o timp de trei ani, zi și noapte, neprecupețind oboseala, spre înaintarea mea într-ale literelor. Vă aduc, deci, mii de mulțumiri pentru atîtea favoruri și binefaceri pe care le-ați săvîrșit față de mine, în mod deosebit pentru părințești îndrumări prin care v-ați nizuit a insufla în mine iubirea de pietate și studii l cultului divin.

Fie ca D-zeu cel Prea înalt să mă protejeze ca și altă dată, ca să pot dobîndi aceste haruri ale sale și pe care să nu le poată abate din inima mea nici nenorocirile, nici vitregia vremurilor. Nu voi înceta ca, prin suspinele sufletului meu devotat, să cer insistent cerurilor ca prea bunul Dumnezeu să vă țină pînă la adineî bătrînețe și sa vă păstreze în deplină sănătate, iar apoi să vă învrednicească cu gloria veșnică cerească. Prea devotat și supus,

George Barit.

[Adresa:] Prea stimatului domn director.

1 Cea mai veche scrisoare din întreaga corespondență a lui George Barit. Des-tinatarul ei, Benedict Fogarași (1742-1830) era directorul gimnaziului și al școlii de normă din Blaj, din 1808. Este o scrisoare de mulțumire, după trei ani de studiu al umanioarelor (treapta de jos a gimnaziului), cînd îl avusese dascăl pe eruditul Fogarași. Om cu studii la Colegiul De Propaganda Fide din Roma, Benedict Fogarași este unul dnitre cei mai fideli dascăli blăjeni din epoca luministă, fiind profesor la toate treptele școlare din Blaj. Vezi despre el Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului*, Blaj, 1943, p. 33; Ioan Chindriș, *Prima scrisoare a lui George Barit*, în *Steaua*, XXI, 1971, iulie, p. 37; I. Dumitriu-Snagov, *Românii în arhivele Romei*, București, 1973, p. 278—281, 530.

2 *Fatigium exponere* completat de altă mină, probabil cineva din familie care a corectat textul latin al tînarului de numai 15 ani, George Barit.

3 Ediție anterioară a scrisorii lui Ioan Chindriș, *Op. cit.*

II

CĂTRE GRIGORE MOLDOVAI¹

(1834)

2

Blaș, 1834, 28 aprilis st. novo

Cinstite părinte ! Domn mie mult prețuite !

Cred io aceea cum că tocma atuncea cînd io-mi tin nespună norocire pentru ocazia care mi s-au dat cu puțințele rînduri a te onora, te

va apuca mirare cum că dintre atîte rudenii eu singur mă aflu, străin, care despre un obiect ca acesta delicat să te înștiințez. ^

Fierbînd, adecă, de mai multă vreme, mai ales în crerii bunului nostru patron, domnu canonic Vasilie Rațiu², fericitul acela plan a domnii tale de a veni la noi, fără a mișca vreun cuvînt legănat oarecare dintră rudenii, cu ocazia aceasta a multor aici făcute mutări au pomenit domnul Rațiu înaintea mării sale episcopului despre intenția c[instit] domnii tale', și s-au svătuît laolaltă că dacă te vor chieama la diețezul nostru, ce stație să-ți deie. Mai pre urmă au așesat că, dacă vei'voi a veni, să fii profesor'la a 3-a normă, catehet și la gymnasium profesor limbii nemțești, pînă atunci pînă cînd directura normii de aici, carea acum intermaliter este pe lîngă domnul Rațiu, de la I[nalta] Curte ți se va mijloci.

Acum, întîmplîndu-se așa, cît frații Vasilie și Dumitru³, tocma în zioa de Dumineca Florilor, în carea porniră cătră casă cu căruța, înștiințați despre acest *conclusum*, nu putură a-ți face înștiințare mai cu'pripă,'ci-mi lăsară tot lucrul mie spre a ți-l scrie, îmi și îndrăznesc, așa precum adevăratul dor mă îndeamnă, a te înștiința.

Adevărat este, cinstite domnule, cum să stația pomenită, în cît este venitul, întru asemănare cu venitul de acum' ce-l ai este subțirea, ci oamenii noștri argumentează așa: că un bărbat de adevărată cultură și sporiu a dulcii nații și patrioților săi învăpăiat, nu atîta se uită la venituri, decît la modru de a folosi pe cum voiește și a astupa gurile a multora, arătînd acea generozitate cum că nu mîncarea și beutura, ci adevărata dragoste îl îndeamnă la ostenele și lucruri.

Dealtmintrelea, în diețezul iest prea lățit mai de multe ori vacanții se dau pe ales, apoi mi se pare că de un an, doi s-au început o epohă în care interesurile cele spurie încep a se pune în lături, de nu de tot, batăr în parte, așa cît alegerile se fac după vrednicii, nu după nu știu ce nepotismuri.

Aceea încă este știut, cît dorește dulcea c[institei] domnii tale familie venirea-ți, nu numai, ci și toți bunii noștri cunaționaliști. Eu sunt acel norocos ca să mă rog în numele tuturor, făcîndu-ți acea puțină reflexie cum că cu mult mai mare lipsă are un diețez ca iesta mare de bărbați zdraveni, decît unul de vreo două, numai, parohii. Ci mai multe nu-mi îndrăznesc, doară și pe multe.

Cu aceste sunt al cinstitei domnii tale umilit,

George Barit m. p. în al 3-le an
a ss. th. auzitoriu.

(Iosif Pervian, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 387—388).

1 *Grigore Moldvai*, 1806—?, originar din Pintic, unchi al protopopului-erou Ștefan Moldovan din aceeași localitate, executat de maghiari la 1848. Vezi date biografice la Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului*, p. 70; *G.B.C.*, III, București, 1976, p. 46, n. 2.

2 Canonic blăjan și rector al Seminarului teologic, despre care veki *Ibid.*, p. 35, n. 2. Cf. și Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului*, p. 52.

3 Frații ai lui Grigore Moldvai, la acea dată și ei studenți la Blaj, ca și George Bariț. Vasile este viitorul prefect revoluționar de la 1848—1849, Vasile Moldovan, iar pe Dumitru îl vom găsi în anii următori „cooperator”, adică paroh adjunct în Pentic.

4 Grigore Moldvai era profesor la Gimnaziul greco-catolic din Beiuș, în dieceza Orăzii, unde funcționa din 1833. El a fost chemat, într-adevăr, la Blaj, unde a funcționat ca profesor de limba germană la liceu.

III

CĂTRE IOAN LEMENI

(1837-1842)

3

21 sept./3 oct. 1837

*Ad Illtstrissimum Epfiscojpum Joannem Lemeni
Illustrissime Domine Praesul etc., etc.*

Plusq[am] apternas IUus[tritatis] Vestrae de dato 15 Aug. 1837 ubi conformiter Gub[ernia]li Decreto mihi iniungere. digna[bat]ur etc. doloremque suum exprimit in omni filiali humilitate percepi, atque in omnibus mihi iniunctis quovis tempore obedientissimus praestabo. Certe Illustrissimie [D]omine [P]raesul etiam 11° Febr. qua die Commissio, tempore noctis ad se citavit nulla exceptione vel allegatione facta sponte comparuissem nisi tyranicam et illegalem horum hominum agendi rationem antea cognovissem. Ad haec vero acta Commissionis cridalis Marin, in testimonium provoco. Georg K[ayser] scriba salariatus qua Plenipotentarius creditorem Baroncia de publica plătea abducit, Joannem Marin nepotem [D]emetrii incarcerat prop[ria] auctoritate, id quod in facie Comissponis fate[tur] et exponit. [D]emetrium [M]arinum cridalis que civis et mercator ictibus baculor[um] venerabat[ur]; e Commissione, benignisante fit forum criminale per Deum vivum! quid mihi expectandum erat! Sed ego haec omnia in aluid tempus favorabilius repono, quo si institia in terres ad huc viget omnia huius Commissionis acta, excipientibus mecum numerosis aliis ruere debebunt, et quidquid in me praetendit[ur] alia via in lucem prodibit, clarescetque an ego complex effective Marin, dici possim, quandoquidem ab ipso qua iam antea incarcerato nihil celari recipere potuerim. Et si ego

complex, cur non et juvenes ii qui res praesentes ad me detulerunt non complices sed a magistratu absolvi?

Cum igitur involutis Commissionis cridalis Marin rebus, hac occasione nec in meas partes quidpiam determinati desiderare aut novam petitionem intuitu totius causae facere possim: id unicum oro Ill[ust]r[is]s[im]e [tritatem] [Vestrum] dignabit[ur] pro me filio et Hypodgacono s[er]vato apud Exc[elsu]m R[egiu]m Gub[erniu]m quatenus conformiter Ben[eficent]iorum Alt[issimorum] D[ecretorum] qua nec in politpcias] nec in jud[iciali] influxu et excessibus prout expet[itur] genuine informet[ur] et ut tibi cui vi plurium Ben[eficent]iorum Alt[issimorum] D[ecretorum] qua nec in polit[icis] nec jud[iciali] scire agere licit[um] sit ut contumacem ad hucdem hoc precarie officio fungentem ab off[ic]io amove[re] cur[is]. Id quod vel ex eo capite... quod per illum homine[m] in hac causa omnia susdeque perturbata] sint et adhuc perturbabun[tur].

(Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 392—393.)

[Traducere:]

21 septembrie/3 octombrie

Prea luminatului episcop Ioan Lemeni

Prea luminate domnule arhiereu etc., etc.

Cu fiască umilință am primit scrisoarea luminății tale, mai mult decât pot să tească, din 15 august 1837, în care, după sunetul decretului gubernial, binevoiești a porunci etc. — atârându-ți și durerea! —, iar eu nu voi întirzia a năzui să-ți implin porunca. Desigur, prealuminatul meu arhiereu, m-am înfățișat atunci de bună voie, în vreo împotrivire sau contrazicere, cînd, în ziua de 11 februarie, comisia m-a chemat în toial noptii în fața ei, deși cunoșteam de mai nainte firea samavolnică și nelegitimă a acestor oameni. Spre dovada celor zise, aduc mărturie faptele comisiei de faliment a firmei Marin. Grefierul lefegiu Georg Kayser, în calitate de împuternicit, l-a îndepărtat din piață pe creditorul Baroncia. Pe Ioan Marin, nepotul lui Dimitrie, l-a întemnițat cu de la sine putere, ceea ce a mărturisit și recunoscut și în fața comisiei. Pe fațadea Dimitrie Marin, deși e cetățean și neguțător, a pus să-l bată cu lovituri de bită și să fie tribunal criminal? Dar le las acestea toate pentru vremuri mai prielnice, dacă mai există dreptate pe lume, toate isprăvile comisiei, în urma plingerilor și a adepților care mi se alătură mie, vor trebui să iasă la lumină. Se va lumina și ceea ce nu mă aduce mie de vină, și se va lămurii pe o cale oarecare că nu puteam să-i fiu complită lui Marin, de vreme ce, aflindu-se el întemnițat de mai multă vreme, nu aveam să primesc ceva de la dînsul spre tănuire. Mai apoi, dacă sînt eu complice, de ce sînt judecați ca făptași și acei tineri care au răspîdit astfel de lucruri despre mine? ce nu sînt și ei complici, ci sînt eliberați de către magistrat?

Ca atare, în starea de acum nu mă pot aștepta să se lumineze ceva în privința mea în legătură cu treburile încalcate ale comisiei de faliment Marin, nu pot nici să înaintez o cerere nouă referitoare la întreaga treabă. Cer numai un singur lucru, anume căminăția ta să intervii pentru mine, fiul și subdiaconul tău, la înaltul Guberniu Românesc pentru ca acest trușăș ce ocupă pînă astăzi o asemenea slujbă de încredere, să fie

din oficiul său, de vreme ce, potrivit hotărârilor prea înalte, îi este oprit să se amestece în chip samavolnic în treburile de obște ori în judecăți. Fiindcă, prin acest om, toate itele acestei afaceri s-au încurcat foarte rău, și încurcate au rămas pînă astăzi.

1 Despre Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș între 1832—1850, vezi *G.B.C.*, III, p. 142-148, n. 4.

2 În 1837, tînărul profesor brașovean, George Bariț, a fost implicat de către autoritățile cetății Brașov, ca tînuiitor și complice, în procesul neguțătorului și bancherului falit Dimitrie Marin. Incidentul l-au analizat: Coriolan Suciu, *Blajul, Brașovul și Barițiu*, în *Cultura creștină*, XIV, 1925, n. 9, p. 314-321; Candid C. Mușlea, *Centribuțiuni la viața și opera lui Gheorghe Barițiu*, în *Gazeta Transilvaniei*, CV, 1942, n. 75—76; Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 380—398.

4

Coronae 1841 die 2 Martii

Illustrissime ac Reverendissime Domine Praesul Domine Patrone singulariter Colendissime !

Postquam ex paterna Illustritatis Vestrae Episcopalis gratia licuisset mihi, qua Almae Dioceseos Graeco-Catholicae Clerico longius tempus pro uno ex utroque stătu coelibali nimirum et conjugali eligendo ad me probandum summere: tandem invocato saepius divini spiritus lumine, exaudită etiam sensus mei intimi voce, proposui sacramentum matrimonii sacramentum cum Virgine Măria Belisar filia coronensis quondam mercatoris graeci Stephani Belisar, dominica secunda post resurrectionem, inire. Idcirco:

In omni filiali humilitate oro Illustritatem Vestram Episcopalem, quatenus data mihi, qua simul A[lmae] Dioceseos (reservato jure ducendi) subdiacono praesulea hoc respectu benedictione, a consvetis quoque, secus praescriptis trinis proclamationibus me dispensare non dedignetur.

Cum vero parocus noster G[raeco]-Catholicus Illyefalvensis senio aliquin confectus ex morbis etiam obnoxius, facile ex parte sua moram temporis (cum summo occupationum mearum scholasticarum et litterariorum detrimento) injiceret: audeo simul orare, ut fine copulationis delegationem quoque se ad vicinos Graeco-Catholicos parochos extendentem Illustritas Vestra elargiri dignetur, quo sic in casu moram minante aut Parochus 6 Tohanensis, aut vero alius a Reverendissimo Domino Vicario Foraneo indigitandus nostri ritus parochus, ordinarium filialis coronensis supplere queat.

Expertis Illustritatis Vestrae favoribus filiali cum submissione recommendatus enorior.

Illustritatis Vestrae Episcopalis servus humillimus,

Georgius Bar Uz m. p.

A[lmae] Dioceseos Fogarasiensis clericus et subdiaconus.

[Adresa:] Ad Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Ioannem Lemeny de Eadem Dei gratia per M[agnum] Transilvaniae Principatum Episcopum Graeco-Catholicorum Fogarasiensem Dominum Patronum singulariter Colendissimum. Intro scripti Supplex libellus.

(Biblioteca „Astra” Sibiu, Fond. manuscrise, cota MXV/4, inv. 3038.)

[Traducere:]

Brașov, 2 martie 1841

Prea luminate și prea mărite domnule episcop, părinte mie prea binevoitor !

După ce, prin vunăvoînța părintească a luminăției vestre, mi-a fost îngăduit mie, ca cleric al maicii dieceze greco-catolice, să mă hotărâsc timp mai îndelungat care dintre cele doră stări o voi alege, aceea de celibe sau aceea de căsătorit, pînă la urmă, implorînd în repetate rinduri lumina Sfinxului Spirit și ascultînd tilcul vocii mele interioare, m-am hotărît ca în a doua duminică după înviere să împărtășesc taina Sfintei Cununii cu fecioara Măria Velisar, fiica răposatului neguțător brașovean Ștefan Velisar. Din această pricină:

Mă rog de luminăția voastră să-mi dea binecuvîntarea arhierască în această privință, ceea ce eu, ca subdiacon, sînt obligat prin legiuire să capăt din partea diecezei, și să nu refuze a-mi acorda astfel scutire de cele trei strigări obișnuite și prescrite.

Pentru că preotul nostru greco-catolic din Ileni, împovărat de tătrinețe și pe deasupra bolnav, ar putea lesne prilejui, din partea sa, pierdere de timp (spre marea pagubă a îndeletnicirilor mele școlare și literare), îndrăznesc să cer totedă^ ca luminăția voastră să binevoiască a extinde împuternicirea de a cununa și asupra preoților greco-catolici vecini, în așa fel ca, în cazul posibil al unei amirări, parohul filiei brașovene să poată fi înlocuit fie de preotul din Tohanul Vechi¹, fie de un alt paroh de ritul nostru, care va fi desemnat de către prea cucernicul nestru vicar foraneu.

Recomandîndu-mă binecunoscutei bunătăți a luminăției voastre, rămîn cu fiască supunere al luminăției voastre episcopeși prea umil șerb și slujitor,

George Bariț m. p.,

cleric și subdiacon al diecezei Făgărașului.

[Adresa:] Către prea luminatul și prea.măritul domn Ioan Lemeni de Eadem, din grația divină episcop greco-catolic al Făgărașului în Marele Principat al Transilvaniei, domniei sale părintelui prea binevoitor. O suplică a celui pomenit înlăuntru.

1 Bariț se logodise cu Măria Velisar la 6/18 ianuarie 1841, în casa lui George Carcalechi din Timișul de Jos. Dispensa cerută prin această scrisoare o va primi curînd, astfel că la 13/25 aprilie 1841 are loc căsătoria. Această căsătorie, rod al unei iubiri rămase celebre în istoria culturii noastre, a fost umbrită de fanatismul popilor schismatici din Brașov, care au refuzat să o celebreze după normele convenite ale epocii, pretextînd ca mirele este greco-catolic. A se nota faptul că acest greco-catolic îi învățase carte și cugetare românească pe copiii neuniților din Brașov, că din 1838 făcuse din această localitate capitala culturii panremânești și că va rămîne în istorie ca cel mai mare fiu al Brașovului. întimplarea, faptul că a trebuit să se cunune acasă, parcă hoțește, l-au amărit enorm pe marele gazetar român. Nași i-au fost Pavel Vasici și soția sa Iuliana

amîndoi neuniți, însă români cu mintea lucidă. Vezi și fisele autobiografice *însemnări din viața mea căsătorită*, publicate de Olimpiu Boitos în revista *Studii literare* I 1942 p. 190-200.

2 Preotul care l-a asistat, pe Bariț la căsătorie a fost, pînă la urmă, cel din Tohan, dar acasă la același George Carcalechi din Timișul de Jos.

Brașiv, 1842, dec. 29/17

*Măria ta prea lunate doamne episcoape,
părinte mie de bine voitoriu*

De n-am pricepe din destul cum toate ceasurile măriei tale sînt strîns împărțite la mulțimea lucrurilor și a îngrijirilor, împreunate cu acea înaltă sfințită deregătorie, poate că aș îndrăzni a-mi înnoi fiasca supunere mai adeseori prin scris, fără a pomeni de vreo trebuință. Iar acum îmi țiu de datorie a mă apropia la părințasca bunătate și îndreptare a arhierelui meu — o spui sincer — numai cînd poziția în care mă aflu îmi poruncește a mă folosi de virtuțile măriei tale.

Prea lunate doamne! Fatalele schimbări ce s-au făcut mai de curînd în Țara Românească¹ aduseră cu sine ca mie, care, ca redactor al acestor foițe românești, poate și nevrînd, am prilej a privi mai de aproape la firul întîmplărilor, să mi se descopere niște intrigi țasute de cătră o putere străină, în țara de sus însemnată, pe care eu, pe cît le cunoșteam, m-am simțit îndatorat a le face cunoscute atît unor deregătorii militare austriace, care știam bine că au poruncă a ispiti toate, cît și sus, la Viena.

Motivul moral ce m-au silit a face aceasta e de prisos a-l mai numi: credința ce trebuie să avem cătră Monarhul este de sine motiv puternic.

Într-aceea eu mai avui și alte interesuri de a da pre față lucruri de care eram încredințat nu numai din gurile oamenilor prințului Ghica, ci și din scrisori vinite de peste munți. Pînă cînd compatrioții unguri strigă în gura mare, învinovățind pre români de rusolatrie, pînă atunci consulul general rusesc în București sapă cu tot deadinsul asupra tuturor intereselor austriace, și dacă vreun jurnal își ia îndrăzneală a indigita cîte ceva, el nu lipsește a trînti note la Viena și a pîri lucruri de care el numai visează.

Din norocire că Curtea noastră, deși nu prin consulul său totdeauna, prin alte canale încă cunoaște prea bine starea lucrurilor și, pre cît să pricepe aici jos, face complimente în loc de satisfacție. În vara trecută, pe jurnalele nemțești din Brașov, sau adecă pre censorul îl pîri consulul rusesc în două rînduri, și consulul meu încă luă o ușorică înfruntare odată.

Deci, după ce eu am pricină de a prepune cum că mai curînd sau mai tîrziu se poate face vreo întrebare despre puținătatea mea, rugă-

mintea mea prea umilită cătră măria ta, prea lunate doamne, este ca la o vreme de așa, a mă arăta de acela ce îți sînt măriei tale *cleric subdiacon*, slobozit încoace mai întîi din pricina vîrstei, iar apoi dispensat, pentru că, după p>rea-ndurata facultate dată de Maiestatea Sa împăratul de a tipări și efimeride românești², măria ta ai aflat cu cale ca aceste foi să rămîie supt redacția și îngrijirea unui individ de religie *greco-catolică*, ca cu atît mai sigur să se poată răspunde așteptării și scopului Maiestății Sale, de a hrăni și a întări credința și dragostea poporului românesc cătră Mărita Casă Austriacă, în sfișit că eu, după cît mă iartă neputința, mă silesc cu toate mijloacele a face destul acestei chiemări, după care și pînă acuma cunosc rezultate bune. Nu mai adaug a-mi repeți rugămîntea, pentru ca să nu-ți vatăm bunătatea, prealunate părinte.

În zilele trecute ceteam cu domnul abat A. Kovacs³ un articol asupra școalelor din Blaj, ieșit în *Vasárnapi Ujság* din Cluj⁴. Domnia sa să miră foarte pentru ce se scriu și din orașelul nostru astfeli de lucruri, îmi aduse aminte și de altul, pe care noi aici am îndrăznit a-l tipări (în vara trecută), avîndu-l de la om despre care eram aplecați foarte a crede că ce au scris au scris cu știrea sau, cel puțin, cu învoirea pe tăcute a măriei tale⁵.

După acestea, d. abat mă îndatora a spune măriei tale din parte-i umilită plecăciune.

Să mai cutez, ori să tac!? Prea lunate doamne! Foițele acestea românești, în diecesul nostru sînt foarte puțin cunoscute și cetite. O recă[ma]ndație ieșită din porunca măriei tale cătră protopopi ar putea face minune în privința aceasta!

Cerînd iertare și sărutîndu-ți sfința dreaptă, rămii șerb și fiu prea umilit,

George Bariț m. p.,
subdiacon profesor.⁶

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, n. 344.)

1 „Fatalele schimbări”: depunerea din domnie a lui Alexandru Dimitrie Ghica, la 7 octombrie 1842, în urma unui cunoscut raport al comisarului Porții, Șekib Effendi (vezi Ioan C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic 1834—1848*, Bueurești-Leipzig-Viena, 1915, p. 171—172). La data scrisorii Țara Românească era cîrmuită de o căimăcămie alcătuită din Iordache Filipescu, Teodor Văcărescu și Mihail Cornescu (*Ibid.*, p. 264-275).

2 Bariț era, într-adevăr, „cleric subdiacon”, (vezi și supra, scris. 3), căci plecarea sa la Brașov n-a însemnat ieșirea din tagma preotească, în care nici n-a intrat, de fapt, căci nu s-a hirotonisit după absolvirea studiilor teologice și n-a practicat niciodată. Situația echivocă a fost posibilă datorită firii tolerante a episcopului Lemeni, cu atît mai de apreciat cu cît tinărul teolog profesia o meserie scandalos de laică: jurnalist, într-un mediu neunit, ca Brașovul. „Efemeridele” sînt cele două publicații pe care le edita acolo: *Gazeta de Transilvania* și *Foaie pentru minte, inimă și literatură*.

3 Antoniu Kovács de Felfalu, directorul Gimnaziului romano-catolic din Brașov, censor al foilor lui Bariț, dar și un sprijinitor al acestuia, ca și al lui Iacob și Andrei

Mureșanu. Despre el: *Gazeta de Transilvania*, II, 1839, n. 37, p. 145; *Decretu în pute-rea căruia s-a înființat în Transilvania cel dintâi ziaru politic în limba românească, la an. 1838*, în *Observatoriul*, VIII, 1885, n. 36; *G.B.C.*, III, p. 321; IV, p. 154.

⁴ Articolul lui Simion Bărnuțiu, *Balázsfalvi iskolai ügyekrol*, publicat în *Vasárnapi Ujsdg* din Cluj (1842, nr. 448, p. 761-770) este o critică virulentă a situației școlare din Blaj, dominate de spiritul monahal. Vezi *G.B.C.*, III, p. 316, 497.

⁵ Se referă la articolul *Pentru Schematismul clerului din Episcopatul Făgărașului și încă ceva*, tipărit în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, 1842, n. 26, p. 201—205. Despre conținutul articolului vezi *G.B.C.*, III, p. 391.

⁶ Scrisoarea poartă adnotarea finală: „Baritz; primită 15 Ianuarii [1]843.

IV

CĂTRE TIMOTEI CIPARIU¹

(1837-1881)

6

1837, 21 Ian./2 Febr.

Illustrissime Domine !

Quod ad paternum Illustrptatis] V[estrae] de 13 Dec[embris] 1836 rescriptum officiosam excusationem facere distulerim veniam humillime oro; cum enim acceperim Illustritatem Vestram non perfecte vaiere, nolebam tam taediosam turpemque causam qualem ratione mei exortam fuisse video importune recolare. Din autem pro tanta quantam prae se fert D[ominus] Canonicus" contra me exacerbationem expectabam ut tandem aliquando processum contra me effective moveat, nam ego omnia ea de quibus accusor, *perfracte nego*, atque nihil aliud quam calumnias a malevolis in me coniecta esse queror, de quibus et protestor, nunquam ergo deprecabor. Haec ut Judici quae sequuntur ut Patri.

[^] Calumnias esse, quae in me ex parte R[everen]diss[imi] C[anonici] coniciuntur ut reliqua taceam, una circumstantia docet. An poteram ego nisi forte amens fuerim cuiquam dicere, quod videlicet hic causa mortis [..] fuerit, imo quod idem data medicina peremerit? An non annus elapsus fuerat a quo [..] desi[der]erat non frequentabat domum nullumque absolute negotium ibi habebat, quomodo ergo data medicina peremit. Dein autem ego causam mortis scivi semper fuisse non aliam quam puerpenum. En quam inconsiderate haec calumnia mihi affigitur..

Nimirum, in absentem licebat evomere qualicumque. Idcirco, lubulo volo moveatur processus, terminetur causa via juris.

Porro Illustritati Vestrae insolitum videtur ut aetate gaudeo absolutus p[er] tantum temporis spatium deliberaverim de coelibatu mihi vero insolitum videretur, a nonnullis tam brevi tempore eiusmodi deliberationem fieri posse, nisi effectus viderem quotidie tristissimorum. Ad haec, eo tempore quo facultatem prima vice oravi ob brevitate temporis et res meas confusas praecipua momenta quae me Coronam manere volunt exmisi, commisique D[omino] Moldovai oretenus substulnenda. Theologus unitus retenda imo proclamata fidei meae professione o disunitis, Blasio Coronam vocatus, et rogatus. Coronam inquam, phanatismus religiosus perpetuum murum filiis eiusdem nationis terjecerat, ubi nomen uniți vel hodie dum rudem plebeculam exhorrecere faciat; ubi ego ex alia parte, a civibus huic communitati ecclesiasticis adscriptis tenore contractus in omnem modum securitatem positam via ad comparandam modicam pecuniam aperta, quatenus futuro tempore meis expensis ad rigurosum deponendum in externas oras possidem haec pro hac mea aetate, cuicumque alteri emolumento praeferre solent. Tanto a fortiori, cum Blasii ex causa patrocini R[everen]dis[simi] D[omi]ni Ratz ab maiori ex parte persecutiōni occulte expositus, non facile Blasii impetrassem. Nam si vel ea, quae in absentia Illustritatis] V[estrae] ratione mei evenerunt dum ad cath[edram] ph[ysicam] denominabar reputem, exhorreo et moeror occupat animum meum.

Naec si aliquid valent coram Ill[ust]ritatem] V[estram] oro ne me sine sinu suo rejiciat, quod si indignus reputor qui amplius hac gratia fruere equidem id scire desidero, qui res meas aliter componere possim, nec ceterum in nullo vitae casu desperare scivi.

(Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 388—390.)

[Traducere:]

1837, 21 ian./2 febr.

Prea luminate domn !

Vă cer cu umilință iertare că am întârziat să trimit cuvenita disculpare, la rîntescul răspuns al luminăției tale din 13 decembrie 1836¹. Cînd am aflat însă că luminăția ta nu te simți tocmai bine, n-am mai vrut să răscolesc în mod inoportun o trîntă așa de murdară ca aceea care s-a iscat, precum văd, din pricina mea. Mai apoi, vă rog atîta înverșunare a domnului canonic față de mine, mă așteptam ca pînă la urmă să pornească procesul împotriva mea, pentru că eu tăgăduiesc cu desăvîrșire toate învinuirile ce mi se aduc, susținînd că ele sînt numai ponegriri scornite de pizmași pe seama mea, le resping și declar că nu mă voi căi niciodată pentru ele². Acestea vi le-am spus ca unui judecător. Următoarele, ca unui părinte.

Sînt calomnii ce se scornesc pe seama mea de către prea cuviosul canonic, celelalte să le trecem sub tăcere. Oare puteam eu să spun, atîta vreme cît încă nu mi-am pierdut mințile, că el ar fi cășunat moartea [...], ba mai mult, că leacul morții i-a fost pieirea? Oare unchiul n-a fost doborît de acela [...], părăsise, nu mai v

pe la casa lui, neavînd treabă acolo așadar cum i-ar fi fost pieirea leacul dat?..Dealtminteri, eu totdeauna am știut că pricina morții i-a fost febra, lăuziei. Așadar, iată că în mod nesocotit mi se atribuie mie^o asemenea calomnie^o. Căci despre cel ce nu este de față se pot zvoni orice lucruri. Tocmai de aceea vreau cu patimă ca procesul, să iie pornit odată și să se pună capăt pricinii pe calea legii.

-Luminăției tale i se pare neobșnuit faptul că eu, avînd vîrsta cerută și studiile încheiate, am chibzuit atît de îndelung cu privire la celibat. Mie, în schimb, mi s-ar părea neobișnuit ca cineva să hotărască îri pripă, cînd vād în fiecare, zi cele mai triste urmări ale unei asemenea pripeli. Pe lîngă aceasta, încă de atunci cînd am cerut pentru prima dată învoire aici, din pricina timpului scurt și a treburilor încurcate, am înșirat motivele mai de seamă care mă silesc să rămîn în Brașov și le-am încredințat domnului Moldvai^o ca să le prezinte acolo cu grai viu. Teolog greco-catolic fiind, cu repetată dovadă a credinței mele, am fost chemat de la Blaj, și reținut la Brașov de neuniți^o. La Brașov tocmai, unde fanatismul religios aruncase zid veșnic între fiii aceluiași popor, unde numele de greco-catolic îngrozește și astăzi poporul de jos, eu am fost pus în deplină securitate prin contractul semnat cu cetățenii^{*} acestei comunități bisericești, fiindu-mi drumul deschis spre cîștigarea unei modeste sume, încît pe viitor să mă pot duce pe cheltuiala mea să-mi dau doctoratul în vreo țară străină, lucru pe care îl doresc cel mai mult, atît pentru împlinirea vîrstei mele de acum, cît și pentru binele semenilor^o. Acest lucru cu atît mai virtos, cu cît la Blaj, din cauza oblăduirii prea cucernicului domn canonic Raț, fiind supus cu precădere la ascunse prigoniri, anevoie aș fi izbutit să fac ceva. Pentru că, bunăoară, cînd îmi aduc aminte ce s-a scornit la Blaj pe seama mea în absența luminăției tale, cînd era să fiu numit profesor de fizică, mă îngrozesc și mi se umple sufletul de tristețe.

Dacă toate acestea cumpănesc întru cîtva în ochii luminăției tale, mă rog să nu ma scoți din inima ta, deși mă știu nevrednic de o milostivire așa cum aș dori să capăt și pe mai departe, ca astfel să-mi pot duce la bun sfîrșit treburile. Căci altrninteri eu nu m-am descurajat de nici o întorsătură a vieții. >

1 Corespondența lui Bariț cu Timotei Cipariu constituie una dintre enigmele încă nedezlegate ale culturii noastre. Numărul scrisorilor trebuie să fi fost mult mai mare decît cele de față, pe măsura marelui număr de epistole primite de la filologul blăjean (vezi *G.B.C.*, IV, p. 71—355).

2 Această scrisoare a fost apreciată greșit ca fiind adresată episcopului Ioan Lemeni (vezi Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 388—390). Scrisoarea lui Cipariu către Bariț din 1/13 decembrie 1836 (*G.B.C.*, IV, p. 84—88) dezvăluie adevărul destinatar.

3 Bariț era în conflict, încă din vremea studenției, cu energicul și pătimașul canonic blăjean Vasile Rațiu (despre care vezi *G.B.C.*, III, p. 35, n. 8). Corespondența lui Cipariu cu Bariț din anii 1836—1838 (*G.B.C.*, IV, p. 79—101), ca și notele la aceste scrisori, abundă de informații despre acest conflict, pînă la a face inutile noi explicații.

4 La mijlocul conflictului cu Rațiu era nu acel împrumut de 30 de florini contractat de Bariț (*G.B.C.*, IV, p. 97), ci o intrigă de roman de epocă, legată de o femeie tînără: Anica Mureșan, nepoata și ibovnica lui Vasile Rațiu. Aceasta a murit prin 1836 în împrejurări misterioase, care au dat loc la bănuiala că a otrăvit-o canonicul, în momentul, cînd a născut un copil, pentru a nu-l compromite. Se pare că Rațiu îl

face răspunzător de acest zvon pe Bariț. Vezi și studiul la corespondența lui Cipariu cu Bariț (*G.B.C.*, IV, p. 71—78). Locurile însemnate de noi cu [...] sînt ștersături tirzii și prudente ale lui Bariț.

5 Grigore Moldvai, profesorul de limbă germană de la Blaj (vezi supra, II/2).

6 Despre profesoratul lui Bariț la Brașov vezi broșura sa *Cuvîntare școlasticească la examenul de vară în școala românscă din Brașov, în cetate*, [Brașov, 1837], p. 30—32; Andrei Bârseanu, *Isteria școalelor centrale române gr.-ortodoxe din Brașov scrisă din incidentul jubileului de 50 de ani al gimnasiului*, Brașov, 1902, p. 19; Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, p. 399—405.

7 Dorință rămasă neîmplinită!

Brașov, 1845, martie 5

Reverendissime domine,

îți scriu să-ți arăt că nu-ți poci răspunde la nimi[c]a. Mă aflu la tipografie. Aștept să vād ce-mi scrii cu poșta viitoare, ca să-ți scriu și eu mai pe larg. Vai, Doamne, toți din toate părțile mă întrebă tot ca d-ta că de ce nu le răspund mai curînd? ! Crede-mă că am ajuns de în zilele de poștă ii-am vreme nici să prînzesc.

Ascultă: *Curier*, *Pravilă*, *Magazin*, *Boliac*^o etc. vei trage tot prin mine, mai sigur ca prin Romanov, însă ceva mai tîrziu. Prin Romanov nimic: secături, ca cu *Tentamen*^o. Zi episcopului să trăiască cu autoritatea sa. Eu nu urăsc pe nimini, dar la dv. trebuie cură radicală^o. În *Gazetă* nu vom pune nimic, pînă peste 8 zile^o.

Tată-meu cerut-au bani? Dă, mă rog, la tîrg vreo 3 for[inți] la frate-meu Leon,^o de șapcă sau cisme. Să-ți arate ce va cumpăra.

Al d-tale prea plecat,

G.I.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția Timotei Cipariu, n. 132)

1 Tipărituri ce se așteptau din Țara Românească: *Curierul de ambe sexe*, o publicație a Pravilei bisericii răsăritene apărută la București (vezi și *B.C.G.*, IV, p. 216 n. 1); *Magazin isteric pentru Dacia* și volumul *Din poeziile lui Chesar Boliac*, București, 1845. Scrisoarea e un răspuns la a lui Cipariu din 4/16 februarie 1845 (*G.B.C.*, IV, p. 215—217).

2 Cartea lui August Treboniu Laurian, *Teniarnen criticum in originem, definitionem et formam linguae romanae in Dacia vigentis vulgo valachicae*, Viena, 1840.

3 Referire la conflictul politico-administrativ al episcopului Ioan Lemeni cu profesorii și elevii din Blaj între 1842—1846, în care lui Bariț i se părea că arhierul este destul de energic. Despre conflict, *G.B.C.*, III, pass. și IV, pass.

4 Despre incidente de la Blaj va publica o știre chiar mai tîrziu — *Sibi apr.* — (*Gazeta de Transilvania*, VIII, 1845, n. 30, p. 117), al cărei autor ascuns

Cipariu (*G.B.C.*, IV, p. 227, n. 1). Lui Bariț, care era de partea episcopului în acest conflict, nu i-a plăcut să facă publice reprobabilele întâmplări din acei ani.

5 Fratele său, Leon Bariț, era elev la Blaj.

8

Brașov, 1858, mai 28

Reverendisime domine !

Este acum un an sau mai bine, de când d-voastră ați avut bunătate a mă reflecta cum că de aici înainte s-ar afla și pentru mine o stațiune oareșcare în dieceza noastră, a cărei membru eu niciodată nu am încetat de a fi și întru care la aprilie 1837 am primit, precum cred că vă este și cunoscut, încă și *ordines minores* ¹.

Pe atunci, adică înainte cu un an, îmi luasem voie de a vă răspunde în privința reîntoarcerii mele în dieceză, cum că dacă mă mai ține încă ceva la Brașov, aceasta este numai fabrica de hîrtie, a cărei punere în mișcare se făcuse pentru mine un mare punct de onoare. Acum însă, după ce acea fabrică mai bine de opt luni se află în deplină activitatea \ misiunea mea este și în acest punct împlinită, și eu mă aflu în stare de a-mi petrece restul vieții mele oriunde airea.

Sunt acum bărbat carele tocma împlinii ani 46. Din această etate, am petrecut ani 22 într-o luptă necurmată, grea, de-atîtea ori fatală, pentru națiune, prin urmare și pentru clerul carele face parte din națiune. Nimini nu cunoaște luptele mele mai bine decît chiar d-voastră. Simț acum că a sosit și pentru mine acel timp, în care și etatea naintată și chiar împregiurările familiei din 6 prunci îmi dictează a mă retrage dintre valuri și a căuta o viață mai uniformă. Doresc a reintra în dieceză, / mai întii însă vă cer consiliul d-voastră dacă se poate și că în ce condițiune, care pînă la primirea acestui consiliu nu îndrăznesc a-mi] supune rugămîntea de-a dreptul la ordinariatul nostru, ca în curs de 7-8 luni să intru în vreun oficiu eclesiastic al diecezei, și dacă acel oficiu ar fi mirenesc sau epreoțesc. In cazul din urmă, hirotonindu-mă, aș avea o singură rugare cătră ordinariat: casă fiu ordinar, de se poate, la un oraș sau orășel, iară aceasta numai din cauza creșterii pruncilor.

îndată ce voi fi norocit de un binevoitor răspuns al dv., nu voi lipsi a-mi supune a mea rugăminte de-a dreptul către excelența sa d-n. mitropolitul ².

Cerînd iertare p[entru] îndrăzneala ce-am luat, am onoare a fi, cu cea mai distinsă stimă.

Brașov, 1858, iunie 1 ¹ . /

(B.A.R., ms. rom. 994).

1 Vezi și supra, UI/4.

2 Fabrica de hîrtie din Zărnești, cea dintii întreprindere românească de acest fel din Transilvania. Amănunte prețioase despre edificarea fabricii, în jurnalul său autobiografic *îsemnări din viața mea căsătorită*, în *Studii literare*, I, 1942, p. 190—200.

Vezi și Al. Bărbat, *Fabrica de hirtic de la Zărnești (1852—1878)*, în *Studii și articole de istorie*, IV, 1962, p. 197-221.

3 Bariț se afla într-o perioadă de criză greu de reconstituit acum. Peste un an a refuzat „elegant” de Cipariu (vezi răspunsul acestuia în *G.B.C.*, IV, p. 321—232), va intra în tratative cu moldovenii, pentru un post didactic acolo.

4 Nesemnată. Este ciorna scrisorii. Poartă însemnarea tîrzie a lui Bariț: „1858 Cătră d. T. Cipariu pre cînd Blașul se afla în o ferebere critică”.

9

Brașov, 1861, oct. 1

Reverendissime domine !

Reîntorcîndu-mă eu înainte cu 10 zile de la București, aflai multă stimata domniei tale scrisoare din 24 sept. ¹ pe masă. Pînă astăzi însă îmi fu preste puțință de a răspunde.

Acum, fiindcă școala de la Tohan nici se poate redeschide fără cărți fiindcă, de altă parte, eu nu mă aflu în stare de a le cîștiga pe^ seamă școlai lor mai mult ca acei 40 f. c, așa nu-mi rămîne alta decît a m ruga ca să reducem numărul exemplarelor din cărțile cerute, și adică

Abecedare ² 50 ex.

Catehisme ³ 20 ex.

Istorii biblice ⁴ 20 ex.,

și pentru restul banilor, numai atîtea ex. din gramatica cea mică din vreo geografioară, dacă se află tipărită, pe cît se va ajunge.

Eu cei 40 f.c. îi voi trimite, sau, de voi merge, îi voi aduce la Sib pe 4 no. n., pe cînd văd că d. episcop a publicat conchemarea soțietății noastre literare ⁵, cînd apoi ne vom socoti și p[entru] *Călindariu* ⁶ într-aceea, pachetul cu cărțile ar putea sosi la Sibii.

Fratele I. Maiorescu vă trimite prin mine salutarea sa cordială. El este foarte fericit acum că a scăpat de directorat, și anume de proclamațiile lui Eliad et Comp. ⁷ El a fost iarăși în Istria, și se pregătește a publica cite ceva filologic și istoric.

Apropos de adunarea din 4 noembr. !

Reverendissime, numele domniei tale stă în legămînte strînsă cu societatea noastră literară născundă. Toți bărbații națiunei caută acum la domnia ta și așteaptă ca să apuci conducerea în mîni și să nu o mă lăsăm pe mîni'de cîrpaci. Iară eu, din partea mea, te rog precum nu a mai rugat pe nimeni în lume, ca cel puțin astă dată să puni modest cea prea mare la o parte și să primești conducerea. Eu, din parte-mă îmi voi lua de bunăvoie o singură însărcinare asupra mea: de a mijloc în toată viața mea înmulțirea fondului de bani al soțietății, fără ca eu nu-i poci prevedea vreun viitor asecurat. Apoi, îmi vine să cred în calitatea mea de acum, ca industriaș stînd în conexiuni cu mai mulți capitaliști, voi putea mijloci ceva în felul acesta; cînd, din contră, eu mă simț în stare de lucra din condei cite ceva care să fie trăitoriu.

Nu mă îndoiesc întru nimic că îți vei lua osteneala a de merge la Sibii pe 4 noiembr., și că vor veni încă și alți 2-3 inși din Blaș p[entru] că ar sta rău ca Blașul să nu fie reprezentat acolo, și încă bine^s.

Oare cum am putea noi face ca în viitoriu să nu mai treacă — cel puțin în vreo 3-4 ani următori — nici un tânăr de ai noștri (înțeleg din unități) în țările românești? Sunt mai multe cuvinte care cer ca noi să le arătăm că nu noi, ci mai virtuos ei au trebuință de noi^s.

Ce e drept, corpul profesoresc de la gimnaziu, pe mine unul m-au priimit și astă dată cu multă cordialitate și, la o masă ce ne deteră, au protestat cu energie asupra machinațiunilor lui Eliad. Cu toate acestea, eu tot sunt de opiniunea că sunt atins.

Am onoare a fi cu toată reverința, al domniei tale prea plecat,

G. Bariț.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj., colecția Timotei Cipariu, n. 1322.)

1 Vezi *G.B.C.*, IV, p. 337.

2 Exemplare dintr-un abecedar tipărit în 1861 la Blaj.

3 Idem, dintr-un manual religios pentru elevii de la „norme”, tipărit în același an. Ambele vor fi comasate, doi ani mai târziu, într-un vestit manual al lui Cipariu: *Abecedariu românesc cu litere latinești, pentru deprinderea pruncilor la cetire, împreună cu rogațiuni și învățătură creștinească și cu mia ortografică pre scurt*, Blaj, 1863.

4 De același: *Istoria sintă sau biblică a Testamentului Vechi și Nou, pentru începători*, tipărită în a doua ediție la Blaj, 1859.

5 Adunarea de inaugurare a ASTREI de la Sibiu, din 4 noiembrie 1861. Despre etapele înființării Asociațiunii, vezi succint în *G.B.C.*, IV, p. 339, n. 3. Cf. și *Ibid.*, I, p. 412, n. 1.

6 Remarcabila tipăritură a lui Bariț, *Călimdarius pentru poporul român*, scos între 1852-1865. Vezi *G.B.C.*, IV, p. 47, n. 1.

7 Ioan Maiorescu fusese director al Eforiei școlilor din Țara Românească între 14 octombrie 1859-10 iulie 1861 (după *Monitorul oficial*, nr. 128 din 19 octombrie 1859, respectiv nr. 157 din 18 iulie 1861).

8 Flatându-l în acest fel pe Cipariu, Bariț își regiza propria sa ascensiune în conducerea ASTREI. Postul vizat era acela de secretar general, imperios necesar pentru el în situația familial-economică precară în care se afla. Puțin sensibil la măgulele acestea cu țintă exactă, răsfațatul și bogatul canonic blăjean îi răspunde oțios în 20 octombrie (*G.B.C.*, IV, p. 338—339). Bariț va obține postul rivnit iar Cipariu va ajunge vicepreședinte al ASTREI (*Ibid.*, p. 341, n. 1). Dintre blăjeni, au mai participat la adunarea inaugurală Constantin Papfalvi și Ioan Antonelli.

9 Vezi *G.B.C.*, IV, p. 339, n. 6.

10

Reverendisime domine !

Eu luai de la Nendvich cele două pachete cu cărțile școlastice destinate pentru școala din Tohan \ Aducându-le acasă, căutai în pachete

vreun cont, dară nu găsii. Fiindcă școlarii aveau marea cărți, le detei în mâna curatorului școalei și a bisericii totodată în grija fratelui Iacob Mureșanu, pe carele dn și-l substitui ca priveghetor preste această parohie în o quietanță, a cărei copie o alătur *†, pentru ca, în tot ce și cite cărți am aflat noi în acelea două pachete, iar socotelică de ceea ce am să vă număr eu și de ce ați avea încoace mie, sau mai bine tipografilor Romer et Kamner să vă trimit în bani, pentru ca să răfuim totul, să lucrul.

Apropos de Romer et Kamner! Doamne, cât acești oameni pentru socoteala avută cu Georgie Pop pentru cărți de ale răposatului profesor G. Nichifor *Chrestomathia*^s ș.a. ! Ba ei avură și fruntea de a-mi răzmea cu aceea că în vreo două dați îmi vîrîră contul cărților în socoteala ce aveam eu cu ei, voind a mă face să lăscris d-lui Georgie Pop de vreo 3 ori, ci dînsul nu mă a-mi răspunde, cît de scurt, cu un „da” ori „ba”. Că curioasă aceasta cu cărți românești!

Ci. să mai las cele negustorești, de care și altele urechile pe fiecare zi.

Sosind eu acasă astăzi săptămîna, aflai un telel[ența] sa dn. mitropolit, prin carele eram provocat ca și să mă duc la Viena, că ar f[i] de neapărată trebuia eu în sus. Am fost silit a mă escuza, că întru adevăr mele private nu mă ieartă nicidecum a mai face c mai a[nul] v[iitor]. A patra zi primii o scrisoare de episcopul Șaguna, carele mă întreabă dacă voi să merge că prea s[finția] sa încă e poftit a merge și vrea să știe s

Am răspuns și acestui mare arhieru tot ca și la a

Trebuie să domnească o fierbere și confuziune Mi se pare că p[entru] s[ărmana] Tr[ansilvanie] încă se de o grea cercare. Toți capii politici ai țării sunt cheamă și alții, particulari. Cu ce scop, nu știe spune n

Eu, din parte-mi, doresc ferbinte ca să mă și m un timp oarecare. în 12 luni, am făcut 6 călătorii la acestea tot cumpănesc cît 1/2, cel puțin, pînă la Vien

Era bine ca să ne mai vedem acum și de no național, de Asociațiune, pe care trebuie să o apărăm toate furtunile politice. Apoi tocma acum ar fi ca să pînzei, să-i cîștigăm îndată de la început oareșcare va o credință în viitoriul ei.

Este un rău carele mai târziu se va simți tare, o împreună, dacă și nu comitetul întreg, cel puțin însciațiunii^s. Este foarte anevoie, dacă nu chiar preste pu cineva tot prin scris asupra tuturor amăruntelor. ce bine ar fi fost dacă am fi avut timp de a ne înțeleg

Brașov. 1861, noiembr. 18

preună, încai asupra programei acelu jurnal periodic, carele este să iasă sub protecțiunea și în folosul Asociațiunei¹. M-ar durea inima cînd în același ar intra orice alte secături, numai nu materii de un folos la carele țintim cu toții.

într-aceea, comitetul se va readuna și va consulta despre unele ca acestea.

Am onoarea a fi cu toată reverința al domniei tale serv plecat,

G. Bariț.

în momentul închiderii acestei scrisori primii de la excel[ența] sa d. mitropolit o scrisoare de d[a]to 13/1 nov.,² din care-mi iau voia a alătura un mic extrat.

Gr. Bariț³.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția Timotei Cipariu, n. 1323.)

1 Despre această expediere de cărți vezi și scris, anterioară, și G.B.C., IV, p. 338.

2 George Pop, funcționar român din Blaj.

3 O scriere a profesorului brașovean G. E. Nicolau: *Gramatică germană pentru clăși elementari, lucrată după principie genetice cu pragmate numeroase și capete alese spre traducere în română și germană, împreună cu vocabulariele crespunzătoare. De profesoriu la Gymnasiul român din Brașov. Editoriu : Iacob Mureșanu. Brașov. Rommer și Kammer, tipografi. MDCCLV [1855].* Cartea este, azi, o raritate a bibliotecilor.

4 O deficiență organizatorică din cauza căreia Bariț va demisiona din postul de secretar general al ASTREI, la 26 iulie 1864. .

5 Acest „jurnal periodic” va fi *Transilvania*, și va ieși abia în 1868.

6 Vezi-o în G.B.C., IV, p. 371-373.

7 Adnotată de Cipariu: „18 nov. 1861. G. Bariț, Zărnești”.

11

Sibiu, 28 iulie 1878

Reverendisime domine !

Alaltăieri am azept telegramul fratelui Bologa¹ de la București, al cărui coprins se vede din ~- copie, ce am onoare a o alătura în copie. Așadară, v[ice]președintele nicidecum nu poate merge la Șimleu. Rămîne deci ca domnia ta să binevoiești a dispune cum avem să urmăim cu prezidiul, în caz cînd nu te-ai osteni pînă acolo.

Eu, arătînd telegramul la oamenii noștri de la cancelaria comitetului și contîndu-ne, luai eu asupra-mi ca să te rugăm ca, în caz de a nu putea merge d-ta, să binevoiești a mă autoriza pe mine prin 2-3 linii, să poci deschide eu adunarea, iară după aceea dînsa să-și aleagă îndată președinte ad-hoc, precum făcuse și în a[null] 1867 la Cluș².

întru altele, eu și Hodoș ne vom adopera din toate puterile ca să meargă toate în ordine, atît la Șimleu cît și la comuna unde se află mormîntul lui Bărnuțiu, la care se va face excursiune spre a-i descoperi monumentul³.

Eu plec de aici miercuri în 31 la 1 oară d.m., cu trăsura, pe Sebeș, din cauză că sunt chemat și la una adunare filiale. Apoi am să ies la Alba, spre a fi în 3 aug. 8 oare în Ciucia.

Așa, rugîndu-mă de răspuns pînă în 31, am onoare a fi al rev[ere]ndissimei] d[omniei] tale cel mai devotat,

G. Bariț.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, n. 683.)

1 Iacob Bologa, care se afla la București în legătură cu construirea căii ferate de pe Valea Oltului.

2 Se referă la Adunarea generală a ASTREI de la Șimleul Silvaniei 4—5 aug. 1878. Despre mersul lucrărilor vezi *Transilvania*, XI, 1878, n. 17, p. 195—196; n. 18, p. 224—227; n. 20, p. 236—239; *Suvenir de la Adunarea generală a Asociațiunei transilvane pentru literatura și cultura poporului român*, în *Observatoriul*, I, 1878, n. 63, p. 233—234; *Două cuvîntări ținute cu ocaziunea A dunărei gener[ale] din anul acesta a Asociațiunei transilvane, la Șimleu*, *Ibid.*, n. 66, p. 1—2.

3 Lucrurile nu se vor petrece astfel. Adunarea generală de la Șimleul Silvaniei s-a ferit să aibă vreun amestec în dezvelirea monumentului lui Simion Bărnuțiu, probabil ca să nu provoace persecuția autorităților dualiste împotriva Asociațiunii, „Monumentul” ridicat la Bocșa Română în vara anului 1878 este o simplă piatră de mormînt fără reliefe (cenotaf), de forma unui obelisc placat cu lespezi de piatră gri-rozace. Pe fața monumentului stă scris: „în memoria lui /SIMEON BĂRNUȚIU/ n. 1821 Iunie/+ 1864, 16 Maiu./ FII SELAGIULUI”. Pe latura stîngă: „Libertate, frățietate/legalitate, naționalitate”. Pe latura dreaptă: „Poporul român ține minte /de birnic/ și faceri și nedreptăți”. Pe spate: „Blaș, 1848, 1/13 Maiu”. Vezi și Silvestru Moldovan, *în Panteon. Mormintele marilor noștri bărbați de la 1848—1849*, Sibiu, 1901, p. 10—11.

Sibiu, 3 oct. 1878

Reverendisime domine !

D-n consiliariu I. Bologa¹ s-a întors de la B[uda]pesta numai alaltăieri. Ca membru al Consiliului fondului gojduian², fusese chemat acolo.

Conform statutelor, comitetul Asociațiunei transilvane are să țină ședințele sale ordinare, marți după 1° fiecărei, luni. D-n vicepreședinte³ îmi comise ca să vă rog pe d-voastră să binevoieți a-l încunoștința cu puține cuvinte, prin telegraf, dacă voiți să duceți prezidiul în ședința viitoare, și în caz de a voi — ceea ce noi dorim foarte — să defigeți zi pe care ați voi să osteniți încoace⁴.

Ședințele comitetului nostru se țin de regulă după amiază-zi, de la 5 până la 7 oare. Ar fi vreo 20 de obiecte spre a se da în discuțiune².

Cu acestea, am onoarea a fi și a mă subscrie, al domniei voastre cel mai devotat,

G. Barție.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond Blaj, colecția George Bariț, n. 1346.)

1 Iacob Bologa, despre care vezi *G.B.C.*, I-VI, pass. Dintre puținele scrieri biografice despre el: Constantin Popp, *Valeriu P. Bologa (1853—1899). Cu prilejul aniversării a 40 de ani de la moartea sa. Ca introducere : Censil. aulic Iacob Bologa (1817—1888). Note biografice*, Sibiu, 1939.

2 Omul politic și fruntașul român bănățean Emanuil Gojdu lăsase prin testament, la moartea sa (1870), o importantă sumă de bani pentru ajutorarea tinerilor români săraci dornici de învățătură. Fundația Gojdu s-a constituit legal în 1871. Iacob Bologa a făcut parte din comitetul de conducere din 1871 până la moarte, în 1888. Despre donația patriotică a lui Gojdu vezi: *Gozsdu Mano alapito vegrendelete*, Pesta, 1870; *Testamentul lui Emanuil Gozdsu*, Sibiu, 1899.

3 Vicepreședintele în cauză este Iacob Bologa.

4 Ședința de lucru a comitetului ASTREI s-a ținut la Sibiu, în 4 octombrie 1881, fără participarea lui Cipariu. Lucrările au fost conduse de Iacob Bologa, în locul lui Timotei Cipariu, care era președintele în funcțiune al societății. George Bariț era secretarul general al ASTREI. Vezi *Proces verbale luate în ședința comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român ținută în 4 octombrie 1881*, în *Transilvania*, XII, 1881, n. 19-20, p. 167-168.

5 Ordinea de zi a ședinței a avut 15 puncte.

6 Adnotată de Cipariu: „3/10, [1]881. Sab[iniu], Bariț”.

13

Nr. 429

1881

Sibii, 9 novembre 1881

Reverendisime domnule !

După ce au intrat toate concursurile din partea Asociațiunii transilvane pe termenul de 31 octombrie a.c. și sunt studiate din partea secretariatului, d-l vicepreședinte consilieriu Iacob Bologa a flat cu cale ca în 3/15 novembre a.c.'să se țină ședința comitetului, spre a delibera și vota asupra stipendiilor și ajutoarelor \

Totodată mi s-a comis mie ca să nu lipsesc a vă anunța reverenței voastre, ca președinte, termenul sus arătat, și a vă ruga ca, dacă vă este cu puțință, să binevoiți a osteni pe acea zi la Sibii, spre a conduce deliberațiunile în ședința ce se va deschide la 5 oare seara².

Pe lângă care, am onoare a mă subscrie. Prea plecat,

G. Bariț.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, n. 1360.)

1 Ga nu 291/1881, în virtutea unei decizii din august, ASTRA a lansat în octombrie 1881 o *Publicare de concurs (Transilvania, XII, 1881, n. 18—20, p. 175—176)* pentru acordarea unor burse școlare și universitare. Rezultatele concursului au fost făcute publice în ședința comitetului ASTREI din 15 noiembrie 1881 (vezi *Ibid.*, n. 21—23 p. 185-186).

2 Cipariu n-a luat parte la această ședință.

V

CĂTRE CONSISTORIUL GRECO-CATOLIC DIN BLAJ

(1837)

14

1837 die 12/2ta Septembrie

Venerabile Consisioriune !

Quod in paternis V[enerabili] Consistorii de d[a]to 2° Aug. a.c. ad me transmissis mandatis tam tenere de persolvendo Rever[endissimum] D[ominum] R[at]z c[anonicum] tunc t[emporis] custodem a V[enerabili] clero contracto debito admoveat quantas possum filiales ago gratias;; quod vero tam tetre ut morosus, ingratus et artificiosus debitor depingar, vehementer angor. Non erat mihi iis temporibus ullo artificio opus> debitum contrariere, cum agentibus orphanorum avunculi mei Petrii quondam Popovits cunetis consangvineis per Reverendissimum Canonicum Ratz eo adductus ut heu me miserum et nullius experientae hominem juvenem tutorem et curatorem dictorum orphanorum agam, in horum emolumentum satis libenter in casibus necessitatis sublevabar; tanto a fortiori, cum silentibus expensarum connotationibus a me factis, Deo et conscientia teste dimidium salarii mei qua physices professoris in miseros illos orphanos expenderim. Nam ego iis victum o e proprio lignationem et vestiturn e proprio dedi, proventus eorundem vix ad res oeconomicas procurandas sufficiebat. Sed nimis longe abripior. Pbst- quam in humillimis meis de d[a]to 31 Sept[embris] item 5 Decfembris afnni] 1836 ab Il[lustrissimo] D[omino] Ep[iscop]o facultatem petiissem hic loci spatium trium annorum manendi, eo didito, ut si me instantanee Sua Illfustritas] redire iusserit redeam: cum aspienti nimis Ill[ustrissimi] Epfisco]pi consilio ne nimirum persecutioni quae iam in me exarserat

proprius exponar revocatus non sim; ego ratione debiti persolvendi a nemine unquam benevole admonitus, absensque ignarus penes quem custodia Cassae V[enerabili] C[leri] esset unice expectabam per amicos certior reddi quonam obligationes meae transierint. Nam de ultima obligatione obligatus eram an ad V[enerabilem] Cl[erum] vel ad R[everendissimum] Custod[em] fecerimcum in pari non habeam imo in ep[isto]la ad Ep[iscopu]m scripta p[er]scripsei me debere expectarem etc.

Idcirco nune obligat[ionem] ad R[everendissimum] D[ominum] C[anonikum] rebuturus 10 R[henenses] f[lorenos] per A[dmodum] R[everendum] ac Cl[arissimum] D[ominum] Rusz penes restitutionem originalis cum summa grat[iarum] act[i]one repersolvo. Quod vero 20 R[henenses] f[lorenos] c[onventionalis] m[onetatae] attinet, audeo supplex accedere, dignabunt[ur] summam hanc dilecto meo Patri A[dmodum] R[everendo] D[omino] Joanni Baritz Parocho K[6zep] Peterdiensi numerosa nimis familia educandis in schola prolibus onerato tanquam uni e cleri membris fraterne assignare, ac proin obligationes per me mox reluendam eidam transponi curare. V[enerabile] Consistorium D[ominum] Patr[onum] orat Filiaspro Patre ! Quod si indignus censear cuius petitioni deferatur, 'eo in casu idem supra laudatus A[dmodum] R[everendus] D[ominus] Prof[essor] loco mei repersolvat obligationemque meam excipiet.

Quae dum humillime orans in omni humillitate animique mei gratitudine substerne, sum V[enerabilis] Cons[istorii] servus ac filius perpetuo obed[iens].

BfaritzJ G[eorgius].
A[lmae] Dpoeceseos] Fog[ara-
siensis] Th[eologus] Abs[olutus]
] et Hypodiatoncus ordinatus.

(Iosif Pervain, *Studii de literatură rewână*, Cluj, 1971, p. 391 — 392.)

[Traducere:]

Venerabil Consistcriu !

Vă mulțumesc cu toată recunoștința filială care îmi stă în putință, pentru prea blindele și părinteștiile hotărâri ale Venerabilului Consistoriu trimise mie cu data de 2 august a acestui an, privitoare la plata datoriei ce am făcut-o la cinstitul cler, prin reverendisimul domnul canonic Rațiu, pe atunci custode. Cît despre faptul că am fost înfățișat cu asprime drept un datornic nerecunoscător, uricios și viclean, aceasta mă mîhnește din cale afară. Nu aveam pe atunci nevoie de nici o viclenie ca să intru în datorii, cînd am fost silit de către reverendisimul domnul canonic Rațiu, împreună cu toate rudele de sînge ale orfanilor răposatului meu unchi Petre Popovici, care au hotărît ca bietul de mine, om tînăr și lipsit de orice experiență, să devin tutorele și oblăduitorul amintitilor orfani, spre binele căroră m-am arătat cu destulă bunăvoință săritor, ori de cîte ori a fost nevoie. Ea mai mult, trecînd sub tăcere cheltuielile făcute de mine — martori îmi sînt Dumnezeu și conștiința mea! — mi-am cheltuit jumătate din leafa mea de profesor de fizică pe acei orfani nenorociți. Căci eu le-am dat hrană,

lemnă de foc și îmbrăcăminte dintr-al meu, venitul lor abia ajungînd să se cumpere cele trebuincioase în casă.

Dar iată că am luat-o prea pe departe. După ce, prin rugările mele prea supuse, din 23 septembrie și 5 decembrie ale anului 1836, am cerut de la luminăția sa domnul episcop învoire de a rămîne timp de trei ani, am adăugat că mă voi reîntoarce atît cînd va porunci să mă reîntorc. Și cum, prin hotărîrea prea înțeleaptă a domnului episcop, n-am fost rechemat anume ca să nu fiu supus mai de aproape prigonirii ce mi s'îstîrnie acolo împotriva mea, nimeni n-a binevoit să-mi trimită vreo somație de plată. Lipsind de acolo, nu mai știam în seama, cui a trecut păstrarea casei venerabilului cler, și cîci așteptam să mă lămurească prietenii în mina cui au încăput obligațiile mele. De aceea rece am uitat dacă prin ultima obligație m-am îndatorat către cler sau către reverendisimul domnului custode — nu mi-am păstrat-o în copie! —, am scris chiar episcopului că aștept să fiu somat etc.

De aceea acum, vrînd să întorc datoria către reverendisimul domnul canonic, restituți, prin cinstitul și distinsul domnul profesor Rusu, 10 florini renani, însoțind cu expresia recunoștinței mele adinei. Cît despre ceilalți 20 de florini monedă convențională, îndrăznesc a mă adresa cu rugămîntea ca să binevoiți a trece părintește această sumă pe numele tatălui meu, cinstitul domn Ioan Bariț, preot în Petridul de Mijloc, om împovărat cu o familie foarte grea, trebuind să-și întrețină numeroșii copii pe care i-a pîșcoli, ca pe seama unuia din cler, și totodată să vă îngrijeți ca obligația pe care o trebui să o răscumpăr în curînd să fie trecută în contul acestuia. Fiul se roagă de voia reverendisimului consistoriu pentru tată !

în cazul că voi fi socotit nevrednic de această rugămînte, prea cinstitul și distinsul domnul profesor să răscumpere să să primească obligația în numele meu.

În timp ce aștern această cerere cu desăvîrșită umilință și cu sufletul plin de recunoștință, sînt al venerabilului Consistoriu fiu și slugă prea umilă,

George I. Baritz
teolog absolut și subdiacon
Maicii Dieceze a Făgărașului

1 Despre necazurile pricinuite de această datorie sîcîitoare vezi și supra, în înel. notele. Cf. și Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 380 —

VI

CĂTRE ION HELIADE RĂDULESCU (1842-1869)

15

Brașov, 1842, ia

Domnul meu,

O mare fatalitate a fost cu corespondența noastră și fără de care mea am lucrat împotriva dorinței și cererii d-tale.

Eu ți-am scris din 3 oct. a anului trecut, întrebîndu-te pentru a-mi da colul *Opinie*, dacă voiești să să publice neîncetat. Am așteptat răspunsul

d-tale, și văzînd, pe de o parte, tăcerea d-tale și pe de alta Obșteasca Adunare că se alege din nou în Țara Românească, m-am socotit că acel articol cu atît farmec binefăcător nu puțin va contribui a deștepta acest corp legislativ și a-l povățui pe un drum mîntuitor.

Așa, tăcerea d-tale am socotit-o un fel de indiferență și nepăsare de a să publica și, prin urmare, am publicat o parte din pomenitul articol în N° 48 al foilor mele din 30 noiem., altă parte în N° 49 din 7 decern., și apoi tot am mai stat, ca doar voi lua vreun răspuns, la care te va îndemna publicarea.

Am așteptat pînă la sfîrșitul lui decern., cu care încheind anul, am dat și capătul articolului, fără a primi de la d-ta nici un răspuns. În vremea așteptării mele, am mai scris în două rînduri și d-lui Romanov, ca să te întrebe și să-ți ceară și dînsul răspuns, la care mi-a scris, dar foarte tîrziu, că te-a întrebat și că d-ta mi-ai și trimis/răspuns. Cu adevărat, am văzut mai tîrziu că d-ta mi-ai fost scris două scrisori prin d. Romanov, una din 22 noem. și alta din 8 decemvr., și printr-o blestemată fatalitate mi-au sosit amîndouă abia ieri, la 2 iănu[a]r. Bețivii de prahoveni, prin cari a trimis scrisorile d. Romanov, au venit cu ele pîna în Timiș, și luînd marfă d-aci, s-au înturnat înapoi cu ele, fără a îngriji să le dea, și astfel purtîndu-le de la un loc pînă la altul. Abia mi le-au adus acum, cînd cu adevărat văd că e prea tîrziu. Sunt foarte supărat, domnule, că s-a întîmplat treaba astfel, nu-mi poci ierta cele ce am fost gîndit despre tăcerea d-tale. Nici că a putut să-mi treacă prin gînd că vei fi scris și că s-au zăbovit scrisorile.

întîmplarea trebuie să o dăm fatalității, și d-ta nu te vei supăra,, pentru că vezi singur că nu sunt de vină, și și de s-a făcut mare greșeală! dar a fost fără voia mea¹.

Al domniei tale cel ...

G. Bariț²./

(B.A.R., ms. rom. 1004, f. 30r.++ v.)

1 O celebră „încurcătură” redacțională cu articolul lui Ion Heliade Rădulescu intitulat *Pentru opinie* (în *Foaie pentru minte...*, 1841, nr. 48, p. 377—382; nr. 49, p. 385-388; nr. 52, p. 409-412), trimis lui Bariț încă din 1838, și pe care Heliade n-ar fi dorit să-l mai publice în condițiile politice de la sfîrșitul anului 1841. Vezi despre acest impas primejdios în care a fost adus poetul bucureștean: Ioan Chindriș, *Corespondența I. Heliade Rădulescu și George Bariț*, în *Tribuna*, XVI, 1972, n. 19, p. 12; *G.B.C.*, VI, București, 1983, p. 91-92.

2 Scrisoarea se păstrează într-o copie de mina lui Heliade Rădulescu. Originalul nu se cunoaște.

16

Brașov, 1848, iul. 13/25

Domnul meu !

Scrisoarea mea din urmă, cătră d-ta adresată era din 8/20 iulie *. De atunci, între bune, auzii și două rele: amerințarea turcilor într-un număr mai mare și un complot asupra Guvernului provizoriu *.

Vă rog — și vă rugăm cu toții — nu vă încredeți numai la scrisori, mai trimiteți pe cineva la G[onstantino]pol³.

Mîne, poimîne va trece pe la d-v. d-n. Rășcanu, prigonitorul boier moldovan, spre a trece la C[onstantino]pol⁴. Nu cumva îi veți da un soț de drum?

Domnilor! Din C[onstantino]pol puteți *negoția* prea bine cu toate puterile Europei. în cît pentru turci, noi aici mai venim la o idee: să trageți pe numeroșii negoțatori turci din Moldavo-România în partea și în interesul dv., arătîndu-le primejduirea interesului lor dacă turcii ar face vreo invazie⁵.

Ar fi prea fatal dacă dv., în urma energioasei adrese publicate și trimise(?) la împăratul Rusiei ați mai fi siliți a vă arunca în brațele Rusiei de frica turcilor. Feriți-vă!

Aud, iară, că nu-ți e sigură persoana. Domnul meu! Eu în aprilie și mai 6 săpt[ămîni] țineam armele tot încărcate, în casa mea, amerințat pe cît si mă temeam. Nu cumva să vădiți cel mai puțin descuragiu! Gardă!...

Emigranții de aici, parte mare, s-ar întoarce. Le este însă frică de două terorismuri: pe uliță și în sala Adunării, cînd va fi. Apoi, punctul proprietății nu-l pot înghiți. Cum. am domoli pe proprietari, ca să-i smulgem din brațele aristocraților *sensu stricto*? Presa! Presa! Demonstrați-le că se pot despăgubi și că mulți țărani se pot și coloniza*⁶.

Constituiți-vă curînd! Aceasta vă este mîntuirea.

După ce d-n. A. Golescu mă denumi agent, apoi mă rog să dați însărcinarea la cineva care să stea de-a dreptul în comunicație epistolară etc. cu mine, mai vîrtos jurnalele⁷. *Monitorul* să mi se trimită regulat prin *carul iute*, care aduce și corespondințele prea bine.

Doritoarea-ți familie este sănătoasă, însă foarte îngrijată⁸.

Cu tot respectul, al d-tale mult stimător,

G. Bariț m.p.

(B.A.R., Fond coresp. S⁴⁽¹⁾—i n /, 78.072)
CD XLII

1 Scrisoare necunoscută.

2 Cunoscutul complot al colonelului Ion Odobescu din 19 iunie/1 iulie 1848, «dejucat de Ana Ipătescu și de poporul capitalei. Un punct de vedere aparte asupra complotului, la J. Heliade Radulesco, *Memoirea sur Vhistoire delaregenerationroumaine ou sur Ies evenements de 1848 accomplis en Valachie*, Paris, 1851, p. 118—119.

3 Revoluția din Țara Românească avea un agent confidențial la Constantinopol, în persoana lui Ion Ghica, plecat încă din luna mai. Bariț este derutat de faptul că la Poartă n-a fost trimis un ambasador numit de Guvernul Provizoriu, așa cum fusese trimis Dimitrie C. Brătianu la Pesta (vezi Cornelia Bodea, *1848 la români*, I, București, 1982, p. 546), Alexandru G. Golescu-Negru în Franța sau Ioan Maiorescu la Dieta din Frankfurt. Ion Ghica, deși a desfășurat o activitate diplomatică energică, n-a fost numit agent oficial la Constantinopol.

4 *Teodor Rășcanu*, 1813—1867, boier moldovean cu vederi revoluționare, reprezentant, împreună cu Vasile Mălinescu al partidei radicale din Moldova. Vezi despre el:

Th. A. Rășcanu, *Din corespondența politică a postelnicului Toderiță Rășcanu*, în *Arhiva genealogică*, I, 1912, p. 114—118; Teodor Rășcanu, *Zbuciumata viață a postelnicului Toderiță Rășcanu*, în *Revista Fundațiilor Regale*, IV, 1937, n. 2, p. 211—324; Sever Zotta, *O scrisoare de recomandare a lui Lamartine pentru un boier din Moldova*, în *Revista istorică*, XII, 1926, p. 205—206. într-adevăr, de la Brașov Rășcanu pleacă spre București, unde în 18/30 iulie Nicolae Eăicescu îi înrănează o scrisoare către Ion Ghica, la Constantinopol (vezi N. Bălcescu, *Opere. IV. Ccespendență*, București, 1964, p. 99). Se pare că împreună cu Rășcanu a, plecat la Constantinopol și Ioan Voinescu II.

5 „Invazia” se va produce, totuși, în 19/31 iulie 1848, sub conducerea lui Suleiman Pașa. E prima intervenție a turcilor în revoluția din Țara Românească.

6 Se pare că sfatul lui Bariț a fost ascultat; câteva zile mai târziu Alexandru G. Goleșcu publica o *Proclamație către proprietarii de moșii cei reacționari!* (în *Gazeta de Transilvania*, XI, 1848, n. 64, adaos, din 5 august, p. 267—268, de unde o reproduce *Popolul suveran* în 13 august, n. 18). în același număr al *Gazetei*, la subsolul proclamației, Bariț inserează niște reflecții sub titlul *Nota așezătorului de litere*, pentru ca un număr mai târziu (XI, 1848, n. 65, din 9 august, p. 269—270), să-și exprime pe larg poziția sa lucidă și progresistă în legătură cu împroprietărirea țăranilor, sub titlul *Pusura de acum a aristocrației noastre*. Cf. și Cornelia Bodea, *1848 la români*, IV p. 706-712.

7 Cea dintii semnalare a faptului că Bariț a fost numit agent al Guvernului Provisoriu din Țara Românească, desigur la Brașov și în Transilvania, unde deținea atâtea relații și legături.

8 Bariț notează pe o scrisoare trimisă de Heliade Rădulescu la 16 iulie 1848 (Ion Heliade Rădulescu, *Scrisori și acte*, București, 1972, p. 66—67, n. 4): „Familia întreagă, a lui Eliade era la Brașov din luna iunie 1848, lăsată în grija mea.” Tot Bariț se îngrijea și de familiile lui Gheorghe Magheru și a lui Ioan Voinescu II.

17

Brașov, 1869, nov. 24

Venerabile domnule președinte!

îmi țin de prima dătorință a-ți mulțami cu toată căldura animei mele pentru frumosul dar cu carele m-ai surprins iarăși, după cele ce-mi tăcuseși mai nainte. Un tînăr care-și caută sănătatea pe aici îmi aduse această carte¹. Nu-mi știu însă spune prețul, pentru ca să-l poci arăta publicului românesc de dincoace, în foaia noastră literară *Transilvania*.

Poezia d-tale *La Rodolfo*, compusă de d-ta aici, în Brașov, o am aflat în *Foaia pntu minte, inimă și literatură* din a. 1843, nr. ... Din norocire, câteva tomuri din acea foaie scăpaseră de jafurile din 1849, cînd secuii încărcară cu sacii din cărțile mele, pentru ca să le dea la tipariu, cite 6 cr. 1 majă.

Sper că nu vei simți vreo dificultate, căci poezia, care se tipărește cu litere ciriliane, se vede copiată cu litere latine, și încă cu ortografe ce se învață în școalele de aici. Eu, ne avînd timp a o decopia mai curînd pentru ca să nu prea întîrzie, am pus pe fiie-me-a ca să o ia în copie. Apoi generațiunea jună, pe la noi, nu mai știe să scrie cu literele vechi. Nu se poate crede ce răpede merge această prefacere la noi!

Cărturarii noștri din aceste părți așteaptă cu mare curiozitate ca să vadă *Programa Dicționarului românesc*,² publicată întru înțelepciunea concludelor Societății Academice, de la care au și trecut două luni zile, încît nu se poate pricepe cînd să se compună, fie măcar și numai zece coaie, pînă la august. Sau că moartea Societății Academice e decisă, în adevăr!³ în acest caz, noi, aici vom căuta mijloace pentru a fi sub auspiciile Asociațiunii transilvane, să înființăm o secțiune filologică și una istorică, din elemente transilvane și bănățene.

Primește, mă rog, domnule președinte, asigurarea cea mai sinceră de stîmă și respectul ce-ți păstrez, pentru toată viața mea devotată.

Ge. B.

(B.A.R., Fond. coresp., S. ⁴⁽²⁾ inv. 78.073)
CDXLII ' 1

1 Cartea dăruită trebuie să fi fost un exemplar din *Echilibru între antiteză și Spiritul și materia*, pe care Heliade Rădulescu și-o tipărise în 1869 la București.

2 Bariț i-a făcut venerabilului poet bucureștean un serviciu greșit. într-o scrisoare din 16 noiembrie 1869, Heliade Rădulescu îi ceruse „a căuta unde s-ar putea afla o poezie ce am făcut odinioară la nunta lui Vodă Bibescu și s-a tipărit în foaia domniei voastre literare” (Ion Heliade Rădulescu *Scrisori și acte*, p. 178). Bariț îi trimite, după cum se vede, o copie după poezia *La Rodolfo*, care se tipărise în *Foaia pentru minte...*, 1843, n. 4, p. 25—26. La primirea scrisorii de față, poetul îi răspunde în 28 noiembrie (*Ibid.*, p. 179), sesizînd greșeala și specificînd că a cerut o poezie pre nunta lui Bibescu, „și care s-a tipărit numai în *Foaie pentru inimă* etc”. Poemul a apărut cu titlul redacțional *De la București din 22 febr.* și s-a tipărit în *Foaie pentru minte...*, 1845, n. 11, p. 92. Poezia apăruse anterior, însă, și în *Curierul românesc* (2 noiembrie 1845, n. 16, p. 61—62), lucru pe care autorul l-a uitat.

3 Se referă la *Regulamentul pentru lucrarea și publicarea dicționarului românesc*, elaborat și votat de Societatea Academică Română în august-septembrie 1867. Este un document la alcătuirea căruia luase parte activă și Bariț, ca membru al noului for academic național, al cărui președinte era Heliade Rădulescu. *Regulamentul* a fost tipărit în *Analele Societății Academice Române*, tom. I, ses. an. 1867—1869, p. 117. Vezi un amplu rezumat la Ioan Chindriș, *Alexandru Papiu Ilarian și Academia Română*, [Zalău], 1973, p. 37n—41.

4 Bariț exagerează primejdia discordiei din sinul Societății Academice, pentru că crede că periclitează existența acesteia. Un pericol dinafară nu exista.

VII

CĂTRE IOAN MAIORESCU

(1843-1852)

18

Braşov, 14 oct. 1843

Frate Maiorescu !

Tu ni scrii din 27 sept. ², noi Ț-am răspuns din 23 sept. c.v., pe plic[^] pe la Orşova, și ne-am văierat cătră tine asupra gazetelor.

Frate ! Ce om este și d. Leca? ³ îi Țiu scrisoarea amînă, în carea mă pofteste ca negreșit să trimit plicul gazetelor pe la Orşova, și aceasta după ce eu făcusem tocmeală cu poșta țării la București ca pe viitoriul sem. II să-mi poarte foile regulat. Eu știu că atît d-lui cît și d. Vrăbiescu⁴ au fost luat bani de la cîțiva abonați pe anul întreg. Crede-mă, frate, că eu nu mai cutez a-i spune lui Găt că el 24 exemplare le trimite iestimp de *pomană* craiovenilor, pentru că omul și pînă acuma este înfuriat că nu vede nici o para de acolo, iar de-i voi spune, e gata a opri toate plicurile și a nu mai trimite nimic, a cere și toți n-rii trimiși atît de la d. Leca cît și de la Vrăbiescu. Căci, adecă, Găt nu vrea să știe nici de o neregulare a postii, după ce 5 ani de zile foile noastre se plătiră și îmblară regulat și la Craiova. Deci, el are bănuială foarte mare că banii s-au adunat în punga cuiva și stau așa ... El au aflat și atîta că unul din colectorii noștrii joacă ...

Așadar eu îți trimit și pe trimestrul din urmă tot atîtea ex. numai ca să nu mă dau de gol înaintea lui Găt, pînă ce, precum îmi făgădui, mai descuscînd și ceva bani din a.t. (anume de la cei doi profesori Ținutali cari avea cîte 3 ex.) și, trimițînd și ceva abonați pe a. viitoriu, să-l domolesc atunci pe cît s-ar putea. Voi mai pune și eu de la mine vreo 100 f., zicînd că sînt de la Craiova ...

Vezi așa, să facem noi pomană cu o țară cu așa număr mare de boierime ! Tu știi, alți oameni sînt în partea aceasta moldovenii.

Dar știi ce, frate? *Clara pacta, boni amici* ⁵ îți spui curat că eu nici de la tine nu primesc abonați decît supt condiție ca al 11-lea ex. să Ți-l subtragi de provizion. Tot așa poți făgădui și altora prin județe, iar de expediție vom îngriji prin Buc[urești].

Cu d-rul Vasici încă nu s-au isprăvit tocmai, dar au luat știre privată de la Viena și Sibii că peste puțin se va reazeza în post⁶.

Sănătate vouă tuturor de la noi toți.

La Marcu⁷ merge scrisoarea.

Al tău,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. n. 24.145)

1 Despre Ioan Maiorescu vezi capitol aparte în *G.B.C.*, I, București, 1973, p. 203—419. Date biografice (selectiv): Vasile Mihăilecu, *O încercare de „Junime” a lui Ioan Maiorescu la Craiova*, București, 1911; N. Bănescu și V. Mihăilescu, *Ioan Maiorescu*, București, 1912; Vasile Mihăilescu, *De ce am ridicat un monument lui Ioan Maiorescu la Craiova*, Craiova, 1913; Coriolan Suciuc, *Din tinerețea lui Ioan Trifu alias Maiorescu*, în *Societatea de mîine*, IV, 1927, n. 19—24 (și extras, Cluj, 1927); Ioan Mușlea, *Ioan Maiorescu despre nașterea și copilăria sa (Fragment dintr-o scrisoare inedită)*, București, 1938; Ioan N. Vlad și Gh. Stancoveanu, *O lucrare necunoscută a lui Ioan Maiorescu*, Craiova, 1966; Marin Stoica, *Ioan Maiorescu*, București, 1967; Mărgărit Niculescu, *Activitatea politică și diplomatică a Ud I. Maiorescu în perioada 1848—1851, în slujba națiunii române*, București, 1970.

2 Vezi scrisoarea lui Maiorescu în *G.B.C.*, I, p. 269—270.

3 Pictorul Constantin Lecca era la acea dată profesor de caligrafie și desen la Școala centrală din Craiova (vezi *Ibid.*, VI, București, 1983, p. 98).

4 Cu abonatul Vrăbiescu din Craiova vezi probleme de aceeași natură *Ibid.*, I p. 30; VI, p. 106.

5 „Socoteală limpede, buni prieteni!” Corespondent românesc: „Socoteala exactă este temeiul prieteniei”.

6 Pavel Vasici. Este vorba de postul de director al Carantinei cezaro-crăiești 4e la Timișul de Jos.

7 Probabil profesorul Nicolae Marcu de la Blaj, despre care vezi *Ibid.*, III, p. 42, n. 5.

19

Braşov], 16/28 febr. [1]850

Frate !

Scrisoarea ta din Iaurin ¹ îmi sosi aici, odată cu decretul suspendării gazetei mele², despre [care] cu poșta de luni am și scris fratelui August³, franca, însă nu cu nr. recepisei, pentru că era prea tîrziu; apoi nici cvartirul [nu] i l-am însemnat, pentru că nu să știu.

Scrisoarea ta din Viena, 5/17 f[ebruarie] ⁴ o primii aseară. îți mulțămesc cu toată sinceritatea frățească pentru toate prețioasele daturi cîte-mi comuneci. Mă doare numai cum că tu încă tot te îndoiești dacă eu te cunosc bine ori nu. Tu prea ai luat la critică severă expresiunile mele din capătul scrisorii mele adersate lui August. Eu cu aceleași n-am voit să-Ți împruție vreo ușoară credulitate, nu, am voit numai să te reflectez la fățaria diplomatică, fără ca să cutez a mă lăsa la detaiuri într-o scrisoare deschisă cum era aceea, măcar că, de altă parte ne aflăm în momente în care orice scrisoare de la poștă trebuie să o privim ca și cum ar veni deschisă.

Mai de curînd sosi aici una cătră unul dr. Luz (străin, dar de 26 ani locuitoriu în Ardeal), desfăcută la Sibii și deasupra însemnat: „Desfăcută pentru că sigiliul era cu prepus”.

Deci și această scrisoare, și toate câte-ți voi trimite, orișice ar cuprinde, să știi că din parte-mi le privesc ca *deschise*, fără să-mi pese de orice pîndituri. Iar tu, pe viitor, să nu te mai îndoiești că doar eu, din puține ale tale, n-aș ști culege mult și că nu te-aș înțelege. Tu iarăși, pune cuvintele mele, deși răspîndite, poate nelegate, fiecare la locul lor. Nici te mira dacă uneori voi fi silit a presupune unele de necunoscute.

în cît pentru diplomați, eu nu le caut la inimă, pentru că nu le poci, mă mulțumesc a le compara numai cuvintele cu faptele. Să aplicăm această regulă:

1 La discursurile tale cu ei. Ai ieșit din casă. Au intrat un ofițer de ștab. Acestuia i s-au demădat: „Să fiți cu cea mai mare luare-aminte la români, la toate mișcărilor lor pentru că ei, întemeiați numai pe a lor numerozitate, vreu să domnească preste alte popoară din patrie”. Această poruncă se împlinește cu atîta severitate, subalternii o executează cu atîta scrupulozitate, încît între alții sărmanul dr. Vasici este pe aci să fie nimic. Pînă la atîta ajunse cu el, încît se însărcinează doi sași ca oricînd vine la Brașov, să-l i calce în urmă, iar anume cînd va intra la cutare birt din Ulița Neagră (unde el nu intră niciodată) să înștiințeze numaidecît.

2 La *Gazetă* știi ce ți s-au promis în privința ei. Acum află pricinele pentru care ea, sărmana, e suspendată. Nr. 18, adresarea mea către cititori se judecă a fi foarte iritătoare, d[e]tto criticarea translatorilor. Nr. 19, cîteva expresiuni din deducțiunea mea despre lucrările voastre. Nr. 20, modul apărării Comitetului *desplăcu foarte*, din acela sînt mai multe trase cu roșu. Nr. 23, îputăciunea pentru încercarea de a se introduce limba germană. Nr. 1 iară limba și sașii. Nr. 6, cerea îputăciune pentru ce am *retipărit stricăciunile* românilor, iar nota despre Rotii mi se adscie mie. Iar pentru critica traducerii legilor, îputăciune foarte grea. Nr. 9, iară limba, în corespondența] de la Cluj⁵.

Mai sînt și alte expresiuni pe ici colo privitoare la amplexiunii străini,, cum și la țara săsească. Toate acestea veniră aici traduse gata (unele rău), cu poruncă ca să fiu tras la căpitănie, unde să-mi scriu eu însumi, protocolaritar, justificarea mea.

Despre *Foaie*, nici pomenire ! Măcar că, să nu uitați, nainte cu 3 săptămîni] tocma aceasta mi se impută, căci se trec în ea documintele.

Ieri îmi mai veni știrea de la Sibii că raportul Iancului încă ar fi supărat nespus de mult⁶.

Deci, judecați și voi. Se pare că *Gazeta* poartă vina și suferă pe-deapsa ce ar fi să cadă preste *Foaie* .

Eu de 3 zile tot scriu la justificare, după care voi face o nouă programă, căci tot prin decretul spînzurătoriu sînt provocat la aceasta „pe care văzîndu-o, voi judeca dacă mai am să-i dau voie a publica foile”, zice guvernatorul.

N-am cuvinte cu care să vă descriu consternarea și irităciunea poporului din pricina suspendării foilor. întru adevăr, guvernul, oprind, sugrumînd publicitatea română chiar pentru nimicuri, dede totodată testirnoniu că popularitatea sa la români o prețuiește de nulă. Totuși,

se pare că capitănatul de aici⁷ pricepe mai mult, pentru că el nu mă suferă ca să avizez pe public despre suspendarea foilor, ci abia astăzi îmi dede voie să o arăt numai în termeni prea generali, fără să atingguberniu.

Mă credeți că-mi vine să-mi recer cenzura⁸. Decretul înfruntă pe căpitănat pentru ce n-au fost mai strîns cu mine. Deci, fraților, vă rog judecați chiar d-v. cu sînge rece dacă mai pot eu sta în capul publicității române supt astfeli de tratare. Eu scriu cu căldură, ce e drept, îmi apăr sîngele meu, însă i-am combătut eu vreodată vreun din § Constituției? I-am atacat măsurile administrative? I-am călcat legile presei? N-am predicat pace și liniște? Unde stau în această privință alte gazete !

O singură cercare voi mai face: îmi voi compune programa, care va fi prea categorică și de la care nu mă voi abate un pas măcar. De mi-o va primi, bine. Dacă nu, mă voi retrage cu totul. Se și pare că s-ar dori ca tocma acum să lipsească orice publicitate română, *um nichst Gest or ț zum Werden*⁹.

încă o dată: să știi că n-am de gînd să cruț, nici să mă cruț (măcar că văietătorele familiei mă asurzesc).

Vezi curînd de o tipografie, care să constea din: 2 teascuri de fer, 9 măji slove chiriliene, 7 antiqua (latinae) cu toate semnele pentru ortografia] franțuzească], ital[jiană] și română, liniate frumoase¹⁰. Sfătuiți-vă cu d-n. Tipar dacă va sosi. Luați samă ca materia din care să varsă slovele să fie sănătoasă, mai trainică decît a lui Benko, care se roade prea tare, cum vedeți în *Gazetă* și *Foaie*. Cîștigă-mi un presseure nou de la Haase et Hohne și altul de la Staatsdruckerei¹¹. Scurt, vezi să așezăm aici o altă tipografie, osebită de cea a fratelui Iancu, căci trebuie mai multe, în 2-3 unghiuri ale țării.

De veți putea face oarece pentru *Gazetă*, bine, de nu, mai bine lăsați.

Rogu-vă, lucrați în unire și cîințelegere strînsă. Să mai lăsăm din iuțeală. Mai alaltăieri sosi un tinăr care spuse multe verzi și uscate despre împărecheri ce ar domni între deputați. Apoi poporul se dizgustă, să ferească D-zeu !

Spun drept că-mi pare foarte rău de corespondența] din nr. 7. Iată sobor¹².

Fratele August¹³ să-mi însemne cîte scrisori au primit de la mine din ian[uarie] încoace și cu *ce daturi*.

Al tău,

G.B.

(B.A.R.), Fond coresp., inv. nr. 24.147)

1 Orașul Győr în Ungaria.

2 Amănunte în *G.B.C.*, II, București, 1975, p. 367—368, n. 2; VI, p. 235, n. 4. Un izvor contemporan prețios despre acest dramatic eveniment din istoria ziaristicii românești îl constituie cele patru numere ale publicației românești *Bucovina* din Cernăuți — care va fi la rîndul ei suspendată! — dedicate de Hurmuzăchești incidentului: III, 1850, p. 56, articolul *Cernăuți*, 22 februarie, p. 74, unde se publică decretul guber-

natorului Wolgemuth de interzicere a *Gazetei de Transilvania*, p. 82—83 și p. 106, unde Bariț însuși narează întâmplarea.

3 August Treboniu Laurian. Vezi această scrisoare infra, XVII/70.

4 Vezi-o *Ibid.*, I, p. 325-329.

5 Este vorba de numerele incriminate din *Gazeta de Transilvania* (după reparațiia din toamna anului 1849 purtînd titlul de *Gazeta transilvană* apoi *Gazeta Transilvaniei*), pe baza cărora crede autorul scrisorii că a suspendat guvernatorul Wolgemuth publicația. "Din articolele înșirate de Bariț, mai importante sînt: *Cătră dd-nii cititori* (XII, 1849, nr. 8, p. 67; reprodus integral în *G.B.C.*, I, p. 158, n. 3), *Idei învingătoare și pregătitoare* (XII, 1849, nr. 18, p. 68—69; nr. 19, p. 71—73; nr. 20, p. 75-76; nr. 21, p. 79—80, cu mențiunea „va urma”, dar n-a mai urmat) și cele două știri, *Zlatna*. (*Starea siguranței publice*) și *Cluj, 30 ian.*, din numerele 1 (p. 3) și 9 (p. 34—35) ale *Gazetei* din 1850.

6 *Raportul prefectului Avram Iancu despre faptele cetelor armate românești de supt comanda lui în decursul răsbehdui cetățean din anii 1848—1849* s-a publicat, parțial, în *Foaie pentru minte*. . . (1850, nr. 2—7), dar autoritățile au oprit publicarea.

7 Decretul guvernatorului Wolgemuth a fost emis „căt-re c. r. căpitan al cetăței din Brașov”, Schelker, căruia i se notifică interzicerea apariției *Gazetei*. Actul poartă numărul prezidial 131 din 9 martie 1850 și s-a publicat în *Siebenbilrger Bote*, LXV, 1850, nr. 41, din 13 martie, p. 151 și *Kronstädter Zeitung*, II, 1850, nr. 22 din 18 martie, p. 89.

8 Cenzura fusese desființată în martie 1848. După înăbușirea revoluției, autoritatea militarizată habsburgică n-a reintrodus sistemul vechii cenzuri.

9 „Ca să nu provoace incomodări.”

10 Se pare că gîndul lui Bariț de a întemeia o tipografie românească era anterior interzicerii foilor sale, căci încă în 13/25 februarie îi scrisese și lui Laurian, la Viena (vezi infra, scrisorile către acesta), cerîndu-i în mod imperativ să achiziționeze acolo un teasc. Laurian îi răspunde abia în 4/16 mai (*G.B.C.*, I, p. 169—171), răspuns din care înțelegem că instalațiile urmau să fie plătite din banii lui Avram Iancu. Pînă la urmă, topografia s-a achiziționat cu banii negustorului Ioan G. Ioan.

11 Benko, Haase et Hohne, Staatsdruckerei, firme tipografice din Viena.

12 Probabil o circulară a lui Andrei Șaguna, prin care convoacă Sinodul diecezan de la Sibiu din martie 1850.

13 Același Laurian.

20

25/13 mart. [1]850

Frate !

Am primit și scrisoarea ta din 14 mart. într-aceea vei fi primit și tu pe a mea din 18/6 m. \ care ți-am scris-o fiind foarte rău dispus, precum smt și astăzi, la săpt[ămină], căci mi se mai mulțiră și bolnavii în familie Vor trece toate, cum trece timpul cu noi.

Să ne lămurim, nainte de toate, cu treaba noastră materială, cu tipografia. Iată -l- ce tipografie voim noi. Vom reveni la cercetarea acestui cont.

Tu îmi scrii că Laurian vrea să trimită teascul *cum apartinentiis* în primirea mea. Însă supt ce condițiuni? Unde este contul ei? Ba nici măcar forma literelor *chirilicane* geroldiene nu mi-o împărtășirăți. Zici să mi se trimită teascul mie *praevie*. Cum praevie? La Brașov, pentru ca de aici iar să se străpoarte la Alba Car[olina], sau airea, cu speze mari? Sau praevie pînă să nu se mai trimită și altul? Apoi teascul cumpărat din banii Iancului încă să rămînă la mine? Și eu să-l plătesc, cui?

îmi alăturați două courente de la Haase-Hohne. Le aveam, după care un tipotet bun îmi și scoase contul ce-ți alătur, și după care voim să cumpărăm. Am văzut și pe al lui Volk. Acum să le alăturăm amîndouă.

Noi căutăm: 1. soliditatea materialului; 2 forma și eleganța literelor; 3. efinătate.

Ad 1 - - nu poci reflecta decît că materialul lui Haase e lăudat de toți; ad 2°, forma chirilicelor geroldiene n-am văzut-o, nici poci gîci că ce noiture va fi introdus fratele Laurian; ad. 3°, în prețuri este osebite prea mare spre ex[emplu]:

Gerold: 100 p. petit 82f., la Haase numai 71 f.

dto dto garm[ond] 71, Haase — 59 f.

Și așa mai încolo, la toate. Chiria de la Praga la Viena nici departe nu poate aplană diferența în prețuri. Deci, ar urma că materia tipografică a lui Gerold ar trebui să fie mult mai solidă, pentru ca să mă poci îndupleca a-i plăti așa mult.

însă acum mai vine și altă greutate. Dacă Laurianu apucă a cumpăra de la Gerold, mult puțin, el se îndatora a mai cumpăra tot de la el încă un șir de ani, din pricină că lungimea și grosimea literelor, iar mai virtos a *slovelor* nu este totuna la toate vărsătoriile, apoi cu litere de lungime și grosime diferită e o nespună greutate, mai peste puțință să lucri. Ca să trecem că tipografia și altfelu-i mică. Cu două teascuri ar ieși cu totul bălțată.

Acum să trecem la contul meu, de unde iar ne vom întoarce la teascul lui L[aurian].

Mai întii să afli că dacă ți-am scris praeliminarie de 9 și 7 măji, am făcut-o numai cu gînd ca să-ți dau ocaziune a cerceta dacă se află anume slove chiriliane vărsate gata, pentru că știu din experiință cum că mai nainte trebuia să așteptăm 3-4 luni socotite de la primirea poruncei.

2. Să bagi de samă că o tipografie, pentru ca să poată subzista în patria noastră, trebuie neapărat să fie poliglotă, ca și patria. Nici să se încerce a lucra numai cu chiriliane, sau numai cu litere. Pentru aceasta vezi că tipografia mea va reprezenta și ea o treime, mai și pătrime

3° Eu caut atît mai mult la elegantă, cu cît pînă acum produsele literari române ieșiră, cum știi, parte mare nengrijite, proaste, murdare iar pe viitor avem să ne înfătoșăm în veșminte mai curățele. Așa e?

3° [sic] Bunătate și efinătate. Prea firește, mai virtos după ce suma ce o prefac în tipografie e a altuia, împrumutată, precum iară știi.

Acum, te rog alătură tipografia mea, a lui Volk (contul) și a lui L[aurian] și apoi judecă singur.

Eu aș fi de părere: 1 Că dacă Laurian au cumpărat chiriliane *destule*, nu numai spre a se putea tipări *două coaie* mari de *gazetă deodată*, ci totdeodată cel puțin încă o coală de altceva, și dacă voi în adevăr voiți a-mi încrede mie acel teasc cum appertinentiis, atunci fie, dați-mi-1, și apoi alte chiriliane să *nu se mai* cumpere, decât numai spre a completa trebuințele contului meu, sprfe] ex[emplu], de cumva ați luat numai garmond și cicero, iar petit *chirfilice*] nu, să luați neapărat și petit chirilian, ca să fie de note, că e mare nevoie cu notele. 2 Iar dacă socotiți că mai trebuie chiriliane garmond, să mai luați de vreo 1/2 coală, eg[al] 100 p., tot de la Gerold, ca să nu fie amestec. 3 Iar dacă antiqua și fractur (latin[ești] et nemț[ești]) le-ar vinde Gerold așa ca, socotindu-se și chiria, să nu ne vie mai scumpe decât din Praga, de, tragem tot de la el. Iar din contră, fiind osebirea mare, să le tragem de la Haase, mai virtos că sînt și mai frumoase. însă *nălțimea*, nălțimea! Ex[emplu], ai să faci citate, sau note, sau și text între chiriliane cu [...]° fi toată întocma de .. .°

4 Ori de unde se vor trage literele, năl[țimea], cantitatea lor să vie *întocma* după contul meu, nici mai mult nici mai puțin. 5 Vignetele rămîn la gustul tău. Cîte am semnat eu, Haase le are pe toate și de 100 ori mai multe, însă contul celor care se vor cumpăra să nu treacă preste 27 f. con., ca adică suma totală a tipografiei să taie rotund la 3800 f. con., pentru că alte 200 f.m.c. e adusul și așezatul, apoi chiria caselor, plăți, hîrtie. Și nu prea este de unde. Alta ar fi cînd doară Iancu ar fi dăruit banii de un teasc la națiune, iar voi mi l-ați încrede mie ca să muncesc cu el, și nu mi-ați cere acum, sau nicidecum, prețul. La acest caz poate că m-aș mai întinde pînă la un tesculeț pentru *amărunte*, cum și la garmond mai multe. 6 Ia cereați, doară nălțimea lite[re]lor lui Haase s-a potrivi cu ale lui Gerold. Ce bine ar veni! 7 Să dechiari fabricătorului că noi plata i-o facem *toată* îndată la primire, și numai dacă preste vreun 1/2 an ne-ar mai trebui ceva, îi cerem vreun credit. 8 Ci el încă să ne asigure că pînă în cutare timp neapărat ne va da gata toată tipografia.

Socotesc că-mi dilucidai contul de ajuns pentru ca să te știi îndrepta. Dacă și dacă vreți a-mi trimite teascul Iancului, faceți aceasta cît mai curînd.

Dfomnul] Ioan G. Ioan vine la noi preste puțin. D-lui este rugat a face plățile tipografiei întocma după trebuința ce se va arăta. Ci alegerea și porunca rămîne în grija ta, că d-lui nu se prea pricepe la tipogr[afie]. într-aceea eu astăzi naintez rugămîntea pentru dreptul de a-mi deschide o tipografie. Să vedem.

Te rog să ții în vedere că deși nu vom putea tipări gazeta, vom avea însă a tipări o mulțime de lucruri și mai mari și mai mărunte, anume gramatici, ABCdare, călindare etc, etc, etc

Acum să vin la răgușelile tale. Fratele Pavel°, ca cunoscătoriu, îmi zice să-ți scriu că nicidecum nu-i place cînd oamenii grași răgușesc prea des și îndelungat, pentru că pot veni în pericol de phtisys. Deci păzește-te mai bine și cu tot adinsul. Așa te rugăm.

D-nișoara Alexandrina îmi aduse o scrisoare de la prea iubitul său tată! Hei, hei! Vom face cît vom putea, însă mă tem că este prea tîrziu. Să fie trăsmit D-zeu pe intrigantul dracului care *ceru* înadins acele jucării fără nici o știre a atinșilor în scrisoare. Noi aflaserăm ca de 6 săpt[ămîni], dar nu ne credeam urechilor. Mai e un singur mijloc *sigur*: după primire, a le devalva toată valoarea la o [zero — n. ns.], căci *nihil dat qui munera tardat*.

Eu nu-ți mai politizez, căci nu am gust, apoi și știu că mai nu aș avea pentru ce să-ți mai sigilez această scrisoare, însă fără a-mi păsa cît de puțin, pentru că cugetul nostru este *curat*.

Ce păcat de nu veți citi *Kronstfädter*] *Z[eit]un]g* și *Satellit* din 20 et 21 mart. Bravul general Șavani făcu pe la noi minuni, smulgînd o grămadă de masce cu peliță cu tot. Eclatantă satisfăciune î¹¹.

Am tot uitat să vă reflectez la «¹² din *Intelligenzblatt* al lui *Bote*. între romanime domnește liniște deplină, însă și deșteptarea pășește nainte în toată privința. Fusei în săcuime să-mi caut lucruri pierdute. Doamne, cum mai colcăie acolo, ce mare e nemulțămirea! Apoi nebunii ne compromit și pe noi, zicînd: „De hiszen¹³, noi așteptăm numai să se scoale românii!” Ce popor turbat! Tot așa l-am cunoscut.

Sașii încă tremură de mînie, mai virtos pentru pierderea dreptului de alegere.

Astăzi cocoanele noastre se adună ca să-și examineze statutele. Hei, dar să vedeți cît de strîns mai sînt controlate!¹⁴

Din țara vecină, tăcerea morței¹⁵. Să ferească D-zeu! Tăcerea morței!

Spune la toți multe complimente. Cînd aveți timp, mai scrieți-mi. Al tău,

Jorj.

Nu cumva vreunul din voi aveți în cuget a da o gramatică *germano-română* pentru nemți, care chiar-chiar în interesul *nostru* este de cea mai neiertată trebuință? Spuneți-mi, vă apucați, că de nu, mă apuc eu, bine, rău, cum voi putea¹⁶. Dar cărți scolare?

îmi zici că bine fac cum că nu mă mut la Sibii. Zău, bine! Veți cunoaște și voi că Brașovul, aici în unghiu, este mai bun, mai de *negu-țătorie*. Ț-aș trimite programa, *neprimită*, în orig[inal]¹⁷, însă n-am cînd să o mai decopiez, că vine d. Rudolf Orghidan la mine.

Comisiunea denumită pentru terminologii ne îmbucură foarte, însă vedeți ca ea să aibă viață și să conștie din acei bărbați pe cari ni i-ați numit. Auzit-ați? Așa cer toți ai noștri. Dar lefi veți trage? Cum nu? Sau doară va fi ca cu Comitetul?

(B.A.R., Fond coresp., inv. nr. 24.149)

1 Vezi *G.B.C.*, I, p. 331.

2 Nu se cunoaște această scrisoare din 6/18 martie.

3 „Cu cele ce țin de el”.

4 „Mai întâi”, „la început”.

5 Marcă tipografică vieneză (vezi și scris, anterioară, n. 11).

6 Textul deteriorat (este un marginal).

7 După felul cum se încheie, s-ar crede că textul are o continuare. Nu are.

8 Pavel Vasici.

9 Alexandrina Magheru, fiica generalului Gheorghe Magheru, a rămas multă vreme în Transilvania, după revoluția din Țara Românească, fiind ocrotită de familia lui Bariț. Ulterior a plecat la tatăl ei, în Italia (vezi *G.B.C.*, I, p. 78, 80, 272—273, 324, 331; II, p. 238, n. 13—14). Scrisoarea lui Magheru către Bariț este din 2/14 martie 1840, se păstrează la B.A.R., ms. rom. 1004, f. 278 r. și este adnotată de destinatarul ei, tîrziu: „1850, mart. 2/14, de la Georgie Magieru către G. Bariț în cauza lui Avram Iancu, pe carele vrășmașu cercase să-l peardă prin intrige, îndată după pacificarea țerei”. Din acest pasaj înțelegem că este vorba despre decorațiile primite de la împăratul după revoluție, de către fruntașii români din Transilvania, pe care majoritatea acestora le-au dezavuat. Traducerea textului latin: „Nu dă nimic cel ce întîrzie să răsplătească”. Aluzie la faptul că Viena nu putea să satisfacă revendicările sociale și naționale ale românilor, prin câteva cruci și medalii acordate liderilor acestora.

10 Vezi articolul *Kronstadt, 19 März*, în *Kronstädter Zeitung*, II, 1850, nr. 23, din 21 martie, p. 93—94. *Satellit XII*, 1850, din 21 martie nu pomenește nimic despre generalul Chavanne.

11 „De fapt.”

12 Referire la înființarea Reuniunii femeilor române din Brașov, despre care vezi *B.G.C.*, IV, p. 313, n. 4. Conceptul statutelor reuniunii îl lucrase Maiorescu, la Viena, în ianuarie 1850 (*Ibid.*, I, p. 322).

13 Țara Românească.

14 Bariț nu va scrie o astfel de gramatică, așa cum nu va scrie nici vreun alt român dintre cei vizați de Bariț: Maiorescu, Laurian, Aron Florian.

15 Programa Reuniunii femeilor române din Brașov (vezi n. 12), al cărui concept original redactat de Maiorescu se pare că n-a fost acceptat în întregime de autorități.

21

30/18 mart. [1850], seara tîrziu

Frate !

fin . I 3^{scas} ? ?^{sig} t^{am} r^a P^u s^s 25/13^z la cea din 14 mar-
fărăsfif 13[^]. T[~] jⁱ mⁱ p^{ov} ? i^{uf} s^{ea} ^ iⁿ s^c m^a ^ m^a i^{mai} multe. si mai
tara sinak, fiindca acest bilet a v^u bunatate de a-l lua asupra-si d-n Ioan G
u S S ^ s y h r u l i r ? n > c a r e este denumit de ^ sissâ
ia ononiicul oflicm de deputat în cauza bancului național. însă de o

parte mă întîrzie prin așteptarea deputaților noștri de la sinod⁴, și chiar a cumnatului prota⁵, care sosi numai astăzi pe la 1 oară după am[iază], ostenit și frigurat, încît nici că-l mai conturbam astăzi, de alta mi se scurtă timpul scrierii prin — dealtminteri plăcuta — vizită a domnișoarei Alexandrina cu prietină-sa cocoana Tarsița, din care pricină și încep convorbirea mea cu tine de la această fetiță atît de bună și înțeleaptă, care merita o soarte cu totul osebită de aceea ce are astăzi⁶.

Nu știi dacă am avut ocaziune să-ți descoper vreodată că, oricînd m-am văzut vreodată provocat a împăca diferențe, împărecheri între familii, am simțit un fel de tortură internă foarte grea, atît mai grea, cu cît familia mă interesa mai mult. Tu te-ai depărtat. Acu sărmana familie, vream să zic *sărmana* Alexandrina nu mai are cătră cine să-și descopere focul inimei sale decît cătră mine. Eu, iarăși, nu pricep cum să-i ajut. Dacă aveam cu tatăl d[umi]n[ea]ei o cunoștință mai întemeiată, mai veche, poate că aș îndrăzni a-i descrie toată starea și nestarea, așa însă nu o pot face. Ci Alexandrina îi scrie astăzi. Celelalte rămîn la înțelepciunea ta. Eu îți mai adaug numai că banii ce-i admănuaseși prin mine s-au tocat mai de atunci, adică în curs de vreo 5 săpt[ămîni], pînă la o para, și acum nu mai sînt. Totuși, conturi se fac din gros. C[o]c[oa]na Al[exandrina] *nu le face*. Borcești au trecut în față.

Tocma în acest minut îmi aduseră scrisoarea ta din 10/22 mart.⁷ Mulțămesc cu toată sinceritatea Deputăciunei noastre române pentru grija ce poartă de *Gazetă* și de al ei redactor. Ț-am citit provocarea ta și a Deputăciunei cu destulă iuare-aminte. în cîtva vă satisfăcui așteptării prin scrisoarea mea din 18/6 mart., denotîndu-vă toți n-rii învinovațiți, extrăgînd pe scurt cam și răspunsul ce l-am dat⁸. Vă satisfăcu însă și ordinăciunea gubernială, în cît *adică aceeași nu numește nici un nr., nici un articol, nici o expresiune care să fie lovit sau în Constituțiune, cît mai puțin, sau în legile preseii*. Eu v-am mai descoperit și intrigele care au jucat la mijloc spre surparea mea. Acum vă mai adaug numai atîta, că după spusa fratelui Andrei, care sosi aseară din Sibii, de la concurs, la toți cei mari le pare rău — așa o zic ei — pentru ceea ce s-au făcut cu *Gazeta* și d. Bach⁹ aruncă asupra d-lui Glanz¹⁰, acesta asupra celuia, sau ambii asupra guvernatorului¹¹, iar acesta, asupra lor. Ei simt cît singe rău produse oprirea *Gazetei*, cugetul le spune că ordinăciunea lor e vagă, neîntemeiată și totodată martoră pentru constanța și caracterul *eines feigen Rumunkeln, den man wie alle ubrigen ein wenig einschuchtern musste*¹². Eu încă cred că dînșii singuri n-au crezut să iasă treaba așa departe. între suspensiune și oprire fusei provocat prin Gdt^t ca *să merg la Sibii*, iar eu îi jurai, pe capul meu, că nu o voi face, întîmple-se orice. Aceasta e culmea *cerbiciei*. Ei ar fi tratat bucuroși. în persoană. Eu am prevăzut și m-am ferit tare, mai mult ca de orișice. Lasă să învingă cauza ori sila, iar nu căciuliturele.

Acum eu sînt cum v-am mai observat: paralizat, delăturat. Cu noul redactor D-zeu știe cum o voi *putea* scoate la cale, căci numai acest experiment nu-l mai făcusem. Ca redactor, fusesem independente în sfera mea. Să văd ce voi deveni ca colaborator.

Cauza cu orăștiani¹³: izvorul intrigii poftim -|- copii, de care însă s-ar mai putea câștiga spre a se dovedi că *umere sächsische Beamten Ehre*¹⁴ apărată în *Bote* și *Kr[onstädter] Z[eit]ung* merită a fi trasă la îndoială.

Eu socot că Deputăciunea noastră tot ce poate face în privința *Gazetei* este ca să mijlocească la ministeriu ca acesta să ceară simpliciter numai *protocolul* meu și *programa mea cea nouă*, spre reviziune. Alt nimic, nici o reflexiune. Însă luați seama că atîta ar fi foarte mult. Eu în acel protocol am depus neste espectorăciuni foarte curajoase, am atins coarde, adevăruri mari. Programă îmi e foarte *loială*, nu mă tem de ea nicidecum. Loială și totodată națională, fără nici o abiecerență¹⁵, cum m-ar mostra acum guvernatorul. Deci cereți protocolul. Auzit-ați? Cereți protocolul! Mie cu aceasta nu-mi mai ajutați, însă cauzei cu atît mai mult. Capul lucrului e să căutăm a insufla respect.

Să trimit la *Bucovina*? Am făcut ceva. Însă te rog să nu uiți că guvernătoriul o zisese că are să se *oprească* și *Bucovina*. De ar pune numai cît i-am trimis eu, un *species facti*, simplu, sec, însă nu cred¹⁶.

Una și bună: să vedem de tipografie. Dați-mi mie o tipografie bună, bunicică, cu 2-3 teascuri, ajutați-mă cu ceva m[anu]s[cri]pte și voi, apoi, lăsați pe mine! Dar să numă mai scoată din sărute nimini cu înțitire, lăsați-mă să merg eu pe cărarea mea, carea mi-o cunosc eu, mai numai eu ...

Răspundeți-mi în ca[uz]a tipografiei. D-n. I. G. Ioan au luat asupra-și plățile ei, atît este de român bun și generos. Te rog ca să-i fiți cu toții de toată îndemina.

D[om]n[isoa]ra Alexandrina iar vine. Scrisoarea o închei.

Cocoana Tarsița plînge că bărbatu-său de 3 luni nu-i mai scrie nimic de la Paris. Au scris de 2 ori. Așteaptă un răspuns.

Soborul¹⁷ ieși prea bun, dar să știți că în tot decursul lui au fost consignată *toată garnizoana*. Aceasta o *știu* eu aici mai bine decît cei din Sibii. Toate altele vi le vor spune ei. Iancu pretinsese a se vorbi și politică. Nu s-au primit, iar de se vorbea, era *foarte rău*. Așa, beserica română e cu totul ruptă de cătră sirba¹⁸.

Instrucțiunile duse de deputații noștri¹⁹ (lucrate de mine; nu mă laud) adaogereă foarte mult ca soborul să se poarte cu curagiu și bărbăția dorită.

Episcopul s-au năcăjit rău că cocoanele noastre, din pricina reuniunii lor finaltropică, fuseră hățite la căpitanat, la general, apoi de atunci în două rînduri mai examinate pe acasă prin un Oberiiu[tenant]. De la căpitanat, uite, legile marțiale se fac pe zi ce merge tot mai *uricioase*, numai din pricină că se manipulează prostește, cu ciomagul în mîna.

Veți fi auzit că săcelenii *ascultară* și culeseră tot felii de produse și manufăpture de ale lor, începînd de la cașcaval pînă la țesăturile cele mai fine: pînze, flanele, ștergare cu borangic. Un feli de *Gewerks Austel-lung*²⁰. Le duseră guvernătoriului ca să le vază, care le arată și soției

sale, îi lăudă, le promise apărare *iute* în contra tiraniei țehurilor. Apoi singur îi mină la Bach, Weiss²¹, Schawani²².

Ați băgat de samă că Heinrich Schmidt²³ e scos de la red[acția] lui *Bote*. Se va zice că e satisfacțiune, însă nu. Vlădărenii, cînd cu trece rea gen[eralului] Schawani, se purtară foarte prost, judele mort de beat. Bran²⁴ trecînd pe acolo, îi cără ca pe dracul. Hoții îpușcați lîngă Codlea, la o stupină (vezi *Kr[onstädter] Z[eit]ung*) fuseră români. Doi zac aici în temniță.

Vezi, de poți, fă un pas pentru aceste dame.

Jorj.

Fratele Laurian primește 11 broșure de ale sale.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.150)

1 Scrisoare necunoscută.

2 Scrisoarea anterioară.

3 De asemeni necunoscută.

4 Un eveniment foarte important în situația postrevoluționară a românilor din Transilvania: Sinodul diecezan de la Sibiu din 12 martie 1850, condus cu succes de Andrei Șaguna. Vezi *Actele soborului bisericeii răsăritene din Ardeal din anul 1850*, [Sibiu, 1850]; Ioan Lupaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, Sibiu, 1909, p. 107—116.

5 „Prota” era protopopol neunit al Brașovului, Ioan Popasu, cumnatul lui Bariț.

6 Este vorba din nou despre Alexandrina Magheru (vezi și scris, anterioară), despre cars Bariț va nota, cîndva: „Alexandrina, mărit[ala] Haralampie, genială damă, repaus[ată] în an[ul] 1877” (*G.B.C.*, I, p. 331).

7 Altă scrisoare a lui Ioan Maiorescu, despre a cărei soartă nu știm nimic.

8 Iarăși își citează scrisoarea despre a cărei soartă nu se știe nimic (vezi aci supra, scris. 2 și 3). După conținut, ea pare a fi cea din 16/28 februarie (supra, scris. 2), dar o asemenea confuzie din partea lui Bariț se exclude.

9 Eduard Bach, fratele ministrului vienez Alexander Bach, era comisar civil în Transilvania, după înăbușirea revoluției.

10 Iată cine era — descris chiar de Bariț — acest personaj: „Florian Glantz, fost secretariu la comanda generală din Sibii, cu care Comitetul românesc de la 1848/9 avea a face mai în toate zilele, om deștept, însă răuvoitoriu românilor și aplecat a crede la orice denunțianți mizerabili, de care apoi se folosea contra noastră la toate ocaziunile” (*G.B.C.*, I, p. 330).

11 Ludwig Wolgemuth.

12 „Unui valah laș, individul care trebuie speriat puțin, la fel ca toți cei de seama lui.”

13 „Cauza cu orăștiani”: un scandal redacțional pe care sașii din Sibiu i l-au regizat lui George Eariț în ianuarie-februarie 1850. Vezi detalii în *G.B.C.*, VI, p. 226—235.

14 „Onoarea noastră funcționarească săsească.”

15 Umilînță, înjosire.

16 Vezi supra, scris. 19, n. 2.

17 Vezi n. 4.

18 Expresie prea optimistă. Soborul din 12 martie 1850 n-a făcut altceva decît a aprobat conținutul *Prememoriei* lui Șaguna din 1849 (vezi *G.B.C.*, I, p. 177, n. 10), în care se cere restaurarea mitropoliei neunite din Transilvania. Vechea doleanță a românilor neuniți, de a se emancipa de sub tutela patriarhiei sîrbești, s-a realizat în mod *implicit* la acest sinod, și nu explicit.

19 Adică delegații neuniți din Brașov, la sinodul sibian.

20 „Expoziție industrială.”

21 Johann Weiss von Starkenfels, consilier gubernial.

22 Corect: Chavanne (vezi scris, anterioară, n. 10).

23 Va reveni în fruntea ziarului *Siebenburger Bote*, la 3 ianuarie 1852.

24 Ioan Bran de Lemeni (despre care vezi *G.B.C.*, III, p. 27, n. 5) fusese prefect al Țării Birsei în revoluție și era considerat liderul politic al românilor din această zonă.

22

3 apr. n. [1]850

Frate !

(Solus!)

Știi bine că oamenii noștri, doară ca și alții, nu se îndestulează nici cu promisiuni, nici cu drepturi ale căror folos îl va constata numai viitorul, ci ei cer ceva *pipăit*. Deci, dacă guvernului îi pasă de simpatiile românilor, noi i-am sfătuit ca, precum au emancipat anul 1848 pe țaran, așa 1850 să *emancipe* oarecum pe comercianți.

Iată -!- un cîmp larg pe care socotii să ți-1 deschid, iată o pleni-putință pe a cărei bază tu te poți întinde foarte *departe*. Vrem să ajutăm și Principatelor. Fă ce vei face, deșteaptă, încoardă, înferbîntă pe miniștri de comerț și finanțe, arătîndu-le la ochi nemărginitul interes ce trebuie să aibă ei întru apărarea Principatelor de orice subjugare. Eu n-am trebuință să-ți spui că aș dori să faci din comerț și finanțe *scop*, iar politica aș lăsa-o de *mijloc*. Mă pricepi: ca să abatem orice prepus. Tu socot că *acum* ai putea vorbi în direcțiunea aceasta, și pe temeiul pleni-putinței, însoțit și de neguțetori, ai putea, zic, vorbi cu tot curagiul, nu numai, ci a și ținea această cauză tot *deschisă*, încît la orice criză ce ar amerința Principatelor, totdeauna să stai *ciocan* pe cei doi miniștri. Poate că mă înșel, eu însă mi-aș promite mult de la această manevră.

Mai ascultă: mi se spune, mi se și scrie de la Sibii, că d-n. Glanz(!!!), așa, d-n. Glanz, ar fi făcut o listă de 80 români, firește comitetul în frunte, spre a se recomanda la [nalta] Curte pentru cavalerii și medalii. Tu știi că oamenii carii nu pot căpăta și ei medalii și cavalerii zic că acestea sînt niște secături mari, ba unii merg mai departe și adaogă că cu atîta va fi plătită națiunea română, că cei cari vor cîștiga „asemena secături” vor fi pierduți pentru națiune și, în oareșcare privințe, în oareșcare timpuri, mai aproape de spînzurători. Dacă n-aș fi aflat că sînt pus și eu în lista celor recomandanți, spre a fi despăgubit pentru

Stockhaus și fiarăle din Cernăuți¹, poate că aș avea debilitatea de a calumnia și eu ca alții. Tu *pricepi* că eu mă bucur ... Pe mijlocitorii cavaleriilor muscălești² îl știu, iar pe mijlocitorul pentru ceste 80 patriotice nu-1 poci gîci, numai cam dau cu socoteala că doară trebuie să aibă barbă³. Fie cine va fii dacă era să însarcine 80 români cu medalii mari și mici, dacă era să se fleteze cineva, apoi de, industria și comerțul nu trebuia trecute din vedere. Dacă ar fi după mine, eu m-aș da cavalerii la nici un membru de ai comitetului, adică nu i-aș *semnaliza*, ci în locul lor aș da *Gold Civilehreumedaillen*⁴ goldsigilul emmedaille lui: Rudolf Orghidan, Ioan Iuga, Ioan G. Ioan, Const. Popasu; Georgiu Nica, Nicolau Teclu⁵. Meritele lor ar fi că poartă negoț întins, plătesc erariului 70 de mii în arg[int] pe an (cîte unul) , că au deschis fabrica de lînă, de sască (pentru prisac la corăbii), de fer, de hîrtie etc. în urmă, că au făcut lifrații⁶ mari pentru armată, cu nespus rizic, după ce mai fuseseră deprădați de insurgenți foarte rău (în urma urmelor ceea ce mai știm numai noi, că au dat mult pentru români).

Ce zici tu de aceasta? îți aștept opiniunea.

Prin d-n. Ioan G. Ioan Ț-am mai scris cîte ceva. Ce-mi zici pentru d[emoa]s[e]la Alexandrina, să meargă la tată-său?⁷

D-n. Rud[olf] Orghidan dorește a-și așeza fiiu al său de 16 ani în Theresianum⁸. Are programa, are și condițiunile mai nouă. Îți cere numai sfatul tău, să judeci și să spui curat ce opiniune ai despre Theresian, și un băiat de 16 ani care se află în clasa a opta, *săsască*, în cîți ani ar putea absolvi, pe lingă talente ceva mai bune decît mediocre. Sau dacă în Theres[ianum] nu Ț-ar plăcea, unde să-1 dea. N.B.: la pensionate de ale privaților nu vrea a-1 da. Iar airea? ! Greu, așa e? Scrie-mi numai mie.

Despre cursul soborului⁹ iar nu-ți însemnai nimic: facă-o cei cari au fost deputații.

La cumnatu-tău¹⁰ prota fuserăm duminică *in corpore* și gratularăm nu numai de bună venire, ci și pentru isprăvile ce ați făcut. Îi păru prea bine. Eu am fost oratorul.

Spune la toți ai noștri a mea frățească sărutare. Pe d-n. Ioan G. Ioan îl rugăm să ne raporteze din timp în timp (înălță-1 la punctul nostru de vedere; toți trei sînt deștepți). Despre tipografie încă-mi veți răspunde la timpul său.

Gazeta va mai dormi. în privința ei, faceți ceea ce v-am rugat. Mai mult, nimic.

Cam cît socoti să mai petreci la Viena?

Al tău,

Jorj.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.151).

1 Episodul arestării și întemnițării lui Bariț, în Bucovina, la 1849 (vezi Corneliu Diaconovici, *George Barițiu, 12/24 mai 1812-1892. Foi comemorative la serbarea din 12124 mai 1892*, Sibiu, 1892, p. 27-35; Virgil Șotropa, *Maltratarea lui Gh. Bariț în*

Cernăuți, în 1849, în *Arhiva someșană*, 1940, nr. 27, p. 181—185; *G.B.C.*, \ p. 156, n. 1; VI, p. 172, n. 2).

2 Cițiva fruntași revoluționari români fuseseră decorați cu ordine rusești, după zdrobirea rebeliunii ungare de către generalii Pașkievici și Liiders (vezi *G.B.C.*, VI, p. 174, n. 6). Cel „cu barbă”, care presupune Bariț că le-ar fi obținut pe cele austriece, bine cunoscute, pare să fie Andrei Șaguna.

3 „Medalie de aur pentru onoare civilă”. Nu exista o asemenea distincție dar concepția lui Bariț despre eroismul civil este foarte interesantă.

4 Cu toții negustori și oameni de finanțe din Brașov.

5 Livrări. Forma veche a neologismului.

6 Alexandrina Magheru va pleca din Brașov la o dată ulterioară zilei de 1/13 aprilie 1850, când îi mai scria tatălui său din acest oraș (vezi *Arhiva generalului Gheorghe Magheru. Catalog de documente 1582—1880*, București, 1968, p. 81).

7 Numele Universității din Viena.

8 Vezi scris, anterioară, n. 4.

9 Ioan Popasu.

23

Brașov, 5 apr. st. n. 1850

Frate !

Eu primii și scrisoarea ta din 16/28 martiu *. Dacă tu din ambele mele scrisori, care îți veniră una după alta, ai culege o prea mare supărare a mea, te-ai înșela. Nu e supărare, este mai virtos ciuda, năcazul asupra acelora pe care și tu chiar mi i-ai numit *pesimiști*, și cari, precum nu sînt mulțumiți cu nimic în lume, și desperați pentru viitor, așa și cu politica și maniera mea de publicist n-au fost mulțumiți niciodată, ci, mai virtos de la apr[ilie] 1848 încoace, au văzut în mine numai un „șovăitor” — așa mă numeau ei —, ba mi-au zis și în față că dacă eu nu vreau a scoate steagul roșu³ (cu timp, fără timp, cu socotință sau fără), sînt un vînzător. Iar acum, chiar acum, între suspensiuni și totală oprire, îmi scriau cu preamare naivitate că ei se miră de acea suspensiune, cu atît mai virtos cu cît „foile noastre erau foarte modeste”. Ei, săracii, nu bagă de seamă că, pe lîngă expresiunile cele mai moderate, poate fi cineva foarte radical și că, fără a da cu ușa în casă după maniera d-lor, mai pe dindăraptul casei, mai pieziș, poți bate mult mai bine și mai sigur și, în urmă, că contrarii încă au ochi și miros fin, căci te simt și văd unde lovești.

Aceasta este, frate, dizgustul, ciuda, iar nu vreo supărare conștănătoare, căci așa ceva eu încă nu cunosc. Apoi văităturile femeii, ajutate de ale tuturor bunilor prietini nătărăi din împrejurul meu, cari iarăși, ca și cînd mă aflam la Ploiești în *Stockhaus* al muscalilor⁴, ziceau și mai zic: „Ce rușine să-l depărteze de la redacție !” Tocmai si ieri, fiind pe promenadă cu Iacob, îmi zise unul: „Apoi, ce e drept, că prea vă înjurați

urît unii pe alții” etc, etc. Tu știi, frate, că totdeauna te dezgusti mai rău cînd profanii, dar frați ai tăi, te muștră cu: „Vezi, eu știam, era peste putință să nu o pățești”.

Ce e drept, de cînd *Gazeta* se opri mai încap mulți și din aceștia a se pocăi, mai virtos de cînd se văd atacați în gazete străine și neapărați de nimeni, spre exemplu în nr. alăturat, *Hermannstadt*. Unii, cetind aseară în casino, vărsa foc de minie, iar apoi mă poftiră să-ți scriu și să vă rog ca să faceți orișicum, să refutați această blestemăție, căci de nu, toate datele și toate argumentările noastre fundate pe aceleași, pînă acum, rămîn *dezmințite* și chiar stăpînirea *amăgită*.

Să observăm: 1 Dacă sînt 51.614 familii sase, apoi multiplicat numai cu 4 (adică socotindu-se numai 3 prunci de o familie), trebuie să iasă preste 200 000 sași. Din contră, 2 români în *tot* districtul Sibiiului, cu Brașov și Bistrița, abia ar ieși 220 mii, mult mai puțin decît îi știm noi, încă și de ai multiplica cu 5. 3 Că ne adnumără tot nouă și pe țigani și pe greci, în ochii necunoscătorilor cum și în ai răutăcioșilor iarăși ni se detrage foarte, în două moduri, atît în număr cît și în privința culturii (ați văzut și *Aitgsb[urg]* N° 80, *Beilage*). 4 Că ne scoate cu pămînt mult mai puțin, că retace atîtea relațiuni oficiale, atîtea *communia terrena*, atîtea locuri de pășune, pădurile și munții, parte mare proprietate a românilor, iar e mișelie. 5 Că încurcă dajdia oierilor, fără a o spune că e românească. 6 Că de la 9 sate nu arată năciunalitatea etc, etc, etc (îmi intrară oaspeți, nu-ți mai pot scrie.)

Deci vă rugăm în numele tuturor comunităților ca să combateți acea blestemăție cît mai curînd și cît mai sigur, în mai multe jurnale, iar pentru ca să nu riscați neprimirea în jurnale, luați-o din un punct de vedere ca să nu bateți nemțimea de-a dreptul. Luați-o din punct financiar, retăcînd naționalitatea ca factor antagonist, adică vreau să zic apucați-o așa ca să o citim cît mai curînd în cîteva jurnale. Ascultă: *plătiți* unde se va cere, și noi vă vom reîntoarce. Mi se pare că oierii săceleni plătesc lei 170 mii dajdie. Dar vedeți memorialul lor⁵.

învoirea mai înaltă pentru *Gazetă* încă nu sosi. Vă ascult: eu tac, le las timp să mediteze. Aceasta folosește și fratelui Iacob, care mai are timp de a se gîndi, căci familia îl cam *.. . știi !⁶ Oamenilor le e cam frică.

Am văzut apucătura slavilor. Ai dracului!

Mă ! îmi spune Bran că el *an citit* raportul cel minunat al lui Glanz⁷. Dar eu sînt determinat, din parte-mi, a declara la timpul său că eu am trecut între cei *loiali* numai din vreo mare greșeală, căci om care sade prin *Stockhaus* și om pedepsit neascultat și om osîndit pentru scrierile sale nu poate fi loial.

Lui Pandelie i-am spus. Costache s-au dus la țară. Cu Alexandrina mai vorbesc astăzi.

Ce schimbare în agio! Aici sperie mult.

Al tău,

Jorj.

P.S. Mai atingeți-ne cîteodată și politica străină, pe cît aceea nu se poate afla în gazete, ca să ne știm întocmi.

(*Convorbiri literare*, XXXIII, 1899, 10, p. 904-907.)

1 Necunoscută.

2 Aci supra scris. 4 și 5.

3 Bariț se referă la radicalii din partida națională, grupați în jurul lui Simion Bărnuțiu: Alexandru Papiu Ilarian, Iosif Hodoș, Avram Iancu, Axente Sever și alții.

4 Bariț a fost arestat în mai 1849, la Ploiești, împreună cu alți refugiați din calea trupelor biruitoare pentru moment ale generalului Iosef Bem (vezi *G.B.C.*, I, 154—155, n. 4).

5 Referiri la recensământul populației din Transilvania, făcut în 1850 (vezi *Sie*ger Bete*, LXVI, 1851, nr. 49, p. 218; nr. 51, p. 250).

6 Se pare că Iacob Mureșanu era vizat de pe atunci să preia redacția foilor din Brașov, lucru care se va realiza abia în toamna anului 1850.

7 Lista întocmită de consilierul gubernial Florian Glanz, cu românii care urmau să fie decorați (vezi scris, anterioară). Despre Galanz vezi supra, scris. 21, n. 10.

24

Brașov, 29 apr. 1850

Iubite frate !

Scrisoarea ta din 21 apr. ¹ mă întrista ... Tu zici: „N-am nici în patrie casă”. Oh, Doamne! Ai văzut bunătatea amicului nostru I. G. Ioan. D-lui vrea să-mi ajute a-mi deschide o tipografie bunicică. Fiind aceasta în lucrare, au nu vom fi noi în stare a ne câștiga o pâine de toate zilele? Judec; O gazetă *conformă* trebuințelor prezente și viitoare, tu ca redactor, eu ca tipograf și colaborator, sau viceversa, o mulțime de cărți școlastice etc, etc, toate acestea dacă n-ai voi nicidecum să primești vreun post, precum nu voiesc eu.

Deci iată, în privința tipografiei, *uliimatul meu*: pînă încă este d. I. G. Ioan la Viena, să-mi arvuniți o tipografie întocma după planul ce v-am împărțășit, căci nu mai poate încăpea nici o întîrziere, nici într-o privință.

Iată, tocma-mi sosi o scrisoare a d-lui I. G. Ioan din 11/23 apr., în care mă asigură că se va înțelege cu tine și despre tipografie. Se înțelege că d-sa va încheia cu Haase despre partea financiară. Vă rog încheiați această treabă, în interesul nostru al tuturor și ca să nu mai fiu silit a alerga și eu pe la Viena și Praga, cînd voi sînteți prea de ajuns ...

Laurianu nu-mi scrisese pînă acum nici o literă, prin urmare eu încă tac, însă mă țiu de Haase². Aron³ îmi scrie că el au făcut ispravă prea bună cu moșia și casa. De aici închei că dînsul te va putea despăgubi încîtva sau, adică, cel puțin nu va fi silit a se rezima pe puținul tău, cu toate că *tu și el* amîndoi meritați întocma *altă* stare, altă soarte. Însă vă rog, mult vă rog, nu ca să fiți *interesați*, ci ca să nu vă tot încercați a vă dezbrăca de eul vostru cel fizic, fără care oricum te vei încerca, tot nu poți exista, căci omul e plăsmuit și din materie.

Cele ce-mi scrii despre episcopul Lemeni m-au interesat foarte. Altele mă supără nespun. Deci te rog folosește-te de bucățica de dincolo.

Bine, noi încă am dezbătut cauza medaliilor, și ne ieși că *nu trebuie să primească*. Însă apoi? Ce va fi? Dilemă. De vei primi, te rog rîde dăruitorii și te vor încrimina toți cei entuziaști. De nu vei primi, te vor încrimina cei tari, zicînd: „Iată comuniștii, democrații, separatiștii, dușmanii principiului monarhic!” Cum să o brodim?

De la Țara Rom[ânească] se vorbește tare că peste vreo 3 luni se vor retrage *toți*, de tot, muscali și turci.

G.B.

(*Convorbiri literare*, XXXIII, 1899, nr. 11, p. 1127-1128.J

1 Necunoscută.

2 Laurian ii va scrie în legătură cu proiectata tipografie, în 4/16 mai 1850 (vezi *G.B.C.*, I, p. 169-171).

3 Aron Florian, care se afla și el la Viena, ca membru al Delegației române.

4 Publicațiile sășești din Transilvania anunțaseră, în cursul lunii aprilie, plecarea trupelor de ocupație din Țara Românească (vezi *Siebenburger Bote*, LXV, 1850, nr. 58, p. 272; nr. 61, p. 284).

25

Brașov, [18]51, oct. 7

Frate !

Negutetorul care-ți alătură aici rugămîntea se vede foarte păcălit prin promisiunile ministrului. El, sârmanul, își îngropa tot capitalul în marfă pe carea însă acum nu îi este iertat să o vînză. Deci, te roagă ca să-i naintezi •/•. EL au făcut și greșala de nu s-au păstrat nici măcar o copie din hotărîrea gubernială.

Nu-ți poci scrie nimic de pe la noi. Îți observ numai atîta că schimbările cele mari care se fac în stat, chiar în principii, nu lipsesc a lăsa și pe aici în urma lor cele mai profunde impresiuni, deși tipariul e legat cumplit.

Vei fi înțeles pînă la ce grad ep[iscopul] Ș[aguna] ne persecutează, pe mine, pe tine, pe Laurpan] și Bărnuț. Cît au fost pe aici, data ocașione, tot de rău ne vorbi, firește, între patru ochi, dar toți cu cîți vorbi îl trădară cătră noi. Eu n-am mers la el nicidecum, *und das hat gewirkt*¹. I-am arătat că nu-mi pasă nici de el, nici de toți sateliții lui. Apoi au început el însuși a o întoarce și a mă provoca prin unii-alții, că de ce să nu dau față cu el? Omul m-a vătămat pînă la ficați prin o poruncă a sa emisă către p[rotopo]pul și reprezentanța cestor două biserici, cu dată 12 martiu a.c. repetită aspru în 17 iul., prin care, între altele, cere totala mea depărtare de la orice consfătuire în ca[uz]a școalelor. După aceea l-a

pus și pe d-l Vasici să-mi scrie ca să [mă] depart. Apoi au venit aici și au scris un document cu *anatemă*, ca să nu poată fi profesori alții decât numai neuniți. El se teme să nu vie și Laur[ian] încoace ca să se însoare. Au zis el însuși că se teme.

Ia sama că acolo încă trebuie să aveți un spion între voi, căci prea vă știe toți pașii și toate hîrțile. Destul că purtarea brașovenilor l-au rușinat, și de mirare.

Nu arăta acestea la nimenea.
Al tău,

B.

privat l'amilia ^ pigaca ^ in 9 oct" n" adica poimîne. Cu ocaziune

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.245)

1 „Și asta a avut efect.”

26

26/14 nov. [1851

Frate !

Am să-ți răspunz la trei scrisori, însă tot am întîrziat, înadins, cu speranță ca să-ți scriu cîte ceva de la noi și pozitiv și interesant.

Vezi aici unele. Am dori cu toții și foarte ca să alegeți din ele și să viriți în vreo gazetă din cele mari. Căutați, însă, faceți aceasta cu un tact ca să nu se compromită nimic. Eu să fiu, cum nu sînt, acolo cu voi, aș arde înfricoșat. Aș feri numai ca să nu lovesc în corpuri mari morale (nemorale), pînă cînd sîntem supt legea marțială.

Cum că decretul Minister[ului] de Comerț nu s-au publicat, și încă comentat, în una sau mai multe gazete de Viena, este un rău pe care noi îl simțim aici foarte, ba îl simte chiar guvernătorul, care *nu mai* poate învinge cu sasu, încît mai dăunăzi o cauză fatală a rășinărenilor fu silit a o trimite la minister, din pricină că porunca lui nu se prinde. Vezi, mai jertfiți timp și osteneală și le publicați oarecum. Mie, nouă, ni se pare că dificultatea cea mare de a publica noi acolo cîte ceva stă în aceea că loviți cu toată ocaziunea în naționalități, cînd guvernul de aici (cum pricepem) are parola celor de acolo că aceasta nu se va face, ca să nu se deie ocaziune și jurnalelor provinciale ... Știi că vrăjmașii noștri, cari se înfuriară foarte cînd văzură *Gazeta* reînviată \ așteaptă cu sete ca doară iară ne-om apuca de păr cu naționalitățile, iar acum, văzînd că aceasta nu se întîmplă, iarăși creapă de năcaz. Căci, adică, ei se tem că păzînd noi cumpăt bun, folosim nemărginit națiunii noastre, căci avem grație și timp de a publica atîtea idei generale, cum și acte naționale, ținem pe națiune și în firul lucrurilor politice. Tocma alaltăieri ne

amenința unul, cu o răință diabolică, pentru notele de supt articolul sîrbesc. Răspunsul fu că aceleași sînt numai de apărare².

Deci, publicați și voi, însă încurcați-o, vorbiți de partea meridională a T[ransilva]niei, sau de Pămîntul regiu etc, iar numele sas, magiar, retăceți-l. Ia sama că dacă riu ne ajutați și voi acolo cu cîte un articol nemțesc, noi aici devenim foarte strîmtorați.

N. B. ! Apropos! Cînd îmi vei scrie, atinge, sau în scrisoarea mea, sau în bilet osebit, unele ca acestea: „Pe aici se lăți faima că voi de la ian[uarie] veți înceta cu *Gazeta*. Aceasta ar fi de la voi nespūsă debilitate, pe care alții ar explica-o și mai spre rău. Faceți oricum și conservați *Gazeta*C* etc, etc. Cu aceasta nu e glumă. Pricina zace: 1) în editori, p[er] excellence; 2) în redactori; 3) și în mine; 4) cam și în abonați. Mă, cam dojenește-ne și pentru limbă! Zi să părăsim dracului *alișveriș*, *musafir* și latinismele. Mă pricepi? Fă-o ! Tu o poți, eu nu³.

Treaba cu pruncii lui Orghidan ai luat-o prea serios, însă ai făcut *foarte bine* că mi-ai scris cum ai scris. Omul s-au rușinat foarte mult. I-au folosit. Dar trebuie să știi că el zace cu totul supt pantof.

Acu' mai fă una: zi-i lui Costi că s-au lătit vestea în tot Brașovul cum că pe el îl dau afară din institut și că dușmanii rîd, și că la aceasta numai el dede ocaziune cu măgăreasca sa scrisoare. Mai ține pe acei băieți supt aripele tale, pînă ți se va da ocaziune plauzibilă ca să-i lași, astăzi, mine ...

Noi adresă de mulțămîtă nu putem face ministrului de comerț, pînă nu se va publica decretul său pe la noi. *Sașii* nu **VOT** a ști de el. Apoi eu mai vîrtos mă văd compromis înfricoșat, toți strigă asupra mea, că cu ministeriu cu tot nu le putem frînge cerbicia. Vai, mult suferim ! Eu încă sînt de părere că unul din voi, care stă mai bine la Rîul Mare⁴, să-i descopere toate blăstămățiile. Faceți un *înscris*, căci pentrii aceea sîntei deputați ai națiunei, și vă subscrieți *qua tales*⁵, căci aveți pleniputențe.

Despre proie-ctul statutelor săsești nu mai zic nimica.

Ce speranță cu tipografia? ! Să știi cum o așteaptă toți!

Școalele, foarte bine ai făcut că ne-ai scris așa, însă mai avem speranță de ceva parale.

Gavrii⁶ se însura, se cunună alaltăieri, duminecă. Sîmbătă i-am scris eu contractul civil. L-au cununat soția ta cu prota. N-au făcut nici o dandana.

Ce păcat că nu poci nici astăzi răspunde la *doacă* scrisori ale lui Treboniu, dar mai întii să si văz ce iese din vînzarea cărților.

Într-aceea, dă-i */* ...ă vază că zăcerea cărților îi face speze mari. Or, de ce nu mai scrie la gubernatoriul? !

Avram⁷ încă-mi scrie. Nu i-am răspuns, căci am căutat nebun după *Volksbote*, care noi *nu-l* avem, și am aflat articlul relativ *numai în nr. din 16 nov.*, iar din 7, nu cum îmi scria⁸. Salută-mi-l, pînă ce îi voi răspunde, după retipărirea artidilului.

încă 6 dată: publicați cîte ceva din cîte vă trimitem.

Al tău,

Jorj.

Rogu-te, dă-i */. scrisoare la nenea George⁹, ca să o nainteze cum va ști mai sigur. Aceeași e cătră Hristache, de la soția lui¹⁰, care de la aprplie] i-a scris de 13 ori, iar bărbatu-său n-au primit *nici una*, iară eu, din 17 ale lui, au primit numai *patru !!*

Salută-mi de mii de ori pe nenea Georgie și pe buna Alexandrină¹¹, pe care o rog și îi jur că nu i-am primit o literă măcar, nu, *nicidecum nu !*

Năpăstuiți documentate¹²

1 Asupra limbei române zace nu numai ignorare înadins și despreț ci, de la pace încoace, totodată și cea mai înflăcărată ură. Mai daunăzi, căpitanul Kovács, comisariul de cerc din S. Sz. Gyorgy¹³ răspunse v. protopopului Moga din Arpătac¹⁴, la o instanție românească a acestuia, în scris și în sensul acesta: „*Tisztelendo Ur, On joltudja hogy en nem tudok oláhul, irjon tehát nekem magyarul*”¹⁵. Această rezoluțiune fu jacadă înmîna guvernatoriului, care, înfuriat pe Kovács, emise totodată un nou cerculariu în toată țara, în care demîndă strîns ca toți oficialii să priimească orișice hîrtie românească, sau în oricare altă limbă. însă ce folos, poporul nostru cu aceasta nu este ajutat întru nimic. Oficialii străini primesc hîrțiile românești de silă și frică. Ei însă, prin amînări și șicane feliurite își știu răzbuna atît de înfricoșat, încît pe la unele locuri poporul strigă de ei ca de șerpi, precum se va vedea mai în jos.

în săsime s-a observat că mai nici o hîrtie subșternută românește nu are vreun rezultat dorit, și toate sînt tratate cu o superficialitate neuzită. (Ce e drept, lipsa gramaticelor neamțo- și maghiaro- române încă escuză, sau cel puțin dă pretesturi plauzibile.)

2 Decretul Ministeriului de Comerț cu dată 7 sept. a.c. au ajuns în săsime de toată bajocura. Același pînă astăzi în 20 noemvr[ie] nicăiri *nu s-au publicat !* Românii cari cer concesiuni capătă unii după alții negativă, ori că li se amină cauzele, încît actele lor sînt coperite în prav¹⁶. Așa, din Brașov, Lemnariu, văpsitoriul I. Zach. Nicolau, Ioan Pădure, iar lui Vasilie Dragomir, cunoscut neguțatoriu de 12 ani, îi închiseră bolta, supt pretext că „gremiul săsesc local nu l-ar cunoaște”, deși acest V. Dragomir Grădinar este fiul răposatului neguțatoriu și cetățean Dr[agomir] Grădinar, nepot al familiei Teclu, mai sărac, însă tot capitalist, și *nu stricat*.

Nesupunerea magistratului la decret demoralizează înfricoșat și duce drept la anarhie.

Același decret *s-au pierdut* și din arhiva Districtului Făgăraș, întremînile arhivarului Găetan, adiunctului de comisariat Șuieri (...aci) și comisarului Viotte, pînă a nu se publica.

3 Administrăciunea justiției în săsime este un ce storcătoriu de lacrimi. Sașii omoară pe români, iar magistratele îi osîndesc numai pro forma, în 11 aug. a.c. un fecior de pîrgariu sas, anume Andreas Czirs jun. omori pe un june român, Ioan Piclea, fiul unei văduve carea ră-mase acum singură cu trei prunci mici, fără nici un razim. Magistratul

osîndi pe ucigaș numai 1/2 an în temnița din Brașov. (Deliberat[ul] magistratului] din 14 sept. a.c. nr. 6395.) în decursul cercetării, careafu numai o scoțătură de ochi, nu se dede nici o examinare a sasului pîrgar *Seler*, care îndemnase și el la bătaie și omor, nici a capelanului săsesc local, care privise la bătaie.

între Rosenau și Wolkendorf¹⁷, un pîrgariu sas, ajutat de doi contrași împărătești, omori în 26 sept[embrie] noaptea pe Ioan Miculi, om bătrîn din Vulcan, lăsînd o văduvă cu 5 copii. Ucigașii îmbla liberi pînă astăzi¹⁸. Ucigașul pîrgariu e sas avut și cu vază, din Brașov. Cercetarea merse în cel mai profund secret, și am putea da rămas 99 la 100 că rezultatul ei va fi o satiră a dreptății.

Un bancrot înfricoșat al lui Toma Zlatau, de la care judecătorii, în anii trecuți, *mîncară* mult, se resuscită acum din nou prin poruncă împărătească. Iată însă că dregătoriile locale din Brașov, vîzîndu-se greu compromise, caută mii de mijloace spre a-l *cocoloși*.

Mită se ia ca și înainte de a. 1848, numai cu pază mult mai mare. Știm persoane la *judecătorii* săsești, care poartă ca[iiz]a partidelor totodată ca advocați.

4 Administrăciunea înlăuntrul țarei poate că merge mai bine. Aceeași însă, în săsime au devenit în toată privința un scandal, iar românii sînt, fără nici o îndoială, cea dintîie, sau mai drept, unica jărtfă. Exemple: a) în 7 Sate¹⁹, unde majoritatea locuitorilor este română, de sute ani nu s-au pomenit să fie fost jude sau jurat român, decît *toți* magiari. Iestimp satul Cernat, unde sînt cu 80 *gazde* mai mulți români, cerură ca **sase** aleagă și români, și Bomches²⁰, inspectoriul și senator brodi treaba astfeli încît românii, neaflînd de timpuriu ziua alegerii, în 11 nov. c.n. veniră numai 11 inși la alegere, prin urmare iar se alese jude magiar. b) La satele și orașele cîmpene saso-române, nici o poruncă sau ordinăciune nu se mai publică în limba română, (în Districtul Brașovului. Pe airea nu știu, scrie-vă alții.) Deregătorii satelor, adică, *uită* a le împărțăși românește, c) Deregătoriile orașelor și ale satelor săsești amestecate au căpătat, în urmarea vizităciunei de dăunăzi a lui Salmen²¹, atîta curagiu, încît nu numai își îndoiesc ura și disprețul asupra românilor ci, pentru ca să arate că nu se tem de *nimeni*, și că nu voiesc a face românilor parte de nimic, au început a ocupa averile *comunale* pe sama besericelor săsești. Iată un exemplu:

„*Adum Marienburg am 6-ten Oct. 1850.*

Die Communität schliessat unterm heutigen Tage ab, dass die obere Schenke, die vordere Hälfte der untern Mastmuhle und der Zom (un finaț cu venit ca de 600 fn.) *der evangelischen Kirchen* [cuvînt indescifrabil] *gehoren*”²². (Extras din protoc[olul] com[unei] Feldioarei). Știți bine că Feldioara este cel mai mare opid în districtul Brașdvului, însă mai mult de 1/2 români, prin urmare răpirea ce se urmează cu partea românului este cu atît mai strigătoare la cer. Ceea ce s-au urmat în Feldioara se urmează și pe airea, tot în secret, tot pe furiș, cum vă e cunoscut.

5 în Săcuime, românii sînt tiraniți asemenea. Corespondința]-vă va servi ca să completați numărul exemplor ticăloșiei.

Se pare că cele două popoară, sasul eu magiarul, voiesc să aducă pe români în alternativa ca *sa%i să alunece la escesuri și revolte, cât mai curîncf,, atît mai bine, sau să recadă cu totul în apatia și servilitatea veche*. Eu v-aș putea asigura că numai cu cea mai din urmă încordăciune ar putea ei aduce pe români sau la revolte sau la desperăciune. Toate șicanaele, toate tiraniile, în loc să-1 culce sau să-1 scoată din cumpăt, numai îl fac să-și cunoască mai bine pusăciunea, fără a-și pierde curagiul.

Amploiații români sînt priviți mai mult numai ca tălmaci ai celorlalți. Cei mai mulți sînt notați „ca prea mari români”, din care pricină îi și strămută foarte tare.

6 Tocma primim știri sigure că sașii, după ce au cercat ici-colo cu buna ca să înduplece pe români a conferi și ei *titulo decimarum*²³ la plățile popilor și altor besericani săsești, acum cearcă cu sila și îi fac să plătească nu numai pe viitor zeciuiala, ci și pe cei 3 ani trecuți. Anume, de la comunitatea Feches din scaunul Cohalmului avem știre autentică cum că românii sînt siliți a plăti zeciuiala în preț de bani, socotiți de la a. 1848 pe 3 ani, cîte c.f. 400 = 1200 f.c.m. Bieții oameni alergară în toate părțile ca să dea de un avocat care să-i scape de năpaste. Ei au și aflat, pe un săcu. Sașii zic că legea publicată la 18 ian. 1848 nu fusese sancționată de rege, prin urmare că zeciuiala încă nu e ștearsă. Din această teorie *a lor ar urma* ca și iobăgia să se restaure.

Lipsa de advocați se simte înfricoșat. Oamenii, asupriți și împilați, **îmbla** lumea amară căutînd cîte un scriitoriu care să le enumere mulțimea plînsorilor lor. Cei mai mulți dau preste cîrpaci mizerabili cari, în loc să le folosească, le strică cauza cu totul, sau preste străini, vrășmași născuți ai românilor. Am exemplu înaintea ochilor mei, unde un cîrpaci care abia isprăvisse normele și acum e dascăl au periclitat o cauză, încît bieții sînt osîndiți pe cîte *opt* ani la Gherla! Pentru ce? Pentru că au fost cu *Landsturm*²⁴ și au făcut requisitiuni. Oamenii sînt de la Buzeu.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.246).

1 *Gazeta Transilvaniei* a reînceput sa apară în septembrie 1850, sub conducerea lui Iacob Mureșanu.

2 *Articolul Muntenegru și vlădica Petru Petrovici, din Gazeta Transilvaniei, XIV; 1851, nr. 92, p. 377-378; nr. 94, p. 386-385; nr. 96, p. 393.*

3 Nu se cunoaște o scrisoare a lui Maiorescu, în care să-i fi scris lui Bariț cele sugerate.

4 „Rîul Mare” este ministrul președinte Alexander Bach, autorul absolutismului postrevoluționar austriac. Bach — rîu în românește. „Mare”, comparat cu fratele său Eduard Bach, care era comisar civil în Transilvania.

5 „Ca atare.”

6 Gavrii Munteanu (despre care vezi capitol epistolar aparte în *G.B.C.*, p. 189-255).

7 Avram Iancu.

8 Este o satisfacție care i s-a acordat lui Avram Iancu, după calomnia la care fusese supus într-un articol al grofului maghiar Bethlen Lajos, în ziarul vienez *Oes-*

terreichischer Volksbote (1850, nr. 25 din 29 ianuarie). Delegația română din Viena a trebuit să ducă o luptă de aproape opt luni pînă cînd să obțină rectificarea cerută din partea redacției austriece și recunoașterea meritelor eroului român (vezi *Gazeta Transilvaniei, XIII, 1850, p. 127; Bucovina, III, 1850, p. 181-183*).

9 Generalul Gheorghe Magheru, care nu se afla la Viena, ci era plecat la Paris.

10 Christian Tell se afla la Viena, în vreme ce soția sa era la Brașov, în grija familiei lui Bariț.

11 Gheorghe Magheru și fiica sa Alexandrina, care însă nu se mai afla în Viena, ci la Paris.

12 Articolul care urmează face corp comun cu scrisoarea. Este unul dintre articolele trimise de Bariț cu această scrisoare, și care trebuia tradus și publicat în ziarul din Viena sau din Germania. Nu cunoaștem soarta lui. Probabil că nu s-a publicat.

13 Orașul Sfîntul Gheorghe, al cărui nume maghiar era Sepsiszentgyorgy.

14 Vilcele, din apropierea Brașovului.

15 „Stimate domn, dumneavoastră știți prea bine că eu nu știu românește, așa dar serieți-mi în limba maghiară.”

16 Decretul în cauză anula monopolul breslelor săsești, acordînd libertatea comerțului și pentru negustorii români sau de alte naționalități.

17 Rîșnov și Vulcan.

18 O formă anterioară, corectată de Bariț: „pînă pe la 9 oct., cînd ceru chiar văduva ca să-i prindă”.

19 Săcele, lingă Brașov.

20 Consilierul municipal sau „senatorul” brașovean Friedrich Bomches.

21 Franz Salmen, comes al sașilor din Transilvania.

22 „Dat în Feldioara, în 6 octombrie 1850. Comunitatea hotărâște c& hanul amin-tit, jumătate dinainte a morii și a țintirului [...] aparțin bisericii evanghelice”.

23 „Sub formă de zeciuiala.”

24 Garda națională din timpul revoluției.

27

13/1 ian. [1]852

Frate !

Fără a-ți putea aștepta încă și altă scrisoare a ta ce-mi promiți în cea din 2 ianuarie¹ — pe care am primit-o în 10 ian. n. —, grăbesc a te informa, pentru cît am aflat și eu, despre expedițiunea afurisitei cauze a pescarilor.

Am dezbătut lucrul cu controlorul Rus, și pe față și pe dos. Lui nu poate să-i intre în cap cum ai putut primi tu 100 f. supt nr. 291 recept., cînd aceia s-au trimis supt nr. 420, iar supt 291 s-au expediat pachetul, pentru care aici am plătit 9 f. 36 cr. m.c. porto. Adauge însă că nr. 420 în deșert îl vei caută în Viena, căci acel nr. este *număr* al lor, al poștei de aici, care apoi în Sibii *se schimbă*, iar în Viena capătă un al treilea nr.

Ci el zice că tu să cauți recepisa banilor între 19 și 27 noiembr. acolo la *Fahrpost*, nu la *Briefpost*², iar a pachetului, sau adică pachetul chiar, la *Briefpost*, iar nu la *Fahrpost*. Apoi încheie că după ce tu ai subscris recept[ul] nr. 291 și ai priimit 100 f.c., ei acolo îți vor produce pe a doa recepisă și vor zice că n-ai ce mai căuta. Cu toate acestea, te asigur că Rus, îndată cu poșta de astăzi, au și făcut *Quaestionsschreiben*³ la Viena. îmi mai spuse tot el că nicidecum nu se poate ca pachetul procesului să nu se fie primit acolo în Viena, la poștă. în cele din urmă, el mă încredința că poșta de aici va dori orișicînd testimoniu de primirea pachetului. Ei bine, dar, luînd lucrul strîns, nici atîta nu ne poate folosi mult, pentru că poșta nu ne poate răspunde pentru coprinsul pachetului.

Deci, ce este de făcut? Eu îți alătur amîndoaă recepisele, adică și pe cea cu nr. 291 (ce am schimbat-o aici la poștă, încă nainte de a ți-o trimete), cît și pe cea rătăcită. Vezi că tot au trebuit să se schimbe recepisele. Te rog caută cum vei ști mai înțelepțește, că ar fi lucru tare al dracului ca să se *piarză* acel proces, în ambele sensuri. Iar fiindcă recepisele se află la tine, pune pe Ioan Pop să *supscrie* pe Vasiliu Lacea, ca reprezentant al tuturor pescarilor, într-o jălbuliță cătră Curtea [de] casa[ție], în carea să arate că actele apelăciunei, termenul căreia se împlini în dec, s-au expedit în 19 noiembr. supt nr ... poștei, și s-au rătăcit. Deci, *eine Trist*.

Iată procesul unui alt nenorocit, pe care ți-I trimit ca să-l naintezi pe conta bogaților.

Protocolul Katharinei Hedghofer se falsifică!
Poșta nu mai așteaptă!

G.B.

12 ian. 1852

Frate !

Scrisoarea aceasta îmi rămase din poșta de ieri, din pricină că n-am voit a o pune fără recepise. Mă folosesc de cîteva minute pînă vin oamenii din biserică, ca să-ți mai însamn cîte ceva local.

Poate veți vrea să știți cam cum sînt judecate nouăle principii fundamentale pe la noi. Te asigur că nu sînt judecate nicicum, căci nimeni nu cutează a-și deschide gura, Doamne ferește ! Oamenii le citesc, recitesc și tac.

De sărbătorile noastre au umblat patroale ca niciodată pînă azi, cam cum auz că umblă pe la voi, acolo. Mai la urmă, la săptăm[ină], s-au sunat că această măsură militară au fost din pricina românilor, ca nu cumva ... într-aceea, ascultă: vineri, în 9 ian., ziua mare pe la 4 oare, un soldat — nu știm bine, neamț sau jidan de la Viena, căci nemțeasca o vorbește bine — omori în casă pe sora bătr[inului] neguțetoriu Vas[ile] Lacea, anume Dobrița, femeie de 76 ani, și o despoie ca de 200 f.c. sprăgîndu-i kastănul. Tot pe atunci, seara, alți vreo 6 soldați au cercat să calce pe măcelariul Bărbuceanu, în casa lui.

Dn. Ioan G. Ioan tocmai mă rugă să-ți scriu să te rog ca să ne trimiți vreo 2 părechi din portretul d-lui P. Mocioni⁴, cum și alte portrete, însă numai de ale românilor de renume mare. Tr[imite-nij-i *dacă* se mai află. Costul îl vom trimite noi.

Idem.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.247).

- 1 Necunoscută.
- 2 „Poștă de mărfuri” și „poștă de scrisori” .
- 3 „Adresă de urmărire.”
- 4 „Un răgaz.”
- 5 Petru Mocioni.

28

Brașov, 1852, mart. 5 n[ou]

Frate !

Pînă a nu-ți răspunde eu la scrisoarea ta din 18 febr. \ pe carea o primii în zilele acestea de la sora lui Costache (căci el este la Galați), știu că v-au scris și alții despre istoria arestării mele. Mă îndoiesc însă foarte dacă se află în toată Transilvania, și chiar aici în Brașov, mai mulți ca doi oameni cari să fie pătruns la adevărata cauză carea m-au dus pe mine în arestul căpităniei. Ba, dacă ar fi citit cineva decretul meu osinditoriu din 17 dec. 1851, nr. 16745/M.C.I., sosit aici numai pe la 18 ian. a.c, atunci și-ar putea face oareșcare idee despre tot lucrul, însă acel decret eu numai l-am citit, iar în copie nu-l poci căpăta. Deci ascultă:

Pe la începutul a. 1851 se făcea pe aici nelegiuiri eclatante cu recrutarea, precum cunoașteți și din recursul negustorilor luat la ministeriu. Pe atunci venea foarte mulți amărîți ca să le ajut. Popa Ioan Dumbravă aduce și pe un cumătru al său din Brașovechii, un cărauș mișel și mincinos. „Domnule, pe unul născut fiu, însurat, mi-1 duseră în cazarmă, îl jură ... scapă-mi-1” etc, etc. El însă mințea gros, căci fiu-său, în loc de a se prezenta la comisiune, se ascunsese, într-o speranță că pînă va sta el ascuns, îi vor „îmbla cărțile”. Merge recurs la Guberniu. Bine, pro inf[ormatione], ce face Țițeu? Neagă că el mi-ar fi zis că au *prins* pe fiu-său, ci că numai s-au temut să nu-l prinză. Tocma pe la mai, mă trag prin căpitănie ca să mă justific, mă confruntă cu acel blăstămat (și anume Țițeu). Eu voi a produce doi martori în contra lui, căpitănia nu vrea, supt pretext: „*Herr Baritz, die ganze Sacht ist rein eine Secatur ersporen sie uns die Zeit. Es wird aus der ganzen Sache nichts werden*”.

Aceasta era în mai. în adevăr, referințele gub[ernamentale] aruncă toată cauza la o parte, pînă la dec. a tr. într-aceea, eu sărbasem o gră-

madă de triumfuri, prin cîștigarea unui mare număr de cauze, și private, mai vîrtos însă *comunale* și nici una cîștigată la **magistratură**], nici *distrfict*], numai la guberniu, iar unele la ministeriu. Adnotează-ți această împregiurare. Tu cunoști multe din aceste cauze: desființarea încărcăturii de cîte 48 cr[ăițar]i m.a. după fiecare fiorin de dajde pe sama despoietei case alodiale, lupta cu **37** țehiuri în masă și umilirea lor formală, aici și în toată săsimea, desființarea introdusului *monopol* de beuturi spirtoase tot pe sama *alodfiului* prin **magistratură**], scăparea de gloaba de **11.600** fl.c.m. aruncată pe negustori prin gen[eralul] Chavani pentru că proletarii Brașovului (**20**) nu veniră la sorți, apărarea din răpuleri a gremiului nostru și revindicarea drepturilor lui, spargerea de drum la comerțul cu becerie, prin cîștigarea cauzelor lui Petcu, Nedelcovici, Pădure, eliberarea cîtorva nevinovați osîndiți pe cîte **1—2** ani, *tandem*^ cîștigarea cauzei Zărneștilor, carea în Sibii capătă epitetul de eclatantă. însă această cauză, pornită de-a dreptul de gen[eralul] Chavani, nu ca administrătoriu, ci ca avocat al publicului braș[ovean], mă țnnti și pe mine. Omul, înfuriat foarte, resuscită cauza lui Țițeu și mijloci decretul din **17** dec, care nu este un ce corectiv, ci curat un act de răzbunare! în același mi se recapitula osîndirea mea de cînd cu poprirea *Gazetei*, mi se imputară articuli pe cari i-aș fi mai scris și de atunci încolo (fără a mi-i numi), mă caracterizară *de Winkelschreiber*^, mă opriră să nu mai cutez a scrie nimica în nici o cauză, mă puseră pe 8 zile în arest.

Era în ora cînd voiam [...] ^
Demoasele Alefxandrina tot la voi este?
Ai întilnit pe Nedelcu? *Să știu.*

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.248).

1 Necunoscută.

2 „Domnule Bariț, toată chestiunea este doar o secătură. Să nu ne pierdem vremea cu ea. Nu va ieși nimic din toată treaba asta.”

3 „în fine.”

4 „Scriitorăș”, „mîzgălici”.

5 Sfirșitul scrisorii lipsește.

29

Brașov, 7 apr. n. 1852

Frate Maiiorescu !

Eu la scrisoarea ta din urmă nu-ți mai răspunsei nimic pînă acum, atît pentru că așteptam în mijlocul nostru pe Aron \ carele mai petrecu sila Sibii ca o săptămînă, așteptînd vreun rezultat al noaîi sale petitiuni pentru un post de referințe, cît și pentru că punctul cel mai delicat la care eram să-ți răspunz ar fi atins mai mult ca[uz]a arestării mele^

despre a cărei curs fratele Aron te informă așa rău. Apoi, știind eu că în precedinta mea epistolă ți-am scris și arătat numai curatul adevăr, aflu de prisos a-mi mai face apologhii. Așa și acum, nu-ț mai adaog alt în privința aceasta, decît îți dechiar și te asigur că este o minciună din cele mai cornurate, că eu aș fi pus vreodată pe Pavel^ de mijlocitoriu la ep[iscop]ul. Vezi, astfeli de învinuire mă doare mai rău decît arestul.

Eu, care în toamna tr[ecută] nu m-am umilit a face măcar o vizită lui Ș[aguna], și i-am refuzat prînzul cel strălucit, eu să mă umilesc peste cîteva luni la ceea ce-mi spuneți voi! Dar Pavel tot au vorbit pentru mine cu ep[iscop]ul, și acesta cu prințul? Da, însă nicidecum la rugarea mea, care fusei re-ntors prin neguțetori din ușa arestului, ci Pavel, înștiințat de Andrei^ al nostru, cărui eu, cu ocaziunea venirei^ unei cocoane de la Sibii, îi făcusem de știre în aceeași zi, rugîndu-l ca, în opt zile cît îmi va ținea arestul să nu-mi scrie nimica, au voit *proprio motu*^ a-și răfui o datorie veche, de cînd fusese și el arestat pe 3 luni în St Giorgiu și eu îl vizitam în cap de iarnă, și de cînd, prin o apucătură a mea artificioasă, l-am scăpat ca să nu-l strămute cu rușine din Timiș în Oituz. însă destul cu atîta. Trecem la altele.

Mai dăunăzi îmi arătași că ce ai pățit că te rugăm să naintezi cîte un proces. Și iată că noi tot nu te lăsăm în pace. Casa G. Ioan et Fiii^ te roagă ca să binevoiești a nainta, prin vreun tînăr acest-/, acest proces uricios, apoi a-l pune tot pe acela să-i scoată n[umă]rul, de se poate, iar de nu, să fie cu atîta. Noi să aflăm numai că l-au dat, de sigur și curînd. Dar dacă tu crezi, poate, că numai prin vreun agent s-ar putea face, ceea ce eu nu mai crez, apoi fă cum știi. Cauzanții îți adaogă // ca să faci cum vei ști.

Ioan Leca^ îmi tot roade urechile cu cauza lui cu argăsitorii, nu știu cine i-au vîrît în căpățină că să mai cerce odată la împăratul. Te rog, scrie-mi în privința aceasta că „îmi răspunzi mie că nu se mai poate”, din cauze pe cate le știi tu, și să mi le înșiri, ca să sqap.

Cealaltă ca[uz]ă a lui cu Leethal zace tot în Guberniu. El o ceru ca să-și facă un fel de tri-ori quadruplică la dînsa. Nici i-o dau, nici i-o trimit la voi.

în contra lui Pădure au luat soțietatea sășe[a]scă recurs la ministeriu, unde recursese el. Preste puțin îți voi nainta contrarekursul lui.

Te avizez că Aron *nu vrea* să lucre nici o ca[uz]ă. Apoi, dar? N.B. Eu sînt oprit a lucra c[auze]le private, dar apoi prinț[ul] Muntenegru^ au pus pe un amploiat ca să-mi spuie să nu mă uit la opreli, să scriu, însă lui de-a dreptul, fără grijă. Eu am răspuns: „Să mi se dea voie în scris !”

La Săcele ieși o comisiune milit[ară] cumplită contra amploiaților de cerc și a popilor, cari, după vechea datină, au făcut mincătorii cu recrutația și au falsificat protocoalele] botezaților. De altă parte, comunitatea] sasă de aici pîrî drept la împăr[atul] pe toți românii districtului] că fug de miliție, „ca niște nomazi și necredincioși”, apoi

cer repartițiune după naționalități. Pira e expeduită de aici în 19 mart.
c.n.

B.G.

Te rog cu tot adinsul scrie-mi curat, Ț-au dat Nedelcovits ceva,
căci am și eu cu el? Am să-l joc perfid!

B.A.R., Fond. coresp., cota S—\ \
CCII)

1 Aron Florian.

2 Vezi scris, anterioră.

3 Pavel Vasici.

4 Andrei Mureșanu.

5 „Din îndemn propriu.”

6 Firmă comercială din Brașov.

7 Negustor din Brașov.

8 Noul guvernator militar și civil al Transilvaniei, Karl von Schwarzenberg
al cărui nume, tradus în românește, înseamnă Munte Negru.

30

24 apr. [1J852

Frate!

Cu rețepisă din 5 mart. a.c. Ț-am trimis cîte ceva. Răspuns de la
tine n-am luat, însă nici am așteptat, căci știu bine pînă la ce grad ești
cufundat în ocupățiunea oficiului tău. Spun drept că nici eu nu-ți scriam,
nici acum, dacă nu mă întetea prietinel, pentru că dacă zace pe tine
greutatea ofițiului, pe mine încă zace tot Brașovul românesc și mai
toată românia din săcuime și din acest district, și doa coloane din
Gazeta, și tipografia cea noă și, mai mult ca toate, trebile gremiului \
îți vei aduce aminte că în toamna tr[ecută] trimisesem și un me-
morial rom[ânesc] în c[auz]a lui Chir Niță Leca, adresat d-lui Dobran²,
rămas însă la tine. Lucru dracului, că actele ca[uz]ei lui s-au oprit în
Sibii (cum prepun eu, în mîna referintelui carele ... de!...), nu dau
nici în sus nici în jos. Deci, te rog, trimite această jalobă prin cineva
la Curtea casațivă, iar apoi, tot prin altcineva, află mai tîrziu ce s-au
făcut cu ea, că sîntem neodihniți.

Gubernatorul fu la noi. Am dat și eu față cu ex[elenta] sa. M-au
descusut. M-am *expectorat*, pe cît mă suferiră împregiurările și tactul.
M-au asigurat că eu la dînsul nu sînt nici într-un prepus politic. Pe Popa¹
l-au chemat înadins. Au stătut 1/2 oară cu el.

Preste tot, în Brașov, fală, multe abuzuri.

Al tău,

G.B.

Lui Branu⁴ auz tocma acum că-i veni denumirea de referente
guber[nial].

B.A.R., Fond. coresp., cota ———— 1
CCII J

1 A fost secretar și cancelar al Gremiului comercial levantin din Brașov pînă
în 19 iunie 1853, cînd demisionează (vezi infra, scrisoarea de demisie către conducerea
corporației).

2 Ioan Dobran, consilier român în guvernul de la Viena; Vezi despre el G.B.C.
II, 313, n. 20. ”

3 Protopopul Ioan Popasu.

4 Ioan Bran de Lemeni.

31

Brașov, 26 apr. 1852

Frate Maiorescu!

Alaltăieri, în 24 apr. Ț-am, trimis cu rețepisă oareșcare hîrtii ale
lui I. Leca. Astăzi mă văz silit a-ți nainta și contrarecursul lui Pădure,
pe care te rog să-ți iai timp spre a-l citi, ca să cunoști la ce stadiu
ajunse această cauză atît de cerbicoasă, iar apoi, *dacă* Ți-ar da mîna, să
vorbești cu referințele care va fi.

Auzim că Magher, președintele Camerei com[erciale], provocat
de ai[ci], ar fi înnegrit acolo sus pe Pădure, cum i-a venit la gură. Re-
cursul soțietății, adică, apucă a merge în sus mult mai nainte decît
acesta *• însă *• că Pădure acum are pe ce să se razime: pe decretul
gubernial. Toate sînt numai șicane, cîte se mai lucră asupra lui. Cu
atît mai vîrtos doresc a-l vedea odată scăpat de acest proces afurisit.

Ticălosul de Vicoianu așteaptă foarte rău. Te rog trimite-i acest
ursoriu la Curtea cas[ativă]. Afurisitul de referințe de aici îi ține ca[uz]a
la sine, de mînie și răzbunare.

Ieri, duminecă, se întîmplă în satul Liszriyo (Trei Scaune)² o
mică revoltă româno-săcuiască. Știi bine că proprietarii săcui își puseră
carul în petrii ca să stîrpească pe toți românii foști iobagi și jăleri,
alungîndu-i din moșiile lor. În Lisznyo încă sînt români (cu biserică).
Cîțiva români avuseră de proprietariu pe unul Incze Sândor din Uzon³.
Acesta (după ce află că iobagii au luat recurs la M[aros] Vászrhely încă
dinfevr.), se sculă ieri cu vreo 30 uzoneni săcui, armați cu topoară și cu
furci, încurse în satul Lisznyo des-de-diminează pe răvârsate, calcă casa
lui Todor David, începu a-i dărâma șop, grajd, iar cînd veni să taie și
casa, acesta strigă *tolvaj*⁴ și provocă să tragă clopotul în dungă (ceea ce
nu se făcu). Românii săriră spre ajutoriu românului, căci vedea bine că
rîndul va veni și la ei. Uzononii se spăriară și o tulură la fugă, lăsînd
cîteva topoară și ducînd cu sine cîteva lovituri de pari ș.a.

Deregătorii satului, toți sacui, sta numai ca privitori. După ce
însă văzută că Incze *rămase prizonier* al iobagiului său, deținut de acesta
ca să-i arate cu ce poruncă au venit asupra lui, apoi arestară pe Todor,

pe Incze și pe alți 8 rom[âni] și îi duseră în temniță la St. Gior[giu]. Este foarte mare prepus între popor că deregătorii încă sînt coînțeleși cu proprietarii (în săcuime).

Ț-am Scris în rîndul trec[ut] că la Iarăș (Nyárapatak) lîngă Heghig, merseră grafii Nemeș cu potanție pe săteni și duseră dintre ei în feară și în robie.

Acestea pentru întrebuițare cum știi. Este a 11-ea oară ca să se **reguleze** odată raporturile urbariale.

[Ardesa]: Domnului I. Maiorescu.

(B.A.R., Fond. coresp., 'cota S_____ ~ \ XCCII) J

1 Vezi scris, precedentă.

2 Lisnău, azi în județul Covasna.

3 Azi satul Ozun din același județ.

4 Românește: „Tulai ı” interjecție care derivă din substantivul unguresc *toi-vaj* = hoț.

32

3 iuliu n. [1]852

Frate !

Mă folosesc de această ocaziune bună, pentru ca să-ți împărtășesc unele lucruri pe către poate că le vei fi aflat, sau și poate că nu, din condeiu vreunui sibii&n.

Epistoliile voastre din 3 iuniu sosiră aici, ca și pe airea. Aceleași se citiră și se comentară de toți ai noștri cu cea mai mare atențiune și seriozitate. Mă doare, însă, cum că sînt constrîns a vă descoperi că aceleași produsera un efept *e diametro* opus la cela pe eare-1 așteptați dv. și tot binesimțitoriul român, iar cel mai de aproape rezultat este cel știut la asemenea împregiurări, că adică dacă un proiept nu poate reieși deodată, se zice cum că proieptătorii poartă vina că nu avură tactili cerut ș.a.

Mai întii, vi se impută târfe pentru ce ați preterit pe episcopul Șaguna cu provocăciunea d-voastră. Al doilea, li se impută greu blăjanilor că acolo, în săptămînile tr[ecute] se țin un fel de conventicul improvizat în cauza academiei, care nu rămîne ascuns ochilor poliției și capul provinciei muștră pentru aceasta în dreapta și în stînga, adăogînd că românii aleargă după copilării dacă-și cer academie peritetică naționale, și nu se îndestulează cu cele două organizate de guberniu.

Iar epistolele dv. încă-i sînt cunoscute ... La care nu-ți mai fac nici un comentariu, căci singur ți-l vei face mai bine.

Mai departe, ați aflat pînă acum, măcar din gazete, că nu numai episcopii și cierurile, ci și inteligența, vor întîmpina pe împăratu *separat* după confesiune, unii colo, alții dincolo, și nu e astăzi nici o farmec și nici o putere care să apropie pe românii sfîșițați, și ei vor fa și se vor reprezenta ca două rjopoară cu totul osebite².

Voi cereți ca, dacă episcopii n-ar vrea, să se pună cei trei prefep în fruntea națiunei. Să vă spun curat că aceasta, la oricare eventualitate era o idee nenorocită pentru acuma. Apoi iată că prefepții mi-ți căpăta în zilele acestea un perdaf în Sibii, încît le va trece tot gustul de a m și visa la așa ceva. Adaogă ceea ce o observai și mai sus, că inteligen încă s-au supărat, iar anumit cea neunită este dezgustată pînă la fica din cauză că uniții au început a le prigoni biserica lor, pozitive *qi talent*. Episcopul Șuluț nu pretinse mai dăunazi de la gubernator nici mai mult nici mai puțin decît ca să se restaure în toată biserica l instrucțiunile date lui Moga la 1811³, și ep[isco]pul Șaguna să fie opr a-și apăra biserica, ba încă să nainte unia. Gub[ernatorul] ceru diplon aceasta ca să vază ce stă într-însa. După aceea, ce e drept, îl mîng cu cuvinte bune, dar cazul acesta tot lăsă la neuniți impresiunile c mai dureroase, mai vîrtos după ce capii lor cunosc și documinte cum es •/, pe care te rog foarte ca să-l întrebui cu cea mai mare discrețiune. Ap rezultatul acestui document foarte afurisit și foarte efront mincino infam, cum și al dilățirei enchiclicei lui Șuluț, au fost famosul cercul scolastic al lui Șaguna, și mai solenelă dechiarăciune că el niciodată [cu] nici o condițiune riu va mai conlucra în „tovărășie” cu uniții, ar fi măcar scopul încă pe atîta de mare⁴.

Apropos de enchiclică ! Grigoriu Pantazi, care tocma veni la Braș și cu care avui o conferință de 2 oare, foarte serioasă și fierbinte, î spuse curat că condeiu tău a imbiat coregînd prin m[anu]s[cri]p[er] aceleiași, pentru care ei ar avea la mîna dovadă autentică (doară parte din m[anu]s[cri]pt?)⁵. Din acea oară zice dînsul că ep[isco]p Șaguna nu v-au mai putut da nici vouă crezămînt, pentru că, zice, t fi fost prin putință ca să-l abați pe Șuluț de la tipărire a acelei broșu Mai încolo, Șaguna nu vă poate ierta vouă că-l țineți de rău în toate, fără ca lui Șuluț și Erdeli⁶ să le faceți cea mai ușoară muștra că, între altele au suferit ca să se dea pe copcă pînă și dreptul de alege episcopului la uniți, iar cel dintîi ceru mai astă iarnă de la guberniu și dreptul alegerii în parohii să se desființeze și să se introducă pre tot *jus patronatus*⁷ ș.a., ș.a. Cauzele pentru care Sibiiul este înverșu și pe gazetele noastre nu vi le mai înșir, căci m-ar duce prea departe

Cugetul mă duce ca cu atîta să închei această materie atît de du roasă și neplăcută, și nici măcar atîta să nu vă observ că la cei slabi înger, dar buni români, a început a prinde loc opiniunea ca și cum episcopii și încă vreo doi, trei ar fi adins mituiți ca să dezbine și să sfîșie țiuinea, tocmai ca în zilele M[ariei] Teresiei, dar mie niciodată nu m plăcut a prepune, și eu zic că amîndoi lucră și fac numai din o gro

stupiditate, care la Blaj se află în doze și mai mari. Eu mai cred că pro-vedința voiește ca națiunea să mai bea și acest pahar, pentru ca dezamă-girea să-i fie atât mai salutară. Eu din parte-mi te asigur că la toate aceste blăstămății privesc cu sînge rece, și nu desper nici un moment.

Cu Laurian îmi petrecui, adică ne petrecurăm foarte bine, căci îl ținurăm 5 zile la noi.

îmi trimiți terminii juridici?

Ce ți se pare, vom avea abonați la *Vocabularul* nostru neamțo-românesc ?⁹ Iată ceva anunțe de la dn. Orghidan. Scrie-ne cine s-ar însărcina acolo cu culegerea de abonați? Gerold? Dn. Orghidan se teme tare că nu se vor trece exemplarele¹⁰.

Al tău,

G.B.

Fratele Iacob și toți brașovenii te salută frățește.

Să ne *trimiți* pe guvernanta despre care ai scris. Auzit-ai? Numai nu-ți prea încoarde speranțele preste măsură. Dar de va pași în conțele-gere cu mine, rău nu-i va merge.

Idem.

Salută-mi pe soția tă, pe pruncii tăi și pe demoasela Alexandrina, pe care D-zeu știe cum o doresc în *patria-i*.

(BR.A., Fond. coresp., inv. nr. 24.249)

1 Diametral.

2 Vizita tînăruhii împărat Francisc Iosif I în Transilvania, în vara anului 1852. Din numeroasele mărturii și scrieri despre acest eveniment se evidențiază mai ales o scrisoare a lui Simion Balint către Alexandru Papiu Ilarian, din 7 septembrie 1852 (în Iosif Pervain și Ioan Chindriș, *Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, II, Cluj, 1972, p. 7—10; Ioan Pușcariu, *Notițe despreîntîmplările contemporane*, Sibiu, 1913, p. 28—33; Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, București, 1965, p. 275—281).

3 „Uite așa!”, „în ciudă”.

4 La instalarea primului episcop român al neuniților din Transilvania, Vasile Moga, Curtea de la Viena a stabilit un număr de 19 condiții restrictive (vezi la Se-bastian Stanca, *Viața și activitatea episcopului Vasile Moga 1774—1845*, Cluj, 1939, p. 17—18), menite să prevină eventualitatea unei revigorări a confesiunii neunite. Vezi și Ioan Lupaș, *Acte privitoare la alegerea și instalarea episcopului ardelean Vasile Moga (1810-1811)*, în *Biserica ortodoxă română*, XXXV, 1911, p. 781-790.

5 O mărturie în plus despre regretabilele frecături confesionale dintre românii greco-catolici și cei neuniți din Transilvania, după 1848. „Enciclica” lui Alexandru Sterca Șuluțiu: cuvîntarea acestuia la instalarea ca episcop la Blaj, în 1850, tipărită la Buda în 1851 (vezi *G.B.C.*, I, p. 368, n. 6). Circulara școlară a lui Andrei Șaguna, cu nr. 530 din 24 aprilie 1852, interzice categoric învățămîntul comun al școlărilor neuniți cu cei greco-catolici. Vezi și Ican Xujaș, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, Sibiu, 1909 p. 132-138, 154-155.

6 Secretarul lui Șaguna, despre care vezi *G.B.C.*, VI, p. 229, n. 4. Cît desp contribuția lui Maioreșcu la redactarea scandaloasei cuvîntări-enciclică a lui Alexand Sterca Șuluțiu, el va nega cu întirjire acest lucru (*G.B.C.*, I, p. 368, n. 5).

7 Vasile Erdeli, episcop greco-catolic de Oradea. Despre el: Ioan Vancea, *La grafia sinoptică a episcopului gr.-cath. român de Oradea-Mare oarecînd Vasiliu baron Erdelyi*, Oradea, 1863; Iacob Radu, *Episcopul baron Vasile Erdeli (1843—1862)*, Orad 1929, *G.B.C.*, III, p. 246, n. 10.

8 „Dreptul patronatului.”

9 Lucrarea comună a lui George Bariț și Gavril Munteanu, *Deutsch-romänisc. Wörterbuch bearbeitet und in dessen romanischen Theile mit etlichen Tausend Wor bereichert von*———. Dictionariu germano-român, întocmit și în partea lui româneas înăvuțit cu cîteva mii de cuvinte de———, I, A—K, Brașov, 1853, II, L—Z, Brașov, 18

10 Rudolf Orghidan a suportat cheltuielile tipării dictionarului.

33

31 iuliu [1]

Frate !

Scrisoarea ta din 20 iuliu¹ o primii tocma în ziua sosirei împăra- tului la noi, prin urmare nicidecum nu mai poate fi vorba de a-ți răspun- în mijlocul complicatului val în care ne aflăm noi. Acum încă-ți scri- numai în fugă. Documîntul ce ți-am trimis este *autentic*². De la Bunj- vațu îl căpătarăm, și toți sibiiianii îl cunosc³. Dar Iacob încă l-a prim- de la Blaj, prin urmare se poate folosi la *Istorie*⁴. Dar voi aveți ac- mijloace de a-l afla și din isvor mai sigur.

Tu vrei și vrei să ne afli opiniunea noastră în privința școale- mici și mari. Aceeași este acum în mîna împăratului, cu vreo 53 su- scripțiuni, pentru care ep[iscop]ul spuse că va lua patrafirul lui Pop[a] și la toți popii, căci au subscris. Acum pricepi opiniunea noastră?

Voi acolo vă tot lăudați de un an că veți scoate la maidan do- minte în contra ep[iscop]ului⁵. E, pînă ună-altă să știi că adresele ta- cătră Șuluț ș.a. se află, cît în copie cît în orig[inal], în minile guber- torului. Vezi, alții nu te cruță pe tine, cum cruți tu pe alții. Ast- tactul de care ne temeam noi, iar nu altul.

Ai auzit că Iancu nicidecum nu s-a prezentat la împăratul. Acea- împregiurare produse un dizgust generale asupra lui. Toți îl țin de- nebun care noată asupra Dunărei cu pieptul gol, dar cu picioarele lega- Sibiienii strigă asupra lui nenea Simion⁶, ca și cum d-lui l-ar fi îndă- nicit. Noi aici nu pricepem nimic din toată istoria asta.

Pînă îți vom primi articolul subscris, pe care ni-l promiți⁷, nu-ți voi mai scrie.

Popa e foarte îngrijat de tine. Cea din 20 iul. a ta încă nu l-a od- nit întru nimic.

Al tău,

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.250).

1 Vezi *G.B.C.*, I, p. 367-368.

2 Scris, precedentă, n. 6.

3 „Bunyeвъcz” = poreclă sîrbească pe care o purta Andrei Şaguna în rîndul neprietenilor.

4 Nu ştim despre ce document poate fi vorba, dar „istoria” în cauză este lucrarea pe care Alexandru Papiu Ilarian o pregătea la Viena, *Istoria românilor din Dacia Superioară* (I—II, Viena, 1851—1852), şi pentru care solicita şi căpăta documente de pe întreg întinsul Transilvaniei (vezi Ioan Chindriş, *Ideologia revoluţionară a lui Alexandru Papiu Ilarian*, Bucureşti, 1983, p. 83—92). Delegaţia română de la Viena, din care făcea parte şi Maiorescu, l-a sprijinit pe autor la redactarea lucrării.

5 De ce îl aţîţă Bariţ pe Maiorescu împotriva lui Alexandru Sterca Şuluţiu? Aversiunea lui împotriva episcopului ortodox Şaguna, ca şi conflictul cu acesta, izbucnit chiar în 1852, sînt bine cunoscute. Documentul despre care este vorba în această scrisoare, în cea următoare ca şi în scrisoarea primită de Bariţ de la Maiorescu, datată 20 iulie 1852, se pare că este o dovadă a compromisului pe care episcopul greco-catolic îl practica cu biserica latină din Ungaria. Dar atitudinea lui Bariţ face parte mai degrabă dintr-o conduită generală a fruntaşilor naţionali români, care voiau să-înlăture pe episcopi de la cîrma treburilor politice ale naţiunii.

6 Simion Bărnău. Cea mai exactă descriere a strategiei lui Avram Iancu, în această împrejurare este scrisoarea lui Simion Balint către Alexandru Papiu Ilarian, din 7 septembrie 1852 (vezi Iosif Pervain şi Ioan Chindriş, *Op. cit.*, p. 7—10).

7 Articolul este legat de învinuirea de a fi redactat enciclica lui Alexandru Sterca Şuluţiu (scris, anterioară, n. 5): *O dechirăciune personale*, în *Gazeta Transilvaniei*, XV, 1852, nr. 67, p. 260.

34

15/2 aug. [1]852

Frate !

Mă apuc să-ţi răspund cevaş mai pe îndelete la scrisoarea ta din 20 iuliu¹, la care în zilele tr[ecute] îţi răspunsei numai în scurt, şi cu acel adaos că aştept pe cea promisă a ta.

Documentul îl are Sibiiul. Se vede că el a pus mîna din protocolul Adunării episcopilor, de la Presburg (1850)², şi poate a dat preste el în Viena. Blajul neagă existenţa acestui feliu de document, sau adică îl trage tare la îndoială, dar Pantazi mă asigură că acelaşi există. Mai mult nu ştiu.

Zici că ai face o satiră asupra noastră.

E, bine, iată noi v-am dovedit vouă că sîntem bărbaţi. Noi, braşovenii, am dat împăratului patru petiţiuni colective: coleptă pentru scoale şi biserică, scoale treptate pînă la academie inclusive, popii (56 inşi) deosebit, mirenii iarăşi, organizaţiune preste tot şi lege comunale (saşii îi *cerură* tot prin petiţiune restaurarea Universităţii să[sim]iei

etc, etc, etc), *tandem* ajutoriu la şcoalele din Braşov. Aceasta din urmă am dat-o eu în audiinţă privată, şi împăratul, care văzuse zidirea în pută,³ mă întrebă: — început-aţi?

- Da.

— Unde? Acolo, afară? Am văzut aşa ceva. Vom vedea".

Ei, acum să ştii că episcopul Şaguna amerinţă la toţi preoţii luarea patrafirului] căci au cutezat a subscrie pentru academie. Dă uitam să-ţi spun: eu îţi voi consemna fapte, fără nici un comentariu. Tu leagă-le. Deci, mai ascultă:

Aici se citi copia unei adrese gratulătoare a ministrului Barabă cătră ep[iscop]ul Şaguna pentru nouăle ranguri, în care îi mulţame totodată că ep[iscop]ul au ajutat a înfiinţa măsurile guberniului, crede că în viitor îi va ajuta întocma. Mulţi se tem acuma foarte răzbunarea ep[iscop]ului. Unii din Viena scria în a. tr. în iuliu că ei produce lucruri prea urite despre ep[iscop]ul. Aceasta îl supără foarte căci lucrul se auzi, iar lumea carea era curioasă să vadă rezultatele acelor amerinţări, apoi se amăgi în deşertele amerinţări.

Din cele ce s-au întîmplat aici (în patrie) cu urita pîră întîmplătoare asupra ta şi apucarea hîrtilor tale de la ep[iscop]ul Şuluţiu prin gaubea alăturată lîngă amerinţările ep[iscop]ului Şaguna, şi din cele ce aflăm noi de la Viena, că adică Ministerul **Instrucţiunii** Publ[ice] (prin Helpferich) ar fi dechiarat, că numai să cerem, academie ni se va da, mai mulţi au cheie că trebuie să joace la mijloc o vînzătorie, că poate sînt oameni cari au întru nimic a se încerca să înşele chiar pe împăratul şi pe ministrii lui, şi să le lege ochii, arătîndu-le că românii nu simt trebuinţa de scoale înalte. Cel mai tare argumînt al episcopului Şaguna în convingerea academei este că de va fi *acad[emie] rom[ână]*, junii români nu vor aprofunda ocaziune a învăţa limba neamţă, şi apoi nu vor putea intra la posturi. Din contră, alţii îi răspund: „Ultima ţintă şi dorinţă a românilor este să poată fi limba neamţă, ci cultura sa naţională, ca să tăcem că limba neamţă se poate învăţa prea bine pe lîngă cea rom[ână], iar dacă cîntăreşte numai lesiuni nemţe pentru români, acela are în cuget a-i organiza naţionaliza" etc

Fraţii Juga, Orghidan ş.a., ş.a. avură foarte multe dispute cu Pantazi în c[aul]za academei, pînă încît acesta stete cu ei la Arpaş. În cele din urmă, acu se descoperi un lucru înfricoşat: că Juga, Orghidan etc sînt mituiţi de cătră uniţi ca să vorbească aşa etc.

Astăzi în naţiunea noastră t[ransilva]nă lucrează două elemente dezbinatoare, şi ele lucră cu toată tăria. Cel relegios, la care sînt de vîrstă şi uniţii. Este adevăr că Şuluţiu a zis-o şi o zice foarte des că el este episcop pentru ca să unească pînă şi Principatele, dar el ar trebui să ştie că Principatele se vor uni numai cînd se va uni şi Rusia toată, şi cînd Tracia. Vai de acest plan! Unii comisari uniţi prigonesc formal pe popii şi pe mirenii neuniţi. Dezbinarea între bărbaţii din Sibii este completă. Nimic îi mai lipseşte decît să se scuipe unii pe alţii în faţă. Da. Va scrie lui Iacob curat aşa: „Bămuţ, Maiorescu, Laurian şi toţi cari au opuseciune popilor (episcopului) nu sînt români ci sînt uniţi, cari nu v

binele românilor". Ei adaogă că tu încă te-ai fi espeptorat la o ocaziune că P[rinci]patele încă trebuie unite. N-ai crede ce bine sînt informați sașii și aristocrații magiari de aceste dezbinături. Magiarii vorbea dăunăzi la Arpătac cu multă plăcere despre aceasta.

Altă dezbinare s-a escat în munți, între cei decorați și cei nedecorați. Dușmănia aceasta se întinde ca luparea și ca frântul, pînă în sînul familiei. N-ai putea crede cît se țin de nenorociți aceia cari nu căpătără decorăciuni. O pizmă infernală s-a încuibat între dînșii. Mai în scurt: de ceea ce nu scăpă nici o națiune începătoare, nu scăpăm nici noi. Tipariul în privința aceasta nu poate vindeca nimic, adică aici la noi nimic, pentru că gangrena așteaptă arsură cu peatra iadului, sau ce știu eu cu mai ce. Brașovenii sînt pînă acuma feriți de boala aceasta.

Insă apropos! Am auzit de la izvor bun că dn. Dobranu ar fi însărcinat a mijloci cercetarea cam ce fac, ce dereg eu aici în Brașov, pentru că eu nu gonesc vreun scop bun, iar anume că aș vrea să unesc pe toți brașovenii. Dar mult te rog nu cum va să iasă aceasta mai departe de la tine. Să-i mai lăsăm să-și facă mendrele.

Tot așteptăm refutăciunea ta în privința enchiclicei, și îndeșert. Se vede că nu-ți vine bine să o publici.

Să trecem la ale literaturii. Pentru *-țiune* și *-ct*, îndeșert mă tragi pe mine la răspundere. Nu eu, ci Gavriil și Iacob⁵ îți fac ție, și mie chiar, în ceea ce-mi împuti tu mie, cea mai obstinată opuseciune, încît eu avui debilitatea de a le cede lor chiar și la compunerea *Lexiconului*, în *-țiune*, nu și în *-ct*, unde i-am învins. Iar încît pentru organizațiunea ta, o dereseră chiar zățarii culegînd-o, apoi Iacob ajută la corectură. Gavriil introduse pe *-țiune* și în școală cu o consecuință riguroasă.

Încît pentru *Lexicon*, vei vedea și tu de la mine note justificatoare sau acuzatoare.

Te rog fă ce vei face și mă asigură iute despre primirea acestei scrisori. Cealaltă ți-o trimisei prin chiar Duțu la Nicolici. Ai priimit-o? Prin Pădure îți trimisei cîteva exemp[lare] din *Omagiuri*. Ne veți judeca de lașitate că și eu și Andrei ne-am apus numele: am făcut-o *inadins*, căci am văzut că brașovenii au primit prea în nume de bine ceea ce doream să facem noi, adică uniți pentru neuniți. Apoi să fi văzut cum s-au năcăjit pentru aceasta Sibiiul et comp.

Destul!

G.B.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.252)

1 Vezi și scris, anterioară, n. 1.

2 Bratislava. Acolo se desfășurau în 1850 un congres bisericesc al catolicilor. Documentul mult discutat — vezi și scris anterioară — poate să fie o adresă de atașament a lui Sterca Șuluțiu, trimisă la Bratislava.

3 Audiența privată trebuie să fi avut loc cu ocazia vizitei împăratului în Transilvania, în iulie 1852. „Zidirea începută” este clădirea viitorului gimnaziu românesc neunit din Brașov, a cărei ridicare va întârzia ani îndelungați (vezi Andrei Bârseanu,

Istoria școahior centrale române gr.-or. din Brașov, scrisă din incidentul jubileului de 50 ani al gimnaziului, Brașov, 1902).

4 Se va publica: vezi scris, anterioară, n. 7.

5 Gavrii Munteanu și Iacob Mureșanu, cel dinții fiind acum director al nou înființatului gimnaziu neunit din Brașov, al doilea director și redactor al *Gazetei Transilvaniei*.

6 Dicționarul germano-român lucrat împreună cu Gavrii Munteanu (supra) scris. 15, n. 9).

7 Maiorescu îi răspunde în 23 august 1852 (vezi *G.B.C.*, I, p. 368—369).

35

Brașov, 1852, sept.

Frate!

Scrisoarea ta din 23 august¹ am primit-o în zilele pe cînd episcopul neunit Andrei Șaguna venise aici la Brașov spre a-și întări în credință pe comunele de aici, de care crede (sau mai bine se face a crede) că s-a afla în pericol foarte mare de a fi amăgite de uniți. El sosi în 14/15 august, iar în ziua de Sf. Mărie liturgisila capelă în cetate, unde porunci ca în decursul oficiului d-zeesc protodiaconul Barac să-i citiască toate rangurile și demnitățile, cu glasul înălțat. A cuprins însă cea mai mare mirare pe toți observatorii și studietorii acestor comune că, în loc să li însufle vreo stimă, teamă, sau doară și iubirea prin astfel de hoci-pocus, precum aștepta mititica lui partidă, tocma din contră, produs un dispreț în o măsură precum eu însumi n-aș fi crezut. Pe preoțimii iar mai virtos pe Popasu, îl înfruntă gros și publice, pentru că cuteza a subșterne M[ajestă]tei Sale petițiune în c[au]za școalelor preste tot și a academiei în speție, spunîndu-le curat așa: „Au nu știți voi că academiile este o idee revoluționară?” Toți cei pricepători rămaseră înmărmuriti la acest fel de cuvinte, iar popii cei mai simpli, după ce ieșiră de la ziseră unii cătră alții: „He, degeaba sînt alea, că noi de la popor trăim și cu poporul trebuie să ținem!” Pe bătrînul Jipa² încă 1-a înfruntă căci, ca om mai bătrîn, au dat exemplu rău și au subscris astfel de jăle. I-au mai zis și de școalele ce se fac, că de ce se apucară dacă n-au fost că nu-i place cum se zidesc ș.a., dar bătrînul se apăra bine.

Oamenii săi pretinseră cu tot adinsul ca comunele să-i mai dea prînz mare, ca de 50—60 talere, și unii curatorii din Șchei le spuse vece că nu se pot găti așa curînd și că taie bani mulți (la 500 f.cm.), și n-au dederă nici un prînz. Deci se apucă și, în ziua de Sf. Mărie, chemat în suș pe Orghidan și Iuga³ la masă, iar Popasu — necăjit — se făc bolnav și nu voi a merge la masă. Cu acea ocaziune, ep[iscopu]l spuse mesenilor pe larg cauzele pentru care Avram Iancu fu arestat, c[um] se vede adică el, episcopul, ar fi avut poruncă a provoca pe Iancu ca mai naș de a se înfățișa la împăratul, să-și ceară cea mai profundă iertăci-

pentru că nu priimise decorățiunile. „El n-au voit nicidecum, n-au ascultat de sfatul meu, au vorbit și multe împotrivă spre a îndărătnici pe locuitori. Au ascultat de doi măscărici ai săi. Acum l-or trimite la robie în țară străină.” Sint expresiunile ep[isco]pului.

Tu mă mustri că eu aș lua lucrurile prea ușor și că pătrund puțin. Dacă o judeci aceasta numai din scrisorile mele, apoi te înșeli prea rău. Știi tu că după câte aflaserăm noi aici și după ceea ce văzurăm că se întâmplă chiar cu lancu, noi nu eram siguri nicidecum că scrisorile noastre vor sosi la tine teafăre, neatinse? De aceea noi scriem obscur, uneori mai nimic.

Iaca, întrebă pe Popa de ce el nu-ți scrie nici măcar atît. Ce afli tu într-aceea că eu odată am zis fapte, altădată documente? Adică nu este și una și alta? Și un document nu se face asupra vreunui lucru complinit, sau care arată voința de a face un ce etc.? Pe mine nu mă spărie laude și complimente, dar *nu uita* că eu asteori fac pe raportorul, și alt nimic. Nu ți-e de ajuns? Ai tu trebuință de comîntarele mele?

Eu nici acum nu am dat față cu ep[isco]pul, precum nu dedesem nici în celalalt an, dar Iacob nu se putu răbda și merse la el, și o păți tot ca în a. tr., adică îl primi rece peste măsură. Nu numi, ci încă pofți și pe Gott la sine și îi zise cu tot adinsul ca să ia redacțiunea din mîinile lui, căci e un prost și publică tot lucruri proaste.

Declarăciunea ta⁴ eram să o dau în *Gazetă* îndată după primirea ei, ci nu mă lăsă Gavriil, zicînd că să mai așteptăm un răspuns al tău la o scrisoare a lui Popasu, pe care nu știu cînd ți-au trimis-o. Eu însă din săptăm[îna] aceasta încolo nu mai aștept.

De unde închei tu că cuvintele cele *nouă* nu vor intra în *Lexicon*? Dacă însă tu înțelegi cuvinte nouă de tine compuse ori aflate, pe care noi încă nu le văzurăm, da, atunci ai dreptate. Dar căci nu trimiți ceea ce ne promiseși.

Auzim și de o broșurică a lui Hodoș⁵, și noi încă n-am văzut-o cu ochii și ar fi păcat pentru toți ca tocma brașovenii să nu cunoască așa ceva.

Bine ai făcut că ai lăsatingeminarea de litere, afară de prepoz[itii] căci, zău, n-aveați nici un cuvînt de a mulțiența.

În 3 sept[embrie] trimiserăm abia o petițiune către Minist[erul] de Comerț ca să ne tipărească tarifa românește. Te rugăm, întrebă, de poți, ca să afli voința ministeriului, căci de n-ar vrea a o tipări, i-am cere traduțiunea oficpală] să o tipărim noi aici.

Domnul Țărei Rom[ânești]⁶ e bolnav rău. Marcovici e de moarte⁷. Zah[aria] Carcalechi venise la băi. De 3 zile e aici. El, biet, spune toate cu necrezută naivitate.

Bariț.

Te rog cu tot adinsul ca să mă informezi *bine* dacă *Educația femeilor* de Aime Martin⁸ este oprită sau nu în Austria. În cazul favoraver, să-mi și trimiți un ex[emplar] franț[uzesc]. Vreau să o retipăresc românește.

Mica partidă ep[isco]pească din Sibii îți zice ție „unitul cel mai infernal”. Avem scrisori cu terminul acesta.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.251).

1 *G.B.C.*, I, p. 368-369.

2 Ioan Jipa, vestit negustor din Brașov.

3 Ioan Iuga, negustor bogat, viitorul cuscru al lui Bariț, cu al cărui fiu, Constantin, se va căsători fiica mai mare, Victoria.

4 *Scris.* 16, n. 7.

5 Nu se cunoaște vreo tipăritură din 1852 a lui Iosif Hodoș. Probabil eă nici n-a existat.

6 Barbtî Știrbei.

7 Simion Marcovici va trăi, totuși, pînă în 1877! Despre el, *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 552—553.

8 Scrierea lui Louis Martin-Aim⁶ fusese tradusă în românește de I. D. Neguțlii: *Educația mamei de familie sau civilizația neamului omenesc prin femei*, București I—II, 1844, 1846. A fost recenzată de Nicolae Bălcescu în *Foaie pentru minte*. (1846 nr. 4, p. 30—32; nr. 5, p. 33—35) și aceeași revistă a reprodus (1851, nr. 51—52 p. 397—399) din traducerea amintită, în plin absolutism. De ce credea Bariț că ar fi interzisă? Cît despre „retipărire” după o nouă traducere, probabil cu scopuri comerciale ea nu s-a mai realizat.

vin

CĂTRE ATANASIE ȘANDOR¹

(1844-1848)

36

Brașov, 27 noemvr. 1848

Breg onorate domnule doctor !
Prea onorate domnule

Sîmbătă în 7 dec. n. trimisesem în primirea domniei tale exemplare tom. I din *Macrobioțică*², așezate într-o ladă semnată d. supra cu literele A. S., expeduită prin neguțetorul de aici Ioan Slavni într-aceea, d. dr. directorul Vasici³ îmi împărtăși scrisoarea d-ta din 20/9⁴. Noi prevedeam că din mulțimea subscriitorilor, de 2 unii, cu trecerea timpului se vor schimba și se vor retrage, înt

chip. sau altul. Deci, dacă totuși trimitem exemplare încă și peste numărul poftit de la început, aceasta o facem: 1. Că, ne aflînd-lădă mai potrivită, unde să nu se prea bată cărțile, am adaos, tot la unloc, 40 exemplare și pentru Timișoara, pe care le primește d. Petru Cermena⁴. Firește, primblarea acestora va fi cam șoadă, din Arad îndărăpt la Timișoara, noi însă luăm asupra-ne orice cheltuială a cărăușiei, învălîtului etc. s-ar face cu trimiterea. 2. Noi nici pretindem îndată plata pentru toate exemplarele trimise, ci am fi prea îndestuliți dacă deocamdată s-ar putea împărți pînă la 150 exemplare, ca prețul acelor să-l și primim, spre a ne ajuta la tipărirea tom II-lea, care va fi mai mare și pentru care ne este foarte cu greu a mai da, din pungile noastre sau/ a ne împrumuta. Iar de aci încolo, restul exemplarelor s-ar distrage mai pe rînd, pînă la ieșirea tom. II.

Ne rugăm ca bibliotecii institutului⁵ să binevoești a da un exemplar gratis, din partea traducătorului.

Domnul meu! Iri cît peiitru cărțile românești tipărite în Principatele române, de care doriți a vă cîștiga arii cinste a vă da următoarea deslușire: cărțile românești din T[ransilva]nia sînt oprite, însă nu absolute, ci ele trebuie să tteacă prin manipulația vămii tricesimale, prin care se trimit la Cluj, spre cenzură. Dar cenzorvxl din Cluj este un popă foarte leneș și, în parte, fricos și cam idiot. Așadar, oamenii pe aici le cîștigă, știți, cum zicem pe aici, „peste plai” (o mulțime): Numa istoria bisericească⁷ este în tomuri mari, încît este foarte cu anevoie a o cîștiga. Eu însumi nu o am, ci o citesc de la un neguțetoriu de aici. Atîta vă spui, că românește e tradusă din grecește și episcopul grecesc au scris cu mare patimă. *Veritas in medio*⁸.

Bine ar fi, dar, cînd v-ați învoi mai mulți a trage cărți *mai multe* din P[rin]cipate, pe care să le trimită drept la Buda, unde să le iacenzură d. Aron⁹ și să le sloboadă pe toate, că zău n-ar avea ce să cenzure pe ele, pentru că cenzura poruncită de muscali le foarfecă îndevoit.

Am cinste, domnul meu, a alătura aici și/ cîteva exemplare din nr. 95 a *Gazetei* etc. cu rugare ca să binevoești a le împărtăși la români, cari pînă acuma nu cunosc foile acestea.

Apăsât de grămada trebilor, am cinste a mă însemna, încheind, al domniei tale șerb cinstitoriu,

G. Bariț m.p.
profesor.

P.S. Nu cumva, domnul meu, ați aflat cum s-au pus la rînduială legatul răposatului Sim¹⁰ /

[Adreșa:] Prea onoratului domn Athanasie Șandor, doctor de medicină etc. Arad.

1 Despre Atanasie Șandor vezi capitol aparte în *G.B.C.*, II, p. 272—372. Alte referințe biografice: Teodor Botiș, *Istoria Școlii normale (Preparandiei) și Institutului teologic ortodox român din Arad, Arad*, 1922, p. 410 și urm.; Valeriu L. Bologa, *Contribuții la istoria medicinei din Ardeal*, Cluj, 1927, p. 39; Samuil Izsák, *Studii și cercetări de istoria medicinei și farmaciei din R.P.R.*, București, 1962, p. 170—171; V. Po-

peangă, E. Găvănescu, V. Țircovnicu, *Preparandia din Arad*, București, 1964, p. 52—61; Mircea Popa, *Un filolog uitat: Atanasie Șandor*, în „Cercetări de lingvistică”, XVIII, 1973, nr. 2, p. 331—342. Date extrem de interesante despre medicul și cărturarul arădean se află în fondul său de manuscrise, păstrat la B.A.R., ms. rom. 1015—1021 (vezi Ioan Bianu și G. Nicolaiasa, *Catalogul manuscrisurilor românești*, III, Craiova, 1931, p. 262—271). Scrisorile lui Bariț se află în ms. rom. 1015, f. 5r—42v. în fruntea corespondenței se află o foaie separată, care pare a fi anexa unei scrisori anterioare celei însemnată, aci infra cu nr. 1, și pe care se află următoarea însemnare a lui Bariț: „Forma inelului cu inscripția «Lui G. Baritz, frații moldoveni recunoscători», trimis redactorului împreună cu o adresă de recunoștință pentru ostenele sale naționale de 6 ani, subscrișă de 23 boieri mari, deputați ai Adunării Generale și profesori, medici și alți literați ai Moldovei, cu data 1 ctoamvrie 1843”. Pe aceeași foaie e imprimată în ceară roșie oglinda sigiliului-inel, de formă ovoidal-verticală.

2 Despre *Macrobiotica sau măiestria de a lungi viața, după Hufeland, tradusă și întocmită pentru orice român cultivat*, I—II, Brașov, 1844—1845, și care este o celebră versiune românească făcută de Pavel Vasici după cartea germanului Christoph Wilhelm Hufeland, vezi *G.B.C.*, II, pas; III, p. 48, n. 5 și celelalte volume, pass. sau incidental (consemnat în indicii de materii). Bariț s-a îngrijit de răspîndirea lucrării.

3 Consemnat ca intermediar între Bariț și Atanasie Șandor și în *B.G.C.*, II, p. 276—307, 311, 313—314.

4 Pavel Vasici era director-medic al Carantinei cezaro-crăiești de la Timișul de Jos, la granița cu Țara Românească.

5 Vezi *G.B.C.*, II, p. 52, n. 20.

6 *Preparandia din Arad*, unde Atanasie Șandor era medic și profesor. întemeiată în 1813.

7 O carte puțin solicitată în Transilvania: *Besericeasca istorie a lui Meletie*, apărută la Iași, I—IV, 1841—1843, în traducerea lui Veniamin Costache. Ardelenii au apreciat, în schimb, traducerea prescurtată a lucrării aceluiași Meletie al Atenelor de către Alexandru Geanoglu Lesviudax, tipărită la București în 1845.

8 „Adevărul se află la mijloc.”

9 Teodor Aron, cenzorul și revizorul cărților românești la Tipografia din Buda, la acea dată. Despre el: *Theodor Aaron de Bistra*, în *Gazeta de Transilvania*, XXII, 1856, p. 57—58; *Lugoș, 17J29 decembr. 1859*, în *Foaie pentru minte*. . ., 1860, nr. 20, p. 147—151; Corneliu Popeti, *110 ani de la moartea lui Theodor Aaron*, în *Orizont*, XX, 1966, nr. 3; *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 1—

10 Vezi date despre acest testament în favoarea națiunii, făcut de negustorul Nicolae Simu, la capitolul corespondenței lui Atanasie Șandor cu Bariț (*G.B.C.*, I, p. 272—372).

Domnul meu!

Mă aflu în tipografie, nu acasă, confuz ca anul nou.

Să ^nî. Î01 2r răspuns pe larg îți voi face îndată ce voi primi paralele (150 f.) ce scrii că i-ai trimis prin d. Iuga.

D[omnul] A? Oh, oh! Fă-l să-ți spuie materia de carea mi-ai scris Vrea anonim? Să nu grăbească! Tăcere!

Cîte scrisori primiși de la mine din dec. încoace?
Te sărut. Al d-tale, cunoscutul,

41

G.B.]

1 Datată în funcție de scrisoarea lui Atanasie Șandor către Bariț, din 21 ianuarie 1845, în care este vorba de cei 150 de florini trimiși (G.B.C., II, p. 292-294).

38

Brașov, 1 mart. v. 1845

Prea onorate domnule doctor!

Vin să-ți mai arăt că cei 150 f.w., prin d. Iuga, i-am primit, de care avizai și pe d. Vasici, și d-sa cred că-ți va fi scris, mulțămindu-ți.

D[omnul] Vasici îmi arată că d-ta, sau mai bine d-voastră doreați foarte ca să vedeți ieșit articolul d-lui Babeș, și mă muștra căci nu-l public. Eu însă nu puteam publica ceva ce nu aveam la mână, pentru că d. profesor Ghenadie Popescu mi l-au trimis numai cu data din 3 fevr. după care abia la săptămîna sosi aici.

Și acuma ce să facem cu acel articol? Să-l tipărim neapărat, căci altfeli — zice d. Popes^u — aș rămînea un despot și un monopolist etc, etc.

Domnule doctor! N-am norocirea de a te cunoaște în persoană, dar din scrisorile d-tale cutez a încheia că ești bărbatul acela pe care eu, în Arad, îl căutam de multă vreme. Deci, te rog să îmbraci, în minutele citirii acestor rînduri, un temperament curat englezesc, rece judecătoriu. Te rog ca tot ce-ți scriu să primești ca de la cel mai sincer prietin ce ai avut vreodată. Te rog, în sfîrșit, să mă crezi că eu sînt om care niciodată nu m-am putut supăra cînd mi-au zis cineva că nu știu cutare sau cutare lucru, ci numai cînd mi-au zis că sînt om rău m-au supărat și mă voi supăra în viața mea, pentru că nu sînt. Iar ne-nvățat — *quam multa non scio* — zisese chiar și Socrate, cu mare dreptate, și alții și alții./

Să vedeți, domnilor, eu articolul al doilea al d-lui Babeș nu-l pot tipări nicidecum: 1) pentru că, după ce d-lui — la *thesis* din nr. 26 — făcu o replică destul de lungă, iar Moroșan o duplică, eu acestui din urmă i-am declarat că nu voi mai primi nici de la dînsul, nici de la altul nici un feli de dispută mai mult, 2) pentru că foile mele nu trebuie să fie favoritoare de o polemie întinsă, care răpește vreme așa multă, acuma cînd noi avem trebuință atît de mare de a publica și a citi idei politice, iar nu certe.

Deci, să-mi dea sau Babeș, sau Moroșan, sau oricare altul regule lămurite, deduse în sistemă, asupra poeziei române, iar nu dispute, și le voi tipări îndată. Acestea-mi sînt argumentele denegării, ca redactor, mainainte de a citi răspunsul fratelui Babeș, făcut la duplica lui Moroșan.

D-v. l-ați citit, și noi aici încă, eu, d. Vasici și un alt român din vecinătate, care cunoaște limbile elina, latina, itala, franțeza, engleza, germana, ungureasca și materna, cele mai multe din acestea mai tot una ca alta.

D[omnul] Babeș, la început, făgăduie că nu se va iuți iar mai tîrziu, la f. 4 zice lui Moroșan *faradele ginic cutezătoriu*. Știe d. Babeș sau nu, că fărădeleginicia, românește, este tocma cît și *criminalii* lăt[ineste] și *verbrecherisch* nemțește? Spuneți-mi, care din d-v ați avea plăcere a lua asupra-vă asemenea epitet, care duce pe oameni la aresturi ș.a.? Și toate acestea, într-o dispută curat literară între doi inși cu totul necunoscuți!

7v în sfîrșit, la f. 20 îmbracă asupra și caracterul marelui Friderik și pe al său contrariu, pe/ Moroșan îl numește cîne zăvod. Și aceasta d-voastre vă place, d. Babeș vă ciștigă lauda și încurajarea și socotiți că, fiind d-lui fecior sărac, fără părinți, unele apucături ca acestea îl vor recomanda în viitor? ! D-lor, domnilor, vedeți să nu pățiți cu tinerimea d-v., astăzi-mine, cum o pățiră — ca să tac de toate altele așeză-minte publice — mai de curînd blăjenii! Vedeți ca tinerimea, căreia d-v. îi dați atîta friu, să nu vă dea ca mine, cu degetele în ochi! Și ce gîndești, ar mai suferi corul profesorilor în mijlocul său pe Moroșan, dacă el ar înghiți numirea de cîne? Vă întreb: ce ați face d-v.?

Eu aflu și lui Moroșan o vină grea, și aceea este că n-au dedus, îndată la început, toate regulele poeziei române, așa cum îl rugasem eu să facă, măcar că prințul Țarei Rom[ânești] (care au învățat sub Guizot, în Paris, și e dr. de drepturi și unul din cei mai buni stilști români și preaiubitoriu de lectură) lăudă pe Moroșan în față pentru art. din nr. 26, fiind la Comarnic, în vara tr[ecută], unde mă aflam și eu. (în *Duplica* sa sminti numele Virgilie, citîndu-l în loc de Calpurnius: „Frânge etc.” Atîta e tot.)

M[ureșan] nu însă credea, pînă la critica d-lui Babeș, că nici unul din tinerii noștri nu va cuteza a versifica pînă nu va ficitatît poeziile, toate, bune și rele, ieșite de vreo 16 ani în Moldova-Rom[ânia] și la noi, cît și toate regulele cîte s-au dezvoltat și criticele poetice care au ieșit în *Curierul de afmbej sfexe*, în *Curierul rom[ânesc]* și în *Albină*, mai vîrtos pe la aa. 1838—39.

8 El s-au înșelat! Pentru ce se supără d. Babeș, căci i se arată ne-știința, și încă numai anonime? Vanitate? Nu o nutriți, rogu-vă! Pentru ce redacția dădului M[ureșanu] versuri netipărite spre criti/zare? 1° Pentru că M[ureșan] încă este redacția. 2° Tocma din delicateță cătră aceia, a căror versuri, tipărite fiind, le sînt, parte cea mai mare, cunoscute și numele în public. Pentru ce redacția s-au plîns asupra întetirilor cu poeziile? Pentru că — iată, spunem fără nici o rezervație — o grămă-desc poeziile rele, însoțite de pretensii. Dar d. Babeș n-au pretins? Numai de patru ori, prin condeiul d-lui Gavra și al d-tale.

în sfîrșit, actima mă văd a vă declara eu însumi că, după ce am citit cu multă luare-aminte și versurile fratelui Babeș, le aflu mult gre-șite, căci nu păzește nici cantitatea nici numărul silabelor. Răspunsul

acest lung,¹⁰ care iarăși îmi poruncește unde să-l precurm, pe 5 dragi de săptămîni, ca și cum biata foiță n-ar avea o mulțime 4e măciniș ce așteaptă, în voie-i stă, tipărească-l într-o broșură la oricare tipografie și împartă-l. Dar vă spui, domnilor, că se vorscula alții, cari vor răspîndi tot nimbul aceluși tînăr, pe care i l-au făcut mai mult patronii lui.

Eu nu cunosc pe fr[atele] Babeș, îl iubesc însă ca pe oricare român și mă bucur foarte că înaintează. Dar îi sfătuiesc cu deadinsul să nu tragă degetul, în limba română, cu un bărbat deși abia de ani 30, care însă s-au stricat ochii citind toate produsele române și, de 7 ani, are ocazie a conversa, 3—4 luni, cu sîmburele româniei, aici, între teri. Tînărul aștepte vreme, nu se iuțească ! Preste puțin, vor ieși aici regulele poeziei române.

De aș răspunde d-lui G. Popescu sau fr[atelui] Babeș, mai mult n-aș putea decît acestea. Deci, în voie-ți este să le împărtășești. Dar iertați de graba mare cu carea scrisei, căci, vai, copleșit sînt de lucru ! Al d-tale prea plecat,

G. Bariț.

Beiușenii să nu vorbească că mi-au trimis vreodată ceva de doamne-ajută spre tipărit, că nu este adevărat ! Preste tot, din acele 8v părți nu vine mai nimic. Sînt oameni streini de cătră literatura română. /

Exempl[are] din *Curier* aștept mai multe, pe tot ceasul, căci pînă 7 acum numai 2 primii. /

1 Despre Ghenadie Popescu vezi *G.B.C.*, II, p. 302—303.

2 „Multe [încă] nu cunosc”.

3 „Criminal.”

4 „Criminal”, „culpabil penal”.

5 Aluzie la „procesul lemenian” de la Blaj, eveniment complex care a înregistrat și o vehementă revoltă a studenților de la Blaj împotriva autorității ecleziastice și școlare. Date ample în Coriolan Suciuc, *Preambulă la procesul lemenian*, în *Cultura creștină*, XVIII, 1938, nr. 10-11, p. 640-662; nr. 12, p. 730-745 și *G.B.C.*, III, pass.

6 Gheorghe Bibescu.

7 Articolul lui Andrei Mureșan, *Cîteva reflexii asupra poeziei noastre*, din *Foaie pentru minte...*, 1844, nr. 26, p. 201—205.

8 De data aceasta este vorba de articolul aceluiași *Duplică [asupra poeziei]*, în *Ibid.*, nr. 46, p. 364—366; nr. 47, p. 367—373. Este un răspuns la observațiile iritate pe care tînărul bănățean Vincentiu Babeș, pe cite putem înțelege din această scrisoare o mare — și nedezmîntită ! — speranță a partidei naționale din Banat, le face la reflecțiile lui Andrei Mureșanu (*Critică în reflexiile asupra poeziei noastre. Din „Foaia” nr. 26 a. c/p. 201-205J*, în *Ibid.*, nr. 44, p. 348-351; nr. 49, p. 356-359). La sfîrșitul *Duplicii*, Andrei Mureșanu citează patru versuri latinești din Calpurnius, pe care le atribuie greșit lui Virgiliu (vezi Andrei Mureșanu, *Reflexii*, Cluj-Napoca, 1977, p. 6 cu traducerea versurilor la p. 207).

9 Aparent, o mare greșeală redacțională a lui Bariț: i-a permis lui Andrei Mureșanu să facă uz, în criticile sale, de poeziile netipărite încă ale lui Vincentiu Babeș, aflate la redacție. Mureșanu excerptează, ca exemple proaste, fragmente din poeziile:

Laudă divului hronic roman Gheorghe Șincai de Sinea și tînguirea româniei după dînsul, Alegerea de rigă, și Călăritul românului (acestea două din urmă traduceri din germană. Firește, poeziile lui Babeș n-au mai văzut lumina tiparului, și se găsesc și azi în manuscris la B.A.R., în ms. rom. 987, f. 40r - 42v, 135r - 137v.

10 întreaga problematică a scrisorii, deosebit de importantă pentru arheologia literară, se axează pe faptul că Bariț refuză să-i publice iui Vincentiu Babeș un al doilea răspuns, la *Duplica* lui Andrei Mureșanu. Acest răspuns se numea *Triplă asupra versificației*, se pare că era deosebit de lung și de dur. Fragmentul de început se păstrează încă la B.A.R., ms. rom. 987, f. 210r-211v. Probabil că restul a fost distrus de Bariț. Vezi și *G.B.C.*, II, p. 297, n. 8.

39

Brașov, 8 mart. 1845

Domnule doctor !

Cu poșta de astăzi trimit numai 4 exempl[are], continuația din *Cfuriere* de a[mbe sexe]. A trimite toate 16, prea bate la ochi, deodată. Ci, pe rînd ...

Domnule, n-aveți să răspundeți la nici o întrebare ce vi s-ar tace despre chipul primirei.¹ 2 închid la d-ta, 1 la d. Serb,¹ 1 la d. Constantinii.²

Scrisoarea d-tale din 13 mart.³ am primit-o astăzi. Pentru D-zeu, rugați pe fratele Babeș să nu fie așa răzbunător, că, zău, îi va da de cap și mi-ar fi milă de acel tînăr bun !⁴ Mai umilit, mai răbdătoriu ! Să nu-i treacă prin minte că cunoaște literatura română ! E departe !

Banii ce zici că ai trimis vor sosi, n-avea grijă.

Ceasul bătut.

D-lui A.⁵ îi retrimite art[icolul] cu poșta viitoare. Ce-i pasă așa mult ? Ori nu se înferde în secretul meu ?

Iubește-mă ! Al d-tale prea plecat serb,

;

G. Bariț.

9 Celelalte *Cfuriere* tot d-tale le voi închide, pe rînd. /

1 Teodor Serb > fruntaș bănățean, cîspre care vezi *G.B.C.*, II, p. 71, n. 13.

2 *Dimitrie Constantini*, director al școlilor neunite din comitatul Bihor, fruntaș național și cultural al românilor din „părțile ungurene”.

3 Vezi *G.B.C.*, II, p. 294-296.

4 Vezi scris, anterioară, inel. notele.

5 Personaj neidentificat (vezi și aci supra, scris. 2).

40

Brașov, 29 martie c.v. 1845

Domnule doctor !

Dorinței d-voastră de a vă trimite *Curierul de ambe sexe* prin poștă, din pricini bine cunoscute, nu vă putem a face destul. într-aceea, nu vom lipsi a vi-l trimite prin ocazii sigure, cu graba cea mai mare.

Cu datul de mine îți trimitem câteva exemplare prin ocazie sigură, despre care sîntem siguri că le vei primi.

Pricina că nu ți le trimitem toate ¶6 este că prenumărănții ne veniră mai tîrziu, și pe rînd, încît am fost siliți și noi a prenumăra mai tîrziu.

Al domniavoastră cinstitori,

Redacția *Gazetei de
Transilvania*]}

[Adresa:] Prea onoratului domn Atanasie Șandor, dr. de medicină
etc, etc. Arad.

41

Brașov, 16 iulie v. 1845

Domnule doctor!

întorcîndu-mă dintr-o călătorie,¹ am cinste a răspunde numai pe scurt.

Cei 80 fl. argi, i-am primit, cu mulțămită.

Niplătitorii! Decît să nu plătească în veci, mai bine să dea *Macrobioțele* îndărăpt, dar nu fupte, nici maculate. Să iasă numai tom. II, că le vom face o lecție! Bine ar fi dacă în vreme de trei săptămîni s-ar alege scoteală curată cu tom. I, ca să știm cîte ex[emplare] să trimit din II-lea, căci apoi mă voi depărta în o călătorie, de carea te voi aviza după rezultat, căci va fi cam literară.

Ferească cucul! De la *Gramatica* lui E[liad] din 1828 au mai ieșit câteva în București, a prof. G. Pop,² a prof. franț[uz] Valliant, care cunoaște bine limba noastră, căci cu ea îmbătrîni. Făcu și un lexicon³. Apoi la Iași⁴ și două aici, la noi, [1]838 și [1]844⁵.

Să tăceți la alfe noastre? Oh, oh! Nu sînt tipografii? Iipsia, Viena, Praga, Buda, Sibiu, Blaj, Brașov, pretutindeni se poate tipări românește. Și, cum ați vrea și voi unul> aș ddri din suflet ca să ieșiți cu cîte o recenzie etc, etc.

Dar credeți, domnilor, că mai nainte trebuie să citiți tot, sau mai tot, bun-rău, cît au ieșit pînă acuma românește. Altfeli fii sigur că veți începe de unde au început alții, iar nu de unde au încetat ei.

Că nu puteți citi? Asta nu e treaba noastră.

Al d-tale, ca totdeauna,

G. Bariț.

Că d. Gavra citește, ori că nu citește foile noastre, că e mînios foc, zău\ prea puțin ne pasă! D-zeu e sus: noi de vină *nu sîntem.*/

1 Călătorie făcută împreună cu editorul său, Ioan G6tt, în Germania meridională. Vezi *Gazeta de Transilvania*, VIII, 1845, nr. 74, p. 294—295; nr. 76, p. 304; nr. 77, p. 308; nr. 78, p. 312; nr. 79, p. 316; nr. 80, p. 319-320; nr. 81, p. 323-324; nr. 82, p. 326—328; nr. 83, p. 330-332. Cf. și George Em. Marica, *Notele de călătorie ale lui George Bariț, în Anuarul Institutului de istorie din Cluj* p. 123-149.

2 Gramatist neidentificat.

3 J. A. Vaillant n-a scris, propriu-zis, o gramatică românească, ci a făcut largi și competente referiri la limba și ortografia românească, în cel de al III-lea volum al lucrării sale *La Roumanie au histoire, langue, litterature, ortographe, statistique des peuples de la langue a"or, ardialiens, vallaques et moldaves, resumes sous le nom de romans, Paris, 1844. „Lexiconul” său: Vocabular purtâret românesc-franțozesc și franțozesc-românesc, București, 1839.*

4 O vestită gramatică ieșeană a epocii: Gheorghe Săulescu, *Gramatică românească sau observații gramaticești asupra limbei românești...*, Iași, 1833.

5 La „noi”, adică în Brașov, s-a tipărit o gramatică a lui Dimitrie Iarcu: *Gramatică românească și nemțească pentru tinerimea națională. într-acest chip întocmită de un prieten al națiiei. Tipărită cu toată cheltuiala domniiei sale Rudolf Orghidan, cetățean și neguțătoriu de aici, I—II, Brașov, 1838, 1840. O gramatică brașoveană din 1844 nu cunoaștem.*

42

Brașov, 9 aug. v. 1845

Domnule doctor !

Alaltăieri trimisei, prin d. Slavnic, în primirea d-tale, 16 ex. *Curier* nr. 4—5 și 5 ex. nr. 1—3. Așadar, pînă acum 16 întregi, pînă unde ieșiră.

D-lui profesor A. Gavra nr. 4—5, două exempl.

Preste vreo 18 zile vei primi neapărat și *Maerob[iotica]* t. II, dar aș dori a ști cam cîte exempl. au rămas nevîndute.

Iartă de ne-ngrijita scriere.

Al d-tale șerb cinstitoriu,

G. Bariț.

13 Ai primit pachetul de la d. Vasici, sau încă nu?!

[Adresa:] Domniiei sale domnului Atanasie Șandor, dr. de medicină
etc Arad

Braşov, 12 noemvr. 1845

Domnule doctor !

Nu m-am putut întoarce pe la Arad, pentru că carul iute transilvan mă aduse pe la Oradiea¹. Dar poate fi lesne să mai trec o dată pe la dv., pentru că simţ trebuinţă mare.

De nu m-ar fi nenorocit librariul Dim. Nica din Moldavia, mîncîndu-mi 871 fior. arg. adunaţi de la prenumeraţi şi dîndu-se bancrot cu mai multe mii², poate că în anul viitoriu eram să fac alt drum. Dar așa, sînt secăt cu totul.

În 6/18 noemvr. Ț-am trimis prin d. Ioan Slavnic 29 ex. nr. 2 și 3 din *Magazin*, iar din *Curier* nimic, pentru că n-am mai primit. Redactorul Eliad, care făcuse un tour pe la Logoj, înainte cu 10 zile fu aci la noi și spuse de multe greutăți ce avu cu tipărirea *Curierului*, pentru că muscalii nu pot suferi tipărirea cu litere latine și îl gonesc urît.

¹⁴ Exempl. stricate din *Macrobiotică*, ară/tînd numărul lor, le vom împlini. Asemea și din *Curier*, numai binevoii a ne arăta, la cîte exempl. cît lipsește.

Cu grabă mare!
Al d-tale șerb cinstitoriu,

G. Bariț.

P.S. D[omnul] avocat C. Ioanovici³ nu cumva e absent din Arad? Căci mai sînt întreat pentru banii de la jidanul, din cari pe anul acesta n-am primit nimic, măcar că jidanul se primbla astă-vară pe aici, cumpără lînă de cîteva mii, aici, la nasul nostru. Ne-au păcălit pe toți.

14v

Idem.j

[Adresa:] Domnului doctor de medicină Athanasie Șandor etc,
etc *Arad*.

¹ La întoarcerea din călătoria în Germania (vezi supra, scris. 6, n. 1).

² O pagubă al cărei ecou se resimte în nenumărate acte și corespondențe ale lui Bariț. Dar abia din această scrisoare aflăm *exact* ce s-a întîmplat cu acest „Dimitrie Nica, omul de nimica”, așa cum îl „versifica” Bariț în furia sa. „Bancherotul” pare să fi avut loc în 1844.

³ Vezi despre el *G.B.C.*, II, p. 283, n. 5.

44

Braşov, 26 noemvr. 1845

Domnule doctor !

Îți arăt că astă-seară depui iarăși la d. Ioan Slavnic de aici 29 exempl. *Magazin*, nr. 4 și 5.

îmi pare foarte rău că pentru p[ărintele] Frișcan¹ încă tot nu poți trimite elxempl[arele] certtite, căci din nr. 1 încă tot nu mi-au mai sosit exempl. de ajuns.

îmi iau îndrăzneală a alătura cîteva exempl. crude din foile noastre pentru ca să binevoiești a le împărtași la de acei români carii poate că pînă acum n-au văzut foi românești.

La cîte exempl. vă lipsește 1/2 coală din *Curierul* de *afmbe, sexele*? Din același încă tot n-am ce vă trimite. Greu merge cu comunitatea noastră literară ! Nu e nimic, eu nu desper. *Omne initium durum*.

Uitam: recursul dv. nu s-au putut tipări în forma sa, ca recursul adresat Maiestăței. Și așa, scăpă ca printre pene . . .³

Pare-mi-se că mitropolitul⁴ iar va cere satisfacție asupra-mi.

Iubește pe al d-tale șerb cinstitoriu,

16

G. Bariț.

[Adresa:] Domniii sale domnului Atanasie Șandor, doctor de medicină etc. *Arad*.

¹ Protopopol Mihail Frișcan din Toracul Mare (vezi *G.B.C.*, II, 332, n. 1).

² „Orice început e greu.”

³ Vezi și *G.B.C.*, II, p. 312 și 313, n. 18. Este vorba de un recurs al românilor din dieceza Aradului, pentru schimbarea normelor de alegere a deputaților în congresul național bisericesc și pentru restabilirea unor drepturi încălcate de ierarhia sîrbească. Actul s-a publicat în *Gazeta de Transilvania* chiar la data scrisorii de față, 26 noiembrie, dar nu cu textul său de suplică, ci ca o simplă știre, *Arad*, 22 noembrie (VIII, 1844, nr. 95, p. 387), cu un incipit voit banal: „Recursul românilor gr.-neuniți din episcopia Aradului în privința congresului național este răzimat pe următoarele puncturi... ” Lăsfîrșit: „împărtașit de IP”

⁴ Iosif Raiacici, energicul mitropolit neunit de Carloviț (1785—1861), care în 1844 a roga și conducerea bisericii neunite românești din Transilvania.

45

Braşov, [1]846, ian. 10

Domnule doctor !

Am să-ți răspund la scrisorile din 7 și din 14 ian. n.¹ Cu ce să încep?

Banii de abonație să-i trimiți așa, ca să-ți scoți curat zeciuiala, că nu îndeșert ostenim, sau cel puțin n-ar trebui să ostenim în deșert.

Smințile la orișice cad asupra noastră, așa și cu *Macrobiotică* și *Curierul* îl voi întregi, cu un alt transport. *Gazetă* — iată-le !

D[omnul] Dragoș² ! Pricina e că încă tdt n-am nr. 1 din *Magazin* și nu îndrăznesc a-i trimite fără acela. Dar, de se învoiește, bucuros să-l întrebăm.

Neregularitatea novelelor, credeți, că în toate țările austriace e, plus minus, domnitoare. Pricina zace adînc. Eu m-am. plîns la *Postamt*, amar ...

întrebarea mea se născu după opiniile ce ferb chiar în capetele unor *români precopsiți*, carii nu pot crede în viitoriul nației noastre, ergo nu voiesc nici mijloace.

Acum îmi răspunzi?!

Al d-tale șerb cinstitoriu,

18

G. Bariț./

[Adresa:] Domnii sale domnului Athanasie Șandor, dr. de medicină. *Arad*.

1 Vezi *G.B.C.*, II, p. 317-319.

2 Ioan Dragoș, viitoarea victimă de la 10 mai 1849, din timpul tratativilor de împăcare între Avram Iancu și Kossuth (vezi *G.B.C.*, II, p. 318, n. 2).

3 „Oficiul poștal”.

46

Brașov, 31 ian. v. 1846

Domnule doctor !

Scrisoarea d-tale din 1 febr. ¹ n. o primii la vreme și mă bucur că-mi poci lua minute spre a-ți răspunde iară.

1 D[omnul] Dragoș: 10 exemplare nr. 2 — 6 i-am trimis, pe toată întîmplarea, a *Wârad*, ² căci mai multe nici că aveam, și le voi continua. Primind răspuns definitiv, mă voi ști întocmi.

2 Da, prețul *Magazinului*, t. II să-l ridicăm îndată la primirea nr. 1, care ți se va trimite peste vreo 10 zile. Iar pe tom. I socoteala e curată: 2 f. argi, de 6 broșuri.

3 Da, să-ți scoți zeciuiala, iar nu numai exemplarul *Gazetei*, adică să faci socoteala preste toate exemplare cîte ai prenumerat, și proțentul de 10 să-l oprești în bani, căci peste ce trece de 10 exempl. încă se cuvine proț[ent]. Lasă așa ! Eu știu cîtă învăluială e cu abonații. Dar ești generos: te cunosc demult, voim însă dreptul. Peste acel provizion avem destule ne-nțelegeri cu oamenii noștri. numai ca să străbatem a-i deștepta.

4 Lipsele, iată, se îndreaptă la toți (nr. 3). Tot cu acest prilej vă alătur și cîte un exemplar din gazetele moldavo-române, spre vedere, ca doar s-ar afla ceva abonați, măcar la unele, măcar în companie, mai mulți 20 la cîte una, și le-ați primi cu poșta, *Kreuzband*!./

5 Gazete nemțești: apucă pe una și dă în cealaltă. Tot un drac ! Dar totuși, cele de aici sînt *răuprezentantele* liberalismului, dar totdeodată și a terorismului în contra românilor, ergo pe aceștia.

6 Istoria pentru ștergerea catedrei mi-ar plăcea să o cunosc *ovo*. Știi că eu din asemenea cauze fac pururea cauze naționale, pentru aceea le și public bucuros. Apoi, n-ai crede de ce interes deșteaptă în cealaltă româtime asemenea publicații!

7 *Divatlap* etc. Iată răspuns la nr. 10 și vor mai căpăta pie (indirecte) în foaie³.

8 Punturile în privința viitoriului nostru: îmi plac de minune le cunosc toate de adevăruri. Cu toate acestea — credere-ai? — concluzia mea e mîngăioasă. Recunosc toate neajunsele românilor, din toate părțile, ba zic și eu că *stantibus his circumstantiis*⁴ nu etc, etc. dar depărtăm unul de altul în aceea că eu cred într-o mare schimbăciune a circumstărilor. Tot ce doresc este: a) o pace universală, și anume o pace la Dunăre, încă pe vreo 10—15 ani; b) ieșirea în capul trebilor a multor români cumpătați, politici pătrunzători și, cu acele condiții cred într-un viitoriu prea dorit.

Lăsați să scrie *Pești Hirlap*⁵. Nu neg, sînt adevăruri, dar năim cu 20 ani era la ei mult mai bine.

20v Scurt: observațiile d-tale sînt clasice, dar te rog să crezi și într-un proces, pîntre toate pede/cile. La Dunăre e rău, dar mîngăierea este oamenii simt răul și se nevoiesc a-l îndrepta din toate puterile. Protorii se împuțina iar de altă parte guvernele dau semn de naționalitate mai căldșoară.

Ceasul bātu.

Al d-tale șerb cinstitoriu,

21

G. Bariț./

21v N-ar fi bine a arăta gazetele româno-moldave și la Casino? Mă aici le și purtăm./

1 Necunoscută.

2 „La Oradea.”

3 „Bandă în formă de cruce”. Era o formă de expediție poștală.

4 „Din ou” = de la început. Athanasie Șandor era să-și piardă catedra de la parandia din Arad, dar lucrurile s-au remediat, în scurtă vreme (vezi *G.B.C.*, II, p.

5 în *Gazeta de Transilvania* (IX, 1846, nr. 10, p. 38) apăruse o ripostă revistei mondene *Divatlap* din Pesta (nr. 2 din 1846), care îi batjocorește pe cancele români de al Tabla Regală din Tîrgu-Mureș pentru că au cutezat să vorbească petrecere... în limba română. „Cui trebuie limba românească?”, se întrebă revistă ungurească, la care Bariț răspunde: „Cui au trebuit o mie șapte sute de ani tre trebuiește la vreo șase milioane de români”.

6 „Adastînd în aceste împrejurări.”

7 O știre de la Brașov, în rubrica *Erdelyi dolgok* din *Pești hirlap*, 1846, nr. p. 54-55.

Braşov, 1846, febr. 21

Domnul meu !

La scrisoarea d-tale din 26 febr. ¹ primită astăzi, nainte cu două ceasuri, am cinste a răspunde numai pe scurt:

1 Bani primiti, 88 fl. 2 cr. îi voi trece, fiecare, la partida lor.

2 Pentru novelele din Prinţipaturi am făcut înştiinţări în *Gazetă*:² mai tot în bani de ai noştri, sfanţi şi galbeni, afară de 12 lei la *Albină*, erga 32 lei = 14 sfanţi, 12 lei cam 6 sf[anţi].

Şincai — Klain vor ieşi mai târziu în *Magazin*³. Nu vor mai peri ...

Iată din *Curier*, cit s-au mai tipărit, 16 ex.

imi e ruşine a-ţi descoperi ceva: eu îţi păstrez mai toate scrisorile, pe care nu *te-ar vătăma* a le păstra. Ceea în care-mi arăţi lipsa din *Curier* am păstrat-o, am ascuns-o atât de bine încît nu ştiu cînd o voi afla, între grămezile altora. Deci, mă rog mai seamnă-mi o dată 1/2 coală lipsitoare.⁴

Macrobioică ! Eu tot nu desper mai mult, deşi popii noştri sînt mojici, în parte.

Al d-tale prea pl[ecat],

G. Bariţ./

1 Vezi *G.B.C.*, II, p. 319—321. Scrisoarea lui Şandor din 26 februarie, la care răspunde Bariţ în ... 21 februarie e datată după calendarul nou, corespunzînd cu 14 februarie după calendarul folosit de Bariţ.

2 O lucrare clasică pentru popularizarea şi răspîndirea publicaţiilor româneşti în epocă: George Em. Marica, *Contribuţii la problema abonaţilor periodicelor româneşti pînă la primul război mondial*, în voi. *Studii de istoria şi sociologia culturii române ardelene din secolul al XIX-lea*, I, Cluj-Napoca, 1977, p. 11—111.

3 *Magazin istoric pentru Dacia* nu va publica vreo operă de a lui Samuil Micu sau Gheorghe Şincai. Zvonul face parte dintr-o curioasă concurenţă ivită după 1840 între Alexandru Gavra de la Arad, Gherman Vida de la Iaşi şi August Treboniu Laurian de la Bucureşti, legată de editarea manuscriselor corifeilor Şcolii Ardelene. Date interesante la Iosif Pervain, *Odiseea ediţiei profesorului Alexandru Gavra din Hronică*, în *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 86—112.

4 Probabil scrisoarea lui Atanasie Şandor din 1 februarie 1846, pomenită supra, în scris. 11.

Braşov, 14 mart. v. 1846

Domnule doctor !

Cum am uitat! Sînt trei săptămîni de cînd, avînd ocazie de la Cluj, Ț-am trimis 29 exempl. nr. 6 din tom. I al *Magazinului*, adresat domnu-

lui Ioan Dragoş, *p[er] GrofssJWardein.* ¹, cu carul iute din Cluj încolo. Nu ştiu dacă Ți le-au trimis şi dacă le-ai primit, pentru care sînt neodihnit.

Iată cum au ieşit corespondinţa². Socotesc că nu poate fi mai coperită. Dar nu se putea ca să nu tăiem „să simtă carii au a simţi!“... .

Ascultaţi! Faceţi paradă mare la ziua ce veţi hotărî, de mulţămîtă pentru rezoluţie³. Aşa şi la ziua împăratului.

Al d-tale şerb plecat,

G. Bariţ.

23

Gazete vă trimit cîte am. Mai târziu, altele./

[Adresa:] Domnului doctor de medicină Athanasie Şandor etc, etc. *Arad*

1 „Prin Oradea Mare.“

2 însemnarea laudativă la adresa lui Atanasie Şandor, pe care Bariţ o inserează chiar la cererea acestuia (vezi *G.B.C.*, II, p. 323—324) în *Gazeta de Transilvania* (IX) 1846, nr. 22, p. 86; reproduşă integral în *G.B.C.*, II, p. 325, n. 18).

3 Atanasie Şandor îi comunicase (*G.B.C.*, II, p. 323) că împăratul a emis o rezoluţie după care se concede libera trecere de la religiile catolică şi greco-catolică, la cea neunită. într-adevăr, neuniţii din Arad vor serba cu mare pompă acest eveniment, iar Şandor îi va relata pe larg lui Bariţ, într-o scrisoare din 9 aprilie, despre festivitatea de la Arad (*Ibid.*, p. 325—326). La rîndul său, Bariţ a consemnat entuziastul praznic al neuniţilor în *Gazeta de Transilvania*, IX, 1846, nr. 29, p. 113—114.

49

[Sfîrşitul lunii martie 1846]

Domnule doctor !

La scrisoarea din 16 mart. ^{*}:

1 Să fii prea sigur de articol şi de anonimitate *strînsă*, numai împărtăşiţi şi altele².

2 Popaso³ e român ploat. La noi nu e *nici un sîrb*. Cearta e marc

3 *Iorgu* mi s-au vîndut⁴. *Gazete* veţi primi.

4 Foarte bine că ai dat *Macrobioica* !

5 *Eletkepek* ⁵ Nu le am. Vă rog de 100 bri: traduceţi art[icolul] dv.⁶

6 Faceţi, pentru regresul⁷ liber, paradă cum veţi şti mai mare, deşteptaţi-i şi pe ai noştri să *simtă ce* este drept.

7 De Şincai-Klain, alteori.

Al d-tale şerb cinstitoriu

G. Bariţ./

1 Vezi *G.B.C.*, II, p. 322-324.

2 Scris, anterioară, n. 2.

3 Ioan Popasu, protopop neunit al Braşovului.

4 După un anunţ din *Gazeta de Transilvania*, Atanasie Şandor îi ceruse lui Bariţ în 16 martie „un exemplar din *Conul Iorgu de la Sadagura*” a lui Vasile Alecsandri (*G.B.C.*, II, p. 322;).

5 *Ibid.*, p. 323—325, inel. n. 15. Tinărul, pe atunci, istoric maghiar Horváth Mihály publicase în revista maghiară *Elet kepek* 1845, nr. 22, articolul *Egy jelenet II Jozsef kormány tortenetel*, în care vorbeşte şi de răscoala lui Horea.

6 Şandor nu va traduce articolul. Bariţ, însă, n-a renunţat la el şi, târziu, în 1863 (*Foaie pentru minte...*, nr. 1, p. 2—6; nr. 2, p. 12—14) apare traducerea românească a părţii ce interesa, sub titlul: *Răscoala românilor din Transilvania*.

7 „Regres” = posibilitatea românilor de a regresa la neunire, după ce odată trecuseră la greco-catolicism, sau în cazuri rare, la catolicism. Vezi scris, anterioară, n. 3

50

Braşov, 1846, apr. 6 n.

Domnul meu!

Din *Icoană*¹ nr. 11—14, mai târziu.

Primit-ai de la d. Dragoş cele 29 ex. *Magazin* t. II, nr. 1? Nr. 2 încă mi-au sdsit. Aflînd că ai primit nr. 1, voi trimite şi pe acesta, *p[e]r Temesvdr, au Herrn Peter Csermena*² sau G. Iuga.

Albina, încă ceva aşteptare!

Al d-tale şerb cinstitoriu,

G. Bariţ/.

1 *Icoana lumii, foae pentru îndeletnicirea moldo-românilor*, revistă ieşeană (1840—1846) pe care Atanasie Şandor o cerea pentru românii din Ardeal.

2 „Prin Timișoara, domnului Petru Cermena”.

51

Braşov, 1846, iunie 20 v.

Domnule doctor !

Cu poșta tr[ecută] v-am trimis un plic. Acum, iată și altul, de gazete din București. Iată și împlinirea lipselor din *C[urier]* și *Buletin*.

Așa, pe rînd, vă vor veni toate cîte s-au pornit, iar altele deocamdată nu. Dar nici dv. nu veți plăti decît numai pentru cîte ați primit, adică *Curier* cu *Buletin* (2#), *Univers* (1#), *învățătoriu* (1 f. 20) apoi *Albina* cu *Buletin* și *Icoana* (4# 12 lei), prenumerațiile socotite pe anul întreg¹.

Din *Albină* încă mă voi sili a împlini, ca să aveți exempl. cor.
Prețurile, cum am atins și alte ori, nu vor sosi târziu și cu gazetelor, dacă vom mai avea abonați în acele părți.

Din *Magazin* mai am trei broșure, dar stau la cenzură încă săptămîină de zile.

Al d-tale şerb plecat,

25

G. A.

1 Un repertoriu de publicații din Principate, cerute la Arad: *Curierul* (sexu, *Buletin, foaie ofițială a Prințatului Moldaviei* (Iași, 1833—1859), *Buletin, ofițială* (București, apărută pînă în 1847), *Universul* (București, scos de Iosif între 1845—1848), *învățătoriu satului* (București, 1843—1852), *Albina rom Icoana lumii* (vezi scris, anterioară, n. 1) ș.a.

52

Braşov, 29 iunie

Domnule doctor !

Îți eram dătoriu un răspuns și la scrisoarea domniei tale din 11 dar știe-mă D-zeu, de 9 săptămîni am bolnavi în casă, nevasta cu știțelor (cunoști durerea!), două băiețele cu vărsat, apoi ocurente. Iar astăzi îngropăm pe o băiețică de 3 ani a fratelui A. Mur Și a mea, în recidivă de vărsat a *treia oară* (întîmplare rară, așa nu mai lasă nădejde pentru viață². Deci:

La articolul d-lui abonat nu poci zice nimic pînă nu-l voi lua-re-aminte. Pe toată întîmplarea, te rog să fii luat îputernicită mală de la d. abonat, ca nu mai pe urmă să ignoare trimiterea lui.

Banii moldo-români! Ce grăbești așa? Dacă eram eu de să apă, neapărat ți-i ceream, pentru că așa cred că între noi amîndoi nîncap complimente. Eu, din parte-mi, aș fi gata a-ți spune și cîm mai avea pîne uscată pe masă.

Unii din prietînii literați se scoală asupra d-tale, din pricină gulatei veniri a gazetelor, moldavo-române? Te rog, domnule d primiți de la mine / următoarele cuvinte de dezvinovățire:

1 *Omne initium durum*¹. Noi, ce e drept, căștigărăm dreptul trage gazetele moldavo-române. Două decreturi veniră în cauza ac Dar dv. știți foarte bine cîte formalități mai au a se împlini în noastre, pînă să se puie mașina în lucrare nestingherită. Locul ma slobozi decreturile cătră vămi și cătră carantine, ca să nti mai op numitele gazete, dar *uită* a îputernici și pe poște ca [să] ia prenum pentru ele și ca să le nainteze *ab offo*². Așa, eu ce să fac? De opt an foile *moldavo-române* tot prin ocazii private și D-zeu mai știe cum, la 3—4—6 săptămîni. Cu toate acestea, n-am tinjit și m-am bu că totuși e mai bine a le primi oarecînd, *decît niciodată*, căci altf puteam ține comunicația literară cu frații.

26

într-aceea, eu în aprilie mai dedei o rugămintă la stăpînire, nu numai ca să împrumutăm pe poște, ci și ca să oprească pe tricesimătorii sași a mai lua malițioase vame de la gazetele rom[ânești], cum o fac pînă acum, de minie numai că le văd că există.

2 N-ați primit toate gazetele la cîte ați scris? Nici că le veți primi iestimp: a) pentru că cam întîrziaserăți; b) pentru că am socotit să nu vă prea încarc, să le puteți judeca deodată numai pe acestea, și să vedeți care din ele merită viață și pe / viitoriu.

3 *Curierul de afmbej sfexej?* N-ar fi nici o greutate alta decît: redactorului Eliad i s-au amerințat formal că, de va mai cuteza a continua acel curier cu litere latine, numai cu scop de a trage părete între romănime și ruso-slavonime, îl vor închide ca pe un nebun(!) într-o mănăstire de nebuni. Credere-ați aceasta? Este adevărat, domnii mei! Dar veți zice: „Nouă ce ne pasă, el să îplinească n[ume]rii!” Prea bine! El se și silește și cred că peste puțin vom mai primi 3 n-ri. într-aceea, să-i compătîmim și noi, ca și toți ceilalți români, la cari acția și pînă acum produce reacție resignată. Noi tot nu vom spune! Așa e scris în cartea vieții.

N-rii carii nu v-au venit din *Curierul romfânesj* se vede că au perit. Dar mă voi sili a vi-i împlini pe toți, de la toate.

Eu cred că dv., ca și noi pe aici, în gazetele moldăvo-române nu căutați lectură proaspătă politică, carea să vă vie prea tîrziu, ci cu totul altceva.

Magazinul istoric. Urită bajocură de la d-nii beiușani! Acei bărbați carii pînă acum făcea atîta gură pentru naționalitate!

Domnule doctor! Eu mă rog, fă bunătate cere-le t. I întreg, neclătit, îndărăpt, deține-1 la d-ta și eu voi continua cele 29 exempl., deși nu voi avea abonați la toate, pentru că mă / rămăsese cum că mai tîrziu vor avea căutare, iar păr[intele] Frișcan așteaptă de atîta timp pentru mai multe exempl[are], cum îți spusese la întîlnirea noastră, fără ca să fie primit măcar unul.

Asemenea și cti *Macrobioaică*, să nu stricăm exempl[arele], ci oame-nii minciñoși, zgirciți sau sărăntoci să dea t. I îndărăpt, banii să-i înturnăm și să-i lăsăm în păcate. Eu voi face în acest sens o publicație.

M-ai îndatorat cu știrea relegionară. Vezi ce făcui în nr. de astăzi*. Îmi cunoști maxima: *indiferentismul* confesionariu, restrîns numai la aceste două: *unire și neunire*. Domnilor, datorința noastră e a devalva, cu o lovitură, și fanaticismul și interesele poești, însă fără să prindă de veste nici unii nici alții. Noi unismul încă trebuie să-l cruțăm, pentru epoha trecută, pentru că naționalitatea are să mulțamească tot, său mai tot, sau călugărilor blăjeni, cari au adus filologia și istoria din Vatican, apoi lui Vulcan. Uniții bătrîni au fost tocma pe atît de mari români, pe cît sînt *neromâni* orăzenii de astăzi.

Al d-tale șerb cinstitoriu,

G. Barit.

Oare pe sem. II vom primi vreun abonat la foile noastre?!

1 G.B.C., II, p. 327-330.

2 Unica informație cunoscută despre această dramă din familia lui Andrei reșanu!

3 Fiica se numea Măria, s-a născut prin 1845 și a murit la 5 iulie 1846. în a tirea ei, Bariț își va boteza cu același nume o altă fiică, născută în 1855. Mai avea fiice: Victoria și Aurelia.

4 „Orice început e greu.”

5 *Ab officio* — „Din oficiu”.

6 în 11 mai 1846 Atanasie Șandor îi scrisese (vezi G.B.C., II, p. 327—330) tre altele despre un scandal popesc petrecut la Nădlac, lingă Arad. Bariț a f știrea în *Gazeta de Transilvania*, IX, 1846, nr. 45, p. 178—179.

7 Samuil Vulcan, episcop greco-catolic de Oradea.

53

Brașov, 12 iulie

Domnule doctor!

De unde să încep, de cînd nu ne văzurăm? Am trebuit să n toarcem *ex offo* pe la Cluj, deși cu pericolul vieții pe pusta Hart tiului.

Ce naiba ați făcut? ? îmi scriu de la Verset că la dv. vreo 400 fa s-ar fi dat unite. De ura sîrbilor? E bine, din vadră în ciubăr! Ați sc bat o serbitate cu alta? Oare pentru ce românii noștri încă tot nu viață, pînă nu se vor răsima de alții? Cînd vom ajunge ca să stă sine-ne? Cine vă silește a vă șanjirui besericele a la Bosco? Legea ț în Ungaria nicidecum, ci numai aici, în Tr[ansilv]ania, pînă acum, legea zice: „Românul tr[ansilvăn]ean nu poate îmbrăcă posturi, nu se va alătura la una din cele 4 confesii”. De nu m-ar ținea catolicii ca pe urs de nas, v-aș sudui urît, publice. Sau nu vă uniți unul sau, dară, uniți-vă tot Bănatul românesc, faceți *un trup, o polie*, dar nu sfîșiați poporul, nu dați prilej de a rîde, în urmă, alții

Iartă de această espectoratie prietenească!

Noi iarăși fuserăm poftiți a *tărsulat elnolketbl** ca pe 10"lu trimitem deputați la Arad. Pe 10! Iar scrisoarea ne sosi în H Ca și astă-primăvară! Ce tîrziu se / deșteaptă oamenii pe la dv!

Dar mă rog, domnule doctor ca, la vreme, să binevoiți a-mi de rezultatul venirii lui gr[of] Zichy la dv. Ori că veți publica și alte gazete?

D-n. profesor Gavra are aici, depuși, 17 f. și cîțiva cr. arg. Iași. Dacă cumva se vor mai afla abonați la *Gazetă*, apoi mă rog a p din sumă, ca să răspundem cea de mai sus la d-sa. însă mai întii încheiem socoteala cu exempl. *Magazinului*^ cîte sînt la d-lui, c Laurian îmi scrie *repetito* că, fiind eu comisionariul d-lui' gener Tr[ansilv]ania și Bănat, toate sumușoarle au a se aduna tot la într-aceea am kă număr și eu d-lui Gavra prețul sarc[inii] IV, p

cîte exempl. mi s-au trimis, cum va arata și d-sa, cum și de la a V, de ne va veni odată, pînă nu vor *muri* și nu vor *sărăci* și nu se *strămuta* toți abonații, ca să nu le mai ia nimeni (4 îmi zac și pînă astăzi, neștiind unde să le trimit respectivilor abonați).

Dar cu biata *Macrobioaică* ce mai facem? Năcaz pe toți! D-zeu să ierte toate păcatele preasfințitului din Arad!

Mă rog a spune complimente la toți d-nii români cu carii avui norocirea de a face cunoștință.

Al domniei tale șerb plecat,

G. Bariț. j

P.S. Suma ce ați fost depus la Timișoara sosi în absența mea, dar scrisoarea se pierdu în mîna lui Gott și acum riu știu spețifica sumele, afară de cea de la d. Ioanovici*. Ai fost trimis numai pentru *Gazete*, sau și pentru altele?*/

[Adresa:] Domniei sale domnului Athanasie Șandor, dr. de medicină etc., etc. *Arad*.

1 „Din oficiu”.

2 Bariț călătorise în lunile precedente la Arad, Budapesta, Bratislava și Viena ca delegat oficial, într-o comisie însărcinată să studieze posibilitatea introducerii căii ferate în Transilvania. Vezi George Em. Marica, *Notele de călătorie ale lui George Bariț*, în *Anuarul Institutului de istorie din Cluj*, VI, 1863, p. 123—149.

3 Interpretare modernă a prevederilor din constituțiile *Approbatæ et Compilatae*, redactate în secolul al XVII-lea, ca emanația juridică a lui Unio Trium Nationum

4 „De către președintele societății”, în cazul de față, de căi ferate din Ungaria.

5 Zichy Ferenc, referent la Cancelaria aulică a Ungariei din Viena, Era președintele Societății de căi ferate (vezi *G.B.C.*, II, p. 343).

6 „în mod repetat”.

7 Gherasim Raț, episcopul neunit de la Arad.

8 Constantin Ioanovici era directorul Preparandiei din Arad (vezi *G.B.C.*, II, p. 283, n. 5).

9 Atanasie Șandor a răspuns la această scrisoare în 22 iulie 1847. Dintr-un accident de documentare de care ne facem în parte vinovați, această scrisoare n-a fost publicată la capitolul corespondenței lui Atanasie Șandor cu Bariț (*G.B.C.*, II, p. 272—372). Fie-ne permis să o publicăm în această notă, atât pentru întregirea corespondenței merituosului cărturar arădean, cât și pentru valoarea în sine a epistolei. Ea se află la B.A.R., în ms. rom. 1015, f. 30r—31r:

54

„Arad, 22a iulie [1]847 n.

Domnule redactor !

Din scrisoarea dd. 12 iulie a.c. văd că banii peste Timișoara trimiși dd. 1/2 a.s.c. în sumă de 83 fl. argi. i-ai primit, despre a căror pînă acum rătăcire, singur eu în mare neodihnă eram.

Fiindcă scrisoarea mea, în care mai multe felii de bani am spețificat, s-au pierdut, îi mai spețifichez o dată, după cum atunci i-am spețificat, precum urmează:

De la 9 prenumerați la *Gazet[a]* et *Foaie*, semestr. 1 a.c. . . . . 36 f. a.

Pentru *Siebfenburger* *Wo[chen]blatt* de la Raț Terentie, semestr. I. . . 3 f. 30

Pe *Curierul de ambe sexe* pe an [1]847, perio. VI, pe sama d-lui

Serb . . . . . 3 f. 30

Pentru *invățătorul satului* pe sama unui preparând, trimițindu-mi-se mie . . . . . 1 f. 20

2 exemplare din *Kurzer Ueberblick etc* . . . . . 1 f. 20

De la 20 prenumerați la *Magaz. istor.* pe tom. II, plătind numai la primirea tuturor numerilor . . . . . 12 f.

(trimițind mai înainte, dd. 6/8 [1]846, de la 7 prenumerați, carii au plătit înainte, cu primirea n-rului 1 din tom. II)

Restul de la parohul Petru Varga, pe *Gazeta et Foaie*, semestr. II, [1]846 . . . . . 2 f. 40

De la d. Antonovici, pe nr. 1 tom. I *Mag. istoric* 40

Pentru 8 exempl. din *Manual de philosophie* . . . . . 8 f.

Pentru *Universul* pe an. curg., eu și d. Serb . . . . . 4 f. 40

Pe *Curierul romfănesc* au rămas datoriu 6/8 [1846] . . . . . 18 sf.

i . . . . . 10 f. 4

Icoana lumii așisderea . . . . . 14 sf.

84 f. 20

Din care s-au cheltuit:

Pentru cîștigarea poliței prin care ți-am asigurat bani 8/8

[recte: 6/8] [1]846, la Brașov . . . . . 30 cr.

Pentru aducerea tom. II din *Mag. istor.*, *Manual de philosophie*

et *Kruzer Ueberblick* . . . . . 40 cr.

Pentru aducerea *Curier, de ambe sexe* . . . . . 10 cr.

1 f. 20 cr.

Cari trăgîndu-se din 84 fl. 20 cr. — 1 f. 20 cr. rămîn 83 fl. argi. Aceștia, de după spețificația arătată îi împarte d-ta la locurile sale, după cum vei ști.

Primit-ai ale mele două rînduri de scrisori, dd. 8- et 15- iulii? în ce ția ți-am trimis prenumerați la *Gazetă et F[oaie]*, semestr. 2 a.c. în a 2- ți-am țificat banii = 145 fl. 50 cr. argi. cari i-am depus la d. Georg Iuga et Sohn, c ți-i trimită cît mai curînd, trimițindu-i în restanția de prenumerație de la *Gazeta et F[oaie]*. Semestr. I ai alte restanții, precum de la *Mag., istor.*, tom. II, *Manual de philosophie*.

Ți-am scris și despre ținerea ședinței a d. gr[of] Zichy în 1 12- l.c. aici la A în treaba drumului de fer, sosind domnia sa în Arad în 11- l.c. Aceste toate l i-i primit, cred.

Cu ajutorul lui D-zeu îmi putui face socoata și cu d. Gavra, după cum urm

Am avut la domnia sa, parte în *Macrobioici*, parte în prețul nr. 2—3,

tom. I din *Magaz. istor.*, depuși la el prin d. Nistor de la

Beiuș, cu totul . . . . . 41 f.

Dintră aceștia mi-au plătit, parte, înainte cu un an-doi (cu țărăita),

parte în anul acesta . . . . . 25 f.

îmi e încă datoriu . . . . . 16 f. a.

însă fiindcă d. Gavra zice că are la d-ta, pentru sarcina IV șincană 11 f. 49 cr. argi., ce se socotesc anticipație pe sarcina a V-a, și iară, din Iași trimiși 17 fl. 16 cr. argi., în sumă . . . 29 f. 5 cr»
Așadar scoțind din aceștia acei . . . . . 16 f.

13 f. 5 cr.

Ar rămânea din banii d-lui Gavra . . . . . argi. carii îi poștește domnia sa ca, în socola domniei tale, eu să îi desplătesc aici. Stă, dară, socola despre bani ce zice că îi are la domnia ta, sau ba? Și ce am de a face?

N.B. în prețul N° 2—3, tom. I din *Mag. istor.* de la Beiuș, cite pe 10 exempl vin 20 sfanți sau 6 f. 40 cr. argi. de a se socoti, iară ceilalți din acei 41 f. 30 cr. sînt în prețul *Macrobioțelor*, tom. I et. II, parte trimiși an-anțărț, parte acum de-ai scoate din banii d-lui Gavra, ce se află la domnia ta.

Numai trebuie să-ți spui și aceea că, pe lingă aceea că d. Gavra așa tirziu mă desplătește, nu știu de aceia căroră el au împărțit *Macrobioțele* sau . . . Nu acurate, ci acuratissime și-au tras zeciuiala din *ele*, iară prin aceasta mie nu o mică confuzie mi-au pricinuit. însă bine că văzui banii. Așa!

Ieri se suspenză la Magistr[atura] Aradului un senator cu numele Mărkovics. Josef, capul de la oficiu și salariu, pentru multe relații massuale cu care au rămas datoriu, et quidem în urmarea poruncilor mai înalte.

Altmintrelea, prieteniei recomandîndu-mă, sînt al d-tale șerb plecat,

Atan. Șandor.^{mk}

55

Brașov, 1847, sept. 2 n.

Domnule doctor !

în cît pentru socola ce aș avea eu cu d-n. profesor Gavra, mă rog ca cei 16 f. argi. ce ar avea d-sa a-i plăti mie, să binevoiești a-i trece ca plățiți, în socola d-tale cu mine. De aici încolo, cei 13 în argi. d-ta n-ai să-i numeri d-sale, din pricină că 17 f. 16 cr. argi. de la Iași n-au picat în mîna mea, ci d-sa i-au *primit*, numărați, prin altul.

Eu, iarăși, de 16 f. mă asigur eu numai din sarc[ina] IV și V, iar prisosul ce-i voi fi **datoriu** îl voi depune la comisionariul d-sale, aici. însă: 4 exempl. Șincai \ din cîte era prenumerate la mine nu mi le mai ia nimeni, căci respectivii abonați, în decurs de 5 ani, marele D-zeu știe ce s-au făcut: unul bancherot, altul, student, ajuns acuma la oi în Țara Rom[ânească] etc.

Așadar, le voi mai păstra vreo lună-două, apoi le voi re-ntoarce în natură.

Pentru colecta dv. încă tot nu vă poci trimite cvietanția, pentru că concernentul comisariu fusese la Balta Albă spre a-și spăla caracterul alb.

Vezi în *Gazfeta* de astăzi, că frații u[niți] simțiră pișcătura, încît nu putură tăcea². Bine că simt! Scopul meu este a demasca, a stîm-păra fanatismul de orice fire/a scoate pe români din ceartele celor carii îi voiesc de unelte. Vezi că scriitorul scapă unele aieptături / umile.

Ce aud? Că scrisorile dv., ale arăzanilor s-ar deschide la poartă (cum se deschidea ale ardelenilor la, f845)! Și aceasta la impulsul mare Mufti³. Să fie mirosit că românii ar cugeta a se uni toți supt mitropolit român? Lușoșenii dederă instanție pentru episcop român. Știți ce? Să corăspundem prin carul iute.

De o săptămînă tot zăcăresc și iar mă scol: friguri, răceală, cazuri grele.

Al d-tale șerb onoratoriu,

•32v

G. Ba

[Adresa:] Tekintekes es tudos Sándor Athanász orvos tanár urr
Aradon ⁴.

1 *Hronica românilor* a lui Gheorghe Șincai, pe care o editase profesorul xandru Gavra în 1844, la Buda, într-un volum ce cuprindea acțiunea mării scrier caiene pînă la 1439. Vezi Iosif Pervain, *Odiseea ediției profesorului Alexandru din Hronica*, în *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 86—112; *G.B.C.*, III, p. n. 13; VI, p. 120, n. 16.

2 Articolul intitulat: *Răsunetul proselitismului. De la Criș 10 aug., in Gaz Transilvania*, X, 1847, nr. 67, p. 1—2, care este un răspuns la un articol anterior (22 iulie) din *Ibid.*, nr. 57, p. 1—2. Aici neuniții din Banat se plîng de lățimea u cu Roma în părțile lor.

3 Acest „Mare Mufti” este patriarhul sîrb Iosif Raiacici de la Carloviț, du infocat al independenței confesionale a neuniților români din părțile bănățene ș .gurene”.

4 „Onorabilul și eruditul domn, profesorul-medic Atanasie Șandor, în A

56

[Brașov], 20 dec.

Domnule doctor!

Scrisoarea d-tale din 9 dec. ¹ o primii mai alaltăieri.

Cu cei 16 f. ai d-lui prof. Gavra este treaba așa^ ca eu, în scrisorii d-tale, ce-ți alătur aci, îi subtrăsei. Deci, dacă cumva luat, îi poți iarăși rentoarce. Apoi 17 f. 16 cr. argi. din Iași eu *primit*, de aceea oprii 16 f. din cei ce avea a primi d-sa de la pe cari aveam a-i trece ca plățiți prin d-ta. Numai să știu su titule se plătiră acei bani: *Macrob[ioțica]*, *Magazin*, *Beiuș* etc.

Mă alunga poșta.

Al domniei tale șerb pl[ecat],

G.

34

D-n. director Ioanovici va fi scos tot de la evreu./

1 Necunoscută...

Domnule doctor!

Este ziua de Anul Nou. Vizitele străvechi, pe aici, încă tot nu sînt stîrpite cu totul de modă nouă. Îţi scriu pe scurt, şi acum ca mai de multe ori.

Cu d-n. Gavra? ! Oh, bine că scăparăm banii *Macrobotice* ! Peste puţin mă voi întîlni cu d. dr. Vasici, vom consulta, însă ştiu prea bine că rezultatul va fi o adresă de mulţămîntă către d-ta, pentru atîta osteneală ce fuşi silit a pune, hătîndu-te cu oameni nesimţitori. Apoi, o rugare ca *Macrobotice*, cîte sînt exempl[are] I et II să le mai păstrezi pe loc, sau să le dăm la o librărie, iar stingherele, după ce nu se mai pot scoate banii pe ele, să se remită *{Magazinele m-aş ruga să stea de rezervă}*.

Banii. Să încheiem o socoteală, pînă unde s-ar putea, completă, cu scăderea tuturor spezelor ce vei fi făcut şi 10% (asemenea şi la *Gazete*), apoi vă voi ruga ca, deodată cu ai jidanului să binevoiţi a-i face o sumă pe carea — specificată ca şi alteori — va fi mai bine a o pune la carul iute Arad-Braşov, pe lîngă recepise.

Articulul de la Oradia! Ho, ho! Nu li-o mîncă lupul. Numai, eu tac şi fac. Într-aceea, mă rog pentru daturi bune, sănătoase, apoi lasă *pe mine!*

însă eu cam am datina a aştepta ocazii binevenite (cîteodată apuc pe mîna /cenzorului catolic...) Orăzanh, în o scrisoare, mă înfruntă urît, căci îmi fac foile şi relegioase.. Vom mai vedea!

învăţător. Iată-1! însă 1—6 încă tot nu-mi veniră nici mie. Le voi mai cere. Am tot aşteptat exempl[arul] întreg.

Congres! Bine. Cum vreţi dv. şi cum vreu sîrbii? Am ris în zilele trecute că vîrşeţanii mă muştră căci nu scot acest obiect mai des pe tapet. E, cum să-l scot, de unde? Din degete? Dătorinţa este a dv. a tuturor a informa pe cutare jurnal, căci redacţia nu poate fi la toate locurile. Nimini nu-mi scrie nimic.

Note, note, note! Noi încă le căutăm. Ci, vai, de aţi şti cu ce greutate să trag lucrurile literarii, mai vîrtos din Moldova!

Al domniei tale şerb cinstitoriu,

G. Bariţ m.p./

[Braşov, începutul lunii februarie 1848]

Domnul meu!

^ La două preţioase ale d-tale scrisori, din 30 dec.¹ si 14 ian.²

H ^ o v c \ i a t a - v e r e m i ! S c r i s e i e u c i t e c e v a > * m a t e a s i g u r a c ă a d - l o r a b o n a   i h s e t n m i s e r   f o i l e r e g u l a t s i , d u p   p u t i n   a p e c   t s u f e r e i r e g u l a r i t a t e a p o   t e l o r i n c a p ^ d e i a r n   , l e v J r   s i p r i n S

De la Cluj, de la cenzură,  i s-au trimis, domnul meu, la Oradia c tr  d. I. Dragoş, 29 ex. *Magazin istoric* tom. IV, nr. 2—6. Nu ştiu dacă d. Dragoş va opri ceva exempl. şi pentru d-sa.

Eu, adică, ştiind că la Oradia domneşte apatie foarte mare c tr  românism, cum şi că la d-ta incă se opresc exempl. menite beiuşani socotii să nu-i mai trimit, ci să-i dau numai voie a scoate c teva pachetel d-tale. Ce va face, nu ştiu. Cred că stai i n corespondența d-sa?

Ce dracu vreu ungerii cu naționalitatea lor? Se vede că ei către pre uesc at t de mult pe toate celelalte popoare, c t le  in numai lătrătoare, iar nu vorbitoare. Ve i suferi să vă i ntre limba maghiară şi i n besericile dv? Spune i-mi curat, ca să ştiu şi eu.

La noi fiți siguri că, i n ceasul ce vor cerca una ca aceasta, va fi bine. Nici un rom n nu- i va mai călca i n beserică. Noi primim limba maghiară i n locul latinei, i ns  mai mult nici un pas!³ Iar o va primi va fi sclav urginat.

Ieri primii de la Viena ştire că acolo ar cercula un memoria românilor n. u. b n ţani, carii pretind ca ierarhia lor să se taie c tr  cea s rbeasc  şi să li se dea un mitropolit rom n. Prea bine! Fructul se coapse mai curi nd dec t credeam eu. i ns  cine făcu şi subsolul acel memorial? Mie-mi scriu numai at ta, că-l i mp r i o persoană să lucit  şi că gr[oful] Apponyi⁴, cancelariul, i nc -l lu  i n nume de bunic. Ce şti i mai de aproape?

45

Cine să-mi f c  mie o l murit  descriere a tuturor /raporturilor române c tr  s rbi? Cum să pot scrie şi i ndestula pretensiile d-tale ale dv. dacă nu mi se dă o idee chiar  despre tot lucrul, *ab ovo*⁵ i n Bănat n-am locuit, vă cunosc r u. Destul i mi bat capul să mă odată, cel pu in pentru o lună, spre a mă primbla numai pe la Oradia.

Sta i cu tot adinsul de şcoalele *elementare*, i n care limba românească să fie predominitoare. De aci i ncolo, puni nd temeiul, aibă orice altă limbă prin celelalte scoale. Poporul şi plebea i n veci nu putea i nv ţa a doua şi a treia limbă. Nu suferă nici natura, nici i mgiur rile, nici D-zeu.

D-lui Ioanovici, multe complimente şi p n  la totala desfaşur  cu afurisitul de jidov.

D[omnul] dr. Vasici are curiozitatea a şti dacă d-ta, domnul meu, mai  ii catedra de profesor⁶.

Apropos! Cum e cu catedra maghiară la dv? Nu vrea chiar guvernelul a vă i nc rca? Aşa se pare.

Al d-tale serb cinstitoriu,

45v

¹ G.B.C., II, p. 350-354,

² Necunoscuta .

³ Se referă la bogata activitate politico-na ional  a ungerilor, i n preajma bucnirii mişcării revolu ionare de la 15 martie 1848. Una dintre revendicările mai importante era i nlocuirea limbii latine cu cea maghiară, i n toate provinciile fictivei „Coroana”.

Sfintului Ștefan". Ungurii au mers eu "pretențiile pînă la a cere introducerea limbii maghiare în școlile și bisericile românești, ba și în familii. Concesiunea lui Bariț, care înseamnă admiterea limbii maghiare ca „diplomatică”, adică limbă oficială în locul latinei, constituie un pas în urmă față de poziția românească anterioară, din 1842—1846, cînd această problemă a fost larg resuscitată în Transilvania. Blajul, sub înriurirea lui Simion Bărnuțiu, a respins regenta limbii maghiare (vezi pe larg în *G.B.C.*, III, p. 1—12), iar cărturarul sas Stephan Ludwig Roth afirma că singura limbă care are virtuțile unei limbi de stat în Transilvania este româna (*Stephan Ludwig Roth, Viața și opera*, București, 1966, p. 101; Carol Gollner, *Stephan Ludwig Roth, București*, 1982, p. 56-69).

4 Apponyi Gorgy, născut în 1808, era proaspătul cancelar aulic al Ungariei la Viena, după ce fusese multă vreme secretarul cancelariei.

5 „De la început.”

6 O mai deținea încă, și o va deține și după revoluție.

59

[Brașov, după 1 aprilie 1848]

Domnule doctor !

De nu mă scotea din casă creditorii jidanului, nici acuma nu-ți scriam, căci atît scriu cît mă bolnăvii, și mă tem tare de o aprindere a creștilor.

Alătur cvitanția poftită la 11 febr., ca să scăpăm odată cu toții de acea secătură.

Ce credeți dv., români ungaro-bănățeni, acuma vă întreb, ce credeți de cutrierătoarele reforme ungurești, după ce și croații etc. se sculară? Vedeți că ungurii, săracii, n-au venitoriu asigurat, oricum se vor zvîrcoli².

Acuma românii de aici încă coc planul renouirii de cererea lor de la 1791, de a împărți Ardealul din nou și a introduce administrație română în tbate ținuturile pe unde sînt curați români, sau maioritatea preponderentă³. Ei însă cred că și bănățanii își / vor recere *Banatul* de 3 comitate, cum era pînă la 175... sfărmat prin M[aria] Teresia⁴. Toate se cutropesc, noi cu toate!

în București, după scrisori de la 1 apr., colcăie cumplit. Toți orașenii sînt cu arme, *ca gardă*. Pînă acum va fi mai prorupt ceva. Ei cer perfectă independință. *Dacie suverană**. Etc, etc. Vom vedea.

De muscali nu mai pot avea frică.

Ați primit *Magazinele* pt. Oradia? Car iute!

Al d-tale cel vechi,

G. Bariț

D-v. mitropolie?? Etc.?!/

(Scrisorile către Atanasie Șandor, la B.A.R., ms. rom., 1015, f. 5r—42v).

1 Pe Bariț îl interesează situația revoluționară din Banat, despre care Atanasie Șandor îi va scrie abia în 12 mai 1842 (vezi *G.B.C.*, II, p. 256—258). Bibliografia de bază: *Cuvîntările dietale ale lui Aloisiu Vlad de Săliște ... la dietele Ungariei în anii*

1848/49 și 1861, Lugoș, 1865; Ioan Damsa, *Ținuta sîrbilor față de români în cauza părțirii ierarhice, în Biserica și școala, Arad, 1876, nr. 33—40; Idem, Mișcările românilor bănățeni la anul 1848/49, în Luminătorul, XI, 1890, nr. 53, p. 1—2; nr. 54, p. nr. 55, p. 1—2; nr. 58, p. 1—2; nr. 59, p. 1—2; nr. 60, p. 1—2; Ioan Boroș, *Elementele revoluției de libertate din anii 1848/49 desfășurate în Lugoș, Lugoș, 1927; I. D. Ștefan, *Revoluția de la 1848—1849 în Banat, București, 1968. Despre mișcările sîrbilor sudul Ungariei, o sursă accesibilă: Thim Jozsef, *A magyarországi 1848/49-iki jolkeles tortenete, I-III, Budapesta, 1940, 1930, 1935.****

2 Profeție timpurie și corectă! La acea dată, după ce împăratul sancționase revendicările naționale formulate de unguri în 15 martie, inclusiv unirea Transilvaniei cu Ungaria, foarte puține spirite, chiar dintre marii oameni ai românilor (vezi cu Nicolae Bălcescu!) mai aveau o atît de adîncă pătrundere în viitor, încît să întreprindă sfîrșitul jalnic al unei acțiuni naționale începute sub semnul celui mai grandios succes. În acest sens, Bariț se situează alături de grupul restrîns al ardelenilor radicali — Simion Bărnuțiu, Alexandru Papiu Ilarian, Avram Iancu, Aron Pumnul —, care puneau semnul îndoielii înseși temeliile așa-zisei revoluții maghiare (vezi și Ioan Chindriș, *Logia revoluționară a lui Alexandru Papiu Ilarian, București, 1983).*

3 N-am întîlnit nicăiri o astfel de formulare contemporană a debutului revoluției române în Transilvania! Aparent, revoluția a fost declanșată, după tezele lui Simion Bărnuțiu, sub lozincă *dreptului natural* (vezi Alexandru Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară, II, Viena, 1852; Ioan Chindriș, Op. cit.*). Considerînd revoluția o continuare a mișcării supliciste de la 1791, Bariț vede la rădăcina mișcărilor românești pîrghii de *drept istoric*, dovedindu-se încă o dată superior din punct de vedere metodologic față de contemporanii săi. Despre începuturile revoluției din Transilvania vezi și Silviu Dragomir, *Revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—1849, Viena, 1946; Victor Chereșteșiu, *Adunarea Națională de la Blaj 3—5 (15—17) mai 1848, București, 1968; Cornelia Bodea, *1848 la români, I—II, București, 1982.***

4 în 1751, după epuizarea situației belice cu turcii, Măria Tereza ridică administrația militară din Banat și introduce administrația civilă. în 1778 Banatul este împărțit în trei comitate: Caras, Timiș și Torontal, care în 1779 sînt încorporate Ungariei. Se pare că Bariț nu cunoaște exact această situație.

5 O ciudată exagerare din partea redactorului brașovean, probabil în intenția de a-i îndemna la revoluție pe bănățeni! Căci, dimpotrivă, în aprilie 1848 el publică de la București informații ca aceasta: „Aici, toate în liniște!” (*G.B.C.*, I, p. 14).

IX

CĂTRE SOȚIA SA MĂRIA¹

(1845 - 1847)

60

Sas-Sebeș. 6 sep

Dulcea mea soție!

Astăzi e sîmbătă. Noi pe la un ceas ne aflăm aici sănătoși și liniștiți. Dacă dată te avizez numai de atîta, că ieri ți-am trimis o scrisoare prin

tasul de la Pomul Verde. Dacă cumva n-ai primit-o, să trimiți pe băiatul să o ceară, că v-am scris multe.

Următoarele să le arăți și fratelui Moroșan²:

„Frate! 1° Ieri am vorbit cu senatorul Lange. Omul e îngrijat de statutele sale, că nu vor ieși iestimp. Deci fă, rogu-te, cum Ț-am fost vorbit, și vei avea două foloase.

2° O întâmplare, să moriu de ciudă: pe Gott îl pune dracu și ia scrisorile de la poștă, ieri, în Sibiu. Eu n-avui decît una, de la Ioanid, în carea, după cum spun ei, au văzut prin hîrtie că era scris de cele 800 Elisabete (d-ta știi pricina). Eu eram dus la d. Budai, Dunca, Abraham³ directorul etc, etc. Pe Gott îl mai pune dracu și, ducîndu-se de acasă, dă scrisoarea și cheia casei, băiatului Iuga. Acesta pierdu și cheia, încît descinserăm cu lăcătuș, și scrisoarea. Deci, te rugăm, scrie lui Ioanide ca să repete cele însemnate, condițiile cumpărării Elisabetelor, și dacă au primit condițiile mele, trimiteți-le 800 exemplare.

3° D. prota Maniu⁴ îmi spuse că au trimis la clericul Maior 5 f. argpnt] pentru 5 exempl[are] ce i-am fost trimis. Nevastă-mea, de nu au plătit, să-i ceară!; și să-i dați chitanție subscrisă de dînsa.

4° Poimîine seara socotim să fim la Arad. Așadar, pînă de acolo n-aveți să mai așteptați scrisoare de la mine. D-ta, însă, și tu, Mărie dragă, să-mi scrieți negreșit, îndată după ce ați primit scrisoarea aceasta.

Cum vă aflați, cu toții? Cei 100# sosit-au la Orghidan?⁵ Și apoi, restul de 10# să-i cereți, pentru că au numărat lui Gott numai 90#, zicînd că poate vor fi răi cei cari vor veni, și să aibă de unde a se despăgubi. Dar vedeți în călindariu scrisoarea lui Vas[ile] Georgiu, că pare-mi-se numai 16 ar fi să fie răi, scurt cornplanați, asemenea, și de cei 20 # de la Alesandrescu. în sfîrșit, să-mi scrieți orice ați crede că mă va interesa. Nevastă-mea să nu cruțe vremea. Scrisoarea să o puneți: *A monsieur monsieur George Baricz, Wien, poște restante*⁶.

Auziți?! Numai la Viena să o îndreptați, că nu voi zăbovi nicăiri, decît vreo 2 zile la Pesta, pînă să așez pe Iuga⁷.

Cu soții de călătorie mergem bine. Gott face cîte o glumă.

Vezi puțin m[anu]s[c]ripte[le], dar caută nr. citat. Cel om al meu încă e însărcinat să aducă colonii pentru Rotbav și încă pentru un sat⁸. Taci!!...”

Vă sărut dulce. Al vostru;

Georgie m.p.

[Adresa:] A madame madame Mărie de Baricz. Cronstadt¹⁰.

(Arhivele Statului Cluj-Napcca, Fond Blaj, colecția George Bariț, nr. 351)

1 Despre soția lui George Eariț vezi și supra, III/3. Măria Bariț, născută Velisar, a fost soția scriitorului timp^{de} 44 de ani, pînă la moartea ei, în 1885. I-a născut nouă copii: pe *Aurelia*, la 8/20 martie 1943 (moartă în același an, la 4/16 mai),

Măria, la 10/22 aprilie 1844 (moartă în 5 iulie 1846), *Victor*, la 1846, *George*, la 16/28 iulie 1847 (a trăit numai două zile), 1848, *Aurelia*, la 12/24 ianuarie 1851, *Cornelia*, al 9 septembrie 1851, *Octavia*, la 18/30 ianuarie 1854 și *Măria*, la 21 martie/1 aprilie 1854. *George* a fost portat alături de soțul său rigore unei existențe cu totul oștăvat în lumea negustoriei grecești din Brașov, din rîndul căreia a fost căsnicia lui Bariț: Corneliu Diaconovici, *George Barițiu*, *1848-1892. Comemorativ la serbarea din 12/24 mai 1892*. Sibiu, 1892 și mai apoi, *postum, însemnări din viața mea căsătorită*, în *Studii literare*,

2 Bariț se afla în drum spre Germania (Bavaria și Württemberg) la 1848. *Johann Gott* (vezi și supra, scris, către Atanasie Șandor, nr. 1).

3 Este vorba de Andrei Mureșanu.

4 Fruntașii români din Sibiu, pe care îi vizitează Bariț: *Studii literare*, IV, p. 10, n. 7), Paul Dunca (*Ibid.*, V, p. 43, n. 1) și Nicolae Dunca (*Ibid.*, III, p. 45, n. 2).

5 Nicolae Maniu, protopopul greco-catolic al Sibiului, a fost separat aparte în *G.B.C.*, III, p. 1—57.

6 Rudolf Orghidan, negustor brașovean (vezi despre el în *G.B.C.*, nr. 78, p. 312 și *G.B.C.*, pass.).

7 „Domnului George Bariț, la Viena, post restant.”

8 Constantin Iuga, viitorul său ginere (soțul Victoriei), a fost separat la studii.

9 Misiunea subsidiară a lui Johann Gott era de a aduce coloniști în Transilvania. „Reușita” misiunii a fost un eșec rușinos, căci din Transilvania un an mai tîrziu, cînd vor sosi primii imigranți, erau numai n.5).

10 „Doamnei Măria Bariț. Brașov”.

61

Scumpa mea soție!

Am sosit la Arad astăzi la amiazi, sănătos. După prînz. Nu poci să vă scriu pe larg, pînă la Fălticeni. Ne grăbim foarte tare, pentru ca să ne întoarcem mai în grabă acasă.

Vă sărut de o sută de ori, iubitele mele! Te sărut și fii sănătoasă, și de mine să nii fii îngrijată.

Spune fratelui Moroșan că v-am scris din Brașov. D[omnul] Șandor² v-au trimis banii. Însă, dacă ai întrebați la Slavnik³ pentru ce n-au trimis niște bani, să-mi scrieți Timișoara?

Al vostru doritoriu bărbat și tată,

[Adresa:] A madame madame Mărie de B...

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 347).

cedentă. " " ^ ^ ^ TM " ^ «* *...*...» «1». scris. . . ,

3 c ; : r Lt Arad (vezisupra 'sm - *) < > .

62

Sibii, 1847, sept. 6., n.

Pr^a iubită soție!

Cum ț-am spus, așa au fost: aerul de afară m-au îndreptat de tot. Am căpătat foame. Astăzi și fusei poftit la masă, dar n-am vrut să merg, pentru că aveam treabă multă.

E plin de brașoveni aici. Lițitație ca asta nu s-au mai pomenit. Bate 9. Mergem!

Ați uitat scrisoarea lui dr. Șandor, la Arad.

Vă sărut dulce, pe tine și pe Victoria. Al tău bărbat iubitoriu,

G. Bariț m.p.

[Adresa:] A madame madame Mărie Baricz. Cronstadt (Rossmarka)

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj. colecția George Bariț, nr. 349.)

1 „Doamnei Măria Bariț, la Brașov. Cu marcă roșie” (francare specială a scrisorilor). Bariț se afla din nou în călătorie, de data aceasta spre Viena, în legătură cu introducerea căii ferate în Transilvania (vezi și supra scrisorile către Atanasie Șandor, nr. 18 înel. n. 2).

X

CĂTRE COMITETUL NAȚIONAL DIN SIBIU

(1848)

63

Onorat Comitet Național !

meascîs s^ P Comitet să-mi pri- pe care-1 fac, pe 36 ceasuri, ca oficial, căci aceasta

ar fi treaba prezidentului, care însă nu știu dacă bătrînețele îl vor lăsa a vă scrie. Am însă toată îndrăzneala a vă asigura că vă scriu adevărul deși numai în fuga mare, pentru că carul iute nu mă așteaptă.

Deputați naționali sosiră mai mulți ca 100. Sîmbătă seara (în 27 mai) făcurăm d-lui episcop Ioan Lemeni cortenire. M[ăria] sa ne defipsă, pe 9 ceasuri din 28, spre o conferință. Aceasta se făcu. Se escară dispute iuți, prin unii cari absentară de la Blaj. Unii pretindea ca Comitetul să fie venit el însuși aici, la Cluj, pentru ca tot ce s-ar esca *in flagranți* să dezlege fără întîrziere. Se compuseră.

La 11 începurăm cortenirile, *in corpore*, conduși de prezidente, la comisariul reg[esc], la guvernatorul și la prezidintele Dietei. Cel din tîi ne primi cu destulă complacere, căci bătrînul episcop îi vorbi la inimă. Al doilea ne făcu muștrări căci deși adunanța națională s-ar fi purtat bine în loc, poporul însă ar fi dus pe acasă păreri și infor măciuni cu totul scîlciate, în urmarea cărora excesurile s-ar suprima acuma numai prin silă fizică ș.a. Al treilea își promise a sa influința la SS. Aflăm însă că „toți binesimțitorii ar fi prea aplecați a da românilor *toate drepturile* cerute de ei” (de naționalitate nici un cuvînt!)

După amiazi ne adunarăm din nou la episcopul. Cîțiva se scăn dăliră foarte căci nu intră în petițiune, la p. 11, tot ce era în pro tocol în contra sașilor. După o fierbinte dispută, după grele învinuir asupra Comitetului și a secretarilor se învoiră toți, afară de 4 inși, că neapărat să se mai facă o petițiune supletorie, îndreptată numai în contra sașilor, carea se și compuse și se citi în o adunare ca de 30 inși. Acuma, seara pe la 10 oare, unii îmbla spre a o răsturna. Eu, din parte-mi îi lăsai să se frămînte pînă dimineață. Dar sînt mulți oameni pătimași.

Petițiunea națională fu dată în mîna prezidintelui, com[ite] Fr Kemeny, astăzi la 6 oare.

Mikeș nu e scăpat și e tras la judecată ca turburătoriu ! Episcopu luă peste nas pentru el.

între magiari domnește o fierbere cumplită. Aci la Biasinisi adună foarte mulți, strigă, amerință. Pe cîteva flamure e scris în ade văr: „*Unio vagy halal!*”, sau: „*Le az unio elleneivel!*”

De la Ungaria, pînă astăzi, abia veniră 30 inși, însă turbați. Aceș tia avură fruntea a-și cere scaun și loc în Dietă ! Fuseră refruntați. Cînd aceia vor auzi de protestăciunea noastră, socotesc că își vor pierd mințile. Ei îmbla tot armați cu săbii. Astă-seară îi auzii cochetînd cu sașii, ca să-i aibă asupra-ne și asupra slavo-croaților. Nouă ne zisă mus cali, căci am fi jurat supt coloare muscălești.

B[aronul] N. Wesseleny este prea rău informat de noi în pri vința aceasta. Junimea ascultă tare de el.

Seara nu prea ieșim.

Parohul din Budiu veți fi știind că e prins, asemenea și un al paroh din Cîmpie. Pe fratele Pop Alecsandru îl pîndesc tare. Pe min toți mă arată cu degetul, ținîndu-mă de om cu totul periculos. Secă turele lui *Erdfelyi* *Hirfado* îi înfurie.

Altele vă voi scrie cu poșta, de voi ajunge. Până atunci să fiți siguri că noi din instrucțiune nu vom ieși, deși unii strigară că Comitetul n-avea nici un drept a da instrucțiuni la 100 deputați aleși de națiune. Eu, cum știți, port și aici roba de conciliatoriu, căci altmintea dezbinarea ne-ar fi gata. Instrucțiunea se citi la episcopul, publice. Fuseră provocați la jurământ cei cari n-au jurat, însă ei tăcură. Unii din aceia veniră cu cocarde ungarice.

Rămîn cu tot respectul al Onor. Comitet conațional și confrate,

G. Bariț.

[Adresa:] N° 498. Domniei sale domnului Simion Bărnuțiu, Sibii (Hermannstadt).

(Biblioteca Centrală Uniersitară Cluj-Napoca, Fond. manuscrise-sertar, dos. 412/1, nr. 1)

1 Despre întreaga problematică a acestei importante scrisori a lui George Bariț, vezi detalii ample la Ioan Chindriș, *Mărturii pașoptiste regăsite*, în *Manuscriptum*, IX, 1978, nr. 4, p. 14-22.

2 „In focul dezbaterilor.”

3 „Uniune sau moarte!” și „Jos cu adversarii uniunii!”

XI

CĂTRE A. G. GOLESCU — NEGRU

(1848)

64

Brașov, 23 august/4 sept. 1848

Iubitul meu domnule !

Dacă mi-ai fi scris curat cam pînă cînd mai voiești a petrece în Viena, eu te cercetam și acolo prin vreo scrisoare și gazete, însă pe nesigur n-am îndrăznit.

Ce să-ți scriu? Crede-mi că dacă-ți alătur gazetele și dacă nu vei trece cu vederea rubricile noastre *Moldavo—România*, *Tfransilvajnia*, *Ungaria*, apoi prea puțin îmi rămîne să-ți mai scriu. Căci, adică, foile mele urmăresc pas din pas toate evenimentele noastre și toată desfășurarea dramei.

O proclamație ț-am tipărit-o² și am trimis-o în două pachete mari, la guberniu. Am împărțit-o și abonaților. A doua, nu, căci m-am sfiit văzînd cum se înțeleptesc țăranii dv. (vezi nr. 69 *Gazeta*)³. Am dat-o însă la învățător⁴ ca să o publice totuși acolo în patrie.

Despre arestarea lui Laurianu-Bălăcescu, amerințarea și a lui I. Maiorescu încă vei afla pe larg în *Gazetă* nr. 67—8⁵. I. Maior[eseu] în 28 august n. ajunsese la Pesta, de unde trece la Frankfurt ca agent al țării.

Mai nou îți poci recomanda numai intriga atinsă în nr. 69 *Gazetă*, corespondență] Sibii⁶. Un boier care veni mai alaltăieri de la București aici mai spuse unui prietin al meu, pe care-l credea a fi tot reacționar, cum că în adevăr ar fi venit și la București un agent muscălesc, însă: cînat a culege subscripții la o protestație pe care boierii să [o] aștearnă la Rusia, să aștepte totodată pînă se va alege treaba în C[onstantino]pol, apoi să iasă în lagărul muscălesc, pentru ca să samene că nu atît muscalii calcă țara, cît mai virtos emigranții îi cerură ajutoriu asupra rebelieștilor. Aceasta ar fi a o doua, sau mai bine a suta ediție din atîtea invazii ale veacurilor trecute, întreprinse de *domnii* maziliți prin ajutoare străine.

Depeșa din 19 iul. a lui Neselrode ai citit-o. *Allgfemeine] Z[ei]-t[un]g* o are în nr. 231, *Albina* în nr. 61⁷. Vei fi aflat-o și în alte foi. Pentru Dumnezeu, nu suferi să prindă rădăcini! Te rugăm pe tot ce ai sfînt, scarmănă-o, bate-o cu artilerie de 24 punți în vreun jurnal franțozesc. Să o bată și I. Maiorescu în vreunul nemțesc, ca nu cumva să demoralizeze opinia publică europeană. Noi, aici acasă ne facem *datoria*, însă Europa încă nu citește gazete și broșure românești⁸. De-o veți refuta, ne rugăm să ne împărtășiți și nouă gazeta și nr. în care veți face aceasta. Prin discursuri diplomatice cîștigi ministeruri, prin jurnale, pe popoară.

Arme! Zău, în acest punct merserăți rău de tot! Să fiți știut că 30—50 mii arme toate cad în mîna dușmanilor, tot să le fiți arvunit demult. Fiți *sinceri* cătră turci, prin ei veți avea și arme. Dar să fiți *sinceri* cătră turci! Toți ne învoim la aceasta. Prin ei veți cîștiga *acuma* pe întreaga Europă.

Eu încheiasăm această scrisoare, o pusesem și la poștă în săptămîna tr[ecută], cînd deodată îmi veni fatala știre că ungurii prinseseră în Pesta și pe Maiorescu, și încă în urmarea unei scrisori a d-tale foarte periculoase, carea *căzu* în mîna lor, așa cum fusese adresată cătră Laurianu și Maiorescu. îndată-mi retrasei pachetul de la poștă, ca să-ți complinesc știrile. De atunci îmi scrise și Maiorescu de la Viena unde scăpă abia.

Pentru d-zeu, domnule, căci sînteți atîta de fataliști? Cum putea încredința poștelor o scrisoare răsturnătoare de un stat, pe 100 milur de la Viena—Sibii, cînd acum și banii se înstrăinează de la poște? Am văzut, decopiat din Pesta, și aceea ce scriai prietinelor. Lucruri cu totul imposibile, lucruri care pe *toată* inteligența română din Ardeal ar aduce-o pe eșafod numai în 3 zile. Oh, dv. cunoașteți raporturile noastre patriotice mult mai rău decît noi pe ale dv. !⁹

8 Barit a înfruntat depeșa țarista. în trei numere consecutive din *Gazeta de Transilvania*[^], 1848, nr. 75-77, între 13 și 20 septembrie (ve. ș* *Anul 1848*. IV, București, 1903, p. 335-341).
9 Vezi și Cornelia Bodea, *Lupta românilor...*, p. 10*.

XII

CĂTRE SIMION CRAINIC¹

(1848)

65

Sibiu, 24/12 dec. 1848

Prea onorate domnule canonic prepozit !

Aici, la Sibiu, se fac pregătiri cuviincioase pentru adunarea din 16 dec. v., pentru că toți bunii români dau fiitoarelor doă adunări o mare însemnătate.

Dorim foarte ca să aflăm timpuriu despre terminul care să va fi pus adunării de la Blaș, căci pînă acum nu văzurăm nici un cerculariu din partea consistoriului sau a vicariatului.

Deci, ne rugăm ca să binevoiți a ne înștiința și pe noi despre sus atinsul termin.

Rămînem cu toată stima al prea onoratei domniei tale gata spre servire,

*Simieon Bărnățiu m.p.
Georgiu Bariț, m. p.*

[Adresa:] Prea onoratului domn *Simion Crainic*, canonic prepozit și vicariu general etc, *Blaș*.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 840)

1 Despre această impunătoare personalitate a Blajului cultural și ecleziastic vezi necrologul său în *Gazeta Transilvaniei*, XVIII, 1855, p. 93, 101; *G.B.C.*, III, p. 46—i7, n. 3.

2 Simion Bărnățiu și George Bariț îi scriu lui Simion Crainic în numele Comitetului Național Român, ai cărui membri erau. Adunarea de la Sibiu din decembrie 1848 a avut ca obiectiv trimiterea unei delegații la împăratul, care să ducă doleanțele românilor din Transilvania. Scrisoarea poartă însemnarea, greșită, de mina bătrînului prepozit: „14a dec. [1]848. Proclamații în contra rebelilor magyari. Puchner îm demindă vicariatu”.

Acum te rog numai atîta, după o scrisoare de la Pesta, ca la întorcere-ți nu cumva să te întorci prin Ungaria, căci toată jumimea ungur[escă] îți jură moarte, în toate părțile.

Maiorescului scrisei la Frankfurt.

(Această parte a scrisorii are dată 10 sept. n., după ce mă ridicai din patul boalei, căci multele lupte mă trîntiseră.).

Al d-tale onorător, *

G. Barit.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 12.152)

1 *Alexandru Gheorghe Golesiu-Arâpîlă*, 1819—1881, revoluționar, secretar al Locotenentei Domnești din Țara Românească, era la data scrisorii emisar al Guvernului Provizoriu la Paris. Despre el, mai ales propriul jurnal: *Journal d'Alexandre-Georges Golesco, du 1er janvier 1855 au 22 fevrier de la mame anne*, Abbaye de Lerine, 1896; *Alexandru Leon, Al. G. Golescu-Negru*, în *Contemporanul*, III, 1948, nr. 89, p. 9; *Anastasie Iordache, Al. G. Golescu*, București, 1974.

2 *Proclamație către proprietarii de moșii cei reacționari*, semnată „A. G. Golescu, secretarul Locotenentei Domnești”, s-a tipărit ca anexă la *Gazeta de Transilvania*, XI, 1848, nr. 64, p. 267—268, cu un interesant comentariu al „așezătorului de litere”, care nu este altul decît Bariț. înțelegem din scrisoare că proclamația s-a tras și aparte, pe seama Guvernului Provizoriu din Țara Românească. Vezi-și supra, scrisorile către Ioan Maiorescu, nr. 2, n. 6; *G.B.C.*, II, p. 361, n. 5; Cornelia Bodea, *1848 la români*, II, București, 1982, p. 706—807. Este interesant faptul că proclamația lui Golescu a apărut mai tîrziu în *Popolul suveran* de la București (în 1848, 13 august, nr. 18, de unde a fost reprodușă în *Anul 1848 în Principatele române*, III, București, 1902, p. 429-432).

3 *Articolul București, 19 august 1848 din Gazeta de Transilvania*, XI, 1848, nr. 6, p. 288, în care se relatează despre dezbaterile din comisia proprietății de la București, asupra articolului despre improprietărire. Alături de Nicolae Bălcescu, A. G. Golescu-Negru era cel mai înfocat susținător al reformei agrare.

4 *Invățătorul satului*, publicație care apărea la București (vezi *G.B.C.*, III, p. 95-96, n. 2).

5 Arestarea lui August Treboniu Laurian și Nicolae Nifon Bălășescu se relatase încă din numărul 66 al *Gazetei de Transilvania* (p. 273), cu reveniri în numerele 67 (XI, 1848, p. 277-278) și 68 (p. 281-282). Vezi și *G.B.C.*, I, p. 152, n. 9.

6 *Articolul Sibiu, 27/29 august*, din *Gazeta de Transilvania*, XI, 1848, nr. 69, p. 286, în care se relatea „vestea” că Domnitorul Gheorghe Bibescu a fost chemat în Rusia, de unde șă se întorcă cu armate rusești spre a,înfrînge. revoluția.

7 *Albina românească*, XX, 18[^], nr. 61, p. 243—247 (cu două numere înainte se publicase textul francez al documentului). Este vorba de o celebră notă explicativă a ministrului de externe rus Karl Vasilievici Nesselrode din 19/31 iulie 1848, referitoare la trimiterea de trupe în Principate. Ediții românești ale notei: *Anul 1848 în Prindpațele române*, II, 1902, p. 609—614; Cornelia Bodea, *1848 la români*, II, p. 811—815* Vezi și Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru, unitatea națională 1834[^].1849*, București, 1967, p. 169—171. Referința la ziarul *Allgemeine Zeitung* din Augsburg este greșită: în numărul 231 al acestei publicații n-a apărut nota lui Nesselrode.

XIII

CĂTRE ELIZA STURDZA

(1849)

66

Cernauca, 1/13 iul. 1849

Doamna mea !

Există minute în viața omului, când el, nenorocit, aflînd alinare și mîngăiere la vreun suflet de înger întrupat, nu e în stare a scoate un singur cuvînt de mulțămîță. Inima lui, încă nevindecată de loviturile sorții, totodată atinsă peste așteptarea sa de balsamul binefăcătorul, simte numai că fîntîna lacrămelor îi seacă, durerea-i se alină, însă și glasul sau condeM se opresc ostenite de lupta-i internă.

Aceasta e întocma și starea prezentă a necunoscutului domnia-voastră client. Așa, doamna mea, domnia voastră compătimirăți sorții unui necunoscut, atunci cînd pentru el nu se mai vedea alte lacreme, nu se mai auzea alte suspine, decît numai ale unei soții amărîte, smulse de la sînul celui prigonit și lăsată în țeară depărtată, numai în soțietatea copilașilor săi încă prea puțin pricepători. D-voastră îndată, la cea dintăie știre, întinserăți mîna de ajutoriu acelei familii, carea, după
327v ce prin bătăile civile fu lipsită de starea ce îi asigura un viitoriu și / fu silită a căuta azilul, pe care noi îl dedeserăm vecinilor noștri frați de atîtea ori, apoi acum suferă numai pentru că capul familiei avuse în toată viața sa păcatul de a-și iubi nația, precum își iubește cineva lumina ochilor și onoarea sa, și a-i apăra sfînta ei cauză întocma cum își apără tot omul cu caracter familia și viața sa. Așa, suflet bun și și generos, d-voastră avurăți curagiul a deschide brațele ospitaliere, a chema supt al dv. apărămînt pe familia acelu român maltratată, căruia alții, în alte părți, abia cuteza a-i da bună zioa, pentru ca să nu cadă în prepus că și ei ar fi fost vreodată români curați, patrioți buni, oameni liberi.

Iată, dar, doamna mea, că binele și mîngîierea provenită mie și familiei mele de la d-voastră este atît de mare și profund pătrunzătoare în inima mea și a familiei, cît orice cuvinte de mulțămîță aș pronunția, cu aceleași simțemintele-mi atît mai puțin aș fi în stare a mi le explica, cu cît că eu, primit în sînul prea nobilei d-voastră familii, sînt, cum am zis, copleșit cu o mulțime de bunățăți, încît nu este minut în care simțul de mulțămîță să nu se deștepte în pieptul meu.

Deci, doamna mea, vă rog ca să mine [sic]² și în numele soției mele îndatorirea de a vă rămînea fierbinți mulțămitori pe toată viața și a vă ora, totodată, în soțietatea scumpului dv. consorte, cele mai frumoase și mai îndelungi plăceri ale vieții.

-328 Am onoare a rămînea și a mă subscrie, al d-voastră ș.c.l. ³/

(B.A.R.; ms. rom. 995, f. "327 -328r)

1 Eliza Sturdza, soră a fraților Hurmuzăchești, soția marelui logofăt din Moldova Gheorghe Sturdza. Scrisoarea datează din perioada cînd Bariț a fost eliberat la învingerea puternicei familii Hurmuzachi, dintr-o detențiune din eroare, pe care o ispășise la Cernăuți. Vezi Virgil Șotropa, *Maltratarea lui Gh. Bariț în Cernăuți în 1849, în Arhivele Naționale, Iași, seria Arhivele Naționale, 1940, nr. 27, p. 181—185. Despre Hurmuzăchești: George Bariț, Familia Hurmuzache, în Transilvania, XI, 1878, p. 25—28, 37—40; Idem, Observări și rectificări la notițele publicate despre ilustra familia Hurmuzache, Ibid., p. 61; Nicolae Băneanu, Corespondența familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Bariț, Vălenii de Munte, 1911; Nicolae Iorga, Un reprezentant al elenismului în Moldova subst vechiul regim: Constantin Ștefănescu, Cu note asupra familiei Hurmuzachi, București, 1917; Teodor Bălan, Moșia familiei Hurmuzachi și familia Hurmuzachi, Cernăuți, 1925; Dimitrie Gherasim, Familia Hurmuzachi și Bucovina, în însemnări ieșene, V, 1940, voi. XVI, p. 85—93.*

2 Scrisoarea este o ciornă aflată printre epistolele primite de Bariț de la Hurmuzăchești (vezi Nicolae Bălcescu, *Op. cit.*, p. 130—132). în acest loc se pare că a fost un mare *lapsus calami*, care face lecțiunea ilizibilă. Propunem următoarea întregire: „ca să [binevoiti a primi de la] mine”.

3 Cu adnotarea lui Bariț pe p. 327v: „Doamnei Elisa Ge. Sturdza, la Dulcea”. O altă adnotare pe fila 328r: „Doamnei Elisa Ge. Sturdza, născută Hurmuzache, la Cernăuți în Moldova, lingă Roman. Fiind prins de ruși, auzind d[um]n[e]a, mi-a chieștat familia la sine (dară n-a putut merge). Mi-a trimis și 100 florini”.

XIV

CĂTRE DIMITRIE RALET¹

(1849)

67

[începutul lui octombrie 1849]

Domnul meu !

Mărturisesc cu toată căința că am întîrziat. Pentru o generozitate cum este cea ce ați arătat dv. cătră mine, ca necunoscut, trebuie să-mi adresez a m'ea fierbinte mulțămîță îndată în minutilor ce am pri-

binefacerea. Dacă totuși am căuta vreo escuză, aceeași se află în dorința și planul ce avusem, de a vă cerceta și a vă mulțami în person, plan pe care împrejurările din zi în zi mi-l amînă, apoi nicidecum nu mă suferiră a-l realiza ...

Așa, domnul meu, d-voastră avurăți curagiul, ca prea puțini alții, nu numai a întinde mînă de ajutoriu unui scăpat din focul și sabia rezelului civil, iar apoi căzu în prinsoare străină, maltratat ca cei mai răi din muritori, *cu cuvînt că prea cu necumpăt aş fi apărat interesele nației mele în curs de 11 ani*, ci totodată provocarăți și pe alții la binefacere patriotică, în minute cînd eu eram dedat a vedea
327 numai persecutări, pe toți pașii mei./

Domnule! Nici eu, nici familia mea, care în cursul războiului civil își pierdu tot ce era să o scutească de lipsă pe ani înainte, nu sînt în stare a vă aduce cuvenita mulțămită pentru generozitatea dv. Aceeași vi-o poate compensa numai conștiința dv. că ați făcut un bine.

Primește, domnule, asigurarea celei mai distinse considerații.
327v Al d-tale ...³/

(B.A.R., ms. rom. 995, f. 272r + v).

1 Destinatarul scrisorii este scriitorul și patriotul moldovean Dimitrie Ralet (1816—1858). În 1849 era director în Departamentul dreptății din Moldova, și în această calitate va fi intervenit pentru eliberarea lui Bariț din închisoarea de la Cernăuți (vezi scris, precedentă, către, Eliza Sturdza, n. 1). Date despre Dimitrie Ralet: *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 721—722.

2 Scrisoarea este o ciornă, „copie iute”, după cum însemnează Bariț pe f. 272r. Pasajul subliniat are o variantă, mai puțin izbutită: „pentru apărarea de 11 ani a intereselor nației sale”. Deși în original Bariț preferă *această* formulare, ștergînd-o pe cealaltă, noi am optat altfel decît autorul, căci exprimarea pe care o reproducem este net superioară „corecturii” sale.

3 La fila 272r. scrisoarea are adnotarea lui Bariț: „Dim. Ralet, din Dulcești, la Iași”, după care stabilim destinatarul. La f. 272v. o însemnare mult mai importantă, unde Bariț consemnează scrisorile pe care le-a trimis familiei Hurmuzachi, binefăcătorii săi din vara anului 1849. Este singurul loc de unde putem afla, poate nu în totalitate, numărul și schița conținutului acestor scrisori, cel puțin ale celor trimise în 1849, îndată după întoarcerea în țară: „1849. 22 oct. n. Răspuns la scrisoarea d-lui A. Hurmuzache din 14/2 oct. 25 oct. n. Altă scrisoare și art[icol]. A. Hurmuzache. 29 oct. Răspuns la două scrisori ale lui A. Baricz [fratele său, Alexandru; însemnarea nu-și are rostul aici]. Detto. Altă scrisoare către A. Hurmuzache. 1 noemvr. n. Lui A. Hurmuzache, scrisoare și art[icol] (răspuns la cea din 12/24 oct. 5 n[oiembrie]. Scrisoare cu articuli mărunți, A. Hormuzache, apoi m[a]d[a]m Efrosina Petrino et P. Petrino, cu note de măceluri. 12 no[iembrie]. Altă scrisoare lui A. Hormuzache, *quod libet* et E[ufrosina] P[etrino]. 14. A. Tr. Laurianu, colete, jurnale, gazete. 15 nov. A. Hormuzache, răspuns la cea din 5 n[oiembrie] a sa. 19 nov. A. Hormuzache, artic[ol] din Țara Românească”.

XV

CĂTRE PETRU PETRINO¹

(1849)

68

[5 noiembrie 1849]*

Domnul meu!

Zilele petrecute atît de bine și frumos cu dv. la un loc, adesea conversație și discursurile d-tale cele prietinoase și confidentiale, cu care binevoiai a mă întimpina, îmi dau dreptul ca și pe viitor să caut conversația dv., dacă nu personală, care nu se mai poate, cel puțin în scris.

îmi aduc aminte că, la depărtarea mea din mijlocul dv., nu eram în stare a rosti un singur cuvînt de mulțumită pentru atîta binevoință ce ați arătat cătră mine. încă de atunci îmi propusesem virtos a vă da cîte o vizită, prin mijlocul poștei. însă eu și acum sînt cătră dv. tot acel sărac de cuvinte, care eram în minutele de rămas bun. Aceasta vine de acolo că, precum durerea superlativă este mută, așa și mulțămită unei inimi copleșită cu îndatoriri este lipsită de cuvinte. Această împregiurare, domnul meu, să vă fie pe viitoriu de învățătură, exemplu, că dv. ați trebui să fiți cu 10% mai puțin buni, mai puțin generoși, pentru ca cineva să fie în stare a-și descoperi recunoștința după cuviință.

Mă rog, domnul meu, dă-mi voie sa alătur aici unele note cătră prea cara d-tale cocoană și soție², cu care va binevoi a dispune după cum o rugai, sau pre cum va afla cu cale.

Știri interesante care ar fi pe aici s-au împărtășit la d-nii cumnații
273 d-tale. Vreun bine nu avem, cu toate acestea nici de desperat nu este.
Adesea-mi suvenire de atîtea oare bine petrecute între prea iubiti
d-tale prunci, mă fac să cuget neapărat și la ..⁴

273v Din atîtea impresii frumoase și suvenire ...⁴/

(B.A.R., ms. rom. 995, f. 273r + v.)

1 Petru Petrino era soțul Eufrosinei, una dintre surorile Hurmuzăcheștilor (sor Elizei Sturdza, către care vezi scrisoarea lui Bariț, supra).

2 Datată în funcție de însemnarea de la sfîrșitul scrisorii către Dimitrie Ralet
« (aci supra, n. 3).

3 A trimis note și partituri muzicale ale unor compoziții patriotice, pe care românii din Cernăuți le-au interpretat pe scenă (vezi Nicolae Bănescu, *Correspondența fa ... miliei Hurmuzaki. cu. Gheorghe Bariț*, p. 36—38, 46—48).

XVI

CĂTRE DELEGAȚIA ROMÂNĂ DE LA VIENA

(1850)

69

[8 februarie, stil nou, 1850]

Fraților!

Aveți gazetele Sibiiului? Vă rog ca lângă diatriba din nr. 25 (*Bote*) pă care o comentez și eu², să mai adaogeti un ce pozitiv, peste care dederăm noi în zilele acestea, cum că adică ministeriul, amăgit prin neconținutele pîre și prin raporturile ieșite de la A[lba] Carolina, demăndase însuși ca guvernătorul să prindă neapărat pe toți prefectii și tribunii și să-i tragă la răspundere pentru toate faptele lor. Acesta însă nu voi, ci informă pe Minist[eriu] că deocamdată n-ar fi cu sfat a întreprinde așa ceva. Comentariul faceți-l dv.

Belddștii de la Bodila scoaseră aici la Brașov o comisiune cercetătoare asupra celor cari în toamna a. tr. „deprădaseră” moșiile. Săcelanii merg la acea comisiune și se supun ei ca și oile lor la belitori. Doi preoți mă întrebaseră. Le-am zis ca să protesteze cu tot adinsul. C. Săcăreanu³, care la cauza aceasta e interesat pînă după urechi, se duse în zilele tr[ecute] la Sibii, fără a ne consulta cu toții că ce este de făcut. Nimini nu protestează.

Corespondența din *Wanderer*, trecută și în *Satellit* nr. 13 scândăli foarte mult pe ai noștri⁴. Eu n-am cînd să o sfărîm, chiar nemțește. Unele ca acelea să le nimicim dv., dacă nu în alte gazete nemț[este], atunci măcar în *Bucovina*⁵.

Asemenea scîndăli și blăstămățiile englezului, care din *Times* se retipăriră și în *Allgemeine Zeitung* (3 febr.)⁶ Presa țeste astăzi o potestate de stat. Presa nemț[este] ne otrăvește viața noastră politică. Dacă m-am învoit undeva la mijloace drastice, apoi aceasta este cîmpul întreburei acelora.

Axențiu (caprițiosul Axențiu) este inferat cu Aiudul. Ce mai răspuns amar și sfărîmătoriu s-ar putea da! Unul din dv., sau doi, sau mai

mulți ar trebui să se ocupe numai cu refrîngerea și nimicirea atacurilor străine, din cîte ies în jurnale. Eu, din parte-mi, în foile noastre române nu poci face și scrie mai mult, mai tare decît ceea ce vedeți, fără pericul de a fi oprit cu totul, precum v-am avizat și mai de aproape astăzi săptămîna (30 ian. v.). Numai luați sama, scrieți oarecum aișa, ca nemții să nu socoata că, bătînd egoismul oaspeților, îi batem chiar pe ei. Arătați *Humoristului* satirele lui *Bote* vomite asupra-i în nr. 25 etc.⁷ Folosiți-vă de ocaziune, înlesniți-l cu feliiuri de acturi bune, sănătoase. Cuminecați-i schița din bătăile muntene, care sînt pentru un jurnal ca *Umoristul*, însă ca istorie, iar nu ca *Erzählung*⁸.

Veți fi înțeles că raporturile cerute de cătră guvernătorul de la ofițerii cari fuseseră pe lîngă *Landsturm*⁹, sau îl comandaseră, *mai toate* au ieșit în favoarea noastră. Aceasta trebuia să țî-o spui mai în sus, dar dv. reduceți-o la locul ei.

Maiorul Teutsch de la Bat[alionul] 23 de vînători încă făcu un raport foarte bun din călătoria sa de la A[lba] Carolina¹⁰ pînă la M[aros] Okorhei¹¹, despre starea și simțemintele poporului nostru, iar pe nobilii maghiari îi apăsă în sensul corespondenței mele de la Turda¹².

Fratele nostru I. Bran începu a-și da tare în capete cu magistratul de aici. Alaltăieri, sîmbătă, (6 febr. n.) îmi spuse un senator că ținură ședință asupra lui, „pentru că el, Bran, cu ales în puterea sa biurger-maisteri în satele Branului, apoi au iritat pe români ca să nu plătească dajdea împărătească”. Auzi, ai dracului ce sînt! Am vorbit cu oamenii din acele sate. Ei sînt prea bucuoși a plăti toată dajdea odată, cu toate restanțiile, pe care nu le ceruse nimini de la ei cît au curs răzbelul. Mi se pare încă că sașii ar voi a stoarce de la români adaosul, știți, despre care vorbisem eu în *Gazetă* și asupra căruia dederăm plînsoare, pe care o veți fi primit.

Săcelenii încă vă vor trimite, preste puțin, un *memorial* în vechea lor cauză oierească, pe care d. Popasu trebuie să o cunoască bine, ca și mine. De, ajutați-le, *ca să vă ajute și ei!*

Apfopos! D[omnul] Petric¹³ tbt așteaptă ca fratele său Popasu să-i dispuie unde are să-i numere partea venitului său, care pînă aci se străchirase cam pintre degete.

Spuneți fraților Iancu et Balint că țara toată e îngrijată cum că dînșii nu se vor mai putea întoarce în patria lor, căci nu vor fi suferiți. Vedeți, faceți-i cunoscuți cu o manieră ca să nu între nici un feli de prepusul la nimini. Să joace o rolă de *bărbați*, după cum poporul și lumea din afară își formă idealul său despre dînșii.

Fratele Aron¹⁴ să fie prea încredințat că eu controlez prea de aproape pe acel bărbat pe care dînsul mi-l dede în grijă. Pe mine anevoie mă va înșela. Cînd va crede că are, atunci mă va scăpa, dacă va merita. I-am și scris, arătîndu-i cauza noastră din o parte prea periculoasă.

Întru altele, să știți, fraților, că poporul pune în dv. cea mai tare speranță, măcar că iarăși, de altă parte, s-au întins prepusul greu, că sînteți prea rău văzuți acolo la Curte, ba cum că dacă n-ar fi mai mers și unele informăciuni domolitoare de la guvernătorul, abia v-ar și mai primi. Așa se simți prin Sibii.

Amploiații de români se înmulțesc. Ei sînt însă controlați și spionați înfricoșat. Nu face nimic, numai purtarea lor să fie bună.

Am prins o speranță că vă voi mai face puține parale. Deci, dacă n-ai depus abon[amentul] la Gerold¹⁶, nici să-i depui, pînă la altă scrisoare a mea, numai să-mi trimiți contă pentru Gott, după cum ți-am scris. Zi lui Niță¹⁷ că Alesandrina¹⁸ se *bolnăvi* de multe supărări. Acum iar e mai bine, se simte prea nenorocită că nu poate merge la tată-său. Dar unde este d-lui?

G. Bariț.

Ce este cu *Centralbureau*¹⁹ pentru colbnizăciune? Mă rog prea mult, informați-mă, arătați-mi ce credeți dv. despre el, ca să mă știu întocmi și eu.

Bologa se însura (cunurat de d. Glanz cu fata lui Tigler), Axențiu se însura, Vasiliu Maior se însura. D[omnul] Tipar merge la dv.

(B.A.R., Fond coresp., inv. nr. 24.152)

1 Delegația română de la Viena activa în capitala Imperiului încă din vremea revoluției, după restabilirea liniștii constituindu-se într-o veritabilă ambasadă națională. Scopul acțiunii ei era smulgerea unor drepturi pe seama românilor transilvăneni, din partea Curtii. Cu toată energia, competența și coeziunea delegației, scopul a eșuat. Dintre membrii mai marcanți ai delegației amintim, ca activînd în răs timpuri diferite pe Avram Iancu, August Treboniu Laurian, Simion Bărnuțiu, Ioan Maiorescu, Aron Florian și Timotei Cipariu. Ei au fost *izgoniți* din Viena la începutul anului 1851, ca primejdioși pentru siguranța țării. Vezi Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, București, 1965, p. 238-273; *G.B.C.*, I, p. 158-182; III, p. 155, n. 6.

2 Datarea după o precizare din scrisoare: „Alaltăieri (6 febr. n.) îmi spuse un senator...” Datarea propusă în *Convorbiri literare*, XXXIII, 1899, nr. 3, p. 199—202 este greșită.

3 Corect: nr. 24. în acest număr (LXV, 1850, p. 115—116), *Siebenbürger Bote* publicase un articol dușmănos împotriva românilor. Comentat, într-adevăr, de Bariț în *Gazeta Transilvaniei*, XIII, 1850, nr. 10, p. 38, în articolul *Despre Țara săsească*.

4 Constantin Secăreanu, tînăr ayocat din Brașov, despre care vezi *G.B.C.*, I, p. 103, n. 5.

5 Articolul: *Zur Charakteristik der Zciungsfehde in Siebenburgen*. (Aus dem „Wanderer”), din *Satellit*, XII, 1850, nr. 13, p. 50-51.

6 *Bucovina*, ziarul Hurmuzăcheștilor de la Cernăuți, nu va mai apuca să combată această nouă calomnie săsească: va fi suprimat curînd după *Gazeta Transilvaniei*.

7 N-am găsit în bibliotecile noastre numărul respectiv din *Allgemeine Zeitung*

8 Vezi nota 3. Articolul din *Siebenbürger Bote* (corect: din nr. 24) ia în deriziune revista *Hummorist* de la Viena, pentru niște aprecieri pozitive la adresa românilor.

9 „Povestire”.

10 „Garda națională.”

11 Alba-Iulia.

12 Tîrgu-Mureș.

13 Un scurt articol din *Gazeta Transilvaniei* nr. 10.

14 Ioan Petric, protopop din Brașov, despre care vezi *G.B.C.*, II, p. 111—112, n. 2.

15 Aron Florian, care se afla la Viena, ca delegat.

16 Tipografia vieneză „Gerold și fiul”, la care apelau cu predilecție românii după 1848. Acolo s-a tipărit celebra lucrare a lui Alexandru Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară* (I—II, Viena, 1851—1852).

17 Ioan Maiorescu.

18 Alexandrina Magheru.

19 „Biroul central”.

XVII

CĂTRE AUGUST TREBONIU LAURIAN¹

(1850)

70

Brașov, 25/13 febr. [1850]

Frate Laurianu !

Alaltăieri sosi C. Popasu, aducîndu-mi și scrisoarea d-tale din 6 febr. n. Eu, într-aceea, îți răspunsesem la cele vechi, mai împărtășindu-ți multe de pe aici. Destul!

în minutele acestea ne sosi poruncă prin care *Gazeta* și *Foaia* sînt oprite². Se încercă totodată a se secvestra tipografia. Iată, mă chemă tipograful ca să-mi spuie că pricina oprelei o voi afla numai după amezi cînd mă vor cita. Eu totuși nu întîrziu, ci încă cu poșta de astăzi vă înștiințez, pentru că poate mîne nu voi fi în stare a vă scrie, dacă cumva mă vor și aresta.

Eu îmi sfarm capul ca să gîcesc din ce pricină au putut să urmez această opreală pe drum legal, și nu poci afla. Știu numai ceea ce ți-am fost scris, că Schelker³, căpitanul cetăței, cînd mă chemă la sine, nu putu să-mi dea altă pricină de nemulțumire decît numai că pentru ce să reti păresc petițiunile și memorialele deputăciunei noastre, și să încete îndată.

Pentru cauza cu orăștienii⁴ încă nu m-ar putea opri, mai virtos cînd am și atestate amină că vreo trei amploiați de acolo pitiră lemn

Timpul trece, poșta e să pornească.

Eu vă rog ca dv. să mijlociți la ministeriu: 1) ca guvernul de ai să arate *anumit* articuli pentru carii el opri *Gazeta*⁵; 2) să spuie 1

cîte ori m-au dojenit și nu l-am ascultat; 3) dacă în Croația și pe airea domnesc legile presei, pentru ce nu și la noi, pentru ce nu sînt judecat după aceleași?

Iată, fraților, ce folosește toată înțețirea dv. ca să scriu și să public așa și așa, dacă nu-mi veți răzbuna jărtfirea mea, cum și modestia cu carea mă port eu, pe lângă alte jurnale.

Deci, dacă socotiți că e de trebuință ca să mai apuc eu condeiul a mîină, ca să mai scriem pentru poporul nostru, vă rog lucrați cu toată energia ca să scăpăm odată de tratare ca aceasta. Eu, din parte-mi, să știți că poate nu voi fi în stare a face nici un pas spre acest scop, prin urmare totul rămîne asupra d-voastră.

Al d-tale frate,

George.

Tipografie curînd! Nu mai tîndălim!

Aici lucrează o comisiune înfricoșată în favoarea Beldeștilor de la Bodila și în contra prefecturei și a comitetului, cu scop ca membrii acestora să plătească la toată familia Beldi peste 60 mii f. arg. Toți săcelenii și preoții sînt trași la rîsp[uns] și jurăm[înt],

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.146)

1 Despre corespondența Ini Laurian cu Bariț vezi capitol aparte în *G.B.C.*, I, p. 89-201.

2 Prin decretul prezidial al guvernatorului Wolgemuth nr. 131 din 9 martie 1850, foile lui Bariț sînt suspendate (vezi supra, scrisorile către Ioan Maiorescu, nr. 2, n. 7). Se pare că oprirea efectivă a precedat însă decretul.

3 Căpitanul Brașovului, către care va veni și ordinul gubernial de suspendare a publicațiilor românești.

4 Despre scandalul cu funcționarii-hoți de la Orăștie vezi supra, scrisorile către Ioan Maiorescu, nr. 21, n. 13.

5 Va afla curînd acești „articuli” (vezi scrisorile către Ioan Maiorescu, VII/19, inel. n. 5).

71

Brașov, 4 mart. [1]850

Frata!

Ț-am scris luni în 13/25 și joi în 16/28 febr., aceasta din urmă recom[andat], la cvartirul unde-mi arăți că șezi. Astăzi iar mă simț îndatorat a vă mai aviza despre cauza și istoria *Gazetei*.

Protocolul mi l-am încheiat abia vineri seara, că-mi ieși lubg, din pricină că mi-au vărsat mult năcaz într-însul. Programa a doua, îndată ce voi încheia această scrisoare a voastră. Aceasta, la cîteva puncturi, încă e categorică, nu cred să mi-o primească. I-am zis într-înșă că pri-

mesc Constituția] octr[oață] ci aș fi dorit ca, precum s-au numit în aceeași alte naționalități, să se fie *numit* și cea română, că, într-aceea mă țin strîns de ș.

La § 74 zic că noi (*Gazeta*) pretindem ca, dacă altei națiuni s taie (*ausgeschneiden*) teritoriul de Constituție], să ni se taie neapăra și nouă, și încă după unul și același principiu, iar altfeli nici altui popo să nu se dea. *Entweder alle, oder keine!*

La limbă, pretind ca ampioiații să manipuleze cu poporul nostru numai românește etc, etc. Nu cred că mi-o primească. Sau, că mi vor modifica.

Mai ascultă: în zilele acestea vorbii cu doi oameni de ai noștr anume unul din cei mai deștepți cari, venind de la Bucur[ești], mă asigur cum că Ltiders ar fi scris la Sibii ca *Gazeta* mea să fie sugrumată ori și c ce preț, pentru că, în această hriză europeană, citind românii de dincolo faptele naționale și bravurile transilvanilor, iau exemplu foarte periculo pentru cel mai de aproape viitoriu² N. B.: în toată Țara Rom[ânească] nu intră decît 6 ex., iar în Moldova 2. însă au ajuns treaba la atîta c chiar țărani cărăuși din vecinătate știu să întrebe: „Oare, cocoan domnule, ce mai spun gazetele alea?”

Deci se vede că Sibiiul e ascultătoriu.

Mai am o știre *prea* sigură, dată Sibii, că s-ar pîndi cu mare ag rime ca pînă în cît cochetează malcontanții de dincolo cu cei de dincoac Toți sîntem puși supt cea mai strînsă pază. Căpitănatul de aici ne op ca fără bilet de la el să nu ne mai petrecem serile pe la casăle noastre de am fi încă pe atît. de puțini. De la Casina noastră se cer statutu Pe cafegiul și markerul îl arestară în săpt[ămîna] tr[ecută], pentru c n-au dat cafea și *bere* (care nici se vinde) la un jandarm care intra acolo.

Asta încă văd bine, că între săcui domnește un *murmur* gener prea amenințătoriu. Crede-mă că aceia nici pe 1/10 sînt dezarma O știu.

Dr. Pavel¹ este la noi. îți citi scrisoarea ta și se interesă pre mult de dînsa. D-lui și frații Murășanii, cu carii cu toții fuserăm la osp țul fetei lui Barbu Cepescu (Moșoiu), te și vă sărută frățește pe to Lui Pavel încă îi plac lucrurile cum s-au tocmit.

Senatorii sasi (unii) strigă pe la Pomul Verde și gura lum asupra strămutărilor de ampioiați. Pentru ce nu urmăriți cu luar aminte cearta teritorială dintre *Volesa* — *Satellit*? Dezbinarea e d dietă.

Să faceți protestul cît mai curînd. Pavel vă roagă să vă fie m de episcopul Ioan², să dezbrăcați toată răzbunarea, dacă sînteți filoso Dinsul are de gînd să propuie sinodului gr. n.u. o intercesiune pent nenorocitul. Un protopop, asemenea.

Mult mă supără o știre de la Linz, trecută în *Lloyd*, din care af că, pe semne, în privința tipografiilor domnește un feli de țarmur țehală. Căci, adică, unul care era să mai deschidă acolo și a patra tip grafie, trebui să adevereze cum că cele trei nu mai sînt în stare de a

destula toate trebuințele, și anume că n-au cînd să tipărească cutare gazetă. Te rog scrie-mi în ce stă treaba aceasta, ca să mă știu întocmi. Adică să nu fie concurența liberă? Ar fi lucrul naibei! Atunci să știu că Vom avea lupte mari. Nu ne vor lăsa ca să lucrăm cu tipografia. Află, cercetează! Iar dacă vei vedea că merge, fă numaidecît la competentile ministru o rugăminte în numele *cui vei vrea*, C. Popasu sau I. Popasu, pentru o tipografie. Pe numele meu să nu faci, că nu vei cîștiga; sînt cu păr de lup. însă tipografia va fi *a mea*, eu voi plăti-o, adică știu tu cu ce bani. Fără tipografie sîntem morți.

Ascultă! Eu am imputat guvernatorului, în *protocol*, pentru ce nu s-au plătit lefile membrilor Comitetului, cite 100 f. arg. pe lună. Dar de ce dracu nu și le cer chiar dînșii? De ce? Pentru ca dușmanii să aibă prilej a ne striga că am prădat destul, sau dacă sîntem săraci, că „iată proletarii” etc, etc.

D-n. Bărnuț să mai lase din secătura de stoicism, să nu-l ducă pînă la diogenism, că nu merge. Subscrie, căci sînt acolo, în numele tuturor, Bărnuț, Laurpan] și Aron, Tipar. Acum e timpul. Vedeți prea bine că și altor oficiali acum li se plătesc lefile, la 1 și 1 1/2 an. Cereți, că din contrib[uiția] poporului vostru cereți, iar nu din grație. Lucruri mari nu se pot scoate la cale cu bani de pele.

Te rog spune domnului Tipar că m-a îndatorat prea mult cu scri-soarea din Cernăuți (11/23 febr.)^o, iar adaosul îl voi folosi neapărat, dacă voi mai avea noroc să public *Gazeta*. îmi pare bine că d-sa încă află pe familia Hurmuzache precum o știam eu, însă mă supără că nu are ocaziune de a o vedea toată la un loc, apoi să fie judecat.

Frate Laurianu! Știi că e bajocură neauzită cu cărțile d-tale. După atîta trăgănare, apoi acum veni de la Tezaurariat nebuna poruncă ca toate *teancurile* (nu pachete, *teancuri*) ca de 2 măji și preste, să le trimită vama la Sibii ca el, Tezaur[ariatul] să le vază, ca și cum vameșii de aici ar trebui să fie prea porci de cîne să nu arate în adevăr cărțile care se află în *Magazin*, ci cu totul altele. *Adică, cenzură*. D-ta mă tot întetești să-ți trimit exemp[lare] întregi din *Magazin*. Cum să-ți trimit, de supt încuioarea cenzurei lui Metternich?

Te rog o dată pentru totdeauna, fă ce vei face și spargeți cenzura sau, de nu, Guvernii! să nu ne amăgească, și să spuie curat că, pentru produsele lit[erare] române, *vrea cenzură*, ca să ne știm ținea de una.

Datoria de stat a Țării Rom[ânești] ajunse pînă în dec. a tr. la 18 milioane.

Sudeții austriani în ambele principate sînt de cea mai mare bajo-cură. După o scrisoare de la Iași, 3/15 febr. Aisenbach trînti o notă *des-perată* în priv[inta] aceasta, însă fără nici un folos.

Al tău,

G. Barit.

Bălășcu se așteaptă de la București la Sibiu cu Ordin[ul] Stanislau pentru Iancu, Balint, Axențiu, iar pentru alții cu medalii de la 35# în jos. Acestea statură la Li[u]d[ers]^o.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.148).

1 Scrisoarea din 13/25 februarie este cea precedentă. O scrisoare a lui Bariț către Laurian din 16/28 februarie 1850 nu se cunoaște.

2 „Ori toți, ori niciunul!”

3 Vezi și G.B.C., II, p. 367-368, n. 2.

4 Pavel Vasici.

5 Episcopul Ioan Lemeni fusese destituit în mod abuziv din demnitatea episcopală, printr-un decret al generalului Anton Puchner, pentru „atitudine promaghiară” în timpul revoluției (vezi G.B.C., III, p. 142—146, n. 3; cf. și George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă*, II, Sibiu, 1891, p. 376—378, 663—664).

6 Vezi-o în G.B.C., IV, p. 308-309.

7 N-a avut noroc și nu s-a publicat! „Adaosul” este un jurnal de călătorie a lui Cipariu în Bucovina. Se păstrează în manuscris la B.A.R., ms. rom. 994, f. 210 r+v.

8 Despre decorațiile rusești primite de revoluționarii români din Transilvania vezi G.B.C., VI, p. 174, n. 6. Vezi și *Convorbiri literare*, XXXIII, 1899, nr. 6, p. 556—560. Bălășcu este Nicolae Nifon Bălășescu despre care vezi G.B.C., VI, p. 70—188.

XVIII

CĂTRE CONDUCEREA GREMIULUI NEGUSTORESC DIN BRAȘOV

(1853)

72

Brașov, 1853, iunie

*Domnilor directori și bătrîni ai Gremiului mercantil levantin
la Brașov*

Din alăturata socoteală a lui Mihfail] Fluștureanu^o sub A. v binevoii a cunoaște starea lăzei gremiale pe 3 semestruri din a. 1852, c și restanțiile ei din plicurile de cvientanții B.C.D. Din socoteala s scrisului sub -. cu plicul de sub E. și cu toate citatele cvietanții care le lăsaî în canțelarie) veți cunoaște că, ne mai fiind cu ce să poarte cheltuielile canțelariei gremiale, d-n. Mih[ail] Fluștureanu loc de bani, îmi transpuse socoteala și o sumă în cvietanții, din care s cules abia o sumă de cf. 246, cînd spezele și lefile pînă la apr[ilie] 30 zioa din care eu nu mai poci păzi și lucra în canțelarie, s-au urca

f. 431 cr. 28 (cuprinzându-se în acea sumă și 27 cvientății neplătite în sumă de 70 fl. con.)

Din această socoteală se vede curat că subscrisul am să mai primesc de la on[oratul] gremiu cf. 185 cr. 28. Dar fiindcă subscrisul simț o grea trebuință de a-mi priimi răsplata ostănelor mele, rog pe **ono-rata**] direcțiune și pe bătrînii gremiului ca să binevoiască a-mi mijloci priimirea acestui rest de salariu, de s-ar putea încă în cursul acestei luni iuniu^s.

Cu deosebită stimă rămîi al on[oratei] direcțiuni gata spre slujire,

G. Bariț ^s.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond Blaj, colecția George Bariț, nr. 384)

1 Breasla sau gremiul negustoresc din Brașov s-a înfiinșat în 1827, sub numele de Soțietet cuviincios de neguțătorie, devenit în 1836 Soțietet neguțătoresc al românilor, iar după revoluție Gremiul cetățenesc levantin din Brașov. Cunoscut în general sub numele de Gremiul negustoresc din Brașov, el era alcătuit din negustori români, aromâni, greci și bulgari și își întindea aria de activitate între Viena și Constantinopol. Date despre breasla brașoveană, în *Casina română. Brașov 1835—1935*, Brașov, 1935; Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971, p. 399.

2 Negustor brașovean cu rol în conducerea gremiului.

3 După propria sa mărturisire (*Amintiri din viața mea căsătorită*, în *Studii literare*, I, 1924, p. 190—200), Bariț a condus cancelaria gremiului din 1 septembrie 1850 pînă la 1 mai 1853.

4 Crisoarea este un concept. El poartă adnotarea tirzie: „1853. Afacerea cu Gremiul comercial din Brașov, carele nu avea de unde să-mi numere honorariul de secretariu, 500 fl. m. conv. pe an”.

XIX

CĂTRE IACOB MUREȘANU¹

(1858)

73

15/31 ian. 1858

Frate !

TM; oi a 7 ^s astăzi, m îmbulzeala ocupațiunilor, te-ai greșit și mi-ai dat o suma de bani neasemănat mai mare decît mi se cuvine și acieit ai putea fi m stare de a da, chiar între conjuncturi mai bune decît

cele prezinte, ale *Gazetei*. Eu nu pricep cum de d-ta încă tot nu m cunoști, ci se pare că ești de o idee fixă, ca și cum eu, dacă lucru ori n lucru la *Gazetă*, aș face-o din interes material, iară nu constrîns, așa ori așa, tot numai de împregiurări, de imposibilitatea fizică, morală, d lipsa totală a timpului.

Deci iată, îți remit acei 300 f.c.m. pe cari se vede că mi i-ai dat în loc de 150 f.c.m. Scoate din ei ce mi se cuvine, *id est* 150 f.c.m., scoate-datoria de 10 f.c.m. dați soției mele, iară restul îl primesc^s.

Porro: te întreb că ce m[anu]s[cri]pt chronic să mai lucru. Noapte bună!

G. Bariț ^s.

(B.A.R., ms. rom. 972, f. 282 r)

1 Iacob Mureșanu era, din septembrie 1850, redactorul *Gazetei Transilvan* în care calitate l-a înlocuit pe dizgrațiatul Bariț (vezi supra, scrisorile către Ioan Marescu și August Treboniu Laurian). Despre Iacob Mureșanu vezi *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 597—598.

2 Anii 1858—1859 au fost cei mai strîmtorați material din întreaga viață a Iacob Bariț. Iacob Mureșanu a vrut să facă un act de caritate, pe care însă Bariț nu-l accepta. Vezi și Ioan Chindriș, *Etica lui George Bariț*, în *Făclia*, XXVII, 1971, nr. 7672, în *Spliment duminical*, p. II și voi. *Chipuri din hronicul neamului*, București, 1977, p. 119-120.

XX

^ CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ȘI AL INVĂȚĂMÎNTULUI PUBLIC M N *Moi&OV*

(1859)

74

Iași, 1859, mart

înalt Ministeriu bisericesc și de învățămînt public !

Aflînd subscrisul cum că în[altul] Ministeriu bisericesc și de învățămînt, determinat a întrebuița, în această epohă de renaștere a patriei, facultățile mai multor români de litere, ar fi aplecat a-mi concred

mie postul de inspector ai școalelor din Moldova, eu, îndemnat de dorința de a folosi națiunii mele, pe cât puterile mă iartă încă, și în această frumoasă patrie, m-am determinat a primi cu mulțămîntă o vocațiune atît de onorifică

într-aceea, fiindcă eu în vechea mea patrie, Transilvania, atît ca tată de familie cît și ca pârtaș și totodată director al unei întreprinderi mai mari industriale² am neapărată trebuință de un răstimp oareșcare, spre a-mi pune trebile în ordine și spre a mă desface cu onoare de angajămîntul luat de mai nainte asupra-mi, mă rog cu tot respectul că în[altul] Ministeriu să binevoiască a-mi acorda, spre scopul sus arătat, un termin pînă la 15 mai a.c. după călind[arul] iul[ian], pe cînd să mă aflu la postul mie destinat.

Mai departe, plecata mea rugăminte se cuprinde în următoarele: fiindcă sus-atinsa denumire pentru mine fu cam neașteptată, de aceea eu nu poci avea la mîină, în aceste momente, nici testimoniile mele de două facultăți ce am făcut în tinerețele mele³, nici cele de conduită, nici de aplicare, în curs de 23 ani în patria mea veche, pe care însă nu voi lipsi a le produce toate, cu altă ocaziune. Astă dată îmi iau numai voie a observa cum că în curs de 10 ani am fost profesor, iară mai tîrziu și efor al școalelor din Brașov, care constă din 4 clase normale și 4 gimnaziale ;b) fiindcă eu, în favoarea nouăi denumiri am lăsa[t] un alt angajament sigur și, ca familist, prin strămutare m-aș expune la multe greutăți, de aceea rog pe în[altul] Ministeriu ca să binevoiască a-mi încuviința denumirea definitivă, încît fără vină dovedită întru răspicatul înțeles al legilor să nu mi se dea dimisiunea, sau dacă cumva totuși s-ar întîmpla una ca aceasta, în asemenea caz în[altul] Gubern al țerei va binevoi a decreta despăgubirea mea prin numărarea întregii mele plăți anuale pe un an înainte, întocma precum aceasta se întîmpla și în țerile austriace și pe airea; c) fiind strămutarea mea de la Brașov împreună cu speze considerabile, mă rog a mi se acorda o sumă spre coperirea spezelor de drum, totodată, d) la caz de denumire formală, a mi se încunoștința în coprinsul respectivului decret, sau prin altă hîrtie oficială, beneficiul împreună cu postul de inspector general⁴, precum și că la ce zile ale anului se primesc acele beneficii, regulat.

între altele, din partea mea mă îndatorez în fața în[altului] Gubern și în cugetul meu, cum că mă voi sili din toate puterile a corăspunde chemării concretzute mie, și a mă supune la toate legile și ordinăciunile atingătoare de sfera lucrării mele, cu toată fidelitatea și devotamentul.

Cu profund respect, al înaltului Ministeriu serv prea plecat,

Georgie Bariț,

... director al cr. priv. Fabriciei
... mecanice de hîrtie de la
i ... Zernești, în Transilvania.

(B.A.R., Fond coresp., inv, nr. 121.108 , anexă)

1 Chemarea lui George Bariț la Iași, ca inspector general al școlilor Moldovei face parte din rîndul reformelor inițiate îndată după Unirea de la 1859. Bariț urma să ia locul lui Laurian, care fusese demis din acest post. Vezi Iosif Pervain și Ioan Chiriac, *Correspondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, I, Cluj, 1972, p. 57—80; *G.B.C.*, p. 186—188, n. 4; IV, p. 318, n. 7. Cf. și Constantin Diaconovici, *George Barițiu 12 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892*, Sibiu, 1892; Nicolae Bănescu, *Gheorghe Bariț. Legaturile sale cu românii din celelalte părți, în Convorbiri literare*, XLII, 1908, nr. 7, p. 19; Candid C. Mușlea, *Contribuțiuni la viața și opera lui Gheorghe Barițiu*, în *Gazeta Transilvaniei*, CV, 1942, nr. 1, p. 4; Iosif Pervain, *Studia de literatură română*, Cluj, 1971, p. 414—416. Dar ministrul Dimitrie A. Sturdza, curînd, împreună cu guvernul, astfel că plecarea la Iași a lui Bariț nu se va mai realiza, ardeleanul manifestînd rețineri, mai apoi, și din cauza schimbării garniturii ministeriale, dar mai ales din cauza intrigilor pe care le-a iscat vestea chemării sale la Iași (vezi infra, scris. 76, n. 3).

2 Al Fabricii de hîrtie din Zărnești.

3 Puțin exagerat! în realitate, Bariț nu avea nici o facultate. Absolvise, din anul 1830, cursul de filosofie al Liceului academic piarist din Cluj, apoi seminarul teologic din Blaj. Față de transilvănenii care ocupaseră doar cu puțini ani înainte posturi importante în învățămîntul din Moldova: August Treboniu Laurian și Alexandru Papiu Ilarian, sau față de Bărnuțiu, care încă funcționa acolo ca profesor, Bariț era un modest autodidact. Se bucura însă de un prestigiu enorm tocmai în rîndul moldovenilor mare om de condei al națiunii în primul rînd, apoi ca prieten al frunțașilor partidei naționale din Moldova, încă din deceniul al cincilea (vezi Ioan Breazu, *Un omagiu moldovenilor pentru Gheorghe Bariț (1843)*, în *Transilvania*, LXX, 1939, nr. 1, p. 132-134).

4 Urma să aibă leafă de 800 de galbeni pe an.

XXI

CĂTRE DIMITRIE A. STURDZA¹

(1859-1886)

75

Iași, * 1859, 25 iul.

Prea onorate domnule ministru !

După ce am fost atît de norocit ca să vă cîștig încrederea domnului ministrului voastre - eu singur nu știu în ce chip!, - după ce de altă parte am vădit că oarele din urmă, după împărțășirile de astăzi mai meditati asupra p

țiunii ce ați binevoit a-mi destina mie, aflînd totodată de mai nainte cifrele salarelor sau lefilor pe care le avuseră cei din urmă doi inspectori ai școalelor, mă socotii ca nu cumva întocmirea noului budget să nască vreo dificultate neplăcută, în stare financiară de astăzi a țerei, și totodată cifrele destinate mie să producă rivalități din o parte sau din alta, mai virtos cînd aici, ca oriunde în lume, pot să joace și patimi la mijloc. Totodată, determinat a arăta conașionalilor mei cum că, precum niciodată, așa nici acum interesul material nu mă domnește, îmi iau voia a reflecta ca domnia voastră, domnule ministru, să binevoiți a scădea cifra salariului de inspector la 700 #, iară cifra banilor de drum la 60 #.

Aflînd eu că condițiunile, modificate astfel, se vor fi primit de către autoritățile competente și, prin urmare, că un „paușal” despăgubitor pentru spesele vizitațiunilor prin țară încă s-au acordat, nu voi lipsi a urma noii mele chemări.

Într-aceea ce se amîna nu se repune, *aufgeschossen ist nicht aufgehoben*.

Eu și pînă atunci nu voi lipsi a lucra la cele două proiecte, îndată ce voi ajunge acasă în pace, iară fiind gata, vi le voi nainta încoace.

Totodată mă rog, domnule ministru, ca în orișice chestiune scolarică sau echisastică ați afla cu cale a vă folosi de puținele mele puteri, să binevoiți a dispune de acelea, a mă provoca întocma cu cea francheță, ca și cum am fi petrecut toată viața împreună.

Eu iară și iară repet această rugare, pentru orice caz, adică ori voi ajunge eu la postul ce mi-ați destinat, ori nu.

Domnule ministru ! Aflați, mă rog, cu această ocaziune cum că eu cocoanei mamei domniei voastre îi sînt cu o mare și vecinică mulțămîță, pe care dumneaei o a meritat demult, prin o generozitate pe care o arătase către mine nainte cu 9 1/2 ani, prin a doua mîna, în secret, și despre care eu am aflat foarte tîrziu, încît nu am putut nici măcar să-i mulțămesc ! Eram deprădat cu totul piia războiul civil și exilat din patria mea. Acel suflet generos și nobil a făcut un bine în dreapta ca să nu știe stînga.

Mulțămîță mea se revarsă și asupra preaiubitului său fiu.

Mă rog, domnule ministru, ca să nu luați în nume de rău aceste espectoratiuni ale mele, care purced numai <lin o sincerita[te] călduroasă a inimii mele.

Cu aceste, am onoare a fi și a rămînea al domniei voastre cel mai devotat serv,

Georgie Bariț.

(B.A.R., Fond, coresp., inv. nr. 121.108)

1 *Dimitrie A. Sturdza* (1833-1914), celebru om politic al vremii sale. Cea mai importantă scriere despre el: *Prinos lui D. A. Sturdza, la împlinirea celor șaptezeci de ani* București, 1903. Apoi: în memoria lui *Dimitrie A. Sturdza, cu prilejul centenarului de la nașterea sa, 25 februarie 1833* [cuvîntări rostite de I. G. Duca I C Brătianu

N. N. Filodor, și I. Cantacuzino], București, 1933. La data scrisorii, Sturdza era ministru al cultelor și instrucțiunii publice — la numai 26 de ani! — în primul ministere al lui Alexandru Ioan Cuza.

2 Bariț se afla la Iași „pentru discuții” în legătură cu mutarea la Iași (vezi scris. 74 aci supra).

3 De la 800 de galbeni, cît i se fixase leafa.

4 „Ce e prea înalt nu e bine păzit.” Corespondent românesc: „Ce-i prea mult e sănătos”.

5 Vezi aci supra, scris. 74, n. 3. Dimitrie A. Sturdza era fiul Elizei Sturdza, sora fraților Hurmuzăchești din Bucovina, care îl găzduiseră pe Bariț cu atîta generozitate în pribegia din 1849. Vezi supra XIII/66, XIV/67 și XV/68. Relații complete: Nicolae Bănescu, *Correspondența familiei Hurmuzachi cu Gheorghe Bariț*, Vălenii de Munte, 1911.

76

Brașov, 1859, mai

Prea onorate domnule ministru !

Am onoare a vă așterne în o mică dizertațiune despre alegerea episcopilor în biserica răsăriteană în general și în cea românească în special. Am scris-o cam rău, căci de cîtva timp am suferit și mai suferesc de friguri, încît mîna-mi tremură scriind.

Ieri primii de la d-n. Eudoxiu Hormuzache o depeșe telegrafică data din București, întru care mi se zice: „*Dass das bewusste Geschicklichkeitsbestätigung werden sei*” și adaoge că să mă grăbesc.

Dacă depeșa înțelege postul de inspector, atunci primesc cu mulțămîță, precum m-am angajat, iară dacă e vorba de vreun jurnal, ceva nu mă atrage nicidecum, fie măcar și cele mai strălucite contribuțiuni împreunate cu întreprinderea.

Despre timpul venirii mele la postul ce mi s-a destinat — d-n. presupun — astă dată nu poci zice nimic cu probabilitate. Căci însă că, pe tot cazul, întîrzierea mea nu va ținea mai mult de o lună.

Într-aceea, umilita mea rugare ar fi ca banii de drum să mă trimită prin poșta austriacă, aici la Brașov, și aceasta din aceea căci pentru că orișicît să fie venitul meu în prezent, din momentul în care m-am determinat a ieși de aici și a-mi lăsa familia pe loc, trebuie să las întreg pe sama aceleiași, pentru ca, în absența mea — pînă la venirea ție — să nu suferă lipsă.

Cu aceste, am onoare a mă subscrie, al prea onorat domniei voastre, cu profundă stimă,

Georgie I.

Despre dreptul de alegere al episcopilor și mitropoliților în biserica răsăriteană ortodoxă

Cura că dreptul de alegere la scaunele arhipăstorilor în biserica răsăriteană a fost recunoscut în principiu, pus și în lucrare în decursul tuturor secolilor, de la Isus Christos și pînă astăzi este un adevăr constatat pe toate paginile istoriei bisericești. Dacă acel drept de mai multe ori a fost atins, vătămat, uneori și călcat, într-un stat sau altul, în oarecare timpuri, principiul însă niciodată nu a fost tras la îndoială.

Coreligionarii ortodocși au privit totdeauna în dreptul de alegere o garanție atît pentru ortodoxia păstorilor aleși, cît și pentru ca nu cumva prin o simplă *denumirea* vreunei potestăți străine să intre la staul păstori periculoși nu numai pentru relege, ci și pentru stat și națiune.

Tocma pentru aceasta vedem că la cele mai multe națiuni de relegea răsăriteană, arhipăstoriile sunt și au fost priviți ca primii reprezentanți ai bisericii și, oarecum, ca încarnație — ca să zicem așa — a instituțiilor ei, ci totodată și ca coloane susținătoare ale naționalitatea

De aici urmează că oricînd o putere străină și-a propus a sparge prin drepturile unei națiuni și a-i desființa chiar existența ei genetică, a îngrijit mai întîi a aduce episcopi de altă limbă, pe care apoi o a introdus și în biserică.

Din această chintesență trasă din istoria bisericească se poate încheia ușor la nemărginita importanță a dreptului de alegerea episcopilor și a mitropoliților, carele merită de a fi păstrat și apărat din toate puterile. Mai sunt și alte multe argumente pentru apărarea aceluiași, pe care însă aici le trecem astăzi dată cu vederea, pentru că le presupunem a fi tuturor cunoscute.

Și, cu toate acestea, teoria dreptului de alegerea arhipăstorilor în biserica răsăriteană a rămas pînă acum foarte puțin dezvoltată, și o definițiune precisă lipsește. Iară modalitatea alegerii este, preste tot, foarte feliurită, pentru că, după cît știu eu; un drept canonic compus în o sistemă chiară, pînă acum încă lipsește.

Nomocanonul (pavila veche), *Pidalionul*, *Breve regius* (carte foarte rară), cu toate explicațiunile de la Zonaras, Balsamon, Aristin ș.a. conțin numai oarecîteva canoane răspîndite, din care încă de aici înainte ar fi a se elabora un ce sistematic.

Canonul 30 din așa-numitele *Canoane ale apostolilor*, can[onul] 4 al Sinodului ecumenic de la Nicea, can. 3 din Sinodul al 7-lea constată mai mult numai dreptul de alegere în principiu, iară despre modul alegerii ne lasă prea mult în întunec și dau ocaziune la dispute, cu atît mai vîrtos că alegerea, pusă în praxi a fost, după secuii și popoară, nespun de varietoare. Așa de exemplu, cîți patriarhi în răsărit, atîtea forme de alegeri, atîtea elemente dintru care este compus corpul alegătorilor.

Mitropolitul, alias patriarchul sîrbilor în Carloviț, se alege după un statut al lor mai vechi, de cîtră 25 clerici, 25 mireni provinciali și 25 persoane militare din regimentele de frontiere = 75 alegători, iară

alegerea episcopilor sîrbești austriaci depinde mai mult de mitropolitul și guvern, ceea ce este o mare anomalie.

Dreptul de alegere al mitropoliților și episcopilor în Ardeal a fost, *ab antiquo*, numai în mîna clerului, cîți protopopii și cîte 2 preoți din fiecare protopopia. Acest mod de alegere s-a mai păstrat astăzi numai în episcopatul greco-răsăritean unit, iară episcopul răsăritean alege numai de cîtră protopopi. Destul, însă, că un asemenea drept există.

în Bucovina dreptul alegerii a devenit numai de cîtră mai mult se denumește de cîtră monarh.

în Rusia nu știu cum stă dreptul alegerii.

în Turcia nici chiar Mohamed II, tiranul sultan al [inop]lei (1453), nu a cutezat a desființa dreptul de alegere luarea cetății a pus pe cler ca să-și aleagă patriarhul. Georgie Scolarios, alias Genadie, cărui apoi Mohamed II a luat tura, cu mare pompă. De atunci încoace alegerea de cîtră clerice, simoniacă, niciodată însă desființată.

Din toate popoarele ortodoxe, forma de alegere cea mai se află în praxi la moldavo-români, în Principatele Unite, cîți mult de spiritul bisericii și de înțelesul scrierilor apostolice. Corespunde totodată scopului, mai mult de cîtră

Arhipăstoriile nu se ală numai pentru clerici, ci și pentru poporul mirean, ale cărui trebuințe spirituale sunt numeroase, cu cît poporul e mai numeros. Preste aceasta privește pe ai săi episcopi, foarte de aproape, încă de cîtră național. în cele din urmă, statul românesc, dîndu-se în corpul legislativ, de sine se înțelege că voiește cîtră tîți de ale bărbaților de stat, încît mi se pare că în Adunarea, sau adică potestatea legislativă a și tîrziu alege al arhierieilor eparhioți și al mitropoliților. oareșcare este zelos pentru același.

Cu toate acestea, nici modul alegerii ecleziastice nu este în *toată* privința întemeiat pe dreptate. clerului de mir (clero saeculari) i se cuvine să i se aleagă arhipăstori, într-o întindere corespunzătoare celor de mir sale. Au nu este clerului de mir concretă nemulțumire mare și păstorirea sufletelor, toată administrarea de mir însoțește pe creștin ca părinte, ca medic spiritual și pînă la mormînt.

Tocma pentru aceasta, dacă a fost pînă acum în România fatale erori ale națiunii, că pe acest cler l-a socotit ca național și l-a lăsat a cădea în dispreț, deci se cuvine a se deschide și clerului de mir cîmpul unei nobile administrații a-l face și pe acela părtaș la unul din cele mai frumoase

. Ce este un episcop, mai înainte de toate? Este un preste administratorii tainelor și predicatorii

clericii de mir în puterea chemării lor, primitive. Apoi aceștia au mai de aproape drept și interes a cunoaște că ce om s-a pus în fruntea turmei.

A zice că clerul de mir nu e încă matur spre așa ceva ar însemna că voim a-l condamna pentru totdeauna la o pasivitate mortăreață.

La alte confesiuni toți clericii, fără osebire, se bucură de drepturi egale, și gradurile ierarhice depind numai de la capacitate și de la caracterul noral. Aceasta o știm cu toții.

O începătură trebuie să se facă și la clerul moldavo-român.

Deci, dacă este ca să se facă vreo modificare în legea și în practica alegerii, apoi aceeași s-ar putea, doară, formula în următoarele puncturi:

Eligibili sunt toți clericii cari corespund tuturor atribuțiilor cerute de canoane și de practica cea *conformă* acestora, fie aceia monahi, fie de mir; cu acea diferință la aceștia din urmă, că dacă vreun concurent ar fi căsătorit, întru înțelesul canon[ului] 48 al Sinodului al 6-lea ecumenic (Trullana), să se învoiască cu soția sa ca aceasta să intre la o monastire iară dacă este văduv, numai să se călugărească. Ceea ce prea adeseori s-a întâmplat, și chiar astăzi episcopul de Argeș este unul din aceia cari au ieșit din clerul de mir. Apoi, se știe că în clerul de mir se întâmpla un mare număr de văduvi/cari sunt condamnați a nu înainta niciodată,, numai pentru că avuseră nenorocirea de a se căsători și a-și pierde soția.

Membrii alegători ar fi:

Membrii Adunării Legislative, ca și pînă acum (sau a unei adunări extraordinare ? ?);

Capii clerului monahicesc cei mai de frunte tot după praxea de pînă acum;

Protopopii, ca reprezentanți ai clerului de mir, lingă cari să se alătore și administratorii acelor protopopiatuiri care s-au întâmplat ca momentan să rămînă vacante; iară aceasta din acea cauză ca nu cumva prin vreo măiestrie oarecare să se întîmple vreodată a fi mai multe protopopiatuiri vacante și administrate numai de locuitori.

Ar fi prea de dorit ca să se legiuiască un regulament de alegere, scurt însă precis.

Nedîndu-mi-se mie o temă mai întinsă despre dreptul alegerii arhipăstorilor, eu încă nu am îndrăznit a mă lăsa mai adînc în această materie.

1859, aprilie 22, c.v. mai 4.

(B.A.R., Fond, coresp., inv. nr. 121/109)

1 „Precum că afacerea știută să fie aranjată din toate punctele de vedere.”

2 Vezi aci supra, XX/74 și XXI/75.

3 Bariț va fi invitat și ca *redactor*, dar la București, în 1860. Invitația o face ministerul de externe I. I. Filipescu, în scrisoarea către Bariț din 7 septembrie (B.A.R., ms. rom. 1013, f. 105r-f-v), în termeni deosebit de călduroși. Scriitorul ardelean urma să fie redactor șef al *Monitorului oficial*, pe lingă care să mai scoată și o revistă săptămîniară pentru sate. Leafa era stabilită la 1500 lei lunar. Vezi și Nicolae Bănescu, *Gheorghe*

Bariț. Legăturile sale cu românii din celelalte părți, în Convorbiri literare, XLII, 1908, nr. 7, p. 20.

4 Este „dizertațiunea (anexată), pe care o trimite împreună cu scrisoare, cu care formează aceeași unitate arhivistică. Ea constituie o mare surpriză, însemnînd descoperirea unei scrieri inedite a lui Bariț. Scopul dizertației era acela de a dovedi -ca se pricepe la problemele fundamentale ale bisericii ortodoxe și, deci, este competent pentru funcția de director general al școlilor. Cunoscător al oamenilor vremii sale, Bariț știa că va întâmpina dificultăți din partea pravoslavnicilor habotnici din Moldova, pe considerentul că el era greco-catolic. Că lucrurile s-au întîmplat astfel, dovadă este o copie de mîna lui D. A. Sturdza, care cuprinde un fragment dintr-o scrisoare din 1862 a lui Bariț către Alexandru Cantacuzino. Aflat la B.A.R., în Fond. coresp., inv. nr. 121.111, anexă, fragmentul dezvăluie o încercare din 1861 de a-l aduce pe Bariț în Principatele Unite, respectiv din nou fiind vizat postul de inspector general al școlilor Moldovei. Reproducem aici acest fragment, prea redus pentru a-i da regimul unei scrieri aparte, mai apoi și pentru faptul că el este doar o adnotare a lui D. A. Sturdza la scrisoarea lui Bariț din 4 mai 1859. El închide episodul chemării lui Bariț dincolo de Carpați, furnizîndu-ne motivele care l-au determinat să refuze, în pofida avantajelor materiale ce i se ofereau:-

„Majoritatea corpului profesorilor a dat cătră M. Sa Domnul un protest, întru carele dechiară că, de voi ocupa eu postul de profesor inspector, dd-lor își vor da denisiunea în corpore. Iară temeuriile asupra mea era:

a) că eu sunt străin;

b) că voi fi aspru în ținerea disciplinei.

Profesorii din Iași avea toată dreptatea ca să reclame în contra mea cele două temeuri. Așa este: eu, pentru toți cei preocupați și lăntuiți de spiritul *provincialismului* sunt străin, pentru că m-am născut și crescut în Transilvania, iar nu în Moldova. Și iarăși, eu în adevăr sunt sever cu toți leneșii, nepăsătorii și desprețuitorii de disciplină. Mie îmi place a lucra și a osteni; o cer tot aceasta de la subordinații mei.

Deci, dacă cumva în corpul profesoresc de la Iași predomină tot spiritul din 1859, apoi se poate prevedea din capul locului cum că eu nu aș scoate-o la cale cu d-lor nici o lună de zile.

Tot pe atunci, *Steaua Dunării* avu întru nimic a mi-o spune verde în față că, fiind eu sudit austriac, nu aș avea ce să caut în Moldova. Iată iarăși spiritul de provincialism carele, pe cît timp va domni între oamenii din diferite teri, cuvintele ca unitate națională, literatură și cultură solidare rămîn numai nește sunete deșerte, care nu mai pot amăgi pe nimeni.

(George Bariț cătră Alexandru Cantacuzino, în luna ianuarie 1862)”.
77 .. : •

București, 10/22 aprilie 188

Ilustre domnule ministru /

Subscrisul mă văz silit a vă incomoda într-o cauză din cele mai neplăcute, care m-au întîmpinat vreodată în viața mea.

Nefericitul meu frate Leon Bariț îmi scrisese în toamna trecută că ar fi fost denunțat și el ca unul care ar face cauză comună cu așa-numiți

români iredențiști și că i s-ar fi cerut ca să producă un înscris de la mine, prin care să garantez eu că dînsul nu e amestecat între acei cîțiva nebuni și bețivi.

Ca unul care nu fusesem aici, la fața locului, în vara trecută și nu cunoșteam mișeliile acelor oameni, nici ispitele lor, n-am voit să dau nimic în scris de la mine, pînă nu voi veni la București spre a mă informa eu însumi în persoană despre adevărata stare a lucrului.

Am făcut aceasta, am luat pe frate-meu de scurt, nu ca pe un bărbat ajuns aproape la 60 de ani, ci ca pe un june lipsit de orice experiență, iară astăzi citez să afirm că frate-meu Leon este și a fost cu totul străin de acea însoțire de fanatici, de nebuni, cu care va fi fost denunțat la prefectura poliției de către vreun denunțiant dintre aceia cari fac serviciu în același timp la prefectura poliției și la legațiunea unei puteri vecine.

Era însă și o imposibilitate morală ca frate-meu să fie amestecat în nebuniile unui Secășianu¹, care riu-și mai luase nici gura nici peana, mai ales de pre mine, mai ales din cauză că eu cu tinerimea știu să fiu sever și că desprețuiam toată purtarea lor de aici și, mai mult decît toate, ingratitudea cătră această țară, unde își află refugiul și pînea lor.

Frate-meu Leon a venit în urmarea multor dezastre de care fusese lovit, cu totul fără știrea mea, în România, nu însă ca să facă politică, la care nu se pricepe deloc, ci ca să-și caute o pîne de toate zilele, după ce în Turda, unde avuse moșioară, case nouă și frumoase cum și comerț cu produse, își pierduse tot, mai întîi la o arendă nemeșească, după aceea la o întreprindere la calea ferată. Apoi, în aceiași ani, soția sa, după suferințe cumplite de 14 luni, intră în mormînt și, puțin după aceea, fiu-său Constantin, tocma pre cînd era să depună doctoratul la Facultatea de medicină din Viena, moare și acela, lăsînd pe tată-său cu o fiică tot așa de nefericită ca și el.

Un părinte ajuns la bătrînețe și trîntit la pămînt prin atîtea dezastre este absolut incapabil de a face cauză comună cu tineri fanatici cari, după zisa românului, aruncă cu bîta în lună.

- Venit aici în aprilie 1882, frate-meu Leon fu numit, din bunătatea domnului ministru de atunci, revizor de scoale la Bîrlad, pentru două județe. Nefericitul însă dete acolo îndată la început cu mîna în cuib de viespi.

El îmi spune, ca la un frate, cîteva scandale. Eu voi atinge aici numai unul. Predecesorul său nu scosese în 6 săptămîni nici un act de la poștă. Cîteva sute de raporturi și unele acte ministeriale le scoase Leon dintr-o dată, apoi se și apucă să le reguleze. Iară pre cînd era să iasă în cele două județe, iată că-l mută, după 3 luni, la Pantelimon. însă nu apucă să între în noul serviciu, cînd d-n. Tocilescu² trimise acolo pe un om al său, iară pe frate-meu îl trimite la Focșani, unde avea să se convoace pe atunci și conferențele de învățători din județele Putna și Rîmnicu-S[ărat].

Aici însă alt cuib de viespi! Din arhiva de la Focșani lipseau multe raporturi și alte acte, cu care servitoarea aprinsese focul. Din 1 ianuarie, în 7 luni, nici un act nu era înregistrat, nici ca intrat nici ieșit, din care cauză L[eon] Bariț a fost silit să-și înceapă activitatea în a opta lună, cu nr. 1.

În septembrie se iviră, cu ocaziunea unui concurs, și unele falsificări și o supresiune de un act oficios. L[eon] B[ariț] se simți obligat să raporta, în aceste cauze, la ministeriu. Asemenea și cazul că fostul revizor nu a voit să dea sigiliul *oficiului*, decît numai cu preț de 14 lei noi.

Urmarea acestor descoperiri a fost că, în loc de a se cerceta regulă toate arătările, L[eon] B[ariț] fu aruncat la Turtucaia, unde în aluctoritățile bulgărești nu-l suferiră ca să înființeze școală românească, într-aceea 18 000 lei fuseseră dați pe locul de școală, de unde apoi urmară și alte încurcături.

În tot timpul acela lefșoara lui L[eon] Bariț i se plăti foarte nereșit, îmi aduc aminte și eu din 1884, pre cînd frate-meu, scos de la Turtucaia prin bulgari, ședea aici în capitala, unde mergea des la ministeriu cu rugare ca să se îndure a-i asemna leafa și a-l scoate din acea stare precarie. El însă mi se plîngea amarnic că d-n. Tocilescu îl tractează vrăjmaș.

Leon crede că din anul acela mai are să ia cîteva sute de lei n[on] că însă în cele din urmă i s-a spus că, după ce nu a fost denumit cu învoirea Consiliului de instrucțiune publică, nu i se mai poate da nimic. Caz ca acesta eu nu-l pricep deloc!

D-n. ministru al dominiilor binevoise a numi pe frate-meu ca la o moșie, unde era șef un inginer tînăr. Aci, nefericitul dete prestea alt cuib de viespi. În tot timpul cît a stat el acolo, șeful nu a voit să împărtășească nimic din cîte trebuia să se treacă la contabilitate. Apoi, după multe șicane, declară că el nu voia să servească cu adevărat casier și contabil. Se pare că nici unul nu avea instrucțiuni sau reglemente de care să fie strîns obligați a se ținea.

Văd bine, domnule ministru, că v-am răpit prea mult timp pe cauza nefericitului meu frate. Îmi este, însă, frate și, pre lîngă ce-l văd cu totul nevinovat în ceea ce i s-a imputat, nu-l știu nici cu vreun năvălă blăstămat, ci îl cunosc ca pe un om foarte muncitoriu. N-a învățat decît clasele gimnaziale. A servit, ca om tînăr, și la așezarea catastrului patriei mele; a depus și examen de notariat.

Eu însă cred că el ar îndeplini și postul de revizor al școlii dacă ar fi numai cevași apărat de intrigele încuibate. De exemplu, ținuturile ciangăilor din Moldova ar face statului și alt serviciu necesar în epoca de față, ca unul care cunoaște bine limba magiară. Mi se pare că și în părțile Dobrogei, mai ales pe unde se așaza neîncetat colonii economice, ardeleni și bănățeni, L[eon] Bariț ar servi cu bun rezultat, ca revizor, sau și ca institutor într-o comună mai numeroasă.

Încît pentru indigenat, pe frate-meu nu-l oprește nimic pentru că să-și scoată pasport de migrațiune și apoi să-și ceară indigenatul.

« Cerîndu-vă iertare pentru această îndrăzneală a mea, am onoare și a mă subscrie, cu înaltă stimă și respect,

Georgie Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp- inv. nr. 121.110)

1 Bariț îi etichetează drept „fanatici” și „nebuni” pe tinerii transilvăneni din România, care, în 1885 redactaseră un înflăcărat manifest antihabsburgic. Capii acțiunii au fost George Secășanu și Gheorghe Ocășanu. În același an, Carol I dispune expulzarea grupului de tineri, pentru a nu provoca un scandal diplomatic cu Austria și Germania. Vezi Al. Lapedatu, *Un episod revoluționar în luptele naționale ale românilor de peste munți acum o jumătate de veac*, București, 1937.

2 Grigore Tocilescu era director în Ministerul Cultelor și învățămîntului.

78

Sibii, 5 sept. 1886

Ilustre domnule ministru !

Domnul Petrii Fara, funcționar *en chef* la catastru și cărțile de moșii în Brașov, pe lângă un salariu foarte modest, dorește a-și prezenta pe fiul său Alexandru, un tânăr cu prea bune speranțe, care a depus maturitatea, cum se zice la noi, adică are bacalaureatul și dorește a se aplica la tehnică. Totodată, cu învoirea și binecuvîntarea părintelui său, a cere și indigenatul în statul României.

Ca vechi cunoscut al acestei familii onorabile, îmi permit a recomanda pe numitul tânăr cunoscutei binevoînțe și generozității d-voastre.

Pe lângă ce, mă folosesc de ocaziune spre a vă tace cunoscut că eu plec la expozițiunea istorică din B[uda]pesta, unde am să lucrui timp mai îndelungat și, despre rezultate, să dau informațiuni Academiei Române. Iară de acolo să trec și mai departe.

Am onoare a fi și a subscrie, cu cea mai distinsă stimă și devotament,

Georgie Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp, inv. nr. 121.1H)

1 Este vorba de marea expoziție națională de la Budapesta, organizată în toamna anului 1886 cu ocazia împlinirii a 200 de ani de la eliberarea Ungariei de sub turcii Bariț a stat la Budapesta două săptămîni. La întoarcere a publicat un interesant articol: *Expozițiunea istorică de la Budapesta din anul 1886 (Analele Academiei Române, seria II, tom. IX, 1886—1887, p. 23—43)* și cercetarea intitulată *Explorările de la cetatea romană Aquincum de la Buda* (Ibid., p. 44—51). Vezi și Ican Chindriș și Kovács. Ferenc, *George Bariț magyar bevezese*, București, 1974, p. 185—186, n. 3.

XXII

CĂTRE IOAN P. VALERIAN

(1860-1868)

79

Zărnești, 1860, oct.

Domnul meu!

Vin să vă odihnesc despre primirea stimabilelor d-voastre scrisorilor, adică a d-tale din 4 oct. v. și a domnului ministru B. Boerescu din 3 august v. Mă folosesc totodată de ocaziune spre a vă răspunde la unele puncte ale scrisorilor d-voastră, după cum cer împrejurările.

Acceptul reîntors de d-n. Boerescu îl vom corege, într-un înțeles socotelii ce ne arată d-sa. Nentelegerea se trage din corespondința întremijlocitoare ale d-lor Martinovici și Asan². După ce, adică, d-n. nu ne observaseră nimic despre chirie, vamă etc, fabrica noastră nu ținut, firește, de regula ce și-a pus din capullocului, adică de la început lucrărilor sale, și pe care o țin toate fabricile: de a da marfă — cu zice — loco fabricii, sau de la cel mai aproape oraș, de ex[emplu] ca la noi Brașovul.

Nu mi s-ar cuveni să vă observ că prețul făcut la liferația cea de urmă a fost curat în capete, și adică în urmarea unei cumplite dușmănie și frecări ce domnește între fabrica noastră și între cea săsească Orlat-Kercz³, o dușmănie carea pe una din două trebuie să o culce pe pământ, precum aceasta o recunoaște însăși direcțiunea numitei fabrici precum avurăm curioasa ocaziune de a ne convinge dintr-o scrisoare ce ne-a sosit ieri, prin care suntem poftiți ca, pentru D-zeu, să încercăm odată de la o luptă atât de cerbicoasă, mai virtosă că de astăzi încolo fabricile, Orlat-Kercz și Petersdorf⁴ sunt foarte aplecate de a se împăca cu noi și a se înțelege la fixarea prețurilor.

Ci, precum zisei, de așa ceva d-v. nu are să vă pese. Dv. să vă cumpăra, ca toată lumea, de unde veți afla mai ieftin. Noi, din partea noastră, ne simțim de datorință a vă preînștiința prietenește cum că din forma *Naționalului* mai avem gata 50 risme, tot calitatea cunoscută, pe care însă nule vom putea da franco București mai jos de 29 lei — decât dacă în depo se vinde cu 32 lei.

Prin urmare, dacă dv. veți putea trage de aira mai ieftin, vă rugăm ca să binevoiți a ne înștiința în trei, patru cuvinte, pentru ca să știm o mai ținem pe sama dv.

Acestea ar fi ale trebei, cum am zice, comerciale. Acum să tragem și la altele.

Domnului ministru de externe am răspuns tocma nainte cu opt zile. Cred că pînă atunci va fi în posesiunea acelu răspuns¹. O călătorie întreprinsă pe mai multe zile la o comisiune filologică română și concesă de guvernul austriac, ce se pare a fi determinat cu tot adinsul să introducă limba noastră ca oficială, m-a reținut ca să nu poci răspunde îndată². Nu mă îndoiesc cum că dv. vă e cunoscut scopul acelei corespondințe. Deși aș dori din tot sufletul ca să ajut și eu cu cîte o petricică la nălțarea grandiosului edificiu național, deși știu că mulți din conaționali nu m-ar vedea cu ochi răi conlucrînd alături cu ei, dar, ca să tac de alte împregiurări ale mele personale, pe cît timp mai văd încă un fierbinte antagonism din partea unor clase de oameni de la dv. în contra ardelenilor, pe carii încă tot îi mai porelesc oricum le vine în gură și în condei, precum: ungureni, fanarioți românești, iezuiți, uniați ș.a și acestea, cînd vei căuta bine, tot numai din pricina plapomei, a unei bucățele de pîne, pe atîta, zic, nu mă trage inima.

Acest antagonism este mai mare decît ar crede cineva. Chiar înghesul vot de *dăunăzi* al Camerei nu a fost în stare de a-l micșora. Am date multe în acest obiect. Simț o mare trebuință de a scoate cestiunea „ardelenilor în Principatele Unite” pe cîmpul publicității. Voi face-o îndată ce vreun jurnal românesc va vrea să-mi deschidă spre acest scop coloanele sale. Voi intra în istoria noastră pe 2—3 secuii înapoi. Voi încerca o lămurire și — de se poate — împăciuire. Apoi poate că și eu ...

Nu voi să vă mai răpesc timpul cu lamenturi de ale mele. închei, deci, recomandîndu-mă amicabilelor d-voastră suvenire.

Carele sunt, cu toată stima și amicîția, servitor,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv, nr. 24.198)

1 Vasile Boerescu, 1830—1883, tînăr și strălucit jurist, era redactor responsabil la gazeta *Naționalul*, pe care a editat-o la București Ioan P. Valerian între 5 decembrie 1857—11 mai 1861. Despre el, Apostol Stan, *Vasile Boerescu*, București, 1974.

2 Firme comerciale din București.

3 Kercz = localitatea Cîrța din Făgăraș.

4 Localitatea Petriș din Făgăraș.

5 Răspuns negativ la invitația ministrului de externe I. I. Filipescu de a veni la București ca să conducă jurnalele oficiale ale guvernului (vezi supra, XXI /76, n. 3).

6 In 2 octombrie 1860 s-a întrunit la Sibiu o comisie filologică, în scopul adoptării definitive a alfabetului. Vezi detalii ample în *B.G.C.*, VI, p. 248, n. 2.

Domnul meu !

răsn^nl ? z u t ° ! e a c c a i , i n s e m n a t P e marginea *Naționalului*. Iată răspunsul pe scurt pe carele mă rog ca să binevoiti a-l exploata în *Național*, p[entru binele românilor transilvăneni-

Diploma împăratului Austriei emisă în 20 octobrie cătră popoara răle monarhiei a produs impresiuni diverse, după diversitatea interereselor¹. Vorbim însă astă dată numai în raport la clasele mai luminate.

Românii inteligenți, după ce au citit și autograful împăratului cătră ministrul Rechberg, sunător numai p[entru] Transilvania², dizertase scurt: „Acum soarta noastră ne e dată mai cu totul în mîna noastră de la noi depinde ca în dieta preliminară să străbatem cu o *lege electorală* liberală și largă: alegerea de amploiați vine la mîinile noastre, limbă oficială pentru noi va trebui să fie numai a noastră, națională etc, etc. Iară mai mult decît toate ne mîingie acea împregiurare, în toată privința importantă, cum că Transilvania rămîne *mare principat autonom* și nu se încorporează cu Ungaria, căci de se făcea aceasta, viitorul naționalității noastre era să devină în cel mai învederat pericol”³.

Capacitățile românilor au să se adune pe la S. Dimitrie în Sibiu cu scop ca, îndată după încheierea Sinodului bisericesc (vezi *Gazeta* de ieri)⁴, în cîteva conferințe preliminare să discute nu numai legea electorală, ci și alte cestiuni, pentru dînșii vitale⁵.

Din contra, magiarii au primit Diploma imperială cu oarecăr nemulțumire profundă, mai *virtos* din trei cauze: a) pentru că Transilvania nu s-a încorporat cu Ungaria: b) că bănățenilor li s-a lăsat în voiașă a se deschiara și decide în cestiunea încorporării; c) că nu s-a dat mîinile națiunii magiare încă și departamentele de război și de finanțe pentru Ungaria, Transilvania, Croația și Banat.

Austriaciile răspund: „Cînd v-am luat noi de la turci (1690—1711) jumătate Ungaria fusese prefăcută în pašalicuri. Am adus bani și armate de airea pentru ca să curățim Ungaria de turci ș.c.l.”

Sașii, ca totdeauna, țin la conferințe secrete, dau și românilor o bună, scot însă și căciulele de departe dinaintea boierilor magiari.

Vă rog ca, din cîte vă comunicasem în săptămîna trecută binevoiti a publica cîte ceva, în interesul românilor de aici.

Am onoare de a fi, cu toată stima, serv și amic,

G. Ba

[Adresa]: D. domnului I. P. Valerian, directorul *Naționalului* Budurești.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.199)

1 Este vorba de *Diploma împărătească din 20 octombrie 1860*, prin care monarhașază viața politică a imperiului pe baze liberale. Amănunte în *G.B.C.*, IV, p. 333, n. 1 și *G.B.C.*, pass.

2 În ceea ce privește Transilvania, actul normativ al liberalizării l-a conștiințat scrisoarea lui Francisc Iosif I către contele Rechberg din 20 octombrie 1860, prin care dispune convocarea unei conferințe regnicolare „cu bărbați de diferite naționalități confesiuni și clase”, în care să se discute modalitățile redeschiderii dietei, dar nu a unor obîșnuite, ci care să corespundă și „pretensiunilor naționalităților, confesiunilor și intereselor cari mai nainte nu luau parte la drepturile publice”. Este temelia liberalizării care a avut loc în Transilvania din 1860. Vezi Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau l*

politico-naționale ale românilor de sub Coroana Ungară, II, Sibiu, 1902, p. 114; G.B.C. IV, p. 333, n. 2.

3 Autonomia Transilvaniei va fi salvată doar pentru câțiva ani, pînă la dezastul dualist din 1867.

4 La Sibiu, în zilele de 24—26 octombrie 1860, Andrei Șaguna adunase sinodul «dieezan neunit, pe a cărui agendă a figurat atitudinea ce trebuie să o aibă neuniții români față de apropiatul congres bisericesc de la Carloviț. Vezi Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, p. 121—127. În *Gazeta Transilvaniei*, articolul despre sinod nu depășește dimensiunile unei relatări: *Brașov, 23 octombrie n.* (XXIII, 1860, nr. 45, p. 188). Știrea nu era de „ieri” ci de „alaltăieri”, din 13 octombrie stil vechi. *Gazeta* revine asupra caracterului special al acestui sinod, în împrejurările date, la 1 noiembrie (*Sibii, 12 noiembrie n.*, în nr. 49, p. 203).

5 Aceste „cestiuni” vor fi dezbătute nu în niște conferințe preliminare, ci în marele Congres Național de la Sibiu din 1/13—4/16 ianuarie 1861. Șaguna s-a întilnit și s-a consultat totuși cu mulți fruntași naționali încă în zilele sinodului, după care în 6/18 noiembrie a avut loc o consfătuire mai serioasă la Brașov, unde s-a întocmit și un program de revendicări, din 26 de puncte. Alte asemenea programe orientative în vederea activității politice liberale s-au mai alcătuit la Sibiu (din 14 puncte) și la Orăștie (din 16 puncte). Despre aceste faze pregătitoare ale Congresului Național de la Sibiu vezi *Gazeta Transilvaniei*, XXIII, 1860, nr. 49, p. 203 și Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, p. 132-140.

81

[18/30 octombrie 1860]

Domnul meu !

Cu ocaziunea cu care vi se scrie din partea fabricii îmi iau voie a vă alătura un articol pe carele dacă îl aflați corespunzătoriu pușetionii jurnalului dv., mă rog ca să binevoiți a-l publica sub orice nume veți voi, numai să samene că este compus în București.

Dacă m-ar ierta nenumărabilele ocupațiuni, v-aș mai comunica încă și alte știri de importanță vitală pentru români.

Săptămîna trecută am petrecut-o întregă la Sibii într-o conferință filologică, a cărei scop principal însă este introducerea limbei române în Transilvania ca limbă oficială. Această conferință aplacitată de guvern — astă dată în cuget curat — fu foarte rău văzută de cătră toți acei amployați, atît străini aduși în țara rioastră cît și pămînteni unguri și sași cari, după ce în tot timpul și în tot locul s-au purtat cu nespus dispreț și urgie cătră limba română, nici au voit să o învețe deloc, apoi acum se vād dintr-o dată siliți sau a învăța românește perfect, sau a părăsi cu totul posturile pe care le ocupă între români și a face loc altora cari cunosc și scriu bine limba română.

Ce vi se pare însă că mai mulți amployați străini, întrebați fiind oficialmente, avură întru nimic a dechiara că ei știu românește, cînd abia sunt în stare să ceară pîne și apă în limba noastră.

Chiar în zilele acestea **iarăși** mai cerculează o poruncă oficială prin care oficialii împărătești se îndatorează din nou și strîns ca să învețe limbile română și magiară perfect. Noi însă suntem de acea credință cum că guvernul austriac numai pierde timpul îndeșert cu măsurid felul acesta. Pe cît timp amployații străini nu se vor reîntoarce la urmur lor de unde au venit, mulțumirea și repausul nu se va instaura în Transilvania. Am avea păcat dacă nu am mărturisi cum că mulți din amployații străini sunt și onești și oameni, altfel, de capacitate. Dar cei răi, în alianță cu sistema absolutistică încarnată într-înșii i-au depopularizat și pe cei buni. Preste aceasta — fie orice alte diferențe între clasele și popoarale acestor țări — într-un punct însă toți se **învoiesc: autonomi** cu liberă alegere de amployați pe la toate districtele și municipalitățile. Mulți sunt de părere cum că cu restaurarea drepturilor municipale principiul monarhic ar suferi greu. Acesta însă e numai un pretext sub care să poată cineva domni cu atît mai comod și în mod absolutistic.

Din contră, noi suntem de acea convicțiune cum că nimic nu poate să periclitizeze principiul monarhic ca tocma acea sistemă care fu susținută pînă în timpul de față în Austria, încît dacă am fi răuvoitori ai guvernului și ai dinastiei austriace, nu am avea decît să apărăm din toate puterile sistema cea fatală a lui Bach-Schwarzenberg.

Mă rog ca, dacă vă vine la socoteală, să binevoiți a întocmi un alt articol în sensul ideilor mai sus atinse, tot sub alt nume.

Articolul din nr. 75—76⁴ s-a citit aici cu nespus interes și plăcere. Am onoare a fi, cu cea mai distinsă stimă, al dv. serv și amic,

G. Bar

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.203)

1 Datată, în funeție de specificarea lui Bariț că este din aceeași zi cu cea trimisă în numele Fabricii de hirtie din Zărnești (vezi scris, următoare).

2 Vezi supra, scris. 79, n. 6.

3 Număr dublu al *Naționalului* (IV, 1860, nr. 75-76), în care s-a publicat un amplu articol despre problema politică a Transilvaniei.

82

Brașov, 1860, octombrie 30

Domnul meu !

Epistola d-voastră din 13 oct. v. a sosit tocma la timp bun, pentru că, de o parte, mă află acasă — adică încă nu am plecat la conferință de la Sibii, despre care v-am preînștiințat în 23 oct. — iară de alta mi-a dat ocaziune de a îndupleca pe bătrînii noștri companioni a vă lăsa hirtie iarăși în lei 28, iară expedițiunea aceleia se va întimpla mine saptămîna mult, poimîne, cu care ocaziune factura de vamă se va trimite prin **cărbăuș**, iară nu prin poștă, din cauză că poșta nu mai merge pînă sîmbătă dimineața la București.

Aceasta am dorit a vă preînștiința de timpuriu, pentru cazul cînd poate ați fi strîmtorați cu hîrtia de tipariu.

Avem onoare a fi și a rămînea cu toată stima,

*CR. priv. Fabrică mech. de
hîrtie dt la Zărnești prin*

G. Bariț.

[Adresa:] On. Redacțiuni și direcțiuni a, *Naționalului*, la București.

Domnul meu !

întîi vă mulțumim toți românii de aici p[entru] articolul din n-r. 81 al *Naționalului*, carele a fost în stare de a rade solzii de pe ochii multora ... și încă tocma acum, în prezilele conferințelor noastre naționale.

Despre ordinațiunile imperiale v-am înștiințat în 23, prin scri-soarea ce v-am îndreptat sub coverta lui Martinovici et Asan. Acum vă însemn că evenimentele la noi se dezvoltă și se îmbulzesc în cariere. Ați văzut că în Pesta iară s-a vărsat sînge. Spre orientarea dv. de acolo, binevoiti a vă adnota și a nu pierde din ochi că, națiunea magiară e ruptă în două partite. Una din acelea e reprezentată acum prin noii miniștrii ungurești, iară mai virtos prin b[ar]onul Vay¹ carele, din temnița în care zăcuse un timp, ajunsese acum lîngă tron și mîna dreaptă a Monarhului, și prin Benedek², iară alta e cea veche, kossuthiană sau oricum vei vrea să-i zici.

Cea dintîi e mulțumită cu concesiunile mai nouă, a doua nu, și vrea să revoalte. Ci cea dintîi trage într-însa eu plumb și o deculă cu baionetele.

Noi, da, noi pe momentele de față avem o programă de jurnale, de tîrg (vezi și *Gazeta* ... nr. 45³), iar alta de casă, în familie, știți d-voastră, ca și alții ...

Mă rog, domnule Valerian, ca să binevoiești a descoperi domnului ministru B. Boierescu cum că mă simț foarte mîngîiet de reflexiunile ce-mi face prin d-voastră. Totodată m-am deșteptat mult prin epitetul ce dedeși *Românului*. Mai departe, rog prea mult pe d[um]nealui d-n ministru ca să nu-mi ia în nume de rău dacă, pentru împregiurările și temeiturile pe care le-am expus cu toată sinceritatea cătră d-nul ministru I. I. Filipescu, pînă în viitoare primăvară tot îmi e curat preste puțință de a mă smulge de aici cu totul — familia gestul de numeroasă, fabrica iarna, și mai presus de toate cestiunea noastră națională de aici, pentru carea conaționalii mei din Transilvania, vor a mă ținea deo-camdată locului cu orice preț \ Acestea toate îmi leagă voința mea precît nu ați putea crede.

Idem.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.200.)

1 Vay Miklos (despre care vezi *B.G.C.*, II, p. 263, n. 5) fusese comisar kossuthian în Transilvania la 1848. După o perioadă de detenție la Kufstein, ascensiunea lui politică reîncepe, ajungînd cancelar aulic al Ungariei la Viena.

2 *Benedek Lajos*, 1804—1881, militar de carieră, marionetă a regimului habsburgic în mijlocul ungarilor. La 1860 era guvernator militar și civil al Ungariei. După *Diploma de liberalizare* din octombrie 1860 a intrat în activitate politică efectivă.

3 Articolul *Autonomia Transilvaniei*, din numărul 45 al *Gazetei Transilvaniei* pe 1860 (p. 186-187).

4 Vezi și supra, scris. 79, n. 5. Aceeași eschivare a lui Bariț de a lucra în presă oficială din București.

83

Brașov, 1861, ianuarie 29

*Domnului I.P. Valerianu, administrator și director
al Naționalului, în București*

întîmplări cu totul extraordinarii, neprevăzute, necalculate, cu m-au reținut, de acasă sau, fiind și aici, pe loc, m-au pus în absolută neputință de a vă răspunde la estimatele dv. scrisori din 22 oct. și 2 noiembr.

Expedițiunea la Vizocna¹ cătră d[um]ne[ai]ei Eva Stoica o am făcut după reîntoarcerea mea din o a *patra* călătorie făcută în 4 luni fără ca să vă mai poci aviza despre aceasta. Am trimis, deci, sus-numitei sorori:

— 561/4 coa crep, în preț de lei ... 165

— embalagiu, chiria și proviziunea la

Nendvich în Sibii..... 12

Suma: 177 lei

Cu care sumă veți binevoi a credia fabrica noastră franco.

Ca răspuns la tot restul scrisorii dv. din 27 noiembr[ie], îmi ia voie a vă observa, preste ce aflați în gazete — n[ota] b[ene]: publică despre noi mii de minciuni culese de pe strate, chiar și cele franțozesti — că grăbim cu pași iuți cătră războiul civil carele, de va sparge, va mult mai fioros decît cel din 1848/9, că guvernul nostru lasă *inadiv* pe malconțenții secui (catilinari) ca să iasă la dv., iară apoi e determinat a închide toate confiniile de cătră dv.

Mai departe, veți vedea și pe la dv. scene foarte neplăcute, pentru că — să ne iertați! — fără tact ne purtăm noi românii de aici, dîncăi suntem mai toți la *un* cuget. Iară la dv., cu totul altfel.

Dacă vă mai trebuie hîrtie, vă sfătuiesc ca să nu așteptați marțiu stau] aprilie.

Al d-voastră serv și amic,

G. Bariț.

[Adresa]: D domnului I. P. Valerianu, administrator director al
Nahonalulm, in București.

<B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.201)

1 Ocna Sibiului.

84

Brașov, 1868, dec. 5 n

Domnul meu !

Primind stimata d-tale scrisoare din 19 nov. v-am cercetat îndată după prețul soiurilor de pește sărat, așa cum se află act in post, aici pe loc. Rezultatul este acesta:

100 ltr. crap sărat din iestimp, pe ales, adică mai gros și nurînced,
v.a.f. 32 (cu măruntd, 36 cr. 1 ltr.)

100 morun, marf de frunte f. 52.

Somn nu se află deloc, cu niciun preț.

Chiria de aici la Sibii, împreună cu embalagiul, de 100 ltr. = l.f.

Deci, în caz de a vă conveni acestea prețuri, veți binevoi a mă înștiința. Mă rog însă ca **acest și asemenea** caz de daraveră curat comerciale să vă adresați de-a dreptul și fără nici o rezervă către: Direcțiunea Fabricii de hîrtie m[ecanică] de la Zărnești, în **Brașov**. Cauza este că eu adesea sunt dus din Brașov, așa că treaba să nu stea baltă în absența mea, oamenii mei au poruncă ca asemenea lucruri să le și executeze îndată.

Pentru ca la plată să nu fie încurcătură cu agio, dv. puteți lua de acolo din loc bancnote austriace, de ex. de la dn. I. Martinovici. Puteți să luați și asigurațiune către vreo casă de aici, sau cum veți afla cu cale, că suma e bagatelă, adică pentru 1 ltr. crap f. 32 și 1/4 morun 13 f. -f-chiria la Sibii 1 f. 25 = 46, 25. Vă servim cu această trebșoară mică cu atît mai virtos cu cît seamănă tare cum că preste puțin ni se va tăia orice altă comunieațiune dintre aceste teri, afară de cea comercială. Și aceasta nu știm pînă cînd, pentru că stăpînii noștri de aici seamănă a fi foarte determinați ca în 4, mult 5 ani să lovească pe România drept în inimă. Din listă a ziarelor dualistice veți cunoaște că toate partitele din Ungaria sunt unite spre acel scop „mare”.

Perseverența e oprită; **Românul** încă va fi oprit în scurt în aceste teri.

Cu toată stima și caritatea,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.202)

XXIII

CĂTRE IOSIF HODOȘ¹

(1861-1877)

85

Corona, 1861, apr. 5

Domnule și amice !

Sunt însărcinat a vă împărtăși un conclud unanim al inteligenții de aici. Același constă din următoarele părți:

1 Ori majoritate ori minoritate, românii **toți** cîți vor cîștiga dreptul de alegători, întru înțelesul nouălor **ordonanție**, să ia parte la toate alegerile, cît se poate mai acțios. Scopul este ca să insuflă respect tocmai și cu minoritatea, cînd aceasta va fi compactă, solidară, unanimă.

2 Ori se va deschide dieta ori nu, deputații, pe cîți îi vor putea alege românii, să stea gata de a merge.

3 Dacă majoritatea dietei va cerca să **tiranizeze** pe minoritate, atunci aceasta va protesta în numele națiunii și deputații ei vor merge acasă. Urmările mai departe sunt scrise în ceri.

4 Să păzim ca nu cumva să se vîre între noi spioni, intriganți, trădători.

Așa, noi presupunem cum că d-voastră și pînă acum:

a) v-ați compus o listă de toată inteligența română, ecleziastică și mireană, din tot comitatul; iară din aceasta;

b) o listă specială pentru membrii comitetului;

c) a doua pentru amplexiunii de Comitat;

d) v-ați denotat candidații la Dietă, atît pentru comitat, cît și pentru A[lba] Carolina 2° și Abrud 1; în sumă, 6 deputați din acel comitat. Nu vă uitați ca toți deputații să fie iuriști; 1/2 încă e de ajuns. Ceilalți să fie bărbați deștepți, curagioși, dar prudenți. Nu uitați pe frațele Dim[itrie] Boer^o și pe toți cîți sunt născuți în acel comitet, dar poate se află pe airea. Cu toate că, pare-mi-se, deputații pot fi aleși și din alt ținuturi. De ex[emplu] A. Mureșanu^o p[entru] Ocna Sibiului, sau altul.

Ne rugăm foarte ca pînă în 12 aprilie să ne avizați de toate urmările dv., ca să vedem, vă învoiți sau nu cu opiniunile noastre.

Țara toată caută astăzi către comitatele Alba., Hunedoara și către cele două districte românești. Nu ne îndoim cum că aceia cari sunteți membrii comisiunii noastre din acelea părți veți concentra toată activitatea împregiurul d-voastră.

Devenii știu de aceste concluse, **abrudinii** și **blășanii** nu știu. Dv. îi veți aviza mai ușor și mai pe sigur.

Al d-tale **idem qui semper**.

G. Bariț.

P.S. Ați făcut ceva cu protocolul sau nu? Dacă nu, d. Fetti^o îmi scrie să trimitem la Zarand ...

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 12.13.)

1 Despre Iosif Hodoș vezi capitol aparte în *G.B.C.*, V, p. 61—164.

2 Numele latinesc al Brașovului.

3 Scrisoarea este un crîmpei din bogata activitate politică pe care au desfășurat-o românii ardeleni în anul 1861. Este anul cînd Bariț, cu rara sa intuiție politică, dublată de o lungă experiență pe tărîmul național, devine liderul necontestat al partidei politice moderne. În 1861 se agita eventualitatea redeschiderii corpurilor legiuitoare din Transilvania (dieta). Ea nu se va deschide decît în 1863. Este de observat în scrisoare îndemnul lui Bariț ca românii să se afirme pe terenul politic *legal* cu cît mai multă energie. Așa s-a și întîmplat, și acest lucru în asemenea măsură, încît Dieta de la Sibiu din 1863—1864 va fi compusă dintr-o zdrobitoare majoritate românească. Mai apoi, prin boicotarea ei de către deputații maghiari, ea va deveni *exclusiv* românească. După instaurarea dualismului în 1867, Bariț va opina pentru o atitudine de abținere de la viața politică, atitudine numită pasivism. A fost adeptul pasivismului pînă la sfîrșitul vieții. Despre aceste probleme vezi pe larg în *G.B.C.*, I—VI, pass.

4 Alba Carolina = Alba-Iulia.

5 Trăia la Aiud, ca funcționar de tribunal, vechiul luptător împotriva tiraniei lui Ioan Lemeni, fostul profesor la Blaj și comisar al lui Simion Bărnuțiu în acțiunea prepașoptistă de la 1842—1846, Demetriu Boer. Vezi despre el *G.B.C.*, III, p. 16—17, n. 2.

6 Poetul Andrei Mureșanu, care era funcționar la Sibiu.

7 „Același ca întotdeauna.”

8 Spiridon Fetti, funcționar român, despre care vezi *G.B.C.*, II, p. 70, n. 4.

86

Brașov, 1870, octombrie 21 n.

Domnule și iubite frate !

Bine că îți ajută D-zeu ca să scapi de ceea *te* mă temeam eu după trista experiență ce făcusem însumi între împregiurări analoage, adică de un morb din cele mai periculoase și lungi. A fost pentru d-ta una adevărată fatalitate că în criza în care ți se afla organismul, ai fost necesitat nu numai de a participa la adunarea din Deva¹, dară încă a o și conduce, care totdeauna cere încordațiune potențiată de puterile spirituale, prin urmare și de cele fizice.

La întrebarea ce îmi faci despre împărțirea cărților trimise de la tipografia statului², îți răspund așa:

Am dat la bibliotecile acestor institute: Gimnaziul românesc din Brașov, normei din Satulung, normei din Zărnești, detto Făgăraș, Ohaba, Reșinari, Orlat, Asociațiunei T[rausilva]ne Rom[âne], seminarium co[merciai] Sibiu, Academiei de drepturi Sibiu, seminarium-monastire Blaș (adică 2 ex.), societății de lectură Cluș, Gherla, Năsăud. Dealtmîntre modul împărțirii se poate vedea în *Transilvania*, nr. 12, pag. 147—148, unde s-au publicat și adevărurile respectivilor primitori, pe cite-mi

veniseră pînă pe la începutul lunei iuniu, căci pînă atunci am tot așteptat după răspunsuri. Catalogul întreg al cărților primite este publicat în *Transilvania*] nr. 23 din 1869. Din acestea se vede că eu am îngrijit pentru toată T[ransilva]nia, pre cît îmi ajunseră exempl[arele].

În cît pentru speze, eu mi le scosei pînă la 1 c[răița]riu prin repartițiune, pe care toate institutele sus-numite le plătiră cu toată plăcerea. Așa să faci și d-ta, că așa ne și fu vorba cu d-n. Al. Roman, în București. Apoi, pe cite pricep eu, doară nu vor fi „ungurenii” mai avari și mai egoiști decît „ardelenii”, cari sunt mai săraci decît „ungurenii”.

Eforia școl[ilor] din Brașov și Comi[etul] Asociaț[iunii] au fost generoase destul, încît pentru unele exempl[are] împărțite în vecinătatea lor au fost parale de a coperi spezele din respect [ivul] extraordinariu, și toți au recunoscut că mie îmi ajunse fatiga și pierderea timpului prețios, prin urmare că ar fi destulă rușine pentru conaționali dacă ar aștepta ca să mai dau și din pungă. La 15 exempl[are] cite 4 f.c. aruncați pe primitoriul fiecăruia, d-ta îți scoți banii. Sunt unele cărți dintre cele dăruite încît unică face 4 pînă la 6 fl.

Eu, pentru unele locuri, am despărțit cărțile știut didactice de cele juridice, adică la unele norme am dat numai didactice, iară din cele juridice am dat 1 ex[emplar] la academia din Sibiu, iară 1 la biblioteca districtuală] din Făgăraș etc. Lagimnazie și seminarie am dat complet din ambele specialități. Așa și la societăți.

Mă folosesc de această ocaziune ca să-ți recomand pentru gimnaziul dv., *Cinci table mari de părete din istoria naturale a animalilor*, reproduse în Sibiu la Julius Spreer (S. Filtsch) după modele din Germania, colorate prea frumos, lucrute pe pînză, preț v.a.f.c. 12. Eu voi publica în *T[ransilva]nia.nom.encla.iura*, animalilor reprezentate în acele table, care în școalele altor popoare s-au introdus demult. Nomenclaturile, sunt *românește* cu latinește³.

Primește, te rog, salutările mele frățești și cordiale pentru d-ta și întreaga d-voastră familie.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

P.S. Ai văzut că d-n. Babeș iarăși se frecă de Societ[atea] Academică] în *A Ibina*? Minunat om!⁴

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, dosar 333/4)

1 Despre boala lui Iosif Hodoș și Adunarea pentru înființarea unui fond de teatru aromănesc, ținută la Deva în 4 octombrie 1870 vezi *G.B.C.*, V, p. 77—78.

2 Vezi infra, XXXVIII. Cf. și *G.B.C.*, V, p. 78, n. 6. Este vorba de o mare donație de cărți românești pentru Transilvania, inițiată în 1869 de către Mihail Kogălniceanu. Centrul de unde s-au răspîndit cărțile a fost Brașovul, prin Bariț. Iosif. Hodoș a fost distribuitorul pentru Transilvania de vest, înlocui lui Alexandru Roman, care era închis politic la Vác, în Ungaria.

3 Vezi *Table mari de părete din istoria naturale a animalelor sugătoare. Edate de Juhus Speer, proprietariul librăriei lui S. Filtisch în Sibii 1870, în Transilvania, III 1870 nr. 21, p. 261—262.*

4 Despre furia lui Vincențiu Babeș împotriva Academiei Române (la acea dată anca Societatea Academică Română) vezi *G.B.C, I, p. 198-199, n. 2.* Acesta a atacat foru ștntni&c de la București în articolul *Despre și de la Societatea Academică din Albina v, lo/U, nr. oj.*

87

Brașov, 1871, iun. 15/3.

Domnule și frate!

În răspunsul ce ți-am dat prin *Gazetă* am căutat a-mi masca acțiunea la care mă preparam. Află că am scris la Făgăraș, Sib[iu], Alba, Orăștia, Turda, Des etc, curat în s[en]sul programei d-tale, le-am comunicat lista cevași modificată, iară eu mi-am pus candidatura la *Orăștia*. Eu nu știu dacă d-ta ai mai scris și la alții în s[en]sul programei d-tale, și dacă le-ai comunicat lista \ Acuma, că timpul se apropie și că de congres nu mai poate fi vorba, dar să luăm dară noi acțiunea asupra-ne, d-ta, eu, Axente², Onu³, Gavriil Man⁴, Antonelli⁵, iară mai mult ca toți Măcelariu⁶, cu alți 21 de inși ciți merg cu noi din sc[un] și cetatea Sibiului, p[entru] că ceilalți merg în contră. Le-am scris că după alegeri ne vom aduna la Alba-I[ulia], unde vom lucra pe temeliul vechiei programe.

Te rog ca, pînă mai e timp, să scrii la socrul d-tale¹, la Clușși unde vei mai ști, spre a încuragia acțiunea. Deva să nu o pierzi din vedere. Eu pe acolo nu prea am cunoscuți, de aceea nici nu scriu la nimeni, că nu știu la cine. D-ta vei ști.

Ai văzut impertinență? Ce condițiuni să ne pună în congres!⁸ Pfui!

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 12.154)

1 Pentru problematica întregii scrisori vezi *G.B.C, V, p. 79—82.* Vezi textul programei politice românești fundamentate de Hodoș *Ibid.*, p. 80—81, n. 1. Bariț a publicat importantul document în *Gazeta Transilvaniei* (XXXV, 1842, nr. 41, p.2) însoțind-o de o *Epistolă deschisă* (*Ibid.*, nr. 42, p. 1). Este vorba de mici deosebiri de vederi între cei doi fruntași naționali, în acel fierbinte moment politic.

2 Axente Sever.

3 Onu — porecla amicală a lui Ioan Rațiu, care eră avocat la Turda și își începuse activitatea de luptător național încă din 1866, alături de Barit (vezi *G.B.C, III, p. 190, n. 1*).

4 Gavrii Man (Maniu), funcționar român din Dej, despre care vezi *G.B.C, I—VI, pass.* (cf. indici de persoane).

5 Ioan Antonelli, despre care vezi capitol aparte în *G.B.C, III, p. 212^—287.*

6 Despre Ilie Măcelariu, capitol aparte în *G.B.C, V, p. 167—258.*

7 Socrul lui Iosif Hodoș era bătrînul protopop greco-catolic din Roșia Montană, fostul prefect pașoptist Simion Balint.

8 Credem că este vorba de Conferința de la Sibiu din 5—6 mai 1872, unde activiștii fiind în majoritate, și-au impus punctul de vedere printr-o rezoluție fermă: „Adunarea să se dechiare pentru activitate și participare la lucrările pregătitoare pentru alegerile dietale” (vezi *Federatiunea, V, 1872, nr. 49, p. 194—195; Teodor v. Păcățian, Cartea de aur...*, VI, Sibiu,] 1910, p. 13—19; *G.B.C, V, p. 82, n. 7*). Bariț fiind corifeul rezistenței pasive, boicotante, era împotriva acestei rezoluții.

Scrisoarea de față da un răspuns la aceea, extrem de importantă, a lui Hodoș din 30 mai 1872 (*G.B.C, V, p. 79-80 J.*

88

Zernești, 24/12 dec. 1875.

Domnule și frate!

Aseară primii aici la Zernești frățescul d-tale răspuns din 19 dec.¹ Grăbesc a-ți da pe scurt acestea informațiuni: la plecarea mea din Brașov pentru Zernești, am lăsat să pună la poștă m[anu]s[cri]ptu d-tale, dară numai de la coala 27 înainte². Societatea a decis tipărirea de 15 coaie, adică a repetit concludul său din a[nul] tr[ecut]. Depinde, însă, de la noi ca să tipărim fie și tot opul pînă la aug[ust]. Eu așa m-am și înțeleșu tipografii, din mai multe cauze, ca să tipărim vreo 20 de coaie și apoi ce nu se va plăti din bugetu a[nului] 1875/6, ni se va vota pe 1876/7.

Scandalul revoltătoriu cu 1000—a de f.v. este așa, că la reviziunea computurilor ne-am pomenit că polița repaus[atului] Ioan Eliad nu mai era în casă, ci în locul ei era bani. Bine! Adică dd. Laurian, Maxim, Iarcu s-au fost decis a pune banii la loc, fără nici o provocare din partea Societății³. *După ce*, se înțelege, sesiunea, membrii seduseră în ordine ca să-și ia viaticul de la casă. Noul casariu, Adamescu⁴, trage de la fiecare membru cite 100 franci, „din porunca celor sus-numiți”. Primul scandal se întîmpla cu Caragiani⁵. El alerga în altă zi la d-n. Laurian ca să-și reclame banii, dar i se răspunse aspru: „Ne-ați făcut să plătim. Plățiți și d-voastră!” Cei mai mulți se depărtaseră. Așa, a rămas ca scandalul să se reascuță în a[nul] viit[or].

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondență, msse. sertar 333/4.)

1 Vezi *G.B.C.*, V, p. 83-85.

2 Iosif Hodoș era angajat în traducerea scrierilor lui Dimitrie Cantemir, pentru marea ediție academică tipărită la București. Pentru întreaga problemă vezi *Ibid.*, p. 82—102, în scrisorile lui Hodoș către Bariț din 1875—1877, inel. notele.

3 Heliade Rădulescu împrumutase de la Societatea Academică o sumă de bani pentru tipărirea lucrării sale de bătrînețe *Equiibrul între antithesi sau spiritul și materia* (București 1859—1869), pe care n-a mai apucat să-i restituie. Polița lui Heliade a fost un obiect de scandal în sinul Societății, căci adunarea generală i-a obligat pe cei din conducere să restituie banii acordati fără consultarea plenului. Din scrisoarea reiese că membrii conducerii au aruncat suma asupra tuturor academicienilor... obligându-i să cumpere cîte zece exemplare din cartea rămasă în proprietatea Societății. Tocmai de această achiziție nedorită se plînge Hodoș în scrisoarea la care-i răspunde Bariț (*G.B.C.*, V, p. 85). Dimitrie Iarcu era bibliotecarul și depozitarul de carte al Societății.

4 Alexandru Adamescu.

5 Istoricul și filologul macedoromân Ioan Caragiani.

6 Adnotată de Iosif Hodoș: „Răsp. 18/1, [1]876 st. n.” Vezi scris, următoare, inel. n. 1.

89

Zernești, 26 ianuarie, n. 1876

Domnule și charisime frate !

La frățeasca d-tale scrisoare din 6/18 ale c[urentei], primită alaltăieri¹, îți răspuiiz tot de aici, unde m-am exilat pentru ca, după loviturile ce luai, să-mi scap familia de ruină.

Am trimis pe nemți, director, Werkfuhrer, cari ne mînca la 9.000 f.c. pe an, iacă așa, ca să facă mai nimic și să se îngrășe din sîngele meu și al altora. Fac eu tot, zi și noapte. Pînă acum însă familia îmi stă în Brașov, iară eu cînd aici, cînd acolo².

Tipografii sunt numai la a 8-a coală tipărită, pe la Baiazet I și la inter[r]egnum, dară după sărbători va merge mai iute.

15 coaie? Așa este: pentru atîtea va plăti Delegațiunea din bugetul a.c., că numai atîta i s-au votat. Dară *Istoria Impferiului și otomanj* începută, nu poate rămînea neterminată. Ce-i pasă orișicui dacă noi și tipografii lucrăm înainte, pe așteptare? în a[nul] viit[or] se va vota buget, de ex. pentru alte 15 coaie, ca să se dea gata, cu pas de melc, într-un an. Noi însă atunci le vom da gata, îndată după votarea noului buget, în loc de 50 săptămîni, în 50 de oare. Mai în scurt, aceasta accelerare depinde mai mult de la tipografi, dacă ei vor vrea să lucreze pe așteptare. Ei se învoiseră cu mine ca să lucrez neîncetat. De nu vor fi îmbulziți cu alte lucrări, pentru care li se va plăti mai curînd, ei nu vor înceta. Iară eu nu prea cred să aibă lucruri mai urgente, pentru că tipografilor le merge și în București foarte rău. Din toate, abia 4 mai au de lucru colo pînă spre iunie, apoi vor șede mereu.

Așadar, eu cred că d-ta vei face bine să mergi cu întreaga parte I înainte, adică să trimiți m[anu]s[cri]ptul, ca să fie în tot cazul la tipografi. Apoi cu ei ne vom mai înțelege.

Traducțiunea română *Descriptio Moldaviae* a rămas ca să o broșureze îndată după închiderea sesiunii. Exemplariile din harta Moldaviei s-au aflat acolo în *Magazin*. Eu le-am dat un exempl[ar] broșurat gata, că așa au cerut, ca să se convingă de lucrarea noastră. Apoi a rămas ca să îngrijească Delegațiunea și respective casariul cu scrietorii, de broșurare³.

Abonam[entul] la gazetă, 5 f.c. l-am primit și aseară am scris d-lui Murășanu și Mărgineanu (red[actor] subst[itut]) ca să îngrijească la moment de expedițiune pe 1/2 de an.

De la vărul meu și socrul d-tale ai văzut în *T[ransilvania]* nr. 2 ce am primit. Dară mai are să-mi trimită două lucruri.

Salutîndu-te frățește, sunt al d-tale,

G. Bariț.

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondență, mssse. sertar 333/4.)

1 Vezi-o în *G.B.C.*, V, p. 88-89.

2 Este vorba de necazurile cu Fabrica de hîrtie din Zărnești, cea mai obositoare afacere din viața lui Bariț. Nepriceperea lui Bariț într-ale industriei capitaliste — în care i se părea că este neîntrecut! — e fost atît de totală, fabrica de la Zărnești atît de nerentabilă pentru el, încît după trei generații, în 1974, strănepoata sa Victoria Iuga ne-a împărțășit următoarea concluzie rămasă tradiție familiară: „Fabrica de hîrtie a fost catastrofa familiei”.

3 Probleme legate de colaborarea lui Bariț cu harnicul Iosif Hodoș la traducerea lui Dimitrie Cantemir din latină. Vezi *G.B.C.*, V, p. 85—102, pe larg.

4 Vărull lui Bariț și socrul lui Iosif Hodoș era Simion Balint. Acesta îi trimisese lui Bariț o *Scurtă descriere a unor evenimente întîmplate în Munții Apuseni ai Transilvaniei, cu comunele Bucium, Abrud-Sat și Cărpiniș începute în a. 1837 în luna lui iuliu și continuate pînă în 1847*, și care s-a publicat în *Transilvania*, IX, 1876, nr. 2, p. 13—16.

90

Brașov, 13/1 mart. 1876

Domnule coleg !

Te rog ca să arunci ochii pe pagina cealaltă¹. Adică, tipografia îmi cer m[anu]s[cri]pt. Eu le-am scris lor pe la Crăciun că m[anu]s[cri]pt e la d-ta, dară se vede că au uitat. Astăzi le răspund iară să aibă pațientă pînă vor primi de la d-ta. Se vede că ei sunt decîși a tipări înainte orișicît.

în masa mea este reviziunea de la coala a 13-a, la Baiazet II, capu II, cart. III, al. II (Korkud)².

Te rog să le transmiți m[anu]s[cri]pt[ul] de-a dreptul la adresa: Walter et Gobl (Tipografia Curtii), București, Pasagiul Roman.

Între 16—21 febr. am fost la Sibii, chemat de urgență, nu numai în afaceri de ale Asociațiunii, pe care unii ar voi să o sugrume, ci și în altele, în care cele două partide sunt la cuțite ..³.

Cu acea ocaziune am fost și la bietul Alexandru Papiu, cu fratele Iacob Bologa. Am stat la el 1/2 oră și l-am observat, pre cât îmi permit puterile mele. Era liniștit, totuși eu simptome de îndreptare nu am putut observa. Servitoriul ne spuse că cu 5 zile înainte îi venise noaptea furia să se îmbrace și să meargă la împăratul, și așa, s-au bătut amândoi. La vederea lui, îmi veni bătătură de inimă⁴.

Al d-tale frate stimatoriu,

G. Bariț.

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondență, msse serton 333/4.)

1 Pe „pagina cealaltă”, unde-l invită pe Hodoș să se uite, se află următoarea scrisoare a tipografilor din București către Bariț:

„Domnule Bariț,

Vă rog a ne mai trimite manuscript. Se termină pe care l-am priimit de la d-nu Hodoș.

Al dv.

Carol Gobl.

București, 28/11 [18]75 [recte: 1876]"

Bariț îi scrie lui Hodoș pe aceeași hirtie, îndoinind fila. Hodoș a adnotat: „Răsp. 14/3, [1]876".

2 Vezi *G.B.C.*, V, p. 90.

3 „Cele două partide” sînt adepții activismului, respectiv ai pasivismului politic, problemă despre care vezi mai ales corespondența lui Ilie Măcelariu cu Bariț (*G.B.C.*, V, p. 167-266J).

4 Alexandru Papiu Ilarian era internat în Spitalul de boli nervoase din Sibiu, condus de foarte competentul medic Szabo Istvan. Aici și-a sfîrșit marea patriot și scriitor viața în ziua de 23 octombrie 1877. Despre acest trist capitol din viața lui Papiu Ilarian vezi Iosif Parvain și Ioan Chindriș, *Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, I, Cluj, 1972, p. 237-316.

91

Brașov, 28 martiu 1876

Domnule și frate !

măna a S "T p ? s * s t m a t a] d ~ t a l e s c r i s o a r e d i n 4 / 1 6 ^ c [u r e n t e i]
marea ^ tipografilor! cari îmi făcură
marea onoare de a mi-1 da pe călcîiul corecturei de la coala 16-ea Eu

ți-l prezint d-tale, tăiat cu foarfecele, iară corectura merge la ei. Așa dară, Walter et Gobl sunt gata cu 15 coaie. Deciși a continua, cer mereu m[anu]s[cri]pt; iară eu te rog ca să le trîmiți atîta cît zici d-ta în scrisoare, adică inclusive pînă la partea II.

Sunt cu totul de acord cu d-ta ca să ne cerem remunerațiune votată de Societ[atea] Acad[emică] pentru 15 coaie, dară te previn că această operațiune „finanțială” va fi împreună cu oareșcare ceremonii la care poți să le zici cum vei vrea: necesarie sau pedante.

Cînd era să-mi scot eu remunerariul p[entru] corectura la *Descriptio Moldaviae*², îmi făcui nota simplă pe sumușoara ce îmi competenție. D-n. președinte mi-o reîntoarse zicînd: „Să prezinți 1 ex. broșurat lîngă acela să alături comput despre toate spezele cît a costat edițiune acestei cărți, ca să nu avem a face cu atîtea computuri”. Din această cauză fusei silit să aștept în București, pe spezele mele, 3 zile pînă cî apucați 1 broșură de la compactorul evreu al Delegațiunii, după care apoi mi se numără competența mea.

Spre a simplifica, sau încai accelera formalitățile de acestea, am scris tipografilor ca, îndată ce va fi tipărită coala 15-ea, să prepare 1 ex. broșurat și să-l prezinte nesmintit la președintele Delegațiunii într-aceia, vom prezenta și noi compturile noastre. Ara preparat și p Delegațiune, ca să știe să ne păstreze competenție noastre.

Din acestea urmează ca d-ta încă să-ți faci nota de suma competenție, apoi, sau să o transmiți la Delegațiune în original, și mie numai să-mi arăți cifra și data notei, sau să mi-p transmiți în origine, ca să alătur eu la computul generale. Cum vei vrea. Dară, în *tot cazul*, să scrii cît mai curînd la Delegațiune, zicînd: „în fine, 15 coaie din *Istoria*... , stau tipărite gata, după trăgănare de 1 1/2 an fără vina mea. împregi rările mă silesc ca să-mi cer honorariul, și vă rog” etc.

Te rog să le vorbești în termini, știi d-ta, „negustorești”, că a cam sunt unii delegați.

Eu încă mă aflu în stare cum n-am fost de cînd mă spoliaseră rebelii în 1849. Atunci spoliat de rebeli, acum de români (art. 11, *G. Trans.*)⁴. De 1 an. întreg nu-mi luai nici un eruceri din plată. Ca turci.

Coaiele tipărite le voi transmite preste vreo 10 zile. Am să scriu cîteva din ele pentru *foaie*, cuprivire la evenimentele turcești de astă Biografia lui Cantemir? Nesmintit!

Te rog să trîmiți tipografilor m[anu]s[cri]ptu. Eu le scriu⁴.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondență, msse serton 333/4.)

1 Vezi-o în *G.B.C.*, V, p. 89-90.

2 La traducerea și editarea căreia a colaborat și Bariț, în mai mică măsură, ală de Iosif Hodoș.

3 *Istoria Imperiului Otoman a lui Dimitrie Cantemir, la care lucrau acum Barit și Hodoș împreună (vezi corespondența primită de la Hodoș, în G.B.C. V, p. 82 - 102)!*

4 Se referă la falimentul Fabricii de hîrtie din Zărnești.

5 Vezi *G.B.C. V, p. 90, n. 6.*

6. Adnotată: „Răsp. 2/4. Hfodoș!”.

92

Zărnești, 1877, ian. 8/20

Domnule si chăre amice!

Tipografii Walter și Gobl au lucrat pînă acum, preste toată așteptarea mea, foarte puțin. Adevărat că la început nu avuseră hîrtie, după aceea însă li s-au trîmis cu prisos. Deci eu zilele acestea îi împinteni ca să lucre bîrbătește. Dară pentru cazul cînd s-ar apuca de lucru doi compozitori de litere dintr-o dată, precum sper că se va întîmpla, le va trebui m[anu]s[cri]pt mult. Pentru acest caz eu te rog să ai bună-tate a mă informa circa pînă la ce termin poți fi d-ta gata cu m[anu]s[cri]ptul revăzut, și cu cît deodată? Se poate că eu în primăvară voi merge iarăși la București. Cu acea ocaziune aș urgita lucrarea și mai mult, cu atît mai vîrtos că lucrurile se pot întoarce așa, încît **noi aceștia** cîtva timp nici să nu ne putem ocupa cu literatura, și doară nici pe la casele noastre să nu putem sta. Eu doresc ca să treacă astă dată paharul acesta de la noi, că ne ajung nouă altele. De altmintea, fie voia ceriului. Noi tot nu vom pieri, noi nu putem să pierim. Dară nici acest legion de suferințe nu mai sunt de purtat.

Așadară, d-n. coleg Vicenție se mută la d-voastră, ca să fundăți un ziar nou, despre care se vorbește mai bine de 1 an? D-zeu sa vă ajute! Ne-ați mai ușora pe noi cei de la gazeta bătrînă. Sau că ne-ați scuti de tot. Eu, adecă, sper că veți pune temelii la o presă românească în tot respectul independente, serioasă, impunătoare. Numai cît eu unul nu aș cuteza să o dau mai mult ca de 3 ori pe săptămînă, și atunci încă cu condițiune ca ungurenii să concurgă cel puțin cu 1 000 de abonați siguri, și ca redacțiunea să fie cu atențiune continuă la demersul lucrurilor în România și în Oriente, iară nu numai la **pustele** Ungariei.

Părintele Ioan de la Caransebeș³ o păți cu cerculariul său.

Oare arhieriei sîrbești încă se supun tot așa la poruncile tiranului? ⁴ Ar fi de mare interes ca noi să aflăm și să știm acest lucru cu toată certitudinea. Văzui că ai rutenilor sunt robii, robii Domnului; aliluia! Dară orișicum, pozițiunea rusnecilor difere mult de a noastră. D-voastră, carii ați trăit cu ungurenii, veți ști aceasta mai bine.

D-voastră cum mai stați acolo, în Sibii, cu spionii? Mie mi se pare — poate să mă înșel — că acolo sunteți mai scutiți decît oriunde pe airea în țară.

Salută, mă rog, pe toți ai noștri, începînd de la președinte, preste tot, *dein salve et me ut facis, dilige,*⁵

6. *Barit.*

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondență, msse sertar 333/4)

1 Referire antologică la suferințele românilor ardeleni sub dualismul austro-ungar»

2 Știrea era un simplu zvon, după cum confirmă însuși Hodoș: „Una nu se poate: ca cu Vikentie împreună să fundăm un ziar nou; ba nici vechi”. Vincențiu Babeș nu era un personaj agreat de românii transilvăneni, din cauza unor compromisuri politice pe care le făcuse, și le mai făcea la acea dată. Curînd, însă, ambițiosul bănățean va prinde prestigiu tot mai mare, pînă la a fi președintele Partidului Național Român. Pînă la urmă, ziarul românesc proiectat de sibieni îl va scoate tot Barit, în 1878: *Observatoriul*.

3 Ioan Popasu, fost protopop în Brașov, era acum episcop neunit la Caransebeș.

4 Despre imixtiunile autorităților dualiste în viața confesională a marilor națiuni din imperiu: românii, sîrbii ș.a.

5 „Salutări și iubește-mă așa precum mă iubești.” Adnotată: „Răsp. 31/1”.

XXIV

CĂTRE COMITETUL ASTREI

(1862)

93

Brașov, 1862, faur 12 n[ou]

*Excelența voastră prea luminată și prea
sîntite doamne episcoape și președinte
al Asociațiunii!*

Onorabil comitet!

Conform datorinței mele, am onoare a raporta excelenței voastre și onor[abilului] comitet următoarele:

în 4 faur n. am trimis în priimirea d-lui casier A. Bechniț #33 et 1 f. 8 [cr.], încasați prin d-n. Aron Crainic² în București, de'la 24 binefăcători, toți ardeleni de naștere, afară numai de d. conte Rosetti. Numele conferitorilor s-au publicat în *Gazeta* N° 5 a.c.³ din acea cauză

pentru că în privirea acestei colecte se escase pe la decembre a. tr. oareș-care neînțelegere acolo pe loc, carea trebuia delăturată prin ajutoriul publicității, din momentul în care sosiră acei bani în mâinile noastre.

Duminecă în 9 febr. am mai priimit 2# și 2 douăzeci de la același d-n. A. Crainic, pe lângă alăturata scrisoare de d- 25 ian[uarie] v[echi], care sumușoară iarăși o voi înainta preste câteva zile, și încă poate și că însoțită de alta mai mare, **dacă** cumva decretul membrilor onorari vor fi ajuns la respectivele persoane, sau dacă de cumva în[altul] Guberniu va fi încuviințat alegerea lor.

Din alăturatul protocol de ședință se vede cum că membrii din Brașov ai Asociațiunii, folosindu-se de încuviințarea onorabilului comitet centrale, își aleseră un comitet ad-hoc, destinat numai pentru expuzețiune și însărcinat numai cu întocmirea aceleia¹, precum și aceia că brașovenii pun mare temei pe încuviințarea, patrocinarea și proptirea expuzețiunii, prin toți acei prea sînțiți arhierei sub a căror păstorie sufletească se afla românimea austriacă.

În urmă, îmi iau voie a înștiința pe onorabilul comitet cum că **din tipografia lui Ioan Gott ieșiră la luntină poeziile lui Andrei Murășanu care, privite din punct de vedere al artei, merită luare-aminte a criticei. De aceea, rog pe onorabilul comitet ca să binevoiască a supune acel op poetic la recenziunea** sa, întru înțelesul statutelor, și dacă va afla că merită, a-l recomanda viitoareii adunări spre a fi premiat², pentru ca prin aceasta să se și mai încorageze acel bărbat, carele astăzi se pare a fi prea căzut cu inima și cu spiritul.

Am onoare a fi, cu profundă reverință, serv prea plecat,

G. Bariț*.

[Adresa:] Raport către Comitetul Asociațiunii tr[ansilva]ne române.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 340.)

1 Episcopul președinte al ASTREI era Andrei Șaguna.

2 Gazetar originar din Transilvania.

3 Sub forma, unei scrisori a lui Bariț către redacție: *Domnule redactor !*, în *Gazeta Transilvaniei*, XXV, 1862, nr. 5, p. 20. „Conferitorii” din București sînt următorii: Aron Florian, Ioan Boamben, Anton Adamescu, G. Riureanu, Costache Trandafil, I. Circa, Beniamin Hernea, firma negustorească Martinovici et Asan, C. Adam, G. Bour-sanu, Dionisie Pop Marțian, Vasile Maniu, Popescu, I. Susianu, I. Badilescu, A. T. Laurian, Ioan Maiorescu, Nifon Bălășescu, Scarlat Rosetti, B. C. Șăicariu, N. Florescu, Vasile Pop, Aron Crainic și un Șomcuteanu.

4 Expoziția națională de la Brașov din 1862. Cf. și scris, următoare, inel. n. 1.

5 Volumul *Din poeziile lui Andrei Mureșanu*, Brașov, 1862, 8°, 4 f. -f222 p. + 1 f. Conform punctului g din § 33 al secțiunii IV a statutului ASTREI, adunarea generală „decide suma pentru premii și stipendii pentru diferitele specialități de științe și arte” (vezi *Statutele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român date în tipariu de însăși Asociațiunea*, Sibiu, 1874, p. 9), După un demers lipsit de

aspirități, poetul, acum bolnav, a fost într-adevăr, premiat de ASTRA, în septembrie 1862, cu suma de 50 de galbeni, un premiu mic, dar'— spunea Șaguna — „la acest neînsășit semn premiu se adaugă altul foarte mare, premiul moral” (vezi Ioan Rațiu, *Viata și operele lui Andrei Mureșanu. Studiu istoric-literar*, Blaj, 1900, p. 146).

Scrisoarea are mai multe adnotări de mîna lui Bariț (textul însuși al scrisorii este o copie de altă mîna): a) „Acte relative la biografia lui Andrei Murășanu. Rapoarte pri- care Comitetul Asociațiunii este rugat a examina poeziile lui Andrei Murășanu și a recomanda adunării generale spre a fi premiate”; b) nota de subsol „A se vedea *Foișoara* din n-rii *Observatoriul* 47, 48, 49, 51, 52, 54, 55” (în acești numeri din *Observatoriul*, I, 1879, p. 187-188, 191-192, 195-196, 203, 207-208, 215-216, 219-22 s-a publicat lungă contribuție a lui George Bariț, *Material pentru biografia lui Andrei Murășanu*); c) „Originalul acestui document se află în arhivul Asociațiunii transilvane pentru literatură și cultura poporului român” și d) „1862. Febr. 13 [recte: 12] n[ou]. Pentru Andrei Murășanu p[ent]ru ca poeziile lui să fie premiate”.

XXV

CĂTRE O NEIDENTIFICATĂ

(1862)

94

Brașov, 1862, iul.

Domnișoara mea !

Primind astăzi prea stimata d-tale scrisoare inspirată de cele mai nobile simțeminte naționale și patriotice, prin care binevoiești a-mă înștiința despre trimiterea, prin Casa Siedeman, a două obiecte de expuzețiune¹, nu lipsesc a-ți face cunoscut cum că, deși aceleași v-aș dori să sosi aici după terminul prefapt, aceasta însă nu va împiedeca pe comitetul nostru întru nimic, ca să le destine locul cel mai corespunzător, în localul anu- srit spre scopul acesta. Iară la timpul său vi se vor remite, tot în sta- ta, ca să le puteți avea în posesie, în care vor sosi aici.

Am onoare a fi și a rămînea al d-tale serv devotat,

G. Bariț

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.030.)

1 Este vorba de Expoziția națională, de la Brașov din 1862, despre care vezi a- nunte în *G.B.C.*, III, p. 175—178; IV, p. 375, n. 1—2 (vezi și scris, precedentă). A- răspuns arată marea importanță pe care Bariț a acordat-o expoziției, răspunzînd pe- nal fiecărui participant.

CĂTRE CAROL DAVILLA

(1862 - 1863)

95

Braşov, 1862, sept. 22 n'

Domnul meu !

În 12 septembrie st[il] nou îmi luați voie a recomanda pe tinerii studenți de aici Const. M. Burbea și Ioan Vilara¹, ca pe unii cari doresc a fi primiți în Institutul de medicină și farmacie a statului.

Acestui din urmă, împregiurările familiare nu-i iertară a se prezenta pînă acum la d-voastră. Cred însă că nici acum nu va fi prea tîrziu, dacă se va înfățișa, în cursul săptămînei acesteia. Tînărul, pre cît am priceput eu, are o deosebită aplecare cătră științele naturale și cătră medicină în special.

Doresc din toată inima ca acești tineri să vă poată cîștiga mulțumirea în toată privința.

Am onoare a fi, cu cea mai distinsă stimă și considerațiune, al d-voastră serv prea plecat,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., cota S 7(1) inv. nr. 138.626.)
X C i v'

¹ În tînărul Ioan Vilara, Bariț recomanda într-adevăr un element dotat pentru cariera de medic. Urmărind scriptele Școlii de medicină aflăm că la concursul de externat din 19[^]-20, 22 și 26 mai 1863, la care s-au prezentat elevii clasei a V-a, figurează și protejatul lui Bariț, elevul Vilara Ion, situîndu-se în fruntea celor reușiți.

Se pare că Bariț are dreptate numindu-l „student”, căci la Braşov Vilara fusese într-o clasă superioară, fapt pentru care la București a fost primit direct în clasa a V-a.

Lista elevilor reușiți la acest concurs (B.A.R. în anexa scrisorii lui Bariț către Davilla) ne dă o idee despre vederile *politice* ale lui Davilla: în rîndurile acestora găsim tineri din toate provinciile locuite de români:

- 1 Vilara Ion — din Braşov;
- 2 Constantinescu Dimitrie — din București;
- 3 Coliviei Dimitrie — din Clisura-Filipopoli;
- 4 Degerăţeanu Petrej — din Timna, Mehedinți;
- 5 Păltineanu Ion ^- satul Păltineanu, Buzău;
- 6 Petcov Mihail — din Tîrnovo, Bulgaria;

- 7 Boboiceanu Nicolae — din Turnu Severin;
- 8 Paruşev Andrei — din Şumla, Bulgaria;
- 9 Antonov Eustație — din Tîrnovo, Bulgaria;
- 10 Eminovici Ilie (fratele lui Eminescu) — din Botoşani;
- 11 Ionescu Răducanu — din Şuteşti, Brăila;
- 12 Cuciuc Ion — din Halanga, Mehedinți;
- 13 Telemac Vasile — din Bacău;
- 14 Angelescu George — din Mărgineni, Neamț.

Ioan Vilara se născuse la 22 iulie 1843 la Braşov. La școala lui Carol Davilla a fost înscris în 10 octombrie 1862, iar la 26 mai 1863, după examenul de externat pomenit mai sus devine medic extern în serviciul civil. În 1865 este subehirurg în județul Covurlui, în 1866 medic clasa a II-a, pentru ca în 1873 să-l întîlnim fără slujbă, în „congediu”. Despre celălalt protejat, din vestita familie negustorească Burbea, nu știm nicio altă veste.

96

Braşov, 1863, iuliu 12 n

Prea onorate domnule doctor !

Domnule protomedic !

Aducîndu-mi aminte de comisiunea ce ați binevoit d-voastră a-mi da în 1862, pentru a vă indirepta de aici, la școala de medicină, cite un tînăr școlariu¹, mai arătîndu-mi-se zilele acestea școlariul girhnazist Climent T. Vasiliu², fiul parohului din Braşov (din cetate) Toma Vasiliu și rugîndu-mă ca să vă încunoștințez despre dorința lui de a intra la numita școală ca elev, îmi iau prin aceasta voie a recomanda pe acest școlariu, Cl[ement] Vasiliu, cu atît mai virtos că tatăl său, pjarintele] Toma Vasiliu, fiind văduv, rămas cu 4 copii, om în vîrstă de 64 ani, îngrijat foarte de viitoriul familiei sale, s-ar ținea foarte norocit dacă încai fiul său cel mai mare ar apuca sub înțeleaptă și energioasa comandă a d-voastră.

Încredințat că nu veți lua în nume de rău această cerere a mea, am onoare a subsemna, cu cea mai distinsă stimă și considerațiune, al d-voastră șerbitor devotat,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., cota S inv. nr. 138.726)

¹ Vezi scris precedentă.
² Nici o sursă cunoscută nu arată ci. tînărul recomandat de Bariț ar fi devenit medic.

XXVII

CĂTRE ANDREI ȘAGUNA

(1862-1863)

97

Zărnești, 1862, no[iembrie] 23/11

Exelența ta prea luminate și prea sînțite doamne episcoape !

împărtășirile privitoare la cauza noastră națională, cu care exelența ta ai binevoit a mă onora prin venerabila scrisoare din 8/20 no[iembrie] a.c., împreună cu adusul aceleași, împune ca o adevărată nouă a încrederii cu care m-ai dăruit în câteva cazuri grele, asemenea celui de acum, și care mă îndătoară din nou spre o sinceră mulțumită.

Deci, tocma pentru aceea, mă rog și astă dată ca exelența ta să fii încredințat cum că eu, carele nici chiar din afacerile mele private nu fac vreun secret — că n-am pentru ce ! — în cestivlni de interes public voi fi totdeauna cu obicinuita mea francheță, pentru că știu că tocma cînd m-aș afla în rătăcire, în loc de a mi se lua greșeala în nume de rău, mai virtos voi căuta mijloc de a mi-o corege.

Am văzut și am cetit cu luare-aminte toate măsurile preliminare luate de exelenția ta, cu scop de a se ținea un congres național. Nu mai încape nici o îndoială: reprezentățiunea adresată președintelui gubernial a fost de lipsă a se face, și încă așa, întru înțelesul și spiritul în care s-a făcut. Să se dea actele privitoare la prefigerea viitoriului și a destinului nostru întocmai precum au purces acelea din fontana lor, cu atît mai virtos că eu nu mă îndoiesc cum că s-ar fi aflat și se vor afla între membrii congresului, cari le vor cere și vor pretinde a se comunica și publica întocma.

Congresul, de se va înființa, în număr ca de 120 membri va fi destul de numeros, că după a mea opțiune tocma și o dietă transilvană ca de 150 membri ar fi un corp destul de greoi spre a-l conduce și a lucra cu el în folosul țării.

Așa, eu aflu că toate măsurile luate pînă acuma sunt bune și înțelepte, încît nu mai încape nici o reflexiune asupra lor. De altă parte, însă, eu de alaltăieri încoace, de cînd protopopul Mețianu îmi dede scrisoarea exelenței tale, îmi pusei cîteva întrebări care credeam că se țin tot de obiectul pentru care e vorba, fără însă ca pînă astăzi să mi le fi putut dezlega și răspunde întru toate. Presupunînd că funcționarii publici de la funcțiunile cardinale vor fi chemați simpliciter prin convocatorii subscrise de d-nii președinții congresului, sau doară ceruți prin aceștia de la prezidiul gubernial, sunt silit a presupune totodată

cum că ceilalți 100 membri vor fi aleși de cătră cineva. *în cîi* pentru cialți, 40 membri ai crierurilor, modalitatea alegerii ar fi poate mai simț și mai ușoară, cînd protopopii actuali din țintrufule mai de frunte *ii* însărcinați a convoca preoțimea și a conduce actul alegerii, așa voturile să se dea tot la bărbați cari vor fi floarea clerului. Dară 60 mireni, cine să-i aleagă pe aceștia și în ce fel de cercuri? După protopopiate? Sau, neamestecînd alegerile mirenilor cu ale clerului, ceia se aleagă după ținuturile politice (comitate, scaune, districte), prec se află împărțită țara asta? Comitate 8, scaune săsești 9, districte r [ânești] 2, săsești 2. Scaunele secuiești nu le număr înadins, pentru că numai în Scaunul Mureșului sunt români mai mulți, iară cei c Arieș s-ar putea alătura la Turda, cei din Odorhei la Segișoara, din Trei-Scaune sau la Alba de Sus, sau mai bine la Brașov, cei c Gyergyo la Comitatul Turdei, partea de sus. Așa, am găsi 21 p la 22 ținuturi în care românii ar putea alege deputat/ adecă voiam «ic că locuitorii, după numărul lor, ar merita să-și aleagă. Să pun că din acelea ținuturi s-ar alege cîte 2 mireni (1 unit, 1 neiniit); a 44. Pînă la 60 mai sunt 16. Dară comitatelor de cîte 100 a 200 mii suflete, cum și ținuturilor mai cultivate li se și cuvine ca să fie reprezentate mai bine, ceea ce, la caz de o împărțeală no^a a țării, n mintit că s-ar și întîmpla. De aceea cred că n-ar fi vreo greutate d&chiara de ex[emplu]: din Sc[aunul] Sibii și Distr[ictul] Brașov se aleg cîte 4 ; comitatele Hunedoara, Alba de Jos, Turda, Cluș, £>oca, Cetatea de Baltă se prefac în două cercviri electorale, cnm D <et Hațeg, Blaș et Abrud, Turda et S[zâsz] Reghin etc. S-ar putea și la Distr[ictul] Făgăraș 4 deputați, însă cu condițiunile ca vecin scaune săsești Cohalm și Cincu să aleagă împreună.

Dară cine să fie alegătorii? Eu aș socoti ca fiecare comună să mită cîte 2 oameni de omenie și deștepți la locul destinat pentru aleg Atîta număr nu ar face nici un fel de zgomot.

însă cine să conducă alegerile? Aceasta mi s-a părut a fi în barea cea mai grea și nu m-am putut dezlega decît reducînd și ace grijă, ca aceștia să *denumescă* în fiecare cerc electoral un președ *[conducătoriu]* de alegeri; apoi aceia fie din cler, fie din mireni, tot a numai să susțină ordinea pe 2—3 ore.

Iară candidații după ce să se recomende și aleagă? Mi se p că de nu se va lăsa voia de a-și alege care din ce ținutu-1 va găsi, în unele ținuturi vom veni în strîmtoare cumplită, că e lipsă de oar harnici.

Alegătorii mireni n-ar putea alege decît amestecați. Li s-ar p însă condițiunea ca și la Dieta T[ransil]vaniei: din fiecare confes cîte 1 și relative cîte 2.

Ar fi bine ca deputații să vină cu plenipotențe formale, mai v pentru cazul cînd ni s-ar cere ca să se dechiarezre în privința le fundamentale, pentru ca nu cumva, la un caz de așa, mai tîrziu să se poată zice că au votat numai de capul lor.

Ci eu acum văd că am și umplut o coală. încă numai una: cele scrise în epistola anonimă le cred și eu. Acel om însă cade pe zi ce merge în opiriunea publică, prin urmare nu mai poate strica.

Pe lângă care, sărutînd sacra dreaptă, sunt al excelenței tale serv prea plecat,

Bariț m. p

(Arhiva Bibliotecii metropolitane din Sibiu, Fond. Șaguna, nr. 2649.)

1 Vezi această scrisoare în George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă*, III, Sibiu, 1891, p. 581.

2 Această scrisoare este o dovadă în plus a implicației adînci pe care Bariț a avut-o în viața politică a românilor ardeleni. Deși în urmă cu puțini ani Șaguna îi urise și îl persecutase pe greco-catolicul Bariț (din partea căruia episcopul neunit a căpătat o replică pe aceeași măsură!), acum, în fața unei mari acțiuni naționale, este primul căruia îi cere sfatul. împreună cu Alexandru Sterca Șuluțiu, mitropolitul Transilvaniei, Șaguna se gîdea la o nouă conferință națională, care s-o reediteze pe cea atît de reușită de la Sibiu din 1/13—4/16 ianuarie 1861. Au și cerut învoire de la monarh în 30 decembrie 1862, stabilind ca dată luna aprilie 1863 (vezi *G.B.C.*, IV, p. 378, n. 1). Conferința Națională de la Sibiu din 7/19—11/23 aprilie 1863 a avut un puternic ecou în viața românilor transilvăneni (vezi *G.B.C.*, I—VI, pass. apud indice de materii). Remarcăm că Șaguna a dat ascultare sfaturilor lui Bariț din această scrisoare și că întregul demers al alegerilor ca și numărul deputaților, corespunde cu indicațiile cărturarului brașovean. Vezi și Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur...*, III, Sibiu, 1905, p. 731.

98

Brașov, [1]863, april 2. ..

*Excelența ta prea lăminată și prea sîntite
doamne episcoape !*

Primind eu veneranda epistolă a excelenței tale din 9/21 martie și reflectînd la celea ce am scris eu în 4/16 cu graba, am văzut că cu privire la rezultatele adunării metalurgice mă exprimasem prea întu-necat. Adunarea nu a zis că se opune la trimiterea vreunui comisariu, om de specialitate. A reflectat numai că, după ce este destinat unul ca acela tocma din cutare ministeriu (am uitat din care), ar fi de prisos ca să se mai facă speze și cu altul. Dealtmintrelea — adaosera cu toții — în voie îi stă excel[enței] sale a denumi și a trimite la fața locului pe orișicine și oricînd, numai nu pe spezele comune.

Preste aceasta, fiindcă eu rezonasem multe în sus și în jos asupra multor speze oarbe ce s-au făcut, apoi mă aleseră și pe mine, ca din partea exc[elenței] tale, între revizorii socotelor.

Ar fi de dorit, excelentissime ca, venind și d. consil[ier] A[lexandru] Lazar la conferință, să ne folosim pe atunci de vreo oră liberă, pentru ca să ne sfătuim în această treabă. Pînă atunci se va tipări și protoco-lul sedințelor ținute, .

Excelența sa d. mitropolit Șuluțiu a binevoit a-mi face cunoscute cum că pregătirea programei o a concretizat cu totul excelenței tale pentru ca să binevoiești a o modifica oricum vei afla cu cale. Nu știu *dacă excelența ta vei încuviința ca aceeași să se tipărească în vreo 2—3 [sute — n. ns.] exemplare, spre a se împărți la membrii conferinței și la unele notabilități.

Oare n-ar fi bine, excelentissime, ca încăi o parte a membrilor cor-porativului să se aplece la Sibiu încă de sîmbătă (18), pentru ca, din comu-nicație să se consfătuie a cîtorva bărbați, să iasă un fel de îndireptari după ca-ză: să decurgă lucrurile și dezbaterile noastre, că — doamne! — cu cîră încordațiune privește și așteaptă țara întregă rezultatul conferinței noastre! Dealtmintrelea eu, din parte-mi, pun mare temei pe tempe-ramentul cel serios și pe spiritul iubitoriu de pace al celor mai mulți români ardeleni. Se poate că se va ivi, ici-colea, și ceva spirit de opuzetiu. Eu însă așa ceva privesc numai ca un semn de viață cevași mai agitat iară de consecințe rele nu mă tem.

Pe lângă care am onoare a fi cu profundă reverință al excelenței tale serv prea plecat,

George Bariț m

(Arhiva Bibliotecii metropolitane din Sibiu, Fond. Șaguna, nr. 2663.)

1 Vezi scrisoarea lui Șaguna în George Bariț, *Părți alese...*, III, p. 586. În ^episcopul neunit îi comunică lui Bariț că a primit de la acesta conceptele de program și regulamentul în vederea apropiatei conferințe naționale (vezi aci supra, scris. 97).

2 Scrisoare neidentificată.

3 Fruntaș român, consilier gubernial.

4 Printr-o scrisoare din 9/21 martie 1863 (vezi *G.B.C.*, IV, p. 382).

5 S-a tipărit la Blaj. Vezi *Ibid.*

6 Se referă la comitetul permanent ales de Conferința Națională de la Sibiu din 1/13—4/16 ianuarie 1861: Alexandru Sterca Șuluțiu, Andrei Șaguna, Ioan Aldulescu, Iacob Bologa, Ilie Măcelariu, Pavel Vasici, Anton Veștemeanu, Ioan Pinciu, George Bariț, Ioan Pușcariu, Axente Sever, Matei Nicola, Ioan Rațiu, Dimitrie Moldovan, Constantin Domșa, Spiridon Fetti, Iosif Hodoș, Ioan Alexi, Alexandru Bohățel și Alexandru Șaguna. Aceștia reprezentau la data respectivă națiunea română din Transilvania.

7 Despre lucrările Conferinței Naționale de la Sibiu din aprilie 1863 vezi *Protocolul Conferinței națiunii române din Ardeal, ce s-a ținut în Săbii la 20/8 prier 1863, 1863; Gazeta Transilvaniei*, X'XVI, 1863, nr. 30; George Bariț, *Părți alese...*, III, p. 586, *G.B.C.*, IV, p. 378-385.

CĂTRE ȘTEFAN EMILIAN¹

(1863)

99

[Viena, 11/23 decembrie 1863

Domnul meu și mult stimată amice!

împregiurări mai anevoioase decât ar fi voința celui mai tare bărbat nu mă lăsară pînă acuma răspunde la mult stimată d-tale scrisoare din 4/16 octombrie, care pînă să sosească la mine — aici mă aflu din 24 octombrie n[ou] — s-a plimbat pe la Năsăud și Sibii ...

Gu toate acestea, avînd acuma ceva timp în dispozițiunea mea, viu a-ți răsriunde la cuprinsul scrisoarei d-tale. Mai întîi de toate, am avut ocaziunea de a cunoaște și admira generozitatea, patriotismul și nobilele sentimente de iubire a prea s[finției] sale locțiitorului de mitropolit al Moldovei. Tocmai pentru aceasta mă simt îndatorat ca, în privire la înființîndă academie, să-ți împărtășesc adevărata stare a lucrului, pentru ca să poți informa pe prea s[finția] sa întocmai.

Știi prea bine că românii transilvăneni încă pe la 1850/51 ceruseră de la regimul imperial voie de a-și întemeia o universitate pentru fiii celor 500 mii familii române locuitoare în cîteva fieri ale imperiului. Răspunsul, pe atunci, fusese: „Faceți-vă de aveți bani, că de la stat nu vi se poate da nimic”. După aceea urmă reacțiunea și încercarea de a ne germaniza și catoliciza, precum știi. Apoi căzu și aceea. Deci în cît suntem acum mai liberi, voim a ne folosi de timp și a îngriji de viitoriu.

Cu toate acestea, văzînd noi că la fondarea unei adevărate universități se cer mijloace bănești colosale, pe care noi încă nu le avem, precum și vreo 20 profesori prea bine pregătiți, pentru ca să nu fim siliți a introduce îndată la început profesori de alte neamuri și confesiuni, de care ar trebui să ne ferim pre cît se poate, dacă nu din alte cauze, încă pentru onoarea națională, așa, ne mărginim pe lîngă dorința de a întemeia deocamdată numai *facultatea* juridică românească, cu un curs de 4 ani, sau adică așa-numita *Academia*², de care sașii au una în Sibii, iar ungurii alta în Cluș, numai noi nu avem deloc. Apoi vei ști că de ex[emplu] iestimp se afla 96 studenți români la Academia nemțească din Sibii și 32 la cea maghiară din Cluș !!! Atîta tinerime românească merită în adevăr ca să aibă o academie națională, la care apoi ar veni tineri și din Bucovina, Banat etc, poate și din Principatele române.

însă și la conservarea unei academii se cer pe an 18 mii fiorini v.a. sau cam 2500 galbeni. De unde însă?! Că statul nostru nu ar atîția bani pentru români. Ce e drept că statul încă a început a da îrisă numai clerului și școalelor românești gimnaziale (Brașov, Blaj) în total de 90 mii fiorini v.a. pe fiecare an, iară mai mulți nu voiesc a ne îndrepta la pungile noastre.

Afară însă de bani mai e și altă dificultate, adică tot cea atinsă mai sus: *profesori buni*. Pe aceștia trebuie să ni-i facem mai întîi. îndată ce-i vom avea, ne vom și apuca de lucru.

Deci modesta mea rugare și opiniție ar fi ca, voind pre s[finția] sa părintele episcop Miclescu³ să ne ajute, deocamdată s mijlocească un ajutoriu anuale de 500 galbeni, pe 4 ani, însă în următoarele condițiuni:

1) 200 galbeni să se trimită spre a se face stipendii de cîte 200 galbeni la 10 tineri juriști de națiune romană, eminenti, însă lipsiți de mijloace (de care sînt mulți) spre a-și putea continua studiile juridice.

2) Din 300 galbeni să se facă 2 stipendie pentru cîte doi tineri care au făcut cu laude cursul juridic de 3 ani, pentru ca să se poată pregăti la vreo universitate, undeva, ca profesori de drepturi, primind năguroasele, adică cîte 150 galbeni la unul, pe cîte 2 ani, după care termen stipendiul ar trece la alți doi din cei 10 care s-ar alege mai buni.

Acești 500 galbeni s-ar trimite la *Comitetul înființat* la Sibii pentru ajutorarea juriștilor, sub prezidenția d-lui consilier Petru Man, bărbat venerabil și neprihănit, precum îl cunoști și d-ta, pentru că la acest comitet se adună toți banii destinați pentru susținerea juriștilor noștri în modul acesta noi, deși ceva mai tîrziu, vom avea însă o academie condusă nu de cîrpati, ci de bărbați bine pregătiți, iar aceasta va avea a o mulțami neam de neamul nostru prea s[finției] sale domnului episcop Miclescu.

3-a condițiune ar fi ca, după ce se vor fi pregătit în 4 ani 4 profesori burii cu ajutoriul din Moldova, cei 500 galbeni să se prefacă în două lefi de profesori, cîte 250 galbeni la unul, lefi cu care în Ardeal poate trăi o familie de profesori. Aceasta ar fi apoi o fundațiune vechie, care i s-ar da de titlul ce or vrea capii clerului moldovenesc.

Celealalte lipse ale academiei le-ar acoperi românii noștri dincoace, îndată ce s-ar face un început atît de solid prin moldovenii în caz cînd moldovenii ar primi mai sus atinsa opiniune și p[ro]s[feren]ța sa o ar încuviința, mă rog ca d-ta să binevoiești a mă înștiința despre toate ...

Fundațiunea, ca fundațiune de 500 galbeni, ar trece după 4 ani în grija *Asociațiunei* nostre *științifice*, tot în Sibii, pentru că academie e compusă din națiunea întregă și stă sub protecțiunea națională publică și se poartă socoteală strictă de către comitet și de președintele comitetului episcopul Andrei Șaguna.

Apropos de Asociațiune. Oare nu s-ar putea face oareșcare așezămînt toare și la aceasta .... prin o coletă sau altcum?... Dacă se va m...

fondul Asociațiunii noastre, care știu că e confirmat de împărat, atunci se poate ajunge și nobilul scop artistic despre care pomenești d-ta în partea a II-a a scrisoarei d-tale.

Mă rog însă ca să spui prea sf[înției] sale din parte-mi sărutarea dreptei

Al dumitale serv și frate stimatoriu,

G. Bariț*.

(Revista arhivelor, XLVIII, 1971, voi. XXXIII, nr. 2, p. 326-327.)

1 Ștefan Emilian, 1819— 1899, scriitor, artist, profesor la Universitatea din Iași, Ardelean de origine, a făcut studii de artă la Viena, după care s-a stabilit încă înainte de 1848 în Principate. Acolo a contribuit la construirea Teatrului Național din București (1847) și a luat parte la Revoluția din 1848. Despre el: Emil Pop, Ștefan Emilian, Sibiu, 1944; Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, București, 1979, p. 312»

2 Vezi Nicolae Albu, Problema Facultății de drept pentru românii din Transilvania după 1848/49, în Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, XIII, 1968, Series Historia, fasc. 1, p. 59—71 ; Simion Retegan, Fundația școlară a lui Avram Iancu, în Revista de istorie, XXVII, 1974, nr. 5, p. 697—709.

3 Calinic Miclescu, 1822— 1886, prelat român celebru, cel dintîi mitropolit-primat cu statut autocefal al României. La 1863 era locțiitor de mitropolit în Moldova, numit de Alexandru Ioan Cuza.

4 Vezi și D. Ivănescu, O scrisoare inedită de la George Barițiu, în Revista arhivelor. XLVIII, 1971, voi. XXXIII, nr. 2, p. 325-327.

XXIX

CĂTRE ADUNAREA GENERALĂ A ASTREI

(1864)

100

Brașov, 26 iul. 1864.

Către onorabila Adunare generală a Asociațiunii etc.

în ședința II din 24 oct. 1861 a adunării generale, ținute la Sibii

u t ă T c u ^ S ^ i ^ . . . ^ ^ i n p o s t u l d e s e c r e t a r i u a i T s o c i a t i u n i i
t ^ , i ? * . . . P ^ . . . m a i d e a p r o a p e s e r i o a s e l e î n d a t o r i r i î m n u s e s e c r /
t a n u l u x p n m a n u p r i n § 1 6 a l s t a t u t e l o r , ș i f . a . a . c o n s i S ^ . s ^ ^

a le împlini pe acelea după cuviință, secretariul primariu ar trebui să se afle în locuință în Sibii și totdeodată să scuture de pe umerii săi orice alte ocupațiuni, avui vanitatea de a primi acel post onorific, pe care însă nu l-am putut împlini după cuviință niciodată.

Deci cu atîta mai mult mă simt îndatorat a mă folosi de ocaziune prezentă și, în consunet cu §§ 11 et 29, îmi iau voia a-mi depune prin aceasta dimisiunea în minile on[oratei] adunări generale, iar apoi, nutrit de mica speranță că în locul meu se va alege la postul de secretariu primariu un bărbat și mai activ, și carele, aflindu-se în apropierea prezidiului și a comitetului Asociațiunii, să fie în stare de a împlini cele cererate prin § 16 al statutelor.

Al onor[atei] Adunări generale șerb prea plecat,

G. Bariț

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, 555)

1 Al cărei secretar era Bariț încă de la înființare.

2 Textul este o ciornă, cu multe ștersături și corecturi operate de Bariț. Adnotat „1864. Dimisiunea din postul de secretar prim al Asociațiunii transilvane] rom[an] 26 iul[ie]”.

XXX

CĂTRE PREZIDIUL DIETEI TRANSILVANIEI

(1864)

101

Brașov, aug.

Cătră înaltul Prezidiu al Dietei transilvane

Cu privire la coprinsul provocării în[altului] Prezidiu adresat mie de dato 12 aug. 1864, nr. pres. 91 și primite în 17 ale c[urent] doresc a face cunoscut, cum și a încredința atît pre în[altul] Prezidiu cît și pre în[altul] Corp Legislativ al terii, că îndelunga mea absență din sinul aceleiași nicidecum nu provine de la vreo nepăsare sau lipsă de simț patriotic, de care cred că am dat în tot cursul vieții mele probe de ajuns, precum nici chiar de la un dezgust cauzat oarecînd de persecuțiuni serioase, pe care am învățat a le suferi, ci absentarea

este curat numai rezultatul absentării de șapte luni de la casă și familie, de la afacerile mele private care-mi asigură existența, cum și totodată rezultatul unor grele loviri elementare de care am fost ajuns în lunile din urmă.

Cu toate acestea, sunt prea determinat ca în cursul viitoarei săptămîni să-mi reocup și eu scaunul în sala Legislativei, despre care rog pre înjaltul] Prezidiu să ca binevoiască a încunoștința pre în[alta] Dietă.

într-aceea am onoare a subscrie, cu profund respect al înfaltului] Presidiu șerb prea plecat,

G. Bariț,

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 372.),

1 La Sibiu continuau să se desfășoare lucrările istoricei Diete de la 1863—1864, în care românii, după sute de ani de dezmoștenire politică, au controlat pentru prima dată viața parlamentară a țării. Vezi despre această sesiune *G.B.C.*, I—VI, pass. apud indice de materii. Textul de față este ciorna corectată a scrisorii. Adnotat: „1864. G. Bariț. Răspuns la provocarea din 12 aug[ust] a presidiului dietal”.

XXXI

CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE AL PRINCIPATELOR ROMÂNE UNITE

(1866 - 1867)

102

Brașov, 6 iunie 1866

Prea onorfate] domnule ministru !

Priimind eu decretul d-voastră din .13/15 mai a.c. N° 3452, împreună cu două acluse, văzînd din cuprinsul aceluiași că mi se face neașteptata onoare de a fi numit și recunoscut de membru al Societății pentru cultura limbei naționale², sancționată, în urmarea propunerii d-voastră de către înaltul regim românesc, pre lângă descoperirea mulțămitei mele sincere, pătruns totodată de sințenia scopului, cum și de mărimea problemelor ce vor fi a se dezlega prin acea societate, nu lipsesc a dechiara prin aceasta că mă voi ținea fericit a putea lua parte la lucrările acelei societăți, venind, pe timpul defipt în statute, la reședința și locul de adunare al societății.

în cit pentru spezele de călătorie asemnate cu atîta generozitate pentru fiecare membru, îmi iau voie a însemna că suma destinată pentru mine se poate depune orișicînd la depozitariul de hîrtie al Fabricii din Zărnești, aflător în ulița Lipscaniei, hanul [Șerban] Vodă, iară misionariul nostru, anume Anast. M. Belgasoglu este însărcinat a primi banii, pre lîngă dare de quitanță subscrisă de mine.

Priimiți, domnule ministru, asigurarea înaltei stime și considerațiunii, cu care am onoare a fi ...³

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 556.)

1 Ministrul era C. A. Rosetti.

2 Este momentul istoric al înființării Societății literare, care în 1867 va deveni în viața culturală a românilor sub numele de Societatea Academică Română. Din Trarvania și Banat, alături de Bariț, mai fuseseră *numiți*, prin decretul 698 din 22 aprilie 1866 următorii învățați pentru această primă generație de academicieni români: Iosif Ho Alexandru Roman, Timotei Cipariu, Gavril Munteanu, Andrei Mocioni și Vincentiu B.

3 Este ciorna scrisorii, adnotată la sfîrșit de Bariț: „1866, iun. 6 n. Răspuns c Ministeriul de Cult și învățămînt al P[rinci]patelor Românești, despre priimirea de men al Societății filologice românești”.

103

[Brașov,, vara anului

*Cătră înaltul Ministeriu al Instrucțiunii
Publice și al Cultelor, în România*

în urmarea binevoitoarei și patrioticeii provocări venite mie N°. 5044/1867, am onoare a face cunoscut că mă voi ținea fericit a putea lua parte la lucrările Societății literare române, convocată de către M. Sa Domnitorul prin în[altul] decret N° 874 a.c. și așa, la 1° aug[ust], voind D-zeu, voi fi în București¹.

Suma destinată pentru coperirea spezelor călătoriei se poate na încoace cu toată înlesnirea prin Casa Belgasoglu et Socec, în București, Șerban Vodă N° 18², cu care avem a face și la care, în urmarea provocării ministeriale din a. 1866, am și apucat a depune o chietar. Ni se pare că acesta ar fi cel mai simplu mijloc de a înainta respectivele speze și pentru dd-nii Tim[otei] Cipariu, în Blaș, și de G. Munteanu, aici.

Eu, din parte-mi, în tot cazul, voi însărcina pe riunita ca să depună acest înțeles.

Am onoare a fi cu cea mai distinsă stimă și ...³

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 233.)

1 Sesiunea de inaugurare a Societății Academice a început într-adevăr la 1 august 1867, în localul Universității din București. Cel dintîi proces-verbal din istoria n

ior științific este semnat de următorii, membrii: Dioriisie, episcopul Buzăului, Melchisedec, episcopul Dunării, de Jos, Timotei Cipariu, Ion Heliade Rădulescu, Gavril Munteanu, V. A. Urechia, Ioan Caragiani, George Bariț, August Treboniu Laurian, Alexandru Roman, Ioan Străjescu, I. C. Massim, Alexandru Hurmuzachi, Vasile Alecsandri, Ioan Sbiera. Decretul lui Carol I nr. 874/1867 prin care convoacă adunarea Societății Academice, în *Analele Societății Academice Române*, tom. I, ses. an. 1867—1869, p. 10.

2 Vezi și scris, următoare.

3 Este ciorna scrisorii, adnotată: „1867. Răspuns către Ministeriul cultelor, în București, la invitarea la Societatea Academică pe 15/27 august [sic; recte: 1 august] 1867”.

XXXII

CĂTRE UJFALUSSY MIKLOS¹

(1867)

104

Brașov, 2 mai 1867

Ilustrisime !

Chemarea ilustrității voastre împărtășită mie cu data din 18 aprilie a.c. nr. 15/1867, spre a lua parte la conferința confidențială ce se va ține la 7 mai a.c. în reședința districtului Cetății de Peatră¹, mă îndătoară la recunoștința cea mai sinceră, nu numai pentru onoarea ce mi se făcu prin aceasta, ci totodată pentru că aceeași corespunde dorințelor mele de a vedea viața municipală restaurată preste tbt, ca pe una ce o am privit-o și o voi privi totdeauna ca pe cea mai tare garanție a libertății constituționale, pentru că municipiile autonome sunt, în părerea mea, tot atâți pilaștri pentru orice stat care vrea să fie fundat pe drept și dreptate.

Cu toate acestea, împregiurările familiale și distanța relativă mare, în lipsa totală a unei căi ferate, nu mă iartă a călători astă dată la fața locului. Mă rog atîta să fiu scuzat, cît și ca i[lustritatea] voastră să binevoiți a primi asigurarea înaltei stime și al respectului cu carele sunt, prea plecat,

G. Bariț,

coproprietariu de fabrică și asesor al districtului Cetății de Peatră².

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 247.)

1 Nume românesc de epocă pentru districtul administrativ al Chioarului.

2 Este o ciornă plină de corecturi, adnotată de Bariț: „1867. Răspuns dat căpitanului suprem, d-lui Nicol[ae] de Ujfalussí, la scrisoarea din 18 aprilie a.c.

XXXIII

CĂTRE VISARION ROMAN¹

(1867-1879)

105

Brașov, 1867, ma

* *Domnul meu!*

Piriă ieri îmi fu preste puțință ca să aflu ceva în cauza pe ai avut amicabila plăcere de a mi-o concrede prin stimata d-tale soare din 24 aprilie a. c.² De aici tăcerea mea. Ieri am vorbit cu curatorii, însă pînă acum nici aceia nu-mi știură spune de pozitiv mult decît acestea.

Pînă acum se află aci — cu știrea a celor doi fruntași — nu patru petițiuni de la 4 concurenți, între care însă d-ta nu e. Așa-mi spuseră ei și îmi numiră numai pe 3 inși de aici și pe un din secuime. Aceiași îmi mai adaoseră că după un pourparler pe ce ar fi avut cîțiva, pe cel din secuime-1 șterseră din listă și lă numai pe cei trei ca candidați. Alegerea încă nu s-a făcut, precu pare din cauza săptămînei luate, care aici, mult-puțin, se serb întreagă, cam ca în Turcia. Se poate însă că în duminica viitoare păși la alegere. Zic numai: se poate, pentru că de *altă* parte mi se dă să pricep că doară parohia va fi a aceluia a cărui este și fi de cumva fetița nu va fi rezervată pentru un diacon. Adică, cu cuvinte, mi se dă să pricep să nu fiu prea prosticel, că pînă unde n se poate, nici un „străin” nu va fi preferit.

Ei bine, dară unde va fi rămas petițiunea d-tale? Eu sînt bine cunoscut cu omul căruia o ai trimis d-ta, lipsește însă oric timitate dintre mine și d-lui. Deci mă tem că de-1 voi întreba, mult îți voi strica, iară temeiul acestei temeri îți l-aș putea împ numai prin grai. D-ta l-ai putea întreba prin telegram.

Oare *acel* prieten pentru ce nu îți-a dat consiliul, ca să ost încoace ca într-o plimbare? Aici comisia e mare, alegătorii numai interesele... foarte felurite. *Sapientți sat*.

D-ta însă cam puni temei pe influința mea. Adevăr că în *privată* mă am bine *mai* cu toți. Zic *mai*, pentru că este o e țiuine de vreo 2—3 cărturari; din momentul însă în carele aș s s-ar face minie și fetița și, cu *toate* dependențele, foc pe mine. I că mie de asemenea focuri nu-mi pasă nimic, s-ar potența însă r tatea și opozițiunea în contra d-tale, care ești căsătorit, prin u în loc să-ți folosesc, îți-aș strica.

Ci să abstragem de la toate asemenea considerente, însă unde-ți este petițiunea? Fără substrat tot nu poci face nimic. Am simțit datorința de a-ți descria situațiunea, fără ca să voiesc a te descuragia. Purcede înainte, apoi iasă ori unde va ieși, cel puțin vei face cu o experiență mai mult, iară din parte-mi doresc a te încredința de promptitudinea mea de a-ți servi orișicând, cu toată plăcerea.

Te rog totodată ca să primești frățeasca strângere de mână de la al d-tale frate stimătoriu,

G. Bariț.

1 *Visarion Roman*, 1833—1885, om de cultură, lider politic și economist român din Transilvania. De numele lui se leagă edificarea primului institut românesc de credit și economii din Transilvania, Banca „Albina”. Despre el, în principal: M. S. Cernești, *Viata și opera lui Visarion Roman (Șenca 5 iulie 1833— Sibiu 11 mai 1885)*, în *Societatea de miine*, II, 1925, p. 377—378; Pavel Berariu, *Economistul ardelean Visarion Roman*, Cluj, 1937; Octavian Ludu, *Visarion Roman în viața economică a Ardealului*, .. Sibiu, 1940; Vasile Netea, *Noi contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Visarion Roman. Corespondența sa cu Gheorghe Barițiu și Iosif Hodoș*, Sibiu, 1942 (citată în continuare: NETEA 1942); Ioan N. Ciolan și Victor V. Grecu, *Visarion Roman pedagog social*, București, 1971 (vezi bibliografia de la p. 254—255). *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p. 740.

2 Vezi NETEA 1942, p. 1—2. în *Telegraful român* din Sibiu se anunțase concurs pentru ocuparea unui post de preot în Scheii Brașovului, post pe care dorea Visarion Roman să-l ocupe.

3 „Cei înțelepți se mulțumesc [cu atît]”.

106

Brașov, 1867, oct. 8 n

Domnul meu,

La stimata d-tale scrisoare din 17 aug.¹ primită în București, nu ți-am răspuns de acolo, din cauze cuvioase. Până cătră finea ședințelor noastre nimeni nu a putut prevedea cum se va organiza delegațiunea Societății Academice acum la început². Ceea ce se prevăzuse a fost că cadrul tras prin statute nu era să se complinească acum îndată. Așa se făcu că din funcțiunile salariate se împliniră numai două, casierul cu *cauțiune* acolo pe loc, în persoana fostului profesor Iarcu³, acum pensionat, și un cancelarist cu plățișoară anuală de 2400 lei. Așa cum veți fi văzut din cele publicate în *Gazetă*, Societatea, respectînd voința fondatorilor în cel mai precis înțeles, capitaliza toate interesele cîte au curs pînă acum, și rotunzînd fondul cu 14.301# îl declară de inalienabil, iară interesele care vor curge de aici înainte le destină curat numai pentru on[ora]rie și *premia Uteraria*⁴. Așa, rămîne ca celelalte speze ale Societății să se copere din subvențiunile care se vor vota și da de la țară.

între aceste împrejurări, eu pe anul c[urent] nu am putut face nimic întru înțelesul aieptat de d-ta⁵. Sper însă că în a[nul] viit[or] acelea împregiurari se vor schimba spre bine. Numai te rog ca întru ceea d-ta încă să-mi înlesnești acțiunea mea din aug[ust]-sept[embrie] a[nul] v[ieitor]. Aceasta se poate întîmpla mai ușor dacă te vei apuca a culegi în aceste 8 luni material pentru dicționar, în sensul program publicate mai alaltăieri în *Gazetă*⁶, culegînd adică vorbele române care nu se află în vocabularele românești tipărite pînă acum și dîndu explicațiunea cerută, și-n traducțiunea în vreo limbă. D-ta poți face și mai mult: a culege și proverbia, frazeologia, idiotismi românești. Adeverat că Societatea plătește numai cîte 1 # de 1 coală scrisă, dară însă d-ta ai aduna numai 5—6 coaie scrise și mi le-ai trimite mie în scop ca să le prezentez la Societate, cu aceasta te-ai face cunoscut numai la toți membrii, ci și la toți literații din România. Să nu ia această observațiune a mea de vreo paradoxie. Eu sînt om mai vechi de d-ta (55 ani împliniți), am călcat de multe ori în P[rinci]pate, contopurand mei mă cunosc, oamenii, însă, mai tineri, ca de 30—35 întrebă adesea: „Cine-i acest Bariț, ce poamă este, ce a lucrat pentru ce-l numiți voi, bătrîni, mai adesea?” Dincolo de Carpați de altă lume, în multe privințe cu totul alta. De altă parte vedem că adtocmai oamenii dintre 30—40 ani au adesea role nu numai politice și literare, de mare importanță. Exemple: Alexandrescu-Ureche, director al Departamentului Instrucțiunii Publice, Gîrleanu⁷, biblictecar, Odobescu, fost ministru și alții mulți. Mai în scurt, trebuie să folosești de ocaziune spre a te face cunoscut bine înaintea Societății. Vei face foarte bine dacă într-aceea vei trimite din produsele de literare cîte un exemplar la Societatea Academică, p[entru] bibliotecă, dară să mă înștiințezi și pe mine cînd vei face aceasta. Să nu le trimiți prin poștă, ci cu ocaziune privată, la cancelaria Fabriciei de țesături—Brașov, de unde noi avem ocaziune în fiecare săptămînă să nănta pe sigur, cu speze foarte ușoare. Să le faci însă fracht descurștii, neguțătorește.

Despre ziarul *Românul* ți-aș putea da răspuns la întrebarea d-ta numai în persoană, în o conversațiune mai lungă. *Românul* își are pe lîngă multe calități bune, mai multe caprițuri, încît unul din motive nu o prea poate duce cu el... Apoi în contra corespondențelor venite nemțești ei se apără în vreo 3—4 foi frînțești, la care adesea plătește taxe mari, încît și cauza noastră națională de aici, eu cutez a susține că nici un ziar de dincolo nu e capace de a ne apăra, ci ei cu apărările lor mai mult ne strică. Aceasta e părerea mea.

Mi se pare că d-ta cu d-n. paroh Barcianu te apucaseși a pune un dicționar în română germană. De este gata, rog a-mi trimite un exemplar, și a-i însemna prețul, pe care-l voi depune îndată în Sibiu. Poșta pleacă, Primește salutările frățești de la al d-tale frate stimătoriu, spre servire,

G.

1 Vezi NETEA 1942, p. 2-5.

2 între 1 august— 15 septembrie se desfășuraseră la București lucrările primei sesiuni a Societății Academice Române, al cărei membru numit era și George Bariț, alături de alți ardeleni. Vezi *Analele Societății Academice Române*, tom. I, ses. an. 1867— 1869, p. 17 și urm. Ioan Chindriș, *Alexandru Papiu Ilarian și Academia Română*, [Zalău], 1973, p. 10— 14.

3 *Dimitrie Iarcu*, 1817— 1879, profesor de liceu, bibliograf de oarecare renume prin cele două lucrări ale sale: *Repertoriu cronologic sau catalog general de cărțile române imprimate de la adaptarea imprimeriei, jumătate seclu XVI și pînă astăzi, 1550—1856*, București, 1865 cu ediția „îmbunătățită” *Bibliografia cronologică română sau catalog general de cărțile române imprimate de la adaptarea imprimeriei, jumătate seclu XVI și pînă astăzi 1550— 1873*, București, 1873. Vezi despre el *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 447.

4 Lucrările primei sesiuni a Societății Academice Române au fost amplu relatate de *Gazeta Transilvaniei* (XXX, 1867, nr. 69—78), printr-un articol al lui George Bariț, 5 „Premii literare.”

6 Visarion Roman dorea să devină funcționar al Societății Academice (vezi scrisoarea sa către Bariț din 17 august 1877 la N E T E A 1942, p. 2—5).

7 în ședința sa din 12/24 septembrie 1867, Societatea Academică adoptase *Programa pentru strîngerea materialului necesariu la lucrarea dicționarului român, acțiune pentru care se prevede și o oarecare remunerație*. Vezi *Analele...*, tom. I, ses. an. 1867— 1869, p. 116— 117; Ioan Chindriș, *Op. cit.*, p. 35. în *Gazeta Transilvaniei* programa s-a publicat în 6 octombrie (XXX, 1867, nr. 75, p. 297).

8 Alexandru Gîrleanu, primul bibliotecar al Societății Academice Române.

9 Lucrarea lui Sava Popovici Barcianu (1814— 1879, profesor de teologie la Sibiu și apoi preot în Rășinari) se intitula *Vocabulariu român-nemțesc compus și înăuțit cu mai multe mii de cuvinte nouă introduse deja și încetățenite în limba română (cu un titlu paralel în germană)*, Sibiu, 1868. A avut numeroase ediții ulterioare, vreme de 50 de ani, datorită lui Daniil Popovici Barcianu. Tot lui Sava Popovici Barcianu — un excelent cunoscător al limbii germane! — i se datorează o gramatică germană a limbii române: *Theoretisch — praktische Grammatik der rumänischen Sprache. Zum Schul- und Selbstgebrauche*, Sibiu, 1858 (reeditată în 1862 și 1871).

107

Brașov, 1868, dec. 9 n.

Domnul meu !

Iacă răspunsul ce am primit de la amicul cărui îi scrisesem \ -precum ți-am fost promis:

„Priimesc propunerea ce-mi faci pentru d-n. Visarion, și de la 1-a/13 decembre st. v. încep remunerările sale de zece galbeni pe lună. Rog a mi se spurie cum și la cine să trimit banii, pe cari îi voi trimite totdeauna la începutul fiecăreia luni”.

Așadară angajamentul d-tale este încheiat „per procuram”. Lipssește ca dacă d-ta te învoiești la aceasta, să te și pui îndată în corespondență de-a dreptul. Condițiunea ce ai să împlinești d-ta îți este

cunoscută din convorbirile noastre, adică: 10 sau cel mult 12 corespondențe de cîte 1 coală mică pe fiecare lună. Cele mai puține din acele au să fie strict originale, ci problema principală a d-tale este a scoate din ziariele mari și inemice elementului nostru, tot ce vei crede că public românesc trebuie să afle neapărat și tot ce amenință viitorul și existența statului și națiunei românești. Întru asemenea vei înregistra regulat toate cazurile de violențe publice compromițătoare de securitatea publică în Ungaria, culegîndu-le în cîte una corespondență separată, cîte pusă din cîte se vor fi ivind în cîte 10—15 zile. Cu știri așa-nușter proaspete, din politica mare, n-ai să-ți pierzi timpul, din cauză că acolo le au mult mai curînd, dar cînd acelea se repoartă și la noi, să se comentează la Viena, Pesta și Cluș în defavoarea și chiar spre pierderea noastră, vei înștiința pe public. Acte publice, cîte se vor emana din partea potestății discreționare sub care gemem, le vei da în extrase netimp încît cei dincolo să le priceapă bine. Cestiunile strict interne ale noastre, românești, deocamdată numai cît le vom atinge din cînd în cînd pentru ca să nu să dea uitărei, iară discușiunea lor o vom amîna primăvară înainte.

După mine, d-ta ți-ai putea alege două rubrice principale, Ungaria și Transilvania. Mai departe totul rămîne la prudența și tactul d-tale iară candela, „rugul cel nears”, să ne fie adevărul, de aceea, cum zis, e bine ca să se citeze foile și persoanele numite în foile inenșter. Te-aș vătăma dacă ți-aș mai reflecta că la corespondențe n-ai să poți subscrii niciodată, și nici să le datezi de airea, decît din anumite surteri. Publicul n-are trebuință de localitățile unde petrec corespondența ci de informațiuni adevărate.

Vei fi constrîns a-ți ține cîteva ziarie. Nu le-ai putea lua cîte vreo red[acție] germană a 2—3 zi după ce ele le-au folosit? Aici se face, pe lingă o mică taxă. *M[agyar] Ujság* nu-l vei uita, pentru că să faci din el cîte un extras obiectiv.

Pe ce cale vrei să ți se trimită paralele? N-aveți acolo în București vreo casă sigură și nu *flecarie*, care să stea în relațiuni comerciale cu capitala? Dacă, din dizgrație, n-ar fi asemenea casă, atunci ai fi constrîns a te adresa la Brașov. Alții, în asemenea cazuri, fac așa că te adresa o simplă asemnațiune (*Anweisung*) cătră A asupra lui B, ca să se caseze banii. Ca să ți se pună la poștă de la București, în fiecare săptămînă ar fi un lucru nespun de migălos, și ce mai știi... Apoi amicul nostru n-are nici că are timp să facă gropuri, că, Doamne, ocupat mai este!

Dară corespondențele cum vrei să le naintezi? Te rog ca să scrii una-alta, primele două să mi le adresezi mie, p[entru] ca să le trimis cum știu eu. După aceea vom vedea. Se înțelege că întîia dată să scrie și privat, provocîndu-te la scrisoarea sa citată de mine, reșter și angajamentul d-tale, ca așa să fie *clara pacta, boni amici*”.

Bine ai face dacă i-ai trimite și un călindariu de al d-tale.

Schimbarrea ministeriului să nu te alerteze întru nimic³. Era știut că se va întâmpla așa; însă cum e nu este rău.

Al d-tale serv și frate stimătoriu,

G. Bariț.

1 „Amicul” este C. A. Rosetti, proprietarul marelui ziar liberal *Românul*. Scrisoarea este reflexul timpuriu al unei interesante ipostaze biografice a lui Visarion Roman: aceea de corespondent secret al ziarului bucureștean. Vezi în acest sens: Vasile Netea, *O latură necunoscută a activității lui Visarion Roman. Relațiile sale cu C. A. Rosetti și cu ziarul „Românul”, în Buletinul Institutului economic românesc, XX, 1941, p. 32—38. Vezi și scrisorile următoare.*

2 „înțelegeri limpezi [înseamnă] prieteni buni.”

3 La începutul lui august 1867 demisionase cabinetul de orientare liberal-moderată condus de C. A. Crețulescu. I-a urmat guvernul liberal-radical condus de Ștefan Golescu. Din guvern făceau parte și partizani ai lui Mihail Kogălniceanu.

im

Brașov, 1869, ian. 20

Domnule și frate !

Ieri am trimis lui Costache scrisoarea primită de la d-ta⁴. Tot ieri îmi veni de la el groșoful, după carele îți trimit J. v. ai. 50, întru înțelesul învoielii noastre. De primire vei binevoi a ne asigura cu cea mai de aproape ocaziune.

îmi iau voie a te reflecta la *fragmentele* din *Rom[ânul]* de la 5—6 ian[uarie]⁵. Acelea vor urma în vreo 6 n-ri. Dară oare se citește pe la dv. *Rom[ânul]*, după cum ne era vorba? Ar fi bine să-i sporească abonatii.

La scrisoarea d-tale din 12 ian. a.c. zic numai atîta că treaba la dv. acolo se făcu minunat de bine⁶. Proba cea mai învederată la aceasta este că chiar și pe presupușii brașoveni i-ați oțelit înfricoșat, pentru că i-ați rușinat I De ai vedea cum dau acum din mîini, din picioare! Că ce? Că tocma dv. de acolo să le treceți așa, pe la nas, și să nu fiți așteptat pînă <o făcea dd-lor, adică la luna cailor. Acu' vor face și dd-lor cine știe cîte, numai mă tem ca nu cumva, deșteptați fără veste, să-și dea cu capul de prag.

Acestea toate sunt așa. Dară acu' știi ce? Ar fi cel mai înfricoșat Mamagiu dacă cumva în momentele decizătoare, adică în zilele de alegeri, nu ar adopta toate sau cele mai multe cercuri din țară programa dv. De aceea rola dv. numai cît e începută foarte frumos, să vedeți însă ca să fie executată pînă în fine tot așa frumos. Vreo 6-7 din foștii deputați se fac luntre și punte p[entru] ca să fie realeși. M-ați înțeles ! Nicăiri însă treaba nu va merge mai rău ca în distr[ictul] Făgărașului și în al Năsăudului. De aceea se cere prudența cea mai mare în toate direcțiunile și o neadormită activitate, însă fără nici un zgomot. Cu cei dintre Tîrnave

v-ați înțeles? Se crede că nu ei vor fi cari să facă cauză comună cu trădătorii patriei.

Am înțeles și eu că fratele Ilie⁴ va veni încoace. Despre planul zicii că are d-lui pentru Sibii mă îndoiesc foarte că va reieși vreodată.

Bine ai frecat pe intrigantul din *Szdzfadok*⁵. Dară, rogu-te, m-dă-i cîndva iară și un buchet bogat, compus din brigandagiuri, asasinatadunării etc, etc.

Al d-tale frate,

Georgi

Salutare frățească lui *Iacob*⁶ al nostru.

P.S. După încheierea scrisorii primii de pe Cîmpie: „Pe aici așteaptă de la Peste un funcționar român cu bani mulți și cu însărnare ca să îmbie din comună în comună și să înduplece pe oameni a lucrării în favoarea partitei guberniului. Partita lui Tisza⁷ încă fraternizează cu popii, cu notarii și amploiații de români.

Trebuie să ne culegem toate puterile, pentru ca să mîntuim românii de corupțiuni etc, etc!’

1 O scrisoare către C. A. Rosetti, trimisă de Visarion Roman prin intermediul lui Bariț: (vezi NETEA 1942, p. 7).

2 Un celebru articol — de fapt un studiu politico-istoric — din seria celor scrise*de Visarion Roman pentru ziarul *Românul: Fragmente și episoade istorice de la 1869-1872*. *Încoace* (în *Românul*, XIII, 1869, 5-6 ianuarie, p. 14—15; 7—8—9 ianuarie, p. 19—20; 10—11 ianuarie, p. 35; 15 ianuarie, p. 38; 16 ianuarie, p. 42; 18 ianuarie, p. 50) a cărui patetitate o identificăm prin această scrisoare.

3 Vezi NETEA 1942, p. 8—9. în aceasta scrisoare Visarion Roman îl informase pe Bariț despre hotărîrea românilor sibiieni de a păși pe o cale politică radicală, nerecunoscînd corporarea Transilvaniei la Ungaria și boicotînd alegerile parlamentare pentru legislatura dualistă a anilor 1869—1872. Este așa-numita eale pasivistă, despre care va fi vorba adesea în scrisorile următoare. La Sibiu avusese loc o adunare a scaunului, unde notabilii din Rășinari Ilarion Muțiu a adus la cunoștință această hotărîre a românilor. Georgi Bariț a fost un mare încrezător în politica pasivistă.

4 Ilie Măcelariu, despre care vezi capitol aparte în *G.B.C.*, V, p. 167—Z58.

5 Articolul *Minciuני ungurești la București* (în *Românul*, XIII, 1869, nr. din 10 ianuarie, p. 5—6), din seria corespondențelor secrete ale lui Visarion Roman. Inserat în rubrica *Corespondența particulară a „Romanului”*, și datat fals „Pesta, 6 ianuarie 1869”. Articolul e o polemică puternică la adresa unui articol calomnios din publicația ungară *Szdzadunk* (din 17 decembrie 1868, nr. 290). După un vechi obicei, în *Szdzadunk* sînt vinuții români de tendințe imperialiste.

6 Iacob Bologa, despre care vezi *G.B.C.*, V, p. 305; n. 2. Cf. și Constantin Valeriu P. Bologa (1853—1899). *Cu prilejul aniversării a 40* de ani de la moarte* [Ca introducere : consfîlierul] aulic Iacob Bologa (1817—1888). *Note biografice*, Sibiu, 1939.

7 Tisza Kalmán, liderul partidei extremiste, deznaționalizatoare, din UR

«dualistă.

Domnule și frate

Pre cînd eram să mă apuc de această scrisoare, iacă-mi-veni a d-tale de alaltăieri¹. Eu eram să-ți fac numai cunoscut că din parte-mi am dat răspuns afirmativ atît prin telegraf, la Sibii, precum și prin poștă, la Miercurea². Iară fiindcă mi s-a părut că dv. în 20 încă tot nu cunoașteți frumosul și simburusul rezultat al conferenței conchimate de d-n. G. Man la Deși,³ mă simții îndatorat a-mi mai face și eu unele reflexiuni, mai ales din punct de vedere al scurtimei timpului. Nu mă îndoiesc că d-n. adresat⁴, carele mi-e cunoscut de un bărbat foarte discret, va împărtași coprinsui scrisoarei mele numai acelora cu cari s-a consultat în 20, iară mai departe veți ști conduce lucrul așa, pentru ca numele meu nicăiri să nu obvină. Nu pentru mine, o nu!, nicidecum și niciodată, ci pentru sintenția cauzei și în favoarea ei. V-aș vătăma greu dacă m-aș pune ca să ne deduc mai pre larg cauzele din care dv. trebuie să lăsați astă dată pe „agitatorii cei mai periculoși, adică pe Bariț și Rațiu”⁵ cu totul în scurt, pentru că aceasta urmează cu consecință de fer din împregiurarea, din deciziunea dv. de a lăsa în scurt, și pre părinții arhieriei, una deciziune de care acuma, vreți nu vreți, trebuie să vă încleștați cu ambele brațe, pentru ca să nu rămîneți de blamul bănătenilor și al solnocarilor și pentru ca națiunea să dea odată, de 20 de ani încoace⁶, probă strălucită că ea, ajunsă la conștiința drepturilor sale, nu mai suferă ca să fie purtată de bete ca pruncii de 2 ani, ci că știe să-și manifeste voința sa ca de sine și, fără multă îmbolditură, afară de aceea ce-i fac evenimentele, instinctul propriu și mintea sănătoasă.

Știi că după mine și după Rațiu pîndesc neadormit, ca doară, doară ne-ar apuca cu ocaua mică, pentru ca să ne pună la umbră; dară sper că se vor pune mai curînd ei înșiși pe sine. Cu atît mai bine este, dară, că ați luat d-voastră inițiativa, pentru că așa tot nu au pretext de ajuns pentru ca să vă oprească. Dară se poate și așa. Pentru acel caz, însă vă veți ști arma bine cu textul legilor și cu praxa țerei, preste acestea consultînd mai departe între d-voastră, poate fi că veți stători titlul conferenței numai de *conferență electorală*, pentru ca să nu se poată înhăța de dv. nici măcar spionii *diletanți*. În acest caz, apoi, voind să spargă adunarea chiar cu baionetele, ar fi datorita onoarei sale, istoriei și națiunei, ca să aștepte frumușel baionetele pînă la ușă, apoi să se departe fiecare unde va ști.

Mai este și altă împregiurare delicată. Cei din co[m]it[at]ul Hunedoarei și cei din Solnoc adoptară, după exempl[ul] sibiienilor, abținerea absolută. După acelea rezoluțiuni categorice districtuali, oare ce ar putea face una conferență generală, pentru ca să nu producă ruptură și blamagiu? Și cu toate acestea, cestiunea *trebuie* să se pună la vot formal, apoi iasă oriunde va ieșirea de aci nainte trebuie să ne numărăm, ca să știm care cîți sîntem. Însă despre aceasta, ieri mai pe larg la Miercu-

irea. Astăzi n-am să zic mai mult, decît să implor fierbinte ajutoriul ceriului preste frumoasa întreprindere. Deci numai înainte, cu D-zeu!

Motivele lui Gavril sînt minunate. Doară vor putea ieși în *Gazetă*, adică dacă Vodă⁷ nule va opri, după datina sa, prin vreun telegram. Ar fi bine însă ca dv. să le cereți, în tot cazul, de la Gavril. Din cîte argumente se pot aduce în favoarea acelei rezoluțiuni, lipsește numai unuioarte tare, însă tocma pre atît de drastic: dară va veni timpul să p[entru] acela.

Pentru ca, pre cît se poate, să se evite minciunile și desfigurarea lucrărilor, ar fi foarte bine să meargă și stenografi și corespondenți săsești de la Sibii, pentru ca să li se ia pretextul de a minți. Apoi membrii, cîț vor fi de față, să se conscrie și numere, p[entru] ca să nu mintă, cum au mințit de la Temișoara, că în loc de 500 au pus numai 150.

Poșta pleacă și durerea degetului de la mîna dreaptă încă tot nu mi-a trecut; caută să închei.

Pentru D-zeu, nu desperați de cele ce vedeți în România! Trebuie rsa fie așa. Nu vă temeți nimic. Nu mai pierde această națiune niciodată!

Salutare frățească,

Georgie Bariț

1 Din 20 februarie 1869 (vezi NETEA 1942, p. 11-13).

2 În scrisoarea aceasta și citeva din cele următoare este vorba de Conferința Națională de la Miercurea din 7—8 martie 1869, eveniment de mare importanță în viața xromânilor transilvăneni. Cu această ocazie s-a creat Partidul Național Român, primul partid politic organizat ca atare în Transilvania. Schimbul de corespondențe între Bariț și Gavril (vezi infra), Visarion Roman (NETEA 1942, p. 11—16) și Ilie Măcelariu (*G.B.C.*, p. 217—220) surprinde părțile necunoscute ale începuturilor adunării, ale celor dintîi acțiuni de organizare. Documentația propriu-zisă asupra conferinței este adunată de Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub Coroana ungară*, V, Sibiu, 1909, p. 61—73. Bariț primise de la Măcelariu o telegramă în care se răntreba: „Ești de acord să convoc eu o conferință a inteligenței noastre la Miercurea? Răspunde!” (vezi *G.B.C.*, V, p. 217). Bariț nu va participa la conferință, din motive amplu explicate infra, dar a sprijinit din toate puterile demersurile ei.

3 *Gavril Man*, 1824,—1895, fruntaș român din Dej, fost tribun la 1848, a cărei activitate politică înregistrează un reviriment tocmai în preajma Conferinței de la Miercurea. Vezi despre el Ioan Papiriu-Pop, *Din Silvania în Gazeta Transilvaniei*, LIX, nr. 18, p. 18—19, nr. 6, p. 3; nr. 7, p. 2—3. Despre acțiunea politică de la Dej vezi *G.B.C.*, V, p. 219, nr. 18.

4 „Adresatul” era Ilie Măcelariu (vezi *G.B.C.*, V, p. 217—218).

5 Bariț și Ioan Rațiu se puseseră în fruntea unei răsunătoare acțiuni suplicioase împotriva incorporării Transilvaniei la Ungaria, în ultimele zile ale anului 1866, înainte de împărțutul, personal, un protest vehement. Vezi *G.B.C.*, II, p. 133—134, n. 18.

6 De la 1848.

7 Poreclă a lui Emanuil Pecsý, comisar regal pentru Transilvania. „Vodă” n-a fost oprit expunerea motivelor pentru care intelectualii români din Dej s-au hotărît să bîntuie cotezele politice parlamentare dualiste, și ea a apărut două zile mai tîrziu în 12/24 februarie 1869 (*Gazeta Transilvaniei*, XXXII, 1869, nr. 11, p. 2). Nu este semnată de Gavril Man și

e semnat în general, ci e conceput astfel încît să fie ceea ce se intitulează: *Conclusul comisiunii inteligenței române ținute în Des în 15/3 febr. 1869, în cauza alegerii de deputați fund de față 180 de inși.*

110

Brașov, 1869, febr., 25 n.

Domnul meu !

Primind atît epistola d-tale din 23, cît și a d-lui consiliariu din aceeași zi¹, ca răspuns la a mea, cu aceeași poștă-mi veni și a doua a d-lui consiliariu, prin care arată că consiliul primitiv al d-voastră a rămas jos². Mă provoacă, totodată, ca să public eu una invitațiune către inteligența noastră.

Cu profundă părere de rău vă descoper că eu tocma condus de interesele națiunii noastre, așa precum le cunosc eu, pre cît timp ține acest despotism mascat, am să rămîn retras de la orice acțiune politică publică, cu atît mai vîrtos că știu foarte bine, căci sunt informat prea de aproape, cum că ieșirea mea din nou pe terenul politic, ca urzitoriu al oricărei adunări publice politice, în loc de solidaritate ar produce rup-tură și mai mare între noi. Dealtmîntea și dv. ați pus un timp prea scurt pînă în 7 mart[ie], p[entru] toată țara. Cum se poate așa ceva? Mă rog calculați zilele. între aceste împregiurări, și considerînd că pînă la 20 aprilie încă nu e prea mult, eu sunt de opiniune că conferința generală mai înainte de alegeri anevoie se mai poate face, că, însă, dd. foști deputați, începînd de la Miercurea pînă la Hunedoara, 4 inși ar face foarte bine dacă ar conchiema de ex[emplu] între 7—10 mart[ie] n[ou] pre toți alegătorii, spre a le face raport. Asemenea adunare nu o ar putea opri nimeni. Apoi, însă, ținîndu-se la un loc pentru toți deputații, iacă ce frumoasă ocaziune s-ar da ca să se adune un număr considerabil de bărbați luminați, p[entru] că dd-nii deputați ar pre-știința nesmintit că adunarea va fi publică, ar și invita înadins pe mai mulți amici de ai dd-lor. Apoi, fiind la fața locului, după raportul făcut, prea ușor s-ar putea preface în adunare electorală. Iacă, aceasta e opiniunea mea. Mai multe, apoi, nu știu³.

Deci dacă d-n. cons[ilier] mai e la Sibii, terog a-i împărtăși acestea, dacă nu, a-i nainta scrisoarea, pentru că eu, temîndu-mă ca scrisoarea mea să nu se întîrzie de coalea pînă coalea între Sibii și Miercurea, astă dată nu-i mai scriu.

Ar fi păcat de atîta zbuciumătură, și apoi tot să nu se aleagă nici măcar o conferență din ținuturile învecinate.

Cealaltă scrisoare a d-tale stă aci cam pînă mine.

Al d-tale frate stimătoriu,

G. Bariț.

1 Scrisoarea lui Visarion Roman către Bariț din 23 februarie 1869 nu se cunoaște. Cea a lui Ilie Măcelariu — căci el este „consiliariul!” — vezi-o în *G.B.C.*, V, p. 217—219.

2 A doua scrisoare a lui Măcelariu din 23 februarie, *Ibid.*, p. 219r-220.

3 Convocarea nu s-a făcut în felul sugerat de Bariț, ci printr-un apel direct, deschis către inteligența română, tipărit în *Telegraful român* (vezi Teodor V. Păcățian, *Op.* p. 61-62).

111

Brașov, 1869, mart. 1

Domnul meu !

Ce să înțeleg eu din toate acestea? De dato 23 primii știri cum îți scrisai în 25', că d-n Măcelariu nu vrea să conchiame conferința, în 26 vine protop[opol] Mețianu² la mine, ca să-mi spuiască s-a înțeles și cu vicar[ul] Antoneli³, ca pe 8—9 mart[ie] să conchiame conferința la Făgăraș. Ne învoirăm definitiv, p[entru] că pe atunci avem acolo și adun[area] districtuală. În 27 vine scrisoarea d-tale din 25', în care conferința de la Miercurea stă fixă. Ieri se decide aici ca mine, marți, să se țină conferență și apoi, meeting! Eram să aștept rezultatul acestor adunări de aici, apoi să-ți scriu, ar fi fost însă prea tîrziu. Deci, pentru tot cazul, vin a te preștiina cu mare probabilitate că de aici vor merge la Miercurea deputați cu instrucțiuni precise pentru abținerea absolută de la alegerile ungurene; cel puțin așa mă informas-tăși unii, alții. Era însă foarte bine dacă brașovenii era chemați în- dins prin vreo epistolă...

Dacă vă temeți că se va ivi opusețiune mare în favoarea activității, apoi dacă majoritatea de la Miercurea ar fi p[entru] activitate electorală (că numai de aceasta ne este vorba), apoi să știți că ruptura veche de 1865/6 se va preface la noi într-un *abis cumplit*.

D-ta avuși bunătate a-mi aiepta ceva în favoarea persoanei mele în respect la calumniile trecutului și îmi dai să pricep să ați voi manifestațiuni în această direcțiune, spre a da de minciună ...¹ Domnule fra-tre Iacă adevărata cauză principală pentru care și dacă nu se întîm- îngăimăceala sus-atinsă, nu aș veni la adunarea de la Miercurea. Să-ți scriu dacă totuși m-aș fi determinat, aș fi pus de condițiune *sine qua non* în persoana mea să nu se facă cea mai mică demonstrațiune. Dară n-ai să și *altele*...

Despre rezultatul conferinței noastre de mine, — ți voi scrie în poimîne. Deocamdată te rog ca în 7, după conferința din Miercurea să-mi se telegrăfeze de la S[zász] Sebeș la Făgăraș, la Antoneli, rezultatul în 20 cuvinte.

La revedere!

Frater stimătoriu,

George Bariț.

1 Aci supra, scris, anterioară.

2 Ioan Mețianu, 1828-1896, viitor episcop neunit al Aradului (1875) și metropolit neunit de Sibiu (1898). Despre el: *Ioan Mețianu*, în *Familia*, XI-, 1875, p. 61

Momente memorabile la alegerea de mitropolit din 19 decembrie 1898, Sibiu, 1899; *Mitropolitul Ioan Mețianu. Un jubileu de 40 de ani*, în *Românul*, V, 1915, nr. 30, p. 1—2; Nicolae Bălan, *Mitropolitul Ioan Mețianu*, în *Revista teologică*, X, 1916, p. 1—7; *Moartea I.P.S Ioan Mețianu, mitropolitul românilor ortodocși din Ardeal și Ungaria*, în *Biserica ortodoxă română*, XXXIX, 1916, p. 1213-1222 (paginat greșit: 1913-1922); *Biografia arhiepiscopului și mitropolitului Ioan Mețianu*, în *Românul*, VI, 1916, nr. 17, p. 2—3* Foarte reușit și amplu este articolul pe care i-l dedică Corneliu Diaconovici în *Enciclopedia română*, III, Sibiu, 1904, p. 260-262.

3 Ioan Antoneli, despre care vezi capitolul aparte în *G.B.C*, III, p. 212—287.

4 Vezi-o la *NETEA* 1942, p. 15-16.

5 Pasaj ce rămâne confuz fără următorul citat din scrisoarea în cauză a lui Visarion Roman (vezi nota precedentă): „Prin venirea dv. în mijlocul nostru mai voim să dăm de minciună toate calomniile trecutului”. Nici acest mic șantaj moral nu l-a putut determina pe Bariț să ia parte la Conferința de la Miercurea.

112

Brașov, 1869, mart. 3 n.

Domnule și frate!

Alaltăieri ți-am promis că, dacă se va ținea conferința de aici, te voi înștiința îndată despre rezultat. Pentru orientarea d-tale, permit că această conferință se pregătise aici de 1 lună întreagă, însă nicidecum nu se poate naște. Luni ne pomenim cu un catalog de nume, în fruntea lui o provocare la conferință, însă oarbă, nesubscrisă de nime, iar feciorul care o ducea din casă în casă avea poruncă ca să nu spună la nimeni de cine este pus. La astfel de adunare nu eram să merg deloc. După 2 oare de discuțiuni, însă, veni un fecior care mă cheamă. Atunci însă terenul era pregătit [...]². Cestiunea se pune la vot, precum vei vedea în *Gazetă*³. Opusețiunea rămase în număr de 7 inși, adică 10% din cei adunați, apoi se aleseră 4 deputați p[entru] Miercurea, din majoritatea ce votă pentru abținere absolută. Astăzi auz că conferință fu continuată în mod așa misterios de cătră cei trei dd-ni *mai sus-amintiți*, despre care se zice că au lucrat după instrucțiuni și că ar fi fost foarte siguri de reușită, dară s-au înșelat de minune. Așa-mi spun amicii dd-lor. în scurt, acum știi, dară, că Brașovul, care era cel mai problematic, îl avem pentru catiza noastră drept înțeleasă și că el a reintrat pe calea națională.

Dar gîci pînă unde am ajuns noi cu disensiunea? Pînă la atîta, cît ieri am fost silit a-mi citi jurămîntul de la Blaș, după aceea m-am încleștat cu ambele brațe de *Pacta conventa*, *Diploma leopoldfinăj* și *Sanctiunea pragmatică*, pe care Casa Habsburg le-[a] încheiat cu *Statul Transilvaniei* și pe care monarhii au *jurat de* atîtea ori, apoi am adaos că dacă aristocrații călcără acelea *pacta* și făcură țara de vînzare, noi, poporul, să nu ne vindem, că țara e mai mult a noastră decît a familiilor aristocratice [...]⁴. Știi ce mi-a răspuns Străveriu?

Că eu țin jurămîntul dacă l-am pus, însă cei mai tineri iiu sîiyt datori a-l ținea! Așa, vezi!

Deci privegheați și d-voastră acolo și dacă vor [...]⁵ de *terenul legal*, îndată să-l primiți [...]⁵ pre al lor, ci să le ziceți că ei s[înt] [...]⁵ ieșiți de pe terenul legal, însă dacă [...]⁵ dus la Cluș și așa mai departe. Precum simț eu, de azi încolo cruțarea mai departe ar fi o crimă. Numai, toate în expresiuni alese, de bună convenință. Aici-s bătuti, dați-le și la M[iercurea] bătaia ce li se cuvenise de mult. Declarați afurisenia preste oricine ar lua bani ungurești p[entru] ca să aleagă.

Poșta pleacă.

Succes fericit!

G. Bariț.

Vide cui fidas !

1 Scris, anterioară.

2 Manuscrisul deteriorat. Trei rinduri ilizibile.

3 Articolul *Brașov*, 3 martiu n. în *Gazeta Transilvaniei*, XXXII, 1869, nr. 13, p. 1, în care se relatează despre o conferință electorală din Brașov, în care s-a votat boicotarea alegerilor parlamentare, adică pasivismul politic.

4 Deteriorat, șase rinduri de nereconstituit.

5 Pasaj deteriorat, care explică aspectul confuz al conținutului.

113

Brașov, 1869, mart. 5 n.

Domnule și frate !

Scrisorile d-tale din 1, 2 și 3 ale c[urentei]⁶ se află în mîna mea. Cred că și ale mele din 1 et 3 îți vor fi mers regulat⁷, însă, precum văz, tot numai a 3-a zi, nu a doua, ca mai nainte; dară destul că vin.

Consiliul primitiv a fost pe care-l știm și-l vedem cu toții, adică conchemarea conferinței prin d-n. Măcelariu⁸. Iară al doilea? Se pare că d-ta despre acela nu aflaseși nimic, iară eu, presupunînd că știi de el, îl atinsesem cu presupunerea că-l știi. Acela fu: provocarea d-tale cătră mine ca *eu* să conchem conferință. Acea scrisoare veni deodată cu a d-tale în care mă asecurai că ați trimis apelul. Em am mulțumit și am refuzat. Credeți-mi mie, că de conchemam eu orice conferință, se oprea *desigur*. Mă rog ca această împrejurare să vi-o însemnați bine. Așa precum ați făcut este foarte bine.

Aveți programă specială pentru ordinea lucrărilor, pentru ca să să nu vă incurce și să nu pierdeți timpul cel scump? Aveți stenografi? Ce bine a rii! Dacă nu, încai să se ia un protocol bogat. Vor veni și corespondenți străini? Vă rog să-i primiți cu afabilitate, de

ați ști că ar fi trimiși chiar de Belzebut. Celelalte idei ale mele se pot vedea sau încăi întrevedea din partea compusă de mine în adresă, ca proiect. Mai anume, vă rog ca gravaminele noastre să nu le ridicăm asupra vreunei națiuni, ci să combatem *partite*, iar mai de aproape aristocrația. Frate! Ungurii din comitate s[în]t cel puțin 1/2 sînge românesc. Scopul să ne fie a-i recîștiga mai curînd sau mai tîrziu, 20—90 de ani¹.

Adresa nu a fost ideea mea, mi s-a trimis spre revizuire de la loc foarte competent românesc, dară am fost necesitat a casa part[ea] II a ei și a formula cum vedeți. Adică noi sîntem de opiniune ca să refuzăm orice negoțiere cu oricine altul, pre cît avem dreptul nu a cerși, ci a pretinde ca Casa Habsburg să păzească pactele încheiate cu țara noastră².

Nu mai e timp de conversat, că deputații pleacă. încă numai una: vă rog pe dd. I. Bologa, II. Măcelariu, Servian Popoviciu, d-ta și cîți veți mai afla d-voastră cu cale, ca să faceți propunerea la conferență spre a se dechiara dacă petițiunea din 1866 dec[embrie] 30 corespunde sau nu așteptărilor conferinței³.

Alăt[uratur] proiect este numai p[entru] cazul cînd conferență ar afla cu cale a se adresa din nou la Tron, în care caz acesta v-ar servi de substrat al disensiunii. De nu, te rog ca să mi-l remiți prin deputații noștri.

Ceriul să vă aibă sub înalta sa protecțiune!

Mă rog să mă scuzați la conferență.

Auz că d. I. Pușcariu⁴ va intra cu banderiu în Făgăraș. Noi pe duminică încă vom fi acolo.

Frate stimător,

G. Bariț,

¹ La NETEA 1942, p. 16-19.

² Aci supra, nr. 107 și 108.

³ Ilie Măcelariu și-a asumat rolul de om-cheie al acestei importante consultări naționale care a fost Conferința Națională de la Miercurea din 1869. Despre acest rol vezi Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, p. 61—73; Bujor Surdu, *Conferința Națională de la Miercurea (1869)*, în *Anuarul Institutului de istorie din Cluj*, VIII, 1965, p. 173—211; Dumitru Suciu, *Din lupta politică românească. Activitatea lui Ilie Măcelariu în primii ani după instaurarea dualismului (1368—1869)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Series Historia, 1972, fasc. 2, p. 77-88; *G.B.C.*, V, p. 217-230. Ilie Măcelariu este semnatarul apelului public de convocare, publicat în *Telegraful român*, XXVII, 1869, nr. 13 (o ediție mai recentă în Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, p. 61—62).

⁴ O mai veche naivitate politică a lui Bariț!

⁵ Conferința nu va resuscita acest aspect al lucrurilor.

⁶ în prima zi a conferinței, 7 martie 1869, la propunerea lui Ioan Micu Moldovan, cei adunați acceptă în unanimitate „de a sa petițiunea subșternută Majestății Sale împă-

ratului și marelui principe al Transilvaniei Francisc Iosif I, în 30 decembrie 1866, prin plenipotențiații George Bariț și Dr. I. Rațiu" (Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, p. 66). Este cea de a 16-a și ultima rezoluție a zilei.

7 Ioan Pușcariu (își zicea Ioan cavalier de Pușcariu!) fusese între. 1865—1867 căpitan suprem al districtului Făgăraș. Acum, în 1869, era consilier în ministerul de culte din Budapesta. A venit în Ardeal să participe la Conferința de la Miercurea, unde însă a susținut un punct de vedere opus partidei pasiviștilor, deci lui Bariț, Măcelariu, Visarion Roman și ceilalți lideri radicali.

114

1869, martie 17

Frate !

Iacă v.a. f. 50 pe marțiu. Ieri au sosit. Protocolul s-a trimis, asemenea și cele primite ieri. De m[anu]s[cri]pt nu a fost nici o lipsă, că precum vezi i se mai trimite și de aici, așa cît omul e îndestulat.

Scrisoarea ceasta mare¹ este numai pentru dv. cei trei.

V-ați purtat de minune, că n-ați fost trădați mai nainte de executarea opului.

Georgie.

¹ Scrisoarea următoare.

115

Br[ășov], 1869, mart. 17/5

Domnule și frate-!

Preste scrisoarea d-tale din 5 mart[ie]¹ trec, că este în ordine, precum se zice în stilul comercial, că au răspuns evenimentele la coprinsul aceleia, cum ar zice diplomații. Venim la cea din 11 martie².

N-am așteptat nici un fel de înștiințare mai curîndă, din cauză că știm să aprețiez prea bine grijile, alergăturile și toate sacrificiile d-voastră. Preste acestea, telegramul ce venise la Făgăraș³, unde mă aflasem în 7, 8 et 9, ne aduse în pusețiunea prea plăcută ca să putem aștepta prea ușor detaliurile. în cît pentru mine personalmente, mă simț îndatorat a mulțami d-lui consiliariu Ilie Măcelariu din tot cugetul meu, întru asemenea și tuturor bărbaților noștri cîți îi steterați întru ajutoriu

zioa și noaptea. Simții totodată o mare satisfacție cerni se da prin cuvintele d-tale: „De convoca *oricine* altul conferență, ea era oprită” La aceasta eu mai adaug: „De mergea Bariț la conferență, pentru ca să apere acolo ceea ce apără în conferențele particulari de la Brașov și Făgăraș, strălucitele efecte ale acelei conf[erințe] naționale din Miercurea era să fie foarte mult devalvate în fața lumii, prin calumniile adversarilor”. Așa a fost bine. Despotii își împart rolele și în viață, de aceea cu ei nu poți fi sincer, pre lângă toate bunăvoința, pentru că apoi își bat joc de tine și te țin de gâgău. Tot așa să lucrăm, niciodată să nu ni se poată găci voia și nevoia noastră. *Ei* ne învățară, *ei* ne împinseră pe această cale, pentru că-și bătură joc de candoarea sufletelor noastre la toate ocaziunile. Bine, să le arătăm că și noi știm juca role ca ei, în excepție numai că noi nu știm și nu voim a minți ca ei; cu atât mai bine, însă, vom ști a tace pe viitoriu. Scopul nostru e față, la vederea lumii: *voim să avem una patrie, viață națională și libertate*; mijloacele spre scop au să rămână secretul nostru.

D-ta speri că eu voi merge la vreuna ședință a comitetului. Dară credeți dv. că ei ne vor suferi ca să ne adunăm? Poate fi că dv. știți, dară iată ce știu și eu din scaturigine autentică, cum că în săptămânile trecute a mers la ministeriu și astăzi merge a doua informațiune, ambele de acest sens: fiindcă regimul de doi ani încoace a refuzat mitropolitului ortodox cutare și cutare cereri, iară anume în cauza greco-rom[ânilor] din Brașov, l-a compromis greu, iată că l-a umilit în ochii poporului într-o atîta, cît chiar și cei mai credincioși, adică brașovenii, dezgustîndu-se foarte, s-au dezbinat de cătră politica ex[celenței] sale, prin urmare excelența sa pierdu pentru moment înrîurînța și auctoritatea sa, prin care ținea în *frîu* pe popor, și așa deschise cale largă agitatorilor dacoromaniști, prin care apoi pierde și regimul. Deci regimul să-și ia sama să împlinească toate cererile ex[celenței] sale, pentru ca așa să iserestaurate auctoritatea și puterea „morală” (??) asupra românilor etc, etc.

Deci te rog, frate, și vă rog pe toți ca să nu vă amăgiți nici pe un minut și să nu credeți că idra despotismului nu mai are capete, că mai are multe.

Sărutările! O, Doamne, cîte sărutări am primit eu mizerul de mine, în anii 1861/2. Da, prea s[finția] sa se bucură foarte, pentru că acum crede tare și virtos că are cu ce spăria pe regim.

După toate acestea, mă tem că v-aș ofensa dacă v-aș ruga îngă o dată că trebuie să fim și de aci înainte cu toată rezerva și precauțiunea.

Binevoiește, te rog, a spune frățeștile mele salutări tuturor bărbatilor de merit, cîți se află în Sibii și Miercurea și au concurs la efectuarea frumosului plan.

Al d-tale frate stimătoriu,

Georgie.

Uitam. Eu îți însemnasem curat că proiectul de petițiune îmi venise de airea. Doamne ferește, nici eu nu sînt entuziast pentru petițiuni, respectez însă opiniunea celor cari cred că în fine monarhul tot își va deschide ochii mai bine. într-aceea materialul acela elaborat

nicidecum nu e rău. Te miri cînd și cum va veni ocaziunea de a ne folosi de el, turnat poate în altă formă.

Vertatur.

Aici se închieară alegerile astăzi, însă pînă la plecarea poștei nu se știe rezultatul. Una se știe: dintre alegătorii români din cetate și district au luat numai 3 inși parte, din cari 2 beți și un sătean, din neștiință și scăpare din vedere. în adevăr mă bucură foarte frumoasa disciplină pe care am reieșit a o susține astă dată aici la noi. Em[il] Trauschenfels trimise la un neguț[ător] rom[ân] 500 fl., la un avocat rom[ân] nu știu cît, spre a împărți la popor. De la ambii ieșiră cu rușine corțeșii. Dr. Otrobâm, candidat, secui de naționalitate, împărți p[er] 2 f. în Brașovu Vechi și la Stupini. Bani dați și beuți, voturile toate în vînt. O, de ar merge și pe airea tot ca la noi!

1 Vezi NETEA 1942, p. 19-20.

2 *Ibid.*, p. 21-24.

3 în toiul Conferinței de la Miercurea, Visarion Roman i-a comunicat lui Bariț, telegrafic, succesul fericit al lucrărilor. Cuprinsul depeșei: „Pasivitate absolută primită cu entuziasm de toată adunarea, afară de 4, adunare foarte numeroasă, trăiască solidaritatea!”

4 „Sursă puternică”, „Izvor țîșnitor”.

5 Notabis sas din Brașov.

116

Brașov, 1869, iuliu 15/3

Domnule și frate!

Reîntorsu-v-ați la Sibii? Eu în 18 iun[ie] m-am rentors de la București, iară astăzi de la Vilcele. Absențele mele și ale d-tale sînt cauza că % v.a. f. 50 aduși cu mine în 18 îi ținui pînă astăzi acilea. Acu' țî-i trimit. Sper că în scurt vei primi și alții, pe luna c[urentă].

Costache-mi spune că este cu totul mulțămit de osteneala d-tale Ceea ce-l doare este că e lipsit... Ce păcat că vreo 6 scrisori ale d-tale zăcuseră aici la Brașov pe tot timpul absenței mele, pînă la 18 iunpe]. Ai fost uitat adresa ce-ți zisesem: Hanu Șerban Vodă nr. 18? Ei, a trecut. Cele două de la Arad încă le primii și le naintai.

Știi ce? Deocamdată pe vreo 2 luni se cere ca din partea aceasta a românilor, guvernul actual românesc să fie ignorat cu totul, afară numai de cazuri în care vorbesc alții despre el; atunci, însă, obiectiv, fără reflexiuni subiective. Cauzele acestei schimbări de tactică se vor comunica altă dată, că astăzi îmi stau pe masă preste 20 scrisori, de răspuns.

Salutare și frăție!

Georgie.

1 C A . Rosetti, în legătură cu activitatea de colaborator secret a lui Visarion Roman la ziarul *Românul*. Vezi Vasile Netea, *O latură necunoscută a activității lui Visarion Roman...* (cf. supra, nr. 107, n. 1).

Domnule și frate !

Cum că scrisorile d-tale din 19, 21 et 23 aug[ust]¹ mă aflu la Brașov, iară nu în București, la Societatea Academică, cauza este că, reîntors de la Șomcuta pînă la muma mea, acolo apucînd de la drum cu stomahul stricat și cu friguri, mă pomenii și cu piciorul stîng înfiat cumplit, și așa, după zăcerea de 4 zile, abia venii acasă, unde numai cît mă mișc de coala pînă coala, pînă mă voi mai întrema, apoi mă voi duce.

împărtășirile făcute mie atît de d-n. consiliariu² cît și de d-ta, de la Viena, nu m-au surprins întru *nimic*. Ca să tac că astfel de marfă nu se caută în Viena în miezul verei, dară apoi îmi aveam rațiunile mele psihice, care mă făcu să prevăz curat. D-n. consiliariu vorbește de responsabilitate înfricoșată. Are sîntă dreptate, așa este. De aici, însă, urmează, după una logică de fer, că dacă ne vom teme toți de responsabilitate, de orice natură, atunci nu vom face nici unii nimic pe lume, iară mai vîrtos ceia cari avem neveste și copii, cari sîntem cătră 60 de ani în sus, cari și pînă acum am fost persecutați și calumni-ați cu nerușinare demnă de un Verres, cari sîntem expuși vendetei arhieresti, vom zice: „Mai facă și alții, închidă alții ușa după noi: pe urma noastră, diluviu ! Nu mai avem plăcere a scoate din spuză castanele fripte etc.” Cu toate acestea, uită-te, eu tot voi mai lua asupra-mi încă și astă una dată, însă sub una condițiune fără care *nu*: cerdate, fapte, acte oficiali în număr cît se poate de mare³, de acelea despre care am vorbit și cu Iacob cel de acolo, în săptămînile trecute. Eu nu mă pricep la fraze, ci la fapte, probe, dovezi una mie și una sută, probe foarte multe.

După ce nu s-a făcut pînă în iunie nimic, acuma tot atîta, caută să rămînă pînă în octombrie. D-lor au timp de 5—6 săptămîni ca să le culegă, importante, interesante, autentice.

Sînt ostenit, închei cu atîta.

Al d-tale frate stimător,

Georgie.

¹ Vezi NETEA 1942, p. 34-38.

² Este vorba de Ilie Măcelariu.

³ Pentru înțelegerea subtextului acestei scrisori, a se confrunța cu scrisoarea lui Ilie Măcelariu din 15 august 1869 (*G.B.C.*, V, p. 225—230J și cu acelea ale lui Visarion Roman din 19, 21 și 23 august 1869 (NETEA 1942, p. 34—38). Nemulțumirea celor trei se referă la un memoriu întocmit de Bariț și adoptat de Conferința de la Miercurea, care să fie înaintat împăratului. Se pare că Bariț ori n-a fost inspirat, ori mai degrabă nu și-a dat silința ca acest memoriu să fie la înălțimea celui din 1866. Vezi și Dumitru Suciu, *Date noi privind contribuția lui Ilie Măcelariu la lupta împotriva dualismului*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj*, XVI, 1973, p. 225—228.

Domnule și iubite frate !

Aseară sosii. Cu adevărată durere aflai că m-ai așteptat în deșert. Ce păcat că nu ne văzurăm, p[entru] că în scris nu-ți poci vorbi! Îm presurat de multe afaceri, astă dată-ți însemn numai acestea.

Iacă % 50 f. pe august. Tocma precum iese și din scrisoare d-tale așa le avea însemnate și Costache¹. El ar dori ca să-i trimiți de-a dreptul, p[entru] ca să meargă mai prompt; eu însă-i arătai temeiurile. Dară una să-i faci. Cu cea mai de aproape ocaziune să-i scrii numai pe scurt „G. B. venind de la dv. mi-a împlinit onorariul și pe august”.

Memorial!² Eu ce am zis odată, am zis, dară uită-te că nimeni nu-mi trimise nimic. Doară le este frică? Fie și așa, eu, însă, păcat s nu am. Află de la mine că nainte cu 3 săptămîni mi s-a cerut asemenea lucru. *Sapientii sat*. Numai să știi că de nu voi avea date numeroase și exacte, nu mai fac nimic. În zilele noastre, pe fraze cît elegante și mai *dă nimeni* nimic. Fapte, fapte, date autentice multe și bune.

M[anu]s[cri]p[tul] d-lui Pavel³ îl voi folosi.

Frater stimător,

Georgie

¹ C. A. Rosetti.

² Vezi scris, anterioară, n. 3. în scrisoarea sa din 9 octombrie 1869 către Bariț (la NETEA 1942, p. 39—41), Visarion Roman suscitase din nou problema întocmirii unui memorial al românilor.

³ Pavel Vasici. Acesta îi trimisese lui Visarion Roman manuscrisul studiului său *Vegetarianismul*, ca să fie publicat în *Calendarul „Amicul Poporului” din Sibiu*. O dată cu scrisoarea din 9 octombrie 1869 (vezi nota 2), Roman îi trimite lui Bariț articolul, cu părerea că nu corespunde scopului calendarului. Interesant este faptul că Roman respinge categoric ideea unei alimentații vegetariene pentru țărănul român, ținînd cont de munca lui grea. Recomandă ca studiul să fie tipărit în *Transilvania*. D. Bariț i-a creat lucrării un destin mult mai prestigios. La stăruințele sale, Pavel Vasici a fost ales în 1875 membru al Academiei Române, unde în 1880 și-a ținut discursul de recepție tocmai cu cercetarea sa despre vegetarianism (vezi *Analele Societății Academice Române*, seria II, tom. II, ses. an. 1880, secțiunea II, broșura 3, București, 1880).

Domnule și frate !

Ar fi ca să-ti răspunz mai anume la trei scrisori ale d-tale în detaliu, mă tem însă că nici astăzi nu voi putea face aceasta după c

rința mea. Așa, mai întâi de toate grăbesc a-ți alătura aici v.a.f. 150 una sută cincizeci fiorini v.a., primiți *numai astăzi* din cauze care sunt mult mai gingașe decât să ți le poci împărtași numai cu două trei cuvinte. Destul că acum primești deodată pe 3 luni trecute, că vei primi și mai departe. Costache, însă, voiește să afle dacă și pînă *cînd* d-ta mai poți colabora. Deci terogca, asigurîndu-mă de primirea sumei de 150 f. să ai bunătate a-ți descoperi voința și în acel punct.

În cestiunea politică îți însemn numai atîta că, afară de soțul d-tale de călătorie, pînă acuma nu mi-a trimis nimeni *nici o literă*. Oamenii noștri visează că drepturile și libertatea se pot cîștiga cu fraze, cu vorbe de clacă, cu indolență! Dară cu ce să meargă cineva la Tron? Cu vâierături în vînt!

D-lui consiliariu îi sînt **datoriu** cu mulțămîtă. În cît pentru comisiunea ce a dat lui Pădure, aflați că acesta și altul cu el nu sunt de opinie ca dv. să luați parte activă la acțiunea pornită contra lui W[orell] \ căci poate să aibă rezultat tocma opus. Lăsați să-i vină de airea. Preste aceasta băgați bine de seamă că W[orell], dacă are inimici în această piață, dar are și amici; în fine, că unora și pînă acum li se pare că la acel institut s[înt] *prea mulți români*. Așa ceva riu poate merge în fugă.

Uitam: blăstămatul de comisionariu din Buc[urești], care ne-a făcut atîta scîrbă și pagubă, mai făcu și astă dată una: în loc de 1 napol[eon] ne trimise 1 liră turcească de plumb, *însă aurită*.

Poșta pleacă.

Sărbători fericite! Frate stimător.

G. Bariț.

1 Adolf Worell, aventurier financiar, a fost o vreme funcționar la Banca „Transilvania” din Sibiu, de unde, dat afară, s-a dus la București. În capitala României a fost directorul Societății de asigurare „Dacia”. Dușman al lui Visarion Roman, care lasă despre el date biografice interesante în corespondența către Bariț (vezi N E T E A 1941).

120

Brașov, 1870, aprilie 1 n.

Domnule și frate !

Este prea adevărat că eu îți sunt datoriu d-tale cu răspuns la cîteva scrisori, și anume la cele din 14 și 28 febr., din 16 martiu și acum la cea de alaltăieri¹, venită mie astăzi. Însă pare că este un farmec pe mine: cu cît voiesc să mă scutur de trebi lăturali, cum am zice, cu atît mă copleșesc mai multe, neprevăzute și necăutate. De ex[emplu] în săptămîna trfecută² am trebuit să iau parte la vreo 5 ședințe lungi și uricioase, în această săptămîna am pierdut 4 zile cum mergerea și participarea la adunările districtuali dela Făgăraș, iară în săptămîna

viit[oare] plec înlăintru, în afacerile fabricii și ale *calei ferate*, care mă vor ținea vrei trei săptămîni afară din Brașov, prin urmare în caz de a veni d-ta aici pînă cîtră 23 aprilie n[ou], nu m-ai afla acasă.

La lista de numirile mai grele pentru limba noastră nu poci să zic mai mult pentru astă dată, decât că nu avui nici un minut liber spre a mă ocupa de ea mai serios, pentru că eu, deși nu sînt pedant, dară mai ales în cazca acesta, unde terminii învăluie drepturi și obligațiuni de natură foarte delicată, sînt foarte sfiicios în traducțiunea lor. Preste aceasta mai vine la mijloc și împrejurarea fatală că traducțiunea din nemțește în românește este tocma pe atît de nesigură, cît și uricioasă și adesea nesuferită auzului nostru. Mai adăugăm la aceasta că cei mai mulți termini tehnici comerciali și financiari sunt traduși în nemțește din limbile italiană și frîncească, iară cîțiva adoptați din cea engleză. De aceea eu zic că mai nainte de a-i traduce noi din nemțește, să-i căutăm în limbele din care i-au tradus nemții, apoi să-i adoptăm din acelea, unii româniți, alții și mai cruzi, că nu e încătrău. Uită-te numai, tocma acum citesc anunțarea unui *Fredwörterbuch*³ nemțesc de 80 mii cuvinte! Pînă acum nemții aveau *Fremdwörterbuch* de 20—30 mii, acum 80 mii!

Eu voi lua lista d-tale cu mine la drum, apoi cred că nu va fi prea tîrziu în 1 lună.

Ei, comedie! Iară mă chiamă la adunare. S[în]t silit să închei.

Al d-tale serv și frate stimătoriu,

G. Bariț.

1 Vezi N E T E A 1942, p. 49-55.

2 „Dicționar de neologisme.”

Stimate domnule și frate !

Eu îți sînt datoriu cu răspuns la epistola d-tale din 31 iuliu¹ venită la mîna mea în 4 aug[ust], p[entru] că eram la Zărnești. De ți-aș fi răspuns atunci, epistola mea nu te-ar mai fi aflat în Sibii. Eu într-aceea plecai la București. De acolo nu am mai voit să scriu la nimeni, afară numai de familia mea și de fabrică. *Causa in promptu erat*²: spionagiul scirbos pus în mișcare prin tribunalul sau cabinetul negru, în urmarea mișelilor lui Candiano³ și a cîtorva deșuchiați ca și el, amatori demult pentru balamuc la Mănăstirea Mărcuța. Între aceea veni și fratele Ilie la București, de unde-1 aștept zilele acestea, p[entru] că în 16/28 sept[embrie], cînd plecai eu de acolo, așa-mi zise că nu va mai petrece mult în capitală, unde nici că-i prea place și unde fără prezente mari anevoie va scoate ceva la cale în afacerea pentru care

a călătorit. Când se va întoarce d-sa la dv. vă va spune mai multe, pe care eu n-am timp de a le concrede unei foi de hirtie.

Oare nu ai prea proferat d-ta cu demisiunea d-tale? ¹ Cel puțin până ce ați fi văzut că ce se alege din nouile statute, să mai fi stat pe loc.

În cât p[entru] reînceperea colaborării d-tale cu Costache, ² cred că este cu totul de prisos ca să-ți reflectez că în tot timpul cât am stat în capitală nu am avut cu cine să vorbesc la el acasă nici trei minute în pace; apoi după aceea unul dres, altul închis, al treilea care-i suplinește, nu poate face nimic de la sine. Preste acestea, de când ei s[un]t persecutați până la cuțit, au pierdut vreo 500 abonați, din ciți avuseră. Cu toate acestea, eu nu mă îndoiesc că Costache are trebuință dară, mai pe scurt, în momentul de față n-ai cu cine vorbi. Caută să mai așteptăm, apoi la timp nu voi lipsi a-mi cerca norocul p[entru] ca să vă reintînesc.

Eu încă am început să simt lipsă de convenire unii cu alții, mai ales în aceste timpuri de importanță supremă; însă în ce mod? Această chestiune o ventilăram cu Ilie ³ și încă cu alții doi inși, de câteva ori și foarte pe larg. Pentru mine ar fi una singură ocaziune, pe care o am comunicat fratelui Ilie și care mi-a zis că va vorbi cu unii din dv. pentrL ca să vă dați părerea și apoi să-mi arătați *dacă* se poate sau nu.

În cât p[entru] terminologia din statute ⁴, eu vă rog ca să o căutați în frințește și italienește, de acolo să o formați, iară nicidecum după nemțește, că ne deformăm limba și cei de dincolo nu ne mai pricep.

Dacă n-ai vreun librar la care să depui, aici, exempl[are] din câlindariul d-tale ⁵, trimite în „commisionum” la fabrica noastră 10—20 sau câte vei afla cu cale, eu apoi le voi concrede compatriștilui nostru, carele este om cumsecade și care, pe lângă rabatul ce dai altora, ți le va vinde pre câte va putea, sub inspecțiunea noastră.

Acum să-ți vin și eu cu o rugare. Tacitus întreg, tradus de răp[osatu]l G. Munteanu este să se tipărească în 1000 exempl[are], cu litere garmond în text, petit în note, des, iară nu întrespațiat (*undurchschossen*) pe hirtie nr. 5 sau format 17 1/2—22, ori numai 17 X 22 policari. Pe acest format și cu literele sus-numite cartea va face preste 30—32 coaie tipărite. Manuscriptul este prea bun, încît un tipohet deștept poate culege ușor din acela. Hirtia o vor da editorii. Mă rog ca să binevoiești a cerceta la tipografiile dv. cât ar cere ele pe cules și tipărit (*Satz und Druck*). Dară să ne dea devizul *{liberschlag}* în scris, exact, pentru că avem să-l supunem la epitropia pupilară sub care stă pruncul orfan rămas după moartea lui G[avril] M[unteanu]. Să dechiare totodată în cât timp pot să dea gata acea carte ca de 32 coaie ⁶. Tipografiile de aici lucră bine, lucră însă prea încet, apoi în cazul de față se cere ca cartea să fie gata, încă și legată, pînă în 31 mai cel mult. Drottleft sau Krabs: care lucră mai bine și mai iute? Corectura primă s-ar face acolo, reviziunea aici. Pentru corectură ce se plătește la dv?

Porro ⁷. Este să se retipărească istoria cea mică a românilor compusă de A. Tr. Laurianu, adecă să se facă aici la noi, pentru noi, p[entru] școalele noastre, edițiunea a *S-a* ⁸ în 3000 exempl[are], textul 8 3/4 coaie format mic 8°, adecă hirtpa] nr. 4 sau 16—20. Și are să

fie așa de ieftină, încît să se poată vinde cel mult cu 15 cr. val. a. La biblioteca Asociaț[iunii] noastre se află 1 exemplar] din acea istorioară. Mă rog ca să iai informațiunile și pentru aceasta: pentru cât o ar tipări acolo în 3000 ex[emplare] pe nr. 4 cu hirtia editorului-auctoriu, adică *Satz un Druck*. Pînă pe sîmbăta viit[oare] trebuie să dau răspuns d-lui Laurian.

Hirtia din călind[arele] d-tale cât te-a costat? Ce format este?

Eu voiesc să-mi tipăresc dicțio[arul] germano-român și rom[âno]-german ⁹, cu totul vreo 100 coaie tip[ărite] nr. 6 garmond. Oare cât m-ar costa aceea? Nu cumva și tipografii de acolo sunt tîndăloși? Pe la aprilie cuget a începe cu tipărirea. Mă tem însă că nu în T[ransilva]nia.

Pentru astă dată, destul,

Salutare frățească!

G. Bariț.

1 Vezi NETEA 1942, p. 57-58.

2 „Problema era urgentă.”

3 Candiano Popescu. Bariț are cuvinte excesiv de aspre despre „Republica de la Ploiești”!

4 în scrisoarea din 31 iulie 1870, Visarion Roman îl anunță pe Bariț că își va da demisia — sau că și-a dat-o? — de la Banca „Transilvania” din Sibiu

5 C. A. Rosetti. Adică Visarion Roman să reînceapă seria corespondențelor secrete pentru ziarul *Românul*.

6 Măcelariu.

7 La Sibiu, Visarion Roman, împreună cu Ilie Măcelariu, Iacob Bologa, David Ursu de Marginea și alți fruntași români pregăteau statutele unui institut economic românesc, Banca „Albina”.

8 Calendarul *Amicul poporului*, care apărea la Sibiu din 1861, sub conducerea lui Visarion Roman. Vezi Georgeta Răduică și Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești 1731—1918. Dicționar bibliografic*, București, 1981, p. 141—158.

9 Va apărea peste un an: *Opurile lui Caiu Cornelia Tacitu traduse de Gavril J. Munteanu, directoriu și profesoriu la Gimnaziul român gr.-orient, din Brașov, membru al Societății Academice Române din București etc. Date în tipariu sub auspiciile Societății după decesul din viață al traductoriului. Biografia traductoriului anexată*, Sibiu, 1871. în fruntea volumului s-a tipărit evocarea lui Bariț, *Gavril J. Munteanu*, pe care autorul o citise într-o ședință din 1870 a Societății Academice.

10 „Mai apoi.”

11 Cunoaștem ediția a noua a acestei cărțuții devenită azi raritate. Titlul trebuie să fi rămas același: *Elemente de istoria românilor pentru școalele populare de A. Treb. Laurianu. Edițiunea a noua coreasă și adausă. Sibiu, Tipariul și provăzătura tipografiei lui Filtisch (W.Kraft). 1871.*

12 Nu există un dicționar de acest fel al lui Bariț! A publicat, împreună cu Gavril Munteanu, un dicționar german-român în 1853—1854 (vezi *G.B.C.*, IV, p. 48, n. 4).

Braşov, 1870, octombrie 28

Domnule și frate !

Pachetul d-tale cu cele 50 ex[emplare] călindariu.¹ ne veni aici la timp și bine. După aceea îndată, numărînd exemplarele, am dat în grija unuia dintre oamenii noștri, pentru ca să vîndă cîte numai va putea dintr-insele, după care la timp să-ți administre prețul.

Epistola d-tale din 21 oct.² îmi veni numai *astăzi*, pentru că, deși adresa era scrisă cumsecade, totuși cine știe care speditor deșu-cheat de la poștă o a înaintat per Bran—Zărnești, de unde apoi făcu cale întoarsă. Din aceea văz că pe a d-ta te ajunsese un doliu familiar, de carele nici unii nu vom scăpa, pentru că: *Serius aut aequus metam properamus ad unam*³. Cu toate acestea eu, care știu ce înseamnă a avea cineva una mamă, de la care ș-a lăsat oareșcum toată direcțiunea vieții sale, știu să și aprețiez mărimea doliului d-tale.

Prea înțelepțește ați judecat că nicidecum nu era bine ca eu să merg, ba nici măcar să trec prin Sibii pe timpul congresului⁴, măcar că chiar și dn. Babeș⁵ mă invitase, în București, ca tocma pe acel timp să merg la Sibii. Eu, însă, cumpănind împregiurările și meditînd asupra lor, am ajuns la opiniunea că tocma și în caz cînd m-aș decide în mod definitiv ca să călătoresc pentru atinsul scop, să stau în Sibii cu scop de a ne coîntelege mai de aproape cu dd. membri ai comitetului, nu însă ca să și țin acoale discursuri, ci după aceea să-mi văd de cale mai de parte. Vina însă este a mea, că asupra acestui punct nu mă explicasem deloc în epistola mea din 12 l.c.⁶ una adevărată scăpare din peana, pentru că această idee mă ocupa și pe atunci. În tot cazul, această cestiune merită serioasă cumpănire, o recunosc.

D-n. W. Krafft⁷ îți va fi spus că Delegațiunea academică îi acceptă condițiunile, cevași modificate, însă nu în esență, sică eu i-am transmis m[anu]s[cri]ptul. Dară în respectul corecturei mă aflu în nedumescire. Eu aș prea voi să scap de ea, în caz cînd s-ar îndupleca un bărbat serios, acoale pe loc, ca să ia asupra-și atît corectura cît și reviziunea. Eu însă nu pot reflecta la altul decît numai la d-ta, în caz cînd te-ar ierta timpul. Cauzele pentru care-mi pasă așa de mult de corectura lui Tacitus⁸ le-am atins în epistolele mele adresate d-lui Krafft, carele cred că ți le va arăta. Deocamdată mi-am rezervat numai corectura de la coala I⁸ pe care o și aștept.

Rămîn de poștă.

Al d-tale serv și frate devotat,

G. Barit.

1 Vezi scris, precedentă, n. 8.

2 La NETEA 1942, p. 61-62.

3 „Ne grăbim cu toții către același sfîrșit.”

4 Este vorba de congresul național-bisericesc ținut de Șaguna la Sibiu în octombrie 1870, dedicat mai cu seamă problemelor școlare. Vezi Ioan Lupăș, *Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna. Monografie istorică*, Sibiu, 1911, p. 358—360.

5 Vincentiu Babeș.

6 Necunoscută.

7 Librar și editor din Sibiu.

8 Vezi supra, nr. 117, n. 9.

Braşov, 1870, nov. 18

Domnule și frate !

Eu te știam dus, de aceea nu ți-am mai răspuns nimic la epistola d-tale din 30 oct. a.c.¹. Eram, adică, să te rog ca, după ce providenția te puse pe calea despre care-mi scriseseși², să aibi bunătate a-mi recomanda pe altcineva, corector serios. Într-aceea răspunsei d-lui Krafft dîndu-i mîna liberă în respectul corecturei. Nu lipsii însă a-i arăta că ce feli de corectură voiește și așteaptă Delegațiunea academică, cu și că ce responsabilitate morală am luat eu asupra mea cu tipărire lui Tacitus.

Sunt de acord cu planul d-lui Krafft ca să angajeze pe ambii acei domni la corectură, adică unul să facă corectura iar altul reviziunea căci patru ochi oricum văd mai multe decît doi. Numai am rugat pe d-n. Krafft ca să le comunice tot ce am crezut că eu trebuie să reflectez la m[anu]s[cri]ptul repaus[atului] Gavr[il] Munteanu. La toate acestea am să mai adaug că eu pentru corectură mijlocii 1 frt. 20 cr. așa se va veni la fiecare cîte 60 cr. de 1 coală. De aceasta să fie singuri dd-lor. Numai doresc să aflu în ce mod voiesc să-și ia onorariul.

De una sunt îngrijat: ca să nu se întîrzie tipărirea. Eu, adevărat, cunosc că pe la tipografiile intervin tot felii de secături. Apoi eu nu legasem ca pe iunie să dau pe Tacitus nu numai tipărit, ci și ieșit într-un din mîile compactorilor, preparat de a se pune în vînzare.

Îmi scriai de Boierescu³, îți aduci aminte ce. Da, eu odată eram prea bine cu el, dară de cînd acel om a dat mîna cu *reacționarii* de cînd persecută tot ce este transilvan, alătura cu aceea parte boier-greacă a boierilor și străinilor, de atunci n-am cu el nici în cîmă nici în mincă. Să-i fie de bine. Dară dacă voiește cineva să-i ferească de un om ca acela de care avurăți parte dv., apoi aceea se putea face și se mai poate, pe calea publicității, de ex[emplu] în *Fedferatiunea* într-un mod încît să prindă loc fără ca să se poată cățara de *Șehrenbeleidigung*⁴. După cîte mi-ai comunicat și d-ta și alții despre Banca „Transilvania”⁵, apoi îmi pare foarte rău că toate temerile mele se adeveresc succesive. Propunerea de reducerea lefei în limba sîcilor, cularanților, marțafoilor, diplomaților, înseamnă a bate șeaua ca să pînă ceapă⁶ călăria, înseamnă a-i cere cuiva dimisiunea. Eu am fost în a

menea pozițiune de *cinci* ori în 14 ani, dară de 5 ori mi-am dat dimisiunea cu 5—6 săptămîni și cu 3 Itmi înainte de a mi se prepara lovitura; m-am retras, i-am lăsat ca să fiarbă ei în unsoarea lor și să-și facă de cap. Acolo la dv. însă nu-mi pot explica cum de românilor cu sașii li s-a împutit brînza așa curînd. Mă temeam, cum zisei, însă nu așa iute.

Rugîndu-mă ca, după ce vei ajunge la Viena, să ai bunătatea a spune măcar numai fiului meu că unde să ți se adreseze scrisorile, sunt al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

1 Vezi NETEA 1942, p. 63-64.

2 Prin scrisoarea din 30 octombrie 1870, Visarion Roman îl informează că a fost ales director al Băncii „Albina”, înființată în luna octombrie.

3 Vasile Boiereseu (1830—1883) era la acea dată ministru de externe în România, în 30 octombrie 1870, Visarion Roman îi scrisese lui Bariț să intervină la București — subînțelegîndu-l pe Boiereseu! —, pentru ca Adolf Worell, proaspăt alungat din Sibiu, să nu fie angajat în Principatele Unite.

4 *Federațiunea* n-a scris nimic în această problemă.

5 „Vătămarea onoarei.”

6 Institut economico-financiar din Sibiu, întemeiat în bună parte cu capital românesc. Banca „Albina” a fost înființată cu capital curat românesc, pentru a contracara erorile comise la Banca „Transilvania”, din cauza intrigilor naționaliste ale sașilor.

124

Brașov, 1871, mai 13/1

Domnule și frate !

Sper că scrisoarea mea din duminica trecută o ai primit¹, iară copriusul ei te va fi distras de minune.

Astăzi, îmi iau voie a-ți face una întrebare din partea fabricii², rugîndu-mă totodată ca să ai bunătatea de a ne informa. Adică, am reînceput a face oareșcum trebușoare în piața Sibiiului, însă pe lîngă tratte de 3—4—6 luni. Fiindcă se poate ca, mai ales între conjuncturile de față, să venim în pozițiune de a escompta acceptele ce mi se vor remite de acolo, avem mare trebuință să aflăm mai de aproape dacă acolo, în Sibii, sunt oareșcare case comerciale, care cumpără — escompteasă — asemenea rimesse și cu ce fel de procent *per mese*. De aici ar depende apoi domiciliarea trattelor noastre, aici sau acolo. Dacă, adecă, asemenea polițe de piață s-ar putea escompta acolo pe loc, atunci noi le-am pune domiciliul în Sibii, ceea ce ar fi înlesnitoriu și pentru acceptante, căci la termen nu ar fi necesități a trimite banii prin poștă încoace, ci și-ar scoate polița de la escomptătoriu. Mai încolo, am dori să știm dacă librării și tipografiile din Sibii își au firmele lor

protocolate sau fiu, pentru că de aici încă depinde mult modul de a escompta, la banca filială sau la altă casă.

Expeditoriul nostru, d-n. G. Dobrian, se folosește de această ocaziune și-ți transmite prin noi³ alăturați, v. a. f. 12 (doisprezece) fiorini val[ută] austrpacă] din prețul călindarelor, iară 16 exempl[are] au rămas nevîndute.

Ce ați făcut cu statutele? Dară la București se deschide filială?

Al d-tale frate stimătoriu,

G. Bariț.

1 Corespondențele lui Bariț cu Visarion Roman din noiembrie 1870 pînă în martie 1871 nu se cunosc. S-ar părea că la începutul anului 1871 cei doi n-au corespondat, căci nu se cunosc nici de ale lui Roman din această perioadă. Oricum, cea „din duminică trecută” s-a pierdut.

2 Fabrica de hîrtie din Zărnești, al cărei coproprietar și director era George Bariț.

3 Adică o filială a Băncii „Albina”. Vezi scrisorile următoare.

125

Brașov, 1871, august 2

Domnule și frate !

Stimatele domniei tale epistole din 29 iunie, Sibii și 7 iuliu, Pesta le-am citit în 21 iuliu, adică după ce m-am reîntors din călătoria mea întreprinsă pe 3 săptămîni în țara vecină. De atunci și pînă astăzi tu mi-aș fi putut lua timp ca să-ți răspunz. însă asupra punctului principal asupra căruia trebuia să-ți dau informațiune, mă aflu în cea mai mare nedumerire, în care mă aflu și astăzi, încît nu știu ce răspuns să-ți dau. Să-ți recomand una casă de frunte, se înțelege că românească. Aceasta, doară, tot ar mai merge sub oareșcare condițiuni. După mine însă, dificultatea zace cu totul airea. Eu, adică, mi-am pus altă întrebare: vor voi brașovenii a participa la institutul „Albinei”? Ce paradoxo își va zice cineva! Se poate. Cu toate acestea, mie-mi cășună ca să-ți pun această întrebare mie însumi și să-i aștept răspunsul de la tine. Rațiunile mele sunt de natură ca să nu le poci dezvolta la locul acesta numai așa, cu una cu două. De aceea doresc foarte ca să ne vedem la 7 și 8 august în Făgăraș, unde doară-doară ne vom putea lua câteva pătrate de oră în interesul „Albinei”. în tot cazul, cu respect la căutarea unei *case bune*, ar fi să așteptăm publicarea statutelor așa precum s-au confirmat acelea³; apoi, văzînd și făeînd. Ei vor merge la Făgăraș astă dată înadins, pentru că, judecînd după un caz cunoscut se ivise aici în zilele Paștilor, din una parte oarecare se va ataca redacțiunea foaiei *Transilvania*. Datoria mă face, cum zic cei de dincoace ca să stau de vorbă și să o apăr dacă voi putea. însă cred că voi putea ba trebuie să doresc'ca să mi se dea ocaziune pe față, pentru ca intriga clandestine așasimarie să fie demascate și în această direcțiune.

Fiind duminica tr[ecută] la Vlcele, acolo aflai **că astă dată se vor lua măsuri guvernamentale pentru ca nici în adunări private să nu se mai audă „haza árulo es rebellis beszede a milyeneket egy nemely dacoromanus Naszodon tartott”¹**. Ce a fost la Năsăud? Cine a vorbit acolo rebeliuni și perdeliuni? Pentru numele lui D-zeu, cine poate să uite de «cine întru atita încit să compromită așa greu această Asociațiune, acest institut în adevăr sacru național? !² Eu mă tem că se vor căuta pretexte pentru ca să ne șteargă din statute dreptul alegerii locului de adunare, iar pe comitet îl va duce la Pesta, „la reședința regimului”, sau că ne vor supune la supravegherea comandei generale imediat³.

Apropos de locul adunării. Unde credeți dv. că va fi bine să ne readunăm în 1872? Mie mi s-a zis că la Orăștie sau Sebeș⁴. Dară ne vor chema? Dv. veți ști mai bine de acolo, din loc.

Salutare frățească de la al d-tale devotat,

G. Bariț.

1 Vezi NETEA 1942, p. 76-79.

2 în 7 iulie 1871, Visarion Roman îi cerea (*Ibid.*, p. 78) lui Bariț să-i recomande o firmă brașoveană care să fie împuternicită a reprezenta Banca „Albina”, proaspăt înființată, în puternicul centru negustoresc al Brașovului.

3 Statutele Băncii „Albina” fuseseră aprobate de împărat în 11 iunie 1871 iar în 20 iunie, prin decretul 6727, ministerul agriculturii, industriei și comerțului din Ungaria își dă și el consimțământul. Organizatorii „Albinei” au avut în ultimul moment o surpriză neplăcută, trebuind să facă unele modificări în statute. Visarion Roman fusese la Pesta tocmai pentru a face aceste modificări.

4 „Cuvântări rebele și trădătoare de patrie, de felul celei rostite la Năsăud de către un dacoromân.”

5 Este vorba de Adunarea generală a ASTREI de la Năsăud, din 8—10 august 1870, desfășurată fără participarea lui Bariț, care se afla la București, la sesiunea Societății Academice. Despre Adunarea de la Năsăud vezi *Transilvania*, III, 1870, nr. 18—21, p. 213—260. Oratorul în cauză pare să fie Vasile Ladislau Popp, care a ținut cuvântul de deschidere (*Ibid.*, nr. 18, p. 213—214J. Era președinte al ASTREI. O cuvântare substanțială a ținut și Alexandru Bohățel (*Ibid.*, nr. 20, p. 237—238J. Nici una nici alta nu este provocatoare la adresa regimului dualist.

6 Ca de obicei, Bariț pune răul în față, iar temerea sa este mai mare decât pericolul.

7 Adunarea generală va avea loc la Sebeș.

126

Brașov, 17 novembre [1]87t

Domnului Visarion Roman, la Sibii

Aici alăturat ne luăm voie a vă trimite una asignațiune de *v.a.f.* 132, 10 cr. asupra Manufacturei de lână de la Orlat, cu acea rugare ca să

binevoii a încasa și remite încoace suma aceasta, după subtragerea spelor dv. și proviziunei.

întru care așteptare rămînem ai dv. cu toată stima,
C.r. priv. fabrică mech. de
hîrtie Zărnești,
G. Bariț.

O asignaț[iune] de v.a. f. 132, 10 cr.

[Adresa:] Domnului Visarion Roman la Sibii (Hermanstadt).

127

Brașov, 2 1871

Domnului Visarion Roman, la Sibii

Domnului Visarion Roman, la Sibii
Răspunzînd la onorabila dv. din 24 pass. și vă mulțumim pentru incașul trimis de la Manufactura de lână din Orlat, în sumă de v. a fl. 131, 44 cr. și rămînem ai dv. du toată stima,
C.r. priv. fabrică mech. de hîrtie
de la Zărnești.

G. Bariț.

[Adresa:] Domnului Visarion Roman la Sibii (Hermanstadt)

128

Brașov, în 5 ianuarie 1872

Domnului Visarion Roman, în Sibii

încuragiați de bunătatea dv. cu care ne-ați înlesnit altădată afacerile noastre, ne luăm voie a vă alătura aici o asemnațiune de v.a. fl. 153, 60 cr. spre încasso de la Manufactura de lână din Orlat, pe lîngă uzitata subtragere a provizionului de 1/2 % și porto.

Ne folosim de această ocaziune spre a vă ruga, totodată, ca să dispuneți a se trimite d-lui decan al Facultății filosofice, A. T. Laurian, în București, 2 sau 3 exemplare din statutele institutului dv. „Albina”, pentru că d-sa ne-a provocat pe noi ca să-i trimitem, însă nu le-am avut.

Sîntem și rămînem ai dv. cu tot respectul,

C.r. priv. fabrică mech. de hîrtie
de la Zărnești.

G. Bariț.

P.S. în București voiesc să știe unii oameni dacă „Albina” cugetă a-si întinde activitatea și pe acolo.

G.B.
207

Braşov, 1872, aug. 1a

Domnule şi frate !

Aducătoriul acestui bilet, anume d-n. Woycikoff, rus din Petropole, om învăţat, membru al unor societăţi erudite, cultivator mai ales de ştiinţe naturali, îmi fu recomandat de către P.S. Aurelian¹, director al Şcolii de agricultură. Dară, spre multa mea părere de rău, mă află în aşternut, în care am stat de când am venit de la dv., cu întreruperi numai de vreo 10 zile. Aşa, eu nu am fost în poziţiune de a-i face cunoştinţă anume cu erudiţii saşi de aici, cîţi cultivă ştiinţele naturali. Şi fiindcă d-n. Woycikoff e decis a petrece 1—2 zile şi la Sibii, îmi iau voie a-l recomanda la adresa d-tale, rugîndu-te ca să ai bunătate a-l conduce de ex[emplu] la muzeu şi a-l face cunoscut cu vreun om de specialitate. Dară mi se pare că l-ai putea îndrepta prea bine şi la Salinele Sibiului, că, precum am priceput, se interesează de aşa ceva, ca şi de multe alte lucruri. Speze seamănă că are destule. Dv. îi veţi şti nara cite ceva şi despre Bazna.

Încolo, rămîne totul la prudenţa d-tale. Omul călătoreşte fără cel mai mic ertat, şi foarte bine face; apoi mi se pare că conversează bucuros numai cu mireni. Nu mi-ar plăcea să se plîngă de inospitalitatea noastră.

*Salve et me ut facis dilige.**G.. Bariţ.*

1 *Petru S. Aurelian*, 1833—1909, savant, economist şi om de stat din România, născut dintr-o familie transilvăneană. Autor al unor opere de pionierat în ştiinţele economice de la noi. Despre el: I. Răducanu, *Cîteva cuvinte despre Petre S. Aurelian*, în *Convorbiri literare*, XLIII, 1909, p. 224—228; D. G. Chiţoiu, P. 5. *Aurelian*, Bucureşti, 1930; V. S. Moga, *Notiţă asupra vieţii şi lucrărilor agronomului P. S. Aurelian*, Bucureşti f. a.; Constantin Moldoveanu, *Pionierii cooperaţiei române. P. S. Aurelian*, Bucureşti, 1938.

2 „Salutare şi iubeşte-mă aşa precum mă iubeşti”.

Braşov, 1873, martie 21

Domnule şi frate !

Amicabila d-tale scrisoare din 18¹ nu mă aflase în Braşov; ieşisem afară pe 3 zile. Acum am onoarea a-ţi răspunde la întrebarea de încredinţă aşa:

Acei doi fraţi² au rămas la moartea părinţilor, întâmplată înainte ca 2—3 ani, în stare circa de 50 fl. v. a. De cînd s-au căsătorit se poartă

prea solid, la cărţi nu joacă, ceea ce aici e un morbîndrăcit; aurfemei bune. Această casă nici cînd trăia bătrînul nu a fost cea întîia din Braşov, dar a fost dintre cele mai bune, de care s-ar afla cu totul, români, greci, bulgari etc. vreo 30. Acea casă, pre cite ştiu eu, nu poartă alt comerţ decît numai schimbătoria şi usurăria, adică aşa-numita „zarăfie”. Această calitate ei lucră cu procente foarte variabili: iarna, cînd zău multe de capitale, iau cu 8—9, mult 10, şi dau cu 12%, vara pînă 15% pro anno, la firme solide; dară vai de alţi muritori cari apucă mîna oricărui din uşurări, că le iau de la 18—24%, dar apoi îi şi poartă neşte uneori paguba cu miile. Cu toate acestea, la cei mai mulţi „zarafii” le merge bine, pentru că ei ştiu să exploateze cursurile şi toată starea cea desperată financiară a statului [...].³

Nu ştiu ce credit v-au cerut, mi se pare însă că, dacă v-am arătat mai sus starea ce le-a rămas de la părinţi, dv. veţi şti pînă la ce sumă s-a creditat. Cred că 5000 fl. nu ar fi prea mult. Este, adecă, de însemnat că „zarafii” încă sunt angajaţi pe la cele două bănci de aici, apoi şi pe la privaţi. Puteţi să intraţi în legături cu Braşovul, după ce veţi avea mîna clasificăţiune cel puţin aproximativă despre starea finanţială a tuturor firmelor protocolate, precum o are de ex[emplu] filiala Băncii Naţionale. Se întâmplă, adică, uneori ca să declare de insolvente cîteva firme din acelaşi cambiu.

Al d-tale frate stimător,

G. Bariţ.

1 Vezi NETEA 1942, p. 79-80.

2 Visarion Roman se interesa, la 18 martie 1873 (*IM*)* solvabilitatea lui Sotir Manciu şi fiii din Braşov, în vederea unor tranzacţii financiare ale Bancii „Albă” din Braşov, ca negustorii în cauză.

3 Manuscrisul rupt. Două rînduri de nereconstituit.

Braşov, 1873, dec.

Domnule şi frate !

Pentru ca să pot da informaţiune cuvenită la partea primă a scrisorii d-tale epistole din 5 ale c[urentei] * simţ necesitatea de a scrie un alt frate, mai mare decît Leon, la popa², care-mi va da informaţiune exactă. Ceea ce ştiu eu este de la 1869, aug[ust], cînd am fost ultimul în viaţă la Turda. Casa lui Leon este nouă, ca de 8 ani făcută, cu contignaţiune curte, grădini etc, în strada principală, cum apuci spre Cluş. El a rămas şi viu, agrii, finaţ, dară cite nu ştiu, am uitat. Partea sa părintească primită tot în pămînturi, după moartea părinţilor noştri (1869—71), a fost vîndut cu vreo 7—800 fl. Pe atuncea făcea speculă cu bucate. Mai tîrziu scrisese odată că s-au apucat de liferăţiuni la edificarea unei ferătaţii

ce succes, nu mai știu, căci cum vedeți eu sînt ocupat în afacerile mele și ... ale ... pînă după urechi. Destul că voi trage informațiuni mai bună. Dară care catastru (*Grundbuch*) turcesc îl au ei în Turda? Voi întreba și aceasta¹.

La partea a doua primești răspuns pe altă foaie de la al d-tale frate stimător,

G. Bariț.

Axente² a făcut fiasco, dară turcii l-au făcut și mai mare din partea lor, și dacă nu ar fi lenea, pe ici pe colea și poltroneria românească din partea românilor, ei ar putea exploata măgăria turcilor de minune, încît să răsune în toată Europa, în sute de telegrame și corespondențe, strigînd: „Să audă toată lumea că poporului, că națiunii românești i s-a interzis a se apropia de Tron și a se alătura la celelalte popoare. încă și societăți particulare ca «Concordia» din Viena, încă și particularii au putut merge să gratuleze monarhului la 25 ani; numai românii au fost opriți. Ați mai auzit tiranie ca aceasta? etc, etc, etc " Axente mi se scuză în una ep[isto]lă de 2 coaie zicînd, între altele, că de aceea se scoală așa tîrziu, căci s-a temut de „dv., de sibieni", că de veți afla mai curînd îi veți contracria toată acțiunea. în tot cazul el a calculat, rău. Dacă Sibiiul l-ar fi împiedecat, atît mai bine, atunci cădea și Sibiiul în categoria turcilor și lumea era să observe că pe temeiul fraternizării din 1871³ s-a făcut, căci unul dintre „frați", adică turcul prezentîrdu-se la Budapesta, a reprezentat și pe frate-său cel minorean, rămas fără tată, fără mamă, adică pe valah. într-aceea, pre cît pricep eu, această secătură turcească nu se va termina cu atîta, ci va mai trece prin niște stadie. Văz și știu bine că dv. doriți ca cineva să ia inițiativa. Domnilor, eu nu mă îndoiesc că se vor afla oameni ca să ia inițiativa pe terenul politic, văz însă totodată că noi diferim foarte mult în opinii despre starea noastră prezentă, apoi și în alegerea timpului. Dv. țineți că noi astăzi stăm foarte rău. Eu, din contră, mi, zic: rău și bine sunt concepte relative. Dacă stăm noi rău, întreb *cine* stă astăzi bine? Cei de la putere? *Neque ut figura docet*. Dară ei vor sta și mai rău. V-am spus totdeauna căci nu vor scoate nimic la cale cu planurile lor. Toate relele cîte vor să ni le facă și cîte ni le făcură, se sparg și se vor sparge neîncetat în capetele lor. în cazul cel mai fatale vom păți-o ca cei doi inamici, dintre care unul pune scara și apucă deasupra pe murii cetății, se încaieră la luptă cu apărătorul, piept la piept, se îmbrăță, se închează și cad amîndoi în șanț cu oasele sfărîmate. Așa place turcilor? Așa să fie! Cînd filii noștri vor ajunge la această deciziune ultimă, atunci ei vor fi liberi.

Eu nu mă îndoiesc cu dv. nici în timp. Credița mea este că noi încă nu suntem maturi pentru acțiuni politice mari, impunătoare. Nu mă mir deloc Acea maturitate nu se cîștigă numai într-un 1/4 de secol, nici numai cu piticele mijloace cu care țândărim noi. în anii 1863—5 cei mai mulți dintre noi se juca copilărește cu cestiunea noastră națională, ca și cu cestiunea autonomiei țerei, pe care nu o pricepea deloc, precum nu o pricep pînă în ziua de astăzi. Nu m-am mirat nici atunci, deși am plîns amar întru inima mea. Pre cît timp va predomina la noi în cestiunea

națională, ca și în cea strîns politică, elementul religios-confesiunale, atîta nu poate fi vorba de acțiune politică decisivă, impunătoare. I știți cu toții că în 1865—6 cestiunea națională, adică emanciparea politică a națiunii și autonomia Transilvaniei au fost sacrificate la cestiune confesiunale. S-a zis adică: *mai, întii de toate emanciparea și reorganizarea definitivă și asigurată a confesiunii* și a bisericeii greco-răsăritice române, cu orice preț, chiar cu prețul naționalității și a patriei⁴, cînd vom avea pe ceea, vom putea recîștiga pe aceasta și toate alt. Această argumentațiune mi s-a comunicat mie mai întii în iulie 1871 și după aceea de repetițe ori. Ea era logica simțămîntului religios, logica inimii, logica reminiscentelor tragice, care în asemenea ceasuri sînt irezistibile. De aceea eu unul, temîndu-mă de rele mai mari, m-am scuzat de ei, s-au supus și ceilalți greco-catolici, pe tăcute. Spre mulțămire Popasu⁵, care pe atunci avea mitra ca în busdunariu, și alții alături de el, mă înfierară de trădătoriu. Ei masca un plan care mie-mi era foarte bine cunoscut, mie și încă la cîțiva. Și astăzi care este refrenul? „Bin ne-am emancipat biserica noastră națională, că aceasta ne va emancipa și asigura și naționalitatea"⁶. Pasă acuma de ia inițiativă pe alt teren și nu pe cel bisericesc, spre a emancipa naținea și patria! Scurt:

nu suntem matori.

De broșură nu mai e vorbă. Alții cu cari comunicasem ideea, au pus cu totul altceva: un ziaru independente. Știți că lui Iacob i s-a pus din august alternativă: sau numai redactoriu, sau numai profesor. De atunci o duce și mai rău, ca frunza pe apă, nu știe care⁷. Eu am răspuns la ai noștri că pînă în aprilie v. nu m-aș putea obliga la nimic altceva mult decît ceea ce vedeți din timp în timp în *Gazetă*; apoi atunci numai sub condițiunea ca *partita noastră* să cîștige cautiunea 400

1 Necunoscută.

2 Leon Bariț și „popa", Alexandru Bariț, erau frații lui George Bariț.

3 Datele economice erau cerute de Visarion]:Roman în numele Băncii „Alte" de la care Leon Bariț solicita un mare împrumut bănesc: 5000 de florini. într-un raport din 4 iulie 1872 către Visarion Roman (Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond Visarion Roman, pachetul V/66, fila 36), Leon Bariț riscă această solicitare care îl va costă la sapă de lemn, obligîndu-l să treacă în România.

4 Axente Sever.

5 „înfrățirea de la Brașov": fiasco politic întîmplat în 22 aprilie 1871, care vezi pe larg în *G.B.C.*, V, p. 281, n. 8.

6 „După înfățișare nu s-ar părea."

7 „Turcii" din această scrisoare sînt politicienii unguri, a căror încăpățînire sugerat intelectualilor români acest epitet.

8 Una dintre cele mai mari greșeli politice din viața românilor ardeleni, care a fost de Andrei Șaguna din îndirjirea de a-și întări confesiunea neunită din Transilvania.

9 Ioan Popasu, episcop neunit de Caransebeș.

10 Acest punct de vedere schismatic i-a determinat pe liderii naționali din perioada dualismului să ia frinele inițiativelor politice din mîna ierarhilor, cel mai mult cenzurat fiind Șaguna.

11 Iacob Mureșanu, redactorul *Gazetei Transilvaniei*, era și profesor la

Braşov, 1874, ian. 23/11

Domnule și frate !

Numai în 18 ian[uarie] am primit informațiune răspicată de la Turda¹, prin a treia mină. Acolo catastrul (*Grundbuch*) e introdus definitiv. Casa petentului e hipotecată pe sumă considerabile, la care — deși hipotecată — plătește, precum mi se arată, 12% pe an. Spoliațiune de acelea care în comitate au ajuns a fi regulă, iară fără hipotecă veți fi știind că se ia și 100/100 și mai mult. Așa, Leon, în puțini ani va ajunge cerșetoriu dacă nu va scăpa de asemenea usurărie. Cum vrea să scape, nu-l pricep. Dv. trebuie să știți mai bine din cuprinsul petițiunei sale. V-a spus el că casa lui e dătoarie, și cu ce sumă? V-au arătat că creditorii vor fi excontentați cu suma de 6000 fl. care trebuie să se treacă la 1-a pozițiune, în caz de a i se da această sumă? „Albina” cu ce interese dă bani pe hipotecă? Cu 6%? Atunci lui i-arrămînea alți 6% în pungă și nu s-ar ruina. Dv. îl puteți provoca să împlinescă toate formele, prin urmare și aceea ca la numărarea banilor să fie creditorii de față, ei să ia banii îndată ce va urma ștergerea și transcrierea.

Da, d-n. Bologa trecu pe la noi, dară numai 2 oare am putut conversa împreună; de aci încolo a fost invitat pe la mesele părinților din Șchii. Mi-a comunicat câteva episoade interesante din Sionul d-voastră². Mi-a spus că concordia este tot cea înainte cu 1—2—3 ani și că este perspectivă ca să mai prindă rădăcine, tot în sensul și direcțiunea de înainte. De altă parte, d-sa încă avu ocaziune să afle aici una epistolă de la Sibii, ieșită din peana unei mari autorități, adresată redactorului *Gazetei*, în care i se amerința că măriia sa nu va mai abona dacă cei de la *Gazetă* nu se împacă cu cei de la *Telegraf* și dacă nu subscriu meditațiunile acestuia publicate de Anul Nou. Așadară: gloabă de 10 fl. pe an pentru toți cîți nu se vor supune la cele meditate în Athena Transilvaniei³.

Mai departe, d-n. B[ologa] a putut fi foarte îndestulit în spiritul cel calvin, pacific, adică schimbat tare din ce fusese înainte cu 1—2 ani. Oamenii au început să vază mai limpede și să simtă înfricoșatul blamagiu din 1871⁴. Dară știe D-zeu pînă cînd va dura încă și această prefacere în spirite. Va depende mult și de la gradul în care-și vor pierde turcii mințile, cum își pierdură pungile. Bine ar fi să le meargă tot așa cel mai puțin pînă la 1877.

Vă rog, fraților, iară și iară ca să nu vă pierdeți nici pe un moment curagiul, ci totdeauna să avem înaintea ochilor: *Roma non una die facta*. Sîntem emancipați mai mult de 1/2. Pentru cealaltă 1/2 nu e mult 20—30 de ani. Apoi, încă o dată: nu aduce anul ce aduce, de multe ori, oara. „Văzut-am pe cel trufaș înălțat ca cedrii Libanului și am trem[ura]t, și iată, nu era (Ioan)”.

Elementul nostru este nepieritoriu.
Salută-mi pe cei cari mă mai iubesc.
Al d-tale frate stimătoriu,

Georgi

- 1 în legătură cu solvabilitatea financiară a lui Leon Bariț (vezi scris, precedent n. 3).
2 Denumire admirativă pe care Bariț o dă Băncii „Albina” din Sibiu.
3 „Meditațiunea” era un îndemn spre activism politic, ceea ce nu corespunde cu vederile liderilor radicali, în frunte cu Bariț.
4 Adică „înfrățirea” româno-maghiară de la Braşov din 22 aprilie 1871 (vezi scris, precedentă, n. 5).
5 „Roma nu s-a ridicat într-o zi.”

133

[Braşov, 26 noiembrie 1874]

Domnule și amice !

Această scrisoare e de urgență mare, în afaceri curat private. Neștiind noi, în mijlocul acestor lupte și alergături, cînd se va întoarce d-n. vicariu I. Meșianu¹ la Sibii, ne luăm voia a ne adresa cătră d-ta rugarea ca să ai bunătate a-i transmite această scrisoare acolea pe care o va avea dacă s-a reîntors la Sibii, a o reține la d-ta dacă se așteaptă reîntoarcea cerea d-sale în 1—2 zile, a i-o înainta înainte *ibi, ubi*, adică la Oradea² * la Pesta, dacă ești *sigur* că a rămas pe acolo³.

Mare incomoditate vă facem, dar dorim ca să ni se dea ocaziune de a vă mulțumi cu fapta.

Al d-tale Trate devotat,

G. B.

- 1 Despre Ioan Meșianu vezi supra, nr. 107, n. 2.
2 Această scrisoare urgentisimă a lui Bariț către Ioan Meșianu trebuie că cuprinde instrucțiuni și sfaturi în legătură cu apropiatul congres național-bisericesc din 21 noiembrie—3 decembrie 1874. Andrei Șaguna încetase din viață și partida națională pasivă în frunte cu Bariț, voia să impună în locul vacant, de mitropolit al neuniților din Sibiu, un om care să nu urmeze politica defunctului. La ordinea zilei era evitarea lui Nicolae Popea, prea fidel lui Șaguna și impunerea lui Ioan Meșianu, care corespunde intereselor naționale. Vezi și scris, următoare. *Ibi, ubi* — aici, acolo.

134

Bra[şov], [18]75, 11 febr.

Domnule și frate !

Îți sunt datoriu cu răspuns la frățeasca d-tale scrisoare din 3 de febr[uarie] **CpriSt&inoinent/iiecărdmdeln**^W Nu-ți pot răspunde nici acuma, în lot de aceea îți fac iarăși năpaste.

Unde este d-n. consp[er]ier] Măcelariu? Fi-va conferință privată în Alba Ț sau Sibii?

Mă rog ca să binevoiești a-i înainta cum vei ști d-ta mai sigur, în tot cazul însă cel puțin cu 24 oare înainte de 6/18 febr[uarie].

Sperînd că doară și doară ne vom vedea *mai* tîrziu, sînt al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

1 La NETEA 1942, p. 80-82.

2 La Alba Iulia s-au întrunit în primele două luni ale anului 1875 nu mai puțin de trei conferințe restrinse: una în 24 ianuarie și două în aprilie. Cea mai semnificativă este aceea din 14 aprilie 1874. Bariț n-a luat parte la nici una din ele. În aceste consfătuiri private s-a dezbătut necesitatea convocării unei conferințe naționale de amploare, după cum preconizaseră în decembrie 1874 intelectualii români din comitatul Cojocna, într-un răsunător *Apel către cluburile membrilor români ai comitetelor municipale și către întreaga inteligență română din Transilvania*. Cf. și *G.B.C.*, V, p. 244, n. 1 și 2.

Domnule și frate !

Coprinsul scrisoarei d-tale confidentiale din 3 dec[embrie] a[nul] tr[ecut]¹, primite de mine tocma în oara plecării la București, rămîne și astăzi nerăspuns, mai ales din cauză că în acela se ating unele cestiuni care numai prin conversațiune personală se pot ventila cu folos. Preste aceasta, nou alesul episcop², care fu mai deunăzi aici, persecutat și acesta ca un cerb în mijlocul codrilor și denunțat mai rău decît Popasu³, întru amărăciunea sufletului său îmi comunică unele date certe din care m-am putut convinge că în această țărișoară se află și niște români cu totul incorigibili, pe cari-i va mai îndrepta însă numai sapa și lopata. Dealtmentea cine va citi fie și numai nr 7⁴, cel de luni tr[ecută], din[...]° plin de măscări, se va convinge despre aci atinsul adevăr. După toate acestea cîte văzui eu și alții toți, mai ales de 1 1/2 an încoace, întîmplate pe teren curat besericesc tromogean [?], am pierdut dreptul de a mă mai mira și respective a mă văiera eu pentru maltratările morali la care am fost și mai sînt expus. Apoi toate ca toate, una nu aș fi crezut în viața mea: ca să văz român *mort*, lovit cu piciorul de cătră româm și încă popă românesc, și încă ca și cum i-ar zice: „Bine că ai crăpat!” îmi aduc aminte de ceea ce-mi scrise în a[nul] 1866 d-n. dr. P[avel] V[asici], după morbul meu cel periculos, că unor oameni — tot români! — le părea foarte rău căci nu am pierit mai curînd. Eu însă nu m-am mirat de aceasta, pentru că îndată ce apucasem la ceva putere am și înnoit lupta în contra celor cari ne-au fost dat legați în mîinile inemicilor noștri seculari. Dară ce le-au făcut lor Vas[ile] Pop?⁵ Că odată se avuse rău cumitrop[olitul] Andrei? Se vor împăca unde se află acum, fără intervenirea celor vii.

Să trec la altă materie, mai indiferentă. D-ta avuseși a face mult cu statutele „Albinei”, pînă ce le-ați văzut confirmate. îmi aduc aminte că le-ați tradus în ungurește; pare-mi-se că eu am un ex[emplar] tipărit în acea limbă. De nu mă înșeală memoria, șezusăși mult în Pesteia pînă le-ai văzut confirmate⁶. V-au obligat ca să le traduceți în magiarește? Și cu ce cuvînt? La aceasta mă rog pentru un răspuns cît de scurt, de care avem lipsă din cauză că cei de la Banca T[ransilva]niei ținură că pe ei nu i-ar fi obligat minister[ul] ca să le submită în text magiar, spre confirmare, ci că ei le-au submis numai nemțește.

Vei fi înțeles, poate, că consorțiul vechi al făbricei noastre, carele odinioară era compus din vreo 26 membri, prin moartea fizică și prin cea comercială a scăzut circa la 13—14. Acest consorțiu s-a decis în unanimitate ca să desființeze vechiul său contract comercial, prin care capitalul comun se află ca pus în mîini moarte, și să se prefacă în societate de acționari, dezrobindu-și capitalul. Toate măsurile preparative sînt luate, rămîne numai ca să înaintăm statutele; dară în ce limbă? După legea lor nu mă pot lua, că aceea prea are nas de ceară: „*Ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes!*”⁸ Eu, la compunerea statutelor am ținut deînaintea mea codicele com[ercial] austriac și proiectul codicelui com[ercial] unguresc preste aceasta am dat proiectul spre reviziune la un bun jurisconsult practic, anume dr. Tr. Linzi; dar pentru aceea tot ne pot păcăli.

Nu aș vrea să rămîn de poșta de astăzi; de aceea închei sărutîndu-te frățește, al d-tale frate stimător,

G. Bariț.

Ce mai ziceți despre proiectul unei conferențe? Eu mi-am dată părerea pre cît am putut mai limpede cătră domnul carele avu bună-tatea și grija patriotică de a ne conchema. A vorbi, a scrie multe verzi și uscate *în public* despre asemenea proiect, vedem că în loc de a folosi, mai virtos stricăm și dăm inemicilor ocaziune ca să ne dejoace, cum se dejoacă toți cari fac, cum zice neamțul, *an der Schule plandern*⁷.

1 Vezi NETEA 1942, p. 80-82.

2 Ioan Mețianu nu a putut fi impus ca mitropolit al neuniților din Sibiu, la 21 noiembrie—3 decembrie 1874 (vezi nr. 133, n. 2) din cauza opoziției protopopilor (Mețianu nu avea încă gradul de episcop). Ca să nu izbîndească partida lui Popea, partida liderilor laici l-a impus pe Miron Romanul, episcop al neuniților din Arad, un bărbat de 46 de ani lipsit de personalitate. În locul rămas liber la Arad, a fost instalat Mețianu, ca recompensă a participării la opoziția mirenilor împotriva comportamentului lui Șaguna.

3 Ioan Popasu, la acea dată episcop neunit în Caransebeș, fusese persecutat de Șaguna, pentru „vina” de a fi fost prieten cu George Bariț, dușmanul neîmpăcat al arhierului.

4 Atacuri obișnuite ale *Telegrafului* român împotriva adeptilor pasivismului politic.

5 Un cuvînt imposibil de citit. Variantele posibile: „loc roșu”, „cociroși”, „coc-roșiu” sînt toate fără noimă.

6 Vasile Ladislau Popp (despre care vezi *G.B.C.*, I—VI, pass. apud indice de nume), românul care a ocupat cel mai înalt post în administrația civilă a Ardealului dinaintea Unirii de la 1918, acela de vicepreședinte al Guvernului Transilvaniei, încetase din viață la 17 februarie 1875.

7 Această ședere la Pesta a avut loc în vara anului 1871 (vezi *NETEA* 1942, p. 78-79).

8 „Dacă vreau e a făta, dacă nu vreau nu e a făta.”

9 „La școala taifasului”, „La școala flecărelii”.

136

București 11 sept./30 aug. 1878

Stimate domnule si amice !

Mă folosesc de *această* zi de sărbătoare *politică* în care se află cu cale să nu ținem ședință, spre a răspunde la ambele domniei tale scrisori din 24 aug[ust] (primită *aici*, nu în Brașov) și din 6 sept[embrie] în aceste zile mă aflu în adevăr cam strimtorat, mai ales de când d-n. președinte Io[n] Ghica fiind bolnav, pe lângă ce am să studiez mult, îmi caută să port și prezidiul, într-un colegiu așa de ilustru precum este acesta¹.

Pentru iubitul d-tale fiu Corneliu² pîn-acum nu am putut face nici un paș din cauză că, precum veți fi văzut din ziarie, ministrul cultelor abia acum veni în capitală. Ministrul de lucrări publice încă tot nu este denumit nimeni în locul d-lui Aureliu³, iară d-n. I. Brătianu⁴, care suplinește și locul aceluia, abia va veni pe la 12/24 sept[embrie]. Într-aceea eu voi duce suplica lui Corneliu încă în cursul acestei săptămîni la d-n. Chițu⁵ și voi vedea ce speranță-mi face, apoi vă voi scrie. Cererea noastră e îngreunată mai ales în împregiurarea că din Transilvania concuseră preste așteptări mulți la bursele care se dau de la stat prin Ministeriul Artelor, așa încît dacă le-ar da la toți ardelenii, nu ar mai rămînea nici una pentru pămînteni. Așa s-au *grămădit* și pe unica bursă la medicină de la Societatea „Transilvania”, la care au concurs și cîțiva de familii din societatea noastră superioară, între cari chiar și ilustritatea sa d-n. Ioan Bran-Pop de Lemeny et Kozla⁶, care se află aici în persoană spre a o cîștiga pentru genialul său fiu mai mic. Vorba fie între noi: puteți judeca ce impresiune face aci suplica unui fost prefect de al Mai[estății] Sale ces[arești] et apostolice reg[este] și pensionariu al prea puternicului stat austro-unguresc, de al cărui nume tremură Bosnia și lumea⁷. Tot așa de grațios e primită și suplica unui nepot *de frate* al prea sfinției sale episcopului de Caransebeș⁸, despre care se presupune că nu va fi avînd nici reverendă bună, dacă nu e în stare să ajute pe nepoțelu-său cu 6—700 fl. pe an. Cu bursa Hiller-Manoch nu cred să meargă. Dacă în 1877 nu s-au prezentat concurenți, cauza principală fu că mai toată tinerimea era sub arme.

Noi ne consultarăm cu fratele Iacob și aflarăm așa, că lui Corneliu nu numai că aici nu-i va strica, dară îi va folosi mult dacă va veni aici la

Facultatea de știință (matematicile ...), măcar numai pe 1 an, sau în caz de așa, de-a dreptul la așa-numita Școală speciale *pentru inginerii de poduri și șosele*, despre care însă cu altă ocaziune voi putea da informațiuni mai multe. La Facultatea de științe se dau și burse, cîte 60 franci pe lună, care li se numără la cîte 3 luni. Eu cred că și 720 franci pe an ar fi ceva. Apoi, fiind tînărul aicea în loc, pe lângă că ar avea ocaziune de a se perfecționa în limba maternă și în cea *frincească*, sine qua non ar face cunoștințe și ar pîndi după o altă bursă în străinătate, și ar cîștiga drept la ea, învățînd la facultatea de aici. Dară de asentațiune cum cugrătați să scape; Atîta deocamdată pentru Corneliu.

Să trecem la partea industrială a scrisorii d-tale din 6 sept[embrie]. Două oare ne consultarăm cu fratele Iacob alătoseași. După aceea, eu scrisei la Brașov cătră un om prea onest, ca să-mi dea informațiuni exacte despre planul brașovenilor de a se înființa acolo *filiala*¹⁰. Cînd sunt plănuitorii, ce vreau, ce scopuri și motive au? Primind informațiunea *sub rosa*, o voi comunica cu fratele Iacob, apoi iară vă vom scrie. Ideea d-tale de a înființa în București o filială îmi place și mie; dară fratele Iacob se teme. A rămas ca să ne informăm bine despre condițiunile hipotecarie de aici. Tot așa, mă voi ocupa în cestiunea unei case de economii (*Spaycasa*), în sensul strict. Cu munte de pietate (*Leihanstiftung* *Pfandanstalt*) s-ar putea face trebui și mai bune, deși această ocupațiune se pare a fi uricioasă. Bine faci că nu te abați de la *cestiuni* de aceste căci în adevăr ele merită toată atențiunea noastră. Eu nu cunosc stăruințele casei de economii (*Sparcasa*) de la Sibii. Nu ne-ar da oare un exemplar de la direcțiune?

Închei, că ne ducem la cîte un Alexandru.

Salutare frățească la toți cîți ne iubesc, iară pe d-n. căpitan Stezaru¹¹ îl rugăm toți trei inși, eu cu d-n. Bologa¹² și Hodoș¹³, ca să înțelegeră cu d-n. Petri¹⁴ să înainteze procesele-verbale ale Ad[unării] generale de la Șimleu, la redacțiunea *Transilvaniei*¹⁵, pe adresa Rom[an] et Kamner, tipografi.

Al d-tale frate devotat,

G. Ba

1 Vezi *NETEA* 1942, p. 85-87.

2 În 27 august 1875 a avut loc ședința secțiunii istorice a Societății Academice Române. Au participat numai George Bariț, V. A. Urechia, Vinčențiu Babeș și Nicolae Ionescu. Ion Ghica, președintele secției, absentînd, a condus lucrările Bariț, ca președinte. S-a discutat despre ediția în curs a operelor lui Dimitrie Cantemir. Vezi *Anuarul Societății Academice Române*, tom. VIII, 1875, p. 20—21.

3 În trei epistole consecutive — 12 septembrie 1877, 24 august și 6 septembrie (vezi *NETEA* 1942, p. 84—87) —, Visarion Roman îl rugase insistent pe Bariț să-i obțină fiului său Corneliu o bursă în România, pentru studii tehnice de grad universitar.

4 Acest Aureliu este Petru S. Aurelian (vezi supra, nr. 125, n. 2), care fu ministru al lucrărilor publice în cabinetul lui Ioan C. Brătianu, între 1877—1878.

5 Ioan C. Brătianu.

6 *Gheorghe Chițu*, 1828—1897, om politic, liberal de anvergură, era la acea vreme ministru al cultelor și instrucțiunii publice. Despre el: D. R. Rosetti, *Dicționarul conti-*

rănilor din România, București, 1898, p. 53; Theodor D. Speranția, *Gh. Chițu. Schiță biografică citită în ziua de 24 ianuarie în sala Ateneului, cu ocazia primei aniversări a Societ. profes. secundari din România*, în *Școala modernă*, I, 1898, p. 130—132; C. M. Ciozari, *Figuri oltene : Gh. Chițu*, în *Arhivele Olteniei*, I, 1922, nr. 1, p. 41—50; M. Theodorian-Carada, *Gheorghe Chițu profesorul, jurnalistul*, în voi. *Oltenia*, Craiova, 1943, p. 35—37; *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1900, p. 180.

7 Despre Ioan Bran de Lemeni, care aici apare cu nume caricaturizat, vezi *G.B.C.*, III, p. 27, n. 5.

8 Aluzie la acapararea Bosniei de către Austro-Ungaria în 1878, prin pacea de la Berlin.

9 Ioan Popasu.

10 În scrisoarea din 6 septembrie 1878, Visarion Roman îl informa pe Bariț despre faptul că brașovenii au cerut să se înființeze o filială a Băncii „Albina” la Brașov. El, Roman, mai înclinat ar fi să facă una la București.

11 Constantin Stezaru, căpitan pensionat, era casierul ASTREI.

12 Iacob Bologna.

13 Iosif Hodoș.

14 *Vasile Petri*, 1833—1905, organizator școlar, pedagog și scriitor didactic ardelean. Despre el: Iuliu Moisil, *Pedagogul Vasile Petri*, Bistrița, 1937.

15 Adunarea generală a ASTREI de la Șimleul Silvaniei a avut loc în 4—5 august 1878. Actele adunării s-au publicat în *Transilvania*, XI, 1878, nr. 17, p. 195—196; nr. 19, p. 224-227; nr. 20, p. 236-239.

137

București, 2/14 iuliu 1879

Prea stimate domnule și „chare amice” !

îndelungata mea tăcere la frățeasca d-tale scrisoare din 13 iunie¹ o aș putea scuza cu destule temeuri grave; cred însă că e de prisos [...]. Dară apoi chiar să fiu avut ocaziune, precum nu o am avut nicidecum, pînă ieri mă temeam cu tot dreptul că orice pas voi face eu în sensul scrisorilor d-tale, care este și sensul dorințelor mele, un *alt* om, funcționarul și el la „Albina” mi-ar fi încurcat toți pașii mei, fiindcă precum știi și d-ta, tot ce nu iese de la acel geniu nu poate să fie nici bun, nici folositoriu. Apoi nu este în această capitală nici un bărbat de stat la care să nu meargă să-i dea lecțiuni cu oarele întregi, încît adesea le admirăm patiența. Așa, eram sigur că voi periclita tot planul nostru, din cauză că orice ministru nu face nici un secret cătră colegii mei din ceea ce aude în cestiuni de acestea de la mine, și așa lucrul să află curînd. Era cu totul altceva dacă venea d-n președinte Bologna cît mai curînd, precum îmi soriserăți, căci atunci știam cum să ne împărțim roale.

Profesorul nostru plecă ieri de aici, ca să pună la cale și altă țară. Așa eu, rămas fără auditoriu săptămîna aceasta întregă, rămîn aici de capul meu, ca să deschid cîte uși voi putea și să prepar spiritele atît pentru filială², cît și pentru casa de economii, chiar și pentru un munte

de pietate (*Leihanstalt, Pfandhaus*). Vă spun însă înainte că publicul de aici nu știe nimic de institute ca acestea, că ziariele nu l-au preparat mai nicidecum, că, prin urmare, este necesitate imperioasă ca să ne folosim de coloanele *Observatorului* în această materie, căci oricum ziarul meu a început a fi citit cu atențiune în regiunile superioare, de la care depind celelalte clase în opiniunile lor.

Și nici atîta nu este de ajuns. Dacă institutul „Albina” voiește să aibă aici o filială, trebuie să se decidă a face oareșcare speze, prin emisiunea vreunui membru al direcțiunii, pentru 3—4 săptămîni, încoace, altmintrea nu merge. în acel caz s-ar împreuna toate trei scopuri.

în momentul de față tocmai miniștrii cei mai de frunte în această privință, adică premierul și finanșterul (D. Sturdza) sunt duși din capitală. Unde? E secret. Vor veni însă preste 2—3 zile [...]

între asociații lui Worell³ sunt cîțiva bărbați tari în societate și cu pungă mare. Ieri însă mi s-a spus că secțiunile Camerei au respins petițiunea celui consorțiu. Astăzi, doară, mă voi putea informa și mai bine.

La dorința d-tale manifestată în confidență, nu-ți răspunz altceva, decît te rog ca să te ocupi de redactarea unui proiect de statute pentru o casă de economii. Mie mi se pare că acel proiect este necesariu îndată din primele zile în care am începe a propaga ideea valutarie în această capitală și țară. Așadară, cît mai curînd și cît mai exact. Tot așa, să cugetați despre un munte de pietate. Oamenii așteaptă, cu tot dreptul, ca să le ieșim înainte cu cîte un proiect precis, să cunoască îndată ce voim și să-l aibă bază de discuțiuni.

Pe la mine nu s-a arătat pînă acum nici un [...] de la „România”, iară de va veni pre cît timp voi mai sta aici, voi ști cum să-l primesc. De la „Dacia”⁴ mai dimiseră vreo 15 funcționari, și la cei rămași în serviciu le scăzură plățile cu cîte 10%. 6 zile cît voi mai sta în capitală, tot timpul cît îmi rămîne liber de la ședințele Academiei am să-l petrec numai întru cercetarea bărbaților de influință prin care să se poată populariza planul nostru. Repet, însă, că trebuie să avem proiect de statute anume pentru casa de economii.

în cît pentru înscrisuri funciare ne luarăm cam rău pe seamă că nu împărțirăm vreo 100 de exemplare statute de ale „Albinei”, cum și deciziunea adunării sale generale din toamna trecută. Nu ne cunosc, nu știu ce facem, de ce natură sunt institutele noastre. Fără informațiuni frecvente, nu străbate. Așa, oricine va veni aici în această afacere importantă, are să fie înarmat bine și cu multă cunoștință de lucru.

Din Brașov am să vă mai scriu, dacă pînă ia plecarea mea voi mai avea ceva de comunicat.

Pînă atunci rămîn al d-tale de totdeauna devotat,

G. Bariț.

(Scrisorile către Visarion Roman, la Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fondul Visarion Roman, pachetul V/66.)

¹ Vezi NETEA 1942, p. 89-93.

2 Direcțiunea Băncii „Albina” se hotărîse în mod definitiv să întemeieze o filială nu la Brașov, ci la București. Bariț era rugat să tatoneze terenul în acest sens.

3 Alfred Worell, vechiul dușman de la Sibiu al lui Visarion Roman, se afla la București și se puteau aștepta de la el acțiuni care să împiedice înființarea filialei Băncii „Albina”. Vezi îngrijorarea lui Visarion Roman la N E T E A 1942, p. 90—91.

4 Un cuvînt ilizibil.

5 Instructiunea de credit și economii „Dacia” din București, condus multă vreme de Worell.

XXXIV

CĂTRE V. A. URECHIA

(1868-1889)

138

Brașov, 1868, ianuarie 2/14

Domnul meu !

Ieri am primit de la d-voastră două adrese, cu două tratate de cîte f. 333, spre a le nainta mai departe. în oricare alte împrejurări și în oricare altă afacere m-aș fi silit a vă împlini comisiunea, cu toată putînțoasa promptitudine; iară în cazul de față ce ar fi mai ușor decît a lua două coverte, a scrie două adrese, a le sigila și a le pune la poștă, pe lîngă recepisă? Cu toate acestea, iacă le-am pus la o parte, pînă voi mai lua o nouă însărcinare a d-voastră. Iară îndrăzneala această a mea voiesc a o justifica în următoarele:

Episcopul de la Oradea¹, pe lîngă ce este persecutat de cătră o partită maghiară carea, în primăvara trecută, și ceru destituirea lui, apoi și din creșterea sa, de care avuse nenorocirea, urmează cu cea mai mare probabilitate că el va raporta îndată lu Ministeriul Ungariei, despre care eu, iarăși, presupun că-i va confisca *purement et simplement*². Prin urmare, pioasa, patriotica și sublima intențiune a augustului Domnitoriu se va paraliza.

Vă aduceți aminte că, în zilele lui Grigorie Ghica, în urmarea ostenelelor d-lui Laureanu și ale repaus[atului] I. Maiorescu se ceruseră de la ep[iscopul] Vas[ile] Erdeli³, predecesore al acestui de acum, manuscriptele și hrisoavele rămase de la Ge[orge] Șincai, în Oradea M[are]. Acel ep[iscop] încă nu cuteză a le da, ci ticălosul arată cererea la

Viena. Ministeriul absolutistic al lui Bach porunci îndată transporta întregei colecțiimi la Viena⁴.

De atunci s-au mai făcut cîteva încercări de a scoate acea colecțiune din robie. Nu ne-a fost cu puțință!

Celalalt episcop, din Lugos⁵, om de 75 ani, altfeli suflet bun, în foarte bigot și acum ajuns aproape de mîntea copilărească, mă tem mai ales în urmarea celor mai furioase atacuri, dese, ieșite de cîtva timp, în foile cele proteguate de ep[iscopul] Scriban et Co. în contra românilor uniți⁶, va refuza simplu frumosul dar, fără să-i pese că afrentează pe orișicine.

Dacă însă d-voastră credeți că în cazul de față trebuie să trec cu vederea orice scrupoli de feliiul acestora, sau dacă nu vedeți nici un scrupol acolo unde văz eu, atunci mă rog ca să binevoii a vă descoperi voința din nou și eu voi grăbi a vă îndeplini comisiunea dată.

Eu crez că dacă acelea sume s-ar fi trimis, bunăoară, ca sume trimisă în 1864 pentru cei lipsiți, prin Ministeriul de Externe, voința s-ar fi deochiat și banii ajungea la destinațiunea lor, desigur pentru de altă parte ne-am fi folosit de controla publicității. D-voastră însă pricepeți mai bine la astfel de căli diplomatice, în care eu nu sunt deprins.

Acum viu ca să-ți răpesc timpul, d-tale și domnului ministru cultelor, cu o altă materie, carea ne interesează pe noi, brașovenii, foarte de aproape, a cărei dezlegare ca și în favoarea noastră zace în mîna auctorităților mai nalte ale României. Doi ieromonahi, Atanasie și Gerasim Cojocariu, frați buni, născuți în Săcele (Cernat), aistrict[ul] Buzășovului, intrați la monastire din tinerețele lor, în urmarea prefacerii urmate în România și pe terenul bisericesc, se despărțiră unul de altul cam la etate de ani 50. Atanasie, care fusese și egumen la Berea intră în funcțiune de paroh și directore al Tipografiei episcopoești din Buzășov. Gerasim se rentoarse în vechea sa patrie, cumpără aici, în Brașov, o grădină și o căscioară, o legă apoi prin document comunei române locale, mai ales cu scop ca grădina, care este afară din cetate, la poartă deschis, să se prefacă în cimeteriu, care comunei bisericești, de la S[fin]t Adormire îi lipsește cu totul.

Presupuse însă că el va clironomisi pe frate-său carele, deși ieromonah, dară ca funcționar iși putea avea și averea sa proprie. Pentru că Gerasim mai are și o soră văduvă cu 3 fetițe, săracă ca vai de ea⁷ și un cumnat ce ține pe altă soră, tot cu 3 fetițe și tot sărace.

Ieromonahul Atanasie muri în 15/27 mai 1867 la Buzeu, lăsând o avere, după unii de 5000, după alții de 8000 # în bani, casă, obiecte de țini, polițe, cărți, vite, mobilii etc. îndată după moartea numitului se făcu acolo pe loc o inventură *taliter qualiter*. Rudeniile însă pretind că averea repausatului ar fi fost cu mult mai mare. Produc și un inventar.

Ei doresc a clironomisi pe Atanasie, și iată cum: dacă li se va adăuga deca acea clironomie, se îndatorează a susține darul făcut comunei case și grădina, îndată după moarte lui Gerasim. Totodată dăruind și 1/2 din averea lui Atanasie pe seama școalelor naționali române din Brașov, pe seama Asociațiunei transilv[ane] literarie române,

a fondului bisericeii catedrali și pe a monumentului Andrei Murășanu. Adică, acea 1/2 să se facă în 4 părți egali, iară ceealaltă 1/2 să rămie de zestre celor 6 copile sărace.

în acest înțeles va merge mine o petițiune cătră on[oratul] ministeriu. Iară eu, rugat de rudeni și de concetățenii mei, vă rog ca, în cazul de față să vă abateți de la cunoscuta maximă juridică, acceptată de 2—3 ani în privința averii știut călugărești, să considerați pe răpaus[atul] Atanasie curat ca funcționar, precum a și fost, și să suferiți ca averea lăsată de el, prefăcându-se toată în bani, să treacă încoace, pentru scopurile sus-atinse.

Anume, școalele de aici mai au încă un legion de trebuințe. Ele astăzi, mine tot vă vor cere încă și alte sume. Iară Asociațiunea noastră, literarie este sarcă ca șoarecii din biserică și așa mai departe.

Pe arhiepiscopul Palada de la Tergoviște, pe Cesarie Poienariu (Persiceanu), pe Eftimie Fundățianu de la Govora și al[ții] și al[ții] încă i-au moștenit rudeniile.

Crez că ați văzut foița noastră, *Transilvania*. Ea a ieșit în costum foarte modest, pentru că nu poate prevedea care-i va fi îmbrătoșarea din partea publicului. Redacțiunea însă vă promite că îndată ce va fini cu actele oficioase rămase pe capul ei din a[nul] tr[ecut], va începe și continua publicarea de acte istorice, cât se poate de interesante, dintre care mai multe se vor referi, firește, și la istoria României libere și la a românilor preste tot.

Mi se pare că dv. aveți cite o bursă și pentru arta muzicală, anume și pentru sexul frumos. Elisa Circa^o vă e cunoscută. în urma ei calcă acum o altă fetiță, fiica d-lui dr. Pavel Vasici, referendariu la instrucțiunea publică. Toți cunoscătorii de artă și de talentele Isabellei Vasici •(•) îi recomandă ca să meargă la Conservatoriu, în Viena, însă n-are cu ce. Eu n-am știut da alt consiliu părinților, decît ca să petiționeze la dv. însă destul, că te-am ostenit.

Salutare colegială și stimă adîncă de la

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 62.590.)

1 Este vorba de episcopul greco-catolic de Oradea, Iosif Popp Szilágyi de Illes* falva, despre care vezi *G.B.C.*, III, p. 185, nr. 1. Cf. și necrologul: *Pap-Szilágyi Jozsef, Illesfalvi, nagyváradi gdrogszertartásu kath. piispdk*, în *Uj magyar Sien*, IV, 1873, p. 437.

2 „Pur și simplu.”

3 Scrisorile lui V. A. Urechia, prin care trimite aceste sume de bani, nu sînt cunoscute. Se poate bănuși, după continuarea scrisorii ca și din conținutul celei următoare, că suma de 666 florini era trimisă de Domnitorul Carol I pentru sprijinirea așezămintelor și instituțiilor culturale românești din Transilvania.

4 Îdespre Vasile Erdeli, episcop greco-catolic de Oradea, vezi *G.B.C.*, III, p. 246, n. 10; IV, p. 174, n. 16. Cf. și *Erdelyi Vázul piispdk*, **bard**, în *Vasárnapi ujság*, V, 1863, p. 421-422; I.H., **Br. Vasiliu Erdeli, 1794-1861**, în *Familia*, XVI, 1880, p. 367-368; Iosif Roman, *O rectificare*, în *Transilvania*, XXXIV, 1903, p. 146—150.

5 O știre de mare interes istorico-literar, necunoscută pînă astăzi. Se pare că Laurian a vrut să folosească pentru ediția de la Iași din 1853—1854 manuscrisul autograf al *Hronicii* lui Șincai, care se păstra la Episcopia greco-catolică din Oradea. Neprimindu-1, s-a folosit de copia lui Gherman Vida, din care bătrînul ieromonah maramureșan publicase, tot la Iași, în 1844, o primă parte.

6. Episcop greco-catolic de Lugoj era Alexandru Dobra (1794—1870).

7 Este vorba de Neofit Scriban, frate cu Filaret Scriban, ambii monahi celebri și cărturari în același timp. Erau de origine ardeleană, neuniți, de unde și atitudinea lor gălăgioasă față de confesiunea greco-catolică română.

8 La 1 ianuarie apăruse primul număr al revistei *Transilvania*, ca organ al ASTREI, avîndu-1 în frunte pe George Bariț ca redactor. Vezi *Transilvania, revista Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, nr. 4 jubiliar, iulie—august 1911, [Sibiu, 1911]; *Centenarul revistei „Transilvania”. Sesiunea de comunicări 11—12 mai 1968*, Sibiu, 1969.

9 *Eliza Circa Pipoș*, 1844—?, violonistă de renume din Transilvania. Vezi *Elisa Circa*, în *Familia*, I, 1865, p. 45—46.

10 La sfîrșitul anului 1867, Pavel Vasici stăruise pe lingă Bariț să-i obțină fiicei sale Isabela o bursă de studii. Cu scrisoarea din 1/13 septembrie 1867 (*G.B.C.*, II, p. 150) merituosul doctor ajuns la ananghie îi trimite lui Bariț și o fotografie a fiicei sale „pe bină” (scenă), care iat-o ajunsă în mîinile lui V. A. Urechia! Bariț îi era îndatorat lui Vasici din tinerețe, așadar face această îndrăzneată încercare de a o trimite la Viena cu bani din România.

Domnul meu !

De la scrisoarea mea din 2/14 ian. a.c. ' încoace avui onoare a primi însărcinarea în[altului] Ministeriu al Cultelor de a nainta un pachet de cărți la biblioteca asociațiunei noastre. L-am și naintat îndată.

Catalogul cărților trimise îl veți vedea publicat în foaia Asociațiunei și sper că comitetul, îndată la cea mai de aproape ședință lunarie, va grăbi a vă aduce mulțămită cea mai ferbinte^o.

Eu am primit și mult stimata d-tale scrisoare din 31 ian. în care sunt provocat cu atîta amabilitate ca să-mi dau opiniunea asupra sumelor coprinse în poliți și în cea respinsă de la Sibii, despre care respingere eram informat mai nainte cu 2 săptămîni, prin trei brașoveni cari fuseseră la Sibii și căror le-a enarat cu mare neplăcere cum erați să-l compromiteți ...

Mă rog însă ca așa ceva să nu vă dizguste, pentru că nu merită. Noi, pe aici, suntem dedați cu bătărâniile lui^o, ca broasca cu grindina. Ne vedem însă de treabă.

Cu privire la întrebuițarea acelor bani de polițe ... după cele ce ați convorbit d-voastră cu d-n. Papiu.^o, opiniunea mea este foarte înles-

nită. V-ați gândit la gimnaziu și la societăți. Eu, încă. Deci, iată opiniunea și, relative, rugarea mea ce o fac în această cestiune către d-voastră și, prin d-voastră, către înălțimea Sa: suma ce fusese destinată pentru Mitropolia Sibiului⁶ să binevoiați a o dăruii întregă la Asociațiunea Transilvaniei pentru cultura națională, punându-i aceste condițiuni:

1) pentru 66 f. să trimită din foaia Asociațiunii pe a. 1868, asemenea și *Archivul* d-lui Cipariu⁶, pe cât se va ajunge, exemplarie gratis pe la *bibliotecile gimnaziilor, seminariilor, societăților* de lectură și citorva scoale primărie din Transilvania, iară

2) v.a.f. 600 să se prefacă în două premie, unul pentru o *istorie naturale* românească, destinată pentru clasele gimnaziale, de care este mare trebuință, și altul pentru o *floră* româno-latinească, sau chiar în trei limbi, însă numai flora *patriotică* (dacică-panonică), care iarăși lipsește cu totul și care, amîndouă, fără astfel de ajutoriu nu vor vedea lumina zilei.

Această propunere o motivez numai cu acea împregiurare cunoscută, că Asociațiunea noastră e inspirată de un zel curat și că ea, după miclele sale mijloace, satisface pe deplin așteptărilor naționali.

Se înțelege că Asociațiunea, pînă la numărarea premiilor, va așeza banii cu securitate potecarie.

Din polița de la Lugos, v[alută] austr[iacă] 300 să se dea la Asociațiunea română din Arad, fără altă condițiune decît să-i întrebuințeze întru înțelesul statutelor sale.

Din polița ce fusese destinată pentru Oradea Mare: 1) f. 150 să se dea aici, la Brașov, pentru monumentul laureatului poet Andrei Murășanu, despre al cărui proiect veți fi citit în foile publice⁷; 2) f. 150 pentru o *dietetică populară*, ca de 10 coaie cel mult. N.B.: această dietetică o compune deja dr. P. Vasici⁸, bărbat mator și bine cunoscut în București; 3) restul de f. 66 cr. 66 să se lase în dispozițiunea redactorului *Transilvaniei*, pentru decopiarea de *documente istorice* din arhivele transilvane și publicarea lor în foaia Asociațiunii⁹. Acest punct îl motivez deocamdată numai cu catalogul istoric pe care-l public eu în foaia *Transilvania*¹⁰ și din care poate vedea în[altul] Gubern românesc că exploatarea arhivelor transilvane este de importanță nemărginită pentru scrierea istoriei noastre naționali, prin urmare că sumușoara este numai ca de un mic început în această direcțiune, cum am zice, spre a plăti la 2—3 [tineri]¹¹, în Cluș, Aflba] Iulia, Sibiu sau M[ureș] Oșorhei. De [va fi acolo]¹² d-n. Papiu vă va putea de a o informațiune perfectă în această cestiune, și crez că-mi va da drept dacă mă gîndesc și la așa ceva.

Domnilor, să ne aruncăm cu tot adinsul pe exploatarea și propagarea cunoștințelor istorice naționali în generațiunile prezentului.

Mai departe, las propunerile mele la înțeleaptă d-voastră aprețiațiune. Ceea ce am să mai adaog în această privință este că, oricum veți destina sus-atinsele sume, eu vă stau spre serviciu ca să le naintez la destinațiunea lor și să îngrijesc pentru achitarea promptă și regulată, fără compromiterea nimănu.

Știutele trate le înapoiez pentru că, așa precum sună ele act, tinerii nu s-ar putea încasa. Observez că cu aceleași mi se întîmpla un ce foarte neplăcut, la desfacerea scrisoarei în care fuseseră închise. Aceleași scrisori, adică, au fost atît de strînse cătră cuvertă, încît a fost preste putință a se desface fără a le vătăma cevași la partea de fus.

Dacă mai cugetați a trimite cărți, cugetul dv. este sînt. Am numărat să adaog că ar fi de dorit ca la bibliotecile seminariale, gimnaziale și la Asociațiuni să se trimită, dacă cumva nu s-au trimis, în prima linie citorva exemplariu din *Tezaur*¹³, din *Archiva Hajdău*¹⁴, din cronicile citorva s-au tipărit la Iași, din arhivul statului, carele auz că se tipăresc de

D-voastră mergeți, în sacrul dv. zel, și mai departe, întrebîndu-mă ce ce ați mai putea face pentru noi, aici? Iacă modesta mea opiniune și rugare:

1) Ca oricînd vă va prisosi 1#, 1 leu, 1 para, să binevoiați a sacrifica și dedica pentru înființarea de scoale și pentru încurajarea literaturii noastre naționali. Tot ce ne-ați făcut pînă astăzi pentru noi a fost bun și sînt. Vă rog însă ca să binevoiați a observa că, deși românii transilvani au scos din *pungile lor*, de 18 ani îcoace, preste 1¹⁵ (300 mii #) pentru scoale și institute filantropice, cu toate acestea încă stau foarte departe de țintă, oh, foarte departe! După mine, fîcînd încă vreo 4 gimnazie, vreo 50 scoale primărie și măcar 1 academie de drepturi suntem ca morți. Mii de tineri români, siliți a învăța de la pînă la 24 ani în școalele magiare, se și *magiarizează*. în Districtul Hațeg (Comitatul Hunedoarei), unde se află ruinele Sarmisagetusei, pe lângă 180 mii români nu există nici o școală de doamne-ajută. în Distr[ictul] Făgărașului, patria lui Negru, pentru 80 mii români, iarăși numai a două școluțe ca vai de ele, pt. că s[în]t *rău* dotate. în ambele districte, comitatele mine¹⁵ cu România, trebuie cîte un gimnaziu.

Aici, în Brașov, avem trebuință imperativă de 1 internat ca să se scoale 50 tineri, de 1 școală comercială *bună*, de academie juridică. în Cluș nici măcar școală primărie nu este. Copilașii de români merg cu suferință la magiari — că zel de învățat au! — și își uită limba maternă.

În această stare a lucrurilor nu se poate descrie pe o foaie, de ce. De aceea, îmi rezervez informațiunile mai bogate pentru întîlnirea noastră personală.

2) Aș ruga pe publiciștii noștri de acolo ca să înceteze cu amesturările de invaziune, pt. că acelea au un singur rezultat: *strîngerea noastră a cătușelor noastre* și îmbrătoșarea mai strînsă a elementului nostru *cu cel nemțesc*. Broșurua d-lui Maniu¹⁶ și articol[ul] din *Sentinela* din cauza, desigur, aruncarea pe strate încă a citorva amplotiați români așa se salvează o națiune subjugată! *Inanis sine viribus ira*¹⁷.

în cauza rudeniilor părint[elui] Atanasie¹⁸ am scris și părint[elui] episcop Buzeu; n-am fost însă norocit a-i primi răspunsul. Iarăși repausatului a petiționat prin agenție, că așa o învățară. Poimîne rudenii vor petiționa la ministeriu.

Atanasie a fost angajat, director al Tipografiei din Buzeu etc. în acea calitate, iară nil ca călugăr i s-ar putea recunoaște dreptul de a-l clironomi rudeniile, fără nici un scrupul.

Serv devotat,

G. Bariț.

† Portretul junei artiste, fiica d-lui Vasici¹⁸, despre care vă scriesem mai demult.

(B.A.R., Fond. coresp. inv. nr. 62.591).

1 Scrisoarea precedentă.

2 „D[omnul] bibliotecarii! al Asociației raportează cum că prin domnul secretariu I a primit 31 volume de cărți dăruite din partea înaltului Ministeriu de Cult și Instrucțiune Publică din București, în favoarea bibliotecii Asociației. Concluziunea comitetului exprimă protocolar multă amărăciune față de Ministeriu de Cult și Instrucțiune Publică pentru ofertul de cărți făcut în favoarea Asociației și totodată însărcinează pe d. bibliotecariu a le publica cât mai curînd în foaia Asociației transilvane”: *Protocolul ședinței ordinare a Comitetului Asociației transilvane ținute în 3 martie în Transilvania*, I, 1868, nr. 13, p. 312. Lista nu s-a publicat ulterior, ci doar niște donații de cărți personale ale lui V. A. Urechia (vezi *Bibliografie*, în *Ibid.*, nr. 14, p. 326).

3 Referire la Andrei Șaguna. înțelegem că acesta a respins un ajutor frățesc venit din România, pe seama eparhiei sale neunite (vezi continuarea scrisorii).

4 Alexandru Papiu Ilarian. Ajutorul bănesc pentru transilvăneni — căci despre așa ceva este vorba! — va fi fost trimis de la București la insistențele lui.

5 Vezi supra, n. 3.

6 Publicația lui Timotei Cipariu, *Arhiva pentru filologie și istorie* a ieșit cu grele pierderi materiale pentru redactor, între 1867—1872.

7 Din primul număr pe 1868 (articolul *Brașov, 1-a ian. 1868*, în XXXI, p. 1), *Gazeta Transilvaniei* aduce vestea că brașovenii au întâmpinat Anul Nou cu o faptă patriotică: au adunat mai bine de 60 de galbeni pentru eternizarea amintirii lui Andrei Mureșanu, „pentru ridicarea unui monument demn de geniul acestui poet”. Lucrurile n-au mers, firește, în acest ritm de început, fapt subliniat de Bariț un an mai târziu într-un remarcabil articol intitulat interogativ *Monument lui Andrei Mureșanu?* (în *Transilvania*, II, 1869, nr. 7, p. 79—80). Articolul este extrem de important și pentru faptul că acreditează pentru prima dată ideea unui monument al Școlii Ardelene la Cluj (unde s-a realizat într-adevăr în vremea noastră).

8 Cărțuia lui Pavel Vasici, *Catechismul sănătății (igiena dietetică) întocmit pentru poporul românesc și școlile populare elementare*, Timișoara, 1870, este o compilație după propria sa lucrare de proporții mai mari și de mare valoare, *Dietetica sau învățătura a păstrării întregii sănătăți, a domolii boalele, a seferii de primejdia morții și a se mîntui dintr-însa. După prințipurile a multor doctori învățați, iară mai virtos a profesorilor săi, scoasă de —*, Buda, 1831.

9 Unul dintre scopurile cele mai bine realizate ale revistei *Transilvania*, grație nestăvilitei pasiuni a lui Bariț pentru documentul istoric.

10 Din primul său număr, în 1868, *Transilvania* a început să publice extrase făcute încă în 1846—1847, de către Ștefan Moldovan, din marea colecție de documente istorice

a eruditului transilvănean Kemeny Jozsef. Vezi motivația lui Bariț în articolul *Culegere de documente istorice*, în *Transilvania*, I, 1868, nr. 1, p. 9—12. Cf. și G.B.C., VI, p. 311—312, n. 1.

11 Manuscrisul deteriorat. Reconstituirea sigură.

12 Deteriorat. Reconstituire sigură pe baza primelor și ultimelor litere.

13 *Tezaur de monumente istorice pentru România*, culegere alcătuită de Alexandru Papiu Ilarian în trei volume, între 1862—1864.

14 *Arhiva istorică a României*, cu subtitlul *Colecțiune critică de documente asupra trecutului român, începînd de la timpurile cele mai depărtați și pînă la anul 1800*. A apărut în trei volume, între 1865—1867, sub redacția lui Bogdan Petriceicu Hasdeu.

15 Vecine.

16 *Vasile Maniu*, 1824—1901, publicist de forță și autor dramatic, bănățean trecut în România. A activat puternic pentru descătușarea Transilvaniei din robia străină, iar broșura în cauză, *Unitatea latină sau cauza română în procesul naționalităților, din punctul de vedere istoric, juridic și politic*, București, 1867, este încununarea acestei neobosite strădanii. Despre el, în principal, *Vasiliu Maniu*, în *Familia*, VIII, 1872, nr. 1, p. 1—3; G. Popovici, *Vasile Maniu, în Drapelul*, I, 1901, hr. 25, p. 3—4; Tr. Topliceariu, *Vasile Maniu*, în *Vestul*, I, 1930, nr. 56; *Dicționarul literaturii romane de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 550—551; Victor Neumann, *Vasile Maniu*, Timișoara, 1984.

17 „Minia fără putere e zadarnică.”

18 Vezi scris, anterioară.

19 Isabela Vasici. Vezi și scris, anterioară, inel. n. 10.

140

Sibii, 18/30 nov. 1886

Prea stimate și sincer iubite domnule coleg!

Am aflat aseară că un bun amic al meu de aici v-a scris ceva relativ la persoana mea. Vă rog, în puterea vechei noastre cunoștințe, amiciții și colegialități ca, sau să nu-i răspundeți nimic, sau rotund negativ din partea d-voastră.

Știu că lucrul în sine este cu totul inocent, dară față cu urgia ce domnește în această țară poate să dea un pretext prea binevenit la goane, de care nu se mai aud în veacul nostru nicăieri în Europa, afară doar de cele inventate de Kaulbars la vecinii d-voastră.

V-a scris și o doamnă. Eu îi mulțumesc din suflet, dară mai bine voi să moriu decît ca, din cauza mea, să sufere cineva neplăceri.

La revedere, în primăvara viitoare!

Serv și frate devotat,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 50.537).

1 *Nicolai Kaulbars*, 1842 - ?, general rus, la 1886 era proaspăt trimis în Bulgaria, pentru a restabili „influența” rusească acolo. Misiunea s-a soldat cu un eșec notoriu, bulgarii opunînd o rezistență dîrză și eficientă.

Sibii, 16/28 ianuarie 1889

Prea stimate domnule coleg și al meu binevoitor !

Am întârziat fără voia mea cu răspunsul ce vă datoresc la frățeasca d-voastră scrisoare din 31 dec. st. v. Pentru ca să vă dau un răspuns îndestulitoriu, trebuia să mă informez asupra unui punct și de la Brașov, adică despre continuarea tipăririi opului *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt* 1

Acela nu s-a mai continuat deloc, atît din lipsă de speze cît și din lipsă de paleografi, căci este o muncă spăimîntătoare a fi silit să-și fixeze cineva alfabetul nu numai pentru fiecare veac, ci, de multe ori, pentru fiecare individ.

Mai poate fi și cîte un temei rezervat: ies, adică, la lumină și unele fapte infernali, săvîrșite mai ales asupra românilor, de care astăzi trebuie să le fie — le și este î — rușine la mulți strănepoți. Chiar și pînă aci au ieșit unele blăstămății și infamii, pe care eu nu m-am putut conțeni ca să nu le reproduc în studiul meu istoric, cu a cărui tipărire mă ocup din anul expirat.

A lucra acum, în cap de iarnă, în arhivele de aici, nu sfătuiesc la nimeni care nu voiește să-și ruineze cu totul sănătatea. Să așteptăm pînă în primăvară.

Fiind sănătoși, ne vom revedea în sesiunea generală a Academiei, cînd apoi sper a vă putea servi și cu alte informațiuni. Iară pînă atunci, încă *salve, ave, vale et me ut facis, dilige*.

Cel mai devotat,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 116.685.)

1 Culegerea săsească de documente despre Brașov, *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenburgen!*— III, Brașov, 1886, 18&9, 1896. Va continua în secolul XX sub titlul *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, IV—VII, Brașov, 1903, 1909, 1915, 1916— 1917 și cu un volum *Annales ecclesiastici*, Brașov, 1926. Volumul cerut de V. A. Urechia este II din prima serie (1889).

2 „Salutare, cu bine, sănătate și iubește-mă așa precum mă iubești!”

Sibii, 12 febr./31 ian. 1889

Domnul meu și scumpe coleg !

A doua scrisoare a d-voastră, din 31 ian. (2 febr.) a încungiurat puțin pe la Roman, de unde au ajuns sănătoasă în 5 febr. nou, la Sibii.

Acestea premise ca curiozitate, am onoare a vă face, în cauză copierii m[anu]s[cri]ptelor, acestea împregiurări cunoscute: ieri a reușit a mă înțelege mai de aproape cu d-n. dr. Zimmermann¹, arhivar al națiunii săsești. Mai întii l-am întrebat că, după ce eu nu am putut afla pînă [acum]² un copist paleograf cărui să nu-i plătesc degeaba, nu cumva au dd-lor, din conaționali, pe cineva? Răspuns: „Avem, d-voastră, funcționarii noștri cari însă tocma acum sunt foarte ocupați, pe vreo trei săptămîni, cu lucrări oficioase. însă chiar și pentru mai tîrziu, d-ta, d-voastră, Bariț, să împărtășești mai întii d-lui profesor de la București tariful acestor arhive, care iată-o, lipită de ușă!”

Pentru toate documentele aflate pînă în 1701, mari și mici făcînd oosebire, se plătește cîte 5 fl. v. a. dacă le decopiază acești funcționari. Iară pentru cîte se află de la 1701 încoace, numai cîte 2 fl. de hriso mare sau mic.

Scump, foarte! Dară, să le fotografăm? Răspuns: se poate. Dintr-un toți, avem aici un singur fotograf care corespunde.

Prea bine, însă care-i sunt prețurile fotografului? Răspuns: hrisoave folio, fotograful cere 10 fl., în cazuri excepționali și 12 fl. iar de hrisoave 4°, cîte 5 fl. Hrisoavele pe care ați voi dv. să le copiați și să fotografiati sunt 55, toate mult mai vechi decît 1701, cele mai multe din veacul al 15 și 16-lea, și numai puține din al 174ea. Cu cît mai vechi, cu atît mai anevoie de citit. D-ta să întrebi pe d-n. profesor dacă-i cîștig vin tarifele acestea, sau că i-ar veni mult mai ieftin dacă ar avea pașii pînă ce-și va afla om capabil. Dară, în fine, aceasta depinde numai de d-lui. Noi dăm spre copiere, uite, aici la mesele acestea, orișicînd, orișicînd din documentele amintite ca existente în aceste arhive”.

Dk acestea veți cunoaște, domnule coleg* eă decopierea prin a ploiați a celor 53 de hrisoave ar costa 55 x 5 = 275 fi. sa» circa nap[oleoni], iară fotografierea și mai mult. Dacă dv. mu ați avea așa grupe preste măsură mare, atunci eu cred că, după întoarcerea mea, de la sesiune, tot voi afla copist care să nu vă coste nici 1/2 din ceea ssi&ă. Iară acum îndată, -mi e preste puțință ca să-l aflu.

La revedere sănătoasă. Cel mai devotat,

G. Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 116.)

1 *Franz Joseph Zimmermann*, 1*50- 1935, cel mai marcat a*Mvssi sas ^n Târnova, silvania. Era arhivar la Sibiu din 1875. Bespre el și opera Im: *Figtm âemMmști*, București, 1971, p. 253-255; *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, W!%; P- 35

2 Scăpare evidentă la Bariț.

XXXV--

CĂTRE CAPITULUL METROPOLITAN DIN BLAJ

(1868)

143

Braşov, 22 oct. [1]868

Venerabile capitol metropolitan !

Pre cît mă simţ onorat prin binevoitoarea provocare, venită mie de la-ven[erabilul] capitol sub dată din 11 oct.- a.c. nr. 1318, în cauza cumpărării unui bun la Draşeu, tocma pre atîta mă doare că, în urmarea absenţei mele de aproape opt săptămîni, în auş[ust] şi sept[embrie] a. c. de la familie şi de la toate afacerile mele de care sunt împresurat, pentru astă dată mă văz în imposibilitate de a mai face încă şi o altă călătorie în decursul acestui an.

Preste aceasta, prevăd necesitatea de a călători în primele luni ale anului viitoriu în p[ar]ţile apusene ale Monarhiei.

Din acestea cauze cer părinteasca indulgenţie a v[enerabilului] capit[ul] pentru astă dată. Rog însă totodată pe / Părintele Ceresc ca să-mi lase a mai ajunge zile în care să poci şi eu conlucra în Blaş pentru alte scopuri salutare totului.

într-aceea eu sunt convins cum că ceialalţi bărbaţi reverenţi şi iluştri, cari se vor aduna pe 2 nov[embrie] a.c. pentru scopul arătat în intimaţiunea venerabilului capitol vor afla, desigur, mijlocul prin carele să se delătore definitiv oricare greutăţi s-ar arăta la cumpărarea acelu bunsau, văzînd că acela nu se poate cumpăra fără pericol de a încurca fondurile soluţiane în procese funeste, vor decide că mai bine să se retragă cu totul. Şi cu atît mai vîrtos, cu cît este un secret public în ţeară cum că astăzi iarăşi se lucră după maxima veche, carea ţinea: *Valachi adincitas reducendi* ².

Cu/această obsefvaţiune a mea nu voiesc a dezgusta pe nimeni de la cumpărarea de pămînt, ci tocma din contră, dorinţa mea cea mai ferrinte este ca românii să cumpere neîncetat la moşii şi pămînturi, pentru că: *Cujus est terra, illius est regio* ³. Avem însă simptome de ajuns din care învăţăm pe fiecare zi că la vînzarea de moşii se caută tot felul de pretexte ticăloase, spre a încurca pe cumpărători şi a-i face să o pată, ca şi pe timpurile cînd domnea dreptul avicitaţii.

Saşii încă au de cuget să cumpere vreo două dominie mari, însă de frică ca să nu-i înşele se consultă mîşi bine de un an, că oare n-ar fi mai sigur a cumpăra în România sau în ţerile cislaitane? Atîta frică duc / de

oamenii lui Verboczy ⁴ şi ai *Approbatelor* ⁵, încît nici cu un fel de ericţiun ce li se ofereste în T[ransilva]nia nu se ţîn siguri.

Poftind succesul cel mai ferice, sunt şi rămîn în profundă veneraţi

G. Bariţ

48 v

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 47r-48v.)

1 Printr-o scrisoare oficială înregistrată sub nr. 1318/1868, contrasemnată de pre zitul Vasile Raţiu, Capitolul metropolitan greco-catolic îl invită pe Bariţ la o adun cu fruntaşii naţionali, ce avea să se desfăşoare la Blaj în 2 noiembrie 1868. Urma să se f o investiţie mai mare din fundaţia fostului mitropolit Alexandru Sterca Şuluţiu, respec să se achiziţioneze moşia lui Lăzăr Jozsef din Braşov. Bariţ făcea parte din comite de curatori ai fondului şuluţian. Scrisoarea capitolului se află la B.A.R., ms. rom. 9 f. 45r.

2 „Valahii să fie reduşi la neputinţă!”

3 „Al cui este păfnintul, a aceluia este ţara.”

4 *Verboczi István*, jurist ungar de tristă faimă din secolul al-XVI-lea, autorul giurii feudale cunoscute sub numele de *Decretum tripartim*, întocmită în urma răsco lui Doja.

5 *Approbatele* şi *Compilatele*, legiuiri feudale din secolul al XVII-lea, care adin draconismul *Tripartitumului* lui Verboczi cu privire directă la Transilvania. Prin ac „constituţii” a fost exclus *nominal* poporul român de la exercitarea drepturilor cet neşti în principat.

6 Textul de faţă e ciorna scrisorii lui Bariţ.

XXXVI

CĂTRE GRIGORE SILAŞI ¹

(1868)

144

Braşov, 1868, dec

Admodum Reverende Domine !

Importanta ştire ce-mi trămiseşi o am primit numai ieri dimine Nou-numitul mitropolit² va fi pre 11 dec, adecă pe mine, în Vic unde nu va şede mult. Apoi cînd să se dea informaţiuni, cînd să aju

acelea la Viena și când să le întrebuițeze prea s[finția] sa, dacă adevărat s-ar da ocaziune binevenită de a-și putea împlini acea dorință a sa și a noastră a tuturor? Și apoi, de ce natură să fie informațiunile mele?

Tot ce știi eu știți și d-voastră întocma, și prea s[finția] sa mai bine decât toți: națiunea românească cere, și va mai cere încă și un secol întreg, precum a spus dr. Rațiu conțelului Pechy în 1867, mai, ca să se restaure autonomia Transilvaniei, cel puțin așa precum o vedem restaurată pre a Croației, și ca națiunea românească să nu mai fie tractată ca și una ciurdă de pripas. Aceasta o știe Monarcul nostru foarte bine însă, precum știți, este foarte iritat asupra noastră, încât nici nu vrea să ne mai asculte!

^ Acel bărbat român, carele în momentele de față ar fi în stare de a împlinzi pe Monarcul cătră români și-ar câștiga un merit imortale pentru națiunea noastră.

Ei, dară Mai[estatea] Sa ți-a spus-o d-tale verde: „Dass die Leute augenscheinlich conspiriren mit den benachbarten Furstethiimer gegen den Bestand der Monarchie". Cînd unui monarc îi intră un / asemenea cui în inimă, e foarte greu, sau tocma preste puțință de a-l informa despre adevărata stare a lucrurilor. O, Doamne, de ar cunoaște Maiestatea Sa pre oamenii din Transilvania și toată starea acestei țeri, așa precum o a cunoscut odinioară fericitul Iosif II! Atunci și numai atunci' s-ar convinge despre sistematicele și seculariele persecuțiuni și calumnii cîte se pun în mișcare asupra noastră. De la anul 1830—48 ne făceau rusolatari, de la 1848 încoace ne fac *dacoromaniști*.

De aș fi eu vreodată fericit ca să fiu ascultat de Mai[estatea] Sa măcar numai 1/2 oară, apoi eu i-aș proba cu argumente nerăsturnabili cum că autorii, propagatorii și nutritorii ideei dacoromanice sunt și au fost de la început, adevărat din a. 1848, *sașii și unгурii*. Așa, sașii și unгурii și astăzi ei o propagă pe fiecare zi, ei strigă românilor pînă și în adunări municipale, și chiar în Dietă: „Mergeți în Valahia, acolo e țara voastră". Eu însă i-aș începe așa:

„Der erste Urheber und Beforderer der dacoromanischen Idee war der sächsische Pfarrer Daniel Roth (nicht der von den Ungarn erschossene, sondern ein anderer, bei Hermanstadt). Der selbe hat in Hermanstadt im J[ahre] 1848 eine Broschüre veröffentlicht, worin er den Sachsen den Anschluss an die Moldau-Walachei angelegentlichst empfahl. Der selbe ging von der Voraussetzung aus, dass die Monarchie auseinander gehen durfte und in solchem Falle weder die Sachsen noch die Romanen das brutale ungarische Regiment ertragen werden. Seit dem J[ahre] 1850 bis 1867 hat ein Theil der ungarischen Emigration in Paris, London, Briissel, Constantinopel etc, wo selbe mit den / moldau-walachischen Emigranten zusammen trafen, diesen stets eine Hoffnung auf Siebenburgen gemacht. Vom J[ahre] 1857 bis 1863 haben sich bekanntlich zahlreiche ungarische Emigranten in den Fürstenthümern aufgehalten und in der Hoffnung, dass ihnen die Mold.-Valachen bei dem Werke der Zertrümmerung des Reiches beistehen würden, versprochen sie ihnen Himmel und Erde, also auch Siebenburgen. Merkwürdig: nie ist die Cusaische Regierung auch nur im entferntesten auf ähnliche Verspre-

chungen eingegangen; selbe hat die ungarischen Emigranten nur gefüttert, mit Geld versehen und weiter geschickt. Im J[ahre] 1859 ist Klapka mit dem ausdrücklichen Befehl des Kaisers Napoleon an Cusa gekommen des Inhaltes, dass er nach Siebenburgen einbrechen soli. Ist nicht geschehen, was aber Napoleon ihm bitter ausgestellt hat. Dass in Kossuth, Klapka, L. Teleki unterzeichnete und mit Wissen und Willen der ubrigen Emigranten an Cusa gerichtete Memoire ist uns allen bekannt und Gr. Andrassy wurde gut daran thun, dasselbe S' Majestaet zu allerh. Kenntniss zu unterbreiten, Zertrümmerung der Monarchie: das ist das Lösungswort desselben.

Die absolutistische und die jetzige Regierung S' Majestaet trugen bis her auch redlich dabei, um die dacoromanistische Idee recht fleissig zu beförden. Eine Menge der tüchtigsten jungen Leute / werden unter verschiedenen nichtigen Vorwänden beseitigt, verfolgt und gezwungen das Vaterland, freilich mit dem Groll im Herze zu verlassen. Diese Mittheilung hatte ich Herrn Br. Reichenstein schon längst gemacht und S' Exc. hat die Wahrheit meiner Angahen anerkannt. Warum verjagt man die Romanen nach den Fürstenthümern? Damit man hinterdrein sagen konnte: Sehet die Treulosen! Freilich werden dieselben daselbst zum grossen Theil sehr gut angestellt. Warum will man die romanischen Sprache in diesem Lande keinen Spielraum gewahren? Dass sie nicht gebildet sei? Aber wann und wie hat man die Bildung derselben befördert? Und trotz dem und alle dem wird sie in kürzester Zeit die Concurrenz mit jeder anderen in Ungarn und Siebenburgen aushalten können.

Warum rechnet man den Romanen als das grosste Verbrechen an, dass sie 18 Jahre, ja stets für die Reichseinheit eingestanden sind? Gut heute fordert man von Ihnen diese *Jugend* in dem fruheren Sinne nicht mehr; sie sollen von nun an für den Dualismus einstehen, es ist die Wille S' Majestaet, heisst es. Auch gut, nur solie man ihnen nicht zumuthen, dass sie den Dualismus enthusiastisch empfangen; sie werden auch in diesen Punkte gehorchen, doch wie ich glaube, nicht um den Preis ihres nationalen Seins und auch nicht um die Uebermacht ein andern Volksstammes zu begründen und zu beförden, und endlich auch nicht, damit die Ungarländer über sämtliche Einkünfte Siebenburger nach unbeschränktem Belieben verfügen./

Der Blasendorfer Process um das *Pronunciamento* ist nichts weiter als eine Mache. Die Berichte, welche diesbezüglich hinausgegangen sind entspringen einer und derselben Quelle, sie sind planmässig angelegt und vorbereitet; selbst die Gendarmerie ist hierin, wie auch im J[ahre] 1854 und 1859 formlich betäubt worden.

Die Romanen der oester[reichischen] Monarchie können nicht auch noch da für verantwortlich gemacht werden, dass die Generale und sonstige Staatsmänner in den J[ahren] 1854-56 durch ihr Benehmen je Sympathie und jedes Vertrauen aus dem moldauisch-walachischen Volk ohne Unterschied der Classen formlich ausgerolltet haben. Und was thut aber die heutigen Consuln? Oh, hierüber wäre auch sehr viei zu sagen doch *die* Angelegenheit ist eines eignen Memoires werth. Und we

heitte die grossten Wiener — Zeitungen vom Fiirsten eines *wilden Volke*& vom Fiirsten der Schweinehirten*, von walachischen Helden von der Schiirze sprechen** und wenn der aristokratische *Hirndk* den Fiirsten Cari in Munkâts eingesperrt wissen will, und wenn Nauptmann Kapolnai sagt, das walachische Volk sei eigentlich ein Zigeunervolk von drei Millionen und wenn dr. K. Th. Richter in der *Presse* von 30 Oct. sagt, dass der moldauwalachische Adel seinen Ursprung aus dem Schweinstalle herleitet, und wenn hiedurch die Gemiiher in hochstem Grade erbittert werden, und wenn dann die Bukarester Journalistik gegen solch unerhorten Schimpf auch in die Schranken tritt, dann soli fur all das die romanische Nation in Siebenburgen bussen ! Das heisst wohl, / ganz einfach, der ganzen romanischen Nation einen derben Fusstritt geben und sie gewaltsam in die Arme einer andern Macht hintreiben.

Man faselt viei von walachischen Agitatoren unter dem Volk Braucht es denn andere Agitatoren, als die da sind, welche die unzâhlichen Banden von Râubern und Raubmordern bilden und unterstiitzen t- Und welche Agitation kann in einem Lande wirksamer sein, als diejenige ist, welche durch eine unerhort schlechte und obscure Justiz unterhalten wird? Und das ist der Fall gegenwârtig auch bei uns. Das grosste Uebel diesbezuglich liegt aber in dem hochst traurigen Umstande, dass das Volk gegen diese Justiz keine Klâge erheben darf, indem die Szolgabirowirtschaft schon dafiir sorgt, dass die Zuchthâuser mit unschuldigen Inquisiten wo moglich noch stârken gepfropft werden" etc, etc.

Iacã, de acestea i-aş spune eu Maiestatei Sale, iarã pe d-n. contele Beust l-aş ruga ca, precum trimite în România, așa să trimită și în Transilvania agenții săi, sau mai bine să vie însuși, ca să vază cum merge în țara urșilor.

Poșta pleacă. Cu atîta trebuie să închei.

Al domniei tale serv și frate reveritoriu,

Ge. Bariț. f

A.R. Domine !

Epistola este compusă și scrisă înadins așa *en negligé**, pentru ca în această formă și în acest costum să se poată întrebuița după împregiurări, oricum veți afla cu cale. Am auzit că asemenea știri de natură privată plac la locurile mai înalte. În acel caz, las în voia prea s[finției] sale ca să se folosească și de original, cu numele meu, precum o am scris, în cazul celălalt, d-voastră veți scoate din ea cît veți afla cu cale. Vreau numai să știți că eu stau bun pentru tot ce am scris. În tot cazul, aş dori ca încai b[a]r[onul] Beust să cîștige cunoștință despre lucrurile aceste. Aș mai fi să i se zică că dacă consulatele încă zbiară așa cumplit asupra românilor, cauza e că o parte mare a personalului de la consulat vede bine că dacă se va desființa jurisdicțiunea lor, mulți amploiați vor fi siliți a părăsi țerile românești, adică grasele venituri ce le au de acolo. Știți d-voastră că, de exemplu, dragomanul are sporul pînă la 800 # = 4.000 f.v.a. pe an? Unde mai găsesc ei asemenea sinecure? ! Iacã sorgin-tea mulțimei corespunzîntelor spurcate vomite asupra românilor!.. ~

Mie-mi e preste puțință a mai da alte informațiuni, din cauza că timpul e foarte scurt. Iacã, și așa am rămas din poșta de ieri. Toate celelalte rămîn la înțelepciunea prea s[finției] sale.

Ca de epilog, eu mai adaug, sau adecã repețesc încă numai una români transilvani sunt nevinovați față cu toate incriminările inventate asupra lor. Ei sunt sacrificiul politiceii momentului. Pe D-zeu, / români sunt și pînă astăzi nevinovați! Mîine, poimîine aceeași politică satanică îi va irita, despera, împinge și răpezi la fapte desperate; Dară astăzi și pînă astăzi românii sunt nevinovați.

Spune, mă rog, prea s[finției] sale profunda mea reverință și sinceritatea mea gratulațitme la înalta vocațiune dată lui de la D-zeu, prin cele în fine, te rog ea în orice caz să binevoiești a-mi procura una copie din scrisoare, pe care nu mi-o mai poci face.

Al d-tale serv și frate în Christos,

G. Bariț

P.S. De cumva s-ar provoca la informațiuni trase și din Sibii, nu vă sfiți a-l da de minciună, că Sibiiul e numai rancună tbt cît este

(B.A.R., ms. rom. 1002, f. 185r-188v.)

1 Grigore Silași, 1836— 1897, eminent om de cultură, filolog și folclorist, care s-a învrednicit pînă astăzi de o cercetare monografică a vieții și activității sale. Vezi despre el *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 10 și Iordan Datcu și S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, București, 1979, p. 395—396. Ambele lucrări indică puținele și neconsistentele referințe anterioare despre Grigore Silași.

2 Noul mitropolit greco-catolic al Transilvaniei era Ioan Vancea de Buteasa, care a murit la 10 august 1868 (vezi *G.B.C.*, III, p. 193-194, n. 2).

3 Viitorul memorandist Ioan Rațiu. Acesta se remarcase puternic în viața românilor la sfîrșitul anului 1866; prin petițiunea înaintată împăratului la 31 decembrie, a contribuit la legătură cu autonomia Transilvaniei (vezi *G.B.C.*, III, p. 190, n. 1).

4 Emanuel Pechy (Pechy Mano) era comisar regal pentru Transilvania, însărcinat cu punerea în aplicare a actului dualist din 1867.

5 „Că oamenii, dujpacit se pare, conspiră cu principatele vecine împotriva regimului în Monarhie.”

* „i[n] [eu] & [Frankfurter] Presse, v. 2 dec”. Notă a lui Bariț.

** „Presse, v, 30-oct. 1868”. Notă a lui Bariț,

6 „Primul creator și promotor al ideii daco-romane & fost parohul Daniel Rădulescu (nu acela împușcat de către unguri, ci un altul de lângă Sibiu). Acesta a publicat în anul 1848, la Sibiu, o broșură [intitulată: *Von der Union und nebenbei rin* Wort über eine magyarische dakoromânische Monarchie unter desterreichs Krone*, apărută la Sibiu chiar în timpul Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848; a tradus-o în românește Ssptimiu Albiniki în anul 1850, n. ns.] prin care recomanda stăruitor sașilor alipirea de Moldo-Valahia. Dinsul a propus <le la ipoteza că Monarhia trebuie să se prăbușească, și că în asemenea caz atît sașii cît și românii vor trebui să îndure>brutalul regim maghiar. Din anul 1850 pînă în 1857 incluziv, o parte a emigrației maghiare din Paris, Londra, Bruxelles, Constantinopol etc. — și se găseau împreună cu emigranții moldo-valahi — neîncetat le-a dat acestora speranțe

în privința Transilvaniei. După cum se știe, din 1859 pînă în 1863 zăboviseră numeroși emigranți maghiari în Principate și, în speranța că moldo-valahii li se vor alătura în acțiunea de destrămarea Imperiului, le-au promis cerul și pămîntul, astfel și Ardealul. Este de-a dreptul de admirat cum de nu s-a lăsat ademenit guvernul cuzist de aceste mreji, măcar într-o perspectivă mai îndepărtată, ci numai i-a hrănit pe emigranții maghiari, le-a dat bani și i-a trimis mai departe. În anul 1859, Klapka veni la Cuza cu un ordin categoric al împăratului Napoleon în sensul ca să irupă în Ardeal. Ceea ce n-a făcut-o, deși Napoleon îi reproșase amarnic. Memoriul datat din 1860, care a fost trimis lui Cuza sub semnătura lui Kossuth, Klapka și Teleki, însă cu știrea și voia celorlalți emigranți și care s-a publicat în toate ziarele, ne este tuturor cunoscut, iar contele Andrassy ar fi făcut bine să-l aducă la prea înalta cunoștință a Maiestății Sale. Destrămarea Monarhiei iată deviza acestuia.

Guvernul absolutist și actual al Maiestății Sale s-a ferit pînă acum să sprijine într-adevăr ideea daco-română. O mulțime de tineri destoinici sunt urmăriți sub diverse pretexte meschine și constrinși să-și părăsească patria benevol, cu inima mîhnită de ură. I-am comunicat acesta mai demult domnului Baron Reichenstein, iar excelența sa a recunoscut justetea relatării mele. Pe ce sunt izgoniți românii în Principate? De aceea ca, să li se poată spune pe la spate: «lată-i pe cei infideli!» Firește că majoritatea acestora sînt primiți foarte bine acolo. De ce nu mai vreau să acorde limbii române teren în țara aceasta? Fiindcă nu este destul de cizelată? Dar cînd și cum s-a promovat cultivarea, ei? Și totuși, vrînd-nevrînd, ea va fi nu peste mult în stare ca să înfrunte concurența oricărei alte limbi în Ungaria și Transilvania.

De ce li se impută românilor drept cea mai mare crimă că ei, de opsprezece ani — ca și întotdeauna — s-au ridicat pentru unitatea Imperiului? Ei bine, astăzi nu li se mai pretinde de la dînsii această *virtute* în sensul de altădată, li se spune că voința Maiestății Sale este ca ei să se ridice în favoarea dualismului. Să fie așa, numai atunci să nu li se pretindă ea să primească cu entuziasm dualismul; ei vor fi supuși și în această privință, dar după părerea mea nu cu prețul entității lor naționale, și nici de aceea ca să fundamenteze și să susțină supremația unei alte seminiții, nici de aceea, în fine, ca astfel cei din Ungaria să dispună după plac de toate veniturile Ardealului.

Procesul de la Blaj din cauza *Prmuncmmhdm* nu este decît o machinație. Vestirile care au leșt divulgate despre acesta provisa dintr-una și aceeași sursă, ele sînt tilcuite și răspîndite în mod dinainte chibzuit. Jandarmeria însăși este implicată în afacere,, de weme oe ea a fost amuțită, ca șâ In anul 1854 și tS39, în *wmă* loimal.

Românii din Monarhia austriacă nu pot fi trași la răspundere nici pentru aceea, că generalii, precum și oamenii de stat contemporani, în anii 165V- au stîrpit de-a dreptul prin atitudinea lor, o anumită s&npatie și încredere di@ partea poporului moldavo-valah, fără diferență de clasă. ȘL ce4 de făcut cu consului de astăzi? O, s-ar putea spune multe și despre aceasta: cfoestttmea, desigur, ar merita un memoriu. Și cînd *astăzi* cele mai mai i ziare vie@eze vorbesc despre domnitorul urnii *popor săfflbafo*, despre domnitorul *pmcarMor*, despre eroii valatii *pață-lapte*, fi cînd aristocraticul *Hirnok* pretinde a ști despre priirțal Carol că este închis la Munkâes, și d u d locotinentul Kapolnai spune că poporul valah «e de tapt un popor •pgan de tai milioane die sutflete, și cînd dr. K. Th. Richter, în mumărul ziarului *Presse* <Sm 3© octombrie spune că boierul moldavo-valah își trage obirșia din staulul porcilor, și cînd spiritele sunt îndîTJite în eel mai înalt grad, și cînd și juimlistica din București intră în apenă pentru C0m%aterga unei asemenea ponegriri nemaipomenite, atunci trebuie să plătească națiunea română din Transilvania!

Vasăzică asta înseamnă să se dea întregii națiuni române un strașnic picu cu forța în brațele unei alte puteri.

Se trîncănește mult despre agitatorii din sinul poporului. Se agitatori decît acei care sînt acolo, care alcătuiesc și sprijinesc nenunhoți și de tîlhari! Și apoi care agitație poate să fie mai eficace într-o care o susține o justiție neauzit de rea și obscură? Or, acesta este ac Cea mai mare pacoste în această privință constă însă în extrema tr poporul nu poate să-și înaineze nici o plîngere împotriva acestei just de solgăbirăi ia măsuri în acea privință ca închisorile să fie — oriund mai îmbîcsite de jacquerifti nevinovați etc. etc."

7 *Friedrich Ferdinand Beust*, 1809— 1886, ministru de externe a saxonă. A căzut în 6 noiembrie 1871, după o carieră politică lungă. I*a u treburilor externe ale Imperiului ungurul Iulius Andrassy.

8 „Neglijent."

9 Textul de față este copia cerută de Bariț, scrisă de mîna I aflată printre scrisorile acestuia către cărturarul brașovean.

XXXVII

CĂTRE MIHAIL KOGĂLNICEANU

(1869)

145

Domnule ministru!

Cu poșta de astăzi am trimis de aici, sub adresa tului, un pachet cu foia literară *Transilvania*, ca u de recunoștință și mulțămită pentru numărul cel mai ai binevoit a dispune domnia ta ca să se trimită înco stitutelor și bibliotecelor'. Restul numerilor din ur iarăși în broșură, însă tocma la finea anului. Alături *Transilvania*] 1868 în care se află catalogul docume *Valachis*.

Știu foarte bine că d-ta n-ai timp de a te ocupa toria noastră, a acestor de dincoace de munți, îns

Am alăturat și un dicționar unguresc-român o curiozitate, sau și de trebuință, atunci cînd dăm p unele expresiuni ungurești.

[Din] + -]* 1/2 coală se poate vedea preste ce feli de [documen]te istorice am dat noi în Viena, cu privi[re la r]egularea hotarelor dintre România (în [...]) [și] dintre Transilvania. Este învederat că, mergînd pe urma acestor extracte și citate, s-ar mai putea descoperi în această materie o mulțime alte documente interesante, atît în Viena, cît și la Cluș și la Sibii.

în cauza știută am vorbit cu fratele Iacob Murășanu, redact[orul] *Gazetei*. Omul a suferit foarte mari lovituri de trei ani încoace. Prin urmare, d-voastră veți face o mare bunătate dacă-l veți ajuta cu atîta cu cît mi-ai zis d-ta în ziua din urmă cînd ne văzurăm în ministeriu. După aceea, pe viitoriu veți face cum vă va lumina D-zeu.

Domnule ministru, dă-mi voie să te mai răpesc încă cîteva minute cu rugarea ca să binevoiești a reflecta la o faptă barbară, despre care au început a vorbi foile românești transilvane și ungurene, cum și unele din Viena. în 1° octobrie a.c. b[a]r[onul] Carol Apor, președintele Curtei de apel din M[ureș] Oșorhei sparse comuna românească *Tofalău* din Distrpctul *Murășului*, aruncînd pe strate trei sute de suflete, bărbați, femei, bătrîni și prunci mici. îndată după aceea dete porunca ca [...] averea acelor familii, ceea ce s-a [...] altele s-au vîndut preste trei [...] (banițe) de grîu și alte [...]lea familii a'lu rămas peritoare [...].

B[a]r[onul] C. Apor nu s-a îndestulat nici cu atîta ci, de altă parte, a mijlocit la deregătoria politică ca să iasă un subprefect la fața locului și să poruncească acelor 300 suflete de români ca în două zile să se care din drum, unde se așezaseră cu toții sub cerul liber. Subprefectul, ieșind acolo, le-au zis că dacă în două zile nu se vor mișca și nu vor lua lumea în cap, li se vor arde toate hainele și alte amărunte pe care le mai avea acei nefericiți.

Aceasta se întîmpla între 9 și 10 octobrie. Un avocat ne scrie din 10 oct. așa: „Ieri după amiazi am fost în fața locului, comerciantul Iosif F ... și concipientele Nicolae C. Am aflat comuna întregă în mijlocul drumului. Copiii plîngeau de foame și de frig, femeile se boceau și își 'blăstemau ora nașterii iară bătrînii ne ziceau că voiesc să moară acolo de foame și de sete, pentru ca să fie îngropați în același cimiteri, pe țărîna moșilor și a strămoșilor. N.B. : biserica, cimeteriul încă nu sunt puse la tobă”.

Este adevărat că b[a]r[onul] Apor, după un proces foarte îndelungat, cîștigase cauza în contra acelor familii ro[mâne] însă pentru ca să știe. lumșa cum cîștiga [...] cauzele lor în Transilvania, nu trebuie să [...] • b[a]r[onul] C. Apor este vechi președinte al [Curții de apel] și, că tremură toți judecătorii de fri[ca lui]. Acest om e cunoscut de unul din [dușmanii de] profesiune ai elementului românesc. .

într-aceea, pentru ca să pricepem și mai bine natura proceselor urbariali (rurali, iobăgești) din Transilvania se cuvine a însemna încai următoarele lucruri: în a. 1854 cînd a ieșit legea rurală (patenta din 24 iunie .1854). s-a luat de bază conscripțiunea din 1819, adică toți țărani cîți au avut la mîna lor. moșioare în 1819, să fie răscumpărați de la boieri, prin stat. Din contră, toți ceilalți să se răscumpere ei sin-

guri, din pungile lor. 5 200 de familii boierești au luat rantată prin stat, 46 milioane fiorini v. a. plus interese cu totul 72 milioane! Clasa țeranilor răscumpărați prin *iobagi*, a celor carii se răscumpăra ei pe sine, se chiema z

Locuitorii din Tofalău au fost din clasa iobagilor grafia din 1819, cum și împregiurarea caracteristică cu impozitele ca *iobagi*, nu ca zîleri. Acestea adevăruri s-au. Se pare însă că fiind cea comună românească în secu ca să o spargă cu orice pret, pentru ca să așeze secui i lor.

De altmentrelea, scoaterea românilor din moșiile cumpărate de stat cu banii scoși tot de la noi, prin i ordinea zilei de [...]. Cazul însă de la Tofalău bate m pentru] că s-a întîmplat acum, spre iarnă, și [prin m executărei.

D-voastră scoateți preste hotar [...] și toată lu asupra [...] Transilvania extermină sute și [sute de fa iară lumea admiră bravu[...]. [Pînă] cînd?

Cu înaltă stimă [...]

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 62.592.)

1 La data respectivă Mihail Kogălniceanu era ministru de i 1869 el a dispus trimiterea a peste 2000 de exemplare de cărți române care să se împartă la școli și așezăminte culturale naționale. De not Kogălniceanu a trimis un număr aproximativ de cărți pentru român distribuitor fiind Alexandru Roman, profesor de limba și literatura tatea din Budapesta. Este cea mai mare donație de cărți pentru fr regimul intolerabil al dualismului austro-ungar. Vezi și *Transilvan* p. 147— 148. In scrisoarea următoare, date concrete despre distr

2 Vezi *G.B.C.*, VI, p. 313, n. 2, și supra, XXXIV/139, n. 10, și mai publica regește de documente din marea colecție rămasă de Kemeny Jozsef. Aici este vorba, concret, de o parte a lungului des generale despre români din volumul respectiv al lui Kemeny, literel alfabetic, cuvîntul *Valachi*. Seria s-a tipărit sub titlul *Extractus <cone Rerum Tran[silva]nicarum eruditissimi Viri Illustrissimi d. C sub voce Valachi. Tomo III, Q — Z contentorum (Transilvania, I, 180 nr. 5, p. 100— 104; nr. 6, p. 124— 126; nr. 7, 141— 144) cu documen 1809, cu continuarea: Ex Indice Codicis Diplomatici Illustrfissim Kemeny in XII Tomos distributi (nr. 8, p. 174— 176; nr. 9, p. 208— mente dintre anii 1212— 1699.*

3 *Dicționarul unguresc-romănesc. Magyar-román szótár. Com Editoriu și proveditoriu, auctoriul, Brașov, 1869.*

4 Din acest loc și pînă la sfîrșit, scrisoarea este deteriorată nu putea reconstitui unele cuvinte. Ceea ce am reconstituit în m ranteze drepte[ ], iar ceea ce nu s-a putut reface este însemnat cu leași paranteze [...]. Procedeu este valabil pînă la sfîrșitul scriso

XXXVIII

CĂTRE EFORIA ȘCOLILOR DIN BRAȘOV

(1869)

146

Brașov, în 4 novembre 186

*Cătră Onorabila Eforie a școalelor naționale ale confesiunea gr. răs.
în Brașov*

În urmarea dorinței exprimate de către unii membri ai Societății Academice și pe temeiul informațiilor trase mai în urmă, domnul ministru al afacerilor interne din România a dat, sub N° 14.551, ordinul cătră direcțiunea Imprimeriei Statului pentru ca aceea să trimită gratis un număr oarecare de cărți, atât didactice cât și juridice românești, pentru bibliotecile și școalele românești din Transilvania și Ungaria iară subscrișul fu însărcinat a le împărți pe acelea în Transilvania și mai ales în orașul și districtul Brașov, în Sibii, în Blaș, Cluș etc.

Acelea cărți au sosit în zilele acestea și sub n. 5441 din 4 novembre a. c. s-au scos de la vamă plătindu-se în total:

pentru 1056 [bucăți], arg. fior.	29,28 cr.
chiria de la București pentru 1056 [bucăți]	
a 3 sf[anți] % [bucata] = 31 1/2 sf. '..	10,21/2
descărcat, transport la vamă, de acolo	
acasă, frachinagiu.	1,35
Suma în sunători	f. 41,65 1/2

Din această sumă se vine jumătate pentru lada ce rămîne în Transilvania, adică sunăt[ori] f. 20,82 cr. iară din acești fiorini jumătate vine pe cărțile care rămîn în Brașov, a se plăti cu sunători fiorini 10,41 cr.

Pe temeiul acestora arătări rog pe Onor[abila] Eforie ca să binevoiască a dispune primirea cărților consemnate în alăturata listă, câte 3 exemplare din fiecare op, de la subscrișul. Iară apoi rămîne la înțeleaptă chibzuire a Onor[abilei] Eforii de a păstra câte un exemplar pentru biblioteca școalelor, iară din celelalte două a împărtași anume cu cărțile/didactice pe școalele normale din Satulung și Zernești.

Am onoare a fi cu tot respectul al Onor. Eforii, /

G. Bariț. /

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 75r-f v)

Adnexe

România
Cabinetul directorului
Imprimeriei Statului
No 3087

București, 25 7«u 18

Domnul meu,

În urma dorinței exprimate de a vi se elibera un oarecare număr de cărți didactice din depozitul central, domnul ministru m-a însărcinat prin ord. n° 14.551 a vă satisface cererea, trămițindu-vă citre 15 exemplare din fiecare carte.

Subsemnatul, am onoare a vă alătura, pe lângă aceasta, 2 liste cuprinzătoare numărul total de 1015 exemplare ce vi se înaintează, o dată cu aceasta rugîndu-vă ca binevoiți a mă onora cu răspunsul d-voastre de primire.

Primiți, domnul meu, încredințarea stimei mele,

Director *Mărginea*

[Adresa:] D-sale domnului G. Bariț, membru Societății Academice pentru cultura limbii române. La Brașov. .

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 68.)

Listă

*de cărțile didactice aflate în depozitul central
al Imprimeriei Statului la 1 septembrie 1869*

- 1 *Abecedar sau manual de silabism* pentru clasa I, de Dimitrie Iarcu, ediția a 1^a 1869, 15 bani;
- 2 *Carte de lectură* pentru clasa II, ediția 10-a, redactată de B. Ștefănescu, 15 bani;
- 3 *Curs elementar de desenul liniar* de I. M. Poenaru, 1 leu 15 bani;
- 4 *De 2 ori 52 istorii biblice pentru școale și familii*, bani 55;
- 5 *Elemente de aritmetică pentru clasa I*, text pentru învățători de M. Schwartz, bani 25;
- 6 *Elemente de aritmetică pentru școlari*, idem, bani 25;
- 7 *Idem de comptabilitate sau ținerea registrelor*, pentru uzul clasei IV de D. Iarcu, 30 bani;
- 8 *Elemente de Catechism sau datoriile morali ale creștinului*, ediția 12-a, bani 15;
- 9 *Idem de Istoria sacră sau biblică a vechiului și noului testament*, ediția 2-a, bani 20;
- 10 *Idem de Gramatica română* de V. Stilescu, bani 20, sub presă;
- 11 *Idem de Istoria românilor*, ediția 7-a, de A. T. Laurian, bani 45;
- 12 *Idem de I. Eliade Rădulescu*, ediția 2-a, sub presă;
- 13 *Elemente de istoria naturală*, ediția 6, de Dimitrie Iarcu, bani 40;
- 14 *Epistolele și evangheliile duminicilor și ale sărbătorilor de peste tot anul*, de Nifon Iarcu, 84 bani, ediția 3-a;

Costul

b.

Numărul

Numirea

34

15	15	<i>Elemente de gramatica română</i> , de V. Stilescu	20	
10	15	<i>Idem de istoria românilor</i> , ediț. 7 ^a de A. T. Laurian	45	
11	15	<i>Idem de istoria naturale</i> , ediț. 6 de D. Iarcu	40	
12	15	<i>Epistolile și evangheliile duminicilor și ale sărbătorilor de de peste tot anul</i>	84	
13	15	<i>Femeia virtuoasă sau cele trei epoci ale femeii</i> de Toma Sergescu	50	
14	15	<i>Geografia țărilor române</i> de A. Laurianu	20	
15	15	<i>Idem</i> de Gr. Vlădescu, ediția 14 a	20	
16	15	<i>Micul catehism sau datoriile omului creștin moral și social</i> de A. E., ediția 13-a	20	
17	15	<i>Manualul sistemului metric decimal, cu figuri în text</i> , de E.A.	50	
18	15	<i>Bibliografie de cărțile române</i> de D. Iarcu	75	
19	15	<i>Carte de gimnastică</i> de G. Moceanu		
20	15	<i>Curs de elementariu de antropologie și de medicină populară</i> de A. H. Bassero	85	
21	15	<i>Dicționar eleno-român</i> de profes. G. Ioanid, tom. I	15	
22	15	<i>Idem idem " "</i> tom. II	15	8
23	15	<i>Geometria descriptivă cu figuri</i> de Al. Orăscu în 2 volume	4	20
24	15	<i>Istoria generală</i> de Al. I. Crețescu, tom. I	4	20
25	15	<i>Idem idem " "</i> II	5	
26	15	<i>Elemente de pedagogie și metodologie</i> de I. R. Eliade		
27	15	<i>Studii asupra instrucțiunii publice în unele din statele Europei</i> de G. Costaforu	4	45
28	15	<i>Zoologia</i> de Iulius Baraș	73	49
420		adeacă lei șeptezeci și trei 49%, de cincisprezece ori însumează....	1102	35

București, 1869, septembr. 25

Pentru conformitate,

S. Lalicu

(B.A.R., ms. rom. 51, f. 73)

- 15 *Tabula Daciae antiquae* de A. T. Laurian, 1 leu 15 bani;
- 16 *Femeia virtuoasă sau cele trei epoci ale femeii* de Thoma Sergescu, bani 50;
- 17 *Geografia țărilor române* de A. T. Laurian, bani 20;
- 18 *Idem* de Gr. Vlădescu, ediția 14-a, bani 35, sub presă;
- 19 *Geometria elementară*, ediția 3, de Georgiu Eustațiu, ediția 4-a, bani 85, sub presă;
- 20 *Micul catehism sau datoriile omului creștin moral și social* de A. F., ediția 13-a, bani 20, sub presă;
- 21 *Manualul sistemului metric decimal, cu figuri în text* de E. A., 1 leu;
- 22 *Bibliografia de cărțile române* de Dimitrie Iarcu, 2 lei 50 bani;
- 23 *Carte de gimnastică* de G. Moceanu, 2 lei 75 bani;
- 24 *Cvirs elementar de antropologie și de medicină populară* de A. H. Bassero, bani 85;
- 25 *Dicționar eleno-român* de profesorul G. Ioanid, tomul I, 15 lei; tomul II, 15 lei;
- 26 *Geometria descriptivă cu figuri* de Al. Orăscu, 2 volume, 8 lei 35 bani;
- 27 *Istoria generală* de Al. I. Crețescu, tomul II, 4 lei 20 bani; tomul III, 4 lei 20 bani;
- 28 *Elemente de pedagogie și metodologie* de I. R. Eliade, sub presă;
- 29 *Studii asupra instrucțiunii publice în unele din statele Europei* de G. Costaforu, 4 lei 45 bani;
- 30 *Zoologia* de Iulius Baraș, 3 lei 75 bani.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 69r)

Listă

de cărțile didactice liberate din depozitul Imprimeriei Statului domnului G. Bariț, membru Societății Academice pentru cultura limbei române, la Brașov

Numărul		Numirea	Costul	
curent	exemplarelor		l.	b.
1	15	<i>Abecedare sau manual de silabism pentru cl. I</i> de Dimitrie Iarcu, ediția 13-a		15
2	15	<i>Carte de lectură pentru cl. II</i> , ediția 10, redactată de B. Ștefănescu		40
3	15	<i>Curs elementar de desenul liniar</i> de I. M. Poenaru	1	15
4	15	<i>De 2 ori 52 istorii biblice pentru scoale și familii</i>		55
5	15	<i>Elemente de aritmetică pentru cl. I, text pentm învățători</i> de M. Schwartz		45
6	15	<i>Elemente de aritmetică pentru școlari</i> de Schwartz		25
7	15	<i>Idem de comptabilitate sau ținerea registrelor</i> , pentru uzul cl. IV de D. Iarcu		30
8	15	<i>Elemente de istoria sacră sau biblică a Vechiului și Noului Testament</i> , ediția 2		20

Listă

de legiuirile liberate din depozitul Imprimeriei Statului domnului G. Bariț, membru Societății Academice pentru cultura limbii române, la Brașov:

Numărul		Numirea	Costul	
curent	exemplarelor		l.	b.
1	10	Constituțiunea și legea electorale		45
2	15	Condica comercială, ediția II	1	70
3	15	Legea Consiliului de stat		15
4	15	Legea Curții de compturi		15
5	15	Legea comunelor urbane și rurale		20
6	15	Legea consiliului județian		20
7	15	Legea rurale		30
8	15	Colecții de instrucții pentru aplicarea Leg[ii] rurale, part. I		30
9	15	Convențiunea pentru organizarea definițivă a Principatelor] U[nite] Române		20
10	15	Convențiune idem, în broșuri imprimate de lux		45
11	15	Legea asupra comptabilității generale a statului		25
12	15	Legea pentru constrângerea corporale		20
13	15	Legea căilor ferate de peste Milcov		45
14	15	Legea Curții de casație și justiție		30
15	15	Legea pentru străinii domiciliați în țară, de a cumpăra proprietăți imobile		10
16	15	Legea de espropriațiune pentru caz de utilitate publică		15
17	15	Tablou de toate comunele rurale din țeară		20
18	15	Codice penale și de procedură criminală	1	70
19	15	Codice de procedură civile	1	70
20	15	Colecțiuni de mai multe legiuiri		45
21	15	Legea pentru înființarea gardei orășenești		20
22	15	Legea asupra instrucțiunii publice		25
23	15	Legea de înstituirea perceptorilor		15
24	15	Legea pentru organizarea judecătorească		25
25	15	Regulile instalării și atribut[iile] funcționar[Hor] p[entru] tutun		25
26	15	Legea p[entru] regularea drept[ului] de intrare de la vitele păstor[Hor] străini		25
27	15	Formularul Codicei de procedură criminală		30
28	15	Regulament despre atribuțiunile portăreilor		25

Numărul

* J2

Numirea

Costul

b.

29	15	Buletinul legilor pe anii de la 1859 pînă la 1861		20
30	15	Idem 1862		85
31	15	Idem 1863	1	10
32	15	Idem 1864, part. I	1	70
33	15	Idem 1864, part. II	1	70
34	15	Idem 1864, part. III	1	85
35	15	Idem 1865	2	10
36	15	Dezbaterile Senatului Român pe a[nii] 186f—1865	2	20
37	15	Idem Adunării Legișlat[ive] a României pe a. 1864—(18)65		20
38	15	Noua legiuire de prințul Știrbei pentru săteni		27
39	15	Legea poliției rurale		15
40	15	Analele statistice ale României pe anul 1866, broșura VII, part. I	34	92
595		De cincisprezece ori a lei..... minus 5 es. de la nr. 1 însumează ..... adică lei cincisute douăzeci și unu DD /.	521	55

București, 1869, septembrie 25

Pentru conformitate

S. Lalic

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 72)

România
Cabinetul directorului Imprimeriei Statului

No

București, 21 Octobr. 1869

Domnul meu,

La scrisoarea d-voastre cu data H luna expirată, am onoare a răspunde că aș fi putut să vă dau și cărțile didactice și juridice pentru d-voastre cit și pentru d-l Al. Roman, împachetate în două lăzi, le-am înaintat la Brașov prin canalul d-lui Iuga, pe care cred că le-ați primit.

În lada adresată către d-voastre am anexat și un uvrăgiu cu 3 tablouri ilustrate sub titlu Distrucțiunea sfintei cetăți Ierusalimul. Aș dori ca această carte să ajungă la

nile sfinției sale domnului canonic Antonie Veștemianu^s. Vă rog așadar a expedia această carte la destinația ei, și mă veți îndatora.

Cît pentru pachetul ce mi-ați adresat, veți ști, domnul meu, că n-am lipsit a preda d-lui ministru Mihail Kogălniceanu aceea ce a fost destinat pentru domnia sa. Tot asemenea și broșurile ce lalte, cătră ceialalți domni, despre care am onoare a vă face cunoscut.

Adăst, în fine, lista subscrisă de d-voastre de primirea cărților și legiuirilor din chestie.

Al d-voastre devotat,

A. Mărgineanu,

director Imprim. Statului.

[Adresa:] D-sale d-lui G. Baritz, la Brașov

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 74)

D-lui G. Baritz, Brașov

Prin căraușul Nicolae Ștefan din Brașov vă trimitem 2 lăzi cu cărți didactice și și juridice, greutatea c[irca] 600 [kg].

După primire veți binevoi a le cîntări și a plăti căraușului trei sfanți de % [kg].
București, 25/13 octobre 1869

C. I. Iuga m.p.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 96)

N[^] 107/[1]S69

Brașov, 15/3 noembre 1869

Onorate domnule !

Mărinimoasa îngrijire a ilustrațiilor și prea stimaților frați din România, prin care s-a ordonat din partea domnului ministeriu al afacerilor interne de acolo, nr. 14.551, la direcțiunea Imprimăriei Statului, împărțășirea atît a bibliotecii și a școalelor noastre cu cărțile didactice și juridice, cît și a școalelor normali din Satulung și Zernești, cu cărțile didactice care sunt în lista ce o am primit cu prețuita hirtie a onor. domniei voastre din .6-a iunei prezente specificate, ne-o ridicat cu atît mai mult simțemintele de recunoștință și profundă mulțumire, cu cît bunăvoința și ajutorul de care ne bucurăm din partele este cel mai puternic sprijin al institutului nostru de învățămînt, de la care, mai cu seamă, atîrnă prosperarea culturii și fericirii acelor carii să nutresc din el.

Deci vă împărțășim, onorate domnule, că s-a dispus din partea subscrisei eforii să vi se rebonifice spezele cu primirea acelor cărți preunate, în monedă sunătoare, cu 10 fl.

41 cr. adecă zece fioreni 41 cr. val[ută] austrpacă] și totodată să se rădăce de la on. domniei voastră acele cărți.

Avem onoare de a ne desemna ai onorat domniei voastre,

*Eforia școalelor centrale române
ort. răsăritene,
Damian Datco, președint*

[Adresa:] Prea onoratului domn Georgie Bariț. Loco.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 85r)

Mult stimat domnule !

Nu e demult, precum este bine cunoscut și domnii-tale, de cînd, după multe osneli și necazuri, cu ajutorul lui Dumnezeu ajunsărăm a înființa și în comuna noastră Zărnești, una școală primară cu trei învățători. În urma aceasta am pus și baza înființării unei biblioteci pe lîngă această școală, precum trebuie să fie de acestea la toate școlile.

Dară tocma pe cînd meditam mai serios că, într-atîta lipsă de mijloace în care aflăm, unde să alergăm după ajutoriu spre acest scop, și pe cînd cugetam a ne întoarce privirea cătră frații noștri din România, cari se părea a-și fi uitat de noi tocmai în aceste momente serioase, între aceste împrejurări grele, ne surprinseră un dar de 96 cărți didactice și juridice din Tipografia Statului României, cele-a făcut d-l ministru de interne tinerii noastre biblioteci școlare, prin stăruința d-tale.

Cred că veți înțelege cîtă bucurie ne-au cauzat nouă această aducere-amînd de noi, din partea fraților noștri din România, mai ales dacă veți considera că au primită cu amoare frățească din partea alor noștri. De aceea, dară, subscrisul au și prieteni de la Eforia școlară plăcuta însărcinare de a descoperi d-lui ministru de interne din România, prin prea onorat domnia ta, adinca lor mulțămîntă și recunoștință, dară și a asigura pe domnul ministru că vom face ca să se știe și să cunoască toată tinerimea noastră școlară, și prin ea și posteritatea din astă comună, binefacerea domnului ministru pe școala noastră.

Iar pe d-ta te rog să binevoiești a mă considera și mai departe al prea onorat d-tale sincer stimătoriu,

*Ioane Comșa
preot gr.*

Zărnești în 13 noemb. 1869

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 89)

Din ședința consistorială ținută în Gherla la 13 noembre 1869
Nr 2863/1763

Spectate domnule !

La prea stimata scriptă a spectatei domniei voastre dd*o 9 noembre a.c. în prețuita cărților juridice și didactice în limba română tipărite la București și gratuite împ

tinde în Transilvania, Ungaria și Banat, pe seama bibliotecilor de la institutele române de aici, rescriind cu toată încrederea, și se face cunoscut că acest consistoriu cu bucurie și pe lingă adincă mulțumită primește cărțile destinate pentru institutele din ambitul acestei diecese, și pentru portul acelora su[b] ~ alăturați și se trâmă 7 fl. 60 cr. v.a., făcându-vă cunoscută și acea împregiurare că, din cărțile pedagogice destinate pentru școalele din Năsăud, acest consistoriu a destinat jumătate pentru Preparandia gr[eco]-catolică din Gherla, după ce preparandia greco-catolică din Năsăud s-a strămutat aici, la Gherla, intru altele, cu deosebită stimă răminem,

Ioan Anderho m.p.

vicariu genferal] capitulariu.

[Adresa:] Spectatului domn Georgiu Bariț, Brașov

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 101.)

Nro 4325

Din Oficiolatul Districtului Făgăraș, în 24 novembre 1869

Conspect

despre cărțile trântise pentru biblioteca Districtului Făgăraș din partea înaltului Ministru de Interne al României, prin mijlocirea onoratului domn Georgiu Bariț, și adecă:

- 1 I broșură *Legiuire pentru receprocele drepturi și îndatoriri ale proprietariului și lucrătoriiului de pământ emise de principele Barbu Știrbei în 23 prier 1851 ;*
- 2 I *Condica de comerciu din anul 1863, II edițiune, 1865*
- 3 I *Lege pentru cartea de compute din 24 ianuaru 1864;*
- 4 I *Lege pentru călile ferate din 24 martiu 1864 ;*
- 5 I *Lege pentru comunile urbane și rurale din 31 martiu 1864;*
- 6 I *Lege pentru consiliile județiane din 31 martiu 1864;*
- 7 I *Convențiune pentru organizarea definitivă a Principatelor Unite Române din 2 mai 1864;*
- 8 I *Convențiune pentru organizarea definitivă a Principatelor Unite Române, cu legea electorale din 2 iuliu 1864;*
- 9 I *Lege rurale cu proclamațiunea domnitoriiului din 14 august 1864;*
- 10 I *Colecțiune de toate instrucțiunile etc. ale noiei legi rurale din anul 1864;*
- 11 I *Lege pentru Curtea de Casațiune, din 19 august 1864;*
- 12 I *Lege pentru străinii domiciliați în România, din 19 august 1864;*
- 13 I *Lege pentru Consiliul de Stat în România, din 22 august 1864;*
- 14 I *Lege pentru constrângerea corporale în România, din 18 septembrie 1864;*
- 15 I *Lege de expropriațiune pentru utilitate publica, din 17 optobre 1864;*
- 16 I *Tabel de toate comunele rurale din România, din 31 optobre 1864;*
- 17 I *Lege asupra instrucțiunei a Principatelor Unite Române, din 25 novembre 1864;*
- 18 I *Lege asupra computabilității generale, din 5 decembre 1864;*

- 19 I broșură *Colecțiune de mai midte legiuiri române din 5 decembre 1864;*
- 20 I „ *Lege de instituirea perceptorilor din 23 martiu 1865;*
- 21 I „ *Lege pentru regulara dreptului de intrare de la vitele păstorilor străini, din 20 mai 1865;*
- 22 I „ *Codicele penale și de procedură criminala, din 17 iuniu 1865;*
- 23 I „ *Lege pentru organizarea judecătorească, din 4 iuliu (1)865;*
- 24 I „ *Ordonanța domnească despre monopolul de tutun, din 3 iuliu 1865;*
- 25 I „ *Codice de procedură civilă din 9 septembrie 1865;*
- 26 I „ *Lege pentru înființarea gardei urbane din 17 marțiu 1866;*
- 27 I „ *Regulamentul portăreilor, din 17 marțiu 1866;*
- 28 I „ *Formularie ale Codicelui de procedură criminala, din 17 marțiu 1866;*
- 29 I „ *Lege pentru poliția rurale, din 23 decembre 1868;*
- 30 I „ *Buletinul legilor pre anii 1859, 1860 și 1861 ;*
- 31 I „ *Buletinul legilor pre 1862;*
- 32 I tom *Buletinul legilor pre anul 1863;*
- 33 trei tomuri *Buletinul legilor pre anul 1864 ;*
- 34 I tom *Buletinul legilor pre anul 1865;*
- 35 I *Dezbaterele Adunării Legislative a României, sesiunea 1864—1865;*
- 36 I *Dezbaterele Senatului României, sesiunea 1864—1865;*
- 37 *Analele Statistice ale României pre anul 1866, broșura VII, partea prima*

Făgăraș în 22 novembre 1869

Cum că aceste cărți le-am primit în stare bună și s-au petrecut în inventariu bibliotecii Oficiolatului districtuale, cu gratitudine adeverim,

I. Germ[an] Codru Drăgușanu
vicecăpitan dirigit

Teofil Frîncu,
notariu distric[țu]

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 91r-92r.)

De la Eforia Școalei capitalie „Radu Negru”

Făgăraș, 12/24 novembre 1869

Lista

cărților donate de înaltul Ministeriu de Interne al României, prin mediul onoratului domn Georgiu Bariț pentru biblioteca școalei capitalie greco-orientale „Radu Negru” din Fagaraș:

- 1 I broșură *Abecedariu sau manuaru de silabism de domnul Iarcu;*
- 2 1 „ *Micul catechism pentru scoale primari, urbane și rurale;*
- 3 1 „ *Istorie biblice pentru scoale și familie, traduse din germană;*
- 4 1 „ *Epistolele și evangheliile duminecilor și serbătorilor de Nifon Bălășescu;*
- 5 1 „ *Elemente de gramatica română pentru II și III clase prim. de Stilesco;*

- 6 I broșură *Geografia țărilor române pentru scoale primari* de A. Treb. Laurian;
7 I *Elemente de geografie pentru II și III clase prim.* de G. Vlădescu;
8 I *Elemente de istoria românilor pentru clasele prim.* de A. Treb. Laurianu;
9 I *Elemente de istoria sacră și biblică pentru școalele prim.*
10 I *Elemente de istoria naturale pentru clasa IV prim.* de D. Iarcu;
11 I *Elemente de aritmetică pentru clasa Ia prim.* de M. Schwartz (test pentru învățători);
12 I *Elemente de aritmetică pentru clasa I prim.* de M. Schwartz (test pentru școlari);
13 I *Elemente de calculabilitate comerciale* de D. Iarcu
14 I *Carte de gimnastică* de G. Moceanu;
15 „ *Manualele sistemului metric zecimal*;
16 „ *Curs elementariu de antropologie* de A. H. Bassero;
17 „ *Curs elementariu de desenul linearu* de I. M. Poenariu;
18 *Tractațiune asupra geometriei descriptive* de Al. Orescu;
19 „ *Manuale de figure la aceasta*; •
20 volume *Istoria naturale*, tomul I de Iuliu Baraș;
21 „ *Elemente de istoria generală* (tomurile II și III) de Al. I. Crețescu;
22 volum *Elemente de pedagogie și metodologie* de I. R. Eliade;
23 broșură *Carte de lectură pentru II clase prim.* de Barbu Ștefănescu;
24 *Femeia virtuoasă*, cartea I« de Toma Sergiescu;
25 II volumine *Dicționarul eleno-român* de G. Ioanide;
26 I broșură *Repertoriu biblio-chronologic* de D. Iarcu;
27 I volum *Studii asupra instrucțiunii publice în unele stațiuni europene* de G. Costaforu Făgăraș în 22 novembre 1869

Cum că aceste cărți s-au primit în stare bună, cu grațitudine se adeverește,

Prezidiul eforial:

Petru Popescu, protopop gr. or I
al Făgărașului;

Ion Dima Petrașcu, directorul
școlii și secretariu eforial.

(B. A. R., ms. rom. 981, f. 95r 4- v)

Lista

cărților donate de înaltul Ministeriu de Interne al României, prin mediul onoratului domn Georgiu Bariț, pentru biblioteca școlii capetali greco-catolică în Ohaba Făgărașană

- 1 I broșură *Abecedariu sau manuariu de silabism* de Bem. Iarcu;
2 1 „ *Micul catechism pentru scoale primari urbane și rurali*;
3 1 „ *Istoriile biblice pentru scoale și familie*, traduse din germană;
4 I „ *Epistolele și evangheliele duminicilor și serbătorilor* de Nifon Bălășescu;

- 5 I broșură *Elemente de gramatică română II și III clase prim[are]* de Stilescu;
6 1 „ *Geografia terilor române pentru scoale primari* de A. Treb. Laurian;
7 1 „ *Elemente de geografie pentru II și III clasă prim.* de Gr. Vlădescu;
8 1 „ *Elemente de istoria românilor pentru clasele prim.* de A. Treb. Laurian;
'91 „ *Elemente de istoria sacră și biblică pentru școalele primărie*;
10 I „ *Elemente de istoria naturale pentru clasa IV prim.* de JD. Iarcu;
111 „ *Elemente de aritmetică pentru clasa I prim.* de M. Schwartz (test pentru învățători);
12 I „ *Elemente de aritmetică pentru clasa I prim.* de M. Schwartz (test pentru școlari);
13 I „ *Elemente de calculabilitate comerciale* de Dem. Iarcu;
14 I „ *Carte de gimnastică* de G. Moceanu;
15 I „ *Manualele sistemului metric-zecimal*;
16 I „ *Curs elementariu de antropologică* de A. H. Bassero;
17 I „ *Curs elementariu de desenul linearu* de I. M. Poienariu;
18 I „ *Tractațiune asupra geometriei descriptive* de Al. Orăscu;
19 I „ *Manuale de figure la aceasta*;
20 I volume *Istoria naturale*, tomul I, de Iuliu Baraș.
21 II volume *Elemente de istoria generală* (tomurile II și III) de Al. I. Crețescu;
22 I volume *Elemente de pedagogie și metodologie* de I. R. Eliade;
23 I broșură *Carte de lectură pentru II clasă prim.* de Barbu Ștefănescu;
24 I „ *Femeia virtuoasă*, cartea I a de Toma Sergiescu;
25 II volume *Dicționarul eleno-român* de G. Ioanide;
26 I broșură *Repertoriu biblio-chronologic* de D. Iarcu.

Cum că acestea mai sus specificate cărți școlastice în bună stare s-au primit în biblioteca noastră, cu grațitudine se adeverește.

De la Eforia școlii capitali greco-catolice din Ohaba Făgărașului, în 4 decembrie 1869,

Nicolau Raicu, m.p.

școlii în Șinca și președinte efortale
condecorat cu Crucea de argint cu
coroană pentru merite;

Iosif Pop

directoare și secretariu eforiale

Vidi: *Ioane Antonelli*,
vicariu foraneu.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 90)

^ 293/(1)869

Listă

Numărul	Numirea	Costul
		l.n.
	<i>Opuri juridice</i>	
	<i>Constitufiunea și legea electorală</i>	45
	<i>Condica comerciale, ediția 2a</i>	70
	<i>Legea Consiliului de Stat</i>	15
	„ <i>Curții de compturi</i>	15
	„ <i>comunelor urbane și rurale</i>	20
	„ <i>consiliului juăețian</i>	20
	„ <i>rurale</i>	30
	<i>Colecții de instrucții pentru aplicarea Legei rurale, part. I</i>	30
9	6 <i>Convențiunea pentru organizarea definitivă a Pr. U, Române</i>	20
10	6 <i>Convențiunea idem, în broșuri imprimate de lux</i>	45
11	6 <i>Legea asupra compatibilității generale a statului</i>	25
12	6 <i>pentru constrângerea corporală</i>	20
13	6 „ <i>căilor ferate de peste Milcov</i>	45
14	6 „ <i>Curții de casație și justiție</i>	30
15	6 „ <i>pentru streinii domiciliați în țară, de a cumpăra proprietăți imobile</i>	10
16	6 „ <i>de espropriațiune pentru caz de utilitate publică</i>	15
17	6 <i>Tablou de toate comunele rurale din țară</i>	20
18	6 <i>Codice penale și de procedură criminală</i>	70
19	6 „ <i>de procedură civile</i>	70
20	6 <i>Colecțiuni de mai multe legiuiri</i>	45
21	6 <i>Legea pentru înființarea gardei orășanești</i>	20
22	6 „ <i>asupra instrucțiunei publice</i>	25
23	6 „ <i>de instituirea perceptorilor</i>	15
24	6 „ <i>pentru organizarea judecătorească</i>	25
25	6 <i>Regulile instalăre și atribut, funcționarilor pentru tutun</i>	25
26	6 <i>Legea pentru regularea dreptului de intrare de la vitele păstorilor streini</i>	25
27	<i>Formularul Codicei de procedură criminală</i>	30
28	<i>Regulament despre atribuțiunile portăreilor</i>	25
29	<i>Buletinul legilor pe anu de la 1859 pînă la 1861</i>	20
30		85
31		70
32	„ <i>1862</i>	70
33	„ <i>1863</i>	70
34	„ <i>1864, part. I</i>	70
35	„ <i>1864, part. II</i>	70
	„ <i>1864, part. III</i>	85
	<i>1865</i>	10

Numărul		Numirea	Ostul	
curent	exemplarelor		l.n.	b.
36	6	<i>Dezbaterile Senatului Român pe anii 1864—1865</i>	2	20
37	6	<i>Idem, Adunării Legislative a României p.a. 1864—65</i>	6	70
38	6	<i>Noua legiure a prințului Știrbei pentru săteni</i>		27
39	6	<i>Legea poliției rurale</i>		15
40	6	<i>Analele statistice ale României pe anul 1866, broșura VII, partea I</i>	4	
240			34	92
<i>Opuri didactice</i>				
41	6	<i>Abecedare sau manual de silabism pentru cl. I de Dimitrie Iarcu, ediția 13a</i>		15
42	6	<i>Carte de lectură pentru cl. II, ediția 10 redactată de B. Ștefănescu</i>		40
43	6	<i>Curs elementar de desenul liniar de I. M. Poenariu</i>	1	15
44	6	<i>De 2 ori 52 istorii biblice pentru scoale și familii</i>		55
45	6	<i>Elemente de aritmetică pentru școlari de Schwartz</i>		25
46	6	<i>Idem pentru cl. I, text pentru învățători, dto</i>		45
47	6	<i>Idem de compatibilitate sau ținerea registrelor pentru uzul cl. de D. Iarcu</i>		30
48	6	<i>Elemente de istoria sacră sau biblică a Vechiului și Noului testament, ediția 2-</i>		20
49	6	<i>Elemente de gramatică română de V. Stilescu</i>		20
50	6	<i>Dto de istoria românilor, ediția 7- de A. T. Laurian</i>		45
51	6	<i>Idem de istoria naturale, ediția a 6- de D. Iarcu</i>		40
52	6	<i>Epistolele și evangheliile duminicilor și ale sărbătorilor de peste tot anul</i>		84
53	6	<i>Femeia virtuoasă sau cele trei epoci ale femeii de Toma Sergescu</i>		50
54	6	<i>Geografia țărilor române de A. Laurian</i>		20
55	6	<i>Idem de Gr. Vlădescu, ediția 14-</i>		20
56	6	<i>Micul catechism sau datorile omului creștin moral și social de A. E., ediția a 13-</i>		20
57	6	<i>Manualul sistemului metric decimal, cu figuri în text de E. A.</i>	1	
58	6	<i>Bibliografie de cărțile române de D. Iarcu</i>	2	50
59	6	<i>Carte de gimnastică de G. Moceanu</i>	2	75
60	6	<i>Curs elementar de antropologie și de medicină populară de A. H. Bassero</i>	1	85

Numărul		Numirea	Costul	
curent	exemplarelor			b.
61	6	<i>Dicționarul eleno-român</i> de prof. G. Ioanid, tom, I	15	
62	6	<i>Idem dto.</i> tom II	15	
63	6	<i>Geometria descriptiva cu figuri</i> de Al. Orescu, în 2 volume	8	j 35
64	6	<i>Istoria generală</i> de Al. I. Crețescu, tom. II	4	; 20
65	6	<i>Idem idem</i> tom III	4	' 20
66	6	<i>Elemente de pedagogie și metodologie</i> de I. R. Eliade	5	.
67	6	<i>Studii asupra instrucțiunii publice în unele din statele Europei</i> de G. Costaforu	4	45
68		<i>Zoologie</i> de Iulius Baraș	3	75

408	exemplare			
	adică lei noi una sută opt 41/100, de se se	108	41	
	ori însumează	650	46	

Brașov, 9 novembre 1869
Scoasă după original,

G. Bariț.

De la Secretariatul Asociațiunii transilvane române

Cum că cărțile juridice și didactice însemnate în această listă, și anume: cite 4 exemplaria pentru Sibii și ținut iară cite 2 exemplaria spre a se înainta la Blaș, în primirea d-lui canonic T. Cipariu, s-a primit întocma, fără de nice o scădere, se adeverește prin aceasta,

Io[an] V. Rusu m.p.
secretfar] II al Asoc. trans. rom.

Sibii, în 25 novembre 1869

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 86r-87r)

*

Cluș, 9 februarie 1870

Prea stimată domnule!

La mult prețuita domniei voastre epistolă din 25 decembrie st. n.a.t. am onoare a vă răspunde. numai acum, din cauză că cărțile trimise de stimat domnia voastră, donate de d. Kogălniceanu, ministrul de interne din România, numai aseară le-am primit.

De loc desfăcînd lădița, am și luat un exemplari pentru societatea noastră de aici, după catalogul ce ați benevoit a-l publica în foaia *Transilvania* nr. 23, 1869, iar cele două exemplare lăsîndu-le în lădiță, deînpreună cu cele 50 exemplare, despre beție, așa pachetate, cu ladă cu tot, data ocaziune le voi trîmite la Vfenerabilul] Consistoriu din Gherla, care cred că, după primire-le, de loc vă va și încunoștiența.

Dorind stim. d-voastră și una deverință despre primirea acestora, ca la timpul său să vă puteți legitima înaintea respectivilor, am onoare a vă alătura aici - una adeverință despre primirea cărților de ceea"parte amintite.

Tot cu această ocaziune am onoare a vă alătura aici și 9 f. 60 cr. v. a. cu care, după cum vă place a ști și a vedea, și»din specificațiunea mai în jos însemnată, v-am rămas datoriu pentru *Dicționarul* stim. d-voastre, de astă-vară, cînd ne-am

fost făcut socoteala aici în Cluș. Adecă am primit 10 exemp. din cari 6 exempl. le-am fost plătit mai nainte cu 19 f. 20 cr.v. a. Au mai rămas 4 încă neplătite, care ar consta 12 f. 80 cr.v.a., laolaltă 32 f. .v. a. din cari subtrăgînd la dorirea d-voastră zece procent, rămîne suma de mai sus de 9 f. 60 cr. v. a. Și așa, suntem quit!

Mai înainte cu două luni fusei la Stein. M-a întreat că nu mai sînt la mine dicționare de a stim. d-voastre? îi spusei că nu. A zis că va scrie să-i mai trimiteti. Poate va fi scris de atunci. Se vede totuși că le cearcă.

D[omnul] canonic Fekete, la rogare lui Stein, îi și dă *Gramatica magy[ar]-română* în a III-a edițiune, pentru că din cele două edițiuni nu se mai află nici un exemplariu.

Pre lngă care, cu distinsă stimă remăne al pre stimat d-voastre cel mai umilit șerb,

Gregoriu Chița,
administrator] archidiaconale în Cluș.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 97r - 98r)

Adeverință

Despre aceea precum că din cele 30 (treizeci) exemplare de cărți donate de d. Kogălniceanu, ministrul de interne al României pentru bibliotecile institutelor de învățămînt și ale societăților literare din Transilvania, Ungaria și Banat, încredințate d. Georgiu Bariț spre a le distribui respectivelor societăți, un exemplariu din acele, după catalogul însemnat în foaia *Transilvania* nr. 23 ex. 1869, 1 dec. s. n. Societatea română de lectură din Cluș le-au primit, prin aceasta adeverez.

Cluș, 9 februarie 1870

Gregoriu Chița,
adm. parohiale și bibliotecariul
Societăței r[omâne] literare din Cluș.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 100)

1 Vezi și XXIII/86 și scris, anterioară. Această scrisoare a lui Bariț, ca și „Adnexe” ei, sînt documente de preț ale entuziasmului pe care gestul fără egal al fraților liberi de peste Carpați l-a stîrnit în Transilvania. Documentele arată promptitudinea cu care s-a dus la bun sfîrșit ordinul lui Mihail Kogălniceanu, ca și satisfacția cu care intelectualii români din diferite zone ale Transilvaniei au primit donația culturală din România. George Bariț a fost desemnat de Kogălniceanu să distribuie cărțile în Transilvania. Numărul acestora se ridică la peste 2000. Vezi și *Transilvania*, II, 1869, nr. 12, p. 147-148.

2 Lista este adnotată de Bariț, pe f. 69 v: „1869. Direcțiunea Tipografiei Statului, București, 27 sept. Răsp. 30 nov. S-a primit în 4 octobree, apoi s-au așteptat răspunsurile de la instituțiunile la care s-au împărțit cărțile”.

3 Prin Alexandru Roman se trimiteau cărți pe seama românilor din Ungaria.
4 Constantin Iuga, ginerele lui Bariț. Era om de afaceri în București, brașovean de origine, soțul fiicei mai mari, Victoria.

5 Vezi despre el *G.B.C.*, III, p. 36, n. 9.

6 Adnotată de Bariț: „1869. Eforia școalelor române centrale din Brașov, 15/3 nov. Primită în 23 nov. Am dat quietanție pentru 23 douăzeci și 8 cr., căci restul pînă la 10 f. 41 s-a numărat de lă Zărnești”.

7 Dicționarul maghiar-român al lui Bariț (vezi scris, precedentă, n. 3)

8 Stein János, librar din Cluj.

9 Lucrarea lui Ioan Fekete Negruțiu, *Magyar-român nyelvtan*, Cluj, 1852; ed. II, Cluj, 1862. Nu cunoaștem o a treia ediție a cărții. Probabil nu s-a retipărit.

XXXIX

CĂTRE ALEXANDRU ROMAN¹

(1869-1873)

147

Braşov, 1869, mai 25/13

Domnule și frate!

„*Bis dat, qui cito dat*”² Aiestea cuvinte d-ta mi le-ai scris în 9 aprilie a.c.³, iară eu abia vin astăzi, pentru că, în loc de ajutorili aşteptat, să-ți spun îndată din capul locului că n-am făcut și că n-am putut face curat nimic pentru d-ta. Cauza? Aceasta o spuseși și d-ta din capul locului, adică tot în 9 aprilie, scriindu-mi așa: „Neuniții m-ar mânca de viu” etc.

Mă rog, deci, ca această sentenție apodictică și *generală* ieșită de la d-ta să o apleci, în linia primă, la braşovenii noştri. Află de la mine, dacă n-ai știut pînă acum, că nici spaniolii, în feliul lor, nu sunt creştini mai buni decît sunt braşovenii în feliul lor. Apoi ştii că d-ta ai vătămat, ca și mine, simțul religios într-o măsură atît de spăimîntătoare, încît ei niciodată nu-ți vor putea ierta cutezanța că ai cutezat să ataci pe prea s[finția] sa părintele mitropolit⁴, mai de multe ori, condamnîndu-i politica, iară mai de curînd, cu ocaziunea polemică puşcăreşti, l-ai amerințat cu publicarea unui articlu foarte compromițătorul.

Vezi d-ta, eu de 1 an întreg nu mai fac nici un feli de politică, în nici un ziaru din Monarhia Habsburgică. Cu toate acestea, orice ar atinge politica prea s[finției] sale, pentru tot sunt eu, de vină. După acești oameni *Federfațiunea*⁵ d-tale încă e inspirată de mine. Mai adaoge la aceasta că, după ce d-n cavalere⁶ petrecu pe aici cîteva zile, apoi veniră dd. protop[op] N. Popea⁷ de la Sibii și I. Rațiu de la Hațeg, în calitate de comisari arhiepiscopoești, în cauza bisericeii greco-bulgărești, cu care s-au zbuciumat cinci săptămîni, însă cu rezultat foarte nefavorabile, pentru că Beldea dracului apără pe greci de răspuțeri.

Acum, dacă d-ta crezi așa că neuniții te-ar mânca de viu, te rog să-mi crezi și mie că între neuniți încă este foarte lățită opiniunea cum că orice rău li se întîmpla lor, acela trebuie să le vie — directe sau indirecte — de la uniți.

Vei fi auzit, poate, că direct[orul] Gavrijl] Munteanu⁸, în Păresi-mile trecute, a înnebunit atît de rău, încît vreo două săptămîni au trebuit să-l lege, iară acu se află la un sat pe moșia unei puturoase de secuience proaste, ca să-l vindece.

Ei bine, ştii d-ta care idea fixă îl tortura pe Munteanu? Ideea că *uniții și iezuiții* umblă și pîndesc cum să-l *asasineze*. Mai află că această idea îi venise de cîteva ani, în urmarea nenumăratelor conversațiuni și corespondențe secrete cu alți oameni, sau foarte bigoți, sau mari porci de cîne. Iară în toamna anului 1864 stă să jure că *eu* am fost la Roma și am adus instrucțiuni secrete cum să exterminăm pe neuniți. După aceea, ca de doui ani încoace, pe înserate *nu* mai cuteza să iasă în preambulare, pentru că se temea să nu-l *asasinăm* noi.

în fine, într-o seară zise cătră prof. Oroianu⁹: „Am ajuns ca nici chiar în locuința mea să nu-mi fie sigură vieața, de uniți!” în duminica în care sparse nebunia în furie (*Tobsucht*¹⁰), apucînd pe un biet schiau¹¹, de care i s-a părut că ar fi „greco-catolic”, îi trase două palmi și-l trînti pe ușa afară, zicînd: „Du-te dracului, dacă ești ^reco-catolic!”

Te las să judeci că ce impresiune făcu asemenea scenă asupra plebei simple și, în sine-și, nevinovate. Dară vezi d-ta, acest venin se lățește între noi de 18 ani, mai vîrtos însă de la 1855 încoace, succesive și cu rezultate feroase. Propaganda se face și în scoale, precît n-ai crede. Nimeni nu vrea să distingă între omul politiceii și între al bisericeii. Parola e dată așa: „Tot ce este de la Sibii este bun și sînt \\

între aceste împregiurări eu trebuia să deschid una listă în favoarea d-tale, pentru ca să fac un fiasco strălucit. Eram, adică, foarte sigur că pasul meu îndată se va denuncia la Sibii, de unde va veni veto absolut. Așadară, ce am făcut? Am așteptat venirea dd-lor Măcelariu și Vis[arion] Roman¹², cari și veniră, abia, și petrecută aici 11 zile. îndată ne-am înțeles ca dd-lor să pornească una listă, în care auz că s-ar fi subscris cîne-cînește! — una sumușoară de 65 f.

Fratele Iacob Jncă-și cearcă norocul pe la unii-alții, că sunt și oameni cumsecade. însă nu cutează, de gurile celorlalți.

Altele cîte aș avea a-ți mai împărtăși în direcțiunile atinse mai sus, nu ar încâpea pe alte 2—3 coaie.

Eu mîne plec pe vreo 2 săptămîni. într-aceea sper că I. Pădure¹³, pe care d-n. Măc[elariu]¹⁴ îl lasă ca să lucre mai departe în cauza d-tale îți va comunica rezultatul. După reîntoarcere îți voi mai scrie cîte ceva. Iară astăzi sunt constrîns a fini, că mai [am] alte vreo 6 de scris.

Al d-tale frate stimătoriu,

Georgie (Barîț)¹⁵

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.002)

1 Despre Alexandru Roman vezi capitol aparte în *G.B.C.*, II, p. 201—27

2 „Dă de două ori cine dă repede.”

3 Nu se cunoaște scrisoarea lui Alexandru Roman către Barîț din 9 aprilie 1869.

4 Este vorba de Andrei Șaguna, care era de puțină vreme mitropolit al neuniților din Sibiu.

5 *Federațiunea*, gazetă politică și literară apărută la Pesta între 3 ianuarie 1868 — 29 februarie 1876, sub redacția lui Alexandru Roman. Vezi Gelu Neamțu, *înființarea, programul și colaboratorii ziarului „Federațiunea” (1868—1876)*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj*, XIV, 1971; Idem, *Tirajul, cititorii și situația financiară a ziarului „Federațiunea” (1868—1876)*, în *Acta Musei Napocensis*, IX, 1972.

6 „Cavalerul”: Ioan cavaler de Pușcariu (despre care vezi *G.B.C.*, II, p. 52, n. 16), care ținea mult la acest titlu de Ritter acordat de Francisc Iosif I. Pușcariu era om de încredere al lui Șaguna și adversar politic al lui Bariț și al „greco-catolicilor” în general (înțelegând Blajul).

7 *Nicolae Popea* (despre care vezi *G.B.C.*, II, p. 40, n. 1) era la acea data secretarul Consistoriului neunit din Sibiu. Cf. și Ioan Lupaș, *Nicolae Popea și Ioan-Micu Moldovan*, București, 1920; Idem, *Episcopul Nicolae Popea membru activ al Academiei Române*, Cluj, 1933; A. I. Ciurea, *Clerici și personalități ale bisericii române din Transilvania și Banat, membri ai Academiei Române, înainte de 1 decembrie 1918*, în *Mitropolia Olteniei*, XX, 1969, nr. 1—2.

8 Despre *Gavril Munteanu* vezi capitol aparte în *G.B.C.*, VI, p. 189—255. Va înceta din viață la 28 decembrie 1869.

9 *Vasile Oroianu*, 1822 — 1870, profesor la Gimnaziul românesc neunit din Brașov. Vezi despre el: *Basiliu Oroianu*, în *Transilvania*, III, 1870, p. 301—302.

10 „Demență furioasă.”

11 Țăran din Scheii Brașovului.

12 Vezi supra, în acest volum.

13 *Ioan Pădure*, fruntaș român din Brașov.

14 Ilie Măcelariu.

15 „Bariț” e adăugat ulterior de Alexandru Roman.

148

Brașov, 1871, aprilie 28 n.

Domnule și frate

„Mai leneși decît și chiar slovacii sunt pînă acum românii toți”.
„Pentru D-zeu, dar oare nu e rușine? Oare merităm soarte mai bună?”

„Larmă și scandal, ca să văză lumea că suntem nemulțumiți, să cunoască turcii că nu renunțăm nici la drepturi, nici la luptă pentru ele, ba că susținem lupta și perseverăm pînă la fine . . . Cauza noastră trebuie ținută în evidență continuă, spiritele pururea în agitațiune și, prin pasivitatea acuși activă, acuși reactivă a împiedeca roatele mașinei care tinde a ne stîlci” etc, etc, etc.

Frate, îți mai aduci d-ta aminte de acestea și alte mai multe sentențe ale d-tale, scrise mie în 3 dec. 1870 \ la care însă nu ți-am răs-puns nimic, pentru că încă pe atunci aveam simptome de ajuns, după care judecînd trebuia să văz și să mă tem că-ți vor da alții răspuns, însă așa precum nici d-ta, nici eu nu i-am fi voit deloc.

„Larmă și scandal!” Apoi iacă, profesorii, avocații și burta-verde din Brașov făcură larmă și scandal, așa precum îl vei fi văzut des și publicat în *Gazetă*⁵ și în *Kr[onstädter] Zfejtfunig*. Iară aștin adunări ca să aleagă un *comitet internațional* româno-maghiar, cărui vocațiune încă nu este precizată, însă pare-mi-se că scopul va agitațiune generale și permanentă preste toată românimea din Transilvania și Ungaria, în favoarea perfecteii împăcări, înfrățiri, adecă a punerii necondiționate a românilor.

într-aceea, adunarea românească din Casina românească trăși ieri la mine deputat, în persoană căpitănuțului L. Roman, ca să provoace în mod peremptoriu să revoc din ceea ce am scris în *Gazetă* adecă că nu a fost demonstrațiune politică ceea ce am pus ei în seama și că am mințit cînd am zis că cauza besericei grecești (n-ar mai fi fost!) încă i-a îndemnat a se cuceri la unguero-secui și a se pupa ei în bot. Eu am respins pretensiunea lor cu indignațiune și le-am declarat că provocarea lor o consider de insultă adusă persoanei mele.

Acuma se prepară ca să mă tăvălească prin toate ziariele. Să nu turbăți asupra mea, îmi amerință cu tot feliul de rele.⁶

Inspectorul școalelor, Sândor Rethi, cum se pare „*auf hoch*”⁷ și să-i înfășure. în fine, aduse treaba așa că, înainte cu vreo 6 săptămîni, una deputațiune românească îi făcu una vizită, pe care o și tîbiță în *Aremere*⁸ ca un auguriu bun.

într-aceea colaboratoriul *Albinei*, Ion Lengheriu⁹, fost profesor aici, venind pe Paști la familia nevestei sale, și începu una agitațiune misterioasă, în sens unguresc. Iacă însă că diavolul puse pe un roșii de sași ca să întreprinză demonstrațiunea pangermanistă. Excelentele ocaziune pentru neofii magiaro-români din Brașov, pentru ca să zică: „Suntem pierduți dacă nu vom da mîna cu ungurii și cu armenii din Brașov”.

Pare că, zău, dacă eram să facem beție, nu aveam de unde adunăm vreo mie două români, cari să se îmbete ei între sineși, a bea în companie cu alții. Sașii, preste 300 inși, adunați numai de ei, s-au îmbătat unii dintr-înșii atît de cumplit, încît au căzut sub mese ca porcii.

Dintre români, instigatorii cei mai furioși în sens magiaro-român, fost, pe lîngă Lengheriu cu ai săi cumnați (advocatul Nic Străvan, G. Popp), încă și Diamandi Manole, un burtă-verde foarte înfumat, căci are bani, căpi[anul] Roman, adv[ocatul] Pușcariu¹⁰ și vreo profesori. Ceialți au mers ca oile tîrbăcite.

Dară gîci cît a costat acea comedie? ! Nu voi exagera dacă zice: singur pe români, i-a costat preste 2 mii fiorini și, cu totul pe toate trei naționalitățile, preste 7 mii. Dară en¹¹ cere-le vreun toriu pentru literatură etc. !

Cred că cu acestea am răspuns și la provocarea d-tale din 3 dec. ca să fac ceva și eu aici în favoarea *Federațiunei*. Să nu mai aștin nimic de la Brașov, nimic!

încă în a. 1868 era una partidă înverșunată *fuzionistă*. Străvan spune curat că în statul unguresc numai limba ungurească are să

nească. Bajocura cu două legi electorali nu o mai ia aici nimeni de batjocură. Autonomia Tran[silva]niei ajunsese lucru de ris.

Aceste ți le scriu pentru informațiunea d-tale privată, pentru cazul când și-ar merge de aici corespondințe, invective etc. â la Densușianu¹⁰ et Lemeni¹¹ din Făgăraș.

Eu nu voi publica nici un cuvânt spre apărarea mea personală. Această onoare nu voi face inamicilor mei. însă ce ar folosi apologiile mele în cazul de față? După mine, acilea nu mai poate fi vorba de persoană, ci numai de cauză. Este compromisă cauza națională prin fapta brașovenilor, sau nu este compromisă?

în cazul dintii, ea nu este cauza unui individ, ci a națiunii întregi. Atunci, apoi, ziarie ca al d-tale sunt *ipso facto* angajate în luptă, ele nu pot tăcea, nu le este permis a tăcea, ele trebuie să ia cauza în apărare, în contra acestui felu de atentate. Referatele publicate în susnumitele foi le dau materie de ajuns și argumentele, cât de multe, nu le pot lipsi.

Preste un an vor fi alegeri nouă. Pre lângă acest felu de propagandă brașovo-sibienească-pestană, rezultatele se pot cunoaște din capullocului: nici una dezbinare nu a fost așa cumplită precum va fi aceea ce ne amerință din sînul acelei propagande, dacă ziaristica nu o va combate și depopulariza fără nici una cruțare, căci vedem bine că acilea nu mai încapă cruțare, ba, zic așa că în acest caz cruțarea ar fi crimă. Ce e gangrenat, să se curețe de timpuriu. Acești oameni au ajuns ca să creadă, în fantasia lor, că națiunea întreagă trebuie să se conforme voinței lor.

Tocma mi se spune, în aceste momente, că se face plan de a trămite agenți și pe ia sate, ca să facă pe români a bea și a fraterniza cu ungurii. Dară pentru ce? Acesta nu li se prea spune.

Vezi că și eu ți-am împlut coala. Acum însă și poșta pleacă. Sunt curios să văz cum vei trata d-ta aceste incidente fatale. Al d-tale frate devotat,

G. Barit.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.003.)

1 într-o celebră scrisoare adresată lui Bariț din închisoarea de la Vâc (vezi G.B.C. II, p. 226 - 230)

2 Se referă la „înfrățirea” de la Brașov din 1871 (vezi G. B. C. III, p. 273 — 274, n. 2; V, p. 281, n. 8), despre care *Gazeta Transilvaniei* a scris mai multe articole în următoarea suită: 1. *Provocare la fraternizarea sărbătorească din Brașov*, în *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV, 1871, nr. 27, p. 2; 2. *Brașov, 20 aprilie 1871. Pregătirile la fraternizare se făcu* (nr. 28, p. 2); 3. *Brașov. (La festivitățile demonstrative din 22/10 april)* în nr. 29, p. 2, cu reproducerea cuvintărilor ținute de Kenyeres Adolf și Nicolae Pop; 4. *Festiniul de înfrățirea maghiarilor și românilor brașoveni* (nr. 30, p. 1 — 2), cu reproducerea cuvintărilor lui Ioan Lenger și Ioan Pădure, acesta din urmă președintele comitetului de organizare a festivității, precum și a toasturilor rostite de maiorul Johann Fuchs și Manole Diamandi; 5. *Brașov. (Răspuns respectiv) declarațiune la*

articolul din „*Gazeta Transilvaniei*” nr. 29, 1871, intitulat „*Festivitățile demonstrative din 22/10 aprilie a.c.*” (nr. 31, p. 2); 6. *Programa pe basea căreia s-au înfrățit românii, maghiarii și germanii (nesași) din Brașov în 22 aprilie 1871* (nr. 35, p. 1), semnată de Ioan Bran de Lemeni, Kenyeres Adolf și Wilhelm Fehrentheil ca președinți și de Iosif Pușcariu, Vizy Ferencz și L. A. Simiginovicz ca secretari. Bariț își exprimă părerea negativă despre „înfrățirea” de la Brașov în articolul din nr. 29, intitulat *Brașov (La festivitățile demonstrative din 22/10 aprilie)*.

3 Ziarul săsesc *Kronstädter Zeitung* a comentat negativ evenimentul, căci, fundamental, „înfrățirea” se făcuse împotriva sașilor.

4 „înfrățitii” de la Brașov ripostează în articolul: *Brașov. Răspuns respectiv/ declarațiune la articolul din „Gazeta Transilvaniei” nr. 29/1871, intitulat „Festivitățile demonstrative din 22/10 aprilie a.c.”*, în *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV, 1871, nr. 31. Articolul este semnat în mod pompos „Urmează 147 subscrieri” sub care ascundea, de fapt, un singur condei, acela al lui Ioan Bran de Lemeni, adversar politic al lui Bariț. Cf. și G.B.C, V, p. 283, n. 9.

5 „Din stînga de sus.”

6 Ziar maghiar din Brașov, redactat de Kenyeres Adolf. Pe Rethi îl chema Lajos, nu Sandor, și era inspector școlar al județului Alba Superioară și al districtelor Brașov și Făgăraș.

7 *Ioan Lengheriu*, 1837 — ?, absolvent de drept și filosofie la Viena, profesor la Gimnaziul neunit din Brașov între 1863 — 1870, mai apoi avocat în Brașov. Scrieri: *Despre dezvoltarea poeziei dramatice la greci și Despre metru în poeziile lyrice ale lui Horațiu*, publicate în anuarul gimnaziului din anii 1867 și 1869. Despre el: Andrei Bârseanu, *Istoria școalelor centrale române gr.-cr. din Brașov scrisă din incidentul jubileului de 50 ani al gimnaziului*, Brașov, 1902, p. 586.

8 *Iosif Pușcariu*, 1835 — 1923, scriitor minor, fratele mai tânăr al lui Ioan cavaler de Pușcariu. A fost membru apoi președinte al Eforiei școalelor centrale din Brașov. Redactor al revistei umoristice *Cocoșul roșu* (1874 — 1878, 1881). Autor al volumului *Povestiri de ale lui Moș Barbă Albă*, Brașov, 1909. Despre el: Ion Breazu, *Iosif Pușcariu, în Povestitori ardeleni și bănățeni pînă la Unire*, Cluj, 1937, p. 286 — 292.

9 Formă zonală pentru *ia-n*.

10 Este vorba de Aron Densușianu, la acea dată avocat în Făgăraș.

11 *Ioan Bran de Lemeni* (vezi G.B.C, I — VI, apud indice de nume, sub voce).

Domnule și frate !

Sper că epistola mea din 28 aprilie o ai primit.

Mi s-a comis de la Delegațiunea Societății Academice Române ca să vă rog pe toți dd. redactorii românești să-i stați în ajutoriu, pentru ca să poată desface mai curînd exempljarele] din *Tacitus*².

Eu alătur aici un fel de anunțiu³, carele nici mie nu-mi prea place. îmi lipsește însă timpul fizic ca să-l mai piepten.

Pentru taxele ce vor fi, vei face bine a-mi trãmite un comput, sau mie de-a dreptul, sau la delegaþiune. Sã se punã anunþul de 2 ori.

Am cerut voia de la delegaþiunea ce sã visã trãmite cîte 1 exempl. din *Tacitus*.

Mãi frate, darã ce înverþunat luptã *Albina* și *Federaþiunea* una în contra alteia !¹ Ea zisese cã nu-þi va mai avea grija. Vedem însã cã la orice ocaziune, micã, mare, nu te mai scoate din iezuit. Lumea începe a prepune cã acilea trebuie sã fie la mijloc ceva hostilitãþi personali vechi și mai grele decît între mine și pãrpnte] Andrei⁵.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariþ.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.004.)

1 Scris, precedentã.

2 Traducerea lui Gavril Munteanu, *Opurile lui Caiu Corneliu Tacitu*, Sibiu, 1871. Se publicase cu cheltuiala Societãþii Academice.

3 Tipãrit în *Federaþiunea*, IV, 1871, nr. 46—514, cu concluzia finalã: „La alte popoare auctorii clasici latini și greci, și mai de aproape cei istorici, s-au tradus și tipãrit pînã acum de repeþite ori”.

4 *Albina* (Pesta, 27 martie 1866 — 31 decembrie 1876) reprezenta concepþia politicã așa-zisã „activistã” a romãnilor sub dualism, în vreme ce *Federaþiunea* (Pesta, 3 ianuarie 1868 — 29 februarie 1876), editatã de Alexandru Roman, era fidelã pasivismului politic, manifestat prin boicot parlamentar, pe care-l promova cu multã energie George Bariþ.

5 O ostilitate începutã între Andrei Șaguna și Bariþ, dupã 1850, care s-a terminat numai la moartea arhierelui, în 1873.

150

Brașov, 1871, mai 10 n.

Domnule și frate !

Deși sunt preste mãmã ocupat, totuși îmi rup cîteva minute spre a te informa și mai departe despre stadiul în care au ajuns lucrurile aici, pentru ca sã te știi conforma.

Se înþelege cã toate sunt numai pentru d-ta, cãci eu, dupã ce ieși pasquilul în *Gazeta* nr. 31, în care fusei bătut cu balegi și tãvãlit în noroi ca un țigan cerșitoriu * de cãtrã profes[orul] Nic. Popa² și marțafoiul Diamandi Manole, ajutați de alți cinci trãdãtori, voi ieși'numai atunci la luptã cînd voi vedea unde cumpãnește, voinþa romãnilor competenți în această cestiune.

Poate cã voi avea a lupta cu mai mulți, iarã nu numai cu șchiaii dm Brașov (colonizați *aici*, în Vinț,. Cergã'u, Bungard, mai pe urmã,

sub Leopold I). Sau poate cã voi avea numai cu ei. în ambele cazuri armele vor diferi. în primul caz, poate le pornesc și proces de presã.

Spusu-þi-am ori nu, cã aici s-au format un comitet unguro-romãnesc de 24 inși, spre a continua propaganda, în specie a prepara pe popor pentru'venittoarele alegeri. Bag de samã cã în comitet e ales și protopopul Barac³ (de familie, serb din Arad), doi avocați, 2 profesori, pare-mi-se cãpit[anul] Lud[ovic] Roman: restul, neguțãtori, burtã-verde, dintre cari cei mai~blestemați Ioan Th. Popovici, Diam[andi] Manole (pe a cãrui fatã o ține red[actorul] Christea⁴ de la Sibii) și un ștregariu anume Georgie'Bucur Pop, pe a cãrui sorã o are I. Lengheru⁵.

Pentru artic[olul] d-tale din 3 mai, nr. 44⁶ Diamandi Manole ți-a tras de cîteva cruci, și atita tot.

Astãzi mi se spune, de la douã pãrți, cã s-a decis fundarea unui ziaru care sã omoare pe ziariele antimagiare de-a rîndul, pentru cã acelea numai cît tulburã liniștea publicã. Diamjandi] Manole va pune cautiunea. Darã redactoriu? încã n-am aflat, am însã simptome cã va fi I.' Lengheru, carele se vede *necesitat* a mai cerca și această carierã⁷.

Așadar *Concordia*, transformatã în nume și costume, va reapãrea la Brașov⁸. Mi se pare cã acest L[engeriu] a pãcãlit și pe red[actorul] *Albinei*⁹.

Apropos ! Vei fi auzit cã, pe cînd eram noi astã-varã în București, și Lengheru venise acolo ca sã-și scoatã nu știu ce bani de la pãrinții elevilor ținuți în pensionatul care i s-a desființat, colonelul pensionat Scordilli'1-a 'pãlmuit înfricoșat, la loc public, din cauza unor cuvinte foarte impertinente.

Tot astãzi ne veni știrea de la Pesta, cã de acolo s-a dat *mot d'ordre*¹⁰ ca sã se facã demonstrațiune analogã și în Fãgãraș și așa mai departe. Tot de acolo mi se scrie și un minciunã colosale, ieșitã din gura lui Császãr, carele se laudã cã el ar fi conversat cu mine și cã ne-am fi înþeles cu el așa și pe dincolo. Aflați cã eu în viața mea n-am vorbit cu acel Császãr. Ai dracului mai sînt oamenii!

Dumineca trecutã inspectorul] Lud[ovic] Rethi¹¹ și adv[ocatul] Kenyeres, red[actor] al lui *Nemere*¹², însoțiți de adv[ocatul] Ios[if] Pușcariu¹³ au fost pe la Zãrnești. Pretest prea bun: examen cu ^adultii.

Dupã aceste informațiune date, am și una rugare: dacã-ți vor veni contradeclarațiuni de pe aceea, sã le publici, darã numele meu expres sã nu-l puneți nicãiri, ci sã mã lãsați anonim, așa precum ma lãsarã inemicii mei' pînã acuma. în momentul în care-mi vor pune ei numele întreg, voi ști eu ce sã fac. Dar pe nenumite puteți vorbi de mine, aceea ce vã va dicta cugetul dv. M-aș ruga, însã, cã unde zic acești marțafoi cã m-au ținut și mã țiu ei, sã-i faceți de ris. Nu ei, falitii, ci națiunea întreagã m-a ținut, plãtindu-mi pe munca mea de 35 'de ani, iarã acuma mã țin tot cu munca mea, ca oricare și cu capitãlașul ce-l am bãgat în industrie, cu creditul și caracterul pur și candid.

Bate oara.

Al tãu frate devotat,

G. Barit.

(B.A..R., Fond. coresp., inv. nr. 110.005)

1 Vezi supra, scris. 148, n. 2 și 4.

2 *Nicolae Popa*, 1840 — 1888, originar din Ghimbav, om cu studii filosofice la Viena, a fost profesor la gimnaziul brașovean între 1866 — 1878, apoi subdirector al școlii. Scrieri: *Elemente de istorie și geografie pentru clasele gimnaziale și reale inferioare*, Brașov, 1870; *Istoria Ungariei și elemente din istoria generală pentru școlile populare*. Brașov, 1876; *Schiță din istoria Brașovului, cu specială considerare la români*, Brașov, 1883. Despre el: Andrei Bărseanu, *Istoria școalelor centrale române gr.-or. din Brașov* p. 593.

3 *Iosif Barac*, 1818 — 1884, a studiat dreptul la Cluj și teologia neunită la Arad. A fost diacon apoi paroh în Șcheii Brașovului, mai apoi protopop I al Brașovului. A avut merite și pe tărîm didactic, fiind învățător la Școala normală de la Sfîntul Nicolae din Șchei, apoi între 1850 — 1863 învățător și profesor la școlile noi, „centrale”, din Brașov. A rămas notoriu ca predicator printr-o *Cuvîntare ținută în biserică Sf. Treimi din Brașov — Tocile la obținerea dreptului de publicitate al gimnasiului* (tipărită în volumul: *Cuvîntări ținute în bisericile parohiale din Brașov*, Sibiu, 1856. E traducătorul unei scrieri a lui Ioan Gură de Aur despre preoție. Despre el: Andrei Bărseanu, *Op. cit.*, p. 578—579.

4 *Nicolae Cristea*, 1834 — 1902, publicist și om politic, a condus redacția *Telegrafului român* din 1865 pînă în 1883. Despre el: Emilian Cioran, *Comemorarea lui Nicolae Cristea — conferință ținută la 11 noembrie 1934 din prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui*, Sibiu, 1935. Cf. și I. Mateiu, *Figuri din vechea ziaristică ardeleană. Nicolae Cristea 1834 — 1902*, în *Societatea de miine*, X, 1933, p. 61 — 65.

5 Vezi supra, 148, n. 7.

6 Greșit! *Federațiunea* a relatat despre „înfrățirea” de la Brașov în următoarele articole: 1. *Ospățul de la Brașev* (IV, 1871, nr. 46-514, p. 181; nr. 47 — 515, p. 185 — 186; nr. 48 — 516, p. 189, semnat, de Alexandru Roman cu pseudonimul său vechi: Catone Censorul și avînd drept motto „Satul arde, baba se peaptănă!”; 2. *Blaș, 6 mai 1871*, în nr. 49—517, p. 193 — 194, semnat -u, în care „înfrățirea” e numită *însenare* (autorul pare să fie Barit); 3. *Program* (vezi supra, nr. 148, n. 2), în nr. 51 - 519, p. 197.

7 Un astfel de ziar nu va exista.

8 Aluzie la *Concordia*, apărută la Pesta între 3 august 1861 — 25 decembrie 1870, care, sub înriurirea maghiarofilă a lui Sigismund Pop, s-a transformat cu încetul într-o publicație defetistă din punct de vedere național, departe de preocupările partidei politice radicale.

9 Redactorul *Albinei* era Vinčențiu Babeș.

10 „Cuvînt de ordine.”

11 Despre Rethi Lajos vezi supra, nr. 148, n. 6. Rethi nu era redactor la *Nemere*, ci colaborator.

12 Publicația maghiară *Nemere* din Brașov a relatat la rîndul ei despre „înfrățire”: 1. *Român baratainkhoz* (I, 1871, nr. 27, p. 105), care e un apel pregătitor; 2. *Folhivas a nemzetisegek testveriseği unneplelyere Brassoban* (nr. 31, p. 121); 3. *Brasso, 1871 april 20* (nr. 32, p. 125), care este o teoretizare a „frăției”; 4. *Magyar-román testveriseği*

innepely apr. 22 - iken (nr. 33, p. 129- 131), amplu reportaj despre desfășurarea festivității; 5. *Programm. A mzylynek alapján a brassái románok, magyarok es nemetek (nem szászok) az 1871-iki év április hava 22-en testveresilltek* (nr. 39, p. 153).

13 Supra, scris. 148, n. 8.

151

Brașov, 1871, mai 17 n.

Domnule și frate !

Nr 48, de vineri 12 mai, a *Federfațumii*] veni aici astăzi. Mie însă nu-mi veni deloc, sau că poate avu cineva delicatețea ca să mi-1 fure de la poștă, din cauza art[ico]l[ului] d-tale despre Brașov Te rog dispune ca să mi se trîmită, ca să am articl[ul] întreg, din cauze cuvioase.

Sunt iritați preste măsură, dară și opăriți și rușinați. Acești bieți abderiți, conduși de filosofii și de cei duoi advocați ai lor crezuseră' cum se pare, că ceea ce vor face ei sub protecțiunea lui Rethi² și resp[ectiv] a guvernului unguresc nimeni nu va căuteza să supună la vreuna critică.

Te rog să nu treci cu vederea progama lor, publicată în *Nemere* de ieri și în *Gazeta* de astăzi. Pre cît de scurt, pre atît de mare blamagiul pentru ei. Vezi că au obrăznicia ca să o dea așa, ca și cum ea ar fi fost deja născută în 22/18 aprilie. Uită însă că atunci funcționa în comitetul ung[uresc]-rom[ânesc] 8 inși, din cari în acest nou se vede numai Kenyeres et Vizi, cum și că acuma se prezintă un comitet ungar-rom[ânesc]-nemțesc (adecă nemții papistașii, nesași, colonia nouă), iară între nemți figurînd Fehrentheil, prusac luteran, oficiariu de ulani venit în Austria, dară apoi dimis din armată, și Simiginovicz², profes[or] de gimn[aziu] la catolici, corcitură de ruten, neamț din Bucovina *.

Apoi uită-te cum ieși la lumină lustrietatea sa marele fost căpitan Ioan Popp Bran de Lemenyi et Kozla!¹

Se pare, deci, că Barac³ fu revocat de la înalta funcțiune care i se destinase. Ce bine ai făcut că m-ai pișcat pe mine în nr. 47 căci îi apărasem, adecă voisem a-i escuza în nr. 29 al *Gazetei* /⁶ Uitasem însă ca să te rog eu însumi pentru aceasta, arătîndu-ți și oareșcare împregiurări la acel incidente, pentru ca să am ocaziune și mai bună de a vorbi eu mai tîrziu.

Precum am simțit, ei se prepară ca să te combată⁷. M-aș mira foarte, dacă nu ți-ar sări în ajutoriu inteligenția din mai multe părți ale terei.

„f f” Lucrat-ai d-ta ceva la dicționarul etimologic? Dară fratele Iosif? D-sa e înaintea mea, cu J, K, de aceea as voi să știu. Eu am ajuns a-mi prepara materialul întreg pt. L, M și kcuma lucru la el. Astăzi nu-ți mai poci scrie, că e prea târziu.

Frate devotat,

G. Barit.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.006.)

1 Alexandru Roman publicase în acest număr prima parte din articolul său *Ospățul de la Brașeu*, cu motto: „Satul arde, baba se peaptână” (vezi și scris, precedentă, n. 6).

2 Inspectorul școlar *Rethi Lajos* (vezi scris. 148, n. 6).

3 *Programa „ospățului”* de la Brașov s-a publicat, în mod curios, *mult după* eveniment, cînd normal ar fi fost să se fi lansat înainte. A apărut în *Nemere* nr. 39, p. 153 și în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 35, p. 1. A apărut de asemenea în *Federațiunea*, IV, 1871, nr. 51—519, p. 197. Vizi Ferencz, Adolf Ken^eres, Wilhelm Fehrentheil și L. A. Simiginovicz sînt cei patru semnatari ai *Programa „înfrățirii”* de la Brașov din partea ungarilor și germanilor „nesași”.

* „Dealtminteri] noul comitet e mult mai numeros, pare-mi-se tot 24, dară fac secret din treabă. Se pare că așteaptă alte instrucțiuni.” Notă a lui Bariț.

4 Numele întreg, de nobil, al lui *Ioan Bran de Lemeni*, aici caricaturizat de Bariț.

5 *Iosif Barac* (vezi supra, scris, precedentă, n. 3).

6 în articolul, dealtminteri destul de dur, *Brașov. (La festivitățile demonstrative din 22/10 aprilie)*. Vezi scris. 148, n. 2.

7 Intervenția lui Alexandru Roman n-a căpătat nici o replică.

8 Bariț, Roman și Iosif Hodoș erau membri ai Societății Academice. încă din 1870, dar în baza unui *Regulament pentru lucrarea și publicarea dicționarului limbei române* din august 1869, toți membrii sînt însărcinați cu adunarea de cuvinte. Alexandru Roman avea să adune cuvinte de la literele F, G, și H, cu scadența 1 ianuarie 1871, Iosif Hodoș de la literele I, J și K, cu scadența 15 ianuarie 1871, Bariț de la literele L și M, cu scadența 1 februarie 1871. Dintre toți, doar Bariț și Hodoș vor colabora pînă la urmă la *Dicționarul limbei române* (I, A — H, București, 1871, XXVI -f 1342 pagini; II, I — Z, București, 1876, .1622 pagini) care rămîne, în fapt, opera lui August Treboniu Laurian și I. C. Massim.

152

[Brașov] 9 iunie 1871

Frate !

decis S H ? J . * - . . . . . l P ^ soana mea, un proces, de aceea eram Dară *Ză J* . . . . . m e f t a . . . . . ^ . . . . . c o i T M nic nimic pentru vreun ziaru. Uara dupa ce am văzut ca unu din acești mișei mînjesc mereu, în *Tele-*

grfaful român] și *Albina*, cum și din alte cauze mari, care n-am timp a ți le desfășura, iacă-ți mai pun la dispozițiune încă și -/- Fă cu e ce vei ști. Eu voi ieși pe față în *Gazetă*, dară încă tot n-a sosit minu tul¹. Aștept unele rezultate de la Onu din Turda² și aptele]. Am să frec pe Bran cum n-ați mai văzut³.

De nu mai mult, dară încai atîta să publici cît este în notă, că adecă ufzitoriul complice allui Rethi este Bran, care lucră din dosul culiselor. Vrea să fie *Oberrichter* (prefect). Are și trei feciori, pe cari i-ar așeza pe acilea. Bine!⁴ Dară cu modul acesta?!

Ai văzut în *Nemere* d[in] 6-iunie? La parastasul din 4 iunie a. c. făcut celor 400 honvezi ucîși de ruși et austriaci la S[epsi] Sz[en]t Gyorgy în iuliu 1849, bietul popă neunit din loc încă fa silit a le face *parasta românește* și a-i glorifica în una predică ungurească. Iară la masă un român din Brașov asecură pe secui că toată națiunea românească cugetă *întocma* cu brașovenii și dorește tot una⁵.

Ajutați-ne și dv. de acolo, ca să urnim pe Rethi de aici, că pre e agitatoriu periculos.

Frate devotat,

G. Bariț

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.007)

1 *Telegraful român* a avut o atitudine constant favorabilă acțiunii bizare de Brașov. Iată seria articolelor în care se relatează despre eveniment: 1. *Brașov, 11/ aprilie 1871*, în *Telegraful român*, XIX, 1871, nr. 30, p. 119; 2. *Cuvîntări de la fes vitatea de înfrățire de la Brașov*, *Ibid.*, nr. 33, p. 129—130; 3. *Meditațiuni*, *Ibid.*, nr. 34, p. 145; 4. *Nu lua numele națiunei în deșert*, *Ibid.*, nr. 38, p. 149; 5. *în ce sens și ce scop au fraternizat românii brașoveni cu maghiarii de aici*, *Ibid.*, nr. 40, p. 156; 6. *Nu brașovenii!*, *Ibid.*, nr. 41, p. 161; 7. *Nicolae Pop, Brașov, 2 mai 1871*, *Ibid.*, nr. 43, p. 170—171 (un răspuns iritat la excelentul articol al lui Alexandru Roman *Ospățul de la Brașov*, despre care vezi supra, scris. 150, n. 6 și precedentă, n. 1); 8. *Politica națională românească, înfrățirea de la Brașov*, *Ibid.*, nr. 42, p. 165 — 166, nr. 48, n. 189 — 190. Vilva din jurul măruntiei afacerii de la Brașov a fost alimentată de disputa dintre activism și pasivism. Noul articol pe care Bariț, cel mai aprig combatant în războiul de presă din jurul afacerii de la Brașov, este: *încă una de ospățul de înfrățire de la Brașeu*, în *Federațiunea*, IV, 1871, nr. 64 — 532, p. 253; nr. 65-533, p. 257 - 258; nr. 66-534, p. 261; nr. 67 - 535, p. 265-266; nr. 76 - 536, p. 301 — 302; nr. 77 — 545, p. 305 — 306. Este fără îndoială cea mai lungă lua de cuvînt — firește critică! — în legătură cu „înfrățirea”. O consemnăm aici cu speci ficarea că este vorba de un articol inedit, necunoscut, al lui Bariț.

2 *Onu* era porecla lui Ioan Rațiu, viitorul memorandist.

3 O face în articolul *încă una dată despre ospățul ...* (vezi aci supra, n. 1).

4 Roman a publicat întreaga invectivă a lui Bariț împotriva „urzitoriulu aceasta fiind ultima parte (din nr. 77— 545 al *Federațiunii*) din lungul articol al lui Bariț.

5 Se referă la articolul *Honvedemlehungnep Sepsi-Szentgyorgyben junius 4-din Nemere*, I, 1871, nr. 45, p. 177.

[Braşov] 29 oct. 1871

Frate Alesandre !

Ajuns-ați acasă ambii, sănătoși, adecă d-ta și soția d-tale? Prea bine! Așadar, te rog ca să stai cevași de vorbă cu mine.

Cu ocaziunea călătoriei mele la Austria, unde însoții pe neogamii mei, mă văzui cu cîțiva bărbați frunțași de ai noștri, adecă români, în majoritatea lor însă neuniți. Din toți cu cîți am vorbit, mai ales în Sibiu, am aflat pe unu singur — avocat — de opiniunea *Telegrfafului* și a *Patriei*¹. Toți celilalți, cu trup și suflet în contra, și toți supărați pe mine că nu reapuc lupta.

Într-aceea, unul din acei bărbați, determinat a intra și el în luptă, voiește să facă începutul cu adresă către *Hermfannastädter* *Zfejtfunjg*, în care dr. Sentz din Moravia lucră pe mîna celor ce voiesc să ne vînză drepturile națiunei iarăși pentru scaune episcopoești, ca în 1865/6. Dară auctoriul acestei adrese zice că el n-are nici o cunoștință mai de apropae cu d-ta, și de aceea mă roagă ca să-ți transmit eu m[anu]s[cri]ptul, la persoană, nu la reacțiune, unde se teme că în absența d-tale deschid alții plicurile².

El, adecă, nu se teme pe sine, ci pe *cumnatul său* și de aceea se ferește de alții. Eu i-am observat că ceia tot îl gicesc și că, în fine, focul ce arde astăzi la noi sub spuză, și care abia ieși în aprilile aici, ca flăcăruia, mai curînd sau mai tîrziu va prorumpe cu tărie preste tot.

Cei cu programa Miercurei a mină³ nu voliesc să știe, cu vieța odată, de nici un congres, și cu atît mai puțin de alegeri la Dieta din Ungaria.

Opinia mea o știi și, precît nu o știi, o vei vedea publicată, *dacă* o voi putea publica. Voi cerca săptăm[îna] viit[oare]⁴.

Acestea spre informațiunea preliminarie.

Al d-tale frate devotat,

Georgie (Bariț) *(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.008.) * *Bariț* e adăugat de Roman.

1 *Patria* era un nou ziar românesc din Pesta, care a apărut între 2/14 octombrie 1871 — 7/19 octombrie 1872. Primul redactor a fost *Francisc Virgil Olteanu*, apoi, succesiv, *Romul Ulpiu Preda* și *Iuliu Popovici*.

2 *Federațiunea* n-a publicat nici un articol împotriva ziarului săsesc *Hermannstädter Zeitung* din Sibiu, în această perioadă.

3 Adică pasiviștii, adepții boicotului parlamentar, al căror principal inspirator era tocmai *Bariț*.

4 Opinia și-o va exprima într-un șir de opt *Epistole anonime*, în *Gazeta Transilvaniei*, XXXIV, nr. 81 — 88. O altă importantă scriere a lui *Bariț* pe care o identificăm cu acest prilej.

Braşov, 1871. nov. 29 n.

Domnule și frate !

Iată, eu mă descărcai de sarcina ce luasem asupra mea de la sibiienii *aceia* cari simt ca și mine în cauza noastră. Le-am promis circa 5, le-am dat 8, că cu mai puțin n-am putut ajunge acolo unde au poftit dîșii, adecă la subiectul tractat în VII et VIII \ De aci înainte, unu din d-lor se angaja că va continua dînsul și încă, pare-mi, la d-ta, ca așa-și dorise¹. Veți vedea ce veți face, că eu pe venitoaria săptămîna plec iarăși în afară, pe vreo 2—3 săptămîni.

Astăzi îmi spun că *Telegrfaful* d[in] Sibii se apucă de mine. Apuce-se! Dacă opiniunile dezvoltate de mine s[în]t numai ale mele atunci ele vor dispărea în nimic, iară dacă s[în]t și ale altora, le va apăra și alții. Vează ei, că eu vreo 2—3 luni iarăși s[în]t ocupat presă măsură pe alte terenuri.

Ești d-ta convins că noi nu vom scăpa de un bel rusc? Eu a multe simptome pentru aceasta. Sunt de opiniune ca să preparați birou pe publicul nostru pentru asemenea eventualitate. În ce sens? Dă vedeți înțelepțește dacă-l preparați, pt. ca să nu fim supraprinși.

Aici s-a spart rău frățietatea ungaro-românească. Preste aștepta de iute. Să vezi ce opăritură ! Trecem dincolo.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț

Patria* mai iese? De la nr. 6 nu o mai vedem. 107 *Federfa[it]* *itnea*] lipsește la toți.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.009)

1 Se referă la lungul său serial de *Epistole anonime* din *Gazeta Transilvaniei* (vezi scris, anterioară, n. 4).

2 Nu se va continua.

3 La *Epistolele anonime* ale lui *Bariț*, *Telegraful* răspunde cu un șir de *Articole anonime* (vezi *Telegraful român*, XIX, 1871, nr. 91, p. 364; nr. 92, p. 368; nr. 93, p. 372; nr. 94, p. 376). *Bariț* e descris fără menajamente și cu multă cunoaștere caracterului său, în nr. 92.

4 Vezi scris, precedentă, n. 1.

Braşov, 1872, ian.

Domnule și frate !

Mai înainte de toate mă simț obligat a scuza pe soția mea, la frățeasca d-tale epistolă din 18 dec. nu ți-a răspuns deloc. Iata ca

tăcerii: eu plecasem de aici la București, în 5 dec. n. în 18 dec. scri-
sesem acasă că mă voi reîntoarce pe 22. Am venit însă numai în 24,
din cauză că am pierdut 2 zile și în Ploiești, în afaceri de ale noastre.

În așa situațiune, familia nu a mai știut ce să-ți răspundă, ci a
crezut că e mai bine să mă aștepte pe mine căci, așa ori așa, era prea
târziu ca să-mi mai scrii d-ta la București.

De la reîntoarcerea mea îmi fu presté puțință a-ți răspunde pînă
astăzi, mai ales cînd acuma, între ani, afacerile se acumula preste mă-
sură.

Îmi pare foarte rău că nu am venit în pozițiunea de a-ți servi în
București în ceea ce vei fi avut de lipsă. Eu pînă la primăvară nu mai
poci merge acolo. Atunci, însă, în martiu-aprile, iară voi merge.

N-am să-ți spun eu că publicul capitalei românești era foarte tul-
burat. Nici în anul din urmă al lui Cuza nu l-am văzut așa învolburat.

Dară, în fine, conaționalii noștri din România, din Dacia Infe-
rioară vor ști să scape și astă dată din cursa care li s-a pus. De cînd
ne apucărăm să batem cosmopolitismul fals, toți din toate părțile, simțul
naționale crește și se consolida, cu el cîștiga și patriotismul. Naționali-
tatea și patriotismul au început a se identifica.

Însă ce facem noi, cești din Dacia Superioară? Unde este, din-
coace de munți, acel teritoriu despre carele să putem zice, cu spirit
păciuit, că este al nostru, că pe acela ne putem dezvolta viața noastră
naționale? Așa, neuniții activiști ai noștri zic că să mergem la Peste,
să ni-1 eluptăm. D-ta știi bine cum cuget eu în această materie. Las' că
eu școala Sibiiului o țin, din toate puntele mele de vedere, de foarte
periculoasă și totunadată de perfidă, căreia nu i-am putut da nici un
crezământ vreunadată. Las' că cunosc și eu, ca și dv. toți, toate tendin-
țele celor două popoare predominitoare, pentru ca să nu mai aștept
nimic de la ele. Dară apoi insulta cea nouă ce ni s-a făcut, cu așa-nu-
mita lege electorale m-a confirmat și mai mult în opiniunile mele și în
atitudinea mea politică, dacă cumva aș fi mai avut necesitatea de a
mă întări în spiritul meu.

Așadaiă eu, în convicțiunea mea intimă că, mergînd pe calea pe
care am apucat de la 1865 încoace, voi face un bine și națiunei și
patriei mele, voi persevera pe aceea, cu programa cunoscută în mînă.
Nici părutele împăciurii și, cum am zice, cristalizațiunii din interiorul
imperului, nici constelațiunile politice externe nu-mi vor altera con-
vicțiunile și nu mă vor abate de la scopul ce-l am înaintea mea.

Dară mijloacele cătră scop? Vezi, aceasta este neplăcerea mea
că, deși licite, totuși nu dă mîna ca să le spună cineva în public, să
le dea la tobă.

Cam preste 1 lună mă voi încerca să mai vorbesc una dată cătră
publicul nostru. Simț, adecă, că nu toți au priceput toate anonimele
mele. Dară am și așteptat și mai aștept pînă ce Popia et Comp. își
vor vărsa cît se poate mai mult venin și pînă vor minți atîtea, încît mai
pe urmă să se sature și ei de atîtea minciuni și falsificări a faptelor.

Mai am încă una greutate. În nici unul din ziariele noastre de
dincoace nu poci spune atîtea adevăruri, nu poci descoperi atîtea blăs-

tămății, cite cred eu că ar trebui să le cunoască publicul nostru româ-
nesc. *Veritas odium parit* \ Dacă ura și urgia ar cădea numai asupra
mea, acuma pe la 60 de ani, nu-mi mai pasă. Mă jenează temerea că
ziariului în care aș publica eu cite simț că a venit timpul ca să le public
i s-ar face și daună materiale. Eu, adecă, cred că în situațiunea în care
ne împinse școala Sibiiului unită cu Pesta, cruțare nu mai începe
Mi se pare că ne aflăm în caz de *moderamen inculpatae tutelae, Selbs-*
vertheidigungsrecht.

Mai este și alta. Lovind pe cei răi, abia se poate evita ca să n-
atingi și pe unii inocenți.

A discuta în ziariele. de dincolo, nu-mi mai convine. Apoi acei
neci că ne pricep. Oricît le-ai toca la urechie, ei încă tot nu știu c
voim noi. Nu ne cunosc cauza, că n-au studiat-o niciodată.

Îți mai aduci aminte de art[icolul] lui dr. P][avel] V[asici], pe care
ți l-am citit în 1868 la Fieschi? Eu cred că acuma i-a venit timpul. Dar
unde să-1 public, în caz cînd m-aș decide la aceasta?

Cineva-ți va fi scris de aici că duminecă, în 31 dec. iarăși se m
ținu, în Casina de aici, adunare sub preș[edenția] lui Bran, cît se poa
de lărmoasă. Corespondența] din *Federfațiunea*³ înfurie pe cîțiva în
supremul grad.

Destul pentru astăzi de conversațiune.

Al d-tale frate devotat,

G. Ban

(B. A. R., Fond coresp., inv. nr. 110.010)

1 „Adevărul pare ură.”

2 Drept de legitimă apărare”, în limbile latină și germană.

3 Nu ne putem da seama despre ce corespondență este vorba, fiindcă *Fed-*
țiunea de la sfîrșitul anului 1871 și începutul anului 1872 nu publică nimic asemănă

Domnule și frate !

Aceasta de sus este una provocare, cum am zice, stereotipă, c
s-a trimis la mai multe redacțiuni, pentru ca să recomende publicu
foaia *Transilvania*. Această rugare ar fi avut să o facă comitetul,
însă l-am știut de osteneală²,

însă despre altceva voiam eu a conversa cu d-ta. N-ai idea
bine ai făcut că ai publicat articolul în *contra* autonomiei Transilvaniei
N-aș fi crezut să se mai afle om care, încă și în Pesta, să mai cut
a ieși în public cu argumente ca acelea antediluviane, primitive, rugin

Vai de mine, ce rău stau „învățații și politiciii noștri” cu istoria, cu științele de stat, cu prevederea în venitoriu.

Necazul meu cel mai mare este că încă tot mai sunt astfel de ocupat în alte direcțiuni, încît nu poci reintra în luptă preparat așa precum ar merita nu adversarii cari, pînă acuma, după cîte au mînjit ei nu merită nici să le răspunză cineva, ci nemărginita importanță a cestiunei. A doua dificultate este că prudenția politică nu te lasă ca să zici tot ce ai trebui să zici.

Sunt prea curios ca să-ți văz și reflexiunile d-tale la acel articlu de *tâblabird*¹. Apoi doară, doară îmi voi putea rupe și eu timp.

Una din epistolele mele văzui că o ai primit. Dară cealaltă?

Salutare frățiească și colegiale de la al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

„Onorabilă redacțiune !

în virtutea colegialității, vă rugăm ca să binevoiți a anunța foaia *Transilvania*, organ al Asociațiunei transilvane române, în stimabilele dv. ziaru, așa cum veți afla d-voastră cu cale, reflectînd totuși la împrejurarea că în această foaie se publică un mare număr de documente istorice, care stau în strînsă relațiune cu istoria noastră națională.

Condițiunile abonamentului se pot cunoaște din frontispiciul foaiei noastre: prețul pe un an întreg este, pentru membri, 2 fl. și pentru nemembri 3 fl. v. a. în care se coprinde și porto poștale.

Din cursurile celor 4 ani trecuți se află exemplarie broșurate, tot cu prețul arătat, și se pot lua de la comitet din Sibii sau de la redacțiune, în Brașov.

Ar fi bine ca să întreținem un mai mare comerț literariu.

Rugîndu-vă ca să dispuneți cu noi pentru asemenea serviciu de reciprocitate, sunt al d-voastră...

Brașov, 26 ianuarie 1872².

(B. A. .R., Fond. coresp., inv. nr. 110.011).

1 Datată aproape cu siguranță după data „provocațiunii” din partea a doua a scrisorii.

2 S-a publicat: *Invitare de prenumeratiune la Transilvania, foaia Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului roman*, în *Federațiunea*, V, 1872, nr. 10 - 610, p. 40.

3 Articolul pomenit aparține lui Iuliu Hossu, consilier la Curtea de conturi din Pesta și se intitulează *Ce e de făcut?* (vezi *Federațiunea*, V, 1872, nr. 4 — 604, p. 13 — 14; nr. 5 — 605, p. 17 — 18, cu nota introductivă a redacției: „Tragem atențiunea onoraților noștri cetitori asupra articolului de mai la vale, la care nu vom face observările noastre după ce va fi apărut întreg”). Vezi și aci infra, n. 4.

4 „Jude de tablă regească”. Răspunsul lui Alexandru Roman la articolul lui Iuliu Hossu se intitulează *Reflexiuni la articlu „Ce este de dorit” al d-lui Iosif Hossu*,

consilier suprem la Curtea de compatibilitate și s-a publicat în *Federațiunea*, V, 1872, nr. 14 — 614 și următorii.

5 Este „provocarea” de care pomenește Bariț la începutul scrisorii.

157

[Brașov, iunie 1872]

Frate!

Ieri am primit de la Sibii una epistolă, care mă informă că românii transilvani sunt *trădați* de cătră renegații noștri moderni.

Astăd. îmi veni actul pe care ți-l comunic¹, nu ca să-l publici, că nu e necidecum de natură a se publica, ci ca să-l ai între alte documente, cine știe pînă cînd, și să te știi deocamdată orienta, pentru că văd că dv. acolo sunteți prea peste măsură îngrijați de noi.

Așadară am ajuns ca ministrului Hornyai să-i pase mai mult de națiunea noastră, decît renegaților noștri! Oh, de ai ști ce joc drăcesc a decurs iarăși între Sibii și Blaș! Curtenii Sibiiului (**mitropolitului**) nu voliesc, o dată cu capul, congres înaintea alegerilor consumate. Tot în acest sens a scris și I. Pușcariu de la Pesta, că nu.

într-aceea, mitropoliții se învoiseră pînă la punctul unde blășanul defipsese ziua conferinței] pe 18 iuniu. Dară din acel moment firul s-a întrerupt.

într-aceea, Ilie a fost la Blaș și numai după ce s-a reîntors de acolo, bine informat, se adunară cei 6—7 la Alba. Iară rezultatul îl văzurăți. Dară-mi scrie că nu crede să ne supere Vodă ca să ne adunăm pe 27 iun[ie]².

Aștept informațiunea telegrafică în acest punct. Eu le-am scris ca să mergem în tot cazul. „Activiștii” sînt foarte turbați.

Frate sincer,

G. Bariț.

„Copia
N° 231/1 praes. [1J872.

Mărite domnule !

La repetita provocare ce mi s-a făcut, în scris, din partea ministrului președinte, de a pleca ca să poată conveni cu mine, nu am întrălăsat a pleca cătră Cluș, unde în ziua de 13 iuniu a.c. conferind cu dînsul în timp mai îndelungat și asupra cauzei noastre politico-naționale, mi s-a dechiarat înaltu același că voiește a lua a mină pretactările de împăcațiune cu națiunea noastră, și aceea cit mai curînd, și spre acest scop m-a și provocat, ca să scriu îndată acelor bărbați de încredere ai națiunei, pre cari și dînsul încă-i cunoaște de atari.

între aceşti bărbaţi numiţi şi designaţi şi de insul ministru este şi domnia ta, mărit domnule. Iară ceialalţi sunt: ilustritatea sa d. Ilie Măcelariu, consiliariu guvernamental] pensionat şi domnul dr. Ioan Raţiu, avocat regnicolariu.

Deci, îmi ieu libertatea, conform dorinţei ministrului preşedinte de a te recerca, mărite domnule, să aibi bunătaţe a te declara:

1 De voieşti a primi pre sine-ţi această provincie, precit onorifică, pre atit şi încă mai mult importante şi prea salutare?; şi, de aşa — despre ce nu mi[-i] iertat a mă dubita nici un moment — a te declara.

2 Oare nu ar fi consult ca, la numărul ternariu numit mai sus să se adauge şi numele domnului consiliariu pensionat Iacob Bologa, ca aşa să se chame şi ilustritatea sa a colucra la realizarea acestui op măreţ?

Aci am de a aminti şi aceea că, după ce la expresa dechiarare a ministrului preşedinte, la actul pertractărilor au şi metropoliţii să fie de faţă şi să ia parte, acelaşi ministru preşedinte nu oftează ca mai mulţi bărbaţi să ia parte la actul pertractărilor.

3 Oare nu ar fi consult şi cu scop ca, spre una orientare preliminarie, să convină toţi cei chemaţi una cu ambii metropoliţi, la un loc anumit, spre exemplu la Belgrad sau la Blaş, şi aceea putînd fi mai curînd, spre exemplu pe 1 iuliu a.c. stylo novo, cînd apoi se vor putea comunica şi unele rămase din epistola prezente, cari asemenea sunt de ştiut, după oftarea ministrului.

Carele, altcum, mă folosesc de ocaziunea aceasta de a-mi exprima simţămintele de consideraţiune, cu care rămîn al sp[ectatei] domniei tale stimătoriu,

Ioan Vancea,
metropolit.

Blaş la 16/4 iunie 1872*

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.0¹².)

1 E partea a doua a scrisorii, respectiv scrisoarea mitropolitului greco-catolic de Alba-Iulia şi Făgăraş, Ioan Vancea de Buteasa, către mitropolitul neuniţilor din Sibiu, Andrei Şaguna.

2 În ziua de 15 iunie 1872 a avut loc la Alba-Iulia o conferinţă restrînsă, ia care au participat Ioan Raţiu, Dimitrie Moldovan, Ioan Axente Sever, Matei Nicola, Anton Veştemeanu şi Ilie Măcelariu. Ne aflăm în miezul celei mai fierbinţi dispute dintre cele două orientări politice româneşti ardelenene: cea activistă şi cea a rezistenţei pasive. Pentru a preîntîmpina luarea unui avans de către activiştii, cei şase lideri pasivişti de la Alba-Iulia iau hotărîrea să convoace o conferinţă în aceeaşi localitate, pe ziua de 27 iunie 1872. Conferinţa românească de la Alba-Iulia din 27 iunie 1872 a fost dominată de adepţii tacticii pasiviste. Despre rezultatele ei vezi *G. B. C.*, V, p. 237, n. 15.

3 Epistola lui Ioan Vancea către arhiepiscopul neunit din Sibiu este detestată de Bariţ pentru că promovează o acţiune pe linia „înfrăţirii” de la Braşov din 22 aprilie 1871. Pasiviştii considerau asemenea demersuri ca fiind dăunătoare naţiunii române, căreia îi adoarme vigilenţa politică.

Domnule şi frate !

Poate fi că coprinsul acestei scrisori îţi va veni, a primă a sa, cam curios, dară cine ştie dacă unele pun vor interesa şi pe d-ta.

1 Un comerciant, anume A. M. Gross din Pesta nr. 12 ne cere 500 c[in]t[a]rie papir de tipariu, ca să de zile, apoi în alte 30 zile, alte 500 c[in]t[ar]ie. Ac la noi pe necunoscute, dară chiar serio. Firma lui es *tur englischer, deutscher und inländischer Fabriks-Etab* pompoasă, care însă pe mine nu mă sparie.

De aceea, te rog ca să ai bunătaţe a trece pe la e priceapă el cît mai puţin că noi ne-am cunoaşte, s trebuie papir pentru ziarul d-tale, să-l descoşi puţin şi s până. Să-l provoci ca preţul papirului să şi-l fixeze calitate, ci şi mai vîrtos după *greutate*, căci adesea difer Bine ar fi cînd ai apuca şi ceva mustre de la el, de sau c *Federaţiunei*.

2. Văz, în adevăr, că spezele tipariului la dv. sur în sărăciile noastre de imprimării provinciali. Dară b d-ta, sau tipografia d-tale, papirul pt. *Federaţiunea* l risma din acel papir?

Uită-te, preste vreo 3—4 luni se va deschide cale şi pînă la Braşov. Atunci spezele transportului de aici mai scăzute.

3 Mă rog ca să întrebi la tipograful d-tale, sau a preţ ar tipări una cărticică ca de 2 coaie pe format nr. 6, sau aşa-numit 18—24, cu litere garmond, în cu cît tipariu compact, cu cît rar, *undurchschossen, ode sen* şi numai cu 2—3 notiţe petit? Se înţelege că ac românească, manuscript curat. Tot tipograful să de să fie de 12 semicleit şi să coste cel mult 25 cr. pt. 1 1000 ex. să mai scoată 24 pe papir cancelarie, de s întreagă !

Cît ar costa legătura la 2 coaie, însă numai g cusută? Cusute ar veni numai cele 24 ex. pe papir

4. Am necesitate imperativă de un vocabulariu nesc sau slavonesc-nemţesc, în care însă să *fie coprinse* n slavoneşti, *traduse*, iară mai vîrtos numele baptismali c dată *istorice*, prec[um] WK = Woicu, Vlas (Vladislaus convene această traducţiune, că nici e traducţiune, ci sc Mircea (Mirko? Dară ce este Mirko?), Radu (Rada) (Ştefan? Nu cred!), Bird, But = Bud = Bude = But Bod, Drăgan, Dragomir, Dragoş, Zaik (Zeik), Staicu Un croat destul de cunoscătoriu al limbei proprie liter însă mă îndoiesc foarte, la unele. El spune că s-ar afl

bularie (sau dicționar) în limba croato-sârbească, dară nu-mi știe numi pe auctori.

în caz când ai afla un vocabulariu cum îl doresc eu, mă rog ca să mi-l trâmți prin poștă, la care am să-i plătesc prețul, *nachname*². în caz contrariu, trebuie să aveți dv. acolea vreun slav *erudit*, carele să voiască a ne face această plăcere, arătându-ne semnificațiunea, geminea, cel puțin a numelor proprie pe care le-am enumerat eu mai sus. Croatul meu traduce, de ex. pe Radu cu Rafael; dară de unde și pînă unde? Pe WK = Woik, Woicu nu mi-l știe traduce, iară eu trebuie să scot din fundul pămîntului gemina semnificațiune anume a lui WK, a lui But sau Bud, Radu, a lui Mircea etc. Dacă nu voi avea informațiune pe această cale, mă voi adresa cătră Academia din Agram.

Aveam să-ți mai scriu cîte ceva, și anume în cauza noastră naționale, cum și unele asupra publicității noastre, sau adecă a ziaristicii, dară tocma în acestea momente sunt fericit a vedea la mine pe fratele Axente Sever, și așa termin cu d-ta pentru ca să conversăm dincoace.

Eram să te mai întreb: nu cumva d-ta încă te temi, ca mine, ca unul dintre colegii noștri ziarști va ajunge, mine poimine, sub curatelă, pentru că omul își face, în adevăr, de cap?

Ai citit în *Patria* de la Bucur[ești], nr. 273 din 9/21 ian[uarie] acelea spurcăciuni înfricoșate despre blăstămatul jidov Boliac? Numai ce-l ajunse Nemesis pe acea bală spurcată, care-și bătu joc și ne aruncă cu noroiul cel mai puturos, de cîtiva ani încoace, jidov fariseu și totodată saduceu scîrnav, care joacă pe ortodoxul și ne înfear? pe noi cu iezuitism etc. Nu ar trebui să iertăm acea spurcăciune, însă adăogînd și antecedentele lui, originea, haremurile etc., etc.³.

Frate stimătoriu,

Georgie.

București, 2/14 mai (Trompeta ... , Poliak, Boliac). în ziarul *Românul* din 28 april v. al anului c[urent], un giuvelariu (giuvaergiu, pe turcește), evreu de naționalitate, voind a se apăra de neîncetatele atacuri care vin jidovilor de la *Trompeta Carpaților*, plesnește în fața pe d-n. Cesar Boliac, că el încă este *născut din părinți jidovi*.

Această aserțiune nu este întru tot exactă. Numai tatăl d-lui C. Boliac a fost evreu*, cu numele *Poliak*, venit din Polonia rusească, aici la București, unde apoi s-a căsătorit, luînd de soție o doamnă greacă. După aceea, însă, persecutat de consulatul rusesc a fost silit a fugi la Constantinopol și a se da afund, astfel încît nu s-a mai auzit de numele lui. Fructul acelei căsătorii a fost acest Cesar.

Mai tîrziu, mama dînsului s-a măritat cu un altul, un grec, de la care sunt frații Peret.

Cu această schiță biografică noi nu voim să detragem nimic eminentelor calități, pe cîte le va fi avînd d-n. Boliac. Credem însă că era de neapărată necesitate a rectifica aserțiunea din *Românul*, pentru că numai așa se poate explica furioasa ură ce poartă acest om în inima sa, în contra românilor transcarpatini, precum și fariseismul religios cu care el face atîta paradă în foaia sa.

Este cunoscut la toată lumea că renegații și corciturele dau continutul cel mai mare la clasa fariseilor, ca și la a fanaticilor în genere. Trebuie să mai ținem seama și defrumosul și mult coprinzătorul proverb românesc, care ține că: „Dracul dacă îmbătrînește, apoi se călugărește”.

Acest om face de la un timp încoace pe „pravoslavnicul”, mai mult decît toți arhieriei și tot clerul românesc. Apoi tot el, pe l. 1840 — 44, combătea pe moarte pînă și taina s[fintei] căsătorii, scriind curat că căsătoria este mormîntul dragostei dintre oameni și altă blăstămății ca acestea.

Dară știți dv. pentru ce Boliac se freacă de românii uniți ca din niște garduri și-i ține mai răi decît chiar neamul jidovesc, din al cărui sămînță se trage dînsul? Această ură a lui vine nu numai din singura din rasă, ci ea își mai are și altă cauză, personală, pentru că doi bărbați români uniți, de mare auctoritate în patria lor au fost dechiarat la oarecare care ocaziune că ei cu acel om nu pot să șează și să lucre la o masă din cauze pe care ei le vor fi știind. Acelea cauze însă le-au aflat și de la alți oameni, pămînteni de acolo din Muntenia.

Acestea sunt adevăratele cauze pentru care foaia lui C. Boliac vome tot felul de măscări asupra românilor uniți, în loc să le sărui mîna, tîit el cît și alte sute de mii de corcături, pentru că românii uniți i-au învățat *carte românească* și i-au făcut români, pre atîta precum se văd, iară dacă nu i-au putut preface în adevărați români, cu trup și cu suflet, aceasta nu este vina uniților, pentru că este una adevărată problemă gigantică a transplanta românismul la atîta spurc de mestec și bastarzi cu cîți a bătut D-zeu țările românești¹.

(B. A. R., Fond coresp., inv. nr. 110.013, anexa.)

1 „Netăiat sau tăiat.”

2 „Ramburs.”

3 Alexandru Roman răspunde punct cu punct la această scrisoare a lui Boliac (vezi *G. B. C.*, II, p. 230 - 233) în 18 februarie.

* După alte surse (*Dicționarul literatnoii române...*, București, E.A.R.S., 1969, p. 116), tatăl lui Boliac ar fi fost „de proveniență poate italiană”. în acest caz considerațiile de mai sus nu-și au obiect. Se știe că poeți români de seamă l-au apreciat pe Boliac. M. Eminescu l-a lădat în *Epigonii*: „Boliac cînta iobagul lui lanțuri de aramă”. De asemenea criticii și istoricii literari. G. Călinescu spune că poetul avea „rădăcini în societatea românească” și „s-a simțit totdeauna român și a luat parte la marile evenimente cu o adeziune totală”.

4 Articolul este scris de mina lui Bariț. Pare un extras dintr-o publicație bucureșteană.

159

Brașov, 1873, oct.

Frate !

îți trâmț aici două secături și-ți atrag atențiunea mai vîrtos. I.1. Acest G. Cristureanu este căpitan în pensiuene, trăiește de v. 12 ani aici, unde si-a cumpărat și casă și vila, din care una o a te

școalelor. Un fanatic pe care cei de aici l-au fanatizat și mai mult, pînă la extremitate.

Zilele acestea împărți pamfletele sale în cîte una mie exempl[are] la popor, în cetate și pe la sate. A trimis mulțime, și cu poșta.

Nu cumva să crezi că l-au muștrat cineva. Gloatele pe dinafară nu-l cunosc, sug veninul ca de la una oaielaptele, iară insultele în contra noastră se repețesc din gură în gură, în mii de variațiuni. Să le suferim? Cum crezi d-ta? Eu cred că nu!

Eu, de aș fi redactoriu la vreo foaie politică aș reproduce pamfletul nr. 1 și apoi aș zice: „Se știe că d-n. căpitan în pensiune G. Cristureanu este membru al comunei românești din Brașov, proprietariu de casă, donatoriu al unei proprietăți la școalele de acolo. Interpelăm pe reprezentatiunea locale și pe Eforia școalelor dacă este cu știrea și cu voia lor acel delict ce a comis căpitanul Cristureanu, insultînd pe 1 milion 200 mii de români, scriind calomnii și lovind în legile care apără libertatea conștiinței” \

Să nu mai suferim insulte!

în nr. de mine al *Gazetei* vei vedea un articlu din care vei cunoaște că am reintrat în lupta noastră politică².

Al d-tale frate stimătoriu,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.014.)

1 *Federațiunea* nu va publica o astfel de replică.

2 Incepînd cu 30 octombrie, Bariț își publică în *Gazeta Transilvaniei*, nesemnăt, un articol politic în patru episoade intitulat *Libertatea constituțiunei maghiare* (XXXVI, 1873, nr. 79 — 82), pe pagina întîia, editorial.

160

Sibii, 7/II 1878

Domnule coleg și chare amice !

Sper că, după ce vei citi pînă la fine, mă vei scuza pentru îndelunga mea tăcere la frățiasca și candida d-tale epistolă din 6/1 a. c.¹ pentru al cărei coprins nu am cuvinte ca să-ți mulțămesc după meritul ei.

Preste 100 de scrisori îmi stau nerăspunse. Să dictez în pana al-tuia, oricui, în această epocă de tiranie nerușinată, nu-mi dă mîna. Să le scriu pe toate, nu ajung, pînă nu-mi vor mai incurge m[anu]s[cri]pte străine, de care au și început binișor.

La partea 1 a epistolei d-tale, doresc să te asigur că nu vreo legătură obligatorie cătră sibieni mă aduse pe mine la Sibii², ci cu totul alte împregiurări. Meritul unor sibieni (din vreo 60—70 inși), cu toți 6 inși, bărbați serioși și sinceri este numai acela că ei, de la februarie 1876, adecă de 2 ani au cercat toate căile pentru înființarea unui ziaru

nou politic, întîi cu condițiune ca să iau eu asupra-mi redacțiunea iară dîșii să fie editori, dară, fundînd totodată specie de societate mare numeroasă, adecă cam pe acțiuni, să facă și o tipografie.

Eu atunci le-am răspuns: „Vă mulțămesc, dară vedeți că m[ame] legai din nou de *Gazeta*, scăpătată la 280 abonați, ca să cercăm, eu Mărgineanu, dacă i se mai poate da vieață”.

Sibiianii nu se odihniră, ci cercară cu Lăpădatu³ și cu alții. În fine, venise astă-toamnă fratele Babeș⁴ aici, care le vorbi de ziaru mare, pe acțiuni. între acestea noi ridicaserăm *Gazeta* la nr. de 80 abonați.

Aici îți cer atențiunea *in camera charitatis*⁵. în dec. 1875, invita eu și Mărgineanu, de bietul Iacob Murășanu, ajuns la neputință, închei răm învoială cu condițiunea ca din venitul *net* să ne luăm fiecare 18 parte și computul să se închiaie tot la cîte 3 luni. Dară anul întreg 1876 a fost preste puțină să-l înduplecăm la vreun comput. Registrele dizordine (portate numai de fiica-sa). Ne-a dat ce a voit.

în febr. 1877 l-am provocat în scris și foarte serios ca să dea computul. într-aceea, eu m-am îmbolnăvit de moarte și nu am mai putut insista. După boală am lucrat **bărbat** este și am tăcut. în mai veni fiu său⁶ de la Viena, să dea ajutoriu tată-său. Nu se putură nărați Mărgineanu care, știindu-se și asuprit în honorariu se retrase frumuse

Toamna, viu eu de la București, îi rog în scris să dea socoteala. Vine fiu-său la mine în persoană și-mi spune verde că nu ne vor *nici un comput* iară eu, dacă vreau să mai lucrul la *Gazeta* să le cer *scribrie fixă* și — al doilea compliment! — că ei *nu cer de la mine lucr cantitativ, ci mai mult calitativ* (adecă mai bun ca pînă acuma !)

După acestea las să judeci d-ta și toată lumea, dacă eu îmi scuz grum pe fiia-mea sau mai virtos ea luă mătura și mă scoase pe ușa afară. Acesta este purul adevăr. Și mai este unul: junele Aureliu Murășanu are toată dreptatea să zică, de ex[emplu]: „Mie nu-mi dă mîna să mă stric cu magiarii, că poate-mi trebuie vreo funcțiune”. E iarăși, sunt decis a combate neîncetat sisteme spurcate cum este cea de astăzi, pre cît voi mai fi în viață. Totodată cred că fac și interesul public dacă voi să dau și fiului meu⁷ ocupațiune la un ziaru, pe care sper să-l țin independente, sau că mi-lucid eu însuși.

Dară — prin mine ori prin altul — în această epocă mare a toată dreptatea cei cîțiva amici din Sibii dacă se ocupa neîncetat planul unui ziaru independente. Eu și ei diferirăm numai într-un dîșii ziseră pe acțiuni, eu replicai: „Nu, ci pe voia publicului, pe abonati”. Nu vreu să depend nici măcar de la acționari ci, dacă vreți să mă ajutați cu una parte a cauțiunei pînă la toamnă, vă voi mulțami frățesc. Așa, un protopop scoase la moment 2 obligațiuni de cîte 500 fl.

Cred că cu aceasta nu sunt robit întru nimic. Eu, de altă parte, le împlinii vechea dorință a lor și a altora. Am pînă acum tocma 100 abonați efectivi, că pe ceialalți nu-i număr. Pe credit nu dau la nimic abia cu 4—5 excepțiuni. 2/3 sunt ardeleni, apoi bănățeni și arădeni. Cei mai puțin, în Dičesca Oradiei, doară nici 30 cu toții. S-ar părea orădanilor le pute și *Observatoriul*⁷ a neunit, dacă iese în S

Dară eu avui alte rațiuni, grave, pentru care *aici*. Ai văzut ce măscări scriseră cei de la *Telegraful J* în *Foișoara* lor, contra mea? I-a durut amar, pe acea clică, văzîndcă am intrat, numai cu o **biciușca**, printre ei.

După 3 săptămîni, fiind la o măsură mare, mitropolitul¹⁰ spuse capului lor în față că va veni timpul unde chiar pr[ea] [sfinția] se va fi silit a se apăra de ei în *Obsfervatoriul J*.

Cele ce scrii de episcopii noștri, subscriu. **Îi** cunosc. *Un* episcop gr[eco]-or[iental] abona pe a[nul] întreg, cu **100** fl. Toți ceilalți, ca lumea, cu **8** fl. în genere am neasemănat mai mulți neuniți; uniți, în porțiune. Dintre uniți, am și **43** inși care îmi cerură parte pe credit, parte pe **1/2** preț. Nu am dat, că nu voi să mă ruinez.

Oferta frățească de la călcii o am primit cu mare mulțămîță și te asigur de absoluta diserețiune. Bine ar fi să am măcar **100** ab[onați] din Diec[eza] dv.

Sărutare frațiească,

Georgie.

Ce ar mai plăti, cînd aș avea din actele indigitate.de d-ta, ca aflate după moartea lui Olteanu!¹¹

Pe cine-mi poți recomanda în Comit[atul] Sătmarului?

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.015.)

1 Vezi-o în *G. B. C.*, II, p. 234 - 239.

2 Mutarea lui Bariț la Sibiu, unde la 1 ianuarie 1878 începe să redacteze ziarul *Observator iul*.

3 Scriitorul *Ioan Al. Lapedatu*. Vezi despre el *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 486 — 487 (la sfîrșit o bibliografie cvasi-exhaustivă despre Lapedatu).

4 Vincențiu Babeș.

5 „Sub cupola carității.”

6 *Aurel Mureșanu*, care a condus *Gazeta Transilvaniei* la bătrîneța tatălui său Iacob Mureșanu și după moartea acestuia.

7 *Ieronim Bariț*, despre care vezi *G. B. C.*, VI, p. 246, n. 2. Cf. și *Aurel A. Mureșianu*, *Un fost amic al lui Mihai Eminescu : Ieronim G. Barițiu. Cu un articol inedit al lui I. G. Barițiu*, în *Prometeu*, IV, 1938, nr. 8—10; Bucur Țincu, *Un scriitor sibian necunoscut: Ieronim G. Barițiu*, în *Cibinium. Repere sibiene*, Sibiu, 1977, p. 169 - 179.

8 *Observatoriul* a ieșit între 1 ianuarie 1878 — 15 iunie 1885, redactor responsabil fiind George Bariț. Vezi Sara Iercoșan, *Preocupări literare în paginile ziarului „Observatoriul” din Sibiu*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Series Philologia, XII, 1967, fasc. 2.

9 „Aici”, adică în Sibiu, Bariț se pare că nu a fost întîmpinat cu flori în momentul cînd, la sfîrșitul anului 1877, vine în acest oraș pentru a fi redactorul noului ziar independent, *Observatoriul*. Sub titlul *Notițe. O conferință a d-lui Bariț, Foișoara „Telegrafului român”* (II, 1877, nr. 26, p. 207 — 208) își bate joc de o conferință publică a lui Bariț ținută la Sibiu, despre *Dicționarul limbei române* al lui Laurian și

Massim și despre *Glosariu care coprinde în sine vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor*. Se susține că oratorul ar fi vorbit mai ales despre altceva decît despre tema anunțată.

10 Cel neunit al Sibiului, Miron Romanul.

11 în scrisoarea din 6 ianuarie 1878 (vezi n. 1) Alexandru Roman îi comunică lui Bariț că după moartea prematură și neașteptată a episcopului greco-catolic Ioan Olteanu (vezi *C. B.G.*, VI., p. 300, n. 4), s-ar fi descoperit niște documente compromițătoare, după care acesta era spionul stăpînirii ungurești în sinul arhidiecezei greco-catolice din Transilvania.

161

Sibii, 27 apr. n. 18

Prea stimate domnule coleg și frate !

La frățeasca d-tale scrisoare din **22** ale l.c. \ îți răspunz numai astăzi, după ce apucaî a mă înțelege ieri și cu fratele Iosif².

Conchiamarea noastră în sesiunea extraordinară a fost decisă în sept. a tr. condiționat, dacă se va adopta și sancționa legea. Pentru sesiune extraordinară nu s-a prevăzut nici un ban în buget. S-a prevăzut supus însă, că dacă ne vom aduna în sesiune, vom vota spezele.

Cu toate acestea, iată, eu, după înțelegerea avută cu Iosif aseară scriu astăzi Delegațiunei, în numele nostru, al acestor trei inși, punînd întrebarea netedă asupra cestiunei spezelor³. Primînd răspuns, nu voi lipsi a vi-1 comunica întocma. Nici mie nu-mi dă mîna să merg pe spezele mele, căci și eu sunt *spoliat*, apoi și *insultat* de oameni ca Pandel Popasu, ca Aron Densușianu, ca Slavici etc⁴. Preste acestea, am speze grele destul cu procesele de presă, mai ales cu cel ce se va pertracta miercuri în **30** apr.⁵, căci pentru mine este mult a da unui avocat **100** fl. onorariu. Apoi amicii mei nu suferă să mă apăr numai eu și sigur pe mine. Se tem, sărmanii, să nu o paț. Și nici nu vor să iau a vocat român, ci sas. Ce e drept, că dintre ai noștri abia unicul se ară oareșcum aplecat să mă apere.

Subscriu toate observațiunile d-tale, pe care le faci, relative afurisitul proiect de lege.⁶ Eu unul voi muri în acea convicțiune, că ac proiect, fie-fi veni el de la orice partită, este cel din urmă și cel mai pronunțat criteriu al urei și hostilităței seculare, neîmpăcabile și neplăcabile de rasă, de naționalitate, de existența între noi și ei. Restul e frază, fățarie, minciună.

Dealtmintrea, pe mine nu m-a surprins nici acest atentat, că adevădată, pe mine în această materie nu mă mai surprinde nimic. Da eu puține mai am în lumea aceasta. Mi-e jale însă de ceea ce vor ajunge descendenții mei, între băile de sînge.

Cînd, vreodată, ți-am cerut eu bani de abonament? închei, ca să nu rămîn de poșta Bucureștilor.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.016.)

1 Vezi G. B. C, II, p. 239-240.

2 Iosif Hodoș.

3 în toamna anului 1878, corpurile legiuitoare ale României au votat proiectul unei legi de reorganizare a Societății Academice Române. Academicienii întruniți își puneau problema unei sesiuni extraordinare care să aplice noua lege, sesiunea care s-a și desfășurat în toamna anului 1879 și primăvara, vara și toamna anului 1880. Cu acest prilej, forul științific național a început să se numească Academia Română, în 17 septembrie 1878, sesiunea întrunită într-una din ședințele sezonului hotărâște că președintele și delegațiunea permanentă sînt în măsură să convoace sesiunea extraordinară (vezi *Analele Societății Academice Române*, tom. XI, ses. an. 1878, secțiunea I, partea administrativă, și dezbateri, p. 224 — 226). Cu aceeași ocazie, probabil la cerere, s-a pus și problema banilor de călătorie ai lui Bariț, în următorii termeni: „La articolul spezelor de călătorie a membrilor, avînd în vedere că d. Eariț și-a mutat domiciliul în Sibii, se decide a i se calcula spezele după acea distanță”.

4 Obișnuitele hărțuiei din partea *Telegrafului român*.

5 Bariț a fost dat în judecată la Sibiu, în 30 aprilie 1879, pentru un articol din *Gazeta Transilvaniei*, XL, 1877, nr. 39, intitulat *Spre folosul românilor răniți*. Juriul l-a declarat nevinovat. Vezi *Din sala tribunalului de la Sibii. Procesul politic de presă al d-lui Georgiu Bariț*, în *Observatoriul*, II, 1879, nr. 32, p. 127 — 130. Această amplă relatare a fost scoasă și în broșură separată: *Din sala tribunalului de la Sibii. Darea de seamă asupra procesului politic de presă al d-lui Georgiu Bariț, redactoarele „Observatoriului”*. În sesiunea colectelor pentru soldații români răniți. (Pertractarea finală din 30 aprilie st. n. 1879). Edițiune separată după „*Observatoriul*.” Sibii, 1879. Tipografia lui S. Filtisch (W. Krafft). Titlul broșurii îl reproducem după *Foaia scolastică*, VII, 1879, nr. 9, p. 72. Pentru aceeași problemă vezi și *Comentarie la procedd politic de presă din 30 aprilie a.c.*, în *Observatoriul*, II, 1879, nr. 33, p. 132.

6 Un moment de mare tensiune politică din viața românilor transilvăneni în secolul trecut: în 22 mai 1879, Dieta Ungariei dualiste a votat articolul de lege XVIII/1879, prin care se prevede obligativitatea limbii maghiare în toate școlile nemaghiare, de orice nivel, confesionale și neconfesionale. Promotorul legiurii era ministrul Trefort Ágost. Vezi textul articolului la Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, VI, Sibiu, 1910, p. 843 — 845. Acest act samavolnic a stîrnit o adevărată explozie în rîndul românilor, care s-au apărut în parlament și în presă, cu toată puterea. Vezi și scris, următoare, n. 1.

162

Sibii, 17 mai 1879

Domnule coleg și iubite frate !

Mai întii îți mulțămesc pentru stenograme

CWic^{al} nu le primisem de la nimeni, numai ale Uisei deputaților mi le trimisese d-n. G. Pop.

într-aceea, a mitropolitului nostru ieși în *Foaia scolastică*. Ep[iscop]ul Mețianu mi-o trimise în această oră².

Dară auz că acelea stenograme costă bani; voi să știu cît costă.

Dacă vrei să știi prețul la suplimentul ce vei să ai, apoi formatul mic, precum fu al d-lui G. Pop l-a costat 19 fl. 50. Cel de mărimea *Obsferavoriuoui* costă, 1 coală, 23 fl. Eu însă cred că va trebui numai 1/2 coală în tipariu. Dară toate acestea se regulează cu topograful, chiar și cînd aș sta eu aci ceva mai mult. Eu însă plec preste 5 zile la Brașov, de acolo la București. Numai cît încă nu am pașaport, deși am cerut și plătit taxa nainte de aceasta cu 1 lună.

Așa merge de greu la dv. cu scoaterea de pașapoarte, sau că doară mie nici nu-mi vor mai da? în acest caz aș fi decis a emigra, ca să mor în altă țară, pînă a nu mă condamna vrăjmașii, după § 65, la 4—5 ani.

D-n. Odobescu îmi scrisese și mie, însă numai în numele său, căci toți ceialalți membri ai Delegațiunei absentează din capitală. Numai în 10 mai st. n. mi s-a scris de la delegațiunea în formă oficială, ca răspuns la întrebările mele. Iată simburile: suntem convocați în sesiune extraordinarie pe temeiul concludului nostru luat în ședința din 27 sept. st. v. 1878³, spre a se reconstitui Societatea pe temeiul legii respective. însă adaugă Delegațiunea: „Spezele de călătorie a dd-lor membri cari vor veni la această sesiune extraordinarie, precum și diurnele pt. timpul ședințelor *nu poate fi îndoială că se vor da*. Aceasta însă numai în urma unei deciziuni ce se va lua într-una din ședințele acestei sesiuni. Delegațiunea nu poate lua nici o măsură în această privință, din cauză că în buget nu s-a prevăzut sesiune extraordinară”⁴.

Aceasta e răspunsul. Așadară, dacă vom merge la sesiune vom vota cu toții viatic și diurne.

D-n. Odobescu îmi scrie să vă invit eu pe toți și în particulariu. Iată, o fac. Dară îmi lipsește timpul fizic ca să vă scriu la amîndoi, adecă și d-lui Babeș, și nici nu știu dacă d-sa se află în Pesta. Eu te rog ca, dacă d-n. Babeș este acolo să ai bunătate a-l înștiința despre dorința d-lui Odobescu.

*Cetera coram*⁵. Grăbesc, ca să nu rămîn de poștă.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.017.)

1 *George Pop de Băsești* (vezi infra, în acest volum, corespondența pe care i-o trimite Bariț). Este vorba de stenogramele dezbaterilor, deosebit de furtunoase, din Dieta Ungariei, pe marginea articolului XVIII din 1879, despre obligativitatea limbii maghiare. Presa românească din Transilvania a desfășurat un adevărat uragan împotriva noului act samavolnic al autorităților maghiare. Dar cea mai completă relatare nu-i va fi dat *Observatoriului* lui Bariț să o publice, ci ea apare în *Telegraful român*, desigur pe baza unei stenograme trimise de Miron Romanul, care participa la dezbateri.

Vezi *Dezbaterea proiectului de lege despre impunerea limbii maghiare*, în *Telegraful român* XXVII, 1879, nr. 48, p. 189 - 190; nr. 49, p. 193 - 194; nr. 50, p. 197 - 199; nr. 51 p. 201 - 202; nr. 52, p. 205 - 206; nr. 53, p. 209 - 210; nr. 54, p. 213 - 215 nr. 55, p. 218 - 219; nr. 56, p. 222 - 223; nr. 57, p. 225 - 226; nr. 58, p. 229 - 230 nr. 59, p. 234 - 235; nr. 60, p. 238 - 240; nr. 62, p. 245 - 246; nr. 63, p. 250 - 251 nr. 64, p. 253 - 254; nr. 65, p. 257 - 258; nr. 66, p. 261 - 262; nr. 67, p. 265 - 266; nr. 68, p. 269 - 270. Cea mai bună bibliografie ulterioară, la Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur ...*, VI, p. 707 - 849.

2 Mitropolitul greco-catolic de Alba-Iulia și Făgăraș, *Ioan Vancea de Bnteaș*, era membru de drept în camera de sus sau camera magnaților din Dieta Ungariei, ca de altminteri și mitropolitul neuniților din Sibiu, Miron Romanul și toți ceilalți ierarhi greco-catolici și neuniți. În 13 mai 1879 el cuvântase în parlament împotriva obligativității limbii ungherești în școlile românilor. Cuvântarea i-a fost publicată în *Foaia scolastică* pe care o edita la Blaj Ion Micu Moldovan, VII, 1879, nr. 9, supliment, p. 73 — 76 (vezi tot acolo articolul redacțional *Limba magiară în școala populară*, nr. 9, p. 65 — 69; nr. 10 — 11, p. 77 — 80). Cuvântarea lui Vancea a mai fost publicată în *Telegraful român*, XXVII, 1879, nr. 55, p. 217 - 218, *Observatoriul*, II, 1879, nr. 37, p. 147 - 149 și ulterior la Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, VI, p. 816 — 824. A mitropolitului neunit Miron Romanul, în *Telegraful român*, XXVII, 1879, nr. 56, p. 221, *Observatoriul*, II, 1879, nr. 38, p. 151 - 152 și ulterior la Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, VI, p. 824 — 828. Alocuțiunea episcopului neunit Ioan Mețianu de la Arad, George Bariț o publică în *Observatoriul*, II, 1879, nr. 39, p. 155 - 156. Vezi și *G. B. C.*, II, p. 242, n. 1.

3 Vezi scris, precedentă, n. 3.

4 Este un citat dintr-o scrisoare a lui Alexandru Odobescu.

5 „Celelalte, în persoană.”

163

Sibiu, 6 iulie 1881

Domnule coleg și iubite frate !

Nu poci să știu dacă această scrisoare a mea te va afla sau nu în B[uda]pestea, precum aș dori eu.

Îți sunt datoriu cu răspuns de mulțumită la coprinsul scrisoarei d-tale celei interesante din 18 iunie, precum și cu informațiune la partea ei din urmă¹. Îmi scrieși că pleci la alegere, de aceea nu ți-am scris atunci îndată.

Rezoluțiunea negativă în ca[uz]a expozițiunii a venit și ni s-a comunicat. Comitetul Asociațiunii a și sistat, îndată de a doua zi, toată activitatea sa în direcțiunea aceasta. Știrea se lăți ca fulgerul în toate părțile și eu nicidecum nu mă aflu în stare de a-ți descrie mărimea durerii sufletești, pe care am nefericirea de a o vedea și observa la bărbați, și mai ales la femei².

Nici un jurisconsult din câți avem aici nu poate da ministrului drept căci a oprit pe asociațiunea de *cultură* a căuta mijloacele de

cultură *practică*, prin o expozițiune. Dară ne supuserăm cu toții necesității de fer.

Aseară s-au consultat câțiva inși despre ce e de făcut. Unii stau tare ca să nu mai facem nimic, temîndu-se că iarăși se va mai afla vreun pretext în ministeriul respectiv, de a opri pe orișicine s-ar mai încerca, iară alții vor ca tocma de aceea să mai încercăm o dată, careva din noi, chiar cu riscul de a opri iarăși.

Ca să încep eu, nu este de părere nici unul, din cauză, cum zice ei, că eu sunt din toți românii cel mai rău văzut și urgisit în B[uda]pesta.

Cred că opiniunea din urmă, de a mai încerca o dată, va reuși zilele acestea. Eu stau cu pieptul ca să nu amărîm și mai mult pe public, să facem acea modestă expozițiune fără nici o subvențiune din partea statului, căci acuma oamenii se tem să o mai ceară, anume, de la ministerul actuale, nicidecum.

Mi-ai scris să mă încerc a-ți scoate acea datorie, de la cutare advocat³. Am cercetat și m-am informat! între noi: omul acela stă atât de rău, încît nici banii de quartir nu-i poate plăti, și chiar acum stau să-l scoată! Mi se mai observă că e bătăran, precum se arătase și în *Teleg. r.* de cîteva ori, împroșcînd și insultîndu-ne pe noi, bătrîni. Așa, vei fi constrîns să iai alte măsuri.

Acum vin eu cu o rugare cătră d-ta: cam pe ia 25 mai am cerut de la Ministeriul de Interne, prin cornițele suprem Wächter, ca să bine voiască a-mi permite să schimb o parte din cauțiunea mea de 3000 fl. nominal pt. *Observatoriul*. Am, adecă, între altele, două obligațiuni de cîte 500 fl., de cele de la 1860. Să pună în locul lor una urbarială de 1000, ca să fie trei tot urbariali = ~ 3000 fl.

Am foarte mare trebuință să scot cele două de cîte 500 fl., care sunt destinate *de dote*. Mă rog foarte ca să mi le dea în schimb afară. Cauțiunea mea e depusă la casa de aici.

Cineva-mi spune că Wächter m-ar fi denunțat pentru articolul meu din nr. *Obs[ervatorului]* 43, cu care am fost răspuns lui *Ellenze* și *M[agyar] Polgár*⁴, cînd ne numea hoți și tîlhari.

Închei, ca să nu rămîn de poștă.

Salutare și strîngere de mînă frățească de la al d-tale amic de votat.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.018)

G. Bar

1 Vezi *G. B. C.*, II, p. 243-247.

2 Românii transilvăneni intenționau să deschidă la Sibiu, în august 1881, expoziție națională de produse agricole și manufacturiere, cu prilejul adunării generale a ASTREI programată în acel oraș. Dar, la cererea lor, vicecomitele Sibiului, August Senior refuză să aprobe acțiunea românească. Din acest moment, expoziția devine deziderat național, se realizează în mod strălucit și polarizează atenția românilor ardeleni o vară întreagă. Cîteva din intervențiile publicistice legate de această mem

rabilă expoziție: a) *Recursul luat în cauza expozițiunii. înalt ministeriu regesc unguresc !* (autorii sînt Iacob Bologa și George Bariț), în *Transilvania*, XII, 1881, nr. 13— 14, p. 106— 107 (acest nr., pass., cuprinde multe date despre expoziție); b) *Expozițiunea de manufacturași agricultură*, în *Observatoriul*, IV, 1881, nr. 55, p. 221 — 222; c) *De la comitetul expozițiunii*, *Ibid.*, nr. 64, p. 259; d) George Bariț, *Industria de casă și cea mică*, *Ibid.* nr. 65, p. 261 — 262; nr. 66, p. 265 — 266 (orientativ); e) *Expozițiunea română*, *Ibid.*, nr. 68, p. 273 — 274.

3 Este vorba de avocatul Nicolae Olariu (vezi *G. B. C.*, II, p. 245).

4 Articolul se intitulează *Cultura ungurească și cultura românească*, din *Observatoriul*, IV, 1881, nr. 43, p. 171. Polemizează dur cu ziarul maghiar *Ellenzek*, unde apăruse un atac împotriva intelectualității românești. Ziarul *Magyar polgár* nu este citat.

164

Sibii, 22 nov. 1882

Iubite, frate !

Înainte de toate, îți mulțămesc pentru interesantele împărtășiri ce ai binevoit a-mi face în ambele scrisori, din 15 și 18 ale l.c. 1. La partea lor esențială voi răspunde îndată, dară mai întîi să-ți dau informațiunea așteptată, în cauza bunului tînăr Meheș 2.

Stipendiile Asociațiunii s-au votat în comitet, după îndelungi consultațiuni, și zilele acestea va primi fiecare concurent rezoluțiunea sa, prin poștă. A d-lui Meheș va fi negativă; altmintea nu s-a putut. D-lui avu rivali mulți la acelea 200 fl. ticăloși. Din cauza aceluia stipendiu se iscăse chiar disensiunea serioasă cu frații năsăudeni, în Adunarea de la Des 3, unde dînșii ne plesniră în față că, deși ei au concurs în a. 1871 cu o sumă de peste 5 000 fl. la fondul Asociațiunii, totuși comitetele anteriori n-au votat nici un stipendiu la tineri din districtul lor, din care cauză amerințară că vor ieși din Asociațiune 4.

Preste aceasta, mai observă că din comitatele Ungariei nu sunt membri și nu concurge mai nimeni, în cîte ceva, la fondul Asociațiunii. Apoi junele căruia s-au votat acelea 200 fl. 5, pe lîngă ce este năsăudean, se află în tot respectul în pozițiunea d-lui Meheș: sărac și în ajun de a pune doctoratul la Viena.

Restul se va vedea din procesul-verb[al], pe care-l voi publica în *Trfansilvania* sau, doară, în *Obsfervatoriul* 6.

Mult mă mir eu, de ce nu se împulpă și românii din comitatele locuite de ei în Ungaria proprie ca, dacă nu adună un fond mai mare la asociațiunea din Arad, încai să facă, din caz în caz, cîte o colectă mai sănătoasă pentru cîte doi-trei juni mai aleși.

Trecem la *Memorand*. Astăzi, abia astăzi apăru în limba magiara 7 și se transpuse un exempl. la procuror, iară alte 7 ex. obligați a le trimite înoace și încolo, merg cu posta. îndată după 3 zile se vor

trimite circa 200 exempl. la B[uda]pesta, însă la *cine?* Vezi, aceasta este întrebarea! Unii librari de acolo sunt așa de fricoși, încît nu cutează să-l ia „în comision”. în fine, s-a înduplecat firma Dobrowsky et Franke, dară sub condițiune ca să nu i se tipărească adresa pe cuvertă.

Ce naiba? Așa de mult sunt terorizați acolo cei de alte naționalități? Este aceasta liberate?!

Comitetul a decis și altceva: să se afle cît mai curînd un bărbat serios și curajos, care să ne informeze cum am putea noi împărți gratis, adecă exemplarie de onoare, în număr de vreo 200, începînd de la dd-nii miniștri, la o parte din membrii mai eminenți ai Dietei, în ambele case. D-nii Partenie 8 și Georgie de la Băsești 9 îmi ziseră ca să te rugăm pe d-ta să ai bunătatea a ne trimite cîte un catalog al membrilor din ambele case, însă așa ca tot d-ta să aibi bunătate a trage cu roșu la acelea nume, la care afli cu cale ca să trimitem de-a dreptul, sub bandă +, prin poștă. Dacă afli acest metod ca pe cel mai simplu, atunci mă rog ca să ne ajuți împlinindu-ne această rugare, dacă se poate, circa în 5 zile.

200 ex. a 5 cr. ne-ar costa circa 10 fl. porto, care nu ar fi mult în considerațiunea scopului ce-l avem deînaintea noastră. Preste aceasta, după cîte am suferit eu din cauza acestui memorandum, și mai ales după ce văz că el tot mai lasă oareșcare urme în mințile cititorilor, de aș ști că din 12 cămeși îmi vînd 10, m-am decis a-l răspîni în toate patru limbi 10.

Dealtmintea, și ceilalți membri ai comitetului sunt deciseși, ca și mine, afară de doi; iar unul nici că mai numără, că de cîte ori a fost chemat de la Arad, nici răspuns nu ne-a dat.

Dacă d-ta cunoști alt metod de a împărți exemplarie în B[uda]pesta, mă rog să ne informezi. D-n Babeș promisese că știe un metod și că va îngriji d-sa. Dară apoi, după cele întîmplate aici în 21 oct. și de atunci înoace, pînă în 19 nov, ceilalți membri vor să se afle altcineva.

Alta: pentru Maiestatea Sa stau gata 2 exemplarie, în 3 limbi, spre a i se submite, cu prea umilită rugare ca să se îndure a le primi pentru biblioteca Sa privată. Crezi d-ta că s-ar putea aceasta acolo, în capitală, sau la Godollo, prin mareșal sau prin cancelaria privată sau cum? Te rog să te informezi despre calea cea mai scurtă și mai sigură, și să ne arăți.

Partenie mai propune ceva: ca să te rugăm să cerci la Librării Râth K[ároly], nu cumva aceea are atîta curagiu, ca să primească cîte vînzare memoriale încai în două limbi, magiara și germană, cu raba de 25%. jidovilor din Arad și Temișoara nu le este frică. Ei au cerut în comision.

Pentru orice caz, eu îmi voi permite a-ți trimite la adresa d-ta cîte 5 exempl. din fiecare limbă, spre a le avea, în tot cazul, la îndemîin și a le împărți la cine și după cum vei afla cu cale. Anume, a-i arăta și librariului, ca să nu se sparie de ele; dară 1 ex. rom[ânește] să meargă la societatea studenților, 1 la clericii români.

La vreo 22 ziarie magiare trimitem de aici, de-a dreptul. Nemțești s-au trimis la multe germane și slave, cu totul vreo 60. Dacă d-nii Polit și Miletici " sunt acolo, să le dăm câte 1 nemțesc.

Iacă, ai pățit-o cu mine! Știu că te-am încurcat. Mă rog, însă, prea mult și numai astă dată, ca să ne stai întru ajutoriu, căci de aici încolo eu unul îmi fac testamentul. Mai facă urmașii ce vor ști pentru dezrobirea acestui popor nefericit.

Orice speze vei avea, se vor refuda cu mulțămită.

Într-aceea, cred că și de ai noștri vor cumpăra câte 1 ex., căci speșele s-au urcat la 1859 fl. v.a.

Salutarea frățească,

Georgie.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.019.)

1 Scrisoarea lui *Alexandru Roman* din 18 noiembrie 1882, la *G. B. C.*, II p. 250 — 251. Cea din 15 noiembrie, necunoscută.

2 Studentul *Ludovic Meheș-Stupariu*, anul al cincilea la medicină în Viena, care cerea ASTREI, prin *Alexandru Roman* și *Bariț* o bursă de 200 florini pentru a-și susține examenele finale și doctoratul.

3 Adunarea generală a ASTREI de la Dej din 27 — 29 august 1882. Vezi *Actele adunărei generale ținute în Des*, în *Transilvania*, XIII, 1882, nr. 17 — 18, p. 129 — 135.

•4 Din documentele adunării de la Dej nu reiese această disensiune.

5 Vezi *Proces verbale al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, luat în ședința din 24 iuliu n. 1882, în *Transilvania*, XIII, 1882, nr. 17 — 18, p. 129 — 135. La această ședință se analizează cererea studentului *Ludovic Meheș*, căruia comitetul nu-i acordă bursa de 200 florini cerută, ci un ajutor de 150 florini, cu condiția ca adunarea generală de la Dej să fie de acord cu aceasta. Adunarea va vota într-adevăr un stipendiu de 200 florini „pentru un student de universitate”, dar acela nu este *Ludovic Meheș* din „părțile ungurene”, ci un nășăudean al cărui nume nu s-a publicat în actele adunării.

6 Vezi aci supra, n. 3 și 5.

7 Este vorba de o remarcabilă scriere politică a lui *Bariț*, *Memorial compus și publicat din însărcinarea Conferinței generale a reprezentanților alegătorilor români, adunați la Sibiu în zilele din 12, 13 și 14 mai st. n. 1881, prin comitetul său emis cu acea ocaziune*, Sibiu, 1882. Memorialul a fost tradus în mai multe limbi, angajând și tipografia Dentu din Paris, pentru a aduce la cunoștința lumii revendicarea majora a românilor ardeleni în acel moment: autonomia Transilvaniei față de statul dualist austro-ungar. Titlul unguresc al traducerii: *Emlékirat. A román választok képviselőinek Nagyszébenben 1881 evi május hó 12-e'től 14-ig tartott egyetemes értekezlete meghagyásdból szerkesztette es kldzetteszi a kiküldött bizottság.* (Fordítás), Sibiu, 1882. Despre *Memorial*, vezi bibliografie în *G. B. C.*, IV, p. 29 — 30, n. 1.

8 *Partenie Cosma*.

9 Despre care vezi în acest volum, infra, corespondența lui *George Bariț* către el.

10 Română, germană, franceză și maghiară.

11 *Polit* și *Svetozar Miletici* erau deputați croați în Dieta Ungariei.

Prea stimate și iubite frate !

Compactorul, și numai el, mă țin pe loc așa încît pînă astăzi nimic nu am putut împlini din cele coprinse în interesanta d-tale scrisoare din 24/11. Apoi legături elegante știe să facă numai unul în Sibii, și după acestea am trebuit să aștept o săptămînă întreagă.

Eu, și noi toți cîți facem aici pe loc parte din fostul comitet îți mulțumim fierbinte pentru greutatea ce ai luat asupra d-tale, de a îmi părți exemplarie. Rămîne însă adevăr că ne scapi de o grijă mare căci după ce ține cu toții foarte mult la planul ca acest act al nostru numit *Memorial* să ajungă, mai virtos, la minile bărbaților magiari d-ta influință pozitivă, era p-aci să se decidă ca să meargă unul din noi la B[uda]pesta, anume spre acel scop, cu atît mai virtos că dorim cu toții fierbinte ca *Maiestatea Sa* să ia cunoștință mai de aproape despre acest pas al nostru, iară nu numai din ziarie sau din spusa vreunui ministru în care spunem verde că noi nu avem nici umbră de încredere, ci ținere — cu drept sau fără drept, D-zeu știe! — că toți ne sunt vrăjmași în carnați, unii din ură națională înăscută, heredită, tradițională, alții dup informațiuni false și cu totul unilaterali care însă le plac, le convin. Avem probe multe în această privință.

Din lista sau factura ce alătură tipograful *Krafft* la pachetul sa lada ce se trimite la adresa d-tale vei afla:

300 exemplarie *magiare* broșate, destinate a se împărți, cel puțin 2/3, în Camera deputaților iară 1/3 în Casa magnaților și la funcționari superiori, anume la Curtea supremă și la cari vei aflat d-ta cu cale.

25 exempl. tot magiare, dară *legate*, pentru dd. miniștri, președinții camerelor, ai Curței înalte și unde vei mai afla d-ta cu cale; și paranteză: te rog să dai, ca de la mine, d-lui *Jakab Elek* și la domnii români de ai noștri, că dd-lor românești vor fi avînd;

3 exempl.: 1 românesc, 1 nemțesc, 1 unguresc *Maiestăței Sale* pre cît știu eu, prin marșal, pe lîngă arătare în scris, cu rugare ca să binevoiască a le prezenta *Maiestăței Sale*; în caz cînd acestea 3 exempl. nu s-ar putea prezenta monarhului în B[uda]pesta, atunci mă rog a păstra bine, că vom cerca cu ele, nesmintit, în Viena, chiar cu rizicu de a ne da cu ele pe ușă afară, marșalul sau altul;

1 exempl. unguresc arhiducelui *Iosif* (pentru alți arhiduci se dă în Viena, Prag etc.);

10 ex. nemțești ca să le împărți, dacă se poate, la persoane din comunitiva monarhului, generali etc.; ni s-a zis din Viena că general *Mondel* să primească nesmintit; vom îngriji; se înțelege că magiarii d-ta suita monarhului să capete, din acelea 25 legate, magiare.

Mai încolo, tot în acea ladă merg numai cîte 25 exempl. nemțești și ungurești, pt. *Librăria Robert Lampel* == 50 ex. Nu am aflat cu c

a trimite la B[uda]pesta mai multe de vânzare, că nu avem cauză de a căciuli mult pe librării de acolo. Dacă le vor trebui, vor cere, numai să nu ceară prea târziu căci, după câte s-au trimis pînă astăzi din ambele traducțiuni, pînă sus în Marmația, abia mai rămîn câte 40 exempl. și nici atîta. *Magiare* se cerură în Ungaria chiar și pentru români declarați cari însă nu știu românește și vor să citească *Memorialul* în limba pe care o știu.

Îți mulțămim frățeste pentru invitarea ca să trimitem operatul (lada) nefrancată, dară nu vrem așa ci, din contră, te rugăm ca orice speze vei avea cu expedițiuni, cu fiacre etc. să le pui în socoteala comitetului, cont formal, ca să-l plătim.

La celelalte părți ale scrisoarei d-tale nu poci răspunde astăzi, că mai am să fac alte 8 scrisori, tot la persoane ca d-ta, și chiar în străinătate. Voi reflecta numai la dorința d-tale, ca să fie apărut în toate limbile dintru-o dată. Hei, hei! Eu am fost acela care am propus aceasta comitetului, în iuliu, dară apoi am fost tot eu care în 6 oct. mi-am călcat dorința, de frică ca să nu *mi se confişte originalul tipărit gata*. Deocamdată fie destul ca să afli că excel[ența] sa mitropolitul a comandat să dea *afară* exemplarele din tipografie, și așa, mi le-au adus la mine! O, de ai ști ce am mai pățit! Dealtmentrea, am acuma probe destule la mîna că a dat D-zeu ca să fie mai bine așa, că texturile n-au ieșit deodată și că cel francez s-a întîrziat așa de tare. Iată că și așa, agitația provocată prin memorand ține în presă de 7 săptămîni și sint semne multe că va mai ținea mult.

Presă germană și italiană a început abia acuma, cea franceză va urma preste puțin. Dară trebuie bani, bani, bani, nu zeci de mii, dară încă 2—3 mii. Minte *P[festi] Naplá* (nr. 2 dec.) ca un cîne turbat, că eu sau noi am lucra cu bani de la București, minte, minte! Din contră, *Românului* i-a fost și frică a se ocupa de memorand, pînă ce n-a văzut că-1 scarmănă presa străină. Ne vom vinde din 12 cămeși 10 și vom rămînea cu 2, dară bani din România nu vom cerși. Precum nici părinții, nici moșii noștri, așa nici noi nucerem nici un sfat în cauza noastră națională de la românii din România*, cari nici nu o cunosc deloc. Și apoi, văzut-ai că ciocoi ne tratează cu epitetul de „popor rustic”? Sărute-se ei, mînce și bea cu adversarii noștri. Noi ne urmăm calea noastră.

Te rog să dai 1 ex. legat cocoanei d-tale, ca suvenir de la mine, *et me ut facis, dilige*².

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.020)

1 Vezi G. B. C., II, p. 252 - 257.

2 *Jdkab Elek*, istoric ungar, despre care vezi G. B. C., III, p. 174, n. 7. Cf. și lucrarea lui Gal Kelemen, *Jakab Elek elet-es jellemrája kulonos tekintettel irodalmi munkásságának unitárius vonatkozásaira es jelentosegere*, Cluj, 1938.

* Regretabilă izbucnire a lui Bariț, explicabilă prin unele polemici de moment cu gruparea lui Mihail Kogălniceanu, p3 care de altfel l-a admirat și stimat.

3 „Și iubește-mă așa cum mă iubești.”

Iubite frate !

Nu știu dacă te-ai restaurat după cumplita catastrofă, avută c repausatul August Norșa. Știu însă una, că în această epocă biăștămat pentru noi se cere de la noi toți tărie extraordinarie de spirit. Eu simt atîta putere în mine, încît să-i poci ținea parenesea la groapă, confortul dorinței sale, comunicate mie prin nefericita văduvă.

Te-ai ridicat din așternut?

În tot cazul, exemplarele din *Memorial* îți vor fi sosit, cum și scrisoarea mea. Dară la expedițiune s-au întîmplat o eroare, pe care d-ta Krafft o corege astăzi prin poștă, trimițînd alte exemplarie pentru Maier tatea Sa, fiiu său și arhiducele Iosif, pe care mă rog să le pui în loc celor din pachetul cel mare și, în caz de a-ți succede ca să te apropii, să le dai pe acestea, iară pe cele din pachet să le ții acolo pentru alte persoane, la ocaziunea ce vei avea. Iară de nu, cele *germane* își au locul lor la timp, în Viena.

Multe aș mai avea să-ți scriu, dacă aș dispune de cel puțin 4 ore neîntrerupte.

Ai văzut *Luminătoriul*² nr. 95?

Pe lîngă strîngere de mîna frățiească, al d-tale amic devota

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.021.)

1 Vezi scris. 164 aci supra, inclusiv n. 7.

2 Gazetă politică și literară apărută la Timișoara între 5 martie 1880 - decembrie 1893.

3 Adnotată de Roman: „P[entru] împăr[atul] 3 ex. (1 rom., 1 ung., 1 german pentru princippele] de coroană Rudolf; pentru a[rhi]duc[ele] Iosif”. Este vorba de exemplare din *Memorialul* lui Bariț trimise la aceste înalte persoane.

Iubite frate !

Cînd cu îngropațiunea bunului amic Horșa, noi auzirăm aici te-ai bolnăvit și d-ta, mai mult de spaimă și de supărare.

Văzînd că nu-mi mai zici nimic despre sosirea lăzei cu vreo 338 *Memorial* și despre rezultatul împărțirei, m-am îngrijat, eu și ceilalți membri, și mai tare.

Astăzi avurăm o ședință. în urmarea aceleia, te rog că, dacă cumva nu poți să ne scrii — de care să te ferească D-zeu! — să ai bunătate a pune pe cineva ca să ne notifice măcar numai dacă au sosit exemplariile la d-ta. Știm bine că pachetele stau la gară neexpedate cîte 5—6 zile. De aici însă s-au înaintat în 5 dec[embrie], adică tocma înainte cu 3 săptămîni; și doară nu s-au pierdut!?

Cu grabă.

Al d-tăle frate devotat,

G. Bariț 1

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.022.)

1 Adnotată de Alexandru Roman, misterios: „Nemică de făcut!”

168

Sibii, 14 ian. 1883

Stimate domnule coleg și frate !

Am primit ambele d-tale bilete, cum și scrisoarea domnului Iosif, al iubitului d-tale frate, în care mă asigură, spre bucuria mea, că acuma ești deplin sănătos.

Vă mulțănesc pentru bunele știri, cu atît mai virtos că cu acestea mă poci acuma justifica și la colegii mei, din cauza prea întirziatei sosiri a exemplariilor știute în primirea d-tale. Aici însă s-a împlinit din nou cunoscuta sentenție: *Homo proponit, Deus disponit*.

Nouă, adică la membrii comitetului ne-a păsat, ne pasă și astăzi ca să aflăm, după cît s-ar putea, despre impresiunea — bună-rea — ce ar fi făcut sau ce va face împărțirea acelor vreo 300 exemplare în cercurile respective. De aceea doriserăm așa mult ca aciea să se fi împărțit pînă pe la 15 dec[embrie]. Am fost însă păcăliți rău prin expeditori, îndată, apoi, a intervenit și moartea lui Horșa și morbul d-tale.

Simțim foarte mare trebuință de a ne informa despre unele lucruri și împregiurări din acea capitală³, încît de nu ar fi iarnă — cînd mie nu-mi e permis a face călătorii — aș merge singur în sus.

Oamenii noștri, adică, au decis a continua apărarea într-un *operat noii*, ca replică la înjurăturile cîte au apărut, pînă pe la finea anului, în presa magiară magiaronă. Este greu a te apăra de cîni mulți dintr-o dată. Vom încerca mai întîi cu unul din zăvozii cei mai mari, încît măciuca destinată unuia să fie și pentru ceilalți. Pe la finea lui febr[uarie] să fie gata.

Am trebuință foarte mare să aflu o schiță biografică succintă, dară sigură, a lui Paul Hundsdorfer (Hunfalvi). Este el născut din Ungaria, sau de *airea*? Din ce clasă de oameni? Cam de cîți ani? Ce vocațiune au avut și mai are, preste rangul de membru al Acad[emiei]? Ce poate să

fie cauza secretă de scrie cu atîta urăși minte așa grozav despre românii. Mult m-ați îndatora, cei care puteți, cu infirmațiuriile acestea

Mă rog ca toate spezele împărțitei să ni se împărțesească, spre le coperi de aici.

Mă grăbesc.

A ni noi mai fericiți decît toți cei petrecuți de 15 ani încoace.

Frate devotat,

G. Bariț

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.023)

1 *Iosif Roman*, 1829 — 1908, fratele lui Alexandru Roman, scriitor și publicist, funcționar la Ministerul Cultelor din Budapesta, apoi avocat în Oradea și fruntaș al vieții cultural-naționale din oraș. Despre el: Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, p. 70 — 74; Teodor Nes, *Oameni din Bihor*, Oradea, 1937, p. 51 — 52; Vasile Vartolomei, *Mărturii culturale biherene*, Cluj, 1944, p. 105¹-109.

2 „Omul își propune, Dumnezeu hotărăște.”

3 Budapesta, unde locuia Alexandru Roman.

4 *Hunfalvi Pal*, 1810 — 1891, lingvist maghiar de renume, unul dintre cei mai îndrăgii dușmani ai românilor, din toate timpurile. El a „adîncit” pe planul lingvistic teoria *vidului ardelean și* & originii sud-dunărene a romanilor, de unde ar fi venit în secolul al XIII-lea. Scrierile în care și-a dezvoltat aceste aberante idei sînt: *Magyarok etnographiája* (Pesta, 1876), *Die Rumänen und ihre Ansprüche*. (Buda, 1883) dar și în alea lucrarea *A rumunok története*. Lui Bariț îi trebuiau date despre originea și pînă la soana lui Hunfalvi, pentru a contracara, în scris, loviturile pînă care acesta le dădea românilor, sprijinit de politica deznationalizatoare din Ungaria dualistă. Cum era așteptat — și Bariț intuiește acest lucru! — Hunfalvi era un slovac renegat din comitatul Szepes. Hundsdorfer = poreclă peiorativă: cel din satul „Pînelui”; \-

5 Adnotată de Roman: „Răsp. în Vfebr. 1883”. - *i

169

Sibii, 25 ian.

Prea stimat domnule și frate !

în 14 ale acesteia, cînd am răspuns la cele două bilete ale d-tale, te rugasem ca, precum promiseși, să binevoiești a împărți cît se poate mai curînd exemplariile din *Memorial*, și a mă înștiința pentru ca să mă poci legitimă și eu.

Acum sunt silit a-ți face cunoscut, *fără voia mea*, că, de atunci cînd am mai fost *interpelat* din nou, *de trei ori* căci, adică, colegii mei de aici *cred și n-au crezut din capul locului* că d-ta vei distribui acelea exemplariile nici la miniștri, nici la membrii camerelor, nici mai sus.

Eu, în urma corespondenței avute cu d-ta și le-am trimis pînă la *voia dumnealor*. Multe și grele scîrbeam avut eu din cauza acestui ope, dară ca să mai dau și de una ca aceasta, nicidecum nu aș fi crezut.

în una au dreptate colegii ijiei: distribuirea ş-a întârziat foarte şi, prin aceasta, ni s-au-încrucit rău alte lucruri.

Nu ştiu cum să te rog mai frumos ca, dacă nu-ţi convine să le distribui, să binevoieşti a le transmite pe toate la librariul Lampel, de unde Comitetul va dispune de ele cum va afla cu cale, căci eu sunt compromis şi nu mai voi să am a face cu nevoieşele de expediţiuni.

Cerîndu-mi scuzele pentru atîta incomodare, sunt al d-tale stimătoriu,

G. Bariţ.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.024.),

Sibii, 8 martiu 1883

Prea stimate domnule coleg

Eu îţi sunt datoriu d-tale cu un răspuns la un bilet din 1 febr. şi la trei scrisori, din 16 şi 24 febr. şi din 3 martiu a.c. ¹

S-ar cuveni, ba ar trebui, să răspunz la toate punctele coprinse în acelea. De aş sta însă o zi întreagă pe o singură scrisoare, tot nu aş termina aşa ca să suplinească locul explicaţiunilor personali. Crezînd ca ne vom vedea la Academie, mă voi mărgini astă dată numai la cîteva puncte, care nu suferă amînare.

înainte de toate, îţi mulţămesec din inimă pentru informaţiunile destinate mie *ad personam*, care-mi şi prinseră foarte bine.

în cît scrisoarea din 16 febr[uarie] şi catalogul alăturat la ea, împreună cu adevărînta dela muzeu, pe acelea le-am dus în şedinţa Comitetului şi le-am *cîtit* în auzul celorlalţi membri, ca să cunoască cauzele întârzierii cu împărţirea exemplarielor. Iară pe cele două acte le lăsa la arhiv.

Cu acea ocaziune, dd-nii membri îţi votară mulţămită unanimă. Totodată mă însărcinară pe mine ca să cer de la casă v. a. fl. 16, în compul speşelor avute, şi să transmit, ceea ce şi fac.

Exemplarielor destinate împăratului şi principelui de coroană mă rog ca să binevoieşti a le transmite la Viena: *Hochwohlgefborenen] Herrn dr. Eugen v. Trauschenfels Rath des k.k. evfangelisches] Oberkirchenrathes A.C., Wien, Neubau. Breitgasse 14, 2 Stock.* Se înţelege, învelite aşa ca legătura să nu suferă. Şi eu, la revedere, voi coperi spezele.

Din ex[emplarele] germane poţi să dai d-lui Wolf, măcar toate, dară i se vor trimite şi de aici vreo 10, tot germane.

Originalul scrisoarei arhiepiscopului Haynald² îl remit /. Eu l-am înţeles. îmi e de ajuns. Mai mult nicidecum n-am aşteptat.

Cu acestea, salutîndu-te frăţeşte, rămîn al d-tale frate devotat,

Georgie Bariţ.

Cu v.a. fl. 16.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.025.)

1 Vezi G. B. C, II, p. 257-263.

2 „Domniei sale domnului Eugen de Trauschenfels, consilier în cezaro-reges consiliu superior bisericesc evanghelic, în Viena, Neubau, str. Breitgasse 14, etajul

3 *Haynald Lajos* era cardinal şi primat romano-catolic al Ungariei (G. B. II, p. 62, n. 2). în scrisoarea din 24 februarie 1883 (*Ibid.*, p. 259 — 261) Romii relatează lui Bariţ despre felul cum a primit înaltul demnitar bisericesc *Memoria* românilor din 1882. Mica epistolă a lui Haynald am publicat-o tot acolo p. 260 — 2 n. 7.

171

Sibii, 27/1

Domnule coleg şi iubite frate !

îţi sunt datoriu cu mulţămită, atît pentru coprinsul scrisoarea din 11 cît şi pentru broşura secuiască, ale cărei urmele vei vedea în v. 2—3 n-ri ai *Obfsevatoriuhti]*. Este brutală, adică tccma precum place mie ca să fie dînşii, cît se poate mai brutali, precum sunt în adev din natura lor. Onoare excepţiunilor !

Despre nebalul studenţilor de acoloa aş fi atins cîte ceva. Să crezi însă că de cîte ori am voit să o fac m-au apucat o greaţă neînvin mai ales că-mi veni în minte şi urgia din anul trecut. Mi se pare însă tot îi va veni timpul, de ex[emplu] cînd se va vorbi despre rezultatu celui din Viena.

Eu însă nu pricep una: ce spirit sociale era să domine într-un românesc din B[uda]pesta în *această* epocă, cînd între *aceste* două ţionalităţi încordarea şi urgia este doară mai mare şi de cum era în a[ ] 1848, pînă pe la septembrie, cînd apoi au început a apărea cu spînzur torile? Mai veniră şi procesele de presă, ca să arunce olei pe jăromatic. A iată că zilele trecute cerură *din nou*, prin comitet, *statutele şi regulamtele* Asociaţiunei transilvane]. Ce vor cu ele, nu pricepem. Seam însă foarte că se încearcă să-i ascunză şi la aceea soarele. în *ordine* toate! Mai apoi vor casa statutul orientalilor şi-i vor supune la şea Episcopiile greco-catolice le vor casa şi incorpora la cele rom[a] catolice³.

Această idee se ventilase în privinţa Blaşului încă pe la a[ ] 1831, după moartea lui Bob⁴. într-aceea, clerul din Diecesa Oradei parte din a Gherlei este în pericol de a se deznaţionaliza cu totul.

îmi ziceai de conspectul Ministeriului Instrucţiunei Pub Dacă-l ai şi mi-l vei trimite, îl voi folosi cu multă plăcere. Dară ştiu preţul, ca să-l trimit.

Știi ce mă mai interesează? Un catalog, cel puțin aproximative exact al tuturor funcționarilor de stat și municipale de naționalitate română, ciți nu s-au renegat, ci se dau* de români. Un ce asemenea celui din Bucovina, publicat în *Obsfervatoriul*^J. Aș plăti bucuros la un biet de funcționarii! mai înaintat în etate, care cunoaște pe ai noștri, dacă ar scoate din șematismul statului un catalog ca acela. Dară apoi să adaoge și nuniărul *totale* al funcționarilor și demnitarilor trecuți în acel mare șematism. L-aș publica și în *Transilvania, pro memoria temporum* \ \ j

îmi veniră cu corectura[^] Sunt silit a curma.
Al d-tale frate devotat,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.026.)

1 Scrisoare necunoscută nouă.

2 Articolul *Cetatea numită Transilvania sau Ardeal*, în *Observatoriul*, VII, 1885 nr. 5, p. 17 - 18; nr. 6, p. 21 - 22; nr. 7, p. 25 — 26; nr. 8, p. 29, în care polemizează cu o broșură ieșită din mediu secuiesc, semnată pseudonimic „Villâm” (Fulger).

3 Nu se va ajunge până acolo!

4 Episcopul greco-catolic al Transilvaniei, Ioan Bob, a murit în 1830.

5 Sub titlul *Din Bucovina* (în *Observatoriul*, VIII, 1885, nr. 3, p. 10; nr. 4, p. 14 — 15; nr. 5, p. 19 — 20; nr. 6, p. 23) se publică lista nominală a celor 176 de funcționari civili (pe sectoare de activitate) și 48 militari de naționalitate română din Bucovina austriacă. Datele sînt scoase din calendarul pe 1885 al Societății pentru literatură română din Bucovina, editat de Calistrat Coca, recenzat de Barit, *Ibid.*, VII, 1884, nr. 100, p. 402; nr. 102, p. 410.

6 Nu va primi o asemenea listă din Ungaria.

7 „Ga amintire peste vreme.”

172

Sibii, 31 octobrie n. 1890

Iubite domnule coleg !

Orice aș voi eu să-ți răspund la cele coprinse în frățeasca d-tale scrisoare din 26 alelfunii¹ ar fi *post festa*². în ziua în care ți-am deschis-o eu, adecă în 28, d-ta vei fi fost și aflat rezultatul pe cale telegrafică. Despre activitatea, așa cum o înțeleg turcii, nu a fost nici vorbă.

în comisiunea de 30 au fost discusiuni fierbinți, precum și cerea natura lucrurilor, însă numai asupra mijloacelor de a executa vechea programă și, în loc de a o mitiga, mai vîrtos a o ageri. Au venit unele opiniuni exagerate, de³ care însă nu are să se mire nimeni. Oamenii veniseră de acasă iritați și amăriți superlativ. între cei 136, maioritatea preponderentă era din bărbați între 30 și 50 de ani, adecă în etatea cea mai vigoroasă, cei mai mulți juriști sau trecuți prin vreo altă facultate.

înțelesul vorbelor lui Coroianu cu cel ungur le-a întortoc *Gazeta*, iacă așa, după certele lor anterioare avute în Cluș, adecă Aur și Iuliu.

Rezultatul pozitiv al conferinței de acum³ va fi cam tot cel vechi ai mai deșteptat spiritele, le-ai oțelit în perseverenție, le-ai întărit credință, ai adaos o foaie scrisă la istoria noastră, te-ai prezentat din n în concertul popoarelor, indirecte ai venit în ajutoriu și capilor bise cești, îmi sunt cunoscute cătușele în care gem arhipăstorii. Tocma aceea eu pun mare temei pe împregiurarea că la conferință au particip în mod activ preoți și protopopi din ambele confesiuni, în mînia presiur și știind bine că vor suferi. D-n. Lucaciu⁴ este deja suspins. Acum „Bună ziua că mi-ai dat, drum de vorbă mi-am luat”.

Frate! Cu internatul de fete al Asociațiunei am merge în toa privința foarte bine. Iacă, ne dede D-zeu și un fond nou, de-a gati Numărul elevelor interne este aproape de 50, directora și 2 învățătoa talentate și foarte diligente. Spiritul în institut, cores, apărat de aluat vechi. Ceea ce ne supă.ră este purtarea necalificabilă a celor doi învățăto unul smintit pînă la măsura încît ne temem să nu ajungă în casa aliena lor. Ne avînd nici examen de calificațiune, căci căzură, mai este toler de cătră ministru numai din grație. Și totuși, foarte impertinent. Ce lalt, Bologa, un trîntor leuș, apoi și intrigant grețos. Pe anul viit[suntem siliți să-i schimbăm pe ambii; pe unul, însă, cu orice preț. D trebuie să ne îngrijim de timpuriu.

Deci eu te rog fierbinte ca, dacă poți, să pui ochii pe unul sau studenți, români curați,⁵ de la Facultatea filosofică, anul din urmă, cerci dacă sunt aplicați să depună examen de calificațiune cerut de candidați pentru scoale civile superioare sau gimnaziu mic, sub condițiune ca spezele riguroaselor să le plătească Asociațiunea, apoi să-i și apli exact conform art. XXXVIII/1868, la început cu 850 fl. iară în defini cu 1 000 fl., quiquenalii și drept de pensiune.

Nu din bigoterie, pe care eu o desprețuiesc, ci cu totul din a cauze grave aș dori eu, chiar și colegi orientali din Comitet ca, dacă ambii, încai unul să fie bapizat greco-catolic, dară să fie june serio de purtări *nobile*. în caz de a se căsători, ar fi primit și mai bine.

Salve et me ut facis dilige. Tuus

Georgi

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.027.)

1 Vezi *G.B.C.*, II, p. 267-269.

2 „Prea tîrziu.”

3 La nedumerirea lui Roman exprimată în scrisoarea din 26 octombrie 1 Barit relatează în cea de față despre Conferința Partidului Național Român din 27 - octombrie 1890. Vezi bibliografie despre conferință în *G.B.C.*, II, p. 268, n. 1.

4 Vasile Lucaciu, viitorul memorandist. Principalele contribuții biografice: Kusu Șirianu, *Români la Dobrișin sau condamnarea d-lui dr. Vas. Lucaciu*, Sibiu, 1 Alexandru Ciura, *Biografia părintelui Vasile Lucaciu povestită pentru popor*, Sibiu, 1

Corneliu Mezea, *Dr. Vasile Lucaciu, „Leul de la Sisești” 1852 - 1922. Viata și faptele lui*, Satu-Mare, 1936; Ilie Dăianu, *Leul de la Sisești*, Cluj, 1937.

5 La această rugămintă, Roman răspunde în 23 noiembrie 1890, recomandând un singur tînăr, pe un oarecare Bunea, despre care nu stie multe lucruri (G B C ii, r. 271).

173

București, 9 martiu 1893

Domnule coleg și prea stimată amice !

Domnia ta ești unul din acei rari patroni ai tinerimei române, care, în pozițiunea d-tale ai ajutat pe foarte mulți cari, chiar la intrarea în port, erau să se înece, dacă nu i-ai fi scos pe țărnm prin intervențiunea d-tale.

Am ajuns și eu să-ți cer o intervențiune de acea natură. Georgie Iuga, fiu al casariului nostru Const[antin] Iuga și al fiicei mele Victoria, după ce depusese examen de maturitate în Gimnasiul român din Brașov, tot cu calcule de eminență, a fost destinat de cătră Eforia sco-lastică de acolo ca să se prepare pentru științele matematice, spre a veni, la timpul său, ca profesor la același gimnaziu, pentru acelea științe.

Spre acel scop, Eforia legă pe numitul tînăr cu un contract sever, asemnîndu-i și un stipendiu mai mare decît cel prevăzut în literele funda-ționali ale moșului său Ioan Iuga.

După doi ani, în cari a frecventat colegiile respective la Universi-tatea din Pesta și a făcut colegiile cu „jeles”, în ianuarie 1892 s-a prezen-tat la examen, ce pare-mi-se îl numiți fundamental, în care, însă, după spusa tînărului, nu a fost examinat din științele din care se preparase pentru catedra destinată lui de către eforie, ci mai mult numai din lite-ratura magiară, în care însă profesorul Boethi îl trînti.

După acea cădere Geforge] Iuga trecu la Universitatea de la Munchen, la care se înscrisese înainte de acea cădere. Iară pe septembrie 1892 se întoarse din nou la B[uda]pesta, spre a cerca din nou să depună examen. Colera îl scoate atunci din acea capitală. După aceea s-a întors iară acolo, unde așteaptă ca să i se anunțe ziua examinării, în decursul lunii acesteia sau, D-zeu știe cînd.

Atîta știu și eu, din informațiunile primite, că tînărul studiază și prepară mereu, cu diligentă de fer. El, însă, între împregiurările *actuale*, fatal pentru tinerimea română, tot se teme de cădere, anume [la] lite-ratura magiară, în care dd-nii profesori respectivi ar putea fi ceva mai indulgenți.

Nepotul meu vorbește bine limba magiară, chiar din anii copilăriei. El însă nu s-a preparat pentru grupa limbilor, ci pentru a științelor naturale și a celor exacte.

Noi, colegii d-tale, te așteptam cu dor aici, după ce însă mi s-a spus că nu vei putea veni decît preste vreo zece zile. Această știre mă

îmbărbăta ca să te incomodez și eu cu *ofrugăminte*, pentru sus-numitul nepot al meu, însă și atîta, cu condițiunea mie cunoscută dacă nu cumv ești și d-ta membru al respectivei comisiuni examinatoare, ca să ai oc-ziune de a modera rigoarea acelor examinatori, cari pretind de la u-candidat român ca să fie versat în istoria literaturii magiare ca și c-mai înflăcărăți magiari, veniți de la colegiile din Dobrițin sa Sárospata. Căci o rigoare ca aceea ar semăna foarte mult cu o ură vatinină poftă de răzbunare națională. Cu atît mai vîrtos căci, după cum sunt c-informat, mulți studenți, magiari curați, sunt chiar în acel studiu m-înapoiati decît mulți nemagiari, și totuși sunt lăsați ca să treacă înainte

Aceasta este rugarea mea, iară mai departe este datoria nepotul meu ca să vie la d-ta spre a-ti împărtăși mai exact situațiunea în care află.

De aici îți poci comunica deocamdată numai atîta că, în privin-candidaților la cele 5 vacanțe de membri actuali, ne aflăm în mari ned-meriri. Așa și cu premiul de 12 mii, la care aspirară cîțiva concurenți adevărată impertinență.

La revedere fericită.

Al d-tale frate devotat,

Georgie Bo

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.028.)

174

Amice Z!

N-am timp să-mi coreg articolul. Fă-o d-ta. Vezi că am cules multe și le-am formulat așa, ca și cum toate ți-ar fi venit de-a drept d-tale.

Mai am multe; oh, dară timpul!

Te rog ca mica notiță despre Transilvania, publicată în N° de as-al *Gazetei* să o reproduc și d-ta.

Te mai rog mult ca s? plesnești și pe Gott și pe Murășanu per literele tocite, că am ajuns ca să-mi fie rușine a mai scrie la *Ga* Laudă-i ce e de lăudat, bate-l însă pentru *Schmutzerei*², că-și fac de c

G. I

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.029.)

1 Scrisoare cu neputință de datat. Presupunem că e din anii cînd Roman la ziarul *Concordia* din Pesta (1861 — 1870).

2 „Șmecherie”.

CĂTRE MATEI MILLO¹

(1870)

175

Braşov, 1870, mai 9 n.

Domnul meu prea stimat !

Întru adevăr, așa a fost: a doua zi după întrevăderea, mă chemară tocma pe la 2 oare la Ministeriul de Finanțe, în cauza unei liferațiuni de urgență. Eu însă lipisem pe ușă un bilet în care arătam că pe la 4 voi fi desigur acasă. Destul atîta că eu mă lipsii de plăcuta ocaziune de a mai conversa cu d-voastră, amîndoi oameni vechi, trecuți prin multe adversități ale vieții, asupra multor lucruri interesante, mai de aproape însă asupra *artei*. Din parte-mi, însă, ceea ce s-au amînat, uitării nu s-au dat. Nu voiesc să mor pînă nu voi conversa cu dv. *despre?arta dramatică, cu aplicațiune la gradul culturai noastre* și la cel mai de aproape viitoriu, pe care eu îl înțeleg cam pînă pe la an. 1900.

Să trecem, însă, astă dată, la cestiunea momentului. Carol Schmidt² ne mină cu vorba de colea pînă colea. Eu pricep cugetele sale rezervate, pentru că le văz cu ochii. A-l căciuli prea mult, nu aflu cu cale. Într-aceea Eforia Școalelor va sesiza și *a doua oară*, rugîndu-vă ca să poftiți încoace orișicînd, căci frumoasa sală a școalelor vă stă spre dispozițiune, cu toate aparatele pe care le are aceea. Acea sală cuprinde pînă la 500—600 persoane, căci are și galerie măricică. Cred că veți accepta amicabile ofertă a Eforiei. Apoi, aflîndu-ne aici, cu Schmidt vom urma după zisa românească: văzînd și făcînd.

Sper că această scrisorică a mea vă va afla în București. De aș ști cînd plecați, m-aș folosi de intermezzo spre a preînștiința pe public prin foile noastre de aici.

Însă ceva: rog pe toți dd. membri ai Societății ca să se aprovizioneze de pașapoarte, știți, ca pe la noi. Apoi, pe temeiul acelora, vom așterne jalbă rea plecată la cinstita poliție de aici, pentru ca să binevoiască a ne cunoaște de oameni cumsecade. Iară cinstita poliție se va arăta cît se poate de șarmantă și ne va ruga numai „ca să nu ne arătăm cu parapon asupra dumnealor”, iară noi le vom servi cu un bilet gratis, pentru ca să se bucure și dumnealor.

D-zeu să vă aducă în pace, domnul meu, iară pînă atunci încă vă rog ca să primiți frățeasca și sincera strîngere de mîna de la al d-voastră frate și serv devotat,

George Bariț.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.200.)

¹ Este vorba de actorul *Matei Millo*. Scrisoarea răspunde la o epistolă a lui Millo din 29 aprilie 1870 (la B.A.R., ms. rom. 1006, f. 85r+v), în care marele om de teatru se interesează de posibilitatea unui turneu în Transilvania. Turneul a avut loc în același an, și este unul dintre momentele de referință ale legăturii culturale panromânești înaintea Unirii de la 1918. Cu această ocazie, Bariț i-a făcut o entuziastă prezentare în revista *ASTREI, Transilvania* (vezi *Matei Millo*, în III, 1870, nr. 14). Turneul a avut loc în lunile mai-septembrie 1870. Date amănunțite la Ion Breazu, *Matei Millo în Transilvania și Banat (1870)*, în voi. *Studii de literatură română și comparată*, I, Cluj, 1970, p. 339-354.

² Comes al sașilor din Transilvania. Trebuia să aprobe intrarea trupei lui Millo pe „pămîntul săsesc”.

CĂTRE IOAN FEKETE NEGRUȚIU¹

(1873)

176

Braşov, 1873, mai 13/1

Reverendisime domine !

Frățeasca epistolă a domniei tale din 23 aprilie a x.² fusese adresată ia Zernești, unde eu nu locuiesc, ci merg numai aproape în toată săptămîna spre a inspecta lucrările și a lua dispozițiuni ulterioare. Așa, acea epistolă îmi veni numai la 6 zile, pre cînd eu eram p-acî să plec în una călătorie depărtată, pe timp ca de o lună, precum am anunțat și în N° 9 al *Transilvaniei*, la călcîi³.

Și dacă totuși nu am călătorit pînă astăzi, culpa este a unor împrejurări odioase, pe care nu le-am putut evita.

Văzînd că se vor mai strecura vro cîteva zile pînă la mîncarea mea, în loc de a rămînea pe lîngă propusul ce avusem, ca să trec pe la dv. și să vă răspund în persoană, recurg tot la pană. Premit însă, din capul locului, că esența multelor mele vorbe se va putea conține, mai în scurt, în unica întrebare:

Congres scolastic?⁴ Prea frumos titlu ! Dară care vor fi agendele aceluia congres sau, ceea ce este totuna, unde e programa după care acel

congres va avea să se ocupe cu cestiunea de vieață și de moarte, numită a școalelor? Eu nu o cunosc deloc. Am întreat și pe fratele Iacob redactoriu. Nu știe nimic. **ca**

Îmi venise de la protopopiatul Sibiiului întrebarea dacă voiesc să fiu ales, din acea parte, la congresul scolastic, dară programa nu mi s-a comunicat. Las' că, deși cu foarte mare părere de rău, i-am răspuns că, din cauza urgentei și inevitabilei mele călătorii, nu poci promite că voi fi pe 1-2-3-10 iuniu, necum în Blaș, dară nicăiri în patria noastră, însă tocma dacă mă și obligam, eram să întreb de programă, de obiectul agendelor.

Astăzi am receput de la d-n. vicariu al Făgărașului* acreditiva în urmarea alegerei făcute acolo zilele acestea. Despre programă, însă, nici un cuvânt.

Numai d-ta-mi scrii: obiectul despre care va să se pertracteze e momentos, deci „dară pofteste o serioasă previa cugetare”. Acestea cuvinte, considerate din punctul de vedere generale, cuprind un adevăr înalt. Permiteți-mi însă ca să reflectez că, după modesta mea opiniune, un congres, una adunare mai numeroasă nu se conchiamă spre a lua în discuțiune unele adevăruri generali, cunoscute de toată lumea, ci vocațiunea celor adunați este a se ocupa cu cazuri concrete, speciali, la care să aibă a încerca aplicarea sublimelor adevăruri. Așa, lipsindu-ne substratul: cunoașterea gestiunilor speciali, cum poate cineva să cugete asupra lor?

Urmarea va fi aceea ce mi s-a mai întimplat în unele conferențe de ale noastre naționali, unde tot așa eram chemați la adunare, fără a ne putea prepara, cât de puțin. De aici apoi, vorbe multe, sărăcia omului, pierdere de timp prin amestecarea de cestiuni secundarie cu principali, multe heterogene, și iarăși, altele, cât se poate de indiscrete. Oarele și zilele trecea, oamenii sta ca pe spini și, dacă nu fugea de la conferențe, amesteca și unele concluse destul de precipitate.

La alte popoară și la alte confesiuni se prepară cestiunile speciali cu anii și cu luni înainte, prin ziarie sau, între împregiurări delicate, prin conferențe particulare private și prin corespondențe private, pentru ca precît se poate, să se evite precipitațiunea și surpriza (*Uberschung*^l.lacă, pînă și rom[ano]-catolicii cei *prudētissimi et circumspēctissimi* (mai presus și decît sașii), conchemînd pe ai lor, le arată înainte cazul concret pentru care-i concheamă. După aceea, dacă se află cu cale ca să se țină în secret vreun conclud din cîte se aduc, se ține acela și atîta e tot. Dară, Doamne, ce mai poate rămînea secret în zilele noastre!?

Eu doresc din tot sufletul ca congresul nostru scolastic să aibă rezultatele cele mai salutare. Nu pricep însă cum se poate ajunge scopul acesta fără preparațiunea necesarie. Dară nu pricep încă nici altceva: cum se poate vorbi despre filie, fără a se adresa cineva mai întii, și încă foarte des, cătră mamă? Școalele noastre sunt confesionali și, precît știu eu, voim cu toții ca să rămîna confesionali, precît timp credem că așa vor fi apărute mai ușor de rapacitatea lupilor. Așadară, ele sunt filiele besericelor și acestea sunt mamele lor. Foarte bine, dar atunci ai să

întrebi pe mamă nu numai despre educațiunea ce vor fi dînd ele fiicele ci și despre dote și parafernalia. De aici urmeză că trebuie să li arate folia de dote, cu alte cuvinte *veniturile*, pentru ca să vezi ce a ce-i lipsește sau ce-i prisosește. Apoi, în caz de așa, să împlinești lipsa ajutoriul mamei nutrice, care ar fi națiunea, poporul, laicii. Altmintre mai nu știu ce ar căuta laicii (mirenii) acolo. Ca să apere pe filie de secători, de răpitori? Dară în ce calitate? Ca păstori și ei, sau numai ca cî de la turme? Această vocațiune din urmă încă este onorifică, dară în să se știe și precizeze din capul locului.

Aș mai avea să pun aici una din întrebările cele mai delicate, ca ar fi: are mama greco-catolică libertate de ajuns spre a dispune în afara rîle fiii sale? Cred însă că aceasta e de prisos, cel puțin pentru mine, c convicțiunea mea este că asupra bisericei greco-catolice a românilor c imperiu încă tot mai pende una sabie ca a lui Damocles. Pre cît ti beserica romano-catolică ungureană stă, cu toată cerbicia ce o caracte zează, pentru incorporarea, amalgamarea, contopirea totale a beserice greco-catolice în sinul său, pe atîta în beserica noastră, amerinț chiar în existența sa, nu poate fi vorba de libertatea națiunei sale. I că dorința cea mai fierbinte a incorporărei, mai bine a desfienț besericei gr[eco]-catolice există și a existat totdeauna, am probe dest începînd de la anii juniei mele și pînă acuma, la etate de 61 de a

Aici însă mă provoc numai la actele anilor 1851/2 și la ale afni 1869/70, în contra căroră ne scularăm noi, cițiva, în aprilie 1870, conducerea domnului Lad[islaw] b[aron] Popp*. Limpede și răsp vorbiră romano-catolicii în proiectul lor de organizațiune și statute nu mai voia să știe de beserica gr[eco]-catolică ca corporațiune, ca sc tate religioasă autonomă. Pentru ce nu, iară se știe. O știm cu t După mine, romano-cataolicii ungureni și ardeleni, în fundul suflet lor și în faptele lor sunt inimizii mai mari și decît gr[eco]-răsăritenii niți, ai băsericiei gr[eco]-catolice. Da rom[ano]-catolicii nu s-ar fi amest în afacerile besericei gr[eco]-catolice, cu impertinența proprie numai dacă ei nu și-ar fi arogat, și nu și-ar aroga pînă în ziua de astăzi drept numai de simplu tutorat, ci de dominațiune formale asupra gr[eco]-catolicilor, dacă nu ar fi sedus pe cei mai de frunte fii ai națiunei să treacă la ritul lor, această beserica ar înflori neasemănat mai decît o vedem astăzi.

Adaoge la toate acestea absolutismul teribil, impus atît prin cordat cît și prin dogma infailibilităței. Unde poate fi aici vorbă de care cevași mai liberă și de aceea ce numim autonomie!?

După acestea cred, reverendissime, că nu te vei mira de r dacă-ți voi repeți, ca de concluziune, că eu între asemenea împregi nu pricep care să fie scopul unui congres scolastic. Dacă nu cumv așteaptă ca poporul, ca laicii să sară în ajutoriul școalelor cu sub țțiuni materiali, pecuniarie!? Aceasta se poate, însă numai sub condi sine *quibus non** ca poporului să i se dea cele mai tari garanții so că școalele noastre confesionali vor fi și vor rămînea pentru toți se totdeauna naționali, ceea ce iarăși nu se poate altmintre decît dacă avea tot asemenea garanții despre beserica noastră, că ea va fi

rămînea gr[eco]-catolică, însă autonomă, așa precum înțelegem adevărata autonomie, și apoi totodată *națională*.

Încît pentru școalele amestecate, adecă, cum am zice, uniți cu neuniții la un loc, eu mă ocupasem cu această cestiune cîțiva ani, conferind cu mai mulți bărbați, de ambele părți. În fine, însă, am ajuns la rezultatul negativ, că nu se poate. Apoi, ce e mai trist, că nici nu m-am putut mira de aceasta. Protestanții de diverse confesiuni, cu dogmele lor cele spălăcite, dogme nedogme, cu scepticismul lor, și tot nu-și pot uni școalele. Nici așa-numita cultură a lor, cu care se îngîmfă, nu le ajută nimic în privința aceasta. La noi, din contră, rigoarea dogmatică este, în mai multe cazuri, neasemănat mai mare decît cea morale. Cunoaștem număr considerabile de indivizi cari merg și mai departe, sacrifică dogmei orice ramură de cultură, și chiar morala, prin urmare cu atît mai ușor școalele. Cunoașteți pe acel arhimandrit, care zice la diverse ocaziuni: „Decît cu uniții, mai bine cu calvinii și cu păgînii, cu tăgădușii!” Minunată recomandațiune aceasta, în caz de alegere la vreun scaun de arhiepiscop!

În cît pentru prozelitism, iacă ce-mi scrise mai deunăzi unul dintre bărbații cei mai eminenti ai besericeii: „Să mă crezi că prozelitismul, și de o parte și de alta, este așa de înrădăcinat, încît la unii nu le pasă dacă, asemenea muierei de pre timpului Salamon, care s-a învoit ca pruncul să se talie în două, corpul națiunii se va talia în bucăți. Nu le pasă, mai bine să pună străinii ghearele pe școalele noastre decît, făcînd românii scoale laolaltă, să le poată ținea, pe lingă o dreaptă reciprocitate. Mai bine vor ca să poruncească alții preste școalele lor, numai să le numească confesionali. Așa mîină prozelitismul apa pe moara străinilor”.

Acest adevăr, coprint în citatul de sus este scos din experiența de toate zilele. Apoi dv. știți și acel trist adevăr, că prozelitismul se bucură de mare protecțiune la locurile mai înalte. Dară nicidecum în sensul dogmaticilor noștri! Departe, foarte departe! Pe acolo-și bat joc de ei între patru păreți.

Cu totul altele sunt scopurile acelei protecțiuni. Se află în arhivul guberniale conceptul unei relațiuni ieșite din peana secretariului Florian Glanz, pe atunci pe cînd se ocupa și la Viena cu cestiunea traducerei legilor în limbile „patriei”. Fiind vorba despre scrierea limbei dacoromâne cu litere latine, răspunde guvernul din Sibii către ministeriu cam așa: „Este foarte greu a decide cineva, cu bun rezultat, în această cestiune. Dacă românii vor continua de a scrie cu litere ciriliane, este pericol de a se apropia tot mai mult de Rusia. Dacă însă vor învăța să scrie toți cu litere latine, ideea dacoromânismului își va afla tot mai mare nutremînt, cultura va prinde la ei rădecine tot mai afunde, comunicațiunea lor cu popoarele romanice va ajunge a fi tot mai mare, prin urmare înstreinarea de către elementul german va crește în aceeași măsură. între acestea împregiurări ar fi mai bine cînd s-ar putea scoate la cale ca numai uniții să scrie cu litere latine, iară neuniții să conserve pe cele ciriliane. Așa, valahii s-ar contrabalanta pe sineși (cum este la sîrbi și la croați, cari

încă au aceeași limbă) încă și în sāraca lor literatură, pentru dezbinați și pe acest teren”.

Cunoaștem cu toții pe d-n. Glanz dintre anii 1848-ager și departe văzătoriu. Iacă pentru ce trebuie, colo pe s mul. Dară ce mai taie capul pe români la lucruri de ac mintrea cornițele Thun¹⁰ spusese metropolitului Alexand limpede: „Avem destui uniți, tocma pe jumătate. Atîția s Ne trebuiește cler care să se supună orbește la poruncile vom afla cu cale, vom mai face prozeliti. După împreg Thun!

Așadară eu nu poci crede că încercarea de a ne face uniții cu neuniții, ar avea în zilele noastre alt rezultat dec fatale, că s-ar da ocaziune amplă la suspițiune, la frecări fine, la hostilități pe față, cum se vād de ex[emplu] în șiiții mahomedani, iară bucuria inemicilor elementului mai mare, amestecullor mai des și mai periculos. Încă nu spre aceasta. Eu, pentru aceste zile de cercări, pentru critică m-aș îndestuli și m-aș consola foarte cînd aș scoale bune în toate acelea comune, în care poporul n două confesiuni. Sunt foarte multe comune de acelea. M comune mari unde una confesiune este în majoritate p destul de avută pentru ca să nu aibă trebuință de ajutor. Facă-se în toate acelea comune scoale confesionali, iară pe mai tîrziu, pre cînd *doară* vom fi mai maturi. Noi și n scară am ajunge departe.

Într-aceea, minoritățile din comunele amestec lipsite de scoale, și-ar aduce pruncii la școalele pe care le-a îndată ce s-ar deștepta în ele ambițiunea și rivalitatea.

Vād că eu nu mai finesc cu această temă amplă și mic Timpul însă și alte ocupațiuni multe mă constring ca s pun capăt acestei conversațiuni, cerîndu-ți scuzele mel așa departe și rugîndu-te ca să primești o stringere d de la al d-tale serv și frate devotat,

[Adresa:] D-lui canonic Ioan F. Negruțiu.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 149r-152r.)

1 Despre *Ioan Fekete Negruțiu* vezi capitol aparte în *G.B.C. Corespondența lui Bariț cu canonicul blăjean* a fost mult mai interesantă decît scrisorile primite de la acesta. Dar, asemeni altor seturi de corespondență, și aceasta *s-a pierdut* sau *este de negăsit* în stadiul actual al cercetării. Unica scrisoare știută, și aceasta o copie, în ciuda celui *m.p.* de deosebire, este o copie de mina lui Fekete Negruțiu, trimisa probabil la cererea lui Bariț să păstreze acest text. Scrisoarea este, într-adevăr, excepțional de interesantă.

2 Vezi *G.B.C.*, III, p. 196-197.

3 „Din cauza absenței mai îndelungate a redactorului în străinătate, nr. 10 va ieși numai în una coală, apoi, însă, nr. 11 se va da în două coaie, prin urmare dd. abonati nu vor perde nimic" (în *Transilvania*, VI, 1873, nr. 9, p. 108).

4 în scrisoarea citată Ioan Fekete Negruțiu îl invita pe Bariț să participe la „congresul” arhidiecezan ce se preconiza la Blaj în vara anului 1873. în ciuda refuzului din această scrisoare, Bariț va participa la lucrări, avînd chiar un rol foarte important. Date ample despre Congresul școlar-bisericesc de la Blaj din anul 1873 vezi în *G.B.C.*, III, p. 196-197, nr. 1.

5 *Iacob Mureșanu.*

6 *Ioan Antonelli*, despre care vezi capitol aparte în *G.B.C.*, III, p. 212—287.

7 „Foarte prudenți, și foarte circumspecți.”

8 *Vasile Ladislau Popp*, despre care vezi *G.B.C.*, I—VI, pass., ad indice de nume, sub voce.

9 „Fără de care nu [se poate].”

10 *Leo Thun*, 1811—?, ministru austriac de instrucțiune între 1848—1860.

11 *Alexandru Sterca Șuluțiu*, despre care vezi capitol aparte în *G.B.C.*, IV, p. 356-404.

XLII

CĂTRE FRANCISC HOSSU-LONGIN

(1877-1887)

177

Brașov, 9 aug. n. 1877

Domnul meu!

Stim[ata] d-tale scrisoare din 18 iul[ie] a.c.,³ cu documentele ce avuși bunătatea a-mi transmite, îmi cauză mare bucurie văzînd că și d-ta ești unul din acei bravi bărbați ai noii generațiuni, care se interesează de trecutul patriei și al națiunii noastre, și care știe că de nu vom putea numi Transilvania patria noastră, noi cești de dincoace nu vom mai avea patrie decît exilîndu-ne de bună voie sau prin forță.

Am întîrziat cu răspunsul din cauză că [sînt] ocupat foarte și totodată, absentînd de acasă cîteva zile, pînă astăzi nu-mi rămăsese timp a frunzări prin acelea documente interesante. Dară ca să poci lucra din ele îmi trebuiește timp mai mult, din cauză că după adunarea din Blaș am să merg pe 5—6 săptămîni la Societatea Academică și poate mai departe ... Deci mă rog ca să mi le lași pînă la toamnă, cu /atît mai

vîrtos că acum, din specialitatea mea (istoria), apucaî să încep a documente, precum veți vedea din nr. 15-et seq[uentes] ,³ cum și că documentele venite de la d-ta cer comentare *acomodată publicului no-lectoriuu*. De altmîntea, publicările de natura acestora vor depînd în venitoriu de la deciziunea ce va lua adunarea gener[ală] din Blaj cu respect la existența ulterioară a foaiei *Transilvania**. Dv., adăruștiți că sunt oameni cari o combat mereu, de la început, mai în toadunările generjale] cu argumentul că ea costă prea mult. Se știe însă așa că documente istorice nu publică nimeni cu scop de cîștig materi cel puțin pe la noi desigur că nu, și cîți s-au încercat au pătit-o, au pus gros din pungilelor.

M-ai obliga prea mult dacă ai binevoi să-mi trîmiți un catalog succint al documentelor d-tale.

Salve et me ut facis dilige /³

Al d-tale devotat și iubitoriu,

G. Ba

44

[Adresa:] Herrn Franz v[on] Hosszu-Longin, Advocaturskanden Wohlgeboren zum Herrn adv. Pop Samuel, in Szászváros³.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, voi. I, f. 44r-46r.)

1 *Francisc Hossu-Longin*, 1847—1935., avocat, fruntaș politic român din Transilvania. Originar din Răstoci, în ținutul Chioarului, a fost fiul funcționarului M. Lupu Hossu și al Aloisei Pandak. A copilărit în Qherla și Deva, unde și-a început în turile, desăvîrșite la Beiuș și la Facultatea de drept din Budapesta. La 1877, cînd își încorespondența cu George Bariț, era „candidat de avocat” la Deva, din 1878 avoca cenzura luată. S-a căsătorit în 1882 cu Elena Pop, fiica viitorului memorandist G. Pop de Băsești. A colaborat pînă în preajma primului război mondial? ziarele româ din Transilvania, cu un curaj politic ce i-a atras cîteva procese de presă. A participat Adunarea de la Alba-Iulia din 1 decembrie 1918, dar după aceea s-a retras din viața pub dezgustat de haosul arivist în care degenerase marele ideal național. E autorul unor s roaze *Amintiri din viața mea*, publicate postum de Geta Antonescu (Cluj-Napoca, 1 a căror prefață constituie și cea mai bună sursă de informație despre acest interes personaj ardelean.

2 Scrisoare încă inedită, la B.A.R., ms. rom. 1007, f. 131r—132v.

3 Este vorba de lungă serie de *Epistole ale repausașilor* (în *Transilvania*, X, nr. 15, p. 172-175; nr. 16, p. 184-188; nr. 17, p. 197-200; nr. 18, p. 213-216; nr. p. 222-225; nr. 21, p. 244-247; nr. 22, p. 257-261; nr. 23, p. 270-272; nr. p. 279-284; XI, 1878, nr. 1, p. 4-6; nr. 2, p. 15-18; nr. 3, p. 32-33; nr. 4, p. 40 nr. 5, p. 52-53; nr. 6, p. 65-68; nr. 7, p. 79-82; nr. 8, 91-93; nr. 9, p. 101- cu „va urma”, dar n-a mai urmat) în care Bariț publică o parte din corespondența pri înaintea anului 1851, mai ales de la Ioan Maiorescu.

4 Adunarea generală a ASTREI de la Blaj din 5—7 august 1877. Nu această nare, ci cea de la Șimleul Silvaniei din 4—5 august 1878 va lua o hotărîre gravă respect la existența ulterioară a foaiei *Transilvania**: suprimarea ei, la propunerea C

telului Central al ASTREI, din cauza deficitului pe care îl aducea revista, ca și încă dintr-o cauză, motivată prin aceea că „înființându-se secțiunile științifice, după atâția ani de așteptare s-ar cuveni ca activitatea lor să se manifeste oarecum în formă de anali, după exemplul altor societăți științifice” (vezi *Reînvierea foaiei periodice „Transilvania”, în Transilvania, XII, 1881, nr. 1—2, p. 1—2*). Revista a început să apară din nou de la 1 ianuarie 1881, după o pauză de doi ani.

5 "Iubește-mă așa precum mă iubești".

6 "Domnului Francisc Hossu-Longin, candidat în avocatură, la domnul avocat Samuil Pop, în Orăștie".

178

Brașov, 16/4 nov. 1877

Iubiți domniile !

Văzînd eu din scrisoarea d-tale de alaltăieri \ primită astă-seară, cît e de scurt termenul, doresc a vă răspunde tot astăzi, pentru ca mine să poată merge acest răspuns.

Voi începe de la persoana mea. Pe lingă argumentul ce ai d-ta contra candidărei mele, care este în adevăr tare și bine cugetat, mai am și eu, de care nu mă voi despărți pînă la moarte. Eu, adecă, pentru persoana mea am fost, sunt și voi fi pentru rezistență pasivă absolută, prin urmare nu numai de a nu mă candida vreodată, dară nici a mă apropia de urna electorală ce mi se deschide pentru Dieta Unagariei, după nemaiuzitele insulte aruncate în fața noastră, nu numai prin legea *fuziunii* (nu uniunii) ² și prin legea electorală dublă ³, ci și prin alte legi mai multe și prin obraznica punere în stare excepțională a Transilvaniei (mînă liberă). Știu că am fost combătut foarte rău din această cauză, știu că în 1859 mă candidaseră în distr[ictul] Făgărașului, *contra* voinței mele, și mă puseră în concurență cu un secuiaș ștregariu, numai ca să mă compromită. Dară toate acelea nu m-au putut abate de la convicțiunea mea.

Așadară, vă rog foarte ca, dacă mă iubiți și dacă mai așteptați să mai poci face cîte ceva pentru patrie și națiune, să nu mă candidați nici dv. nici nimeni, nicăiri. Să mi se cruțe sentimentele de aversiune invincibilă ce o am contra cînilor, unde ne fac object de insultele lor.

Dară iarăși vă rog ca nu cumva să fiu rău înțeles. Cînd rămîn pe lingă convicțiunea mea, sunt foarte de/parte de a imputa aceloră cari lucră după convicțiunile lor, și anume, iau îndeaproape considerațiune împregiurări locali, caracterul unor indivizi și mai ales tirania și nerușinata presiune ce se face asupra deregătorilor comunali, precum și diabolica tentațiune a șarlatanilor politici, cari aleargă ca diavoliul S[întului] Vasilie prin aer, cu pungile deschise, ca să cumpere suflete și apoi să le infereze tot ei cu stigma infamiei, lăudîndu-se prin adunări și serate, în Viena și B[uda]pesta, că ce ieftin au cumpărat atîtea suflete

^valachicești" (*walachische Seelen*), cum vorbea pînă în a. 1856 boier din România: „Cîte suflete de țigani ai dat coconitei de zestre?" Dar am combătut pe cineva, aceia au fost acei funcționari publici cari înt: atîta-și uitaseră de a lor demnitate și atît era de servili, încît la o simplă schimbare din sprinceană ^ ministrului, venea de la B[uda]pesta înt: noi, se amesteca între „corteși" ⁴, se încerca să șază pe cîte două scaun să fie totodată buni români și buni magiari, iară pe cei cari cugeta a mintrea să silea să-i facă de ură națiunei. Am mai combătut și pe ac oamenimiopi din Brașov, dela 1871, cari au cutezat să se scoale în nume națiunei românești și să *bea* frăție cu d-n. Rethy Lajos și cu armenii mațafoi ⁵, prășiți aici de la Gherla și Elisabetopole, s-au sărutat cu secu cari astăzi sunt decși a ne înjunghia pe cei de sîngele nostru.

Deci, dacă dd-lor voastre vă dictează și comandă împregiurări locali ca să participați la alegeri, și dacă credeți că nu veți pierde suflete în sensul sus-atins și nu veți rămînea în minoritate, atunci faceți du cum vă spune înțelepțiunea și conștiința d-voastră. Dară nu aveți în nici un candidat și voiți ca să vă îndigităz eu pe vreunul? Las' că eu cunosc deloc simpatiile alegătorilor din /cecul electorale al d-voastre dară nu poci cunoaște așa, numai pe nimerite, nici voința aceluia s acelora pe care aș crede eu că ar merita sufragiile dv., ca să tac că nu mi se cuvine deloc să zic cuiva: „Eu nu primesc; d-ta primește fii ales!"⁶ Eu însă cred că iestimp candidarea nu va putea fi așa grea altădată, mai ales dacă veți reflecta la indivizi din arhidieceza Transilvaniei, și anume la bărbați iluștri din Sibii chiar, unde oamenii se sărăniți pînă îi rinichi, prin atîtea brutalități neașteptate și nemeritate care sunt expuși de la un timp încoace mai ca și blășanii, deși sibienii urmarea ținuteilor de mai înainte, așteptară cu tot dreptul tractare mai mai blîndă. Căutați un proprietariu cu totul independente, căci avem aceia chiar și în părțile dv., pînă pe la Alba și Miercurea, sau pe un p topop de exfemplu] ca și d-n. Hanea ⁷, tot independente de la gra ministrului, sau vreun avocat harnic. Nu vă uitați să cunoască z limbi și să-i fie capul plin de bibliotecă, ci să fie om de caracter și cu v în ochii alegătorilor. Observați bine, că-i aveți și puteți candida fără f de a fi păcăliți, ca clușanii-in anii trecuți. Dară anevoie cred să a pe un ul care, mergînd în sus, să-și dea credenționalele și să intre cu ca, într-un discurs bine preparat, să proteste și apoi să iasă. Acela pe să aibă curagiu mare, dară îi va lipsi desigur pelița groasă și pație ca să-și auză insulte și zbierete de: „*El àll! Le vele ! Àrulàs I^o* etc. frecări de picioare, zgomot asurzitoriu, trînteli. Știți bine că au mai ce și altii, dară au pățit-o. Sper însă că veți afla om care să fie ales și s meargă ⁸.

De altmintrea, -mi permit a vă reflecta că se apropie periodul pentru alegerile generali în toată țara. Cu/acea ocaziune vom mai v ce vom face. Într-aceea evenimentele încă se desfășură pe scară m închei, ca să nu rămîn de poștă.

Al d-voastră stimătoriu și gata spre servire,

f
ÎT

Al v

48

48 v

G. B

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossn-Longin, ms. 4119, voi. I, f.'47r-49v.).

1 Se află la B.A.R., ms. rorri. 1007, f. 167r-170v.

2 Adică actul dualist din 1867, prin care a fost desființată autonomia Transilvaniei.-

3 Regimul despotic dualist aplica două legi electorale, una pentru Ungaria propriu-zisa, și alta, restrictiva psatru români, în Transilvania.

4 Agenți electorali.

5 Se referă la "înfrățirea" româno-maghiară de la Brașov din aprilie 1871 (despre care vezi supra, la scrisorile către Alexandru Roman).

6 Protopopul neunit și fruntașul național Ioan Hannia, despre care vezi *G.B.C.*, III, p. 56, n. 2.

7 „Opriți-I! Jos cu el! Trădare!”

8 în scrisoarea sa din 14 noiembrie 1877, tânărul lider național Francisc Hossu-Longin din Deva îi propunea lui Bariț să accepte a candida ca deputat al lor în Dieta Ungariei, pentru noul ciclu parlamentar ce se pregătea. Fidel programului pasivist de la Miercurea din 1869 și în pofida faptului că activismul câștiga din ce în ce mai mulți adepți, Bariț refuză oferta devenilor. Dar scrisoarea trădează o anume atenuare a atitudinii lui față de practica participării politice *active* a românilor la treburile Ungariei. Dealtminteri noua generație de „activiști” dăduseră acestui filon politic un sens cu adevărat național, cu totul diferit de activismul lui Șaguna, care însemna abandonarea marilor probleme naționale, în schimbul obținerii unei mitropolii rieiunite. Activismul de tip șagunian l-a combătut Bariț pînă la frenezie, și nu activitatea adevăraților patrioți mireni, care luptau și pe cale parlamentară pentru drepturile românilor.

179

[Brașov], 17 nov. [18]77

Domnul meu!

Fiindcă mi-ai scris în numele unei conferențe mai înguste ce ați avut, eu făcui alăturatul răspuns înadins în tonul ce vezi¹, și d-ta ești ager destul ca să mă pricepi îndată, mai ales dacă vei reflecta și la conversațiunile noastre din vara trecută. Venitoriul și soarta noastră, a românilor de dincoace, nu depinde numai de la alegerile dietali dinlăuntru, ci de la mai multe alte conjuncturi, pe care nu am timp a le specifica aici. Zece ani de așteptare nu e prea mult, mai pot trece alți zece ani și tot să nu recîștigăm autonomia noastră². Pentru aceea, însă, nu avem să desperăm întru nimic. Să nu creadă nimeni că Viena și alții ar fi uitat de noi. Grija noastră principală să ne fie a nu uita noi de noi. Să nu ne descurăgăm de nici o maltratare. Părinților și moșilor noștri le-au mers de o sută de ori mai rău, și totuși națiunea a rămas, bine-rău, iată că suntem aici, existăm.

Pînă a nu se închide poșta, să mai trecem și la altele. Eu aseară dedei ceva la *Gazeta*, privitoriu la 30 nov[embrie]³. Nu știu ce vor face

redactoriu, tata și fiul Aureliu⁴, care de la mai încoace suplinește pe neputinciosul său tată, dară ambii sunt terorizați foarte prin desele avertismente și amerințări cu procese; preste aceasta, nici nu cunosc afacerile Transilvaniei. O duc cam greu cu dînșii, ba greu de tot. Din această și din alte cauze, cîțiva bravi bărbați din Sibii se ocupă de mai mult timp cu planul fundării unui ziaru românesc, cît se poate mai independente de pensiuni, subvențiuni preoțești, funcțiuni etc. Zilele acestea pare-mi-se că voi fi chemat ca să ne mai consultăm în această chestiune⁵. Într-aceea ne fac *Osten* și *Politik** serviciu bunicele. Dară mă tem că trebuie să meargă cineva și la Viena.

Apropos! Am o rugare. Cineva, sau poate doi inși, cugetă a călători în cîteva locuri mai de frunte populate și de români, cu scopul de a ține conferințe științifice și literare *pe bani*, în folosul unor fonduri de al noastre. D-ta cunoști Aradul. Crezi d-ta că ar fi acolo public românesc inteligente, măcar de 100 de inși, aplecat a frecuenta două, mult tre prelegeri în serile cele lungi? în acel caz aș merge și eu însumi. La dev. Deva și împregiur inteligenție curat românească, bărbați cu femei, măcar 50 de persoane? Și crezi d-ta că taxa de vreo 50—60 cr. de persoană ar fi prea mare? Mă rog să binevoiești a mă informa despre aceasta numai în cîteva linii.

Procesul d-tale? în adevărul, interesant și de mare valoare. Cred că sus-numitele ziarie nu-l vor trece cu vederea.

Încă una. Eu nu am uitat de fratele d-tale, dară, din cauzele atinșe și în *Gazetă*, nimic nu am putut face. Un blăstămat, anume Corvin de Brașov, fură gros pe Societatea Transilvania⁶ și luă lumea în cap. Din aceea cauză se sistară bursele pe 1 an. La ministeriu? Cel din urmă b merge la Plevna. Cată să mai așteptăm.

50 /

P.S. îmi schimbai modul expedițiunei acestei scrisori. O trimit Orăștie, ca de acolo să ți se înainteze; că de aice nu mi se pare lucr curat. /

50

[Adresa:] Herrn Fr. Hosszu-Longin, Advocatursconciipient Wobegoren, in Deva, Siebenburgen. [Pe verso plicului, la expedite Angegeben durch Aurelia A. Vlad⁷.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, voi. I, f. 50r+v.)

1 Scrisoarea precedentă este „alăturatul răspuns”.

2 Respectiv autonomia Transilvaniei față de regatul Ungar. Acesta a fost deratul de bază al luptei românilor în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, ca un necesar spre unitatea politico-națională a românilor.

3 *Articolul Din Zarand*, 30 nov. 1877. (După alegerea membrilor comitatensi Ciuciu), în *Gazeta Transilvaniei*, XL, 1877, nr. 93, p. 3—4. Probabil pe baza unei decizii menționate de la Francisc Hossu-Longin.

4 Iacob și fiul său Aurel Mureșanu, care conducea acum, de fapt, *Gazeta Transilvaniei*.¹ Despre Aurel Mureșianu, 1847—1909, profesor și publicist, scriitor minor și om de o excepțională ținută patriotică vezi: Augustin Bunea, *Dr. Aurel Mureșianu*, în *Drapelul*, IX, 1909, nr. 63—64, p. 1—2; Idem, *Panegiricul lui dr. Aurel Mureșianu (20 iunie n. 1847—20 iunie n. 1909)*, Brașov, 1909; I. Moga, *Aurel Mureșianu*, în *Țara Barsei*, VI, 1934, p. 295—298; Ioan Georgescu, *Aurel Mureșianu*, Cluj, 1938; Emil Micu, *Aurel Mureșianu și Memorandul. Contribuții la istoricul Memorandului*, Brașov, 1942.

5. Va redacta, începînd de la 1 ianuarie 1878, la Sibiu, ziarul *Observatoriul*.
6 Ziare germane din Viena.

7 Numele întreg: Societatea „Transilvania” pentru sprijinul studenților și elevilor meseriași români din Austro-Ungaria, înființată la 3/15 mai 1867 în București, din inițiativa lui Alexandru Papiu Iarian. Vezi Ioan Clinciu, *Din trecutul societății „Transilvania” (1867 — 1939)*, București, 1939; V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, București, 1968, p. 194 — 209.

8 „Domnului Francisc Hossu-Longin practicant în avocatură, în Deva, Transilvania, înmînată prin Aurelia A. Vlad” (fiica lui Bariț).

180

Brașov, 10 dec. st. n. 1877

Iubitul meu domn !

Aseară primii un bilet de poștă adresat de dato B[uda]pesta 6/12 cătră red[acția] *Transilvania*, subscris de d-ta, în care zici că „ai vorbit cu Capul și se poate, și că se vor face pași și voi fi încunoștințat”. Acest aviso al d-tale eu îl adusei în legătură numai cu răspunsul meu dat din 17 nov[embrie] la scrisoarea d-tale din 14. Dară memoria mea nu-mi spune mai mult decît că eu ți-aș fi atins ceva despre voința cuiva de a ținea conferințe (dizertațiuni) publice² psihologice și istorice. Acel cineva eram eu și d-n. Ge[orge] Sion, poetul și membru al Societății Academice. Știam foarte bine că trebuie să se ceară permisiune de la autoritățile publice polițienești, dară nu știam și nu știu nici pînă astăzi altceva: dacă de exfemplu în Alba, Deva, Arad, Temișoara, Lugoj se află public românesc, cum am zice literat, ca să merite a pleca pe cale primară, multă lume, mpărăție. Dară orice vei fi înțelegînd d-ta în bilet, eu mă folosesc de ocaziune ca să-ți spun că plec în 2/14 dec[embrie] la Sibii, unde am să țin vreo 2—3 conferințe în folosul fondului Asociațiunei, și anume cu privire la înființarea secțiunilor, care nu se vor susține fără speze. De mult eram să plec, dară mersul lucrurilor din Sibii m-au împiedecat în cursul lui nov[embrie], iară de la 1 dec[embrie] afacerile mele private, pe care mă decisei a le regula cel puțin pe 1 lună înainte. La ce loc mă voi opri mai întii, de la Sibii înainte, încă nu știu; voi merge însă după consiliul amicilor de acolo. Nu știu nici spre ce alt scop voi mai ținea pe airea conferență, căci se cuvine să fac și pe voia altora. Știu numai una: că episcopul Aradului avu bunătate a mă invita la sine.

52 v

Acum, dară, că mi-ai dat voie ca să-ți cer ajutoriul, eu te rog ca să binevoiești a mă informa, ca unul care cunoști mai bine decît mine părțile Ungariei și ale Banatului locuite mai de cîte mulți români inteligenți, unde crezi d-ta că aș putea păși în public fără a mă compromite pe mine și pe locuitori, prin lipsă de interesare pentru știință și literatură? Și/ pentru ca d-tale și amicilor d-tale să-ți fie mai ușor a vă orienta iată, vă alătur aici titlurile dizertațiunilor mele, cu acel adaos că d-poliție mă feresc ca de foc, nefăcînd nici măcar aluziune de cestiuni politice de *ale zilei*, că nu- am nici o trebuință de așa ceva. Precum știți, eu mă ocup mai mult cu trecutul. Preste aceasta, unul din scopurile mele este ca să mai încercăm și prin voce vie a deștepta și nutri gustul pentru istorie și literatură, pentru lectură în limba noastră. Ce preț moderat d- intrare credeți dv. că s-ar putea pune de exfemplu în Arad, Temișoara, Lugoj?

în Deva este vreun public de inteligență românească?

în caz cînd veți afla de bine ca eu să trec și în sus-numitele ținuturi vă rog ca să comunicați o listă cu d-n. coleg Vulcan³, să binevoiască, a atinge ceva în foaia sa, și eu nu voi lipsi a-i întoarce împrumutul cu mare mulțămîntă. Dacă vei binevoi a-mi răspunde, apoi eu voi sta în Sibiu pînă inclusive 5/17 dec[embrie],⁴ iară pînă în 20 voi fi la fiia mea, Orăștie.

Al d-tale iubitoriu și stimătoriu,

G. Bariț

53

1 Despre *Dicționariid* și *Glosariul* Societății Academice (recenziune critică).

2 Colecțiunea de documente istorice în 7 volume a repaus[atul] Eudoxiu Hormuzache (recenziune).

3 Schițe de monografia ilustrei familii Hormuzache.

4 Dora dTstria. Fragmente biographice și recenziune.

5 *Catechismul calvinesc* din 1658⁵ în biserica românească (considerațiuni istorice și philologice)./

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Leng ms. 4119, voi. I, f. 52r - 54r.)

1 Scris, precedentă.

2 Iosif Vulcan.

3 A conferențiat în Sibiu, se pare fără succes (vezi supra, XXXIX/160, n. în decembrie 1877.

4 Corect: 1656. Această carte samavolnic impusă în cultura românească bucurat de o atenție aparte din partea lui Bariț, pînă la a-i dedica o ediție însoțită de un amplu studiu: *Catechismul calvinesc impus clerului și poporului român sub dominația principilor Georgiu Rdkoczi I și II. Transcris cu litere latine după țiunea II tipărită în anul 1656, însoțit de una excursiune istorică și de un glosar* Sibiu, 1879.

Sibii, 30/18 ian. 1879

Iubite și stimate domnule !

Din *Observatoriu* vei fi văzut că anunțul d-tale a și ieșit pînă acuma de 2 ori¹; va intra și a treia oară. Eu cu de acestea nu am a face, ci tipograful; dară la un anunț așa de mic socoteala este foarte ușoară. Taxa pe linii este pusă în fruntea foaiei, de-a dreapta². Eu, din parte-mi, am numai să-ți gratulez din toată anima, că D-zeu îți [va] ajuta ca să învingi în fine dificultățile cite și s-au opus la ajungerea scopului.

Mă folosesc de această ocaziune ca să vă informez și pe d-voastră, cîți vă știți în Deva și în regiunea ei, *români tari de înger*, despre un eveniment pe care în foile de aice nu-1 veți afla curînd, căci ne-am dat parola ca să tăcem pînă la ajungerea vreunui rezultat. Dumineca trecută, în 14/26 ian[uarie], în urma venirii încoace a d-lui Popovici-Desseanu³, ca deputat esmis de la conferență ținută în *Arad*, exc[ele]nța sa / d-n. mitropolit Miron Romanul convocă una conferență privată de 30 bărbați bătrîni și tineri, ca să asculte și să cunoască obiectul misiunii arădane. Aceea era: să se ia măsuri cît se poate mai eficaci contra noului proiect afurisit de lege, prin care vor să ne ia școalele noastre și să ne omoare naționalitatea, apoi și religiunea⁴. Propunerea fu adoptată cu rară concordie și unanimitate, prin care românii arătară din nou că, în momente grave, știu să se înalțe mai presus de toate micile rivalități. Se decise apoi: 1) a se înainta un telegram la Monarhul, de cuprins ca să nu admită darea proiectului în dezbateră Dietei, și să dea audiență unei deputațiuni românești; 2) provocarea episcopilor sufragani și a consistoriilor, ca să se alătore lângă mitropoliți; 3) deputațiune în la *Blaș*, spre același scop, compusă din vicariul N. Popea, G. Bariț, Iac[ob] Bologna. Ieri ne-am întors de la Blaș cu cel mai bun rezultat. Adeziune unanimă și cu lovime în orbi! /Telegramele la Monarhul au și mers. Deputațiunea, compusă din cite 3 membri de la fiecare diecese — toți arhieriei! — vom pleca circa peste 10 zile. Pînă atunci se așteaptă rezoluțiune și ... petițiuni, adrese, proteste cătră arhieriei și consistoarie, din toate protopopiatele, care să fie subscrise de clerici și mireni fruntași. Acestea să meargă ne cerute pe canale oficiale, ci să fie cu totul spontanee. Deci vă rog ca să ne ajutați și dv. din acelea părți, cît mai curînd, fără nici un zgomot, dară mult în 8 zile. Noi ne-am expus, cu arhieriei. Ajuțați-ne cu adrese scurte, dară motivate⁵.

Vă salut pe toți cei buni!
Al d-tale stimător,

G. Bariț./

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 55r - 56r.)

1 „Am onoare a aduce la cunoștința onoratului public, ca de la 1 ianuarie a.c. am deschis cancelaria advocațională în Deva, strada Mărgelei nr. 11. Deva la 3/15

ianuarie 1878/ [sic?]. *Francisc Hoszu-Longin (Anunțiu, în Observatorul, II, 1879, nr. nr. 4 - 5).*

2 „Orice inserate se plătesc pe serie sau linie, cu litere mărunte garmond, la prima publicare cite. 7 cr., la a doua și a treia cite 6 cr. v.a., și preste aceea 30 cr. de timbru la tezaurul public.” Era anunțul permanent.de publicitate al *Observatoriu*

3 *Ioan Popovici-Desseanu* (1831— 1892),. avocat, fruntaș, politic român din părțile Aradului. Despre el: *Ioan Popovici-Desseanu, în Biserica și școala, XVI, 1892, p. 123; Ed. I. Găvănescu, Ioan Popovici-Desseanu. Vieța și activitatea sa, Arad, 1932*

4 Este vorba de proiectul de lege, devenit apoi legea XVIII/1879, prin care limba maghiară devine studiu obligatoriu în școlile românești. Vezi supra, XXXIX/161 n. 6.

5 Români au luptat cu toată energia pentru a preveni transformarea acestui sinistru proiect, conceput de ministrul de instrucție Trefort Âgost, în le*ge. în primăvară el va deveni, totuși, lege (vezi supra, XXXIX/161, inel. notele).

Sibii, 29 oct. 1879

Prea stimate domnule !

Memorialul¹ au apărut, între piedeci doară fără păreche, încheiate cu un conflict flagrant, a cărui o flacăară a erupt în *Luminătoriu* după ce a suflat în ea *Gaazeta*².

Eu trimisesem dăunăzi onor[atului] domn G. Secula³, ca la un membru al comitetului⁴, spre vedere, 1 ex.

Mă rog prea mult ca să binevoiți a mă informa dacă se află în Deva vreun comerț, *om de caracter*, care să se ocupe și cu librăria și să voiască a lua în *comision* memoriale în două limbi, românește și ungereste, căci în germană și franceză nu cred să se caute în acelea ținuturi. Prețul, de 1 fl. de 1 ex. Celelalte condițiuni se pot vedea publicate în *Telegraful romfânj*⁵. Românește s-au tipărit în 2000 ex. Pînă acum s-a și vîndut aproape 1000. Numai la dv. în munți și în Banat încă n-a mers.

Salutare frățească de la al dv. stimătoriu,

G. Bariț./

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 57r.)

1 Despre *Memorialul* românesc din 1882 vezi supra, XXXIX/164, n. 7.

2 Credem că prin „conflictul flagrant” legat de *Memorialul* din 1882, Bariț țeleg publicitatea mai mare decît ar fi voit, pe care i-o fac ziarele. *Gazeta Transilvaniei*, la care se referă, a publicat despre *Memorial* următoarele articole: a) anunț cu conținutul: „(*Memorialul*) partidei naționale române se poate procura

mare de la librăria W. Kraff din Sibii, în detaliu de la librăriile N. I. Ciurcu din Braşov și «Aurora» din Gherla, cu prețul de 1 fl. (și 5 cr. pentru portul poștei)", în *Gazeta Transilvaniei*, XLV, 1882, nr. 114, p. 4 (cu sumarul lucrării) și nr. 129, 131 și 134, în pagina 4 (simplu); b) *Din Memorialul compus și publicat ...* [titlul întreg al operei], *Ibid.*, nr. 115, p. 1 — 2 (reproduce *Introduciunea* despre *Căușele pentru cari s-a compus și publicat acest memorial*); c) *Memorialul și presa română*, *Ibid.*, nr. 131 și 132; d) *Memorialul și presa italiană*, *Ibid.*, nr. 137, p. 2 — 3.

3 *George Secula*, 1839 — 1884, avocat din Deva, fruntaș român local.

4 Al comitetului conferinței alegătorilor români întruniți la Sibiu în 12 — 14 mai 1881, care l-a însărcinat pe Bariț cu redactarea acestui remarcabil text politic românesc.

5 „Memorialul partidei naționale române compus din însărcinarea conferinței din mai 1881 a reprezentanților alegătorilor români a apărut în limba maghiară, română și germană, @fiecare edițiune separată, și se poate procura de la librăria tipografiei arhidiecezane din Sibii cu prețul de 1 fl. (și 5 cr. pentru portul poștal). Librăriilor se acordă, pre lingă solvirea completă, proviziune de 20%. Colectanții primesc după 10 exemplare unul gratuit. Comandele în detaliu se pot face mai ușor prin asigurațiunile poștale. *Librăria tipografiei arhidiecezane*, Sibii, str. Măcelarilor nr. 37" (în *Telegraful român*, XXX, 1882, nr. 120, p. 480; nr. 121, p. 484; nr. 122, p. 488).

183

Sibii, 2 nov. 1882

Prea stimate domnule !

La amicabila dv. scrisoare de ieri, grăbesc a vă răspunde că, îndată ce ne va mai aduce compactorul exemplarie legate \ ceea ce va fi cel mult poimîne, cele de întâi 100 ex[emplare] se vor înaintala adresa dv. Un rest ce mai avuserăm din 1000 legate fu trimis ieri la București, unde se ceruseră de urgență. Vom grăbi cu expedițiunea în toate părțile unde ni se cer, cu atît mai virtos, după ce în nr. de astăzi a *Telfegrafului] rom fân]*, pag. 412, văzurăm despre *Memorial* acel anunț curios pentru cei cari nu cunosc de unde a ieșit³. Adevărul curat este că administrațiunea librăriei arhidiecezane fu *oprită* a mai vinde exemplare] la acea librărie, de frică ca locurile mai înalte să nu se supere și mai tare. Așa, noi acum *aici* avem chiaia la enigma *trăgănărei înfricoșate*. Unii se tem să nu iasă iarăși vreun circulariu secret, / prin care să oprească pe preoțime de la lectura *Memorialului*. Curat așa s-a întîmplat cu altceva în a. 1855/6 și mai altă dată. De aceea grăbim, cu atît mai virtos că și ziariele magiare bat mereu de alarm. Vai, și textul magiar³ va fi gata numai în 20 de zile ! Cel nemțesc e gata⁴.

Primiți, împreună cu doamnele d-voastre, strîngere de mîna frățească și fierbinte de la al d-voastră amic stimătoriu si iubitoriu,

G. Bariț. L

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ras. 4119, f. 59r -j- v.)

1 Din *Memorialul* românilor ardeleni de la 1882 (vezi scris, precedentă, n. 1)

2 Trebuie să fie o confuzie, căci la pagina 412 din *Telegraful român* nu apare nimic legat de *Memorial*. Credem că se referă la anunțul de vînzare (vezi scris, precedentă, n. 5), unde nu se specifică locul apariției tipăriturii. Altminteri, problematica acestei acțiuni naționale, ca și ecoul stîrnit în Europa, au fost bine reprezentate în ziarul de la Sibiu, prin articolele în serie intitulate *Memorialul (Telegraful român, XXX, 1882, nr. 127, p. 505 - 506; nr. 128, p. 509 - 510; nr. 130, p. 517 - 518; nr. 132, p. 525 - 526; nr. 133, p. 529 - 530.*

3 Vezi XXXIX/164, n. 7.

4 Titlul ediției germane: *Memorandum im Auftrage der Generalkonferenz der z Hermannstadt vom 12 bis 14 Mai n. St. 1881 versammelten Vartreter der romänischen Wahler verfasst und verffentlicht vom entsendeten Auschusse derselben. Aus dem romänischen übersetzt*, Sibiu, 1882. Ediția franceză va ieși abia un an mai tîrziu: *Memorandum compose et publie par le comite elu l'assemblee generale des representants des electeurs Roumains tenue ä Hermanstadt le 12, 13, et 14 mai 1881. Paris. 1883. Dent libraire editeur.*

184

[Sibiu, post 2 noiembrie 1882]

Marfa cerută în cealaltă săptămînă abia astăzi s-a putut exped din cauză că maisterul jupîn *Buckbinder* a fost ocupat preste măsură fiindcă au venit aici, de cules de vii, mai mulți nemți din afară, de i-a cerut marfă tot de soiul acesta, dar? de altă formă. Ca de muștră, am trimis domnului Georgie² o bucată de aceea de care iau nemții. Să fie aceea pentru cocoana d-sale³ și, zice maisterul, ca doară-i place așa, o mai pe formă ungurească, cu găietane (șinoare), cu canaci, cu bumbi? face și de acelea, pe lăsa postului, și va trimite iarăși o muștră.

Marfă cum este în pachetul cel mare se mai află tot la noi, că păriștele, sînția sa, a pus de o a scos din magazin și acum. e toată în al nostru Sătenii se bucură de lucrul acesta.

Mă închin cu plecăciune,

Georgie Bariț

61

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ns. 4119, f. 61r)

1 Legător de cărți.

2 *George Secula*.

3 *Iudita Secula*, soția lui *George Secula*.

Sibii, 3 aug, 1884

Prea stimaților domni !

V-am pus așteptarea la mare probă, dară nu am avut încătrău, a trebuit să fac așa. într-aceea s-a simțit imperioasa necesitate de a da răspuns în foarte multe părți. Așa, am luat refugiere la ziarul meu, și voi mai continua în cursul luriei, poate" și în 10 n-ri², căci înainte de a ne demite la cestiunea să colaborăm său nu, și dacă da, când și în ce mod, trebuie să dăm inteligenței din toate trei generațiunile actuali conviețuitoarie, ocaziune amplă de a cunoaște mai *de'aproape* toate evenimentele din 1784/5 relative la catastrofă. De aceea eu tot ce poci face este aceea ce am început în nr. 57³ și voi continua în direcțiunea și în spiritul în care vedeți. Iară dv. veți face foarte bine dacă veți îndemna pe oameni ca să primumere la *Obs[ervatoriul]*, *numai* pe acestea 3 luni, de la nr. 53 înainte, cîți numai se poate, din acelea două comitate vecine Hunedoara și Alba. îi asigur că nu le va părea rău. Și apoi ce sunt 2 fl. ? ! Vor avea și prețioasele raporturi Balint, Axente, pe lângă al lui Iancu⁴. încai 100 de inși din acelea comitate. Știți că d-n. comite suprem al dv.⁵ este însărcinat de cătră *Societatea istorică* ca să compună monografia revoluțiunii din 1784/5⁶. D-sa singur mi-a / [spus], cu ocaziunea venirii la comisiunea internațională. îmi adause însă că din arhivele de la Deva au dispărut cele mai multe acte din acea epocă. Le-au furat cineva? După mine, oricine le-a furat, a fost un poltron. D-sa era îngrijat de unde să scoată documentele relative. Eu *i-am* zis că, preste cele cunoscute din Teleki⁷ și Szilâgyi⁸, să caute pe cele mai *importante* „*im geheimen Hof- und Staatsarchiv*” la Viena, pe unde am scociorit și noi, vlahii, cei a căror părinți rebelaseră. Acolo și numai acolo pot să afle adevărul întreg.

Toate celelalte le rezerv pentru 16—18 aug[ust]¹⁰. Adaug aici numai una. Eu nicidecum nu sunt de părere ca aniversarea să se defigă mai curînd decît numai pe 28 februarie 1885, adică ziua morții martirilor¹¹. Așa cere uzul, așa logica sănătoasă, și în cazul acesta cu atît mai vîrtos că zioa *nașterei* lor este și va rămînea necunoscută.

La revedere fericită.

Al d-voastră totdeauna stimătoriu,

G. Bariț

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 62r -f v.)

1 Adresată lui Francisc Hossu-Longin și lui George Secuk fruntașii politici ai românilor din Deva.

2 „*Observatoriul*” din a doua jumătate a anului 1884, aniversării unui secol de la Răscoala lui Horea. Dat fiind faptul că nici cele mai moderne bibliografii ale răscoalei nu indică în întregime și exact aceste articole de

un enorm răsunset, *scrise în totalitate de Bariț*, le notăm aici pe toate: 1) *Hora, Cloș și Crișan*, în VII, 1884, nr. 57, p. 230-231; nr. 58, p. 233-234; nr. 59, p. 237-238; 2) *Două bilete ale împăratului Iosif II despre revoluțiunea din anul 1784*, *Ibid.*, nr. 60, p. 241—242; 3) *Cauzele pentru care s-au răscolat românii în anul 1784*, *Ibid.*, nr. 61, p. 245—246; 4) *Cum au acuzat comitatele și domni feudali pe români, pe comandantul trupelor și chiar pe împăratul Iosif II*, *Ibid.*, nr. 62, p. 249—250; nr. 63, p. 253—254; nr. 64, p. 257-258; nr. 65, p. 261-262; nr. 66, p. 265-266; nr. 67, p. 269-270; 5) *Prinderea capilor revoluțiunii românești de la 1784—85*, *Ibid.*, nr. 68, p. 273—274; nr. 69, p. 277—278; 6) *Comisarii. Investigarea. Critica ei. Sentințele de moarte. Efectele și cuțiunile capilor revoluțiunii din 1784*, *Ibid.*, nr. 71, p. 285—286; nr. 72, p. 289—290; 7) *„Revoluțiunea lui Horia” de Francisc Szilâgyi. (Recensiune și critică)*, *Ibid.*, nr. 73, p. 293-294; nr. 74, p. 297-298; nr. 75, p. 301-302; nr. 76, p. 305-306; nr. 77, p. 309-310; nr. 78, p. 313-314; nr. 79, p. 317-318; nr. 80, p. 321-322; nr. 81, p. 325-326; nr. 82, p. 329-330; nr. 83, p. 333-334; nr. 84, p. 337-338. Din cauza acestui extraordinar desfășurător în plină tiranie dualistă, Bariț a suferit un proces de presă, spre sfîrșitul anului, sub acuzația că face apoteoza „rebelilor” de 1784 pentru a stîrni agitație națională. Vezi *Procesul „Observatoriului”*, în *Observatoriul*, VII, 1884, nr. 98, p. 393-394; nr. 99, p. 397-398; nr. 100, p. 401-402.

3 Vezi n. 2. În nr. 57 al *Observatoriului* a început campania publicistică legată de Răscoala lui Horea.

4 Pentru a da un accent politico-național conținutului *Observatoriului* în anul jubiliar Horea, George Bariț a republicat, încă începînd din primăvară, rapoartele celor trei prefecți revoluționari de la 1848—1849, Avram Iancu, Simion Balint și Ioan Axente Sever, pe care aceștia le înaintaseră împăratului, în urma revoluției. Reeditarea a fost făcută la foiletonul ziarului. Vezi *Raportul lui Avram Iancu, prefect al unei legiuni românești, despre faptele oastei poporane românești, care a stat sub comanda lui în timpul războiului civile din Transilvania în anii 1848/9*, în *Observatoriul*, VII, 1884, nr. 20, p. 77-78; nr. 21, p. 81-82; nr. 22, p. 85-86; nr. 23, p. 89-90; nr. 24, p. 93-94; nr. 26, p. 101-102; nr. 28, p. 109; nr. 29, p. 113-114; nr. 30, p. 117-118; nr. 31, p. 121; nr. 32, p. 125-126; nr. 33, p. 129-130; nr. 34, p. 133-134; nr. 35, p. 139-140; nr. 36, p. 143-144; nr. 37, p. 147-148; nr. 38, p. 151—152; nr. 39, p. 155—156; *Raportul lui Simion Balint, paroh la Roșia de Munte, prefectul altei legiuni românești, despre faptele oastei poporane a stat sub comanda lui pe timpul războiului civile din Transilvania în anii 1848/9*, *Ibid.*, nr. 52, p. 209-210; nr. 53, p. 213-214; nr. 54, p. 217-218; nr. 55, p. 221-222; nr. 56, p. 225-226; nr. 57, p. 229-230; nr. 58, p. 233-234; nr. 59, p. 237—238; *Raportul lui I. Axente Sever, prefectul unei legiuni românești din Transilvania, despre operațiunile sale din timpul războiului civile purtat în Transilvania în anii 1848 și 1849*, *Ibid.*, nr. 60, p. 241-242; nr. 61, p. 245-246; nr. 62, p. 249-250; nr. 63, p. 253-254; nr. 64, p. 257-258; nr. 65, p. 261-262; nr. 66, p. 265-266; nr. 67, p. 269-270; nr. 68, p. 273-274; nr. 69, p. 277-278; nr. 70, p. 281-282; nr. 71, p. 285-286; nr. 72, p. 289-290.

5 Cornițele suprem al Hunedoarei era Francisc Nopcea.

6 Nu va scrie nimic despre răscoală. Dintre maghiarii din Hunedoara, cel care a publicat lucrări despre evenimentele de la 1784 este Kun Robert: a) *A Hora-lás es annak okai*, în *Magyar polgár*, XVIII, 1884, nr. 255, p. 34; b) *Adalek a Hora-lás történetéhez. I. A Idzads okai es kitoresei. II. A lázadás hunyadmegyei története*,

hunyadvrmegyei tortenelmi es regeszteti tdrsulat evkonyve, III, 1883/84, p. 33—47; IV, 1885/86, p. 41-47.

7 Cartea istoricului maghiar Teleki Domokos (1810—1876), *A Hora-támadds tortenete*, Pest, 1865.

8 Aceea a istoricului Szilágyi Ferencz (1797—1876), *A horavildg erdelyben*, Pest, 1871, amplu recenzată de Bariț în *Observatoriul* din 1884 (vezi supra, n. 4).

9 „Arhiva secreta a Curții și a statului.”

10 Când aveau să se întâlnească la Adunarea generală a ASTREI de la Orăștie din 16-18 august 1884.

11 Nu va exista o aniversare „oficială” a Răscoalei lui Horea. Sub teroarea dualistă, era cu neputință. Gestul lui Bariț din *Observatoriul* a fost maximum ce s-a putut face, și aceasta cu riscuri.

186

Sibii, 8/20 mai 1887

Stimabile domnule !

în virtutea însărcinării primite în conferența de ăstimp a partidului \ vă rugăm să binevoiți a stăruii în cercul înriuririi d-voastre, ca alegătorii români să se întrunească, să se organizeze pentru executarea hotărârilor luate de conferență, și să se pună prin biroul lor în înțelegere cu subscrișul comitet central al partidului.

Pentru ca lucrarea unitară să fie cu putință, trebuie neapărat ca Comitetul Central al partidului să fie bine informat despre cele ce se petrec ori se pregătesc în deosăbitele părți ale terii, și să știe la cine să se adreseze pentru ca să ceară informațiuni ori să comunice hotărârile ce va fi luând din timp în timp.

Vă rugăm, deci, să binevoiți a răspunde cât mai curînd dacă d-voastră personal puteți ori nu să vă însărcinați a întreținerea corespondență cu biroul comitetului, iar dacă nu veți fi putînd, să-i recomandați comitetului, dintre oamenii în care aveți toată încrederea, pe cineva care vrea și poate să întrețină relațiunile d-voastre cu biroul comitetului.

în tot cazul, însă, vă rugăm ca de astă dată să binevoiți a ne da înșivă informațiuni despre curcurile care vă sunt bine cunoscute, și a ne împărtăși dacă în acele cercuri dispozițiunile alegătorilor români sunt ori nu favorabile pentru partidul nostru, dacă între candidații ce s-au prezentat pînă acum în ele e și vreun român și dacă în vreunul din ele partidul nostru ar putea, în sensul hotărârilor conferențelor/ pentru Bănat și Ungaria*/ , să pună cu destule șanse de reușită un candidat, cine ar trebui să fie acel candidat și cum poate să contribuie partidul la asigurarea succesului electoral.

Mai presus de toate, însă, vă rugăm să binevoiți a aduna și a face să se adune date pe cât se poate de multe și de exacte despre mijloacele de cari se folosesc partidele maghiare, și îndeosebi cel guvernamental, ca să violeze conștiința alegătorilor.

Cu stimă și cu frățească iubire,

G. Bariț,
Ioan Slavici.

[Adresa:] Domniei sale domnului avocat Francisc Hoszu-Longin, Deva.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin ms. sertar 225/1.)

1 Conferința Națională de la Sibiu a Partidului Național Român din 7—9 mai 1887. Evenimentul are o extremă însemnătate în viața românilor din Austro-Ungaria, întrucît aici s-a hotărît, printre altele, înaintarea unui memorandum către împărat. Este dezideratul din care se va naște, după patru ani, *Memorandumul*. Vezi Șerban Polverejan și Nicolae Cordoș, *Mișcarea mentorandistă în documente (1885—1897)*, Cluj, 1973, p. 35-38.

2 în 10 mai 1887 s-a întrunit Comitetul Central al P.N.R., sub președinția lui George Bariț pentru a sintetiza într-un document final hotărârile conferinței; S-a tipărit o foaie volantă cuprinzînd un *Apel către alegătorii români* (am consultat exemplarul aflat în anexa scrisorii de față), purtînd data de 14 mai 1887 și semnată de Bariț și Ioan Slavici. Ea cere alegătorilor adîncirea conduitei politice pasive, „rezistența pasivă în mod absolut”.

3 Scrisoarea e de mina lui Slavici, dar semnată autograf de Bariț.

187

Sibii, 26 iuliu n. 1887

Prea onorate domnule avocat! ' "

informațiunile d-voastră relative Ia alegerile dietali \ înainta încoace sub dată din 20 ale l.c, exacte și clare precum sunt, au fost primite aici cu plăcere și recunoștință patriotică. Pe sîmbătă 30 ale c[onferen]teii,* convocați fiind membrii comitetului pentru o ședință plenarie în caz cînd voi fi fericit ca să convină măcar 1/2 plus 1, prezidiul nu va lipsi a da în discușiune toate cestiunile formulate în raportul dv., ap[ro] de despre concluse a vă încunoștința. într-aceea noi, acești trei membrii comitetului electorale cîți ne aflăm în Sibii³, am ținut înainte cu o săptămînă consultațiune prealabilă asupra celor mai grave cestiuni care v[er]stau înainte, mai vîrtos după ce primirăm și de la B[uda]pesta o scrisoare de rău augur din 21 iun[ie], în care ni se prezicea că, anume, l[eu]m cuinta mea va fi călcată, mi se vor lua actele comitetului, iar acesta va fi desființat, ca în 1869, 1871, 1875. Deci ni se dă consiliu ca, înainte de sosirea acestor măsuri „preamilostive”, comitetul să se declare însuși desființat. Luărăm și măsuri pentru prepararea unei schițe de memorandum scurt⁴. Se ventilă și cestiunea audienței la Maiestatea Sa, cu care și a înfăoșarei din partea poporului. Pentru eventualitatea din urmă rămas ca să ne mai consultăm, dară se așteaptă zida de 30 VII. Cestiunea aceasta o ventilarăm și cu alți bărbați integri și zeloși de aici. Acești

cred că administrațiunea politică, precum este și foarte cătrănită de ură și urgie asupra noastră, cu nici un preț nu va suferi ca poporul român să fie prezentat undeva ca atare, prin delegați proprii, cu atât mai puțin prin acest comitet. Numai ca pre comunități bisericești-școlastice, sub conducerea câte unor protopopi luminați, se poate ajunge scopul pe la locurile unde *s-ar întâmpla* ca Maiestatea Sa să stea, mai mult sau mai puțin, afară de Deva și Cluș. Se presupune, firește, că prelații români, din partea lor, se vor prezenta cu comițiva lor și cu toată demnitatea, cu atât mai virtos că de ex[emplu] înainte cu câțiva ani i s-a imputat greu episcopului de Caransebeș căci nu s-a prezentat la Mai[estatea] Sa, în Arad.

După experiența făcută de părinții noștri în a[nul] 1817 și de noi, cești bătrâni de acuma, în iuliu 1852, eu unul știu numai atita că poporul au alergat din țara întreagă cu mii de suplice (*Majestätsgesuche*), încît și pe drumuri îi umplea trăsura. De nu am uitat, în 1852 se grămădiseră vreo patru mii de suplice. Va întreba cineva că ce rezultat vor fi avut acelea plînsori. Rezultat momentan, imediat, pentru indivizi a fost foarte puțin, cu atât mai mult însă au influențat asupra Monarhului acelea mormane (grămezi) de plînsori, pentru ca mai apoi să strîngă în pinteni pe guvern și să-l întrebe: „Ce dracu faceți cu poporul?” Au influențat chiar și asupra legislațiunei, tirania ciocoiască a început a se mai modera, regularea urbarială după doi ani s-a și dat în discuțiune (1819—20); tot așa în 1852, după care urmă patenta urbar[ială] din 21 iunie 1854 și alte măsuri apărătoare de tiranie.

Dară cîți cărturari erau înainte cu 35 de ani, cari știau ori cutezau să scrie la împăratul, dac-ar ruga poporul? Abia vreo cinci advocați români în țara întreagă. Astăzi națiunea noastră se află, în această privință, în pozițiune fără nici o asemănare mai favorabilă decît odinioară. Nu cinci, dară poate și 100 de advocați apărători de cauze, o mulțime de cauze *concrete* și legi *violante* sau chiar călcate cu totul în picioare le dau material minunat, care merită să fie adus la cunoștința Monarhului. Nu cauze bagatele, cu care să mi se blameze nimeni, ci cauze de interes *general*, deși momentan relative numai la una sau la câteva comune, numai la una sau la unele familii, ar fi să se cuprindă tot în suplice speciali, separate, subscrise de înșii suplicanții, iară ei ce nu știu scrie să dea plenipotență în regulă. Chiar și brutalitățile și nerușinatele corupțiuni electorale din Zarand ar merita să fie supuse la cunoștința Monarhului, în stil lapidariu, sau militariu, scurt, precis. Dară cauzele urbariali cu toate ramurile lor: comasări, segregări, pădurit etc. Cauza locuitorilor din Munții Apuseni, a nășăudenilor, sila brutală ce ni se face cu limba magiară, mulțimea funcționarilor cari nu cunosc limba română și nici cea nemțească, persecuțiunea școalelor românești, cumplitele exactiuni și, ca consecință imperioasă, necurmata migrațiune, nu numai în România, dară și în Rusia și — dintre sași — în America.

Scurt: nenumărate cauze de a se plînge și alerga la Monarhul, și eu cred așa că suplicele poporului, grămădite din țara întreagă, ar folosi mai mult decît orice memorial de politică superioară¹. Dv. vă veți

consulta înțelepțește din mai multe părți ale terci și veți face cum veți afla cu cale, în liniște, fără zgomot; timp este.

Pe unde va fi să iasă poporul înainte, să păzim ca să nu scoată numai țărani și cerșitori, cum au făcut în unele ținuturi săsești la 1817 și în comit[atul]'dv. la 1852, apoi i-au arătat zicînd: „Toată națiunea românească proletară, cerșitoare, bună de a încărca cu ea tunurile” *Magnum pauperies opfjrobmm* ².

Sed sapientibus satis.

Al d-voastră devotat și stimătoriu,

G. Bariț

[Adresa:] Prea onoratului domn Francisc Hossu-Longin, advocat în Deva.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin ms. sertar 225/1.)

1 Cerute în scrisoarea precedentă.

2 Ședința plenară a Comitetului Central s-a ținut în 30—31 iulie 1887.

3 George Bariț, Eugen Brote și Ioan Slavici.

4 Acest „memorand scurt” a fost redactat de Ioan Slavici și prezentat conferinței din 30 — 31 iulie în 11 exemplare manuscrise. Unii cercetători îl consideră drept izvod al *Memorandului* din 1891, deși încă în același an, în august 1887, Slavici es înălăturat de la conducerea partidului iar cele 11 exemplare ale memorialului îi sî restituite.

5 Bariț își dăvăluie aici o părere antimemorandistă care nu va fi luată în considerare de partid.

6 „Sărăcia prea mare este o ocară.”

7 „Dar înțelepților le ajunge [atita].”

8 Adnotată de Hossu-Longin: „Am comunicat și cu ceilalți, de loc după p[ar]t mire. F. Hossu”.

Prea stimate și iubite domnule!

Pe lîngă răspunsul meu quasi presidiale relativ la afacerile noastre publice¹, mă rog să sacrifici câteva minute din timpul prețios și pentru unele afaceri strict private și confidentiale.

D-ta avuseși bunătate a-mi concrede cartea d-lui Alex. Munteanu de la Biscarea, spre citire. Eu acuma sunt gata a o remite, pe lîngă m[eu] țămită frățească. Mai înainte însă doresc să știu: nu cumva d-n. învățtoriu Munteanu ar fi aplecat a vinde acel m[anu]s[cri]pt, rămas de fericitul său unchi, cu un preț convenabil? Scopul meu ar fi ca să din aceea carte un extras sănătos în foaia *Transilvania*, pentru ca să se conserve memoria unchiului său, spre mare laudă a sa pentru veacuri. Iară apoi, în caz cînd Academia Română ar voi să voteze spezele tipar

lui și ale descrierii din nou a cartei, cu litere latine și cu ortografie regulată, să se și tipărească cartea întreagă acolo unde suferă legile presei, dacă nu ar suferi cele de aici, ceea ce în fine ar fi treaba mea și numai pe răspunderea mea, fără a compromite pe nimeni altul.

D-n. Munteanu m-ar obliga dacă în curs de vreo 2—3 săptămîni ar binevoi a-mi da în această afacere un răspuns, după cum îi convine d-sale¹.

Altă afacere, mult mai delicată. D-voastră vă este cunoscută prea bine starea deplorabilă a familiei Secula². Știți însă tot așa de bine că cei trei orfani nu ar fi tocma prea departe de liman, că însă pînă să ajungă la acela se mai cer 2—3 ani, în care timp se pot și îneca, vorbind figurat. Văduva, dacă va fi avut vreun bine în lume, acum îl plătește înșutit cu lipsă aproape totală de subsistență. De la / decembrie a. tr. a primit de la frate-său Petru 100 fl., adică în 7 luni 100 fl., după cum îmi spune fiu-său, care în cursul vacațiunii scrie la mine. Mai departe d[umnea]ei trăiește cum poate, din împrumuturi. însă pînă cînd din împrumuturi? Aceasta aș voi să știu eu și încă alți doi amici. D[um]ne[ae]i zice că are să ia, după procesele rămase de la bunul său bărbat, cîteva mii. Nu cumva nefericita creștină își face iluziuni deșerte? Să i se înlesnească viața cu împrumuturi, dară pînă la ce sumă? Nici chiar partea sa pîrintească de la Cricău, după 9 ani de zile, nu este petrecută pe numele său! Atîta neglijență! Nefericita nu poate produce nici măcar un inventariu de active și pasive, după moartea bărbatu-său, nici să spună ceva despre pașii făcuți în cauză de hereditate din partea tutoratului local, nici acuma după trei ani de zile. Apoi, dară, pe ce teme se poate credita o familie ca aceasta, de altmîntea demnă de ajutoriu, după ce toți trei orfanii fac progrese bune? Medicinistul a depus un rigoros și cu al doilea este în restanță numai din lipsa taxei. Al doilea trecu maturitatea cu laudă și se prepară să intre la teologie. Sora lor ascultă vreo 14 studii în azil, între care și pedagogia generală; mai departe însă nu poate, în lipsă totală de speze.

Rugarea noastră este ca să aflăm, în toată confidența și discrețiunea, dacă numita familie mai are să capete ceva din cancelaria repausatului, de la Deva, sau nu are nimic.

Cerîndu-mi scuzele pentru această infestare, sunt tot cel vechi,

Georgie. I

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 64r -f- v.).

1 Scrisoarea precedentă.

2 Hossu-Longin adnotează scrisoarea: „La 28 VII [18]87 am scris d-lui Alexandru Munteanu și l-am invitat să vină și la mine. F. Hossu”.

3 George Secula (despre care vezi supra, nr. 181, n. 3) murise în al 45-lea an al vieții, la 22 noiembrie 1884. Era unul dintre stîlpii românismului din părțile hunedorene, unde infiltrația spiritului străin chiar în rîndul românilor avea o tradiție veche și tristă. Din necrologul său reiese că au rămas după el v&duva Iudita născută Truța și trei copii: Sabin, Azota și Sever.

Prea stimată domnule !

La cuprinsul scrisoarei d-voastre din 9 ale l.c.¹ am onoare a răpunde că comitetul electoral, în ședințele sale din 30 și 31 iuliu a.c. după luarea de concluse asupra punctelor principali comise sp[^]e executare de către conferența din mai a.c.² s-a ocupat și de eventualitate fericitei veniri a Maiestăței Sale c[ezaro] r[egești] și apostolice în Transilvania, prin urmare și de modul cum s-ar cuveni ca să-și manifeste poporul nostru român bucuria sa cu acea ocaziune³. După cumpănire mai multor împregiurări, și anume a situațiunei prezente a comitetului amenințat cu disoluțiune totală, toți membrii prezenți în ședință află că acesta nu are să facă nici un pas de la sine, nici spre a îndemna, nici spre a desmînta pe cineva / de la audiență și suplicare, facă cine cum dictează mintea, bunul simț și împregiurările.

Conferența nu a însărcinat cu nici o misiune pe comitet în sens acesta, ci l-a însărcinat — acum în 1887 a doua oară — ca să se compună un memorandum politic, spre a se subșterne de-a dreptul Maiest[ății] Sale Conceptul aceluiași este gata și el se află în 11 exempl[are] m[anu]s[cri]pt în minile celor 11 membri, ba să-l studieze și să-l remită nesmintit pînă în 20 aug[ust], însoțit de reflexiunile fiecăruia; după aceea se va redacta și revidează din nou, apoi se va înainta la tron⁴.

Iacă, deci, pășirea energetică colectivă, așteptată la călcîiul scrisoarei d-voastre. Oare însă este de ajuns atîta? Experiența seculară ne răpunde cu voce tare că nicidecum nu este de ajuns, căci la de acestea zice de regulă: „Cîțiva agitatori blăstămați, cîțiva soboli negri pe s pămînt, iară poporul este foarte îndestulat cu toată starea lucrurilor, ca de nu ar fi, desigur s-ar plînge el însuși, ar alerga în toate părțile cu jă în proțap”./

Se pare că eu mă voi fi exprimat foarte iau în scrisoarea mea d 26 iuliu⁵. Eu nu am înțeles că să iasă poporul în masă cu suplice de lungul drumului. Văz și eu că acum oamenii călătoresc cu vaporu, da Monarhul tot stă undeva, și anume în Cluș, unde se crede că va audiențe și va primi suplice. Apoi aceia pe cari îi dor oasele, ca pe de la Dragu și din sute de alte comune, dacă le pasă, merg și pînă ac precum alții merg pînă la B[uda]pesta și alții la Viena.

Mă rezum: comitetul electoral nu află cu cale a decide nimic relativ la întîmpinarea Maiestății Sale, ne căzînd această grijă în comitența sa. Preste aceasta, seamănă foarte că, așa cum este compus și cum v&zut, zilele sale îi sunt numărate.

Al d-voastră stimătoriu,

G. Bariț.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 66r-67r.)

1 Necunoscută.

2 Vezi supra, scris. 187, n. 2 și 4.

3 După conferința națională (vezi supra, scris. 186, n. 1).

4 împăratul Francisc Iosif I a asistat la manevrele de toamnă ale armatei imperiale, desfășurate în comitatul Hunedoarei (până la 9/21 septembrie 1887). A vizitat, după aceea, orașele Deva și Cluj. Vezi *Gazeta Transilvaniei* L, 1887, nr. 201, p. 1.

5 Vezi scris. 186, n. 4. Cf. și Șerban Polverejan și Nicolae Cordoș, *Op. cit.*, p. 37 și 107—108. Memorandumul nu s-a înaintat împăratului în această formă, ci într-una nouă, abia în 1891, redactată de Eugen Brote.

6 în cea „oficială” din 26 iulie (nr. 187).

190

[Anul Nou 1888?]

Domnit si doamna !

Amici ai mei și generoși binefăcători ai familiei mele! Prelingă recunoștința mea, primiți, vă rog, Ta trecerea noastră comună în alt an, coperit cu vâl tot ca cel trecut, felicitările mele călduroase și binecuvîntarea bătrînului,

• • • • •
• * • *George Bariț*,
membru al Academiei Române./

(Biblioteca Universitară OujrNapoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 69r -f v.)

XLIII

CĂTRE IOAN AL. LAPEDATU ¹

(1877)

191

Braș[ov], 4 dec. n. 1877

Domnule profesor !

Avînd eu tocma acum a mă prepara pentru unele asa-numite conferențe istorice, pe care voi să le țin, anume la Sibii si airea ², simt și lipsa cărței *Descriptio Moldaviae*, latinește si românește, mai ales la

Monografia familiei Hurmuzache, pe care o am aproape gata, numai netezită, mă rog ca să binevoiești a-mi remite exemplariile ce avuse onoare a vi le da în 3/15 iuniu a.c.

De la ianuaru înainte iară poci servi cu ele.

Al d-tale stimătoriu,

G. Ba

[Adresa:] D-sale domnului dr. Ioan Lapedatu, profesor gimnasia în lo

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 71.407.)

1 Despre scriitorul *Ioan Al. Lapedatu*, 1844-1878, una din marile* spera ale literaturii românești din Transilvania, mort în plină tinerețe, vezi (foarte select Iosif Vulcan, *Ion Lăpădatu*, în *Familia*, XIV, 1878, nr. 27, p. 161; nr. 33, p. 2 Andrei Bârseanu, *Ion Lăpădatu, 1844-1878*, Brașov, 1898; Ion Mateiu, *Ion AL L datu*, Cluj, 1934; Dimitrie Braharu, *Nuvela istorică în literatura română transilv Ion Al. Lapedatu (1844-1878). Cu note bio-bibliografice*, București, 1936; Ion Brea *Studii de literatură română și comparată*, I, Cluj, 1970, p. 111, 167-168, 219—2 *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 486—

2 Despre conferințele publice din anii 1877-1878 ținute de George Bariț și supra, corespondența cu Alexandru Roman și Francisc Hossu-Longin.

XLIV

CĂTRE GEORGE POP DE BĂSEȘTI ¹

(1878-1881)

192

Sibii, 5 dec. st. n.

Prea onorate domnule !

D-n. Hosszu-Longin² avubunătaea-mitransmite întreg discurs d-voastră, pronunțat cu verfă și curagiu³. Rezultatul îl veți vedea nr. de ieri al *Observatoriului*⁴. Anexele trimise de d-n. Longin n-au în put în același nr., din cauză că suntem siliți a satisface pe diverse c de lectori. în România se va citi acest discurs cu adevărată lăco

din cauză că lectorii de acolo sunt și ei îngrijiți de situațiunea fatale ce s-a creat Monarhiei noastre și, într-însa, românilor.

Apropos de citațiunea dv. din *Aprobate*¹, îmi permit a vă alătura aici corespondența mea cu un vechi conșcolariu al meu, corii[te]le] Sam[uel] Vass². De aci, trec la unele afaceri de natură privată și familială. Prea iubită d-voastră fiică, domnișoara Elena, mă onorase de dato 2 septembrie a.c. precînd mă aflam în București la Societatea Academică, cu scrisoarea sa plină de sentimentele cele mai nobile, demnă de sine și de bunii săi părinți, aducîndu-mi aminte de mititelul souvenir ce-i lăsasem în Șimleu, ca din partea fiicelor mele. De la București nu am voit să-i răspunz îndată, din cauze ce se pot ghici ușor. După întoarcerea mea la familie, jalea în care o aflasem de la moartea bunului meu ginere Alesandru Vlad de la Orăștie și petrecerea mea mai îndelungată la fiica mea Aurelia, lămasă văduvă cu trei prunci mici, au fost un obstacol tare de a nu-mi putea împărți oarele după cum doream eu. Astăzi rog pe părintele domnișoarei Elenei ca să-i spună că eu /consider pe fiica d-sale întocma alături cu fiicele mele, de aceea îi trimit unicul exemplariu de fotografie pe care-l mai aveam de la 1864, ascuns în scrinul meu. Adaog totodată câteva portrete istorice românești, descoperite de d-n. Ales[andru] Odobescu și de repaus[atul] Ales[andru] Papiu, în diverse muzee și prin cărți, apoi reproduse așa cum se văd. Mihai este și ca mai tînăr, și ca în etatea cînd fu asasinat. Georgie Lazăr e mai puțin nemerit, dară tot seamănă. G. Sion e dintre cei vii; seamănă aproape perfect.

încă o rugare. Doamna *Elisabeta* întemeie una cruce anume pentru merite femeiești. Statutele acesteia s-au publicat în *Monitor*³. Unul din miniștri îmi zise ca să recomînd eu cîteva dame române din monarhia noastră, care au merite pentru ceirăniți. Eu mă adresai cătră două doamne de aici și două din Brașov, care au primit și înaintat toate ofertele, ca să-mi recomînde pe 12 mult 15 dame române, care ar merita în *tot respectul* să fie propuse spre a fi decorate. Este însă condițiune *[sine] qua non* ca să fie întrebată fiecare în confidență, dacă voiește a primi, și voința să și-o descopere în scris, pentru că poate fi că la unele nule dă mîna, de frică să nu-și compromită bărbații sau părinții. în listat văzui, îndată la al 4-lea loc, pe „domnișoara *Elena Pop* de la *Băsești*”. întreb: vă convine să primiți decorațiune de la Doamna românilor?⁴

Totodată vă salut și îmbrățosez.

Al d-voastră frate devotat,

G. Bariț. j

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. George Pop de Băsești, ms. 4055, f. 61r 4- v.)

1 *George Pop de Băsești, 1835—1919*, figură impresionantă a trecutului românesc din Transilvania, luptător politic, lider național și unul dintre eroii-incipuți din procesul *Memorandumului*. Vezi despre el monografia scrisă de Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești, 60 • de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea, 1935. Cf. și *George Pop de Băsești*, în *Călimdarul poporului*, Sibiu, XIII, 1896, p. 87—90; *George*

Pop de Băsești, 1835—1919, în *Cidiura creștină*, VIII, 1919, p. 45—47; Valeriu Bran, *George Pop de Băsești, Cluj*, 1923; Gh. Preda, *Gheorghe Pop de Băsești*, în *Transilvania*, LXVI, 1935, p. 290—292; Nicolae Iorga, *Gheorghe Pop de Băsești*, în *Oameni cari au fost*, II, București, 1935, p. 487-480 (ediție nouă, II, București, 1967, p. 159-160).

2 Francisc Hossu-Longin, ginerele lui George Pop de Băsești, soțul fiicei acestuia.

Elena.

3. *George Pop de Băsești* era membru al Parlamentului maghiar (Dieta) din 1872, ca deputat al circumscripției electorale aproape pur românești Cehulvaniei. A fost reales în 1875 și 1878, apoi autoritățile austro-ungare i'au barat dreptul spre adunarea deputaților. Cauza înlăturării a fost cuvîntarea memorabilă pe care a ținut-o în 2 mai 1879 în Camera deputaților, împotriva proiectului de lege pus, pe atunci, de ministrul culturii Trefort Ágost, prin care urma să se impună limba maghiară ca obiect obligatoriu în școlile românești (vezi supra, corespondența cu Alexandru Roman). Dintre toate luările de poziție împotriva proiectului (care avea să devină legea XLI din 1879), cea a lui George Pop de Băsești s-a detașat prin radicalism, sistem și ființă (vezi Ioan Georgescu, *Op. cit.*, p. 39—43). De data aceasta, însă, este vorba de un alt discurs al deputatului român, acela ținut în ședința din 25 noiembrie 1878 în Camera deputaților, în care atacă, cu rară temeritate, înseși bazele morale ale dualismului austro-ungar, care a fost posibil „ne mai putînd austriacii să maltrateze și toate națiunile din Imperiu”. Acest discurs s-a publicat în *Observatoriul*, I, 1878, nr. 97, și „și *Telegraful român*, XXVI, 1878, nr. 138, din acesta fiind apoi reprodus de Teodor Păcățian, *Cartea de aur...*, VI, Sibiu, 1910, p. 684-689.

4 Vezi aci nota 3.

5 'Prin această „citațiune”, George Pop de Băsești răspundea deputatului Zsedenyi „care susținuse într-o cuvîntare anterioară că acum, sub dualism, națiunea română nu beneficiază egal de constituția țării. Iată o probă de retorică de la 1878: „Cum va fi d-l. Zsedenyi compara afirmata primire a națiunii române în barierele constituției maghiare, cu acea dispozițiune a legilor ungurești din Transilvania, după care „*chica națio tolleratur usque ad beneplacitum principum et regnicolarum*” [Națiunea română este tolerată după bunul plac al principilor și domnilor de pămînt]. Că George Pop de Băsești utilizase în scopuri retorice „accidental” stupefiant că la acea vreme încă nu erau abrogate printr-o lege pozitivă articolele umilitoare din *Approbatia s'Compilatde*, prin care românii sînt considerați străini și excluși dintre autohtonii Ardealului.”

6 Bariț îi trimite lui George Pop de Băsești o broșură tipărită la Brașov în 1860, intitulată: *Az erde-lyi pláh nemzetrál szollo tdrvenyczikkek az unioval szemelvényekhezrol ertekezlet egy magyar es egy oldh kozdtt*. Sînt tipărite două epistole, una adresată lui Wass Samu, cont liberal maghiar, din 1 noiembrie 1860, în care îl îndeamnă pe acesta să-și dea silința a colabora politic cu ungurii în noua „eră de liberalizare” din 1860, și una adresată lui Bariț din 14 noiembrie 1860, în care acesta, rînduindu-se *negativ*, arată toate racilele neonaționalismului maghiar, care urmărește să anuleze uniunea Transilvaniei cu Ungaria. Vezi și Ioan Chindriș și Kovács Ferenc, *Bariț magyar levelezeze*, București, 1974, p. 37—50.

7 Ordinul se numea, oficial, Crucea „Elisabeta”.

8 în articolul *România. Patriotismul femeilor române în timpul răzbelului* din *Observatoriul*, I, 1878, nr. 97, Bariț relatează despre crearea ordinului. Crucea „Elisabeta”. La sfîrșit, redactorul sugerează guvernului din România să nu uite femeile care aparțin altor state și care au îngrijit ca să nu lipsească pe altarul națiunii

ofrandele românilor transcarpatini". Guvernul nu a uitat acest lucru și, în a doua listă de femei distinse cu Crucea „Elisabeta” (vezi *Monitorul oficial al României*, 1878, nr. 288 din 30 decembrie 1878/11 ianuarie 1879, p. 8034—8036), include și numele a 13 ardelence care au binemeritat această demnitate. *Observatorul* lui Bariț preia vestea cu bucurie (II, 1879, nr. 3), specificând și identitatea acestor — de acum! — ardelence eroine ale războiului de independență. Ele sînt: Carolina Balint, soția prefectului pașoptist, Simion Balint, Sevastia Mureșan, soția bătrînului redactor al *Gazetei Transilvaniei* Iacob Mureșeanu, Elena Țăranu din Lipova, Măria Hannia, soția protopopului și directorului școlar Ioan Hannia, Măria Ilieșiu din Cluj, Victoria Iuga fiica lui George Bariț, Măria Cosma, soția deputatului Partenie Cosma, Aurelia Jurca, apoi văduva lui Vasile Ladislau Popp, Ioana Bădilă, soția judecătorului Ioan Bădilă, Ana Moga, fiica lui Iacob Bologna și soția medicului Ioan Moga, Elena Pop de Băsești și o Proca din Rîșnov..

193

Sibii, 12 mai 1879*

Prea onorate domnule!

Îndată ce am primit frățeasca d-voastră scrisoare de dato B[uda]pesta 5/V¹, am comunicat coprinsul nu numai la cei subscriși în telegram, ci și la *Cineva*, în zioa plecării sale de aici. Pentru ca să vă faceți idee de plăcerea ce a simțit, aflați de la mine pe sub mîna că nu a suferit să plătească altul telegramele merse la B[uda]pesta, ci numai singur. Va mai denunț tot acilea că vi se prepară și altceva.

În cît pentru curajosul și memorabilele discurs ce ați ținut², am simțit necesitatea de a-l traduce din nou într-o limbă, ca să fie citit și în țară vreuna, unde am preste 100 abonați din regiunile superiori ale societăței noastre, și ca în această îmbulzeală a materiilor de publicat să nu prea întîrzie, am înduplecat pe tipograf ca să dea iute un supliment exclusiv pentru cuvîntul dv.³ Pînă și octogenariul consiliariu pensponarj d-n. P. Dunca, socrul lui P. Mihali, m-a însărcinat ca să vă felicitez din partea sa. Cred că tipograful v-a trimis / cele 50 de exemplarie.

În viitoriu, în cazuri ca acestea, vă rog să nu mai osteniți a traduce; a-mi trimite numai originalul.

Sper să primiți după Rusalii un pachet de-a dreptul* din capitala României.

Aici se lucră pentru ca să ne fundăm un ziaru cotidian, căci numai de două ori pe săptămînă prea rămînem înapoi, și timpurile vin tot mai grele, viața publică tot mai complicată, pericolele tot mai mari. În acest caz însă numărul abonaților ar trebui să fie cel puțin îndoit. Sașii au asigurat un capitălaș de 26.000 fl. ca fond de rezervă pentru *Tageblatt*, ca să-l poată scoate de 6 ori pe săptămînă. Fără așa ceva nu vom putea nici noi. Sau 20.000 fl. rezervă, sau 2 mii abonați.

Ați mai văzut proces de presă nerușinat ca al meu?⁴ Le trebuie din fundul pămîntului un român pe 5 ani, lingă Miletici⁵, spre a teroriza

inteligența națiunei. Procesul a fost *comandat de sus*. O știu de la mîna autentică. Dară nici canibaliid din Sumatra număncă carne de ombătător, ci numai de tînăr.

Al d-voastră totdeauna devotat,

G. Ba

∞3 v

(Biblioteca Universitară Cluj-Napoca, Fond. George Pop de Băsești, ms. Sibii, f. 63r + v.)

1 Se păstrează la B. A. R., ms. rom. 1008, f. 208r - 209v.

2 Discursul din 2 mai 1879, împotriva impunerii limbii maghiare în școlile noastre (vezi scris, precedentă, n. 3).

3 *Cuvîntarea deputatului Georgiu Popa [sic] ținută în ședința dietală de mai st.n. în cestiunea proiectului de lege pentru introducerea limbii magiare în școlile elementare profesionale* a apărut ca supliment de format mai mic, în patru pagini în *Observatoriul*, II, 1879, nr. 34 din 10/28 mai.

4 Vezi *Din sala tribunalului de la Sibii. Procesul de presă al d-lui Georgiu Pop de Băsești* în *Observatoriul*, II, 1879, nr. 32, p. 127—130. Cf. și supra, scris 161, n.5.

5 *Svetozar Miletici*, ziarist și deputat croat, închis pentru criticarea regimului «dualist».

194

Nr. 208
Sibii în 13 august

Domniei sale domnului Georgiu Pop, proprietariu în Ilyesfalu

Ne permitem a vă înainta cîteva bilete de legitimare, rugîndu-vă să ne dați ca, reținînd unele pentru domnia voastră, să binevoiți a împărți pe celelalte la persoane de distincțiune, cari ar voi a călători pe 15/27 august la Sibii¹.

Cu perfectă stimă,

G.

secret[arjil] Asoc[iația]
tr[ansilvaniei]

Scumpe amice! Permite-mi ca la biletul oficios de mîi sus a *tariului*² să adaoge și Bariț altul. Guvernul ne chiamă pe moștenitorii cauzei expozițiunei³. Sper însă de la dv. că ne vom lua o satisfacție prea nobilă, căci expozițiunea promite a fi *frumoasa*. Dacă însă ar mai avea alt folos decît că vreo cîteva mii deromâni, călători la Sibii vor face cunoștință unii cu alții și își vor compara puterile spirituale o "strălucită satisfacțiune. Ieri aflai din gură oficioasă că s-a dat o suspensie ca administrațiunea să nu sufere nici o *demonstrațiune*. Știi

face noi vis-a-vis de asemenea secături? îi vom invita pe toți la serbările noastre. La Șimleu am trimis multe bilete. D-tale extra, acestea, pentru familie./

(Biblioteca Universitară Cluj-Napoca, Fond. George Pop de Băsești, ms. 4055¹ 1 65r.)

1 Numele maghiar al satului Băsești de lângă Cehul Silvaniei.

2 La Adunarea generală a ASTREI, care s-a ținut în acel an la Sibiu.

3 Bariț era secretar general al ASTREI.

4 Expoziția deschisă în vara anului 1881 la Sibiu, cu ocazia adunării generale a ASTREI. Vezi supra, scris. 163, n.2.

XLV

CĂTRE IOAN MICU MOLDOVAN¹

(1879)

195

Sibiu, 4/16 II 1879

Reverendisime !

Îți mulțumesc în numele meu și în al sîntei cauze pentru sacrificiul de timp ce faci prin corespondența ce ții cu mine. Mă țin și eu datoriu a vă ținea în curent despre cele ce se petrec aici.

Răspunsul meu din 14, care s-a încrucișat cu al d-tale, l-ai primit?

Aici agitațiunea merge crescînd și se întinde preste comunele rurale. Astă¹ seară este serenadă mare în onoarea prefectului Wächter, decorat cu Ordinul S. Ștefan, serenadă de comandă, că sunt chemate și deregătoriile comunale. Unele n-au voit să vină, zicînd că vor veni la cea de poimîne, ce se va ținea mitropolitului și deputaților.

Tot astăzi, pe la 4 oare, un frumos de român gr.-catolic, conchemat de protop[opol] Rusu², după consultațiunea prealabile ce avuseră cu d-sa înainte cu 5 zile, va decide: sau adresă de mulțumită mitropolitului nostru, sau chiar deputațiune, nu poci să știu înainte. în cazul din urmă, vi; se va telegrăfa în 10 cuvinte, rugîndu-vă de quartire. Dară secret pentru secret: quartir oriunde, numai la excel[ența] șa nu. Las' să-l surprindă și oamenii noștri odată.

Apropos de secret: eu știu să țin secrete, din care cauză brașo mă batjocorea de „misterios”. Dar cînd un așa-numit „secret” îl toate paserile pe învelișele caselor, ce mai secret poate să fie a Iacă, *Hon* din 15/11 publică chiar și petițiunea gr[eco]-răsăritenilor, scrisă de 12 inși, prezentată împăratului³. Iacă că toate ziarele apucat de mitropoliți și episcopi, de cler și națiune, cu furia natlor. Aci nu mai încape secret, ci încape apărare pe viață, pe mo

Vai, căci mi-am pierdut 6 000 fl. v.a. în industrie!⁴ Aș ști eu și *cum* să le răspunz. Așa însă fac numai ce poci, în sărăcia de *Obtorul*, din al cărui venit nu-mi dă mîna să rup nici 500 fl. spre departe în afară. La cerșite nu am fost dedat niciodată.

„Vrășmașii” amerință. Mulți *slabi* de înger se vor spăria, deși a a se descuragia este o crimă. Lupta trebuie să se continue ! Clerul tr să fie ajutat cu tărie de națiunea întregă.

Salutare,

G.

(Arhivele Statului din Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr.

1 Despre Ioan Micu Moldovan vezi capitol aparte în *G. B. C.*, V., p. 259. La fel în cazul lui Cipariu, corespondența lui Bariț către Ioan Micu Moldovan mult mai bogată decît ceea ce publicăm. Dar ea s-a pierdut sau, într-un ca fericit dar foarte puțin probabil, nu este încă descoperită.

2 Istoricul și omul de cultură Ioan V. Rusu (despre care vezi *G. B. C.*, II, era secretar al doilea al ASTREI. Cf. și articolul *Ioan V. Rusu*, în *Transilvania*, X 1905, p. 20-22.

3 Problema care agită această scrisoare și următoarele către Ioan Micu Mo este o acțiune națională din ianuarie-februarie 1879. în plinul iernii, cei doi poliți români, cel greco-catolic de Alba-Iulia și Făgăraș, Ioan Vancea, și cel al Sibiului, Miron Romanul, au plecat la Viena, ca să pledeze în audiențe în fața i ratului, împotriva proiectului de lege școlar pe care îl pregătea ministrul Trefort preconizînd obligativitatea limbii maghiare în școlile confesionale românești era vorba să meargă împreună ambele confesiuni, pentru mai multă prestanță gației, dar fie dintr-un joc de orgolii, fie printr-o manevră a Blajului — cum înțeles cuprinsul acestei scrisori, al celor următoare ca și al scrisorii lui Ioan Moldovan către Bariț din 11 februarie 1879 (*G. B. C.*, V, p. 310—311)! —, pînă cei doi arhieriei s-au dus separat. *Observatoriul*. (II, 1879, nr. 10, p. 39) este prim dă știrea că în 9 februarie 1879 mitropolitul Ioan Vancea a fost primit de i în audiență privată. Era însoțit de Victor Mihali de Apșa, episcop de Lugoj. în loc se arată că în 11 februarie a ajuns la Viena și delegațiunea neuniților din formată din mitropolitul Miron Romanul și din încă zece personalități ecleziasti care delegație a înaintat la Tron cite un memoriu adecvat. Printr-o întimplar intrigă pe Bariț și Ioan Micu Moldovan (vezi *G. B. C.*, V, p. 314), memorialul ne apare în ziarul maghiar *Hon* din Budapesta, la 15 februarie, înainte de a fi în românește.

4 Investindu-i în Fabrica de hirtie din Zărnești.

Reverendisime !

Mulțămindu-ți din nou pentru atîta osteneală, încît pentru reverendisimul] d. canonic L. Leonteanu alături adresa tipărită îndată la 2—3 zile după venirea listei d-tale, între cei de întii. Unde i s-a pierdut, nu pricep. Am dat ordin a i se trimite astăzi toți n-rii din nou.

Mitropolitul Miron și vicariul plecară alaltăieri de aici. S-au oprit la Blaș, sau nu?² Ori încai făcut-au de știre că pleacă? Am trebuință mare să aflu.

Tel[egrafotl] Rom[ân] sparse astăzi tăcerea³, fără a se mai înțelege cu mine, iară *Gazeta* comise o indiscrețiune cu publicarea de la Deva⁴. Dară acuma nu mai poate să strice.

Salutare frățească !

Al d-tale devotat,

G. Bariț.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 679.)

1 *Leonțiu Leontean-Jurca*, 1810—1888, în tinerețe (1832—1833) profesor la Blaj, apoi protopop greco-catolic în Uioara (Ocna Mureș), între 1841—1873. Din 1873 canonic la Blaj.

2 Vezi *G. B. C.*, V, p. 310—316. Era vorba ca mitropoliții români din Transilvania — cel greco-catolic de Alba-Iulia și Făgăraș, Ioan Vancea, și cel al neuniților din Sibiu, Miron Romanul — să plece împreună la Viena, pentru o acțiune conjugată împotriva proiectului de lege a lui Trefort. Cauzele pentru care nu s-a reușit această corelare, *Ibid.*, Cf. și scris. 195, n. 3.

3 Exista consemnul de a se păstra tăcere în legătură cu plecarea arhierilor români la Viena, pentru cazul cînd s-ar fi înregistrat un eșec cu totul demoralizant al demersului. În orice caz, Ioan Vancea, mitropolitul de Alba-Iulia și Făgăraș nu dorea ca nici un chip să se publice *nimic* în legătură cu plecarea sa. în mod răutăcios, *Telegraful român* divulgă plecarea în articolul *Varietăți. Personalia* din XXVII, 1879*[^]. 13, p. 51. Vezi și *G. B. C.*, V, p. 312, n. 2.

4 „Indiscreția” s-a produs cu articolul *Deva, la 13/25 ianuarie 1879*, din *Gazeta Transilvaniei*, XLII, 1879, nr. 7, p. 9, în care se publică o adresă a românilor din Deva către mitropolitul Miron Romanul, rugîndu-l să intervină la Tron pentru stăvilirea proiectului de lege școlară. Astfel, pas cu pas, secretul dorit al acțiunii mitropoliților cade, înainte de a se da comunicatele oficiale despre audiențe, așa cum s-a preconizat.

Reverendisime !

Mai alaltăieri întrebam dacă și cînd va fi plecat ex[celenta] sa d-n. mitropolit al nostru. Aseară aflai de la mitropolia de aici că în

ziua în care plecase mitropolitul Miron, venise aici un telegram *provizorhtl* din Curte, în care se spune că mitropolitul Ioan a plecat la 2 febr[uarie]. Se înțelege, și nespuse de mine, că modul acesta de a anunța plecarea unii cu alții în relațiuni într-o cauză vitale, comună tuturor, a lăsat o impresiune din cele mai neplăcute. Nu înțelege nimeni de ce Sibiu să fie încunoștințat numai a 5-a zi despre plecarea mitropolitului Miron și Blaș și, precum e lumea, lucrul se explică așa: că Blașul n-au avut încă nu are nici o încredere în onestitatea și sinceritatea celor de aici, teme de trădare. Alții, iarăși, o explică ca rivalitate etc.

Eu, din parte-mi zic numai atîta: că *dacă* cumva nu este smi[n]tă *data* telegramului, atunci a fost lipsă de tact mai fin \

Din zioa în care pleacă mitropolitul Miron, românii de aici și învoit între sine că ori va scoate această deputațiune ceva bun la ora ori nu, ori va avea audiență ori că vor fi dați toți pe ușă afară în brutale, la întoarcerea sa acasă, în Sibii, să primească pe mitropoliții deputați cu ovațiuni, cum nu se făcea nici lui Șaguna: cu muzică, t[er]norațiuni, deputațiuni de pe la toate comunele românești învecinate. le mulțamească la toți că, față cu nerușinatul despotism actual, să aruncat în pericol, s-au făcut de ură cu toată ungurimea cîtă a înnelat de boala fanatismului și s-au expus la răzburarea colcăitoare.

Românii de aici, adecă, vor să folosească această ocaziune și să demonstra în fața Europei că poporul nostru simte ca și capii și conștientorii săi, că cuțitul îi ajunge la os, că nu va mai suferi ca unгурul și m[er]itul să-i calce școala și biserica, să-i omoare naționalitatea.

De cînd cu incidentele sus-atinse de la Blaș, oamenii de aici și mai deciși a-și executa planul acesta. Au dat ordin la b[aronul] P[etr]u să fie avizați de întoarcere cu 2 zile în[ainte].

Mă întrebară că d-voastră cum veți primi pe mitropolitul Miron la întoarcerea sa?² Eu îi reflectai la fermanele din 1876. Oamenii de aici însă sunt de părere că trebuie să se facă ceva și la d-voastră. Dacă ar fi permis studenților, să nu facă ei nimic. Aveți însă primpregiur protopop și mulțime de preoți, cu mireni fruntași, dintre cari știu mai mult de știri și carti. Aceia să se adune la o zi anumită în Blaș și, formînd una de deputațiune, să meargă la mitropolitul și să-l feliciteze prin un discurs bine gândit, care apoi să se publice la timpul său³.

Mă rog ca să binevoiți a vă consulta în această cestiune cu cei mai bărbăți pătrunși de sanctitatea cauzei. Unii din preoți își vor teme de un șut. Dară să pună ticăloșii de 50 fi. într-o cumpănă și viitorul într-un discul celălalt.

De la Gherla primesc știrea că pe la 28 ian[uarie] — 7 febr[uarie] episcopul nu fusese acasă și că numai apoi se ținu conferență, în care a fost adoptat propunerile Blașului, dară numai în 8 v-a telegrafat. Ce f[act] tate!

Deocamdată atîta. Salutare frățească,

G.

Aici curg protestele din protopopiate. Alaltăieri trămiseră un transport la mitropolitul. După întoarcere îi vor veni, lui și episcopilor, adrese de mulțămită cu sutele.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 681.)

1 Despre această încercătură produsă de administratorul metropolitan din Blaj, G. Vancea,, vezi și scrisoarea lui Ioan Micu Moldovan către Bariț din 11 februarie 1879, în *G.B.C.*, V, p. 310-311. Vezi și supra, scris. 195, n. 3.

2 Despre felul cum l-au întâmpinat blăjenii pe mitropolitul Ioan Vancea la reîntoarcerea sa din misiunea vieneza (despre care vezi *G. B. C.*, V, p. 312.. n. 1), îl informează Ioan Micu Moldovan în 14 februarie (*Ibid.*, p. 311—312). în presă nu s-a publicat nimic despre această primire, din dispoziția mitropolitului Ioan Vancea.

198

Sibiu, 14/11 1879

Reverendisime !

Am știut apreția totdeauna cumplita pozițiune actuale a Blașului,, de aceea am și făcut excepțiune: nu am zis ca tinerimea să participe, și nici chiar aici nu am lăsat rola primă tinerimei.

Aseară ținurăm o conferența nouă de 42 inși, între cari nici un funcționar public și nici un militarist, ca să nu compromitem. Mă onorară pe mine cu prezidiul. Curară unanimitate, se decise a se face primire cât se poate de strălucită și a se ținea discursuri-programă. Vreo 15 comune rurale vor fi reprezentate]

Dv. ați putea mijloci cel puțin atîta, ca și după întoarcerea excelenței], sale să vie necurmat adrese din toată; archidieceasa, în care de aci încolo să se coprindă și mulțămită că a ostenit și s-a expus urei vrășmașilor. Trebuie dă *încuragiăm* și să *continuăm*. Am intrat în acțiune? Mergem înainte!

Mă tem că eu iară voi fi constrîns a mai veni dată la dv.
Ne veni telegram, iacă *acuma*. Primirea & fost prea bună.
Trece poșta. Salutare!

G. Bariț.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 682.)

1 Spre deosebire de discreția. oarecum fricoasă cu care Blajul greco-catolic l-a primit pe mitropolitul Ioan Vancea la întoarcerea din Viena, Sibiu l-a făcut din eveniment o mare campanie publică. Miron Romanul și ceilalți delegați au fost primiți sărbătorește, în gara Sibiului, ca niște adevărați luptători pentru drepturile naționale. Vezi *Primirea sărbătorească a deputațiunii romane esmise la Majestatea Sa, în Telegraful român*, XXVII, 1879, nr. 16, p. 62-63. Cf. și *Observatoriul*, II, 1879, nr. 13, p. 49-50 și *Gazeta Transilvaniei*, XLII, 1879, nr. 12, p. 3 (articolul *O primire festivă la Sibii*).

199

Sibii, 2 martiu st^n.

Reverendisime /

Informațiunile pe care avuși bunătate a mi le da prin scrisoarea d-tale din 25 ale 1. tr. îmi fuseră singura armă de apărare contra înfocărilor telor atacuri la care sunt eu expus aici de 4 zile încoace. De aceea și mulțămesc, chiar în numele sintei noastre cauze, pentru ele.

Totodată mă simț. îndatorat a vă da și eu de aici informațiunile de acelea de care nu aș fi voit să vă dau niciodată. și din care veți cunoaște că *nu* mîncărimea mea de publicist mă făcuse ca să vă întreb de unele altele.

Poate fi că aș face mai bine dacă cele ce urmează mai la vale le submite de-a dreptul la cunoștința ex[celenței] sale cî-lui. mitropolitului. După ce însă văz că mitropolitul de aici pleacă, precum auz, la delegațiune, presupun că poate pleca, ori că va fi plecat, și al nostru. în cazul, eu aflu că este necesariu ca informațiunile acestea să ajungă la cunoștința ex[celenței] sale cît mai curînd și sunt sigur că d-ta nu te subtrage de la sarcina aceasta.

Joi în 16/28 febr. veniră aici cei 12 brașoveni. Seara, unul din ei mă vizită și-mi spuse că îndată, din primele vizite aflară „trista” și trimis mitropolitul și episcopul greco-catolici n-au mers la Viena în cauză limbei și că n-au subșternut împăratului nici un memorandum. Acesta îi răspunse brașovenește, cum sunt dedați ei.

Vineri pe la 10 oare mă apucă pe stradă conducătorii Diamandi Manole^ supranumit în batjocură și Gură-Mare și Mac Mahon cumnat cu Christea, om foarte brutale. Mă întrebă ca de ce nu puși eu *Memorandul* Blașului. Mă apăr pre cît se poate apăra cineva pe stradă> îi jur că-mu-l am, îl rog să mă lase, și dacă vrea informațiuni exacte să mă caute acasă. „Ba nu, că d-ta ai compus *Memorandul*, trebuie să ai, știm noi.” Apoi abia [scăpai] de acest om de răpaste.

într-aceea, mă invitaseră și pe mine la measa dată de mitropolitului acelei deputațiunii brașovene. Fiiul meu avu instinctul că n-ar fi bine să merg la acea masă. Eu însă mă decisei, apoi îmi împlîm-se orișice.

Am mers. înainte de masă voiam să vorbesc mitropolitului cîteva cuvinte și să-l reflectez la minciunile scornite. Le știa. Dară abia apăsă-i zic cîteva cuvinte, pre cînd se și împlî sala de oaspeți. Urmară tele, îndată, în cel de întii, exjcelența] sa d-n. mitropolit, apelînd la cordia și solidaritatea tuturor în cauze naționale precum este și acele pendentă. Totodată să pricepem că nici chiar între capii bisericești domină solidaritate în apărarea cauzei.

Se sculă D[iamandi] Manole cu o vorbire *lungă*, în care mai la urmă provocă pe *reprezentanții presei* „ca să arunce cît mai curînd lună preste această atitudine misterioasă și cu drept suspiciunată a Blașului.

Aci, am fost silit a le ținea lecțiune despre *misiunea presei*. Am combătut Christea! L-am tăiat. Din acea oară sala se prefăcu în cauză de certe ordinare. Acum ieși Partjenie] Cosma, adv[ocatul], mai pe

și vorbi în acest sens: „Nu-mi e ciudă pe Blaș, cît mai virtos pe Arad, căci în B[uda]pesta s-a rupt de cătră noi, ca să meargă acasă noaptea, să nu-l poată primi poporul, că lui îi este frică de unguri. Apoi cel de la Caransebeș a compromis gros cauza, prin secătura de vorbire ținută la întoarcerea sa, cătră popor. încît pentru Blaș, mitropolitul de acolo nu are nici o cauză plauzibilă de a ținea *Memorandul* său pitulat. Dacă l-a immanuat în adevăr Monarhului constituționale, nu absolutistic, apoi el se poate publica fără nici o frică de mînia Maj[estății] Sale. Noi am întreat în această privință pe d-n. Păpai, care mijlocește audiențele, și știm curat că tocma se cere a se publica, spre a curma orice ocaziune de a scorni alte secături. De aceea publicarăm și noi pe al nostru. Să nu aștepte nimeni ca însuși ministrul să dea în public un act care îl acuză chiar pe el, că nu e nebun să o facă aceasta”.

După un alt orator, luă iarăși mitropolitul vorba, dară acum iritat și, după ce impută la ai săi fricoasa și aequivoca purtare, înșiră propunerile și faimele care cerculează asupra Blașului, din care-mi aduc aminte numai de unele, precum: mitropolitul din Blaș se teme de gurile episcopilor rom[ano]-catolici și nu cutează să facă nimic ce ar dispăcea aceloră; la întoarcerea sa de la Viena s-ar fi escuzat cătră ministru că ex[celența] sa nu ar fi făcut acest pas dacă nu l-ar fi provocat neuniții din Sibii prin deputațiune; în fine, spre cea mai mare mirare și totodată indignațiune a mea, ex[celența] sa se întoarce cătră *mine* provocîndu-mă ca să fac orice voi ști, să cer *Memorandul* spre publicare sau, dacă din partea Blașului nu s-a dat la împăratul nici un memorand ori reprezentațiune în această cauză națională, să spun lumii acest lucru curat așa ca să se știe, căci încît pentru persoana sa, iată, declară în toată solemnitatea că „de ar rămînea singurel, părăsit și desvotat nu numai de arhipăstoriilor gr[eco]-catolici, dară și de sufraganiilor săi, ex[celența] sa e decis a merge înainte singur în această cauză, chiar cu pericol de a-și pune capul”.

Apoi iarăși înnoi provocarea cătră mine. Urmară vivate detunătoare. La aceasta, eu cerui cuvînt în cestiune personale, întrebînd pe mitropolit și pe toți mesenii, cu ce drept cutează ei a mă trage la tribunalul lor, a mă face responsabile de faptele mitropolitului și episcopilor gr[eco]-catolici, a-i acuză pe aceștia de trădare și perfidie în cauza națională. Protestai cu solemnitate, apoi adresîndu-mă cătră mitropolit îi zisei: „Din contră, după ce ex[celența] ta luași inițiativa și ne-ai trimis pe trei inși la Blaș, ca să ne apropiem și punem în relațiune unul cu altul, tot ex[celența] ta aveai să te adresezi, mitropolit cătră mitropolit, consiliariu cătră consiliariu, să vă întreați unul pe altul care cu ce rezultat v-ați întors acasă”.

La această retorțiune a mea începură să proteste cu toții, că nimeni nu au voit să mă vateme, dară au dreptul să știe dacă gr[eco]-catolicii sunt sau nu decisi a-și apăra școalele, limba, cultura națională, dacă mai țin sau nu la naționalitatea română.

A lipsit foarte puțin că nu mi-am luat pălăria și să ies din sală. După ridicarea mesei, mitropolitul mă luă de mînă și mă trase la o parte ca să îmi spună — să mă astîmpere! — că el, silit și bombardat din toate părțile a trebuit să vorbească așa. Preste aceasta, cele scrise nu de

altul, ci de Iust[in] Popfiiu în ziarul *Bihar* în ton așa de apodictic, l-a adus și pe excel[ența] sa în prepus că ex[celența] sa mitropolitul de A[ba]-Iulia nu a dat împăratului nici un memorand în cestiunea subiectată. Preste aceasta, și ministrul i-a vorbit ca în batjocură de ex[celența] sa, că nu e forte și că tremură de miniștri.

Pre cînd mi se spunea mie acestea, în altă parte a sălei Diaman Manole punea cu alții rămășag pe 1.000 f. că episcopul gr[eco]-catolic nu a dat nici un memorand la împăratul în cauza națională scolastică.

Prea mult vă țin. Orice corolarie să vi le faceți înșivă. Ceea ce dăresc eu este ca aceste informațiuni să ajungă cît mai curînd, așa veridice cum stau aici, la cunoștința excel[enței] sale d-lui mitropolit al nostru, căci falsificate, exagerate, cornurate s-au lătit și pînă acuma în țară întregă, înveninînd corpul națiunii, consternînd și rușinînd foarte pe gr[eco]-catolicii noștri, aruncînd din nou tăciunele urei și chiar al hostilității între noi, compromițînd cumplit pe capii noștri bisericești, smulgîndu-le, în parte, chiar conducerea din mîni, făcînd bucurie satanilor inemicilor, dînd ministerului arme de nimicire contra noastră.

Este învederat: ministerul va face totul spre a înverșuna pe mitropolitul unul în contra altuia, curat cum a făcut cu cei doi antecesori. Ei, dară mitropolitul gr[eco]-răsăritean declară pînă acuma de trei ori față cu cîte 24—30 de persoane, că este prea decis a merge înainte și în lupta, chiar cu pericolul totalei sale căderi! „Nu sunt angajat la nimic cu nimic, nici în sus, nici în jos, decît numai cătră națiune și cătră însuși tăciunurile bisericei mele. Voi merge înainte!” Așa își încheia unul din cuvintele sale.

Acum vă las ca să alegeți singuri unul din două rele: mînia ministrilor prin publicare sau ura și discordia națională, cu perderea auctorității și la români gr[eco]-catolici. Trebuie să știți că în funcția mării colcăie înfricoșat.

Salutare!

G. Bariț

Alaltăieri dă[d]useră și sașii o protestă la Monarh în cauza limbii. Ei au ținut aici conferință, mai bine convent, în această cauză, concluzionat din toate decanatele.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 684)

1 Vezi G. B. C., V, p. 313-316.

2 Vezi și scris. 195, n. 3. La o conferință îngustă de la începutul lunii februarie blăjenii iau hotărîrea întocmirii unui memorial pe care Ioan Vancea să-l înmîneze împăratului în legătură cu proiectul legii Trefort. Se pare că Bariț a fost însărcinat să redactarea documentului. Starea de tensiune ce răzbate din această scrisoare se datoră faptului că Blajul întîrzia — după părerea neuniților din Sibiu! — să dea publicității textul memoriului. Petițiunea, intitulată *Cesarea Regia-Apostolica Majestate! grațios al nostru domn și rege!* apare mai întîi în *Telegraful român* (XXVII, 1905, nr. 24 din 27 februarie stil vechi, p. 94—95) și apoi în *Gazeta Transilvaniei* (XLII, 1905, nr. 24 din 27 februarie stil vechi, p. 94—95).

nr. 17. din 1/13 martie 1879, p. 2). *Observatoriul* lui Bariț n-a publicat memoriul. O ediție mai nouă la Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur...*, Sibiu, 1910, p. 708—713. Celălalt memoriu, al sibienilor, cu titlul *Majestate imperială, și apostolică regală ! Prea grațioase doamne !* s-a tipărit mai întâi în *Observatoriul*, II, 1879, nr. 12, p. 45—46. Vezi și la Teodor V. Păcățian, *Op. cit.*, p. 713-720.

3 Lapsus calamj.: cuvîntul lipsește în original.

4 *Nicolae Cristea*, redactorul *Telegrafului român*.

5 *Iustin Popfii*, 1841—1882, scriitor bihorean, cleric greco-catolic de vază și orator de amvon cu oarecare renume. Despre el: Eugeniu Potoran, *Poezii Bihorului*, Oradea, 1934, p. 38—43; Teodor Nes, *Figuri bihorene — Iustin Popfii (1841—1882)*, în *Familia*, seria a doua, III, 1936, nr. 4; Gh. Cardaș, *Justin Popfii*, în voi. *Poezii și prozatorii Ardealului pînă la Unire (1800—1918)*, București, 1936, p. 180; Petre Dejeu, *Instituțiunile culturale din municipiul Oradea și județul Bihor*, Oradea, 1937, p. 145—146; Vasile Vartolomei, *Iustin Popfii. La centenarvil nașterii*, Cluj, 1941.

6 Alexandru Sterca Șuluțiu și Andrei Șaguna.

XLVI

CĂTRE IOAN BIANU

(1880-1893)

200

Sibiu, 25/13 mai 1880

Domnule Bianu !

Eu am ajuns de la București în Sibii numai după 22 de zile, din cauza altor drumuri și afaceri grele din alte părți, ceea ce voi fi necesitat să fac și de Rosaliile iuliane.

Așa, scrisoarea d-tale din 8 mai (26 apr.) o am citit, împreună cu alte vreo 63 aflate pe scriitoriu, numai alaltăieri, iară pe cea din 22/10 mai, numai aseară. De aici se explică întîrzierea răspunsului meu la scrisoarea d-tale anterioaia.

Astăzi grăbesc a da informațiunile ce urmează, relativ la ordinul ce ai primit de la on[oratul] nostru d-n. președinte Ioan Ghica, și te rog să binevoiești a i le comunica.

• : Eu recenzinea ce am făcut celor 2 volume din *Convorbirile economice* nu o compusesem din însărcinarea comisiunei premiselor anuali, căci, după ce d-n. auctor și-a retras cartea, comisiunea nu s-a

mai ocupat de aceea. O am studiat eu din îndemnul propriu și cu scopul ca recenzinea să o citesc, conform regulamentului, în secțiunea noastră istorică sau în comisiunea de trei, destinată a examina operate străine.

În zilele din urmă, secțiunea abia se mai putea aduna în numărul regulamentariu. Mi-am citit dizertațiunea la 3 membri., o am insinuat pentru plenum. D-n. secretariu generale a uitat de 2 ori să o pună la ordinea zilei. Atunci eu mi-am zis: „Cu atît mai bine, căci și a planul meu rezervat fusese ca cestiunilor naționale-economice. *românești* să le dau aici, dincoace, publicitate cît s-ar putea de întînsă.”

Deci, după ce a lipsit orice ocaziune de a se decide prin votul Academiei publicarea acestei recenzii în *Analile* sale, eu m-am grăbit să a b insinua la comitetul Asociațiunei noastre literare de aici și, printr-o urmare, acea dizertațiune se va publica în analile noastre transilvanice îndată în tomul II, care va ieși după Rusalii. O voi reproduce și în *Observatoriul* meu, cu cîteva citațiuni mai lungi din carte, citațiuni de acelea pe care on[oratul] d-n. I. Ghica le-a scris dintru toată convicțiunea sufletului său și mie mi le-a scos din inimă și rinichi.

Încît pentru raportul făcut asupra documentelor adunate de d-n. Nic[olae] Densușianu, eu nu am citit nimic. D-voastră însă la cano[n]icarie sunteți rău informați în privința aceluia. Nu eu am fost însărcinat cu compunerea aceluia, căci asupra mea se încărcaseră alte îndoiit mai multe decît mi se cuvenea, în proporțiunea numărului membrilor prezenți. Eu luasem asupra-mi a citi numai raporturile d-lui Densușianu și, din îndemnul propriu, vreo 12 fasciculi de documente. D-n. Hodoș a fost însărcinat cu referada, iară la plecarea sa din Sibiu dinț mi-a promis că mi-l va lăsa, respectiv îl va aduce în cancelarie ca să-l iau eu și să-l comunic cu secțiunea.

Nu l-a adus, nu mi l-a dat. Eu am notificat această împregiurare secțiunei și am cerut să se treacă, de către secretariu, în procesul-verbal, că pare-mi-se cel din urmă (îl aveți acolo).

Într-aceea membrii secțiunei, cîți au fost de față, se informaseră că în acea colecțiune, pe lângă frumosul număr de acte pînă aci rîcunoscute, sunt altele, multe, publicate în diverse timpuri, de către scriitorii istoriei transilvane și ungare. Însă ca să poată cineva speifica, clasifica, apretia o colecțiune oricare, fie și numai de mărimea acesteia, nicidecum nu sunt de ajuns 3 săptămîni și nici 3 luni. Lucrul de acestea nu se fac în fugă. Cele adunate în vreo 16 luni cer, pentru citire, mai mult de 16—20 zile.

Mai știu și atît, că d-n. Hodoș voise a propune pt. d-n. Densușianu o remunerațiune nouă de 500 l. n. Ceilalți membri însă n-au voit să auză de așa ceva, mai vîrtos după ce au văzut starea bilanțului și excesivele speze făcute cu tipărirea cărței d-lui Tocilescu și alte cîte, fără nici o autorizare din partea plenumului*.

Cu această ocaziune fac cunoscut, anume d-tale și d-ului secretariu general, că d-n. profesor dr. N. Nilles de la In[ns]bruck v-a trimis pentru mine *Kalendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidentalis Academiae clericorum accomodatum, auctore Nicolao Nilles etc.*, 1877. Ar fi bine să-i adeverați, în trei linii, primirea. Dacă nu voiți în a

limbă, chiar românește, că știe și limba noastră, precum se vede chiar din acel *Sinaxariu* foarte interesant, pe care n-ar strica să-l frunzărească și d-n. Hasdeu.

Eu am dat bătrînului Nilles cîteva cărți istorice. Dînsul au adunat din arhivele de la Strigon (Estergom) mulțime de documente relative la unirea religioasă a românilor între 1692—1700 și pînă la Carol VI. E decis a le publica cît mai cutînd, dacă vor fi lectori români⁶.

Nicidecum nu ar strica să se aboneze și Acadeiriia noastră la *Zeitschnft fur catholische Theologie*, IV, Jahrgang, In[n]sbruck, 1880, redactată de iezuiții de acolo; însă *tocma* de aceea costă numai 3 fl. pe 1 an.

Cu toată stima,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., cota S 68 (1), CDXCI, inv. nr. 54.718.)

1 *Ioan Bianu*, 1856—1935, istoric, filolog, și-a cîștigat notorietatea prin organizarea modernă a Bibliotecii Academiei Române și prin inițierea *Bibliografiei românești vechi*. Despre el: *Omagiu lui I. Bianu din partea colegilor și foștilor săi elevi*, București, 1927; *Sărbătorirea profesorului Ion Bianu la Universitatea din București, Facultatea de filosofie și litere, în ziua de 7 ianuarie 1928*, București, 1928; Eugen I. Păunei, *Ion Bianu (1856—1935)*, Cernăuți, f. a.; Sextil Pușcariu, *Ioan Bianu*, Cluj, 1935; Ioachim Crăciun, *Doi bibliologi români, Ioan Bianu (1856—1935) și Al. Șadi-Ionescu (1873—1926)*. *Deux bibliologues roumains, Jean Bianu, 1856—1935, et Al. Sadi-Ionescu, 1873—1926. Texte roumain et frangais*, Cluj, 1937; I. Simionescu, *Amintiri academice, în Cele trei Crișuri*, XXIII, 1942, p. 131—134; Nicolae Comșa, *Corespondența între Ion Micu Moldovanu și Ion Bianu. Un capitol din colaborarea între Blaj și București*, Blaj, 1943; Dan Simionescu, *Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei Române. 35 de ani de la moartea sa*, în *Revista bibliotecilor*, XXIII, 1970, nr. 2, p. 107—109; Avram S. Todor, *Ioan Bianu (1856—1935)*, în *Apulum*, XII, 1974, p. 664—673; *Scrisori către Ioan Bianu*, ediție de Marieta Croicu și Petre Croicu, I—V, București, 1974—1978.

2 Este vorba de ediția a treia a scrierii lui Ion Ghica, *Convorbiri economice*, I—II, București, 1879. Un al treilea volum va apare tot acolo în 1884.

3 Nu s-a publicat nici în *Transilvania*, care n-a apărut în 1880, nici în *Observatorul*.

4 Nicolae Densușianu făcuse, pe cheltuiala Academiei, o-amplă documentare în bibliotecile din Transilvania și Ungaria, de unde a copiat un impresionant număr de documente, mai ales despre Răscoala lui Horea. Cercetările s-au desfășurat în a doua jumătate a anului 1879. în 1880 el raportează în două rînduri Academiei despre rezultatele obținute: în ședința din 11 ianuarie 1880 citește *Raportul d-lui Densușianu asupra cercetărilor făcute în bibliotecile și arhivele din Ungaria și Transilvania de la iunie pînă la decembrie 1879* (în *Analele Academiei Române*, tom. II, Seria II, partea I, Anexa C.), iar în 21 martie *Raportul general al d-lui Densușianu despre rezultatele misiunii sale* (*Ibid.*, Anexa B.). în ședința din 25 martie, Bariț și Iosif Hodoș sint însărcinați să studieze documentele aduse de Densușianu, lucru ce nu s-a făcut în condiții bune, din cauza

resentimentelor celor doi față de tînărul istoric. Vezi și *Scrisori către Ion Bianu*, I, p. 56—57, n. 4 și 5, „Spezele” făcute cu cartea lui Tocilescu: pentru tipărirea cărții sale *Dacia înainte de romani*, Grigore Tocilescu primise din partea Academiei suma de 415 lei (vezi *Analele Academiei Române*, Seria II, tom. II, ședințele ordinare din 1880—1881 și sesiunea generală a anului 1881, secțiunea I, partea administrativă și dezbateri, p. 59).

5 *Henrik Nicolaus Nilles*, 1828—?, iezuit celebru, profesor la Innsbruck, autor al unor remarcabile exegeze despre trecutul bisericesc din orientul Europei.

6 Le-a publicat și conținutul cărții care l-a făcut celebru în rîndul românilor: *Symbolae ad illustrandum historiam ecclesiae orientalis in terris Coronae Stephani*, I—II, Oeniponte, 1885. Altă carte a lui referitoare la români: *De Principio Joanne Stephano Moldaviae et nomine Vajvoda ritus graeci*, Oeniponte, 1885.

201

Sibii, 31 mai n. 1880

Stimate domnule Bianu !

Adeveresc primirea exemplarielor din *Album*, pentru care vă mulțumesc, cum și a celor 215 exempl[are] din *Programa pentru adunarea datelor* etc. din partea d-lui coleg Hasdeu. O parte bună din acestea voi împărți eu cu mîna mea, în călătoria ce am să fac de Rusalii din Cluș și în alte părți ale țerei, pe la persoane de la care putem să așteptăm ceva. Sper că m[anu]s[cri]p[te]le pe care le-am trimis la adresă Academiei pentru d-n. Hasdeu, în aceeași zi în care i-am și scris d-sa despre unele lucruri, i s-au transpus spre folosire.

De cînd m-am întors de la dv. am aflat și mai exact cauza pentru care partea cea mai mare a exemplarielor trimise pe la ss-ele conștientizate torie nu s-au împărțit, și chiar *aici* nu se știe nici unde va fi stîrșit pîtulat pachetul. Numai în Banat s-au împărțit. Este coprinsul de pagina 1 și una parte din a 2^a Jurămîntul pe care-l pun aici toți funcționarii statului și toți prelații bisericelor are unele clauzule care li s-ar putea citi după împregiurări, sau cu plan precugetat, asupra cerpetelor lor. Așa, de ex[emplu] este ca să nu cuteze a sta în nici o relațiune sau corespondență cu suveranii etc. din alte țări, nici a se face membru vreunei societăți străine, cu atît mai puțin secrete, și dacă afla că stă altcineva, sunt obligați prin jurămînt ca să *denunțe*, că de nu, este vai de ei.

Iacă părerea mea în această privință: deocamdată să nu retipăresc acolo nimic din acest cestionariu, pentru țerile acestea, dajă d-n. coleg Hasdeu să mă autorizeze ca eu să reproduc acel cestionariu, întreg, foaia Asociațiunei noastre, afară de pag. 1, căreia i se va afla loc aieră

într-aceea, primitele 215 ex. se împart cu economie strictă, mules pe la gimnazii, seminarii, preparandii, scoale primărie cu cîte 4—5 învățători.

Mai departe: știți că teritoriul poștelor este împărțit în zone. Așa de ex[emplu], cum ai trecut de la Blaș mai departe, porto pentru România e dublu, și decît greșește cineva, devine triplu și mai mult. Dară și altmintrea la preoți, profesori, învățători, locuitori mai departe în țară nu le este îndemînă și se tem să stea în corespondență, mai ales cu persoane distinse din România și așa mai bine nu fac nimic.

Deci, dacă d-n Hasdeu află de bine, a facilita *bieților creștini* de aici studierea limbei și înaintarea studiului lor la auctorul dicționarului, să permită ca acești *creștini sa, le* trimită numai la Sibii, pe adresa red- [acției] *Transilvaniei*, care nu e îmbrăcata în roșu ca să se sparie și în- furieze taurii din această țară, pentru cari cultivarea limbei noastre este-petec roșu. Eu apoi, adunînd 2—3 studii, le-aș. înainta îndată la Academie.

Dacă d-n. Hasdeu se învoiește, îl rog ca să binevoiască a-mi face cunoscut. Dacă nu, tăcerea d-sale o voi considera ca negativă.

Nu cumva ginere-meu C. Iuga este bolnav rău, că la două scri- sori nu-mi răspunde nimic?

Al d-voastră stimătoriu,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1. „Albumul” este excelenta monografie *Biserica episcopala a Mănăstirii Curtea de Argeș, restaurată în zilele M. 'S.' Regele Carol I, restaurată din nou în ziua de 12 octombrie 1886*, București, [1887]. Barița a popularizat insistent grandioasa „tipăritură, mai întii ca semnalare (Vezi *Bibliografie*, în *Transilvania*, XVIII, 1887; nr. 11—12, p. 99), apoi, în stilul său, prin texte din lucrare (*Din Album publicat în memoria res- taurării bisericeii de la Curtea de Argeș*, *Ibid.*, nr. 13—14, p. 114—116 și *Prezintăre Ia Album al bisericeii episcopale de la Curtea de Argeș*, *Ibid.*, nr. 15—16, p. 127—129). Cealaltă tipăritură era chestionarul lingvistic al lui Hasdeu, *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română de B. P. Hasdeu. Edițiunea Academiei Române*, Bu- curești, 1884.

2 S-a publicat în *Transilvania*, XVIII, 1887, nr. 15—16, p. 121—127, întreg.

202

Clus, 12 iunie 1887

Stimate domnule Bianu!

Aflîndu-mă~eu aici în Cluș pentru explorări istorice, onor[atul] „domn avocat Iuliu Coroianu”, totodată coleg;al meu în comitetul nostru electorale îmi descoperi că. are să plece la București în afaceri particulare și că ar voi să aibă un bilet de cunoștință către vreun membru al Academiei. Îmi spuse însă că dv. ambii rsunteți prea bine cunoscuți și chiar înrudiți.

Aceasta mă face ca să aflu de prisos a mă adresa către vreun membru mai ales cînd nu poci ști cari dintr-înșii mai sunt în capitală. Vă rog însă, pe d-ta și pe d-n. Nic[olae] Densușianu, ca să binevoiască a fi amicului nostru comun de ajutoriu, ca să poată cunoaște bir- institutele capitalei.

Rev[erența] sa dr. Grpgore] Silași, iubitul nostru amic, carele a făcut corecturele la edițpa] II din *Chronica* lui Șincai² nici pînă astăzi n-â primit un exemplariu, care crede-ma căi s-ar cuveni d-sale pentru toți clușanii.

Salutare și frăție,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1 *Iuliu Coroianu*, 1847 — ?, născut în Craidorolț din comitatul Satu Mare, jurist, a fost mai întii funcționar de stat, apoi din 1874 avocat în Cluj. A făcut parte din conducerea Partidului Național Român, în care calitate a luat parte la acțiunea *Memorandumului*, fiind condamnat la doi ani și jumătate de închisbare. Slab cunoscut biografic. Despre activitatea, sa memorandistă vezi Șerban Polverejan și Nicolae Corduneanu, *„Mișcarea memorandistă în documente (1885—1897)*, Cluj, 1973, pass.

2 Ediția academică a *Hronicii* lui Gheorghe Șincai, apărută la București în 1887, sub îngrijirea lui Grigore Tocilescu.

203

Sibii, 25/13 dec. 1887

„ • . i ” ^ *Stimate, domnule. 'Bianu>!*

Alaltăieri, în 23/1,1 dec. am trimis una parte din documente, de- tinate pentru Academie, firește ca marfă cu declarațiune de vamă. Iar am înaintat raport separat. Mă tem însă că acel colet zăcea în vamă cu săptămînile, dacă, nu va întreba cineva de el, ex. cu ocaziunea cînd vă vin coleturi cu cărți din alte teri. Căci cînd se poartă acest război de vamă, noi cei de aici suntem supuși multe șicane din partea vameșilor României. Ni se ia și.ia poștă po- întreit ca mai înainte, pentru colete. trimise cu poșta, ca marfă, xa scrisoare, căci ca scrisoare ar fi poate înzecit. Auzi d-ta: .5 kil., 1 76 c[ruce]ri == preste 4 lei! ..

Rogu-vă, căutați în catalogul Bibliotecii, dacă aveți sau nu cartea vechie *Sicriul de aur*, despre care am pomenit în raport către on[ora]ble Delegațiune, ca să. pot da un răspuns bietului preot bătrîn de la Cluș ghișoara².

Mult m-ar îndatora unul dintre tinerii din Cancelaria academi- dacă mi-ar decopia sumariile scrise de mine pe documentele transmise alaltăieri².

Al d-tale stimătoriu,

G. Barit.

*(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1 „Primate” (nota lui Bianu). Este vorba de o parte din documentele personale trimise de Bariț la Biblioteca Academiei, și din care s-a constituit apoi, actualul fond Bariț.

2 „20 fl. dacă este exemplarul] complet și bine conservat” (nota lui Bianu). Este o ofertă de carte românească veche, parvenită prin intermediul lui Bariț.

3 „Trimes astăzi 21 dec. [18]87” (nota lui Bianu).

4 Adnotată de Bianu: Răsp. 21 dec. [18]8.7”.

204

Sibii, 16/4 oct. 1889

Stimate domnule Bianu !

În vara trecută, când mi-ai făcut onoarea ca să mă vezi aici, în Sibii, ai avut bunătate a-mi împărtăși că onor[ata] Delegațiune ar fi decis a mă ajuta cu o sumușoară oarecare la tipărirea studiilor mele istorice și a mai multor documente V

Precum veți fi observat, eu am publicat voi. I pe spezele mele, și-l am gata din iunie. Am ajuns și din voi. II la coala 15-ea.

Știu bine că eu nu am nici un drept ca să cer subvențiune de la Academie și nici de la oricine altul din România pentru publicarea lucrărilor mele, destinate mai mult a folosi românilor locuitori în țerile Monarhiei austro-ungurești, și foarte puțin românilor din regatul României, cari și fără de aceea n-au prea avut timp de a se interesa de trecutul și de suferințele noastre, ale celor de aici. După ce însă am aflat despre acea generozitate a domnilor colegi, după ce nobilul și genialul nostru domn secretariu general² încă-mi pusese oareșicare ajutoriu în perspectivă din partea Academiei, te rog ca să binevoiești a mă informa în trei cuvinte dacă poci spera de acolo vreo subvențiune, de la care apoi va depinde și prepararea volumului al treilea pentru tipariu, din mulțimea de material cât am adunat în viață, sau ca să mă îngrijesc tot eu despre coperirea ulterioară a.spezelor de tipariu. Cu atât mai virtos, cu cât ne este cunoscut la toți cât este de mic publicul nostru cetitoriu pentru scrieri serioase.

Și apoi, *acestea* publicațiuni ale mele își au tendința lor, pe care o văd numai aceia cari mă cunosc de *aproape*, din tot trecutul meu. Ca o probă vă trimit, tot cu poșta de astăzi, unele coaie de corectură.

Să ierți că-ți mai fac și eu de lucru cu comisiuni de o natură atât de gingașă.

Pe lângă salutare cordială, sunt al d-tale stimătoriu,

G. Bariț.³

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.).

1 Academia Română a hotărît să-l ajute pe Bariț la tipărirea volumului II din *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de arii din urmă*, al cărui primul volum apăruse la Sibiu în 1889.

2 *Alexandru Odobescu*.

3 Adnotată de Bianu: „Trimes 2500 lei în 30/18 octobrie 1889”.

205

Sibii, 6/18 aprilie 1890

Iubite domnule Bianu!

Cînd ne-am văzut mai pe urmă, înainte de plecarea mea, d-ta mi-ai avut bunătate a-mi promite **că** vei prezenta generosului domn ministru Teodor Rosetti un exemplariu în două volume din *Istoria Transilvaniei pe 200 de ani*¹ ca un semn de înaltă stimă și recunoștință ^ cu care sunt datoriu, și **samă** escuzați că de aici nu se pot trimite legate, fără rizic de stricăciune.

Astăzi, librariul meu Krafft a înaintat la adresa Academiei Române un colet mai mare, cu tren ordinaru, ca marfă. În acela veți afla [un] exemplare] voi. I et II, și anume:

1 pe hîrtie ceva mai fină, pentru d-n. ministru;

1 pentru d-n membru G. *Tocilescu, schimb;

1 pentru d-n. Nic. Densușianu;

1 pentru d-n I.M. Rîureanu, vechi profesor și director, tot a vechi amic al meu (Strada Olteniei! 35. L-am înștiințat: cred că va veni singur să-l ia).

Un colet separat este adresat lui Socec et Comp. Ginere-me nu va lipsi a-l înștiința, după sosirea marfei. Orice-speze de transport la acest colet să se treacă în socoteala mea, și casariul îmi va trimite cont.

Tot așa să se întîmple și cu coletul de cărți pe care⁴ aștept de la d-voastră. îl așteaptă însă și cîteva cocoane române, cările-am promis *Visul poetului*⁵, apoi elevele noastre din școala superioară.

Eu mai stau în Sibii pînă la 3 mai, apoi plec iarăși.

D-ta mi-ai băgat un purece în urechie cînd mi-ai reflectat că s putea întîmpla ca să mi se ia și cîteva exemplarie pentru premii. fi bine, dară din cauza întîrzierilor de la vamă etc. ar trebui să s cu 1 lună înainte de examene.

Prețul la 2 volume ar fi 20 lei noi; la mai multe exempl[ar]i rabat 20%.

Salutare cordială,

G., B

(B. A. R., Fond coresp., necatalogat.)- —

1 Volumul II, apărut în 1890 la Sibiu, cu sprijinul bănesc al Academiei Române.

2 *Constantin I. Iuga*, soțul fiicei mai mari Victoria.

3 *Visul poetului*, București, 1890, volum de Carmen Sylva.

4 Adnotată de Bianu: „Executat tot și răspuns la 17/29 april 1890. I. B.”

206

Sibii, 1 mai 1890

Iubite domnule Bianu !

i

Primind astăzi scrisoarea d-voastră din 17/29 ale l[unii] expir[ate], pe lângă că vă mulțămesc pentru osteneală ce-ați făcut prin împărțirea exemplariilor din scrierea mea¹ la adresele știute, nu lipsesc a vă face cunoscut că, duminică în 27/1.5 am primit și eu aviso despre sosirea lăzii cU cărțile ce ați binevoit a-mi trimite, iară luni, trecînd acelea prin reviziunile cerute *aici*, au ajuns sănătoase în locuința mea. Pînă astăzi, am și terminat împărțirea lor, de aici pînă. la Oravița, Temișoara,² Arad, Beiuș, Oradea, M[ăramaroș] Siget, Cluș, Blaș, etc, etc, cîte puține, pre cîte s-au ajuns. Prin elevele din internat am trimis la mamele lor, din ambele scrieri, 45 exempl. Am împărțit și la membrele Comitetului Reuniunii femeilor române, ce nu numai știu citi, dară și *înțeleg* cele citite.

Nespună bunătațe s-a făcut prin darul acesta! Am împărțit mai tot la familii, la mame cu fete. Să vă imaginați cîte femei *mame*, fripte de sete, care toate cer cîte un pahar de apă răcoritoare! Dară nu se ajunge la toate. Noroc că scrierile se pot împrumuta una de la alta³.

D-zeul părinților noștri să binecuvînteze pe Doamna Carmen Sylva, să o dăruiască cu sănătate perfectă și cu viață îndelungată pentru minunatul nutremînt spiritual ce dă literaturii noastre naționale, prin care deșteaptă și susține în spirite cea mai nobilă rivalitate la bărbați și la femei, pe cîmpul cel vast al *adevărutei* culture, atît morale cît și naționale. Femei de la noi zic că Carmen Sylva o trimise Maica Preacurată la români. Așa cred cele de aici.,,

Din voi. V *Acte și documente*⁴ mi-ați trimis patru exempl. în loc de 1. Nu cumva din eroare? Ce sa fac cu ele?*

Salutare cordială de la al d-voastră stimătoriu,

! ; !

G. Bariț.

[Adresa:] D-saie domnulu Ioan Bianu, profesor la Universitate, bibliotecariu al Academiei Romane etc. *București* .

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 *Părți alese din istoria Transilvaniei*, voi. II.

2 Carmen Sylva a trimis pe seama transilvănenilor, în dar, un mare număr de exemplare din volumele sale *Cuvinte sufletești*, București, 1888 și *Visul poetului*, București, 1890.

3 Este vorba de corpusul de *Acte și documente relative la istoria renașterii române. Actes et documents relatifs à l'histoire de la regeneration de la Roumanie*, I - X , București, 1889-1909 Inițiatorul și realizatorul colecției a fost D. A. Sturdza. In voi. V (București, 1890, 1122 pagini) sînt cuprinse acte relative la anul 1857. Vezi și *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, 1973, p. 395.

207

Sibii, 28/16 mai 1890

Iubite domnule Bianu !

După întoarcerea mea dintru o călătorie, aflînd pe masă și scrisoarea d-tale din 21 apr. vechi, nu am lipsit a îmjărți cele 3 exempl. din *Acte și documente* voi. V,¹ iară spre legitimarea mea, alături de adevărîntă de la respectivii domni.

În scrisoarea d-tale din 17/29 aprilie nu se vede nici un postscript. Ți s-a întîmplat și d-tale, ca și mie și la alții mulți, în cazuri de .acestea și întră mulțimea afacerilor.

Destul că acum, cu această expedițiune,. suntem în ordine și, din partea mea, rămîne numai ea să mulțămesc generoșilor editori, și anume ilustrului nostru d-n. secretariu general pentru volumele cu care am fost eu onorat.

Asemenea, mulțămesc din nou în numele familiilor române și al școalelor pentru exemplariile împărțite din *Cuvinte sufletești* și din *Visul poetului*². Nu puteți crede ce bine au prins *aici* acele scrieri! Ei, dvoastăia pe *acolo nn* știți ce este setea aici.

Scriind acestea mi se ridică un scrupul, asupra căruia te rog ca, dacă poți, să mă luminezi. Eu am împărțit din cele două volume ale *Istoriei* mele, în București,, preste 50 de exemple. Mă tem însă că tocma pentru președintele nostru actual⁴ nu va fi rămas, după cum doream eu, *un* exemplariu în localul Academiei. M-au tot amețit unii-alții că d-n. I. Ghica vine azi, ba mine, poimîne de la Londra. Mi-ar fi foarte rușine dacă mi s-ar putea imputa — cu tot dreptul — că tocma la d-sa nu am cugetat. Ca să-mi fac speranță că-i voi prezenta toate trei volumele dintr-o dată, ar însemna că voi să mă joc de-a mița oarba cu moartea, care poate să mă ia pînă în primăvară, cînd voiam să fiu gata cu v[olumul] III³. Poate fi că știe ginere-meu de acolo⁶.

Cu toată, stima

G. Bariț.

(B. A; R., Fond. coresp., necatalogat)

1 Vezi scris, precedentă, n. 3.

2 Vezi scris, precedentă, n. 2.

3 *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două suie de ani din urmă*, I—II> apăruseră la Sibiu în 1889—1890.

4 Președintele Academiei Române era la acea dată Ion Ghica.

5 Va apare tot la Sibiu, în 1891. George Bariț îi va supraviețui doi ani.

6 Constantin I. Iuga, soțul Victoriei.

208

Sibii, 8 iun. n. 1890

Iubite domnule Bianu !

Absentînd eu cîteva zile la Blaș, în afacerile fundațiunilor noastre, și anume în ale Fondului șuluțian \ care dă de lucru mai mult decît toate celelalte, numai astăzi poci răspunde la scrisoarea d-tale din 1/31 mai, în care ai avut bunătate a mă informa că din *Istoria* mea se mai află în Academie 1 exempl. I et II².

Vă rog prea mult ca acelea două volume I et II să binevoiți a le înainta din partea mea președintelui Academiei, principelui Ion Ghica, la Londra. Eu, de aici, nu voi lipsi a-mi face datoria cătră d-sa.

Într-aceea, împregiurările noastre mă silesc ca iarăși să vă mai incomodez cu altă rugare. După ce am împărțit, precum îți scrisesem, cele două scrieri ale Doamnei Carmen Sylva în ținuturile locuite de români, acumă văz că numai cît am deșteptat setea. Vicariul din Marmăția, T. Bud³ îmi scrie că după ce a citit *Cuvintele sufletești* în societate cu alte persoane, acum simte trebuință de a forma din ele predice bisericesti.

D-n. avocat Paul Pop din Beiuș, cu scrisoarea sa din 2 iunie n. îmi cere 25 exemplarie din *Cuvinte sufletești*, ca să le plătescă îndată ce îi va fi împărțit prețul, pentru că văzînd la dînsul alte familii exemplariul ce i-am trimis eu, toate voiesc să aibă acea carte. Eu îi răspund astăzi că îi știu prețul cărții, dară voi întreba la dv.

Te rog, deci, ca să ai bunătate a-mi comunica prețul, a-mi și mijloci trimiterea de 25 exempl[are], iară prețul să-l numere casariul Iuga în contul meu, pentru care-i și scriu, tot astăzi.

Salve et me ut facis dilige !

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 Fundația mitropolitului Alexandru Sterca Șuluțiu, instituită în 1861 la dorința acestuia. Vezi *Fundațiunea fericitului Alexandru Sterca Șuluțiu, arhiepiscopia metropolit gr-cat. de Alba-Iulia*, Blaj, 1870. Bariț era membru al epitropiei acestei fundații.

2 Scris, anterioară, n. 3.

3 *Tit Bud*, 1846—1917, vicar greco-catolic al Maramureșului, scriitor și om de cultură. Autor al unor lucrări de ritual religios (*Ritualul pentru pruncii școlari din școlăle elementare populare*, Gherla, 1894), al citorva monografii de așezăminte (*Însemnări și date despre înființarea parohiei gr-cat. din Sighetul Maramureșului-Mâr amar osziget*),

Gherla, 1905; *Date istorice despre protopopiatele, parochiile și mînăstirile române din Maramureș din timpurile vechi pînă în anul 1911*, Gherla, 1911), dar și al unor culegeri de cîntece populare care-l impun între folcloriștii români de la începutul secolului XX (ex. volumul *Poezii populare din Maramureș*, București, 1909). Despre el: *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. 127; Iordan Datcu și S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, București, 1979, p. 9.

4 „Fii sănătos și iubește-mă așa precum mă iubești.”

209

Sibii, 10 mai/28 apr. 1891

Stimate domnule Bianu !

La plecarea mea din capitală avînd să iau multe alte publicațiuni cu mine, pe care doream să le apăr de *reviziunea* de aici, din poezia *Sola*¹, pe care binevoiseră să mi-o promită în seara *aceea* în mai multă exemplarie, am luat cu mine numai 5 ex[emplare]. Mi s-a spus că, lîngă cele aduse de d-n. Boiu² s-au mai trimis cîteva și la adresa d-lui dr. I. Crișan. Dară, după informațiunea ce mi s-a dat aflu că la elevii Școlii noastre superioare de fete, respective pentru mamele acestora și pentru cîte reuniuni de femei avem, nu s-a trimis nici un exemplar din *Sola*.

Ce e drept, această lucrare s-a reproduș în ziariele de dincoace de munți. Femeile noastre însă doresc să aită acea poezie *ca suvenir* tipărită așa separat, precum se vede publicată. Mie-mi dă de lucru împărțirea exemplariilor în două teri. Cu toate acestea eu vă rog precum îmi descoperisem și în acea seaiă dorința, să binevoiți a trimite, dacă se poate, vreo 100 de exempl[are] din *Sola*, din al cărele cuprins am să fac și o mică prelegere la Școala superioară.

Dacă cumva se află deusă la Ministeriu sau poate la Academia cărțile destinate înadins pentru educațiunea și instrucțiunea tinerilor de sex femeiesc, de acelea ar fi folositoare dacă s-ar împărți, ca pentru și la bibliotecile școlilor. Chiar *acumă* mi se cer iarăși pentru Sela și pentru alte două ținuturi, pe unde limba noastră ne este foarte prețioasă și unde unii părinți au început să-și aducă fetițele la Sibiu, să-și învețe limba maternă, uitată în scoale străine.

Salutare cordială.

Binevoitoriu și stimătoriu,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1 *Sola*, București, 1891, volum de Carmen Sylva.

2 Zaharia Boiu, despre care vezi *G.B. C.*, II, p. 71, n. 7. Cf. și *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, p. 110—11.

Stimate domnule' bibliotecariu al Academiei !'

D-zeu îmi ajută ca; cu toate bătrînețele mele, să termin și volumul al III-lea din opul a cărui publicare mi-o propusesem de ultima problemă a vieții mele, întreprinsă mai virtos în folosul româniei de dincoace de munți, care cred că mă va înțelege mai bine \

Din 100 exemplarie destinate a se împărți la institute publice și ca exempl[are] de onoare și gratis, se vor înainta mine 40 exempl[are] prin W. Krafft din Sibii, la adresa *Academiei Române* în București. Fiind exempl[are] broșurate, nu legate, cred că la Vama României nu ni se vor face dificultăți. în colet se adaogă și 10 exempl[are] pentru Librăria Socec et Comp.

Vă rog să binevoiți a informa pe onor[abila] Delegațiune academică despre acest transport, a-și împărți exemplariile întocma după lista alăturată, din care cele 5 exempl[are] puse separat să fie transpuse generosului domn secretariu general D. A. Sturdza, îndată ce se va fi întors sănătos din călătorie. D-sa va dispune de acelea 5 exemplare] întocma cum va afla cu cale ca, reținând pentru sine unul, să le împarfă cum va voi.

O singură dorință aș avea: ca, dacă d-sa ar afla de cuviință, 1 exemplar] să fie pregătit pentru *președintele de onoare al Academiei*, pre cînd se va deschide sesiunea anului 1892.

Toți colegii noștri membri actuali, locuitori în Ungaria și în Transilvania primesc exemplarie de-a dreptul din Sibii.

Al d-voastră stimătoriu, -

.. .. *

G. Bariț.

Sibii, 1 nov. n. 1891

Listă după care sunt a se împărți exemplarie din Istoria Transilvaniei voi. III la dd. membri ai Academiei Române și la alte persoane (după secțiuni) :

- DD-nii Sion G., Hasdeu B.P., Quintescu N., Caragiani L, Maiorescu T., Negruzzi I., Sbiera I. Ioan, Tocilescu Grigore G. 9
- Urechia V.A., Maniu Vasile, Ionescu N., ep[iscopul Melchisedec, Odobescu Al., Papadopol Căl[imăh], Sturdza D. A ; (5 ex.)! . . . . . n
- Kretzulescu Nicfolae], Fălcoianu Ștef[an], Ștefănescu Grig[ore], Aurelianu P.S., Brândză dr. D., Cobălcescu Grig[ore], Felix dr. I., Ghica-Ioan, Poni Petru 9
- La Biblioteca Statului 2
- La Biblioteca Academiei 2
- Ion Bianu, me[mbru] cor[espondent], Nic. Densușianu, m[embru] cor[espondent], dr. Radu 3
- Teofil Frîncu, I.M. Riureanu, Ionescu Gion 3
- Pop, ajutoriul bibliotecariului 1

Exemplarie: 40

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 I-a apărut la Sibiu, în 1891, volumul III al lucrării *Părți alese din istoria Transilvaniei*. Cele trei volume (I—II, Sibiu, 1889—1890) sînt încununarea bătrîneții dar și a activității istoriografice a lui Bariț. Vezi despre însemnătatea acestei scrieri la George Em. Marica, *George Barițiu — istoric*, în voi. *Studii de istoria și sociologia culturii române ardeleni din secolul al XIX-lea*, III, Cluj-Napoca, 1980, p. 1—255.

2 Care era regele Carol I.

211

Sibii, 27/15 sept. 1892

Iubite domnule Bianu !

Stimata domniei tale scrisoare din **22/10**, venită la timp în Sibii, nu mă aflu aici pînă aseară cînd m-am întors din Comitatul Hunedoarei.

Deci, văzînd urgența cu care-mi cereți *Gazeta* și *Foaia* din anii de cînd lucrăm și eu la acele organe de publicitate românească \ grăbesc a vă răspunde că, din cîte exemplarie am putut scăpa de pierire în anii războiului civil, vi le voi trimite cît mai curînd, nu pentru folosire pe **3** luni, ci pentru totdeauna, ca să treacă în proprietatea Academiei, care mă obligase cu atîtea binefaceri din partea sa.

Tot ce mă împiedecă pe cîteva zile ca să nu poci alerta expedițiunea acelor publicațiuni este numai împrejurarea că tocma de mine înainte vom fi ocupați și noi aici cu mutarea cancelariei și a bibliotecii noastre din localul care, din grația lui D-zeu a devenit prea strimt pentru Asociațiunea noastră.

Din *Călindarele*² încă se mai află cîte un exemplariu pe cîteva ani, însă nu pe toți.

Despre toate exemplariile voi alătura la expedițiune un catalog. Din exemplariile sau, mai exact, cursurile sau anii cîți vor lipsi la mine, sper să le aflu la un singur loc în Brașov, și anume într-o ladă care se află plină de cărți în casele ginere-meu Constandin, dară aceasta se poate întîmpla numai ceva mai tîrziu, după [ce] nevastă-sa va merge acolo.

Este nespuse de greu a mai afla exemplarie din acele foi periodice pre cîte au apărut pînă în **1849**. în tot timpul războiului nostru civil de **10** luni, și mai ales în cele **4** luni, mart[ie] — iunie **1849** cît au domnit insurgenții magiari în Transilvania, între alte devastări înfricoșate, orice au aflat tipărit românește s-au silit a nimici. Iară anume *Gazeta* era căutată ca și cum ai face vînătoare de vreo feară sălbatică; iară apoi în martie **1849** fu omorîată și în locul ei apără *Expatriatul* lui Boliac, pe **2—3** luni, tot în Brașov³.

Cu transportul ce voi înainta Academiei nu veți avea altă cheltuială decît o chirie pînă în Predeal și alta pînă în București. Modalitatea vă-

muirei în București o cunoașteți d-voastră mult mai bine decît noi aici. Tot ce știu este întîrzierile fără exemplu pînă ne vine avizo despre expedițiunea sau primirea coletelor. Așa spre ex[emplu] un transport de cărți destinate pentru Casa M[ajestății] Sale a Regelui, trimis de aici via: Predeal — la Gara Tirgoviște — în București, sosit în București în 11/23 august, prevăzut cu toate formele cerute delegi, nici astăzi, după cinci săptămîni, nu știm nimic de soarta acelu. De atunci, comerțianții noștri au destule avizuri și din New-York.

La postscriptumul d-tale de aducere aminte am bucuria de a răspunde cu acea parte a biografiei mele, compusă și publicată mai dăunăzi sub titlul *George Barițiu*¹, din care v-am [trimis] și d-voastră 3 exemplare, alăturate la cărțile destinate M[ajestății] Sale. Ginere-meu C. Iuga a fost înștiințat ca să vi le împartă. în acea cărticică veți afla narațiunea mea ascultată la masa iubitului coleg Vas[ile] Al[exandrescu] Urechia înainte cu cîțiva ani de cătră dd-nii oaspeți chemați, în frunte cu fericitul episcop Melchisedec². Despre acelea împărtășiri ale mele din acea seară voiește ilustra domn Dimitrie A. Sturdza să aibă cunoștință mai de aproape.

Vă rog să binevoiți a ceti partea biografiei numai de la pag. 24 în jos: „în seara de duminică ...”, pînă la pag. 32 inclusive. Aceasta fusese narațiunea mea. Lipsesc dintr-insele numai corespondențele mele cu membrii familiei Hormuzache, și anume cu cocoanele sorori Eufrosina Petrino și Elisa G. Sturdza³. După ce-mi voi ceti toate corespondențele cîte am putut păstra ca venite de la frații moldoveni, mai avînd viață, îmi voi ținea de cea mai plăcută datorie a mai arunca pe hîrtie unele episoade din acelea timpuri, despre care voi crede că pot interesa pe eminentul fiu al patriei sale și valorosul bărbat de stat, a cărui pătrundere în viitoriul națiunii și al patriei sale este atît de grea⁴.

Cu acestea sunt al d-tale stimătoriu și iubitoriu,

George Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 George Bariț a fost redactor la *Gazeta de Transilvania și Foaie pentru minte, inimă și literatură* între anii 1838—1850.

2 *Călimdarius pentru poporul românesc*, editat de Bariț între 1852—1865. Vezi *G.B.C.*, IV, p. 47, n. 1. Cf. și Ioft.Mușlea, *Calendarele lui Barițiu (1852—1865) cu documente inedite privitoare la editarea, tipărirea și difuzarea lor*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, II, 1957, p. 255-265.

3 Vezi *G. B. C.*, I, p. 154, n. 2.

4 Biografia întocmită de Corneliu Diaconovici, *George Barițiu, 12/24 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892*, Sibiu, 1892.

5 *Mihail Ștefănescu*, pe numele monahal Melchisedec, episcop al Dunării de Jos apoi al Romanului, scriitor și cărturar celebru al vremii sale, murise în 16 mai 1892.

6 Vezi supra, în acest volum.

7 Se referă la Dimitrie A. Sturdza.

Prea stimată domnule profesor !

Primind scrisoarea d-voastră din 9/21 ale l. c, cuprinsul ei mă fă să scriu și la ginere-meu, cărui eu, în ziua plecării mele, îi dedes răspunsul de mulțămîtă în scris, pentru ca să-l și transpună, în a zi la biuroul Academiei.

Se poate însă că C. Iuga ori l-a pierdut, ori că a uitat ca să v transmită. Pentru orice caz eu, încordîndu-mi puținel memoria, alătur acilea un concept nou, în care cred că se coprinde mai tot am zis în acelea momente, la care putea să fie preparat oricare alt leg, numai nu eu.

Atîta văz că alegerea aceasta, cu care am fost onorat eu cu ac stă ocaziune \ a produs la românii de dincoace de munți o surprî dere din cele mai plăcute. Ei mă felicitară pe mine, însă totodată pe sine.

Dacă cumva ginere-meu va afla conceptul vechi, atunci biuroul va folosi la tipariu pe cel care-i va conveni.

Vă rog a spune, la ocaziune, salutarea mea cordială tuturor do nilor colegi din Academie, a-i asigura și că stau la dispozițiunea corp lui academic oricînd ar crede că și prezența mea s-ar cere, în curs anului.

Al d-voastră totdeauna stimătoriu,

G. Bariț

(B. A. R., Fond. coresp., cota S. ** ^ , inv. nr. 54.719.)
CDXCI

1 în ședința din 24 martie 1893 George Bariț a fost ales președintele Academ Române.

2 E cea mai tîrzie scrisoare a lui Bariț din cîte cunoaștem. Cîteva zile n tîrziu, în 2/14 mai 1893, va înceta din viață, la vîrsta de 81 de ani.

XLVII

CĂTRE EMILE PICOT¹

(1882)

Prea stimată domnule profesor !

Nu voi să mă escuz cu nimic, nici cu bătrînețele de 71 ani, ni cu noua sarcină impusă mie de cătră comitetul nostru, pentru întzier mea cu răspunsul și cu cea mai fierbinte mulțămîtă pentru binevo

toarele informațiuni, cu care mă fericirăți prin scrisoarea d-voastră din 6 ale l.c.² O, de ați ști cât ne simțirăm de fericiți noi toți cari suferim sub *această* sistemă, când ne văzuiăm apărută cauza noastră cu atîta căldură și știință, într-un ziar cum este *Le Bien public* (11 dec). Mulțumită înmîită generoșilor autori ai acelui articlu de fond, ca și d-voastră carele ați binevoit a conlucra pentru ca să văză lumina! Avem patru ziare politice în Transilvania și Banat, și toate patru l-au reprodus după traducțiunea din *Românul*.

Dacă în acestea zile ne supără ceva, este nespusa întîrziere la București cu traducerea și tipărirea *Memorialului* nostru în limba franceză. Abia înainte cu 4 săptămîni deterăm de un traducătoriu, un profesor despre care ni s-a spus că cunoaște ambele limbi perfect¹. îndată ce va apărea edițiunea franceză², nu vom lipsi a distribui cîteva sute de exemplarie atît la Paris, la ziarie și la bărbați de stat, cât și în alte locuri, după consiliul ce ni se va da de cîtiă amicii noștri și ai libertății drept înțelese; căci, adecă, noi locuitorii acestor munți și văi numiți Transilvania, cu horizon prea mărginit, ne pricepem rău la *cine* și *cum* să ne adresăm în regiunile superioare ale societății europene superioare.

Rar mi s-a întîmplat ca să-mi vie mai apropos vreo altă scrisoare, precum îmi veni *Alexandre le bon*³ tocmai acuma, când compatrioții mei magiari declară Moldova de țară magiară, chiar și în sensu etnologic-genetic al cuvîntului, precum veți binevoi a vedea și din cățiva n[ume]ri ai ziarului meu⁴, pe care mi-am permis a-i alătura la exemplarele *Transilvaniei* înainte cu poșta de astăzi, la adresa d-voastră.

Celălalt exemplariu l-am transpus la biblioteca Asociațiunei noastre, cerînd totodată de la comitetul nostru exemplarele din *Transilvania*, care mi s-au și dat cu toată plăcerea, și cu atît mai virtos că d-voastră sunteți ales membru onorariu al Asociațiunei noastre, cu voturi unanime, în adunarea generală din a[nul] 1876 la Sibii⁵; dară cînd am cerut permisiunea guvernului nostru, ne-a venit răspunsul că nu vă cunoaște!!

Preste tot, în anii de urma, guvernul casează alegerile de membri din alte țări ...

Pe anii 1879—80 încetase și *Transilvania*, iară pe 1881 s-au tipărit exemplarie prea puține, încît abia ne mai rămase pentru bibliotecă; în acel curs mai nu sunt documente istorice, căci din cauza celor din nr. 23—24 1878 îmi făcuseră un proces de presă alătura cu capul⁶, dară am fost achitat cu voturi unanime.

Prea vă răpesc tinip mult, de aceea închei și mă recomand binevoitoarelor d-voastră favoruri.

Devotat,

G. Banț¹⁰.

(Biblioteca Națională din Paris, lipită la sfîrșitul cărții lui Goerge Bariț, *Memorial compus și publicat din însărcinarea Conferinței generale a reprezentanților alegătorilor români, adunați la Sibii în zilele din 12, 13 și 14 mai st. n. 1881, prin comitetul său emis cu acea ocașiune*, Sibiu, 1882, carte care se află la cota Z., Picot 567.)

1 *Auguste Emile Picot*, 1844—19185 filolog și bibliograf francez, cărturar între români și unul dintre marii iubitori ai românilor. între septembrie 1866 și decembrie 1867 a fost secretarul principelui Carol I, mai apoi consul al Franței la Sibiu și Timișoara (1868—1872). De la 1875^a a fost profesor de limba română la Ecole des langues orientales vivantes din Paris. Dintre lucrările lui referitoare la români: *La question des israelites roumains au point de vue du droit* (1868); *Documents pour servir à l'etude des dialectes roumains* (1873); *Les roumains de la Macedoine* (1875); *La chronique de Moldavie de Gregoire Urechi*, ediție critică (1877—1879); *Alexandre Le Bon, prince de Moldavie* (Viena, 1882, în colaborare cu G. Bengescu); *Chants populaires des roumains de Serbie* (1889). Despre el: N. Georgescu-Tistu, *Emile Picot et ses travaux relatifs aux Roumains*, Paris, 1925; Iordan Datcu și S. C. Stroescu, *Dicționand folcloriștilor. Fiecare clorul literar românesc*, București, 1979, p. 346—347.

2 Originalul scrisorii la B. A. R., ms. rom. 1010, f. 191r—192v.

3 Cele patru ziare erau: *Gazeta Transilvaniei* la Brașov, *Observatoriul și Telegraful român* la Sibiu și *Luminătorul* la Timișoara. În nr. 181 din ziua de luni 11 decembrie 1882, ziarul parizian *Le Bien public* difuzează, articolul *Roumains et magyars*, scris de Picot, care este o viguroasă apărare a problemei românești pe care o resuscită *Memorialul* din 1882. Ziarul francez conchide la sfîrșit: „Românii nu vor fi singurii. Ziarele românești preiau fulgerător acest articol și-l publică în traducere, mai în *Românid (Românii și maghiarii*, în XXVI, 1882, nr. din 7/8 decembrie, p. 967—968) de unde îl reproduc ziarurile ardelenice: *Românii și maghiarii*, în *Telegraful român*, XXVI, 1882, nr. 145, p. 578—579; *Roumains et magyars*, în *Gazeta, Transilvaniei*; XLV, 1882, nr. 144, p. 2—3; nr. 145, p. 2; *Românii și maghiarii*, în *Observatoriul*, V, 1882, nr. 99, p. 930; nr. 99, p. 393-394.

4 Acest profesor era *Bonifaciu Florescu*, fiul natural al lui Nicolae Bălcescu al Luxiței Florescu. Pentru problemă vezi Ioan Chindriș, *Bonifaciu Florescu și Memoria transilvănean de la 1882*, în *Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu*, IV, (*Bălcescu Transilvania*, sesiunea științifică, Cluj, 2—3 decembrie 1972), 1976, p. 135—147.

5 Apare abia în 1883 (vezi *Ibid.*) [ ]

6 Vezi nota 1.

7 Se referă la articolul său *Cestiunea ceangăilor, cestiune politică de primă ordine* din *Observatoriul*, V, 1862, nr. 97, p. 385; nr. 98, p. 391; nr. 99, p. 393; nr. 100, p. 397.

8 Vezi *Proces-verbal al Adunării generale XV a Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român*, ținută la 10, 11 și 12. august st.'n. 1878 în Sabinu, în *Transilvania*, IX, 1876, nr. 19—20, p. 223—229. în ședința a 3-a, din 12 august, la punctul LX Ioan Popescu propune ca Emile Picot, „în virtutea meritelor sale relative la limba și istoria românilor” să fie ales membru de onoare al ASTRE. Propunerea, susținută cu date lămuritoare de Bariț, a fost acceptată iri unanimitate.

9 Documentele în cauză s-au publicat sub titlul *Din miscellaneite lui Ioan Mușteanu*, în *Transilvania*, XI, 1878, nr. 23, p. 267^269; nr. 24, p. 279-281. Si amintiri din 1848—1849, foarte compromițătoare pentru unguri. .-

10 Vezi și E. Armeanca, *O scrisoare a lui. George Barițiu*, în *Societatea de mii*, V, 1928, nr. 10, p. 213-214.

XLVIII

CĂTRE UN NEIDENTIFICAT¹

(1885)

214

Braşov, 4/16 august 188

Domnul meu !

D-voastră mi-aţi încredinţat în 24 iuliu 1882 diploma de dona-
ţiune a familiei dv., emanată în anul 7004 de la creaţiunea lumii, cu
scop ca eu să public cuprinsul ei în *Transilvania*. Aceeaşi diplomă
dv. o aţi recerut prin scrisoarea din 10 octombre 1883, ca dreaptă
proprietate a familiei dv.

Astăzi vă remit acel document. Mă folosesc totodată de ocaziune ca
să vă descoper, chiar şi interesul familiei dv., cauzele pentru care am
întârziat cu remiterea ei. Această diplomă nu e scrisă în limba româ-
nească, precum crezusem eu la prima ei vedere, ci este în limba slavonă
veche, pe care eu nu o cunosc, şi pe care chiar şi *literaţii* slavi născuţi,
precum ruşi, ruteni, şerbi şi bulgari o înţeleg foarte rău, şi citirea ei
o învaţă ca *paleografie* în şcoalele lor superiori.

Între românii din Ardeal eu nu cunosc nici un paleograf slavist
afară de d-n. Cipariu, care însă la etatea sa de 81 de ani nu se mai
poate ocupa cu paleografia, care atacă ochii. Chiar şi în România sunt
foarte puţin paleografi slavişti, adică cetitori de scrieri străvechi sla-
vone. Cei mai buni paleografi slavişti sunt episcopul Melchisedec de
la Roman şi profesorul Bogdan Petriceicu Hasdeu, ambii membri ai
Academiei Române. Am cercat, după ocaziune, ca să reţin pe unul din
acei domni pentru traducerea diplomei. Nici vorbă ! Sunt preste măsură
ocupaţi. Dealtmintea, d-n. Hasdeu nu ar citi asemenea acte şi nu le-ar
traduce fără honorariu. Mai cunosc un singur slavist în România, carele
iarăşi nu cred să traducă fără o taxă.

Hrisoave de acestea slavoane vechi s-au pierdut cu sutele chiar şi
din Districtul Făgăraşului, dintre care multe au fost de mare valoare,
dară după ce nu le-a ştiut citi mai nimeni, au fost considerate ca netreb-
nice şi nimicite. Altele au apucat în câte un muzei ori arhiv german,
săsesc ori unguresc. În Comitetul Hunedoarei le adună de 4 ani d-n.
Francisc Solyom Fekete \ preşedinte al Tribunalului reg[esc] în Deva,
iară pe cele slavone le trimite spre citire, traducere şi comentare la
Academia Imperială din Viena, unde renumitul slavist² dr. Miklosich³
şi alţi vreo doi lucră la ele.

Aşa cum aveţi d-voastră această diplomă, netradusă *exact*, fi-
nu vă mai poate folosi nimic, la nici o auctoritate publică.
poate să fie de folos numai în traducţiune autentică şi legalizată, şi
jinită totodată de documente posterioare ale familiei.

Din contră, pentru istoria noastră naţională ar.fi.de folos 4
dv. v-aţi învoi ca să o lăsaţi pe vreo doi trei ani în uzul Academiei
Române, la Bucureşti, care ar afla mult mâi curînd un traducător
între membrii săi, sau la Ambasada Rusiei ori la a Serbiei, acolo
capitală.

Aceasta este părerea mea personală, dv. veţi face cum veţi

Eu mai stau în Braşov pînă la 15/27 aug[ust]³, apoi plec la a-
narea generală a Asociaţiunii, iară de acolo merg în străinătate, to-
afacerile Academiei, şi mă voi întoarce la Sibii numai pe la început
lui octobrie. În postul Paştilor voi sta 1 *lună* de zile la Academie,
Bucureşti. Pînă atunci dv. aveţi timp de a medita asupra acestor
informaţiuni ale mele.

Al d-voastră stimătoriu,

Georgie B

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 24.207.).

1 *Solyom Fekete Ferencz*, 1839— 1906, istoric şi jurist maghiar din Ardeal. Lu-
mai importante: *Vdvdzlet Kazinczi szellemenek*, Oradea, 1859; *A pandekták som-*
átnezese, Pesta, 1864; *A Kdzdñseg es re'szszzeru magyar egyházjog eternei*, Pesta, 1865

2 *Franz Miklosich*, 1813— 1891, lingvist de origine sloveană, cel mai mare sla-
de pînă acum.

3 La Adunarea generală a ASTREI de la Gherla din 17/29 august 1885
Transilvania, XVI, 1885, nr. 17-18, p. 131-149).

XLIX

CĂTRE ANDREI BÂRSEANU¹

(1886-1891)

215

Braşov, 7 iuniu

Onorabile domnule profesor !

Conform promisiunii mele din săptămîină trecută, vă trans-
acilea un catalog de cărţi tipărite în Braşov, din care în caz de ne-
sitare să întregiţi cataloagele pe care le-aţi primit de la tipografia

loc, despre cari eu-presupun că tipărirea m[anu]s[cri]ptelor anonime venite de la Moldova și netrecute înadins prin cenzura de aici, nu o vor fi trecut în registrele lor. Așa cereau împregiurările.

Eu doresc foarte ca acel catalog, pe care-l veți înainta pentru expqzițiunea locală, să fie cât se poate de amplu. Mă'tem însă că din cărțile tipărite în Brașov înainte de anii '50 și pînă înapoi la 1555—1580 vor lipsi multe. Cu atît mă supără mai mult, că catalogul repausfatului] Dpmitrie] Iarcu nu mi-1 aflui². Cel de aici mi-a pierit. Eu însă știu că dedesem 1 ex. și pentru biblioteca gimnaziului dv., cum am dat acolo multe alte cărți, pînă cătră 1874. Dacă nu, să se ceară de la București, că merită.

Vă trimit unele tipărituri, din care am cîte 2—3 ex[emplare/] *Caetera textuș habet*³
> ;Ăl d-voastră stimătoriu,

• • •

• • • G. :Earit.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Andrei Bârseanu, ms. 4053, f. 5r.)

1 *Andrei Bârseanu*, 1858—1922, folclorist și poet, a fost una dintre cele mai remarcabile personalități didactice ale Brașovului, fiind profesor la școlile românești între 1886—1911. Cea mai importantă scriere științifică a sa se leagă chiar de acest domeniu: *Istoria școalelor centrale române gr.- ortodoxe din Brașov scrisă din incidentul jubileului de 50 de ani al gimnaziului*, Brașov, 1902. Despre el (selectiv): I. Bratu, *Andrei Bârseanu. Omul și opera*, Sibiu, 1930; G. Lăzărescu, *Andrei Bârseanu*, București, 1940; *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, 1979, p. p. 94—95; Iordan Datcu, și S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, București, 1979, p. ,71—73.

2 *Lucrarea lui Dimitrie Iarcu, Analele bibliografice române. Repertoriu cronologic sau catalogul de cărțile imprimate de la adopțiunea imprimeriei, jumătatea secolului XVI și pînă astăzi, 1550—1865 exclusive*, București, 1865, cu ediția revăzută și adăugită *Bibliografia cronologică română sau catalog general de cărțile imprimate de la adoptarea imprimeriei, jumătatea secolului XVI și pînă astăzi, 1550—1873*, București, 1873.

3 „Celelalte sînt în textul alăturat.”

216

N°215/[1]891
Sibii, în 17 iulie 1891

Prea onoratului domn Andrei Bârseanu, profesor !

Fiind a se cenzura lucrările intrate la Comitetul Asociațiunii transilvane pentru literatură română și cultura poporului român, în urma concursului literatiu d-voastră din 29 decembrie 1890, N° 292, ne vedem necesități; a cere și vâlorosvil Sprigin al prea onorat domniei tale și, fiind

convinși că nu ne vei refuza, te rugăm să binevoiești a cenzura tele colecțiuni (3 sub N° exh. 182, 186 și 197/1891) și, la timp a-ți da părerea asupra valorii lor precum și asupra împregiurărilor cumva unele piese din acelea a se mai află tipărite, sau dincolo de munte, întocma cum se văd acilea sau și cu varian

Deodată cu părerea cerută, prea onorat d-ta vei binevoi a mite și colecțiunile.

Primește, te rog, expresiunea deosebitei noastre consider

*Pt'esidiull Comitetului Asociațiunii
silvane pentru literatura română
tura poporului român.*

G. Bariț, preș[edinte]

6

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Andrei Bârseanu, ms. 4053, f. 6r.)

L

CĂTRE AUREL MUREȘIANU¹

(1887-1888)

217

Sibii, 8/20

Stimabile domnule,

în virtutea însărcinării primite în conferința de iestimp a p-ului, vă rugăm să bineviți a stăruii în cercul înriuririi d-voastre, c-ătorii români să se întrunească, să se organizeze pentru executar- ririlor luate de conferință, și să se pună, prin biuorul lor, în înțel- subscribul comitet al partidului.

Pentru ca lucrarea unitară să fie cu putință, trebuie neap- Comitetul Central al partidului să fie bine informat despre ce- petrec ori se pregătesc în deosebitele părți ale țării și să știe la- să se adreseze, pentru ca să ceară informațiuni ori să comunice h- ce va fi luînd din timp în timp.

Vă rugăm, deci, să binevoiți a ne răspunde cît mai curînd d-voastră personal puteți ori nu să vă însărcinați a întreține co- dența cu biuorul comitetului; iar dacă nu veți fi putînd, să-i reco-

comitetului, dintre oamenii în care aveți toată încrederea, pe cineva care vrea și poate să întrețină relațiunile d-voastre cu biouroul comitetului.

În tot cazul, însă, vă rugăm ca de astă dată să binevoiți a ne da înșivă informațiuni despre cercurile care vă sunt bine cunoscute și a ne împărtăși dacă în acele cercuri dispozițiunile alegătorilor români sunt ori nu favorabile pentru partidul nostru, dacă între candidații care s-au prezentat pînă acum în ele e și vreun român și dacă în vreunul din ele partidul nostru ar putea, în sensul hotărîrilor conferinței (pentru Ungaria și Banat), să pună cu destule șanse de reușită un candidat, cînd ar trebui să fie acel candidat și cum poate să contribuie partidulla asigurarea succesului electoral.

Mai presus de toate însă vă rugăm să binevoiți a aduna, și a face să se adune, date pe cît de multe și de exacte asupra mijloacelor de care se folosesc partidele maghiare, și mai ales cel guvernamental, ca să violenteze conștiințele alegătorilor români¹.

Cu stimă și frățească iubire,

G. Bariț

Ioan Slavici.²

(Arhiva Mureșenilor Brașov, Fond. coresp., necatalogat.)

1 O scrisoare cu conținut similar, semnată de George Bariț și Ion Slavici în numele conducerii Partidului Național Român a primit și Francisc Hossu Longin. Vezi supra, scris. 186.

2 Scrisă de mina lui Slavici.

218

REDACTIUNEA „TRANSILVANIEI”

Sibii, în 21 aug. 1887

Onorabile domn coleg !

În dorință de a informa pe publicul nostru despre o piedecă ce se pune adunării membrilor Asociațiunei noastre pe cale indirectă, vă rog ca să bineviți a da loc alăturatei informațiuni \ pe care dacă nu o trimite însuși comitetul, este din cauză că se teme de un rău și mai mare. Sunt tocma 11 ani de cînd se caută pretexte diverse, ca doară cumva s-ar putea asasina Asociațiunea tr[ansilv]ană, care există acum de 26 de ani. Între altele se caută pretext întru împregiurarea că între membrii comitetului său sunt și membri ai comitetului electoral. Anume adunările din Brașov și mai vîrtos din Sibii sunt foarte rău văzute, din cauza vecinătăței. Acestea, însă, *pro notitia privata*.

Cu stimă colegială,

G. Bariț.

(Arhiva Mureșenilor Brașov, Fond. coresp., necatalogat.)

1 Nu se publică.

2 „Pentru informare personală.”

219

Sibii, 6 ian. n. 188

Stimate domnule doctor !

Ca răspuns la scrisoarea d-voastră din 20 st. v., iacă aici o schiț scoasă mai mult din acte autentice, cu scop de a îndrepta o mulțime de știri fabuloase despre originea ziaristiceii românești. Făcudînsaorice îț va conveni. În caz însă de a o publica, întreagă sau în extras, mă rog c anume în cifre și în nume să se evite erorile, de cari s:rierile mele nu po scăpa mai niciodată

În fine, vă rog din nou ca să insistați pentru călătoria mea pe ianră atît de furioasă și să binevoiți a reflecta la vechea axiomă, în vec adevărată: *Senectus ipsa est morbus*². Unui om de 76 de ani îi trebuie să comită o singură eroare spre a-și da pielea popii, precum se zice p la Brașov. Dară să-mi și credeți că nu mai este nici o trebuință de mine. Să mă considerați ca pe o mumie vie care mai îmbla pintre oameni, fără alt scop decît, poate, să-și facă testamentul politic.

Poftindu-vă din sufletul meu succes fericit la toate întreprinderil dv., sunt al dv. stimătoriu,

G. Bariț

(Arhiva Mureșenilor Brașov, Fond. coresp., necatalogat.)

1 *Gazeta Transilvaniei* și-a serbat în ianuarie 1888 jubileul unei jumătăți de secol de apariție. Numerii 1—20 au avut rubrica permanentă *Jubileul de 50 de ani al Gazetei Transilvaniei*.

2 „Brînețea este în sine o boală”.

220

Sibii, 27 mai 188

Prea stimate domnule doctor !

Am onoare a-ți împărtăși provocarea clubului electoral de la Clu în copie simplă. Acea poartă data din 12 mai, sosită ici în 19, pre cî eu eram ocupat cu restaurarea caselor arse la Orăștie. Am răspun domnilor că eu sunt gata și doresc să convoc comitetul cît mai curînt

chiar și din punctul meu de vedere, că însă trebuie să respect concluderea din 30 august al comitetului, prin urmare să aștept pînă voi primi și de la d-ta despre elaborarea proiectului, ca să nu fim siliți a cauza membrilor pierdere de timp și speze de două ori. I-am rugat totodată ca să binevoiască a opina despre locul unde să se dezbată proiectele — oriunde, numai în Sibii nu! — , apoi să convocăm pe membri

Mi se pare că acea convocare nu se va putea întîmpla mai curînd între 3—5 iuliu a.c.² Apoi în două zile am putea fi gata cu operatul.

Salutare frățească!

Gh. Bariț.

(*Patria*, XIII, 1931, nr. 226, p. 1)

1 Este un alt episod' din avaturile redactării *Memorandumului* de la 189 L în august 1887, după ce Ioan Slavici părăsește conducerea Partidului Național Român, cu redactarea proiectului marelui document sînt însărcinați Aurel Mureșianu și Iuliu, Coroianu. Acum se pregătea întrunirea Comitetului Central, pentru a se analiza cele două variante. întrunirea nu s-a putut realiza pînă în 22—25 decembrie 1888, și tocmai la Sibiu, unde nu dorea Bariț. Aurel Mureșianu a pretins ca proiectul său să fie luat ca bază pentru varianta finală dar, la refuzul comitetului, s-a retras și a părăsit Sibiu. Iuliu Coroianu rămîne acum singurul condei în această cursă națională de înaltă răspundere. Vezi Șerban Polverejan și Nicolae Cordoș, *Mișcarea memorandistă în documente (1885-1897)*, Cluj, 1973, p. 39-41.

2 Nu s-a „întîmplat” decît în decembrie (vezi n. 1).

LI

CĂTRE ELEONORA SLAVICI¹

(1888)

221

Sibii, 7/19 februarie 1888

Doamna mea !

La stimabila d-voastră scrisoare de ieri², trimisă mie prin mijlocirea altei doamne, am onoare a vă răspunde, spre odihnirea d-voastră, următoarele:

înainte de toate vă mulțămesc că, după ce s-a deșteptat în suflet d-voastră nedumerirea la care dați expresiune, cu privire la un pasag din apărarea mea, publicată în *Transilvania* nr. 3—4³, nu v-ați pregetat a mă interpela de-a dreptul asupra înțelesului genuin pe care-l-ar avea acelea cuvinte ale mele. Măcar de ar fi urmat și alții așa !

(*Vă asigur, doamna mea, că dacă acea persoană, care în nr. 19 „Tribunei” se aruncase de paladin al ilustrei familii Popp*, prea multă stimată totdeauna de către mine, în loc de a-și bate joc de un biet bătrîn ar fi făcut așa ca d-voastră, eu nu aș fi lipsit a-i da explicațiuni documentate, așa încît dînsului să-i treacă mîncărimea de a voi să-și răzbuie pentru ofense închipuite.*)

(*Revenind*) la întrebarea d-voastră relativă la limbajul pe care veți fi avut în activitatea d-voastră ca institutoare și profesoară, (*am în Azilul „Elena Doamna” cît și în școala Reuniunii femeilor române din Sibii*), vă declar sărbătorește, că, scriind eu apărarea sus-citată (*nici cînd altădată nu am cugetat*), nici ca prin vis nu am cugetat la persoana d-voastră⁴. Eu, care nu am avut nici umbră de influință la școală de aici a Reuniunii, nu știusem despre starea fealeia decît ceea ce auzisem, ca pe întîmplate, de la unele familii și de la inspectorul reges adecă laude necontenite, cu care vă acumulați mai vîrtos pe d-voastră și pe fostul director Barcianu⁵. Cum, dară, puteam să fac aluziune, sens sinistru, la persoana d-voastră?

Dv. însă voiți să știți că ce am eu cu Azilul „Elena Doamna”. Aflați, doamnă, că eu avusem cunoștință foarte de aproape cu fericitul dr. Davila, de la 1858, continuată prin conveniri personale și corespondenție (*pînă înainte cu vreo trei luni de moartea sa*). Mai aflați că reparatul mă invita înadins la azil, pentru scopuri pe care doream să realizăm, și aici mai vîrtos după expozițiunea noastră din 1881, la care a participat azilul în modul cel mai strălucit. Cu acele ocaziuni eu prezentam aici, în această țară, Azilul „Elena Doamna” ca model.

Așa înflorise acela, pînă la moartea lui dr. Davila. (*Iară după moartea lui eu nu am mai călcat în azil pînă înainte cu 2 1/2 ani și după aceea încă de patru ori după aceea*). Osebire frapantă, din toate puncte de vedere, pînă în decembrie 1886 ! Acea epocă o am avut eu înainte ochilor, pînă la (*introducerea domnișoarei Racovițu*), prefacerile radicale din urmă. Mai departe, să lăsăm ca să vorbească actele⁶.

(B. A. R., ms. rom., 981, f. 284r -f v.)

1 *Eleonora Slavici*, 1861—1941, soția lui Ioan Slavici, născută Tănăsescu, originară din Ploiești. S-a căsătorit cu prozatorul în 18 martie 1886, la Sibiu. în ultima vreme i s-au pus în evidență talentele de memorialist, prin ediția *Eleonora Slavici, Jurnal*, Timișoara, 1969, ediție îngrijită de Iosif Pervain și Virgil Vintilescu. Date biografice despre ea în D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968, p. 501.

2 *Eleonora Slavici* i-a scris în 19 februarie 1888 (vezi originalul la B. A. R. ms. rom. 1012, f. 90r - 91v)

3 „Apărarea” este articolul *Un act de rea-credință, din Transilvania*, XIX, 1888, nr. 3—4, p. 26—28 și e un răspuns la articolul intitulat tot astfel, *Un act de rea-credință, din Tribuna*, V, 1888, nr. 19, p. 74. Se pare că autorul acestuia din urmă, nesemnlat, este Ioan Slavici, cu care Bariț era în relații proaste din august 1887, când prozatorul a fost determinat să părăsească locul din conducerea Partidului Național Român. Pe de altă parte, atît Bariț cît și Slavici se ocupau asiduu în presă de situația școlii de fete a ASTREI din Sibiu: Bajiț ca președinte al Asociațiunii, Slavici ca soț al Eleonorei Slavici, fostă Tănăsescu, profesoară acolo, și care trebuia, probabil, lansată spre conducerea școlii. Concret, Slavici îl atacase în *Tribuna* pe Bariț din cauza unui articol cu ricoșeu, tipic barițian, *Doamna Antonia de Gerando, directora școlii superioare de fete din Cluș, din Transilvania*, XIX, 1888, nr. 1—2, p. 6—8.

4 în articolul său despre Antonia de Gerando (vezi n. 3), Bariț lăudase o tră-sătură a directoarei clujene, aceea de a sta fidelă la postul ei și în vremuri grele, fără să-și dea demisia pretextînd că instituția „s-a născut moartă”. Slavici consideră aserțiunea ca un apropos la atitudinea domnișoarei Elena Popp, fiica fostului fruntaș politic Vasile Ladislau Popp, căci aceasta tocmai demisionase din postul de directoare a școlii de la Sibiu. S-ar putea ca Slavici să fi intuit bine, căci lui Bariț îi stăteau prin excelență în fire loviturile indirecte.

5 În „apărarea” sa din nr. 3—4 al *Transilvaniei*, Bariț l-a atacat puternic, de fapt, pe soțul Eleonorei Slavici. Dar la un moment dat el își voalează retorica, susținînd că „aici nu suntem la București, ci ne aflăm numai la Sibii, unde românii nu pot și nu vor a se familiariza nici cu limbajul ziarielor din România [se referă la Slavici], și mai puțin cu cel de la Asilul «Elena Doamna», uzitat în zilele fostei directoare” [se referă la Eleonora Tănăsescu-Slavici, fostă institutoare la „Elena Doamna” și protejată a fostei directoare]. Supărarea Eleonorei Slavici e justificată.

6 Daniil Popovici Barcianu.

7 Scrisoarea este o ciornă corectată de Bariț. Ceea ce este cules cu cursive și pus între paranteze reprezintă pasajele eliminate de autor. Le reproducem ca mostră a felului cum Bariț își corecta și refăcea pînă și cele mai banale texte, toată viața.

LII

CĂTRE EMANOIL ELEFTERESCU¹

(1890-1892)

222

N. 96/[1]890

Sibii, 31 mai 1890

Domniei sale d- Emiliu Elefterescu, în București

Ca răspuns la stimata d[umnea]v[oa]stră din 14/26 mai a.c. nu lipsim a vă transmite cu poșta de astăzi: *Statutele Asociațiunii transilvane, Regularea mijloacelor spre ajungerea scopului ei, Statut de organiza-*

rea Școlii civile superioare de fete, fundată și susținută de cătră asociațiunea noastră de la 1886, în casele proprie, cu internată comodă pentru 70 de eleve, fară de cele externe, cu profesori și profesoare române, cîlimbă de propunere română, pe lîngă care se învață și alte trei limbi.

Asociațiunea noastră funcționează, deși între multe greotăți, însă necurmat și cu bun succes de la 1861, prin urmare în 29 de ani. Ea susține și un organ literariu al său sub titlu *Transilvania*. Asociațiunea are în proprietatea sa, aici în Sibii, două edificii în valoare de preste 100.000 florpnii] (circa 250 mii franci), cum și unele capitale în bani.

Față însă cu luptele noastre naționale de aici, mai grele decît ori cînd, acestea averi nici pe departe nu ajung pentru apărarea noastră, șabia ar ajunge de patru ori atîta. Pînă la înființarea Școlii de fete s-a împărțit numai în burse la studenți preste 100 mii de franci, s-au crescut învățăcei la meserii, s-a înființat și biblioteca, mai mult de 6000 volume.

Cei mai mulți dintre studenții ajutați au trecut în România, undă au uitat cu totul de Asociațiune.

Condițiunile de membru se vād în statute: sunt membri ordinari cu 5 fr[anci] pe an, membri pe viață cu 100 fr[anci] și fondatori cu 200 fl. v. a.

Din toată *România regată* nu avem nici 10 membri, cînd numai dintre românii inteligenți, comercianți etc, trecuți de aici și ajunși la stări materiale frumoase, ar putea să fie 4—500 de membri, și d[umnea]v[oa]stră ați face o adevărată bravurie patriotică dacă ați îndemna și pe alți români *ardeleni* ca să se înscrie ca membri la această asociațiune pe care noi cei de aici ni-o apărăm ca vederile ochilor. În fiecare an avem adunări generale, în care familiile convin din mai multe ținuturi la un loc.

Acestea, spre informațiunea d[umnea]v[oa]stră ulterioară.

De la prezidiul Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român,

Gh. Bariț

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 Emanoil Elefterescu, 1865—1936 [?], pedagog, popularizator de știință bîcureștean, mare iubitor al Ardealului (pe unele lucrări își specifică titlul de „Membru al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român”). Autor, printre altele, al unei cunoscute — în epocă! — scrieri de popularizare: *Igiena poporală*, Caransebeș, 1892, 8°, 91 pagini. Alte lucrări ale acestui harnic om de cultură populară, azi ca și necunoscut: *Predice pe toate duminicile și sărbătorile de preste a* I—II, Gherla, 1894, 1900; *Mama de familie*, ed. II, 1903; *Despre prieteni și amiciți*, 1903; *Despre îmbrăcăminte și lux*, 1904; *Despre invidie sau ură și calomnie sau vorbire de rău*, 1905; *Necesitatea religiei în omenire*, ed. II, 1911; *Cartea neamului, cuprinzînd date istorice. Tradițiunile, datinile poporului, originea și istoricul lor, aranjate lunar, și literatură. Pe anii 1911—1913; Cornelius Nepos*, 1916; *Adevăratul calendar*, Bucureșți, 1924; *Despre băuturi și relele alcoolismului în popor*, ed. II, Bucureșți, 1925; *Biblioteca clasică a elevilor de liceu*, Bucureșți, 1933; *Locuri ardeleni, monografii*, I—II, Bucureșți, 1934.

2 Scrisă de altă mină. Semnată autograf.

Sibii, în 18 iunie 1890

Domniei sale domnului dr. Emanuil Elefterescu, în București

Spre răspuns la stimata d[umnea]v[oa]știă corespondantă din 4/16 iunie a.c., înainte de toate adevărim primirea sumei de 5 fl. v.a. cotizațiune de membru ordinariu al asociațiunii noastre.

Dacă aceea primire venită aici numai în 7 iunie nou nu s-au adevărit mai curînd, cauza este că aceea trebuia să fie prezentată mai întîi în ședința Comitetului, care s-a ținut în 1/13 iunie. După aceea s-a dat ordin la tipografie ca să vi se trimită și foaia.

Încît pentru diploma de membru, aceea se va trimite numai după ce membrii noi intrați în anul acesta vor fi proclamați, conform dispozițiunii statutelor, în adunarea noastră generală, care în anul acesta se va ținea în Sas-Reghin în zilele din 15/27—17/29 august¹.

Vă rugăm însă ca pînă la acel termen să binevoiți a ne informa în cîteva linii despre locul nașterii, despre cursurile școlare cîte veți fi făcut aici, dincoace de munți, pentru ca așa să putem evita §⁵ din statute (în notă)².

Mulțămindu-vă pentru zelul de a îndemna și pe alți confrăți la participarea ca membri, întru susținerea societății noastre, suntem cu toată stînia,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

¹ Vezi și "Transilvania, XXI, 1890, nr. 9, p. 317. Președintele ASTREI era Bariț, care a luat parte în această calitate.

² Iată cum sună acea „notă” la paragraful 5 din statutele ASTREI, referitoare la membri: „La alegerea membrilor cari nu sunt sudii austriaci e de lipsă învoirea [legescului] guberniu transilvan”. Este vorba de o restricție veninoasă impusă de însuși împăratul, la înființare. Vezi *Statutele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, date în tipar de însăși Asociațiunea*, Sibiu, 1874, p. 4.

³ Scrisă de altă mină. Semnată autograf.

Sibii, 8 iuliu 1890

Prea onoratului domn dr. Emanuil Elefterescu. în București

Din scrisoarea d-voastră de la 3 l.c. văzînd cu părere de rău că nici pînă în acea ziua nu primiserăți foaia Asociațiunii, nu am lipsit a trage la răspundere pe expeditor, încît acum credem că veți fi primit toți numerii din anul curent, căci poșta noastră de aici nu are nici o

cauză de a o arunca sub masă, precum se mai întîmpla uneori cu tice. Regularitatea poștei d-voastre ne este puțin cunoscută.

Taxa pentru limbă franceză este pe 10 luni 10 fi., circa noi; o bagatelă!

Cu fortepiano este altceva. Nici o elevă nu este obligată p a învăța muzica instrumentală, mai ales piano, ci numai care sine aplecare singulară, și dacă se învoiesc părinții. Apoi, însă, în de acestea se pretinde ea să fie angajați cei mai buni instructori, poate chiar artiști adevărați, cari însă pretind honorarii mari. Institutul nostru nu se poate obliga și nici nu se cuvine. Din conșfătuim pe mulți părinți ca să lase vanitatea la o parte și, dacă fi n-au nici auz muzical, nici se simt aplecate cătră tractarea celui n instrument, să nu arunce banii în baltă numai pentru ca ființe cente să fie torturate cîte 5—6 ani fără nici un folos. Nu sunt de părere ca copilele să fie maltratate cu fortepiano înainte de împliniți, iară unele fac mai bine dacă se pun la acel instrument la etate de 12 ani.

Pentru eleve iubitoare de muzică instrumentală avem aici instructori și instructoroare bune, diligente. Celelalte fetițe se pot despo foarte multe cazuri prin exercițiu regulat în muzica vocală, ca costă nimic decît un piept sănătos, o voce dulce și simpatică.

Acestea numai pînă la convenirea fericită în adunarea de la Sibiu. Salutare frățească de la al d-voastră devotat,

G.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

¹ Adunarea generală a ASTREI de la Reghin din 15—17 august 1890, scris, precedentă, n. 1).

² Scrisă de altă mină. Semnată autograf.

Sibii în 23

Domniei sale domnului d- Em. Elefterescu, în București

Primind frățescul d-voastră răspuns din 9/21, pentru care vă mulțămesc în numele Comitetului nostru și în al meu, nu lipsesc totodată cerutele informațiuni, și anume:

La partea primă a scrisorii: Orașul Reghin este așezat pe Mureșului, ceva mai sus spre nord, de cătră Moldova, iară cale ferată pînă acolo, și mai departe. Călătoria cu trenul de la Brașov pe șoara—Mediaș—Coșea (Klein Kopisch) s-ar putea face prea bir

ore pînă la Reghin, dacă nu ar împiedeca uneori schimbarea trenurilor, ca să fim siliți a petrece o noapte în orașul unguresc Oșorhei (Maros Vászârhely), de unde apoi în 1 1/2 oră ajungem la Reghin.

Membrii comitetului nostru vor pleca din Sibii în 13/25 august, pentru ca să fie cu 1 zi înainte de adunare la Reghin, și se poate prea ușor, că de la M[aros] Vászârhely vor lua o trăsură, chiar și înadins, ca să aibă ocaziune de a contempla localitățile pe unde în anii 1848—1849 s-au întîmplat măceluri barbare și s-au vărsat foarte mult sînge românesc, așa că urmele terorismului unguresc se mai cunosc la multe locuri pînă astăzi.

Sperăm că și această adunare a noastră generală va fi numeroasă și va ieși bine, mai ca totdeauna cînd familiile române doresc de a-și încălzi sufletul și inima unele de la altele, uită pe cîteva zile soarta cea asupritoare. De la cîte o masă comună, concert sau chiar cîte o petrecere cu dans, oamenii duc suvenire plăcută. Membrii, în ședințele lor de preste zi, se consultă frățește asupra multor chestiuni științifice, de cultură și civilizațiune, pe baza unei programe stabilite înainte.

Așa îmi place a crede, că pentru participarea d[umnea]v[oa]stră la adunare nu veți avea cauză de a vă căi. Numai vă rog ca, dacă veți decide a veni, să binevoiți avă anunța venirea cu 8 zile înaintea adresa domnului d[umnea]v[oa]stru *Absalom Todea*, avocat în *Sfas] Reghin*, pentru ca comitetul local să poată îngriji de timpuriu pentru cuartir mai comod.

La p[arte]a a doua a scrisorii poci să răspund mai exact, cu un exemplar din *Programa scolastică* pe anul expirat, în care de la 31—40 veți afla informațiunile necesare spre a pătrunde în spiritul acestui institut, iară de la pag. 45 înainte, toate condițiunile de primire în școală și în internat.

Ceea ce așa avea să adaog din partea mea la *Programă* ar fi numai ca să vă asigur că acest institut al nostru, deși există numai de 4 ani, este pizmuit de cătră alte națiuni din patrie pentru organizațiunea sa de model, pentru eminenta disciplină și sporiu ce fac elevele noastre într-însul, condus înlăuntru de cătră o veche profesoară care, pe lîngă că este bună menageră, vorbește și scrie, pe lîngă limba sa maternă, alte două: germană și franceză, perfect, în care amîndouă să deprind și elevele, nu numai în clase, ci și în afaiă.

Spezele anuali strict luate ale internatului, locuința curată cu preste 40 de încăperi, mîncare bună și curată de cincî ori pe zi, spălătura, baia înlăuntru casei, dormitoare largi și preste zi cu ferestrele deschise, vizitarea deasă de cătră un medic ordinaru și supravizitarea de cătră fisicul municipalității, grădină frumoasă în dosul internatului, scoaterea la aer și mai curat afară din oraș de trei ori pe săptămînă, sub conducerea profesoarelor și a gubernantelor, toate aceste costă pe un an scolastic de 10 luni numai v.a. fl. 200, sau socotiți în lei noi 500 l.n. la care se mai adaoge didactrul cîte 2 f. (5 l[ei] n[oi]) pe lună = 20 f. (5 l.n.) pe 10 luni la fondul profesorilor și 2 f. pe an pentru înscriere. Tot taxe moderate, potrivite la împregiurările țarei și ale societăței noastre de aici.

Muzica instrumentală este facultativă, prin urmare se p[re] separă la maestrîi pe cari îi vor părinții. Unii [nu] vor nici o muzică mai mulți voiesc piano, puțîni violina. De regulă se aplică cîte 3 pe săptămînă pentru muzică instrumentală. Muzica vocală și gimnastica sunt obligatorii prin urmare fără plată.

Pentru ca, pe lîngă atîta diversitate a stării materiale a părinților să securme din capul locului ocaziunea de lux bolnăvicios, elevele noastre poartă un costum egal, foarte plăcut, imitat mai de curînd și de cele mai germînele din acest oraș. Tot costumul costă în 10 luni cu suvenire vechi, cel mult 3 nap[oleoni]. Oricare alte bucăți de haine și încălțăminte cîte poartă și rup copiii acasă, poartă și aici.

Pentru lucru de mîină li se cumpără materii mai mult după cîmă mamele.

Într-un cuvînt, spezele totale obligate și facultative ale noastre se urcă, în internatul nostru, cel mult la 300 fl v.a., pe an, pre cîtă exemplul la Budapesta numai spezele obligate sunt 600 f. și la Cluj unde însă limba de prelegeri este cea maghiară, pre cînd la noi în noastră, maternă, și literatura ei.

În mănăstirile catolice de aici încă tot se mai află unele elevele României, dintre care una mai trecu și în zilele aceste la religiune catolică [ano]-catolică și e decisă a se călugări. Aceasta este urmarea de a unor părinți!

Mi-am permis a vă împărtăși aceste informațiuni pentru cînd s-ar mai afla și alți părinți cari să voiască a da fiicelor educație solidă întru o localitate foarte sănătoasă, apărată și de zgomotul și de toriu al capitalelor mari.

Anul scolastic se începe aici în 1° septembrie după calendarul nostru (20 august vechi), pentru toate 8 clasele.

Salutîndu-vă frățește, sunt al d-voastîi mult stimătoriu,

G.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

226

Sibii, 17/29 ianuarie

Prea stimate domnule doctor!

Pre cînd adevăresc primirea frățeștilor d-voastre scrisori d[umnea]v[oa]stru și din 14/26 ianuaru a.c. (aceasta cu 5 fl. cotizațiune pe a. 1891) totodată scuzele mele pentru că am întîrziat așa tare cu răspunsul la prima scrisoare, căci în urmarea unei căderi pe loc ghietos mă răsușină rău tocma la degetele arătătoriu de la mîna dreaptă și pînă ce se va legat nu puteam scrie bine.

Astăzi încep răspunsul meu de la scrisoarea d-voastră din urmă, Pentru cei 5 fl. primiți quietanție. Preste aceasta, orice intrări și ieșiri de bani la casa Asociațiunii noastre se publică regulat, la timpul'său, în procesele-verbali.

Din cauza unor piedece de la tipografie, foaia Asociațiunii au apărut pe luna ianuarie numai ieri și s-a dat ordin ca să vi se trimită pe adresa ce ne-ați comunicat.

^ Lucrarea *Despre igiena noului născut, despre alăptare* s.c.l.,¹ precum ați binevoit a ne permite, va fi primită cu adevărată recunoștință patriotică, în numele Asociațiunei noastre și, mai de aproape, în numele mamelor române, cu atât mai virtos cu cât iată unde am ajuns în patria noastră, ca părinții să fie siliți a-și lăsa pruncii pe minile paginilor, spre a forma din^ei ieniceri, asasini de părinți. Noi, bătrînii am început să ne temem că acești oameni îping țara cătră un nou război civil, mult mai fioros și mai sălbatic decît fusese cel din 1848/9.

Vă rog ca operatul promis să binevoiți a-l înainta la adresa: Prezidiul Asociațiunei transilvane pentru literatura română, Sibiu (N[agy] Șzeben), ^Strada Moarei 8. Este mai sigur așa decît la o persoană anumită. In caz cînd ați voi ca operatul d-voastră să apară și în formă de carte, veți avea bunătațe a ne face cunoscut, împreună cu condițiunile care v-ar conveni.

Din scrisoarea de la 5/17 ian[uarie] Văz că returnarea biletului de Anul Nou, pentru care vă mulțămesc fierbinte, v-a surprins în mod foarte neplăcut. Eu mi-l văzusem cu ochii mei. Iată ce se întîmpla cu bilete de acestea nesigilate, venite din alte țări, tipărite, francate, cade va fi scris pe ele cu mîna o singură literă, în loc de 2 cr[ăițar]i, poșta ia de mai mulți ani cîte 8 cr-i, iară în zone mai depărtate cîte'16 cr[ăițar]i. Acestea taxe sunt după tarifele poștelor,- precum mai sunt și altele cîteva. Oamenii nu vor să plătească pentru bilete deschise un porto atît de exagerat. Poștele știu experiența și, fără a mai întreba mult, scriu pe ele *retour*. Sute și mii de bilete se întorc la Anul Nou sau la zile onomastice în țările de unde au venit.

Cu ziariele din România o pățim tot așa. De ex., pentru cîte 300 n-re dintr-o gazetă cotidiană mai plătim preste abonament, de la graniță încoace un supraporto unguresc pr. 2 cr. == 6 fior. (circa 15 lei n[oi]) pe an. La ziariele pe care le trimitem noi de aici în România plătim în loc de 1 cr., ca aici în țară, cîte 3 cr[ăițar]i de fiecare nr.

Acestea și altele multe sunt tot atîtea înlesniri ale comunicațiunei literare dintre noi. Prohibițiune mascată!

Cu acestea am onoare a fi și a subscrie, al d-voastră stimătoriu și devotat,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 Cu toată străduința lui Bariț, Ioan Popescu, secretarul general al ASTREI și redactorul *Transilvaniei* n-a tipărit această lucrare a lui Emil Elefterescu.

Prea stimate domnule doctor !

Eu vă sunt datoriu cu răspuns la scrisorile și la biletul din 22 ian., 7/19 febr. și 31/12 ian. Adeveresc și primirea m[anu]s[cri]ptului VO diferență serioasă escată între comitet și redactor, care dura 5 săptămîni, morbul unui profesor pe care caută să-l suplinesc eu în do studii, în fine și moartea cu totul neașteptată a colegului și amicului nostru Elia Măcelariu au fost tot atîtea cauze de am întirziet răspunsul.

încît pentru m[anu]s[cri]pte, am să mă înțeleg cu redactorul carele în cele mai multe cazuri are mulțime de scrupule. Om brav, dar cam pedant! în tot cazul, eu voi lua răspunderea asupra mea; după ce-m va transpune și m[anu]s[cri]ptul de mai înainte. Deocamdată d-lui redactor să nu i se mai trimită nimic.

Foaia ilustrată a d-lui Barcianu³ apăru pînă la nr. 5 și cred că va ieși regulat. Aici însă, în acestea țări, editorii trimit gratis 1 mult 2 n- apoi curmă expedițiunea dacă nu se trimit banii de abonam[en]t. M[anu]s[cri]pte va fi avînd multe, pentru că la foi de acestea se îmbulzește tinerii și femeile tinere cu încercările lor.

Foi beletristice mai avem: una, *Familia* la Oradea Mare, care va împlini 25 de ani, alta, *Amicul familiei* la Gherla, tot mai veche, ambele ilustrate, prin urmare aceasta tineră de aici are să ție la concurență.

Istoria Transilvaniei pe cei din urmă 200 de ani apare în trei volume mari: voi. I et II de cîte 50 coaie tipariu frumos se află în minile publicului de un an. Voi. III tocma acum se detela tipariu.

în voi. II s-au adunat la un loc înfricoșatele catastrofe în vîrstă de sînge din anii 1848. Ambele volume apărute costă, legate, 10 f. broșate 9 fl. v.a. comptant expedițiunea franco de la auctori 60 cr-i la librari.

în România nu se pot trimite cărți legate, căci de la legate se ptește vamă mare, de la broșate nu, numai porto.

Voind a vă face o idee despre acest op, îl puteți vedea la Biblioteca statului, la Academie și la toți membri Academiei. O are și regele.

Cu acestea am onoare a fi și a subscrie, al d-voastră devotat,

Ge. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., necătalogat.)

1 Vezi scris, precedentă, n. 1.

2 Vezi scris, precedentă, n. 1: redactor era remarcabilul pedagog, membru al Academiei Române, Ioan Popescu.

3 *Foaia ilustrată* a apărut săptămînal la Sibiu, între 6 ianuarie — 15 decembrie 1891, redactată de Dionisie Popovici-Barcianu.

Sibii 9 martie 1892

Prea stimat domnule doctor !

Pre cînd adevăresc primirea ambelor stimulate scrisori ale d-tale, una din 25 ianuarie, însoțită de 5 f. în mandat postai iară alta din 24 febr. (7 mart.), înaintea căreia primirăm un alt mandat, sunătoriu tot de 5 f.v.a., am onoarea a vă face cunoscut că nici una din acestea sume nu s-a trecut în prețul vreunei cărți ci, căutîndu-se seria cotizatiunilor în contabilitatea Asociațiunii din anul în care ați binevoit a vă înscrie ca membru ordinariu la Asociațiunii noastre, s-au aflat că cei 5 f. veniți din 25 ianuarie [1]892 sunt a se înregistra pe anul 1891, iară cei veniți alaltăieri, tot 5 i, se petrecură pentru anul cur[gător] 1892.

Trimiterea la adresa d-voastră a volumului III din studiul meu istoric s-a întîmplat de la Librăria Krafft, din eroare foarte regretabilă, în viața mea nu am trimis la nimeni nici un fel de scriere de ale mele necerută, necomandată, și ca să cutez a-i cere prețul, încă și mai puțin ca să trimit și ceva defectuos, adică numai un volum din trei. Acel volum era destinat pentru un membru din Academie.

^Cerîndu-vă, deci, scuzele mele pentru eroarea comisă, după sosirea mea în București vă voi ruga ca acel volum III să-l poci primi spre a-l înainta la adresa pentru care fusese destinat.

Și, pînă la o convenire frățească, sunt și rămîn cu distinsă stimă și charitate,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 *Părți alese din istoria Transilvaniei.*

Sibii, 11 mai 189

Stimabile domnule doctor!

Mă aflu în plăcuta posesiune a scrisorii d-voastră din mai n., cum și a telegramului din 5. Vă mulțămesc din inimă pentru coprinsul relativ la persoana mea, și fac aceasta cu atît mai bucuros acuma, după ce opt zile încoace mă simț restaurat, așa încît să-mi poci vedea de afacerile mele mai ușoare, de Asociațiune și de internat, pe care trebuie să ni-l păzim ca lumina ochilor de vrășmași văzuți și nevăzuți.

Patru săptămîni cît am stat în București tot rău mi-a mers cu sănătatea. Cîteva zile am stat și în așternut. Nici o invitare la mese nu am

putut primi, pierzînd orice apetit la mîncări cu carne. D-n. dr. Felix coleg al nostru în Academie avu bunătatea frățească de a-mi dicta un me de trai pînă ce voi fi ajuns la vatra mea unde, îndată după sosire la Sib m-am și pus în așternut și așa am petrecut săptămîină luminată întreag pînă ce am trecut peste o criză a cărei greutate o simțisem mai dinaint

Pe lîngă mulțămîta mea că ați binevoit a comanda volumele d opul meu *Părți alese din istoria Transilvaniei*, am onoare a vă fa cunoscut că voi. I și II vi s-au trimis de aici fără nici un porto, nu poșta, ci ca marfă, alăturată într-o ladă plină cu exemplarie comanda de către Academia Română, pe socoteala sa. Lada s-a înaintat de aci 7 mai n., via Predeal, drept în București. Ginere-meu Const[antin] Iu are ordin ca îndată ce va sosi lada, la deschidere, să scoată acelea do volume, destinate pentru d-voastră și să vă avizeze. Acestea volume merg legate, ca să nu dăm de năpaste la Vama României, unde se f mari dificultăți și se pierde timpul prețios cu formalitățile. Așa, vol mele sunt numai broșurate, însă cu atît mai ieftine, pre cînd legătur precît știu eu, nu este mai scumpă în București decît în Sibii, unde pl tim cîte 50 cruceri pe un volum.

Opul meu costă, legat, voi. I și II, cîte 5 fl., iară III fiind numai 40 coaie tipărite, 4 fl. Prin urmare toate trei broșurate, 12 fl. 50 cr[ăița val[ută] austr[iacă] și, fiindcă le comandați de-a dreptul de la autor, ia nu de la librariul comisionariu, prin urmare porto se vine în socotea mea. Așa, toate trei volumele costă 12 fior. val. austr.

în cît pentru neregularitatea cu trimiterea foaiei², am cercetat însumi listele de expedițiune și m-am convins că n-rii vi s-au trimis foar regulat, că însă aceia se pierdură la poștă, precum se întîmplă și la po tele ungurești, încît reclamațiunile nu mai încetează. N-r. I pent d-voastră se zice că s-a pierdut în urmarea schimbării locuinței, dară s-a trimis a doua oară, și mai de curînd a treia oară.

N-rii tînărului Ign[atiu] Mircea se pierduseră din cauză că d adresă a lipsit nr. locuinței. Apoi atîta le trebuie poștașilor ! Acum i s-trimis din nou la adresă în Strada Poliției nr. 6, sub privegherea me De vor mai pieri și acuma, va fi un adevărat scandal.

Pe lîngă acestea informațiuni frățești, am onoare a fi și a subscri cu toată stîmă și charitatea,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 *Iacob Felix, 1832—1905*, medic celebru român, era la acea dată direc general al serviciului sanitar.

2 *Transilvania*, revista ASTREI.

INDICI*

* Referințele din textul scrisorilor și din textele reproduse în studii și note sunt indicate cu cifre *cursive*.

Indicii au fost întocmiți de Ioan Chindriș și Lucian Miculaș.

INDICE DE NUME

A

- A., personaj neidentificat din Arad, *88, 91*
- Aaron de Bistra, Theodor, vezi Aron, Teodor
- Abraham, vezi Penciu, Nicolae Avram
- Adam, C, *164*
- Adamescu, Anton, *164*
- Adamescu, Alexandru, *157, 158*
- Albini, Septimiu, *235*
- Albu, Nicolae, *174*
- Alduleanu, Ioan, *171*
- Alecsandri, Vasile, *7, 100, 178*
- Alesandrescu, neidentificat, *112*
- Alexandre Le Bon, vezi Alexandru cel Bun
- Alexandrescu, Grigore, *7*
- Alexandru cel Bun (vezi și Alexandre Le Bon), *356, 357*
- Alexi, Ioan, *171*
- Anderco de Homorod, Ioan, prepozit capitular ia Gherla, *248*
- Andrássy, Julius (Gyula), *233, 236-237*
- Angelescu, George, *167*
- Antonelli, Ioan, *34, 156, 157, 189, 251, 306*
- Antonescu, Geta, *307*
- Antonov, Eustație, *167*
- Antonovici, *105*
- Apponyi, Gyorgy, ministru ungar, *109, 110 ;*
- Apor, Károly, președintele Tablei Regești din Tirgu-Mureș, *238*
- Aricescu, C. D., *7*
- Aristin, scriitor paleocreștin, *138*
- Armeanca, Ernest, *357*
- Aron, Teodor (vezi și Aaron de Bistra, Theodor), *86, 87*
- Asachi, Gheorghe, *7*
- Asan, comerciant din București, *145, 150, 164*
- Asanache, Gheorghe, *3*
- Aurelian, Petru S., *7, 208, 208, 216, 217, 352*
- Axente Sever, Ioan, *5, 7, 62, 124, 126, 130, 156, 156, 171, 210, 211, 274 276, 318, 319*

Babeș, Vincențiu, 7, 55-90, 90-91, 155, 156, 162, 163, 177, 202, 203, 217, 264, 279, 280, 253, 257

Bach, Alexander, ministru austriac (vezi și Riul Mare), 57, 57, 65, 68, 81, 221

Bach, Eduard, comisar imperial în Transilvania, 55, 57, 68

Bach' — Schwarzenberg, cuplu ministerial austriac în perioada neoabsolutistă, 149

Badilescu, I., 164

Baiazid I, 155

Baiazid II, 159

Balint, Carolina, 330

Balint, Simion, 7, 78, 80, 125, 130, 157, 159, 318, 319, 330

Balsamon, scriitor paleocreștin, 135

Barac, Iosif, 53, 263, 264, 265, 266

Baraș, Iuliu, 242-243, 250-251, 254

Bariț, Alexandru, preot în Filea de Jos, frate al lui George Bariț, 122, 209, 211, 268

Bariț, Aurelia, fiică a lui George Bariț (vezi și Vlad, Aurelia), 103, 112—113

Bariț, Constantin, fiul lui Leon Bariț, 142

Bariț, Cornelia, fiică a lui George Bariț, 112

Bariț, George, passim.

Bariț, George, fiu al lui George Bariț, 113

Bariț, Ieronim G., 113, 280

Bariț, Ioan, preot în Petrindul de Mijloc, tatăl lui George Bariț, 40—41

Bariț, Leon, frate al lui George Bariț, 31, 32, 141-143, 209, 211, 212, 213

Bariț, Măria născută Velisar, soția lui George Bariț, 24—25, 111—114, 112-114

Bariț, Măria, fiică a lui George Bariț, 113

Bariț, Octavia, fiică a lui George Bariț, 38

Bariț, Victoria (vezi și Iuga, Victoria), fiică a lui George Bariț, 85, 103, 113, 114

Baroncia, negustor din Brașov, 22—23

Bassero, A. H., 242-243, 250-251, 253

Bădilă, Ioan, 330

Bădilă, Ioana, 330

Bălan, Nicolae, 190

Bălășcu, vezi Bălășescu, Nicolae Nifon

Bălășescu, Nicolae Nifon (vezi și Bălășcu), 5, 118, 130, 131, 164, 241, 249-250

Bălcescu, Nicolae, 44, 85, 111, 117, 357

Bănescu, Nicolae, 10, 47, 121, 123, 135, 137, 140

Bărbat, Al., 33

Bărbuceanu, măcelar, 70

Bărnăușiu, Simion, 5, 7, 28, 37, 37, 62, 63, 79, 80, 81, 110-111, 116, 119, 119, 126, 130, 135, 154

Bărseanu, Andrei, 31, 82, 261, 264, 327, 359, 360, 360-361

Bechniț, Anton, casier al ASTREI, 163

Beldea, neidentificat, 256

Beldi din Bodila, familie de aristocrați, 124, 128

Belgazoglu, Anastasie Al., comerciant din București, 177

Belisar, Ștefan, vezi Velisar, Ștefan, socrul lui George Bariț

Bem, Iosif, 62

Benedek, Lajos, 150, 151

Bengescu, G., 357

Benko, fabricant din Viena, 49, 50

Berariu, Pavel, 180

Bethlen, Lajos, 68

Beust, Friedrich Ferdinand, ministru de externe austriac, 234, 237

Bianu, Ioan, 7, 10, 12, 87, 340, 342-343, 343-351, 346-347, 352-353

Biasini, proprietar de hanuri și poștalioane din Cluj, 115

Bibescu, Gheorghe, 45, 90, 118

Boamben, Ioan, 164

Bob, Ioan, episcop greco-catolic al Făgărașului, 295, 296

Boboceanu, Nicolae, 167

Bodea, Cornelia, 43-44, 111, 118-119

Boer, Deinetriu, 153, 154

Boethi, profesor la Universitatea din Budapesta, 298

Boerescu, Vasile, 145, 146, 150, 203, 204

Bohățel, Alexandru, 7, 171, 206

Boitoș, Olimpiu, 26

Boiu, Zaharia, 351, 351

Bojincă, Damaschin, 7

Boliac, Cezar, 31, 31, 276-277, 353

Bologa, Iacob, 7, 36-37, 37, 35, 38, 126, 160, III, 185, 185, 192, 196, 201, 211-212, 218, 257, 274, 286, 297, 314, 330

Bologa, Valeriu L., 86

Bologa, Valeriu P., 38, 86, 185

Borcestii, familia de boieri munteni refugiați la Brașov, 55

Boroș, Ioan, 111

Botiș, Teodor, 86

Boureanu, G., 164

Bomches, Friederich, senator din Brașov, 67, 69

Braharu, Dimitrie, 327

Bran de Lemeni, Ioan, 57, 58, 61, 74, 75, 125, 216, 218, 260, 261, 265, 266, 267, 271

Braniște, Moise, 7

Braniște, Valeriu, 329

Bratu, I., 360

Brătianu, I. C, 7, 136, 216, 217

Brătianu, Dimitrie C, 43

Breazu, Ioan, 135, 301

Brândză, Dimitrie, dr., 352

Brote, Eugen, 323, 326

Bucur Pop, George, un „ștregariu" din Brașov, 236

Bud, Tit, 350, 350

Budai, Aron, 112, 113

Bunea, neidentificat, 298

Bunea, Augustin, 7, 312

Bunyevăcz, Bunyevaț, poreclă, vezi Șaguna, Andrei

Burlea, familia din Brașov, 167

Burlea, Constantin AL, comerciant din Brașov, 166

C

C, Nicolae, „concupiscele”, 238
 Calpurinus, scriitor antic, 89, 90
 Candiano Popescu, Alexandru, 199, 201
 Cantacuzino, Alexandru, 141
 Cantacuzino, I., 137
 Cantemir, Dimitrie, 158-159, 161, 162, 217
 Carada, Eugeniu, 7
 Caragiani, Ioan, 157, 158, 178, 352
 Carcalechi, George, din Timișul de Jos, 25—26
 Carcalechi, Zaharia, 84
 Carmen Sylva (Elisabeta, regina României), 328, 348, 348, 350, 351
 Carol I, regele României, 144, 222, 234, 236, 289, 344, 353, 357
 Carol VI, împărat romano-german, 342
 Catone Censorul, vezi Roman, Alexandru
 Cepescu, Barbu (Moșoiu), 129
 Cermena, Petru, 86, 100, 100
 Cernea, Elena, 4
 Cernești, M. S., 180
 Chavanne (vezi și Șavani, Schawani), general austriac, 53, 54, 57, 58, 72
 Chereșteșiu, Victor, 111
 Chifa, Grigore, protopop greco-catolic din Cluj, 255
 Chindriș, Ioan, 3, 20, 42, 45, 78, 80, 111, 116, 133, 135, 144, 160, 182, 312, 329, 357
 Chirilă, Ioan, vicar, 35
 Chițoiu, D. G., 208
 Chițu, Gheorghe, 216, 217-218
 Ciocazan, C. M., 218
 Ciolan, N. Ioan, 180
 Cioran, Emilian, 264
 Cipariu, Timotei (vezi și Tipar), 5, 7, 13, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 34, 36, 38, 49, 126, 126, 130, 131, 177, 177-178, 224, 226, 254, 333, 358
 Circa, L., 164
 Circa Pipoș, Eliza, 222, 223
 Ciura, Alexandru, 297
 Ciurcu, N. L., 216, 316
 Ciurea, Al. I., 258
 Cloșca, 319
 Cobălcescu, Grigore, 352
 Coca, Calistrat, 296
 Codru Drăgușanu, Ioan, 7, 249
 Cojocaru, Atanasie, 221—222, 225-226
 Cojocariu, Gherasim, 221
 Coliviei, Dimitrie, 166
 Comșa, Ioan, 247
 Comșa, Nicolae, 20—21, 342
 Constantinescu, Dimitrie, 166
 Constantini, Dimitrie, 91, 91

Cordoș, Nicolae, 321, 326, 345, 364
 Cornelirs Nepos, 367
 Cornescu, Mihail, 27
 ;
 Coroianu, Iuliu, 297, 344, 345, 364
 |
 Corvin, negustor din Brașov, 311
 Cosma, Măria, soția lui Partenie Cosma, 330
 !
 Cosma, Partenie, 287, 288, 330, 337
 I
 Costache, vezi Rosetti, C. A.
 Costache, Veniamin, 87
 I
 Costaforu, G., 242-243, 250, 254
 \
 Crainic, Aron, 163—164, 164
 Crainic, Simion, 119, 119
 Crăciun, Ioachim, 342
 ;
 Crețescu, Al. I., 242-243, 250-251, 254
 Crețulescu, C. A., 184
 Cristea, Nicolae, gazetar, 263, 264, 337, 340
 Cristureanu, George, ofițer pensionar, sprijinitor ai culturii din Brașov, 277—278
 Crișan, 319
 Crișan, I., doctor 351
 Croicu, Marieta, 12, 342
 Croicu, Petre, 12, 342
 Császár, neidentificat, 263
 Cuciu, Ioan, 167
 Curticăpeanu, Vasile, 312
 Cuza, Alexandru Ioan, 137, 174, 177, 236, 270
 Czirs, Andreas, 66

D

Damșa, Ioan, 111
 I
 Datcu, Damian, 247
 |
 Datcu, Iordan, 235, 351, 360
 I
 David, Todor, 75
 Davilla, Carol, 166, 166-167, 365
 I
 Dăianu, Ilie, 298
 i
 Degerățeanu, Petre, 166
 ;
 Densușianu, Aron, 7, 260, 261, 281
 !
 Densușianu, Nicolae, 7, 341, 342, 345, 347, 352
 I
 Dentu, librar și editor din Paris, 317
 Diaconovici, Corneliu, 10, 59, 113, 135, 190, 354
 .Diaconovici Loga, Constantin, 7
 Diamandi, Manole (vezi și Gură-Mare, Mac Mahon), 337, 339, 359, 360, 362—363
 Dimitrie, S. 147
 Dionisie, episcop al Buzăului, 178
 Dobra, Alexandru, episcop greco-catolic al Lugojului, 223
 \
 Dobran, Ioan, funcționar român la Viena, 74, 75, 82
 Dobrian, G., 205

Dobrița, sora lui Vasile Lacea, 70
Doja, Gheorghe, 231
Domșa, George, 171
Dragomir, Silviu, 78, 111, 126
Dragomir Grădinar, Vasile, 66
Dragoș, Ioan, 95-96, 96, 99, 209
Drăgescu, Ioachim C, 7
Drottelf, 200
Duca, I. G., 136
Dumbravă, Ioan, 71
Dumitriu-Snagov, L, 20
Dunca de Sajo, Paul, 112, 113, 330
Duțu, neidentificat, 82

E

Elefterescu, Emanoil, 366, 366—367, 368—369, 372
Eliad, vezi Heliade Rădulescu, Ion
Emilian, Ștefan, 172, 174
Eminescu, Mihai, 167, 280
Eminovici, Ilie, fratele lui Mihai Eminescu, 167
Engel, Carol, 4
Erdeli, Vasile, episcop greco-catolic de Oradea, 77, 79, 222
Eștiu, Georgiu, 242

F

Fara, Alexandru, 144
Fara, Petru, 144
Fălcoianu, Ștefan, 352
Fehrentheil, Wilhelm, 261, 265, 266
Fekete Negruțiu, Ioan, 255
Felix, Iacob, dr., 352, 375, 375
Fetti, Spiridon, 153, 154, 171
Filipescu, I. L., 140, 146, 150
Filipescu, Iordache, caimacan, 27
Filitti, Ioan C, 27
Filodor, N. N., 137
Filstch, Samuel, tipograf și editor din Sibiu, 155
Fiorea Marian, Simion, 8
Florescu, Bonifaciu, 357
Florescu, Luxița, 357
Florescu, N., 164
Florian, Aron, 7, 54, 62, 63, 72-73, 74, 125, 126, 127, 130, 164
Fluștureanu, Mihail, 131
Fogarași, Benedict, 29, 20

Francisc Iosif I, împărat al Austriei (vezi și împăratul), 8, 73, 78, 79, 81, 119, 147, 193, 238, 258, 326
Frișcan, Mihail, preot în Toracul Mare din Banat, 95, 95, 102
Frîncu, Teofil, 249, 352
Fuchs, Johann, 260
Fundățianu, Eftimie, 222

G

Gavra, Alexandru, 7, 89, 92-93, 98, 103, 105-107, 106-108
Găetan, arhivar la Făgăraș, 66
Găt, vezi Gott
Găvănescu, E. I., 87, 315
Genilie, Iosif, 101
Georgescu, Ioan, 312, 328—329
Georgescu-Tistu, N., 357
Georgiu, Vasile, 112
De Gerando, Antonia, directoare de pension la Cluj, 366
Gerold, tipograf și editor din Viena, 51—52, 78, 126
Gherasim, Dimitrie, 121
Ghica, Alexandru Dimitrie, 26, 27
Ghica, Grigore Alexandru, 220
Ghica, Ion, 7, 43-44, 216, 217, 340-341, 342, 349, 350, 350, 352
Girleanu, Alexandru, 181, 182
Glantz, Florian, secretar la „Comanda generală” din Sibiu, 55, 57, 58, 61, 62, 126
Gojdu, Emanuil, 38
Goldiș, Vasile, 7
Golescu, Ștefan, 184
Golescu-Negru, Alexandru G., 43, 43-44, 116, 118
Gobl, Carol, 160
Gollner, Carol, 110
Gott (vezi și Găt), Johann, 46, 55, 84, 93, 104, 112, 113, 126, 164, 299
Grecu, Victor V., 180
Gross, A. M., 275
Gură-Mare, poreclă, • vezi Diamandi, Manole

H

Haase, tipograf și editor din Viena, 49, 50, 51—52, 62
Hanea, vezi Hannia
Hannia (vezi și Hanea), Ioan, 309, 310, 330
Hannia, Măria, soția lui Ioan Hannia, 330
Hasdeu, Bogdan Petriceicu, 7, 227, 342-344, 344, 352, 358
Haralambie, Alexandrina, vezi Magheru, Alexandrina
Haynald, Lajos, 294, 295
Hedghofer, Katharina, 70

Heliade Rădulescu, Ion (vezi și Eliad), 7, *33-34*, *41*, *42-45*, *92*, *94*, *157*, 158, 164, 178, *241*, *243* . . . . . ' " , ;
Helpers, *81*
Hodoș, Iosif, 7, 9, *13*, *37*, 62, *84*, 85, 153, 154-163, 171, 177, 180, *217*, *218*, *266*, 266, *281*, 282, 341
Horațiu (Quintus Horatius Flaccus), 261
Horea, 100, 318-320, 342
Hornyai, ministru ungar, *273*
Horșă, Augustin, 291
Horvâth, Mihály, 100
Hossu, Iosif, 272
Hossu, Lupu Minai, 307
Hossu Longin, Francisc, 7, 10, *306-307*, 307-308, 310, *311*, 311-315, 317-318, *321*, *323*, *324*, *325*, 326-327, *327*, 329, 362
Hohne, tipograf și editor din Viena, *49*, 50, 51
Hufeland, Christoph Wilhelm, medic și biolog german, 87
Hundsorfer, poreclă, vezi Hunfalvi
Hunfalvi (vezi și Hundsorfer), Pal, *292*, 293
Hurmuzachi, familia, 49, 121, *130*, *321,354*
Hurmuzachi, frații, 7, 121, 123, 126, 137
Hurmuzachi, Alexandru, 122, 178
Hurmuzachi, Eudoxiu, *137*, *313*

I

Iancu, Avram, 5, *148*, 50, 52, 54, *56*, 68, 78, 80, *83-84*, 96, 111, *125*, 126, 130, 174, *318*, 319
Iancu, Dimitrie, 93, 157, 158, *180*, 182, *241-243*, *249-251*, *253*, *360*, 360
Iercoșan, Sara, 280
Ilieșiu, Măria, 330
Incze, Sándor, *75—76*
Ioan, Ioan, G. negustor din Brașov, 50, *52*, *54*, *56*, *59*, *62*, *71*
Ioan Gură de Aur, 264
Ioanid, G., 112, *242*, *243*, *250-251*, *254*
Ioanovici, Constantin, director de scoale în Arad, *94*, *104*, 104, 107, 109
Ionescu, Nicolae, membru al Academiei Române, 217, *352*
Ionescu, Răducanu, 167
Ionescu-Gion, George, *352*
Iorga, Nicolae, 121, 329
Iordache, Anastasie, 118
Iosif, arhiduce austriac, *289*, *291*, 291
Iosif, comerciant, *238*
Iosif II, împărat romano-german, *232*, 232, 319
Ipătescu, Ana, 43
Istrati, Nicolae, 7
d'Istria, Dora, *313* .
Iuga, frații, *81*

Iuga, Constantin, ginerele lui George Bariț, soțul fiicei sale Victoria, 10, 85, *87—244-246*, 248, 255, *298*, *350*, 350, *353-355*, 375
Iuga, George, 100, *298*
Iuga, Ioan, negustor vestit din Brașov, *59*, *83*, 85, *298*
Iuga, Victoria (vezi și Bariț, Victoria, fiică a lui George "Bariț), 10, 255, 298, 330
Iuga Raica, Victoria, strănepoată a lui George Bariț, 159
ivănescu, D., 174
Izsák, Samuil, 86
impăratul, vezi Francisc Iosif I, împărat al Austriei

Jakab, Elek, *289*, 290
Jipa, Ioan, *83*, 85
jurca, Aurelia, 330

K

Kamner, tipograf din Brașov, 35, 36, *217*
Kapolnai, locotenent, *234*, 236
Karsai, Ella, 4
Kaulbars, Nikolai, politician rus, *227*, *227*
Kayser, Georg, 22, *23*
Kemeny, Ferencz, comite ungar, 115
Kemeny, Jozsef, istoric maghiar, *227*, 239
Kenyeres, Adolf, gazetar maghiar din Brașov, 260—261, *263*, *265*, *266*
Klain, Samuil, vezi Micu, Samuil
Klapka, Gyorgy, revoluționar maghiar de la 1848—1849, *233*, 236
Kogălniceanu, Mihail, 13, 155, 184, *237*, 239, *246*, *254—255*, 255
Kossuth, Lajos, 96, *233*, 236
Kovács, căpitan din Sfântul Gheorghe, *66*
Kovács, Ferenc, 144, 329
Kovács de Falfalu, Antal, abate romano-catolic, cenzor în Brașov, 27, 27
Krabs, 200
Krafft, Wilhelm, librar și editor din Sibiu, 201, *202-203*, 203, *289*, *291*, *294*, 316, 316
Kretzulescu, Nicolae, *352*
Kun, Robert, 319

Lacea, Vasile, 70
Leliciu, S., funcționar la Imprimeria Statului din București, *243*, *245*
Lampel, Robert, *289*, *294*
Lange, senior, *112*
Lapedatu, Alexandru, 144

Lapedatu, Ioan Al., 279, 280, 326-327, 327
Laurian, August Treboniu, 5, 7-8, 31, 47, 49, 50, 52, 54, 57, 63, 63-65, 78, 81, 98, 203, 227, 118, 122, 126, 127, 128, 130, 131, 133, 135, 157, 164, 200-201, 201, 207, 220, 223, 241, 242-243, 250-252, 253, 266, 280
Lazar, Alexandru, 272, 171
Lázár, Jozsef, 213
Lazăr, Gheorghe, 328
Lăzărescu, G., 360
Leca, Constantin, vezi Lecca, Constantin
Leca, Ioan, 73—75
Lecca, Constantin (vezi și Leca, Constantin), 46, 47
Leethal, 73
Lemeni, Ioan, episcop greco-catolic al Făgărașului, 22—23, 24, 25, 27, 30—31, 63, 115, 129, 131, 154
Lemnariu, neidentificat, 66
Lengheriu, Ioan, fruntaș român din Brașov, 259, 260—261, 263
Leon, Alexandru, 118
Leontean-Jurca, Leontin, 334, 335
Leopold I, împărat romano-german, 263
Lesviodax, Alexandru Geanoglu, 87
Linzi, Ferencz, dr., 225
Lucaciu, Vasile, 7, 297, 297-298
Ludu, Octavian, 180
Lupaș, Ioan, 10, 57, 78, 258
Luz, doctor, 47
Liiders, Alexandr Nikolaevici, general rus, 60, 129—130

M

Mac Mahon, poreclă, vezi Diamandi, Manole
Magher, „președintele Camerei Comerciale”, 75
Magheru, Alexandrina (vezi și Haralambie, Alexandrina), 53, 54, 55—56, 57, 59, 60, 61, 66, 69, 72, 78, 126, 127
Magheru, Gheorghe, 44, 54, 66, 69
Maior „clericul”, 122
Maior, Vasile, 126
Mairescu, Ioan (vezi și Trifu, Ioan), 5, 7-8, 13, 33, 34, 43, 46, 47, 54, 57, 68, 72, 75-76, 79-80, 81, 83, 117-118, 118, 126, 126-128, 133, 164, 220, 307
Mairescu, Titu, 352
Man, Gavril (vezi și Maniu, Gavril), 156, 157, 186-187, 187
Man, Petru, 173
Manciu, Sotir, 209
Maniu, Gavril, vezi Man, Gavril
Maniu, Nicolae, 112, 113
Maniu, Vasile, 8, 164, 227, 352
Marcovici, Simion, 84, 85

Marcu, Nicolae, 46, 47
Măria Tereza, 77, 220, 111
Marian Marienescu, Atanasie, 8
Marica, George Em., 10, 93, 98, 104, 353
Marin, Dimitrie, negustor din Brașov, 22—23, 24
Marin, Ioan, negustor din Brașov, 22—23
Mărkovics, Josef, Senator din Arad, 106
Martin-Aime, Louis, 84, 85
Martinovici, I., comerciant din București, 145, 150, 152, 164
Massim (vezi și Maxim), Ioan C, 257, 178, 266, 281
Matei, Alexandru, 12
Mateiu, Ioan, 264, 327
Maxim, vezi Massim
Măcelariu, Ilie, 156, 160, 171, 185, 185, 187-189, 189, 191-193, 192-193, 196, 201, 214, 257, 258, 273-274, 274, 373
Mălinescu, Vasile, 43
Mărgineanu, directorul Imprimeriei Statului din București, 241, 246
Mărgineanu, Ioan, „redactor substitut” la „Gazeta Transilvaniei”, 159, 279
Mehes-Stupariu, Ludovic, tânăr student din Bihor, 286
Melcliisedesc, episcop al Dunării de Jos (vezi și Ștefănescu, Mihail), 178, 352, 354, 355
Meletie al Atenelor, 87
Metternich, Clemens Wenzel, 130
Mețianu, Ioan, episcop al neuniților din Sibiu, 8, 168, 189, 189-190, 213, 213, 215, 216
Mezea, Corneliu, 298
Micaș, Florian (vezi și Mikes), 115
Miclescu, Calinic, 173, 174
Micu, Emil, 312
Micu, Samuil (vezi și Klain, Samuil), 98, 98-99
Miculi, Ioan.. cetățean din Vulcan, 67
Mihai Viteazul, 328
Mihali, P., 330
Mihail de Apsa, Victor, mitropolit greco-catolic de Alba-Iulia și Făgăraș, 8, 333
Mihăilescu, Vasile, 47
Mikes, vezi Micaș, Florian
Miklosich, Franz, 358, 359
Miletici, Svetozar, patriot sîrb, 288, 288, 330, 331
Millo, Matei, 8, 300, 301
Mircea, Ignatie, 375
Moceanu, G., 242 - 243, 250 - 251, 253
Mocioni, Andrei, 177
Mocioni, Petru, 72, 71
Moga, protopop în Vilcele, 66
Moga, Ana, 330
Moga, Ioan, 330
Moga, Vasile, episcop al neuniților din Sibiu, 77, 78, 208
Mahomed II, sultan turc, 139
Moisil, Iuliu, 218
Moldovan, Dimitrie, 22, 22, 171, 274

Moldovan, Ioan Micu, 8, 10, 13, 193, 258, 284, 332, 333, 336, 342
Moldovan, Silvestru, 37
Moldovan, Ștefan, 21, 226
Moldovan, Vasile, 21, 22
Moldoveanu, Constantin, 208
Moldvai, Grigore, 20, 21-22, 29-30, 31
Mufti, Marele Mufti, vezi Raiacici, Iosif
Munteanu, Alexandru, 223-224, 324
Munteanu, Gavril, 8, 65, 68, 79, 82, 83, 84, 177, 177-178, 200, 201, 203, 256-257, 258, 262
Munteanu, Ioan, 357
Muntenegru, vezi Schwarzenberg, Karl, guvernator al Transilvaniei
Mureșan, Anica, 30
Mureșan, Sevastia, 330
Mureșanii, Andrei și Iacob
Mureșanu, Andrei, 8, 28, 73, 74, 82, 88-89, 90, 101, 103, 112-113, 113, 153, 154, 159, 164, 165, 222, 224, 226
Mureșanu, Iacob, 8, 27, 35, 36, 60-62, 68, 78-79, 81-82, 83, 84, 132, 133, 211, 238, 279, 280, 299, 302, 306, 312, 330
Mureșanu, Măria, 103
Mureșianu, Aurel, 279, 280, 297, 311, 312, 261, 364
Mușlea, Candid C, 24, 135
Mușlea, Ion, 10, 47, 354
Muțiu, Ilarion, 185

N

Napoleon III, 233, 236
Neamtu, Gelu, 258
Nedelcovici, negustor din Brașov, 72—74
Nedelcu, neidentificat, 72
Negru Vodă, 225
Negruzzi, Costache, 8
Negruzzi, Iacob, 352
Negruțiu Fekete, Ioan, 255, 301, 305, 305-306
Negulici, I. D., 85
Nemeș, funcționar polițienesc, 76
Nendvich, negustor, 34, 151
Nesselrode, Karl Vasilievici, politician rus, 117, 118
Nes, Teodor, 293
Netea, Vasile, 10, 142, 180-182, 184-185, 187, 190, 192, 195-199, 201-202, 204, 206, 209, 214-217, 219-220
Neumann, Victor, 227
Nica, Dimitrie, 94, 94
Nichifor, G., 35
Nicola, Matei, 171, 274
Nicolaiasa, G., 87
Nicolau, G. E., 36

Nicolau, Zach. L., 66
Nicolici, 82
Nicu, Georgiu, 59
Niculescu, Mărgărit, 47
Nilles, Nicolaus Henrick, 241-242, 343
Nistor, Ioan, profesor din Beiuș, 105
Nopcsa, Francisc, 319

O

Ocășanu, Gheorghe, 144
Odobescu, Alexandru, 8, 181, 283, 284, 328, 347, 352
Odobescu, Ion, colonel, 43
Olariu, Nicolae, 286
Olteanu, Francisc Virgil, redactor la ziarul „Patria” din Budapesta, 268
Olteanu, Ioan, episcop greco-catolic de Lugoj, 280, 281
Onu, vezi Rațiu, Ioan, memorandistul
Orăscu, A.L., 242-243, 250-251, 254
Orghidan, Rudolf, 53, 59, 65, 78, 79, 81, 93, 112, 113
Oroianu, Vasile, profesor din Brașov, 257, 258
Otrobâny, dr., candidat de deputat din Brașov, 195

j

!

|

I

j

j

\

j

I

j"

j

j

\

'

P

Palada, arhiepiscop de Tirgoviște, 222
Parușev, Andrei, tânăr aromân din Șumla, 167
Pandak, Aloisa, numele de fată al mamei lui Francisc Hossu Longin, 307
Pandolie, neidentificat din Brașov, 61
Pantazi, Grigore, secretarul episcopului neunit Andrei Șaguna, 77, 80—81
Papadopol Callimach, Alexandru, 352
Papfalvi, Constantin, 34
Papiriu-Pop, Ioan, 187
Papiu Ilarian, Alexandru (vezi și Pop, Alexandru), 5-6, 8, 45, 62, 78, 80, 111, 115, 160, 160, 182, 223-224, 226-227, 312, 328
Pascu, Ștefan, 3
Pașkievici, Ivan Feodorovici, general rus, 60
Păcățian, Teodor V., 147-148, 157, 170, 187, 189, 192-193, 282, 284, 329, 240
Pădure, Ioan, 66, 72-73, 75, 82, 198, 257, 258, 260
Păltineanu, Ion, 166
Păunei, Eugen I., 342
Pechy, Emanuel, comisar guvernamental în Transilvania, 187, 187, 232, 235
Penciu, Nicolae Avram (vezi și Abraham), 112, 113
Pereț, frații, frați vitregi ai lui Cezar Boliac, 276
Pervain, Iosif, 21, 23-24, 29-31, 40-41, 78, 98, 107, 132, 135, 160, 365
Petcov, Mihail, din Tirnovo, Bulgaria, 166
Petcu, negustor din Brașov, 72

Petrașcu, Ion Dima, directorul Școlii „Negru Vodă” din Făgăraș, 250
 Petri, Vasile, pedagog năsăudean, 227, 218
 Petric, Ioan, 225, 127
 Petrino, Eufrosina, 122—123, 354
 Petrino, Petru, 122—124, 123
 Petrovici, Petru, arhiereu sîrb, 68
 Picot, Auguste Emile, 355, 356-357
 Pinciu, Ioan, 171
 Pielea, Ioan, 66
 Poenaru, I. M., 241—242, 250-251, 253
 Poenaru, Petrache, 8
 Poienariu (Persiceanu), Cesarie, arhiereu român, 222
 Polit, patriot sîrb, 288, 288
 Polverejan, Șerban, 264, 321, 326, 345
 Poni, Petru, 352
 Pop, ajutorul bibliotecarului de la Biblioteca Academiei, 352
 Pop, Constantin, 38, 185
 Pop, Emil, 174
 Pop, G., profesor din București, 92
 Pop, George, funcționar român din Blaj, 35, 56
 Pop, Ioan, 70
 Pop, Iosif, 251
 Pop, Nicolae, 260, 267
 Pop, Paul, din Beiuș, 350
 Pop, Samuil, 307, 308
 Pop, Sigismund, 264
 Pop, Vasile, dr. la Zlatna, 8
 Pop, Vasile, din București, 164
 Pop de Băsești, George, 8, 282-283, 283, 287, 327, 328-329, 331, 331-332
 Pop de Băsești, Elena, fiica lui George Pop de Băsești, căsătorită cu Francisc Hossu Longin
 307, 328, 330
 Pop Marțian, Dionisie, 164
 Pop Reteganul, Ioan, 8
 Popa, Mircea, 87
 Popa, Nicolae, 262, 264
 popasu, Constantin, 59, 127, 130
 Popasu, Ioan (vezi și Popa, Prota), 55, 57, 60, 74, 75, 79, 83-84, 99, 100, 125, 162, 163, 211
 214, 215, 218
 Popasu, Pandelie, 281
 Popea, Nicolae, 213, 215, 256, 258, 314
 Popeangă, V., 87
 Popescu, din Buucurești, 164
 Popescu, Ghenadie, 88, 90, 90, 250
 Popescu, Ioan, 357, 372—373
 Popeți, Corneliu, 87
 Popfiu, Iustin, 339, 340
 Popovici, G., 227

Popovici, Ioan Th., din Brașov, 263
 Popovici, Iuliu, redactor la ziarul „Patria” din Budapesta, 268
 Popovici, Petru, din Blaj, unchi al lui Bariț, 39, 40
 Popovici, Servian, jurist român din Transilvania, 192
 Popovici Barcianu, Daniil, 282, 182, 365—366
 Popovici Barcianu, Dionisie, 7, 373, 373
 Popovici Barcianu, Sava, 262, 182
 Popovici Deseanu, Ioan, 314, 315
 Popp, Elena, fiica lui Vasile Ladislau Popp, 366
 Popp, G., din Brașov, 259
 Popp, Vasile Ladislau, 8, 206, 214, 216, 303, 306, 330, 366
 Popp Szilágyi, Iosif, episcop greco-catolic de Oradea, 222
 Potoran, Eugeniu, 293
 Preda, Gh., 329
 Preda, Romul Ulpiu, redactor la ziarul „Patria” din Budapesta, 268
 Proca din Rîșnov, 330
 Puchner, Anton, 119, 131
 Pumnul, Aron, 8, 111
 Pușcariu, Ioan cavaler de, 8, 78, 171, 192, 192, 258, 273
 Pușcariu, Iosif, 259, 261, 263
 Pușcariu, Sextil, 342

Q

Quintescu, G. N., 8, 352

R

Racovițn, d-șoara, 365
 Radu, dr., 352
 Radu, Iacob, 79
 Raiacici, Iosif (vezi și Mufti, Marele Mufti), patriarh sîrb, 95, 107, 107
 Raicu, Nicolau, 251
 Ralet, Dimitrie, 222, 122-123
 Rákoczi, Gheorghe I, 313
 Rákoczi, Gheorghe II, 313
 Raț, Terentie, 105
 Rațiu, Gherasim, 104
 Rațiu, Ioan, memorandistul (vezi și Onu), 8, 40, 156, 156, 171, 186, 187, 193, 29—
 267, 267, 274, 274
 Rațiu de Nagy Lák, Vasile (Basiliu, Vasiliu), canonic și prepozit la Blaj, 21, 29—
 Răducanu, L, 208
 Răduică, Georgeta, 201
 Răduică, Nicolin, 201
 Rășcanu, Teodor, revoluționar moldovean, 42, 43—44
 Rechberg, ministru austriac, 147, 147

Reichenstein, baron, 233, 236
 Retegan, Simion, 174
 Rethi, Lajos, profesor și gazetar din Brașov, 259, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 309
 Richter, K. Th., calomniator al românilor, 234, 236
 Riul Mare, vezi Bach, Alexander, ministru austriac
 Riureanu, G., 164
 Riureanu, I. M., 347, 352
 Roman, Alexandru (vezi și Catone Censorul), 5, 8, 10, 13, 155, 177, 239, 245, 255., 256, 257-258, 262, 264, 266-267, 272, 277, 281, 288, 291-293, 295, 297-299! 310, 327, 329.
 Roman, Corneliu, fiul lui Visarion Roman, 216—217, 217.
 Roman, Iosif, 222, 292, 293.
 Roman, Ludovic, 259, 263
 Roman, Visarion, 9-10, 13, 179, 180, 182, 182, 184-185, 187-188, 190, 193, 195-198, 201., 204-206, 206-207, 209, 211, 217-220, 257
 Romanov, Iosif, librar din București, 31, 42
 Romanul, Miron, mitropolit al neuniților din Sibiu, 215, 281, 283-284, 314, 333—334, 334—335, 336
 Rosetti, C. A. (vezi și Costache), 8, 61,71, 177, 184, 184-185, 195, 197, 198, 200, 201
 Rosetti, D. R., 217
 Rosetti, Teodor, 347
 Rosetti, Scarlat, 163, 164
 Roth, Daniel, 232, 235
 Roth, Stephan Ludwig, 110
 Romer, tipograf din Brașov, 35, 36, 217
 Rudolf, principe de coroană, 291
 Rus, căpitan de poștă, 69—70
 Rusu, Ioan, profesor din Blaj, 40—41
 Rusu, Ioan V., 254, 332, 333
 Rusu-Șirianu, Ioan, 297

S

Sadi-Ionescu, Al., 342
 Solomon, regele biblic, 304
 Salmen, Franz, comes al sașilor, 67, 69
 Săulescu, Gheorghe, 93
 Sbiera, Ioan Gr., 178, 352
 Schelker, căpitanul cetății Brașovului, 127
 Schmidt, Carol, 300
 Schmidt, Heinrich, 57
 Schwartz M., 241, 242, 250-251, 353
 Schwarzenberg, Karl (vezi și Muntenegru), guvernator al Transilvaniei, 73, 74
 Școlari., Ghenadie (Gheorghe), ierarh bisericesc, 139
 Scriban, Filaret, 223
 Scriban, Neofit, 221, 223
 Secăreanu, Constantin, 124, 126

Secășanu, George, 142, 144
 Secula, Azota, 324
 Secula, George, 315, 316-318, 317, 324, 324
 Secula, Iudita (vezi și Truța, Iudita), 317, 324
 Secula, Sabin, 324
 Secula, Sever, 324
 Seler, sas, 67
 Senior, August, comes al sașilor, 285
 Sentz, dr., 268
 Serb, Teodor, 91, 91, 105
 Sergiescu, Toma, 242-243, 250-251, 253
 Siedeman, negustor, 165
 Silași, Grigore, 8, 231, 235-236, 245
 Simiginovicz, L. A., 261, 265—266
 Simionescu I., 342
 Simonescu, Dan, 342
 Simu, Nicolae, 66, 87
 Slavici, Eleonora (vezi și Tănăsescu, Eleonora), 364, 365—366
 Slavici, Ioan, 281, 320, 321, 362, 364, 366
 Slavnic, Ioan, negustor, 85, 93—94, 113 *
 Sion, Gheorghe, 8, 312, 328, 352
 Socrate, 88
 Solyom Fekete, Ferencz, 358, 359
 Speer, Julius, tipograf și editor din Sibiu, 155
 Sperantia, Theodor D., 218
 Stamati, Teodor, 8
 Stan, Apostol, 146
 Stanca, Sebastian, 78
 Stancoveanu, Gh., 47
 Stein, János, librar și editor din Cluj, 255, 255
 Stcea Șluțiu de Cărpiniș, Alexandru, mitropolit greco-catolic de Alba-Iulia și I 78-80, 82, 170, 171, 171, 231, 305, 306, 340, 350
 Sterca Șluțiu, Ioan, 77, 79, 81
 Stezaru, Constantin, 217, 218
 Stilescu, V., 241, 243, 249, 251, 253
 Stoica, Eva, 151
 Stoica, Marin, 47
 Străjescu, Ioan, 178
 Străvoiu, Nicolae, din Brașov, 259
 Stroescu, S. C, 235, 351, 360
 Sturdza, Dimitrie A., 135, 135-137, 141, 219, 349, 352, 354
 Sturdza, Eliza, 10, 120, 121-123, 137, 354
 Sturdza, Gheorghe, logofăt al Moldovei, 121
 Suci, Coriolan, 10, 24, 47, 90
 Suci, Dumitru, 192, 196
 Suci, I. D., 111
 Suleiman Pașa, 44
 Suieri, adjunct de comisar la Făgăraș, 66

Surdu, Bujor, 192
Susianu, I., 164
Szabo, Istvan, 160
Szilágyi, Ferencz, 318, 319-320

Ș

Șaguna, Andrei (vezi și Bunyevác, Bunyevát), 6, 8, 35, 50, 55, 57—58, 60, 63, 73, 76—77, 78-80, 79, 81, 83, 148, 164-165, 168, 170, 170-171, 203, 211, 213, 214, 215, 226, 257-258, 262, 274, 310, 335, 340
Șandor, Atanasie, 8-10, 13, 85-86, 86-88, 92-96, 97-98-100, 99, 103-104, 104, 106, 107, 107, 110, 110, 113-114, 113-114
Șaicariu, B. C., 164
Șincai, Gheorghe, 98, 98-99, 106, 107, 220, 223, 345, 345
Șomcuteanu, 164
Șotropa, Virgil, 59, 121
Ștefan, Nicolae, cărăuș, 246
Ștefănescu, Barbu, 241-242, 250-251, 253
Ștefănescu, Grigore, 352
Ștefănescu, Mihail, vezi Melchisedec, episcop al Dunării de Jos
Știrbei, Barbu, 84, 85, 245, 248, 253
Ștrepel, Gabriel, 12

T

Tacitus, Caius Cornelius, 200, 201, 202, 261-262, 262
Tarsița, „cucoană” neidentificată, 55—56
Tănăsescu, Eleonora, vezi Slavici, Eleonora
Teclu, familia din Brașov, 66
Teclu, Nicolae, din Brașov, 59
Teleki, Domokos, 328, 320
Teleki, Lászlo 233, 236
Telemac, Vasile, tinăr din Bacău, 167
Tell, Christian, 66, 69
Teutsch, maior, 125
Tigler, din Sibiu, 226
Tisza, Kálmán, 185
Theodorian-Carada, M., 218
Thim, Jozsef, 111
Thun, Leo, ministru austriac, 305, 306
Tocilescu, Grigore, 142-143, 144, 341, 343, 345, 347, 352
Todea, Absalom, 370
Todor, Avram S., 342
Topliceanu, Tr., 227
Trandafil, Costache, 164
Trauschenfels, Emil, 195

Trauschenfels, Eugen, 294, 295
Trafort, Agost, ministru de culte ungar, 8, 282, 315, 329, 333—334
Trifu, Ioan, vezi Maioreșcu, Ioan
Triteanu, Mihail, 22
Truța, Iudita, vezi Secula, Iudita

Ț

Țăranu, Elena, din Lipova, 330
Țincu, Bucur, 280
Țipar, vezi Cipariu, Timotei
Țițeu, din Brașov, 71—72
Țircovnicu, V., 87

U

Ujfalussi, Miklos, căpitan al districtului Chioar, 178, 178
Ureche, Grigore, 357
Urechia, Vasile Alexandrescu, 8-9, 178, 181, 217, 220, 222-223, 226, 228, 352, 354
Ursu de Margina, David, 201

V

Vaillant, J. A., 92, 93
Valerian, Ioan P., 245, 146, 147, 150-152
Vasici, Iuliana, soția lui Pavel Vasici, 25
Vasici, Isabela, fiica lui Pavel Vasici, 222, 223, 227
Vasici, Pavel, 8, 25, 46, 47, 53, 54, 64, 73, 74, 81, 85, 87, 88-89, 93, 108-109, 129, 131, 197, 197, 214, 222, 223, 224, 226, 226, 272
Vasilii, Clement T., 167
Vasilii, Toma, 167
Vancea, Gr., funcționar metropolitan la Blaj, 336
Vancea de Buteasa, Ioan, mitropolit greco-catolic de Alba-Iulia și Făgăraș, 8, 79, 284, 333-334, 335, 336, 339
Varga, Petru, 105
Vartolomei, Vasile, 293
Vass, Samuel, 328
Vatamaniuc, D., 365
Vay, Miklos, 150, 151
Văcărescu, Teodor, 27
Velisar, Ștefan (vezi și Belisar, Ștefan), socrul lui George Bariț, 24—25
Verboczy, Istvan, 232, 231
Veress, „un” oarecare, 196
Veștemian, Anton, 171, 246, 274
Vicoianu, 75

INDICE DE MATERII

(Instituții, scrieri, periodice, nume geografice, evenimente istorice)

Vida, Gherman, 98, 223
 „Villám" (Fulger), pseudonimul unui detractor al românilor, 296
 Vilara, Ioan, 166, 166-167
 Vintilescu, Virgil, 365
 Viotte, comisar la Făgăraș, 66
 Virgilius, Publius Maro, 89, 90
 Vizy, Ferencz, politician ungar din Brașov, 261, 265, 266
 Vlad, curator al școlii din Tohan, 35
 Vlad, Alexandru, fruntaș român din Orăștie, ginerele lui George Bariț, soțul fiicei Aurelia, 325'
 Vlad, Aurelia (vezi și Bariț, Aurelia, fiică a lui George Bariț), 311, 312, 328
 Vlad, N. Ioan, 47
 Vlădescu, Gr., 242-243, 250-251, 253
 Voinescu II, Ioan, 44
 Vrăbiescu, arhitect din Craiova, 46, 47
 Vulcan, Samuil, 102, 103
 Vulcan, Iosif, 8, 313, 313, 327

W

Wächter, prefect, 285, 332
 Weiss von Starkenfels, Johann, 57, 58
 Wesselenyi, Miklos, 115
 Wolgemuth, Ludwig, 50, 57, 128
 Worell, Adolf, aventurier financiar, 198, 198, 204, 219, 220
 Woycikoff, vilegiaturist rus, 208

Z

Zichy, Ferencz, 103, 104
 Zimmermann, Franz Joseph, 229, 229
 Zlatau, Toma, 67
 Zonaras, scriitor bizantin, 138
 Zotta, Sever, 44
 Zsedenyi, deputat, 329

A

A. E., *Micul catechism sau datorii omului creștin moral și social*, 242—243, 253
 ...A hunyadvármegeyi tortenelmi es regeszeti társulat evkonyve", 320
 Abbaye de Lerine, 118
 Abrud, 153, 169
 Abrud-Sat, 159
 Academia (facultatea) săsească de drepturi din Sibiu, 154—155
 Academia Imperială din Viena, 353
 Academia Română (vezi și Societatea Academică Română), 9, 144, 155, 178, 197, 282, 294, 323, 241-344, 342, 345, 346-353, 347, 350, 355, 355, 358-359, 373
 „Acta Musei Napocensis", 258
Acte și documente relative la istoria renașterii române. Actes et documents relatifs à l'histoire de la régénération de la Roumanie, 348—349, 349
Actele adunării generale ținute în Des, 288
Actele șogorului bisericii răsăritene din Ardeal din anul 1850, 57
 Adunarea de inaugurare a ASTREI de la Sibiu din 4 noiembrie 1861, 34
 Adunarea de la Sibiu din decembrie 1848 a Comitetului Național Român, 119, 119
 Adunarea districtuală de la Făgăraș din 1870, 198
 Adunarea Generală, vezi Adunarea Obștească a Moldovei
 Adunarea generală a ASTREI de la Hațeg din 1864, 174—175
 Adunarea generală, a ASTREI de la Năsăud din 8-10 august 1870, 206, 206
 Adunarea generală a ASTREI de la Blaj din 5—7 august 1877, 307, 307
 ^Adunarea generală a ASTREI de la Șimleul Silvaniei din 4—5 august 1878, 36, 37, 217,
 Adunarea generală a ASTREI de la Sibiu din 1881, 285, 332
 .Adunarea generală a ASTREI de la Dej din 27-29 august 1882, 286, 288
 Adunarea generală a ASTREI de la Orăștie din 16—18 august 1884, 320
 Adunarea generală a ASTREI de la Gherla din 17-19 august 1885, 359, 359
 Adunarea generală a ASTREI de la Reghin din 15/27—17/29 august 1890, 358—
 Adunarea Legislativă a Principatelor Române Unite, 140
 Adunarea Națională de la Alba-Iulia din 1 decembrie 1918, 307
 Adunarea Națională de la Blaj din 3/15 mai 1848, 235
 ^Adunarea Obștească a Moldovei (vezi și Adunarea Generală), 87
 Adunarea pentru înființarea unui fond de teatru românesc ținută la Deva în 4 octombrie
 154, 155

Aisenbach, 130
Aiud, 124, 154
Alba Carolina, vezi Alba-Iulia
Alba-Iulia (vezi și Alba Carolina), 37, 51, 124-125, 126, 153, 154, 156, 214, 214, 224, 273—274, 284, 309, 312, 333-334
„Albina”, 155, 156, 259, 262-263, 264, 267
„Albina românească”, 89, 98, 100-101, 117, 118
Albu, Nicolae, *Problema facultății de drept pentru românii din Transilvania după 1848/49*, 174
Album, vezi *Biserica episcopială a Mănăstirii Curtea de Argeș...*
Alexandri, Vasile, *Conul Iorgu de la Sadagura*, 99, 100
„Allgemeine Zeitung”, ziar din Augsburg, 117, 118, 124, 126
Ambasada Rusiei, 359
Ambasada Serbiei, 359
America, 322
„Amicul familiei”, 373
Amicul poporului, calendar, 197, 201
„Analele Academiei Române” (vezi și „Analele Societății Academice Române”), 45, 144, 178, 182, 197, 217, 282, 341, 342-343
„Analele Societății Academice Române”, vezi „Analele Academiei Române”
Analele statistice ale României pe anul 1866, 245, 249, 253
Annales ecclesiastici, serie editorială, 228
„Anuarul Institutului de istorie din Cluj”, vezi „Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca”
„Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca” (vezi și „Anuarul Institutului de istorie din Cluj”), 93, 104, 192, 196, 258
Anul 1848 în Principatele Române, 118—119
Anunț, articol în „Observatoriul” din 1879, 315
Apel către alegătorii români, 321
Apel către cluburile membrilor români ai comitetelor municipale și către întreaga inteligență română din Transilvania, 214
Approbatæ et Compilatae Constitutiones, 231, 231, 328, 329,
„Apulum”, 342
Arad, 86,86, 88,92-96, 95, 97-99, 99, 101,103, 103-105,104, 107, 107-108, 111, 112-114, 114, 195, 215, 224, 236, 263, 264, 287, 311-314, 315, 322, 338, 348
Arad, 22 noembrie, articol din „Gazeta de Transilvania” 1845, 95
Arad, 22 iulie, articol din „Gazeta de Transilvania” 1847, 107
Archiva Hajdău, vezi Hasdeu, Bogdan Petriceicu, *Archiva istorică a României...*
Ardeal (vezi și Transilvania), 47, 100, 117, 139, 173, 193, 358, 359, 367
Argeș, 140
Arhidieceza greco-catolică a Transilvaniei, 281, 309
Arhiva Bibliotecii metropolitane din Sibiu, 170—171
Arhiva din Deva, 318
Arhiva generalului Gheorghe Magheru. Catalog de documente 1582—1880, 60
Arhiva Mureșenilor din Brașov, 362—363
„Arhiva Someșană”, 60, 121
„Arhivele Olteniei”, 218
Arhivele Statului din Blaj, 11

Arhivele Statului din Cluj-Napoca, 11-12, 27, 31, 34, 36-39, 112, 114, 119, 132, 175-178, 211, 333-334, 336, 339
Armeanca, Ernest, *O scrisoare a lui George Barițiu*, 357
Arpătac, vezi Vilcele
Articuli anonimi, polemică cu George Bariț, în „Telegraful român” 1871, 269
Asociațiunea română din Arad, 224
Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român (ASTRA), 9, 36, 38-39, 45, 154, 160, 164, 164-165, 173-174, 175, 201, 206, 218, 221-224, 272, 286, 288, 295, 297, 301, 320, 331, 332-333, 241, 353, 356, 357, 359, 359, 368, 367-369, 372, 272, 374, 375
Augsburg, 118
Austria, 144, 149, 268
Austro-Ungaria, 218, 321
Autonomia Transilvaniei, articol din „Gazeta Transilvaniei” 1860, 151
Azilul „Elena Doamna” din București, 266, 365

B

Babeș, Vincențiu, *Alegerea de rigă*, 91
Babeș, Vincențiu, *Călăritul românului*, 91
Babeș, Vincențiu, *Critică în reflexiile asupra poeziei noastre. Din „Foaia” nr. 1*
Babeș, Vincențiu, *Despre și de la Societatea Academică*, 156
Babeș, Vincențiu, *Lauda divului hronic român Gheorghe Șincai din Șinca și remănimii după dînsul*, 91
Babeș, Vincențiu, *Triplică asupra versificației*, 91
Bacău, 167
Balint, Simion, *Scurtă descriere a unor evenimente întîmplate în Munții Transilvaniei, în comunele Bucium, Agrud-Sat și Cărpiniș începute în a. 1837 în iuliu și continuate pînă în 1847*, 159
Balta Albă, 106
Banat, 103, 107, 109-110, 110-111, 172, 177, 247, 255, 313, 315, 320, 343, 356, 359
Banca „Albina” din Sibiu, 180, 201, 204-206, 205, 207, 209, 211, 212, 213, 215, 218, 220
Banca „Dacia” din București, 220
Banca „Transilvania” din Sibiu, 198, 201, 203, 204, 215
Barac, Iosif, *Cuvîntare ținută în biserica Sf. Treimi din Brașov-Tocile la obținerea de publicitate al gimnasiului*, 264
Barac, Iosif, *Cuvîntări ținute în bisericile parohiale din Brașov*, 264
Baraș, Iuliu, *Istoria naturală*, voi. I, 250—251
Baraș, Iuliu, *Zoologia*, 242—243, 254
Bariț, George, *Catehismul calvinesc impus clerului și poporului românesc sub principilor Georgiu Rakoczi I și II. Transcris cu litere latine după edițiunea în anul 1656, însoțit de una excursiune istorică și un glosariu*, 313
Bariț, George, *Cauzele pentru care s-au răscolat românii în anul 1784*, 319
Bariț, George, *Căldariu pentru poporul român*, 9, 33, 34, 353, 354
Bariț, George, *Cătră dd-nii cititori*, articol din 1849, 50
Bariț, George, *Cestiunea ceangăilor, cestiune politică de primă ordine*, 357

Bariț, George, *Comisarii. Investigarea. Critica ei. Sentințele de moarte. Execuțiile capitulor revoluționari din 1784*, 319

Bariț, George, *Culegere de documente istorice*, 227

Bariț, George, *Cum au acuzat comitatele și domniile feudale pe români, pe comandanții trupelor și chiar pe împăratul Iosif II*, 319

Bariț, George, *Cuvîntare scolastică la examenul de vară în Școala românească din Brașov, în cetate*, 31

Bariț, George, *Despre Dicționarul și Glosariul Societății Academice*, conferință publică, 313

Bariț, George, *Despre Țara sâsească*, 126

Bariț, George *Dicționarul unguresc-românesc. Magyar-roman szótár*, 237, 239, 254, 255

Bariț, George, *Din memoriahd compus și publicat...* [titlul întreg infra, Bariț, George, *Memorial etc*], 316

"Bariț, George, *Doamna Antonia de Gerando, directoarea școlii superioare de fete din Cluj*, 366

Bariț, George, *Dora d'Istria. Fragmente biografice și recenzii*, conferință publică, 313

Bariț, George, *Două bilete ale împăratului Iosif II despre revoluțiunea din anul 1784*, 319

Bariț, George, *Emlekirat. A román választok képviselőinek Nagyszébenben 1881 evi májns ho 12-étol 14-ig tartott egyetemes értekezlete meghagyásából szerkesztette es kdszeteszi a hikiü-dott bizottság (Fordítás)*, 288

Bariț, George, *Epistolă deschisă*, articol clin 1842, 156

Bariț, George, *Epistole anonime*, 268, 269

Bariț, George, *Explorările de la cetatea romană Aquinicum de la Buda*, 144

Bariț, George, *Expozițiunea istorică de la Budapesta din anul 1866*, 144

Bariț, George, *Familia Hurmuzache*, 121

Bariț, George, *Gavril I. Munteanu*, 201

Bariț, George, *Horia, Cloșca și Crișan*, 319

Bariț, George, *Idei învingătoare și pregătitoare*, 50

Bariț, George, *Industria de casă și cea mică*, 286

Bariț, George, *însemnări din viața mea căsătorită*, 26, 32, 113, 132

Bariț, George, *Material pentru biografia lui Andrei Murășanu*, 165

Bariț, George, *Memorandum in Auftrage der Generalkonferenz der zu Hermannstadt von 12 bis 14 Mai n. St. 1881 versammelten Varlreter de romänischen Wahlcr verfassit und veröfentlicht von entsendeten Ausschusse derselben. Aus dem romänischen ubersetzt*, 317

Bariț, George, *Memorandum compuse și publicate par le cernite elu Vassemblee generale des representanis des electeurs Roumains tennue a Hermannstadt le 12, 13 et 14 mai 1881*, 317

Bariț, George, *Memorial compus și publicat din însărcinarea Conferinței generale a reprezentanților alegătorilor. români, adunați la Sibiu în zilele din 12 13 și 14 mai st. n. 1881, prin Comitetul său emis cu acea ocaziune*, 286, 289—291, 291, 293, 295, 315, 315—317, 356, 357

Bariț, George, *Monument lui Andrei Mureșanu*?, 226

Bariț, George, *Nota așezătorului de litere*, articol din 1848, 44

Bariț, George, *Observări și rectificări la notițele publicate despre ilustra familia Hurmuzache*, 121

Bariț, George, *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urma*, 131, 170, 171, 347, 347-349, 349-350, 352, 353, 373-375, 374

Bariț, George, *Prinderea capitulor revoluționari românești de la 1784—85*, 319

Bariț, George, *Pusura de acum a aristocrației noastre*, 44

Bariț, George, „*Revoluțiunea lui Horia*” de Francisc Szilágyi: (Recenziune), 319

Bariț, George, *Spre folosul românilor răniți*, 282

Bariț, George, *Îtwinirea credință*, 266

Bariț, George și Gavril Munteanu, *Deutsch-romänisches Wörterbuch und in dessen romänischen Theile mit etlichen Tausend Worten bereichert von dem Verfasser*, nariu germano-roman, întocmit și în partea lui românească înavuț cu câteva mișcări de - , 78, 79, 82, 84

[Bariț, George și Vass, Sâmuell], *Az erdelyi oláh nemzetrol szolo tudomanyos értekezés, amely a magyar es egy oláh kozdtl*, 329

Bassero, A. H., *Curs elementar de antropologie și de medicină populară*, 242—243

Bavaria, 113

Bazna, 208

Bălan, Nicolae, *Mitropolitul Ioan Meșianu*, 190

Bălășescu, Nicolae Nifon, *Epistolele și evangheliile duminicilor și ale altor sărbători*, de peste tot anul, 241, 243, 249-250, 253

Bălcescu, Nicolae, *Opere IV, Corespondență*, 44

Baneseu, N. și Mihăilescu, V., *Ioan Maiorescu*, 47

Bănescu, Nicolae, *Corespondența familiei Hurmuzaki cu George Bariț*, 10, 12

Bănescu, Nicolae, *Gheorghe Bariț. Legăturile sale cu românii din celelalte părți ale țării*, 10

Bărbat, A. L., *Fabrica de hirtie din Zărnești (1852—1878)*, 33

Bărnăușiu, Simion, *Bălăzsfalvi iskolai ugyekdl*, 28

Băsești, 332

Bărseanu, Andrei, *Istoria școlilor centrale române gr.-ortodoxe din Brașov*, incidentul jubileului de 50 de ani al gimnasiului, 31, 83, 261, 264, 360

Bărseanu, Andrei, *Ion Lăpădatu, 1844—1878*, 327

„Beilage”, suplimentul ziarului „Allgemeine Zeitung” din Augsburg, 61

Beiuș, 22, 105-106, 107, 307, 348, 350

Berariu, Pavel, *Economistul ardelean Visarion Roman*, 180

Berea, mănăstire, 3221

Besericeasca istorie a lui Meletie, 86, 87

Breve Regius, legiuire medievală, 138

Bianu, Ioan și Nicolaiasa, G. *Catalogul manuscriselor românești*, 87

Bianu, Ioan și Hodoș Nerva, *Bibliografia românească veche*, 342

Bibliografie, articol din „Transilvania”, 1868, 226

Bibliografie, articol din „Transilvania” 1887, 348

Biblioteca Academiei Române (B.A.R.), 11-12, 19, 32, 42-43, 45, 47, 49, 54, 68, 71-72, 74-76, 78, 82, 85, 87, 91, 104, 110, 118, 121-123, 126, 128, 131, 140-141, 144, 146-147, 149, 151-152, 154, 156, 165-167, 231, 241-243, 250-251, 254-255, 257, 260, 262, 264, 266-269, 271-272, 274, 277-278, 283, 285, 288, 290-291, 293-297, 299, 301, 305, 307, 310, 327, 331, 342, 344, 359, 365, 367-369, 371-375

Biblioteca „Astra” din Sibiu, 25, 356

Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, 12, 116, 157, 159—161, 163, 307, 313-315, 317-318, 321, 323-324, 326, 328, 331-332, 360-361

Biblioteca districtuală din Făgăraș, 155, 248
 Biblioteca Națională din Paris, 356
 „Bihar”, 339
Biografia arhiepiscopului și mitropolitului Ioan Mețianu, 190
 „Biserica ortodoxă română”, 78, 190
 Biserica „Sfinta Adormire” din Brașov, 221
Biserica episcopală a Mănăstirii Curtea de Argeș, restaurată în zilele M. S. Regele Carol I, restaurată din nou în ziua de 12 octombrie 1886 (vezi și *Album*), 343
 „Biserica și școala”, 111, 315
 Bistrița, 218
 Birlad, 142
 Blaj, 8, 11, 20, 20, 22, 24, 27, 27-28, 29-31, 31-32, 34, 35-39, 36-37, 47, 78, 78-80, 90, 92, 110, 112, 114-115, 119, 119, 154, 155, 165, 169, 171, 173, 176-178, 230, 231, 240, 254, 258, 273-274, 284, 295, 302, 306-307, 307, 314, 333-334, 334-335, 336-338, 336, 339, 342, 344, 348, 350, 350
Blaș, 6 mai 1871, articol din „Federațiunea”, 1871, 264
 Bocșa Română, 37
 Bodila, 124
 Bodea, Cornelia, *1848 la români*, 43—44, 111, 118—119
 Boliac, Cezar, *Din poeziile lui Chesar Boliac*, 31
 Bologa, Iacob și Bariț George, *Recursul luat în cauza expozițiunii. înalt Ministeriu Regesc Unguresc !*, 286
 Bologa, Valeriu L., *Contribuții la istoria medicinei din Ardeal*, 86
 Boroș, Ioan, *Evenimentele revoluției de libertate din anii 1848/49 desfășurate la Lugoj*, 111
 Bosnia, 216, 218
 Bosco, localitate din Banat, 103
 Botiș, Teodor, *Istoria Școlii normale (Preparandiei) și Institutul teologic ortodox român din Arad*, 86
 „Bote”, vezi „Siebenburger Bote”
 Botoșani, 167
 Braharu, Dimitrie, *Nuvela istorică în literatura română transilvană. Ion Al. Lapedatu (1844-1878). Cu note biobibliografice*, 327
 Bran, 125, 202, 267
 Braniște, Valeriu, *George Pop de Băsești*, 329
 Brașov (vezi și Corona, Cronstadt), 5, 1, 9, 13, 24—26, 24—25, 27, 29—34, 31, 36, 41—42, 44, 44, 47-48, 50, 51, 53, 57-58, 60, 60, 62, 62-63, 65-67, 69, 71-72, 74-75, 14-15, 77, 79, 81-83, 82-83, 85, 85, 87, 87-88, 91-96, 93, 97, 98, 100, 100-101, 103, 105, 106-108, 110, 112-114, 113-114, 124, 126-121, 127-128, 132, 134, 137, 144-146, 148, 149, 151-154, 154-155, 156-160, 163-167, 163-164, 166-167, 169-170, 173-184, 186, 188-191, 193-199, 195, 202-209, 206-209, 211, 212-214, 213, 216-217, 219-221, 220, 223-225, 228, 228, 230-231, 231, 237, 240, 242, 244-246, 248, 254, 256, 258-259, 261, 261-263, 264, 265-269, 261, 271-273, 274, 275, 277, 283, 298, 300-301, 306, 308-312, 310; 312, 326, 327, 328, 353, 351, 358-360, 360, 362-363, 369
.Brașov. (La festivitățile demonstrative din 22/10 april), articol din „Gazeta Transilvaniei” 1871, 266-261, 266
Brașov. Răspuns, respectiv de declarațiune la articolul din „Gazeta Transilvaniei” nr. 29j187.1, intitulat „Festivitățile demonstrative din 22/10 aprilie a.c.”, articol din „Gazeta Transilvaniei”, 1871, 261

l
 ,
 i
 I
 j
 i
 ,
 i
 j
 +
 ,
 f
 \
 j
 j
 \
 |
 >
 i
 j
 I
 I
 j
 I
 ,
 ,
 ,
 \
 I
 ...
 \
 ^

Brașov, 23 octobrie articol din „Gazeta Transilvaniei” 1860, 148
Brașov, 1-a ian. 1868, articol din „Gazeta Transilvaniei”, 226
Brașov, 3 martiu n., articol din „Gazeta Transilvaniei” 1869, 191
Brașov, 11/23 aprilie 1871, articol din „Telegraful român”, 267
Brașov, 20 aprilie 1871, Pregătirile la fratemisare se făcu, articol din „Gazeta Transilvaniei”, 260
Brasso, 1871, april 20, articol din „Nemere”, 264
 Bratislava (vezi și Presburg), 80, 82, 104
 Bratu, L., *Andrei Bârseanu. Omul și opera*, 360
 Brăila, 167
 Breazu, Ion, *Matei Millo în Transilvania și Banat (1870)*, 301
 Breazu, Ion, *Studii de literatură română și comparată*, 327
 Breazu, Ion, *Un omagiu al moldovenilor pentru Gheorghe Bariț (1843)*, 135
 Brezeanu, Ion, *Iosif Pușcariu*, 261
 Brezeanu, Ion, *Povestitori ardeleni și bănățeni pină la Unire*, 261
 Bruxelles (vezi și Brussel), 232, 235
 Briissel, vezi Bruxelles
 Bucium, 159
 Bucovina, 59, 131, 137, 139, 172, 265, 296
 „Bucovina”, 49, 56, 69, 124, 126-127
 București, 5, 10-13, 20-21, 26, 27, 31, 33, 36, 37, 43-45, 46, 47, 49, 60, 78, 80, 92, 93, 98, im, 101, 110, 110-111, 117, 118-119, 122, 126, 129-130, 133, 136, 140, 141-142, 144, 145, 146, 147-152, 155, 158, 158, 160, 160-163, 164, 166, 180, 180, 182, 195-196, 197-198, 198-199, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 218, 218, 220, 224, 226-227, 229, 229, 235-236, 241, 243, 245-247, 255, 258, 270, 276, 279, 280, 281, 283, 290, 298, 300, -312, 316, 327, 328, 329, 340, 340, 344-345, 348-349, 348-349, 351, 353-354, 356, 357, 358-360, 360, 365-369, 374-375
București, 19 august 1848, articol din „Gazeta de Transilvania”, 118
București, 2/14 mai, articol din „Trompeta Carpaților” 1873, 276
 Bud, Tit, *Date istorice despre protopopiatele, parochiile și minăstirile române din țara noastră*, 351
 Bud, Tit, *însemnări și date despre înființarea parochiei gr.-cat. din Sighetul-Maramureș*, 350
 Bud, Tit, *Poezii populare din Maramureș*, 351
 Bud, Tit, *Ritualul pentru pruncii școlari din școlile elementare populare*, 350
 Buda (vezi și Budapesta, Pesta), 78, 86, 92, 107, 226
 Budapesta (vezi și Buda, Pesta), 37, 104, 111, 144, 144, 193, 210, 284-285, 287, 288, 295, 298, 308-309, 312, 321, 325, 330, 333, 338, 371
 Bulgaria, 166-167, 227
 „Buletin. Gazetă oficială”, 100, 101
 „Buletin. foaie oficială a Prințipatului Moldaviei”, 100, 101
 ^Buletinul Institutului economic românesc”, 184
Buletinul legilor pre anii 1859, 1860 și 1861, 245, 249, 252
Buletinul legilor pre anul 1862, 245, 249, 252-253
Buletinul legilor pre anul 1863, 245, 249, 252
Buletinul legilor pre anul 1864, 245, 249, 252
Buletinul legilor pre anul 1865, 245, 249, 252

Budiul de Cimpie, 115
Bungard, 262
Bunea, Augustin, *Dr. Aurel Murășianu*, 312
Bunea, Augustin, *Panegiricul lui* Dr. Aurei Mureșianu' (20 iunie n. 1847 — 20 iunie n. 1909)*, 312
Buzău:-6S. 166, 178, 221,225

C

Camera comercială din Viena, 75
Camera deputaților din Dieta Ungariei, 289, 329
Camera Legislativă a României., 175, 219
Camera magnaților din Dieta Ungariei., 282, -284, 289
Cancelaria aulică a Ungariei din Viena, 104
Canoanele apostolilor, legiuire bisericească, 138
Cantemir, Dimitrie, *Descriptio Moldaviae*, 159, 161, 326
Cantemir, Dimitrie, *Istoria Imperiului Otoman*, 158, 161, 162
Capitulul metropolitan greco-catolic din Blaj, 230, 231
Caransebeș, 163, 211, 215, 216, 322, 338, 367
Carantina cezaro-crăiască de la Timișul de Jos, 47, 87.
Garda ș, ,Gheorghie, -*Iustin? Popfiul* 340
Cardaș, ,Gheorghie, *poetii-și prozatorii Ardealului [pînă la-Unire (1800 — 1918)*, 340
Carloviț, 95, 107., 138,
Carmen, Sylva, *Cuvinte sufletești*, 248, 249—250 ;
Carmen -Sylva, „*Sola.*” 250, 25%
Carmen. Sylva, *Visul. poetului*, 347, 348, 349
Carpați, 7, 141, 148, 141, 255
Casa de Habsburg, 190, 192
„Casina română”, 132
Casina românească de la Brașov:- 129, 259
Qatehismul calvinesc din 1656.: 313
„Călindarul poporului”, 328
Căpitanatul Brașovului, .129,
Cărpiniș, 159
Cehul Silvaniei, 329, 332
„Cele trei Crișuri”, 342
Centenarul revistei „Transilvania”. Sesiunea de 'comunicări 11^12 m.ai 1968, 223
Gernat.ț 67
Cernauca, 120
Cernăuți, 49, 59, 121-124, 126, 130, 342
Cernăuți, 22 februarie, articol din „Bucovina” 1850, 49
Cergău, 262
Cernești, M. S., *Fia/a a^era Zăi Visarion Roman (Senca 5 hdie 1833 — Sibiu «il mai 1885)*, 180
Cesarea Regia-Apostolica Majestate ! Prea grațios al nostru domn: și rege ! (vezi și Memorandul Blajului [din 1879]), 337-338, 339
Cetatea de Piatră, vezi Chioar

Cetatea numită *Transilvania sau Ardeal*, 296
Cheresteșiu, Victor, *Adunarea Națională de la Blaj 3—5(15—17) mai*
Chindriș, Ioan, *Alexandru Papiu Ilarian și Academia Română*, 45, 182
Chindriș, Ioan, *Bonifaciu. Fioreseu și Memorialul transilvănean de la 1882*, 3
Chindriș, Ioan, *Chipuri din hronicul neamului*, 133
Chindriș, Ioan, *Corespondență I. Heliade Rădulescu și, George Bariț*, 42
Chindriș, Ioan, *Etica lui George Bariț*, 133
Chindriș, Ioan, *Ideologia revoluționară a lui Alexandru Papiu Ilarian*, 80, 1
Chindriș, Ioan, *Mărturii pașoptiste regăsite*, 116
Chindriș, Ioan, *Prima scrisoare a lui George Bariț*, 20
Chindriș, Ioan și Kovács Ferenc, *George Bariț magyar levclczese* 144,
Chioar (vezi și Cetatea de Piatră), 178, 307
Chițoiu, D. G., *P. S. Aurelian*, 208
„Cibinium. Repere sibiene”, 280
Colan, Ioan N. și Grecu, Victor V. *Visarion Roman pedagog social*,
Ciocazan, C. M., *Figuri oltene: Gh. Chițu*, 218
Cioran, Emilian, *Comemorarea lui Nicolae Cristea — conferință ținută la 1937 cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui*, 264
Cipariu, Timotei, *Abecedariu românesc cu litere latinești, pentru deprindere la citire, împreună și învățătură creștinească și cu una ortografice pe*
Cipariu, Timotei, „*Adaosul*” (un jurnal de călătorie în Bucovina, inedit),
Cipariu, Timotei, *Archivu pentru filologie și istorie*, 224., 226
Cipariu, Timotei, *Istoria sfântă sau biblică a Testamentului Vechi și Nou, pători*, 34
Ciucea, 37
Ciura, Alexandru, *Biografia părintelui Vasile Lucaciu povestită pentru po*
Ciurea, Al. L, *Clerici și personalități ale bisericii române din Transilvania și Ban*
ai Academiei Române, înainte de 1 decembrie 1918, 258
Ciurea,- Alexandru, *Gheorghe Barițiu. La. centenarul de la nașterea lui*, 10
Cîrța, 146
Clineiu, Ioan, *Din trecutul societății Transilvania (1867—1939)*, 312
Clisura — Filipopoli, 166
Clubul electoral de la Cluj, 363
Cluj (vezi și Cluj-Napoca), 10- 12, 21, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 36, 40, 41, 47, 48, 50, 78, 98,98-99, 103, 104, 107, 109, 111, 114-115, 131, 135, 156, 160,-172, 180, 18, 224-225, 226, 238, 240, 255, 255, 258, 261, 264, 273, 290, 293, 297, 301, 307, 317-318, 321-334, 336, 339-340, 342-345, 348, 353, 357, 360-361, 364,
Cluj-Napoca, vezi Cluj
Cluj, 30 ian., articol din „Gazeta Transilvaniei” 1850, 50
Cocea, Calistrat, *Calendarul pe 1885 al Societății pentru literatură română vna*, 296
„Cocoșul roșu”, 261
Codice de procedură civilă, 244, 249, 252
Codice penale și de procedură criminală, 244, 249, 252
Codlea, 57
Colecții de instrucții pentru aplicarea Legii rurale, 244, 248, 252
Colecțiune de mai multe legiuri române, 249
Colegiul De Propaganda Fide din Roma, 20

Comanda generală din Sibiu, 57
Comarnic, 89
Comentarie la procesul politic de presă din 30 aprilie a.c., 282
Comisia proprietății de la București din 1848, 118
Comisiunea filologică de la Sibiu din 2 octombrie 1860 pentru adoptarea alfabetului latin, 146, 146
Comitatul Alba Inferioară, 153, 169, 318
Comitatul Bihor, 91
Comitatul Caras, 111
Comitatul Cetatea de Baltă, 169
Comitatul Cluj, 169
Comitatul Cojocna, 214
Comitatul Dăbica, 169
Comitatul Hunedoara, 169, 186, 225, 318, 326, 345, 353, 358
Comitatul Sătmăr, 280
Comitatul Solnoc, 186
Comitatul Szepes, 293
Comitatul Timiș, 111
Comitatul Torontal, 111
Comitatul Turda, 169
Comitatul Zarand, 153
Comitetul Central al Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român, 155, 163-164, 175, 284, 294, 297, 308, 360, 370
Comitetul Central al Partidului Național Român, 320, 321, 361
Comitetul Conferinței alegătorilor români întruniți la Sibiu în 12—14 mai 1881, 316
Comitetul Național din Sibiu, vezi Comitetul permanent ales de Conferința Națională de la Sibiu din 1/13—4/16 ianuarie 1861
Comitetul Național Român de la 1848, 57
Comitetul pentru ajutorarea juriștilor de la Sibiu, 173
Comitetul permanent ales de Conferința Națională de la Sibiu din 1/13—4/16 ianuarie 1861 (vezi și Comitetul Național din Sibiu), 114—116, 119, 130, 171, 171
Comitetul Reuniunii femeilor române din Sibiu, 348
Comșă, Nicolae, *Corespondența între Ion Micu Moldovanu și Ion Bianu. Un capitol din colaborarea dintre Blaj și București*, 342
Comșă, Nicolae, *Dăscălii Blajului*, 20, 21
Conclusul conferinței inteligenței române ținute în Des în 15j3 febr. 1869 în cauza alegerei de deputați, fiind de față 180 de inși, 188
„Concordia”, 263, 264, 299
Condica comercială, 244, 248, 252
Conferința Națională de la Miercurea din 1869, 6, 186, 187, 189, 190, 192, 192—193, 194, 195
Conferința Națională de la Sibiu din 1/13—4/16 ianuarie 1861, 148
Conferința Națională de la Sibiu din 7/19—11/23 aprilie 1863, 170—171
Conferința Partidului Național Român din 1877, 320, 321, 325
Conferința Partidului Național Român din 1890, 297, 297
Conferința românească de la Sibiu din 5—6 mai 1872, 157
Conferința românească de la Alba-Iulia din iunie 1872, 274
Congresul național-bisericesc de la Sibiu din octombrie 1870, 202, 203
Congresul național-bisericesc de la Sibiu din 21 noiembrie — 3 decembrie 1874, 213

„Congresul” școlar de la Blaj din 1873, 301-302, 306
Consiliul instrucțiunii publice din România, 143
Consistoriul greco-catolic din Blaj, 39—40
Consistoriul greco-catolic din Gherla, 254
Consistoriul neunit din Sibiu, 258
Constantinopol, 43, 43-44, 117, 132, 139, 232, 235
Constituția octroată din 4 martie 1849, 129
Constituțiunea și legea electorală, 244, 252
„Contemporanul”, 118
Convențiune pentru organizarea definitivă a Principatelor Unite Române, 244, 248, 250
„Convorbiri literare”, 62-63, 126, 131, 135, 141, 208
Copșa, 369
Coroana Simțului Ștefan, imperiu utopic al Ungariei, 109
Corona, vezi Brașov
„Cosinzeana”, 10
Covurlui, 167
Craidorolț, 345
Craiova, 46, 47, 87, 218
Crăciun, Ioachim, *Doi bibliologi români, Ioan Bianu (1856—1935) și Al. Ștefan (1837—1926). Deux bibliologues roumains, Jean Bianu, 1856—1935, et Al. Ștefan 1873—1926. Texte roumain et français*, 342
Crețescu, Al. I., *Elemente de istorie generală*, 242—243, 250—251, 254
Cricău, 324
Croatia, 128, 147, 232
Croicu, Marieta și Croicu Petre, *Scrisori către Ioan Bianu*, 342—343
Cronstadt, vezi Brașov
Crucea de argint cu coroană pentru merite, decorație austriacă, 251
Crucea „Elisabeta”, decorație românească, 329—330
„Cultura creștină”, 10, 24, 90, 329
Cultura ungurească și cultura românească, articol din „Observatoriul” 1881, 286
„Curierul de ambe sexe”, 31, 31, 89, 90-91, 93-95, 100, 101, 102, 105
„Curierul românesc”, 45, 89, 90, 93-94, 98, 102, 105
Curtea de apel din Tirgu-Mureș, vezi Tabla Regească din Tirgu-Mureș
Curtea de casație din Viena, 70, 74—75
Curtea de conturi din Pesta, 272
Curtea imperială de la Viena, 21, 58, 78, 125, 126
Curtea Supremă din Budapesta, 289
Curticăpeanu, V., *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, 312
Cuvintări de la festivitatea de înfrățire de la Brașov, articol din „Telegraful român” 1874

D

Dacia, 110
Dacia Inferioară (Țara Românească), 270
Dacia Superioară (Transilvania), 270
Dămșa, Ioan, *Mișcările românilor bănățeni la anul 1848/49*, 111
Dămșa, Ioan, *Ținuta sîrbilor față de români în cauza despărțirii ieraticе*, 111

Datcu, Iordan și Stroescu S. C., *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, 235, 251, 257, 260

Dăianu, Ilie, *Leul de la Șișești*, 298

De la București din 22 febr., articol din „Foaie pentru minte...” 1845, 45

De la comitetul expoziției, articol din „Observatoriul” 1881, 286

De la Cris 10 aug. Răsunetul proselitismului, articol din „Gazeta de Transilvania” 1847, 107

Decretul în puterea căruia s-a înființat în Transilvania cel dintâi ziaru politic în limba românească, la an 1838, articol din „Observatoriul”, 1885, 28

Decretul 6727/1871 al Ministerului agriculturii, industriei și comerțului din Ungaria, 206

Decretul regelui Carol I nr. 874/1867, 178

Dej, 156, 157, 186, 288

Dejeu, Petre, *Instituțiile culturale din municipiul Oradea și județul Bihor*, 340

Delegațiunea română de la Viena din 1849—1852, 8, 56, 63, 69, 124, 126

Delegația permanentă a Societății Academice Române, 161; 202, 261, 283

Deva, 155, 169, 307, 310, 311-313, 312, 314, 315, 316, 318, 318, 321-325, 326, 334, 352, 358

Deva, la 13/25 ianuaru 1879, articol din „Gazeta Transilvaniei”, 334

Dezbaterile Adunării Legislative a României pe anii 1864—1865, 245, 249, 253

Dezbaterile proiectului de lege despre impunerea limbei maghiare, 284

Dezbaterile Senatului Român pe 1864—1865, 245, 249, 253

Diacbnovici, Corneliu, *Enciclopedia Română*, 190

Diaconovici, Oorneliu, *George Barițiu, 12/24 iulie 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892*, 10, 59, 113, 135, 354, 354

Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900/85, 87, 122, 133, 174, 180, 182, 218, 227, 235, 280, 327, 351, 360

Dieceza, vezi Episcopia

Dieta Germaniei de la Frankfurt, 43

Dieta (sesiunea) de la Sibiu din 1863—1864, 154, 176

Dieta Transilvaniei, 115, 153, 169

Dieta Ungariei, 176, 268, 282-283, 287, 288, 308, 310, 314

Din Album publicat în memoria restaurărei bisericei de la Curtea de Argeș, 344

Din Bucovina, articol din „Observatoriul” 1885, 296

Din miscelaneile lui Ioan Munteanu, '357'

Din sala tribunahdului de la Sibii. Darea de seamă asupra procesului de presă al d-ului Georgiu Bariț, redactorele „Observatoriului”. In chestiunea colectelor pentru soldații români răniți. (Pertractarea finală din 30 aprilie st.n. 1879). Edițiune separată după „Observatoriul”. Sibii 1879. Tipografia lui S. Filtisch (W. Krafft), 282

Din sala tribunahdului de la Sibii. Procesul de presă al d-ului Georgiu Bariț, 331

Din Zarand, 30 nov 1877 (După alegerea membrilor comitatensi din Ciuciu*), articol din „Gazeta Transilvaniei” 1877, 311

Diploma imperială din >20 octombrie 1860, 147, 147, 151

Diploma Leopoldina din 1699, 190

Districul Bistrița, 61

Districul Brașov, 61, 67, 169, 221, 240, 261

Districul Chioar, 178

Districul Făgăraș, 66, 169, 184, 193, 225, 248, 261, 308, 358

Districul Hațeg, 225

Districul Mureș, 238

Districul Năsăud, 184

Disirucțiunea sfintei cetăți Ierusalimul, 245

„Divatlap”, 97

Dobrogea, 143

Două cuvintări ținute cu ocaziunea Adunării generale din anul acesta a Asociațiunei la Șimleu, 37

Dragomir, Silviu, Avram Iancu, 78, 126

Dragomir, Silviu, *Revoluția românilor din Transilvania în anii 1848-1849*,

Dragu, 325

„Drapelul”, 227, 312

Drașeu, 230

Dulcești, 121-122.

Dumbrăveni (vezi și Elisabetopole), 309

Dumitriu-Snagov, I., *Românii în arhivele Romei*, 20

Dunărea, 97

E. A., *Manualul sistemului metric decimal, cu figuri în text*, 242—243, 250—251, 252

Eccle des langues orientales vivantes din Paris, 357

Editura Minerva, 11

Eforia Școlii greco-catolice din Ohaba Făgărașului, 251

Eforia Școlii „Radu Negru” din Făgăraș, 249

Eforia școlilor din Brașov, 13, 155, 240, 247, 255, 261, 278, 298, 300

Eforia școlilor din Țara Românească, 34

Elefterescu, Emanoil, *Adevăratul calendar*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Biblioteca clasică a elevilor de liceu*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Cartea neamului cuprinzând date istorice. Tradițiunea poporului, originea și istoricul lor, aranjate lunar, și literatură. Pe anii 1911—1912*

Elefterescu, Emanoil, *Cornelius Nepos*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Despre băuturi și relele alcoolismului în popor*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Despre higiena noului născut, despre alăptare*, 372

Elefterescu, Emanoil, *Despre' invidia sau ură și calomnie sau vorbirea de rău*

Elefterescu, Emanoil, *Despre îmbrăcăminte și lux*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Despre prieteni și amiciție*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Igiena poporală*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Locuri ardelen, monogerații*, 367

Elefterescu, Emanoil, *Mama de familie*, 361

Elefterescu, Emanoil, *Necesitatea religiunii în omenire*, 361

Elefterescu, Emanoil, *Predice pe toate duminicile și sărbătorile de peste an*,

Elemente de istoria sacră sau biblică a Vechiului și Noului Testament, 241—242, 250

„Elet kepek”, 99, 100

Elisabetopole, vezi Dumbrăveni

Elisa Circa, articol din „Familia”, 1865, 223

„Ellenzek”, 285, 286

Enciclopedia istoriografiei românești, 229, 249

Episcopia greco-catolică de Făgăraș, 28, 40

Episcopia greco-catolică de Oradea, 22, 223, 295, 297

Episcopia Dunării de Jos, 354

Epistole ale repausaților, 307
[Erdeli] *Dr. Vasiliu Erdeli, 1794-1861*, 222
Erdelyi Vázul piispdk bdro, 222
„Erdelyi Hirado”, 115
Esztergom (vezi și Strigon), 342
Europa, 43, 117, 210, 227, 335, 343
Eustațiu, Georgiu, *Geometria elementară*, 242
Ex Indice Codicis Diplomatici Illustrissimi D. Comiți Josephi Kemeny in XII Tomos distribui, 239
„Expatriatul”, 353
Expoziția istorică de la Budapesta, vezi Expoziția jubiliară de la Budapesta din 1886
Expoziția jubiliară de la Budapesta din 1886 (vezi și Expoziția istorică de la Budapesta), 144, 144
Expoziția națională de la Brașov din 1862, 164—165
Expoziția națională de la Sibiu din 1881, 331, 332
Expozițiunea de manufactură și agricultură, articol din „Observatoriul” 1181, 286
Expozițiunea română, articol din „Observatoriul” 1881, 286
Extractus memorabilium in Lexicone Rerum Transilvanicorum eruditissimi Viri Illustrissimi d. Comitis Josephi Kemeny sub voce Valachi. Tome III, Q—Z contentorum, 239

Fabrica de hîrtie din Zărnești, 32, 134, 135, 149, 150, 159, 162, 177, 181, 205, 207, 333
Facultate de drept din Budapesta, 307
Facultatea de filosofie din București, 207, 297
Facultatea de medicină din Viena/ 142
Facultatea de științe din București, 217
„Familia”, 189, 222-223, 227, 327, 340, 373
Făgăraș, 24, 24-25, 28, 41, 133, 146, 154, 156, 189, 192-194, 205, 249, 260, 261, 263, 274, 284, 302, 333-334
Fecheș, sat lingă Rupea, 68
„Federațiunea”, 157, 203, 204, 256, 258, 259, 262, 262, 264, 265, 266-268, 271, 271-273, 275, 278
Fekete Negruțiu, Ioan, *Gramatică maghiară-română*, vezi Negruțiu Fekete, Ioan, *Magyar-román nyelutan*
Fekete Negruțiu, Ioan, *Magyar-román nyelutan* (vezi și Negruțiu Fekete, Ioan, *Gramatică maghiară română*), 255
Feldioara (vezi și Marienburg), 67
Festitul de înfrățirea maghiarilor și românilor brașoveni, articol din „Gazeta Transilvaniei” 1871, 260
Figuri de arhiviști, 229
Filitti, Ioan G, *Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834—1848*, 27
Firma comercială Belgazoglu et Socec din București, 177
Firma comercială G. Ioan și Fiii din Brașov, 73
Firma comercială Marin din Brașov, 22—23, 24
Firma comercială Martinovici et Asan din București, 145, 150, 164
Firma tipografică Dobrowsky et Franke din Budapesta, 287

Firma tipografică Gerold și fiul din Viena, 127
Firma tipografică Julius Speer (Samuel Filtsen) din Sibiu, 155
Firma tipografică Romer et Kamner din Brașov, 35, 36, 217
Firma tipografică Walter și Gobl din București, *HO—162*
„Foaia ilustrată”, 273, 273
^,Foaia scolarică”, 282, 283, 284
^,Foaie pentru minte, inimă și literatură”, 5, 7, 27-28, 42, 44, 48—49, 50, 85, 87, 90, 127, 353, 354
Focșani, 142—143
Jfoișoara, rubrică a ziarului „Observatoriul”, 165
„Foișoara Telegrafului român”, 280
formularul Codicei de procedură criminală, 244, 249, 252
Folhivás a nemzetisegek testveresigi unnepeyere Brasseban, articol din „Nemere” 1871, Frankfurt, 43, 117-118
Franța, 43, 357
Fundăția culturală Emil Gojdu, 37, 38
Fundăția mitropolitului Alexandru Sterca Șuluțiu, 350, 350
Fundăția școlară Hiller-Manoch, 216
pundațiunea fericitului Alexandru Sterca Șuluțiu, arhiepiscopul metropolit gr.cat., de 350

!

G

*G â 1 Kelemen, *Jakab Elek elet es jellemlajza kioldnds tekintettel irodalmi munk unitarius vonatodsaira es jelentosegere* 290
J «Galați, 71
f 'Garda Națională din Transilvania de la 1848 (vezi și Landsturm), 69, 126
^Gazeta Transilvaniei” (inclusiv „Gazeta de Transilvania” și „Gazeta Transilvaniei” 24, 27-28, 31, 31, 44, 48-49, 50, 55-56, 59, 61, 64-65, 68-69, 72, 74, 80, 86, 87, 92, 93, 95, 95-96, 97, 98, 99, 103, 103, 105, 106, 107, 108, 117, 118-119, 126, 127, 128, 129, 130, 133, 133, 135, 147, 148, 150, 151, 156, 156, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180-181, 182, 187, 187, 190, 191, 211, 211-212, 226, 238, 259, 260-261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268-269, 278-279, 278, 280, 282, 297, 299, 310-311, 311-312, 315, 315-316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 334, 334, 336, 339, 354, 357, 363.
(<Găvaneseu, I., *Ioan Popovici-Desseanu. Viața și activitatea sa*, 315
General-agentur englischer, deutscher und inländischer Fabriks-Etablissement, 27
George Bariț și contemporanii săi, 8, 10, 13, 21, 28, 30—31, 33—34, 34, 36, 38, 47, 54, 57-58, 60, 62-63, 68, 75, 78-80, 85-86, 87, 90-91, 94-96, 98, 100, 109-111, 113, 119, 126-128, 131, 146-148, 151, 154-162, 165, 170-171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180-181, 182, 187, 187, 190, 191, 211, 211-212, 226, 238, 259, 260-261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268-269, 278-279, 278, 280, 282, 297, 299, 310-311, 311-312, 315, 315-316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 334, 334, 336, 339, 354, 357, 363.
; 260-261, 274, 277, 280-282, 284-286, 288, 290, 295, 297-298, 305-306, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 334, 334, 336, 339, 351, 353-354
j *George Pop de Băsești*, 329
George Pop de Băsești (1835-1919), 329
tGeorgeșcu, Ioan, ^*urel Mureșianu*, 312
^eorgescu, Ioan, *George Pop de Băsești, 60 de ani din luptele naționale ale* 328—329

Georgescu-Tistiu, N., *Emile Picot et ses travaux relatifs aux Roumains*, 357
 Germania, 69, 93-94, 113, 144, 155
 Gherasim, Dimitrie, *Familia Hurmuzachi și Bucovina*, 121
 Gherla, 68, 247-248, 295, 307, 309, 335/350-351, 359, 367, 373
 Ghica, Ioan, *Convorbiri economice*, 340, 342
 Ghimbav, 264
 Gimnaziul greco-catolic din Beiuș, 22
 Gimnaziul greco-catolic din Blaj, 20
 Gimnaziul romano-catolic din Brașov, 27
 Gimnaziul românesc neunit din Brașov, 154, 258, 261, 298, 360
 Goleescu-Negru, Al. G., *Journal d'Alexandre-Georges Golesco, du 1-er janvier 1855 au 22 fevrier de la meme annee*, 118
 Goleescu-Negru, Al. G., *Proclamație către proprietarii de moșii cei reacționari*!, 44, 118
 Govora, 222
 Gozdu Mano alapito vegrendelete, 38
 Gollner, Carol, *Stephan Ludwig Roth*, 110 *
 Gremiul comercial levantin din Brașov, 75, 131, 132
 Gross Wardeii, vezi Oradea
 Guberniu! Transilvaniei, 216
 Guvernul cezaro-regesc din Viena, 23, 54, 71, 73, 130, 164
 Guvernul Moldovei, 134
 Guvernul Provizoriu al Țării Românești, 42, 43—44, 118
 Guvernul României, 224
 Gurghiu (vezi și Gyergyó), 169
 Gyergyó, vezi Gurghiu
 Gyor (vezi și Iaurin), 47, 49

H

Halanga, 167
 Hasdeu, Bogdan Petriceicu, *Archiva istorică a României. Colecțiune critică de documente asupra trecutului român, începînd de la timpii cei mai depărtați și pînă la anul 1800* (vezi și *Archiva Hajdău*), 225, 227
 Hașeg, 169, 256
 Heghig, 76
 Heliade Rădulescu, Ion, *Equilibru între antithesi sau spiritul și materia*, 158
 Heliade Rădulescu, Ion, *Gramatică românească*, 92
 Heliade Rădulescu, Ion, *La Rodolfo*, 44, 45
 Heliade Rădulescu, Ion, *Memoires sur l'histoire de la regeneration roumaine au sur les evenements de 1848 accomplis en Valachie*, 43
 Heliade Rădulescu, Ion, *Scrisori și acte*, 44—45
 Heliade Rădulescu, Ion, *Pentru opinie*, 41, 42
 Hermannstadt, vezi Sibiu
 „Hermannstädter Zeitung”, 268, 268
 „Hirnok”, 234, 236
 Hof- und Staatsarchiv din Viena 318
 "Hon", 333, 333

Honvedemlekinnep Sepsi-Szentgydryben junius 4-diken, articol din „Nemere” 1871, 26
 Hbrvâth Mihály, *Egy jelent II Josef kormány' torteneterol*, 100
 Hossu, Iuliu, *Cge făcvi?*, 272
 Hossu-Longin, Francisc, *Amintiri din viața mea*, 307
 Hunfalvi Pál, ^ *rumunok tortenetei*, 293
 Hunfalvi Pál, *Die Rumänen und ifoe Ansprüche*, 293
 Hunfalvi Pál, *Magyarország etnographiája*, 293
 „Hummorist”, 125, 126
 Hunedoara, 153, 188, 319

I

iarăș (vezi și Nyârapatak),” 76
 Iaurin, vezi Gyor
 Iarcu, Dimitrie, *Abecedar' sau manual de silabism pentru clasa I*, 241—242; 253
 Iarcu, Dimitrie, *Analele bibliografice române. Repertoriu cronologic sau catalogul fiile imprimate de la adoptiunea imprimeriei, jumătatea secolului XVI și' pînă astăzi; 1865 exclusive*, 182, 242-243, 250-251, 253, 360
 Iarcu, Dimitrie, *Elemente de comptabilitate sau ținerea registrelor (pentri uzu IV)*, 241-242, 250-251, 253
 Iarcu, Dimitrie, *Elemente de istorie naturală*, 241—243, 250—251, 253
 Iarcu, Dimitrie, *Gramatică românească și nemțească pentru tinerimea națională. chip întocmită de un prieten al nații. Tipărită cu toată cheltuiala domnii sale Rghidan cetățean și neguțatoriu de aici*, 93
 Iași, 5, 87, 92, 93, 98, 101, 106-107, 122, 130, 133, 135, 135, 137, 141, 174, 187, 223
 „Icoana lumei, foaie pentru îndeletnicirea moldo-românilor”, 100, 101, 105
 Iercoșan, Sara, *Preocupări literare în paginile ziarului „Observatoriul” din Sibiu*
 Ueni (vezi și Illyefalva), 24—25
 Illyefalva, vezi Ileni
 Ilyefalva, vezi Băsești
 Imprimeria Statului din București, 240—242, 244—246
 Insbruck, 241-242, 343
 Institutul de credit și economii „Dacia” din București, 219
 Institutul de medicină și farmacie din București, 166
 Internatul de fete al ASTREI din Sibiu, 297, 370
 ^Intelligenzblatt”, 53
Invitare la prenumerațiune la „Transilvania”, foaia Asociațiunii transilvane pentru și cultura poporului român, 272
 Ioan Mețianu, 189
 Ioan Popovici-Desseanu, 315
 Ioan V. Rusu, 333
 Ioanid, George; *Dicționar .eleno-român*, 242—243, 250—251, 254
 IoT.dache, Anastasia, *AL G. Goleescu*, 118
 Iorga, Nicolae, *Gheorghe Pop de Băsești*, 329
 Io'r'g'aV Nicolae, *Oameni cari au fost*, 329

Iorga, Nicolae, *Un reprezentant al elenismului în Moldova sub vechiul regim: Constantin Ecnomie. Cu note asupra familiei Hurmuzachi*, 121
Istoria biblică pentru scoale și familii, 241—242, 249—250, 253
Italia, 54
Ivănescu, D., *O scrisoare inedită de la George Barițiu*, 174
Izsák, Samuil, *Studii și cercetări de istoria medicinei și farmaciei din R.P.R.*, 86

Î

în ce sens și cu ce scop au fraternizat românii brașoveni cu maghiarii de aici, articol din „Telegraful român” 1871, 267
încă una dată ospățul de înfrățire de la Brașeu, articol din „Federațiunea” 1871, 267
închisoarea de la Vâc în Ungaria, 260
„înfrățirea” de la Brașov din 22 aprilie 1871, act politic ratat, 210, 211, 213, 260-261, 310’
în memoria lui Dimitrie A. Sturdza, cu prilejul centenarului de la nașterea sa, 25februarie 1833, 136
„însemnări ieșene”, 121
întrunirea Comitetului Central al Partidului Național Român din 22—25 decembrie 1888, 310*
„învățătorul satului”, 100, 101, 105, 108, 117, 118

J

Jubileul de 50 de ani al „Gazetei Transilvaniei”, 363

K

Kercz, vezi Cırța
Kronstadt, 19 März, articol din „Kronstädter Zeitung” 1850, 54
„Kronstädter Zeitung”, 50, 53, 54, 56-57, 259, 261
Kufstein, în Austria, 151
Kun, Robert, *AdaUk a Hora-lzadâs tortenetehez. I. A lâzadâs okai es kitoresei. II. A lâzadâs hunyadmegyei tSrtene*, 319

L

Landsturm, vezi Garda națională din Transilvania de la 1848
Laurian, August Treboniu și Massim, I. C. *Dicționarul limbei române*, 266, 266, 280
Laurian, August Treboniu, *Elemente de istoria românilor pentru școalele populare*, 201, 241, 243, 250-251, 253
Laurian, August Treboniu, *Geografia țârilor române*, 242—243, 250—251, 25&
Laurian, August Treboniu și Massim, I. C. *Glosariu care cuprinde în sine vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor*, 281
Laurian, August Treboniu, *Manuaț de filosofie lucrat după programa Universității de la Paris din 1840 de A. Delavigne*, 105

Laurian, August Treboniu, *Schneller Ueberblick der Geschichte der R*
Laurian, August Treboniu, *Tabula Daciae antiquae*, 242
Laurian, August Treboniu, *Tentamen criticum in originem, derivationem linguae romanae in Dacia vigentis vidgo valachicae*, 31, 31
Lăpădatu, AL, *Un episod revoluționar în luptele naționale ale românilor de acum o jumătate de veac*, 144
Lăzărescu, G., *Andrei Bârseanu*, 360
„Le Bien public”, 356, 357
Lege asupra comptabilității generale a statului, din 5 decembrie 1864, 244, 248, 252
Lege asupra instrucțiunii publice a Principatelor Unite Române, din 25 novembre 1864, 252
Lege de expropriațiune pentru utilitate publică, din 17 octombrie 1864, 244, 248, 252
Lege de instituirea percepțorilor, din 23 martie 1865, 244, 249, 252
Lege pentru căile ferate, din 24 martie 1864, 244, 248, 252
Lege pentru comunile urbane și rurale, din 31 martie 1864, 244, 248, 252
Lege pentru consiliile județene, din 31 martie 1864, 244, 248, 252
Lege pentru Consiliul de Stat în România, din 22 august 1864, 244, 248, 252
Lege pentru constrângerea corporală în România, din 1 septembrie 1864, 244, 248, 252
Lege pentru Curtea de Casațiune, din 19 august 1864, 244, 248, 252
Lege pentru Curtea de conturi, din 24 ianuarie 1864, 244, 248, 252
Lege pentru înființarea gardei urbane, din 17 martie 1866, 244, 249, 252
Lege pentru organizarea judecătorească, din 4 iulie 1865, 244, 249, 252
Lege pentru poliția rurală, din 23 decembrie 1868, 245, 249, 253
Lege pentru regulare dreptului de intrare la vitele păstorilor străini, din 20 mai 1865, 252
Lege pentru străinii domiciliați în România, din 19 august 1864, 244, 248, 252
Zege rurală cu proclamațiunea Domnitorului, din 14 august 1864, 244, 248, 252
Xegea Trefort, vezi Legea ungurească XVIII/1879
iegea Ungurească XVIII/1879 (vezi și Legea Trefort), 282, 315, 329, 333-334,
Lepizig (vezi și Lipsia), 27, 92
JLipsia, vezi Leipzig
Lengheriu, Ioan, *Despre dezvoltarea poeziei dramatice la greci*, 261
Lengheriu, Ioan, *Despre metru în poeziile lyrice ale lui Horațiu*, 261
Leon, Alexandru, *Al. G. Golescu-Negru*, 118
Liban, 212
Libertatea constituțiunei maghiare, 278
Librăria „Aurora” din Gherla, 316
Librăria „N. I. Ciurcu” din Brașov, 216
Uibrăria „Krafft” din Sibiu, 374
Librăria „Râth Károly” din Budapesta, 287
Librăria „Robert Lampel” din Budapesta, 289
Uibrăria „Socec et Co” din București, 352
JLibrăria Tipografiei arhidiecezane din Sibiu, 316
JLiceul academic piarist din Cluj, 135
Limba maghiară în școala populare, articol din „Foaia scolastică” 1879, 284
Uinz, 129
Xipova, 330
Uisnău (vezi și Lisznyo), 75

Lisznyo, vezi Lisnău . . . » . . .
 „Lloyd”, 129
 Locotenenta Domnească a Principatelor Unite Române din 1866, 118
 Londra, 232, 235, 249-250
 Ludu, Octavian, *Visarion Roman în vieța economică a Ardealului*, 180
 Lugoj, 87, 111, 221, 223, 224, 312-313, 333
Lugoș, 17/29 decemb. 1859, articol din „Foaie pentru minte...” 1860, 87
 Cd. 1559 BARIȚ file 53-61
 Lupaș, Ioan, *Acte privitoare la alegerea și instalarea episcopului ardelean Vasile Moga (1810-1811)*, 78
 Lupaș, Ioan, *Episcopul Nicolae Popea membru activ al Academiei Române*, 258
 Lupaș, Ioan, *Mitropolitul Andreiu Baron de Șaguna. Monografie istorică*, 51, 78, 203
 Lupaș, Ioan, *Nicolae Popea și Ioan Micu Moldovan*, 258
 Lupaș, Ioan, *Un cipitol din istoria ziaristicii românești ardelen. Gheorghe Barițiu*, 10

M

„Magazin istoric pentru Dacia”, 3*1, 31, 94-95, 98, 100-103, 105-106, 107-110, 130, 159
 Magistratura Aradului, 106
 „Magyar Polgár”, 285, 286, 319
Magyar-român testveriseği unnepeley apr. 22-iken, articol din „Nemere” 1871, 265
 „Magyar Ujság”, 183
 Maiorescu, Ioan, *O dechierăciune personale*, 80, 84
Majestate imperială și apostolică regală ! Prea grațioase doamne !, memorial politic din 1879, 340
 Maniu, Vasile, *Unitatea latină sau cauza română în procesul naționalităților, din punctul de vedere istoric, juridic și politic*, 225, 227
 Manufactura de lână de la Orlat, 206—207
 „Manuscriptum”, 116
 Maramureș (vezi și Marmația), 350, 350
 Marele Principat al Transilvaniei, vezi Transilvania
 Mariea, George E m., *Contribuții la problema abonaților periodicelor românești pînă la primul război mondial*, 98
 Marica, George, E m., *Notele de călătorie ale lui George Bariț, 93*, 104
 Măria, George, E m., *Studii de istoria și sociologia culturii române ardelenne din secolul al XIX-lea*, 10, 98, 353
 Marienburg, vezi Feldioara
 Marmația, vezi Maramureș
 Marosvásárhely, vezi Tirgu-Mureș
 Martin-Aime, Louis, *Educația mumelor de familie sau civilizația neamului omenesc prin femei*, 84, 85
 Mateiu, L, *Figuri din vechea ziaristică ardeleană. Nicolae Cristea 1834—1902*, 264
 Mateiu, Ion, *Ion Al. Lapedatu*, 327
 Mănăstirea Mărcuța din București, 199
 Mărgineni, 167
 Mediaș, 369

Meditațiuni, articol din „Telegraful român” 1871, 267

Mehedinți, 166-167

Memorandul Blajului [din 1879], vezi *Cesarea Regia-Apostolica Majestate ! Prea grațios domn și rege !*

Memorandumul românilor din Transilvania și Ungaria, 321, 323, 328, 345, 364

Memorial, articol din „Telegraful român” 1882, 317

Memorialul partidei naționale române se poate procura în mare de la librăria W. K. Sibii, în detalii de la librăriile N. I. Ciurcu din Brașov și Aurora din Gherla, cu p

1 fl. (și 5 cr. pentru portul poștei), anunț din „Gazeta Transilvaniei” 1882, 316

Memorialul și presa italiană, articol din „Gazeta Transilvaniei” 1882, 316

Memorialul și presa română, articol diti „Gazeta Transilvaniei” 1882, 316

Mezeu, Corneliu, *Dr. Vasile Lucaciu, „Leul de la Șişești” 1852—1922. Viața și - lui*, 298

Micu, Emil, *Aurel Mureșianu, și Memorandul. Contribuții la istoricul Memorandului Micul catechism pentru scoale primari, urbane, și rurale*, 249—250

Miercurea, 186, 188-189, 190-191, 194, 309

Mihăilescu, Vasile, *De ce am ridicat un monument lui Ioan Maioreseu la Craiova*

Mihăilescu, Vasile, *O încercare de „Junime” a lui Ioan Maioreseu la Craiova, Minciuni ungurești la București*, articol din „Românul” 1869, 185

Ministerul Cultelor și învățămîntului Public din Moldova, 133

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din România, 134, 144, 176-177, 177—180, 223, 226, 295

Ministerul Cultelor din Ungaria, 293

Ministerul de Comerț din Viena, 64, 84

Ministerul de Finanțe al României, 300

Ministerul de Interne al României, 249—250

Ministerul de Interne al Ungariei, 285

Ministerul Instrucțiunii Publice din Viena, 81

Mișcarea revoluționară maghiară de la 15 martie 1848, 109

„Mitropolia Olteniei”, 258

Mitropolia Sibiului, 224

Mitropolitul Ioan Mețianu. tfn jubileu de 40 de ani, 190

Moceanu, G., *Carte de gimnastică*, 242—243, 250—251, ^253

Moga, L, *Aurel Mureșianu*, 312

Moga, V. S., *Notiță-asupra vieții și lucrărilor agronomului P. S. Aurelian*, 208

Moisil, Iuliu, *Pedagogul Vasile Petri*, 218

Moartea I.P.S. Ioan Mețianu, mitropolitul românilor ortodocși din Ardeal și Ungaria,

Moldo-România, 43, 89, 116, 232, 235

Moldova, 87, 94, 108, 121, 129, 134, 135, 141, 143, 172-173, 174, 356, 360, 369

Moldovan, Constantin, *Pionierii cooperației române. P. S. Aurelian*, 208

Moldovan, Silvestru, *în Panteon. Mormintele marilor noștri bărbați de ia* . . . 1849, 37

Momente memorabile la alegerea de mitropolit din 19 decembrie 1989, 190

„Monitorul oficial al României”, 34, 43, 140, 328, 330

Monografia familiei Hurmuzache, 327

Moravia, 268

Munkács, 234

Munteanu, Gavril, *Opurile lui Caiu Corneliu Tacitu*, 26,2

Muntene'gru, 68

Muntenegru și vlădica Petru Petrovici, articol din „Gazeta Transilvaniei” 1851, 68
Muntenia, 277
Munții Apuseni, 159, 322
Mureș, 369
Mureș-Oșorhei, vezi Tirgu-Mureș
Mureșanu, Andrei, *Cîteva reflexii asupra poeziei noastre*, 90
Mureșanu, Andrei, *Din poezieie lui Andrei Mureșanu*, 164
Mureșanu, Andrei, *Duplică. (Asupra poeziei)*, 90—91
Mureșianu, Aurel A., *Un fost amic al lui Mihail Eminescu : Ieronim G. Barițiu. Cu t~m articol inedit al lui I. G. Barițiu. 280*
Mușlea, Candid C, *Contribuțiuni la viața și opera tui Gheorghe Barițiu*, 24, .135
Mușlea, Ion, *Calendarele lui Barițiu (1852—1865) cu documente inedite privitoare la editarea, tipăririle și difuzarea lor.*, 10, 354
Mușlea, Ion, *Ioan Maiorescu despre nașterea și copilăria sa*, 47

N

„Naționalul”, 145-147, 146, 149, 150-152
Nădlac, 103
Năsăud, 172, 206, 248
Neamț, 167
Neamțu, Gelu, *înființarea, programul și colaboratorii ziarului „Federațiunea” (1868—1876)*, 258
Neamțu, Gelu, *Tirajul, cititorii și situația financiară a ziarului „Federațiunea” (1868—1876)*, 258
„Nemere”, 259, 263, 264, 265, 266-267, 267
Nes, Teodor, *Figuri bihorene — Iustin Popfiu (1841—1882)*, 339
Nes, Teodor, *Oameni din Bihor*, 293
Netea, Vasile, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, 10
Netea, Vasile, *Noi contribuții la cunoașterea vieții și activității lui Visarion Rcmán. Corespondența sa cu Gheorghe Barițiu și Iosif Hodoș*, 180, 182, 187, 190, 192, 195-199, 201-202, 204, 206, 209, 214-217, 219-220
Netea, Vasile, *O latură necunoscută a activității lui Visarion Roman. Relațiile sale cu C. A. Rosetti și cu ziarul „Românul”*, 184, 195
„Neue Frankfurter Presse”, 235
Neumann. Victor, *Vasile Maniu*, 221
New-York, 354
Nilles, Nicolaus, *De Principe Joanne Stephano Moldaviae et nomine Vajvoda ritus graeci*, 342
Nilles, Nicolaus, *Kalendarium manuale utrisque ecclesiae orientalis et occidentalis academiis clericorum aceomodatum*, 341
Nilles, Nicolaus, *Symbolae ad illustrandum historiam ecclesiae orientalis in terris Corcnæ S. Stephani*, 343
Niculescu, Mărgărit, *Activitatea politică și diplomatică a lui I. Maiorescu în perioadă 1848—1851, în slujba națiunii române*, 47

» Nicol.a.u ^ G. E., *Gramatica germina ^pentru dăși elementari, lucrată după principii cu pragmate numeroase și capete alese spre traducere în română și germană, împ vocabulariele corespunzătoare*, 35, 36
) *Notițe. O conferință a d-lui Bariț*, 280
j *Nouă legiure a prințului Știrbei pentru săteni*, 245, 248, 253
Nomocanonul, 138
Nu lua numele națiunei în deșert, articoldin „Telegraful român” 1871, 267
Nu brașovenii, articol din „Telegraful român” 1871, 267
I Nyârapatak, vezi Iarăș

O

O primire festivă la Sibii, articol din „Gazeta Transilvaniei” 1879, 336
„Observatoriul”, 5, 28, 37, 113, 163, 165, 219, 279, 280, 280, 283, 283-284, 285, 295-296, 296, 312, 314, 315, 318, 318-320, 327, 329-331, 333, 333, 336, 340, 357
Obșteasca Adunare a Țării Românești, 42
Ocna Sibiului, 151-153
Odorhei, 169
Oeniponte, 343
„Oesterreichischer Volksbote”, 65, 69
Ohaba, 154, 251
Oituz, 73
Omăgiu lui I. Bianu din partea colegilor și foștilor săi elevi, 342
Omăgiuri, scriere neidentificată, 82
j Oradea (vezi și Groșs Wardein), 79, 94, 96, 97, 99, 103, 108-110, 213, 220, 222—293, 328, 340, 348, 359, 373
Orăscu, Al., *Geometria descriptivă cu figuri*, 242—243, 250—251, 254
Orăștie, 128, 148, 156, 489, 206, 308, 311, 313, 320, 328, 348, 363
l Ordinul „Sfintul Stanislav”, decorație rusească, 130
Ordinul „Sfintul Ștefan”, decorație austriacă, 332
„Orizont”, 87
Orlat, 154
Orlat-Kercz, vezi Cırța
Cırța (vezi și Orlat-Kercz), 145
Orșova, 46
Ospățul de la Brașeu, articol din „Federațiunea” 1871, 264
„Osten”, 311
j Oșorhei, vezi Tirgu-Mureș
j Ozun, 75

P

Pacea deda Berlin 1878, 218
Pacta conventa, legiure medievală, 190
Pap-Szilágyi Jezsef, Illesfalvi, nagyvdradi gordgszertartásu hath, piispdk, 222

Papiu Ilarian, Alexandru, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, 79, 80, 111, 127

Papiu Ilarian, Alexandru, - *Tezaur de "monumente" istorice pentru România*, 225, 221

Paris, 43, 56, 69, 93, 118, 232, 235, 288, 317, 356, 351

Partidul Național Român din Transilvania, 6, 9, 163, 321, 345, 362, 364, 366

„Patria”, 264, 268-269, 276

Păcățian, Teodor V., *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub Coroana Ungară*, 148, 157, 170, 187, 189, 192-193, 282, 284, 329, 240

Păltineanu, comună, 166

Pământul Regesc (alias Sachsenland), 65

Păunei, Eugen, I., *Ion Bianu (1856-1935)*, 342

Pervain, Iosif, *Odiseea ediției profesorului Alexandru Gavra din Hronică*, 98, 107

Pervain, Iosif, *Studii de literatură română*, 21, 23—24, 29—31, 40—41, 132, 135

Pervain, Iosif și Ioan Chindriș, *Coroșdența lui Alexandru Papiu. Ilarian*, 78, 135, 160

Pesta (vezi și Budapesta), 38, 42, 97, 113, 113, 117-118, 150, 183, 185, 205-206, 213/215, 228, 262, 263, 264, 268, 270-271, 272, 273, 275, 283, 293, 299, 320, 359

Pesta, 6 ianuarie 1869. Coroșdența particulară a „Românului”, 185

„Pești Hirlop”, 97, 91

„Pești Naplo”, 290

Petersdorf, vezi Petriș

Petridul de Mijloc, 40—41

Petriș (vezi și Petersdorf), 145, 146

Picot, Auguste Emile, *Alexandre le Bon*, 356, 357

Picot, Auguste Emile, *Chant populaire des roumains de Serbie*, 357

Picot, Auguste Emile, *Documents pour servir a Țetuăe des dialectes roumains*, 351

Picot, Auguste Emile, *La chronique de Moldavii de Gregoire Urechi*, 357

Picot, -Auguste Emile, *La question des israelwus roumains au point de vite de dro'it*, 357

Picot, Auguste Emiie, *Les "roumains de la Macedonie*, 357

Picot, Auguste Em lile, *Românii și maghiarii*) articol similtart îi „Observatoriul”, „Românul” și „Telegraful român” din 1882, 357

Picot, Auguste Emile, *Roumains et magyars*, 357

Pidalionul, legiuire bisericească, 138

Pintic, 21-22

Plevna, 311

Ploiești, 60, 62, 270, 365

Poarta Otomană, 27, 43

Poenaru, I. M., *Curs elementar de desemnul liniar*, 241—242, 250—251, 253

Politica națională românească, înfrățirea de la Brașov, articol din „Telegraful român” 1871, 267

„Politik”, 311

Polonia, 276

Polverejan, Șerban și Nicolae Cordoș, *Miscarea memorandistă în documente (1885-1897)*, 321, 326, 345, 364

Pomul Verde, local istoric din Brașov, 112, 129

Pop, Constantin, Valeriu P. Bologa (1853—1899). *Cu prilejul aniversării a 40 de ani de la moartea sa. Ca introducere : consilierul aulic Iacob Bologa (1817—1888). Note biografice*, 38, 185

Pop, Emil, Ștefan Emilian, 174

Pop, Nicolae, Brașov, 2 mai 1871, 261

Pop de Băsești, George, *Cuvîntarea deputatului Georgiu Popa ținută^ hi ședința de la 2 mai st. n. în cestiunea proiectului de lege pentru introducerea limbii mașecă ele elementarie confesionali*, 331

Pop-Papfriiu, Ioan, Din, Silvania, 187

Popa, "M ±Tcea, *Un filolog uitat: Átanasię Șandor*, 87

Popa, Nicolae, *Elemente de istorie și geografie pentru clasele gimnaziale și reale*, 264

Popa, Nicolae, *Istoria Ungariei și clementa din istoria generală pentru școlile*, 264

Popa, Nicolae, *Schiță din istoria Brașovului, cu specială considerare la români*

Popeangă, V., E. Găvaneseu și V. Țircov-nicii, *Preparandia din Brașov*

Popeti, Corneliu, *110 ani de la moartea lui Theodor Aaron*, 87

„Poporul suveran”, 44, 118

Popovici, G., *Vasile Maniu*, 227

Popovici Barcianu, Sava, *Theorctisch-praktische , Grammatik der rumänischen Sprache. Zum Schul- und Selbstgebrauch*, 182

Popovici Barcianu, Sava, *Vocabulariu român-nemțesc compus și înavuțit în mijlocie mii de cuvinte nouă introduse deja si încetățenite în limba română*, 181, 182

Potoran, Eugeniu, *Poeții BihoYului*, 293, 340

Fraga, 52, 62, 92

Pravila bisericii răsăritene, 31

Precuvtarc la Album al bisericei episcopale de Curtea-de Argeș, 344

Preda, Gli., *Gheorghe Pop de Băsești*, 329

Predeal, 353-354, 375

Preparandia din Arad, 87, 97, 104

Preparandia greco-catolică din Gherla, 248

Preparandia greco-catolică din Năsăud, 248

Presburg, vezi Bratislava

„Presse”, 234, 235-236

Primirea sărbătorească a deputațiunei române esmise la Majestatea Sa, articol din „Telegraful român” 1879, 336

Principatele Române, 5-6, 58, 81 -82., 86, 98, 101, 118, 136, 139, 141, 146, 172, 181, 204, 236

Proccs-verbal al Adunării generale XV a Asociațiunei transilvane pentru literatura și cultura poporului român, ținută la 10, 11 și 12 august st. n. 1876 în Sabiniu, 351

Proces-verbal luat în Ședința comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatură și cultura poporului român ținută în 4 octombrie 1881, 38

Proces-verbal al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura lui român, luat în ședința din 24 iulie n. 1882, 288

Program, articol din „Federațiunea” 1871, 264, 266

Programa Dicționarului românesc, vezi *Regulamentul pentru lucrarea și publicarea Dicționarului limbii române*

Programa pe baza căreia s-au înfrățit românii maghiarii și germanii (nesași) din Brașov, 22 aprilie 1871, 261, 266

Programa Reuniunii femeilor române din Brașov, 54

Programa scolastică pe 1889, 370

Programm. A melynek alapjan a brassoirománok, magyarok.es nemetek (nem szászok) az 1871-iki év április hava 22-en testveresültek, 265—266

„Prometeu”, 280

Pronunciamentul de la Blaj din 1868, 233, 236

Protocolul Conferinței națiunii române din Ardeal, ce s-a ținut în Săbii la 20j8 prier 1863, 171

Protocolul ședinței ordinare a Comitetului Asociațiunii transilvane ținute în 3 martie, 226

Provocare la fraternizarea sărbătorească din Brașov, articol din „Gazeta Transilvaniei”, 1871, 260

Publicare de concurs, articol din „Transilvania” 1881, 39

Pusta Hortobágy, în Ungaria, 103

Pușcariu, Ioan, *Notițe despre întâmplările contemporane*, 78

Pușcariu, Iosif, *Povestiri de ale lui Moș Barbă Albă*, 261

Pușcariu, Sextil, *Ioan Bianu*, 342

Q

Quellen zur Geschichte de Stadt Brasso, 228

Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt im Siebeburgen, 228, 228

R

Radu, Iacob, *Episcopul baron Vasile Erdeli (1843—1862)*, 79

Rățiu, Ioan, *Viața și operele lui Andrei Mureșanu. Studiu istoric-literar*, 165

Raportul lui Avram Iancu, prefect al unei legiuni românești, despre faptele oastei poporane românești, care au stat sub comanda lui pe timpul războhdui civile din Transilvania în anii 1848j49, ediția 1884, 319

Raportul lui I. Axente Sever, prefectul unei legiuni românești din Transilvania, despre operațiunile sale din timpul războiului civile purtat în Transilvania în anii 1848 și 1849, 319

Raportul lui Simion Balint, paroch din Roșia de Munte, prefechd altei legiuni românești, despre faptele oastei poporane care a stat sub comanda lui pe timpul războhdui civile din Transilvania în anii 1848-49, 319

Raportul prefectului Avram Iancu despre faptele cetelor armate românești de supt comanda lui în decursul răsbelului cetățean din anii 1848—1849, ediția 1850, 48, 50

Răducănu, L., *Citeva cuvinte despre Petre A. Aurelian*, 208

Răduică, Georgeta și Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești 1731-1918. Dicționar bibliografic*, 201

Răscoala lui Doja, 231

Răscoala lui Horea, 100, 318—320, 342

Răscoala românilor din Transilvania, articol din „Foaie pentru minte...” 1863, 100

Rășcanu, Teodor, *Zbuciumata viață a postelnicului Toderiță Rășcanu*, 44

Rășcanu, Th. A., *Din corespondența politică a postelnicului Toderiță Rășcanu*, 44

Răstoci, 307

Rășinari, 185

Recensământul populației din Transilvania făcut în 1850, 62

Fteghin, 369-370

Regulament despre atribuțiunile portăreilor, 244, 249, 252

Regulamentul pentru lucrarea și publicarea dicționarului limbei române, 45, 45, 266

Regidile instalării și atribuțiile funcționarilor pentru tutun, 244, 249, 252

Reînvierea foaiei periodice „Transilvania”, 308

Republica de la Ploiești din 1870, 201

Retegan, Simion, *Fundația școlară a lui Avram Iancu*, 174

Reuniunea femeilor române din Brașov, 54

„Revista arhivelor”, 174

„Revista bibliotecilor”, 342

„Revista Fundațiilor Regale”, 44

„Revista de istorie”, 174

„Revista istorică”, 44

„Revista teologică”, 190

Revoluția de la 1848, 11, 43 (în general), 54 (în Țara Românească), 111 (în Transilvania)

Rișnov (vezi și Rosenau), 67, 69, 330

Roma, 20, 212, 2i3, 257

Roman, 121, 228, 254, 358

Roman, Alexandru, *Ospățul de la Brașeu*, 266—267

Roman, Alexandru, *Reflexiuni la articolul „Ce este de dorii” al d-lui Iosif Hossu, suprem de Curtea de comptabilitate*, 272—273

Roman, Iosif, *O rectificare*, 222

Roman, Visarion, *Fragmente și episoade istorice de la 1861 încoace*, 185

Român baratainkhoz, articol din „Nemere” 1871,264 ^ . *

România, 8, 13, 142, 144, 144, 152, 162, 174/ 177, 181,, 187, 19*, 204, 208, 211, 221-222, 223, 225, 227230, 238,240 -241, 245 - 248, 254 - 255, 270, 276, 282, 322,, 327, 329-330, 344-346, 358, 366, 367, 47J-473

România. Patriotismul femeilor române în timpul răsbelului, articol din „Observatorul” 329

„rtomânul”, 150, 152, 181, 184, 184, 190, 195, 201, 356, 357

Rosenau, vezi Rișnov

Rosetti, D. R., *Dicționarul contimporanilor din România*, 218

Roșia-Montană, 157

Rotbav, 112

Roth, Daniel, *Voit der Union und nebenbei ein Wort uber eine mbgliche dākoro Monarchie unter oesterreichs Krone*, 235

Rusia, 43, 81, 117, 118, 139, 304, 322

Rusu, Ioan, *Pentru schematismul clerului din Episcopatul Făgărașului și încă*

Rusu-Șirianu, Ioan, *Românii la Dobrițin sau condamnarea d-lui dr. Vas. Luc*

Salinele Sibiului, 205

Sanctiunea pragmatică, 190

Sas Sebeș, vezi Sebeș

7 Sate, vezi Sacele

„Satelit”, 53, 54, 124, 126, 129

Satulung, 246

- Satu Mare, 298
- Săcele, 67, 69, 73, 221
- Sălaj, 351
- ^Sărbătorirea profesorului Ion Bianu la Universitatea din București. Facultatea de filosofie și litere, în ziua de 7 ianuarie 1928, 342
- Săulescu, Gheorghe, Gramatica românească sau observații gramaticești asupra limbii românești, 93
- Scaunul Arieșului, 169
- Scaunul Ciucului, 169
- Scaunul Cohalmului, 68, 169
- Scaunul Mureșului, 169
- Scaunul Sibiului, 156, 169
- Scaunul Trei Scaune, 75, 169
- Schwartz, M., Elemente de aritmetică pentru clasa I, text pentru învățători, 241—242, 250-251, 353
- Schwartz, M., Elemente de aritmetică pentru școlari, 241—242, 250—251, 353
- Sebeș (vezi și Sas Sebeș), 37, 111, 113, 114, 206, 206
- Seminariul comercial din Sibiu, 154
- Seminarul teologic din Blaj, 21, 135, 154
- „Sentinela”, 225
- Sfântul Gheorghe (vezi și Sepszi-szentgyorgy), 66, 69, 73, 76, 267
- Sergescu, Toma, Femeia viruoasă sau cele trei epoci ale femeii, 242—243, 250—251, 253
- Sesiunea de inaugurare a Societății Academice Române 1 august 1867, 177
- Șibii, 5 apr., articol din „Gazeta de Transilvania”, 1845, 31
- Sibii, 27/29 august, articol din „Gazeta de Transilvania”, 1848, 118
- Sibii, 12 noiembrie n., articol din „Gazeta Transilvaniei”, 1860, 148
- Sibiu (vezi și Hermannstadt), 5, 10, 25, 33-38, 34, 37—38, 46-48, 50, 53, 55-56, 57, 58, 61, 69, 72-74, 77, 78, 80-82, 85, 92, 112-114, 113-114, 116-117, 119, 124-125, 129, 131, 135, 139, 144, 146, 147, 148, 149, 151-152, 154, 155-156, 157, 160, 162, 164, 170-171, 171-172, 174, 174, 176, 180, 181, 182, 183, 185-186, 185, 187, 188, 190, 194-195, 201, 202, 203, 204, 204-205, 206-208, 210, 213-214, 213, 215, 217, 223-224, 223, 227, 228, 232, 235, 235, 238, 240, 254, 256-257, 257, 262, 263, 264, 268-270, 268, 272-274, 278, 280, 281-282, 282, 284, 285, 286, 288, 289, 291, 293-296, 297, 304, 309, 311-312, 313, 314-318, 317, 320-321, 323, 325-327, 328-329, 330-332, 332-333, 334-338, 334, 336, 339-340, 340, 343-353, 347-348, 350, 353-354, 355-356, 357, 359-364, 360, 364, 366-375, 366, 368, 373
- Sicriul de aur, 345
- Siebenburgen, vezi Transilvania
- „Siebenbürger Bote” (vezi și „Bote”), 53, 56—57, 58, 62-63, 125-126
- „Siebenbürger Wochenblatt”, 105
- Sighișoara, 169, 345
- Sinaxariul, 342
- Sinodul diecezan de la Sibiu din 12 martie 1850, 50, 56, 58
- Sinodul diecezan de la Sibiu din 24—26 octombrie 1860, 147, 148
- Sinodul ecumenic de la Nicea, 138
- Simionescu, I., Amintiri academice, 342
- Simionescu Dan, Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei Române, 35 de ani de la moartea sa, 142
- Slavici, Eleonora, Jurnal, 365
- Societatea Academică Română (vezi și Academia Română), 45, 45, 155, 157, 158, 161, 177, 180-181, 182, 196, 206, 217, 240-242, 244, 262, 266, 306, 312, 328
- Societatea de asigurare „Dacia” din București, 198
- Societatea de căi ferate din Ungaria, 104
- Societatea de lectură din Cluj, 154, 255
- Societatea de lectură din Gherla, 154
- Societatea de lectură din Năsăud, 154
- „Societatea de mîine”, 47, 180, 264, 357
- Societatea pentru literatură română din Bucovina, 296
- Societatea „Transilvania” pentru sprijinul studenților și elevilor meseriași români din Ungaria, 311, 312, 316
- Solyom Fekete Ferencz, A kázdánseges reszszeru magyar egyházzog el
- Solyom Fekete Ferencz, A pandekták sommás átnézése, 359
- Solyom Fekete Ferencz, Udvdzlet Kazinczi szellemek, 359
- Speranția, Theodor D., Gh. Chiușă. Schiță biografică citită în ziua de 24 sala Ateneului cu ocazia primei aniversări a Societății profesorilor secundari din 218
- Spitalul de boli nervoase din Sibiu, 160
- Staatsdruckerei, firmă tipografică din Viena, 49, 50
- Stan, Apostol, Vasile Boerescu, 146
- Stanca, Sebastian, Viața și activitatea episcopului Vasile Moga 1774—1845
- Statutele Asociației transilvane pentru literatură română și cidtura poporului român tipariu de însăși Asociațiunea, 164, 366, 368
- Statutul de organizare a Școlii civile superioare de fete, 367
- „Steaua”, 20
- „Steaua Dunării”, 141
- Stephan Ludwig Roith. Viața și opera, 110
- Sterca Șuluțiu, Alexandru, O dechirăciune personală, 80
- Sterca Șuluțiu, Alexandru, Enciclică, 78
- Stileseu, V., Elemente de gramatică română, 241—243, 249, 251, 353
- Stoica, Marin, Ioan Măiorescu, 47
- Strigon, vezi Estergom
- „Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu”, 357
- „Studia Universitatis « Babeș-Bolyai », 174, 192, 280
- „Studii literare”, 26, 32, 113, 132
- „Studii și articole de istorie”, 33
- „Studii și cercetări de biologie”, 10, 354
- Stupini, 195
- Suciu, Coriolan, Blajul, Brașovul și Barițiu, 10, 24
- Suciu, Coriolan, Din tinerețea lui Ioan Trifu alis Măiorescu, 47
- Suciu, Coriolan, Preambulă la procesul lemnian, 90
- Suciu, Dumitru, Date noi privind contribuția lui Ilie Măcelariu la lupta împotriva dualismului, 196
- Suciu, Dumitru, Din lupta politică românească. Activitatea lui Ilie Măcelariu 35 ani după instaurarea dualismului (1868—1869), 192
- Suciu, I., D., Revoluția de la 1848—1849 în Banat, 111
- Sumatra, 331

„Supliment: duminical" al ziarului „Făclia", 133
 Surdu, Bujor, *Conferința Națională de la Miercurea (1869)*, 192
 Ștești, 167
Suvenire de la Adunarea generală a Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului roman, 37
 Szász Sebeș, vezi Sebeș
 Szaszvaros, vezi Orăștie
 Szilágyi Ferencz, *A horavilág edeleyben*, 320
 Szilágyi Ferencz, *Revoluțiunea lui Horea*, 319

Ș

Șaguna, Andrei, *Circulara școlară nr 530 din 24 aprilie 1852*, 78
 Șaguna, Andrei, *Promemoria*, 58
 Șcheii Brașovului, 83, 180, 258, 264
 Școala Ardeleană, 98
 Școala centrală din Craiova, 47
 Școala de fete a ASTREI din Sibiu, 366
 Școala greco-catolică din Ohaba-Făgăraș, 250
 „Școala modernă", 218
 Școala normală de la „Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului, 264
 Școală normală din Satulung, 240, 246
 Școala normală din Zărnești, 240, 246
 Școala Reuniunii femeilor române din Sibiu, 365
 Școala tehnică de ingineri de poduri și șosele din București, 217
 Ședința Comitetului ASTREI din 15 noiembrie 1881, 39
 Ședința consistoriului greco-catolic din Gherla din 13 noiembrie 1869, 247
 Ședința plenară a Comitetului Central al Partidului Național Român din 30-31 iulie 1887, 323
 Șimleul Silvaniei, 36-37, 217, 218, 307, 328, 332
 Șincai, Gheorghe, *Hronica românilor*, manuscrisul, 223
 Sinea, Gheorghe, *Hronica românilor*, edițiix, 107, 345,345
 Sinea, 251
 Șotropa, Virgil, *Maltratarea lui Gh. Bariț în Cernăuți în 1849*, 60, 121
 Șomcuta Mare, 196
 Ștefănescu, B., *Carte de lectură pentru cl II*, 241—242, 250—251, 253
 Șumla, 167

T

Tabla Regească din Tirgu-Mureș (vezi și Curtea de apel din Tirgu-Mures), 97, 238
Table mari de părete din istoria naturale a animalelor sugătoare, 155
Table mari de părete din istoria naturale a animalelor sugătoare. Editate de Julius Speer, pro* prietarul librăriei lui S. Filtsch în Sibiu 1870, recenzie în „Transilvania" 1870, 156
Tablou de toate comunele rurale din țeară, 244, 248, 252
 „Tageblatt", 330

Teatrul Național București, 174
 „Telegraful român", 180, 189, 192, 212, 215, 264, 267-269, 267, 269, 280, 282-284
 315-316, 316-317, 329, 334, 334, 336, 339-340, 357
 Teleki Domokos, *A Hora-tdmadds tortenete*, 320
 * Testamentul lui Emanuil Gozsdu, 38
 ș Tezauriatul din Sibiu, 130
 i Theodor Aro-n de Bistra, articol din „Gazeta Transilvaniei", 1859, 87
 j Theodorian-Carada, M., *Gheorghe Chițu profesorul, jurnalistul*, 218
 | Thim Jozsef, *.1 mzyaroszgi 1848/49-iki szerb folkeles tortenete*, 111
 j. „Times", 124
 !••••• Timișul de Jos, 25-26, 42, 47, 73, 87
 ! Timișoara, 66, 100, 100, 104, 104, 113, 187, 226-227, 287, 291, 312-313, 348, 357, 366
 ' Timna, 166
 Tipografia Dentu din Paris, 288
 Tipografia episcopescă din Buzău, 221, 226
 j Tipografia Haase și Hohne din Viena, 49, 50, 51—52, 62
 I Tipografia iui S. Filtsch (W. Krafft) din Sibiu, 282
 Tipografia Statului din București, 237, 247, 255
 Tipografia Universității din Buda, 87
 ! Tîrgoviște, 222
 Tirgu-Mureș (vezi și Marosvásarhely, Mureș-Oșorhei, Oșorhei), 75, 97, 125, 126, 224, 370
 Tirnave, zona, 184
 Tirgu-Mureș (vezi și Marosvásarhely, Mureș-Oșorhei, Oșorhei), 75, 97, 125, 126, 224, 370
)••••• Tirnave, zona, 184
 I Tîrnovo, în Bulgaria, 166—167
 | Tocilescu, Grigore, *Dacia înainte de romani*, 343
 ' Todor, Avram S., *Ioan Bianu (1856—1935)*, 342
 i Tofalău, 238-239
 Tohanul Vechi, 24-25, 26, 33-34
 Topliceanu, Tr., *Vasile Maniu*, 227
 ' Toracul Mare, în Jugoslavia, 95
 Tracia, 81
 'Transilvania (vezi și Ardeal), 5-9, 13, 25, 32, 35, 44, 54, 57-58, 62-63, 65, 68, 78, 80, 82, 103, 104, 110-111, 113-114, 116, 119, 131, 134, 141, 147-148, 149, 150, 151, 154-155, 155, 159, 164, 170-171, 177, 180, 183, 185, 187, 201, 211, 212, 222, 224, 227, 229, 231, 231, 232-233, 235-236, 238, 239, 240, 248, 255, 255, 271, 283, 288, 296, 299, 301, 306, 307, 308, 311, 311-312, 325, 327-329, 342, 351, 356, 357
 „Transilvania", 36-38, 44, 121, 135, 154-155, 156, 159, 159, 197, 205, 206, 217, 218
 " 222-223, 224, 226-227, 237, 239, 254-255, 255, 258, 271-272, 286, 286, 287, 301, 306-308, 307, 312, 323, 329, 333, 342, 344, 344, 356, 357, 358, 359, 365, 366, 368, 369, 372, 375, 375
 „Tribuna", din Cluj, 42
 r „Tribuna", din Sibiu, 365, 366
 Tribunalul regesc din Deva, 358
 i „Trompeta Carpaților", 276
 | Turcia, 139, 179
 ! Turda, 125, 142, 156, 156, 169, 209-210, 212, 267

Turnu Severin, 167
Turtucaia, 143

T

Țara Birsei, 58
„Țara Birsei”, 312
Țara Românească, 26, 27, 31, 34, 43-44, 54, 63, 87, 89, 106, 122, 129, 130, 232
Țincu, Bucur, *Un scriitor sibian necunoscut: Ieronim G. Barițiu*, 280

U

Uioara (Ocna Mureș), 334
„Uj magyar Sion”, 222
Un act de rea-credință, articol din „Tribuna” 1888, 366
Ungaria, 49, 80, 104, 110-111, 115-116, 118, 144, 147, 151, 152, 155, 162, 183, 185, 187, 206, 236, 239, 240, 248, 255, 259, 268, 286, 290, 293, 295-296, 310, 313, 320, 329, 342, 352, 362
Unio Trium Nationum, 104
Universitatea din București, 177, 348
Universitatea din Budapesta, 239, 298
Universitate* din Iași, 174
Universitatea din Miinchen, 298
Universitatea din Viena, 59, 60
„Universul”, 100, 101, 105
Unsere sächsische Beamten Ehre, 56
Uzon, vezi Ozun

V

Vác, 155, 260
Vaillant, J. A., *La Roumanie ou histoire, langue, litterature, ortographie, statistique des peuples de la langue d'or, ardaliens, vallaques et moldaves, resumes sous le nom de romans* 92, 93
Vaillant, J. A., *Vocabular purtăreț românesc-franțuzesc și franțuzesc-românesc*, 92, 93
Valachis, articol din „Transilvania”, 237
Valea Oltului, 37
Vălenii-de-Munte, 10, 121, 137
Vama României, 352, 375
Vancea, Ioan, *Biografia sinoptică a episcopului gr.-cat. român de la Oradea-Mare, oarecînd Vasiliu baron de Erdelyi*, 79
Varietăți, Personalia, articol din „Telegraful român”, 1879, 334
Vartolomei, Vasile, *Iustin Popfiu. La centenand nașterii*, 340
Vartolomei, Vasile, *Mărturii culturale bihorene*, 293
„Vasárnapi ujság”, 27, 222
Vasici, Pavel, *Catechismul sănătății, întocmit pentru poporul românesc și școalele populare elementari*, 226

Vasici, Pavel. *Dietetica sau învățătura a păstra întreaga sănătate, a domoli boalele, a feri de primejdia morții și a se mîntui dintrinsa. După prințipurile a multor doctori în țări, iară mai virtos a profesorilor săi, scoasă de.* 226

"Vasici, Pavel, *Dietetică populară*, 224

'Vasici, Pavel, *Macrobiotica sau măiestria a lungi viața, după Hufeland, tradusă și în mită pentru orice român cultivat.* 85, 87, 92—96, 98, 98—99, 102, 104, 106—107, 108

"Vasici, Pavel, *Vegetarianismul*, 197

Vasilii Maniu, articol din „Familia”, 1872, 227

'Vatamaniuc, D., *Ioan, Slavici și lumea prin care a trecut*, 365

Vatican, 8, 102

„Vestul”, 227

Verbőczy Istvan, *Decretum Tripartitum*, 231

Viena, 5, 26, 27, 31, 35, 46-47, 50, 54, 59, 60, 62, 63, 64, 69-70, 69, 75, 80-81, 80, 104, 109, 110-111, 112, 113-114, 117, 126, 132, 142, 151, 172, 174, 183, 196, 204, 221-222, 223, 231-232, 238, 261, 264, 286, 288, 289, 291, 294-295, 304, 308, 310-312, 318, 325, 333-334, 336, 337, 357, 358

«Vinț», 262

•Viscarea, localitate, 323

Vilcele (vezi și Arpătaș), 66, 69, 82, 195, 206

•Virșeț, în Jugoslavia, 103

Vlad, Ioan N. și Gh. Stancoveanu, *O lucrare necunoscută a lui Ioan Maiorescu*

Vlad de Săliște, Alois, *Cușintările dietale ale lui—la dietele Ungariei în anii 1841 și 1861*, 110

Vlădescu, Gr., *Geografia țărilor române*, 242—243, 250—251, 253

^Volesa”, 129

„Volksbote”, vezi „Oesterreichischer Volksbote”

^Vulcan (vezi și Wolkendorf), 67, 69

Vulcan, Iosif, *Ion Lăpădatu*, 327

W

„Wanderer”, 124

Wârad, vezi Oradea

„Wiener-Zeitung”, 234

Wurtemberg, 113

Z

Zalău, -45, 182

Zarand, 322

.Zărnești, 32, 36, 72, 134, 145, 149, 150, 152, 157-158, 159, 162, 168, 177, 199, 202, 247, 255, 263, 301, 333

„Zeitschrift fur catholische Theologie”, 342

Žlatna, 50

JZlatna. (Starea siguranței publice), articol din „Gazeta Transilvaniei” 1880, 50

^o11a, Sever, *O scrisoare de recomandție a Ud Lamartine pentru un boier din Moldova*
zur Charakteristik der Zeitungsfehde in Siebenburgen. (Aus dem „Wanderer”), articol din „S
lit” J850, 126

CUPRINS

	<i>Bariț în corespondență</i>	5
	<i>Notă asupra ediției</i>	11
	<i>Indice cronologic al scrisorilor</i>	14
I	Către Benedict Fogarași	1827 19
II	Către Grigore Moldvai	1834 20
III	Către Ioan Lemeni	1837-1842 22
IV	Către Timotei Cipariu	1837- 1881 28
V	Către Consistoriul greco-catolic din Blaj	1837 39
VI	Către Ion Heliade Rădulescu	1842- 1869 41
VII	Către Ioan Maiorescu	1843- 1852 46
VIII	Către Atanasie Șandor	1844- 1848 85
IX	Către soția sa Măria	1845-1847..... 111
X	Către Comitetul Național din Sibiu	1848..... 114
XI	Către A. G. Goleșcu-Negru	1848 116
XII	Către Simion Crainic	1848 119
XIII	Către Eliza Sturdza	1849 120
XIV	Către Dimitrie Ralet	1849 121
XV	Către Petru Petrino	1849 123
XVI	Către Delegația română de la Viena	1850 124
XVII	Către August Treboniu Laurian	1850 127
XVIII	Către conducerea Gremiului negustoresc din Brașov	1853 131
XIX	Către Iacob Mureșanu	1858 132
XX	Către Ministerul Cultelor și al învățămîntului Public din Moldova	1859 133
XXI	Către Dimitrie A. Sturdza	1859-1886 135
XXII	Către Ioan P. Valerian	1860-1868 145
XXIII	Către Iosif Hodoș	1861-1877 153
XXIV	Către Comitetul ASTREI	1862 163
XXV	Către o neidentificată	1862 165
XXVI	Către Carol Davila	1862-1863 166
XXVII	Către Andrei Șaguna	1862—1863 168
XXVIII	Către Ștefan Emilian	1863 172

XXIX	Către Adunarea generală a ASTREI	1864	174
XXX	Către Prezidiul Dietei Transilvaniei	1864..	175
XXXI	Către Ministerul Cui elor și Instrucțiunii Publice al Principatelor Române Unite	1866- 1867	176
XXXII	Către Ujfalussy Miklos	1867	178-
XXXIII	Către Visarion Roman	1867- 1879	179*
XXXIV	Către V. A. Urechia	1868- 1889	220
XXXV	Către Capitul;! metropolitan din Blaj	1868	230
XXXVI	Către Grigore Silași	1868 ,	231
XXXVII	Către Mihail Rigllnice^nu	1869	237
XXXVIII	Către Eforia șecililor din Brașov	1869	24tf
XXXIX	Către Alexandru Roman	1869- 1873 , . . . ,	256
XL	Către Matei Millo	1870	300
XLI	Către Ioan Fekete Negruțiu	1873	301
XLII	Către Francisc Hossu-Longin	1877- 18.87.	.305
XLIII	Către Ioan Al. Lapedatu	1877	326-
XLIV	Către George Pop de Băsești	1878- 1881	327
XLV	Către Ioan Micu MTdovan	1879	
XLVI	Către Ioan Bianu	1880- 1893	340
XLVII	Către' Emile Picot	1882	335;
XLVIII	Către un neidentificat	1885	35&
XLIX	Către Andrei Bărseanu	1886- 1891	359
L	Către Aurel Mureșianu	1887- 1888	361
LI	Către Eleonora Slavici	1888	364
LII	Către Emanoil Elefterescu	1890- 1892	366-
			377
			379b
			399*

S
I
I
i

Lector : IORDAN DATCU
Tehnoredactor : VASILE CIUCĂ

Bun de tipar : 19.03.85.
Coli ed. 23,22. Coli tipar 27,25. Planșe tipo 6.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1559 la
întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
.... Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

